

**ԵՐԵՎԱՆԻ Վ.ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԼԵԶՎԱԿԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ ЯЗЫКОВ И СОЦИАЛЬНЫХ НАУК
ИМЕНИ В. БРЮСОВА
YEREVAN BRUSOV STATE UNIVERSITY OF
LANGUAGES AND SOCIAL SCIENCES**

ԲԱՆԲԵՐ

**ԵՐԵՎԱՆԻ Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՎԱԿԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ВЕСТНИК ЕРЕВАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ЯЗЫКОВ И
СОЦИАЛЬНЫХ НАУК ИМЕНИ
В. БРЮСОВА
BULLETIN OF YEREVAN BRUSOV STATE UNIVERSITY OF LANGUAGES AND
SOCIAL SCIENCES**

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

ЛИНГВИСТИКА И ФИЛОЛОГИЯ

LINGUISTICS AND PHILOLOGY

1(38)

**ԵՐԵՎԱՆԻ Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՎԱԿԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ «ԼԻՆԳՎԱ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՐԵՎԱՆ – 2016

Բանբերը հրատարակվում է տարեկան երկու անգամ ԵՊԼՀ գիտական խորհրդի որոշմամբ:

Вестник издается два раза в год по решению ученого совета ЕГУЯСН.

Bulletin is published twice a year by the decision of YSULS Scientific Council.

Խմբագրական խորհուրդ՝

<i>Գայանե Գասպարյան</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Լիլիթ Արզումանյան</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Կառլեն Միրումյան</i>	փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Աիդա Թոփուզյան</i>	մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Աշոտ Մարկոսյան</i>	տնտեսագիտական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Խմբագրական կազմ՝

<i>Լուսինե Ֆլջյան</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Կարինե Աբրահամյան</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Գայանե Գևորգյան</i>	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
<i>Նադարյա Խաչատրյան</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր
<i>Գայանե Եղիազարյան</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Նարինե Հովհաննիսյան</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Քրիստինե Սողկյան</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Նաիրա Մանուկյան</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Էլիզա Ղազարյան</i>	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
<i>Էրիկա Ավակովա</i>	մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Տեխնիկական խմբագիր՝ Հասմիկ Փիլավջյան

Редакционный совет:

Гаяне Гаспарян, доктор филологических наук, профессор
Лилит Арзуманян, доктор филологических наук, профессор
Карлен Мирумян, доктор философских наук, профессор
Аида Топузян, доктор педагогических наук, профессор
Ашот Маркосян, доктор экономических наук, профессор

Редакционная коллегия:

Лусине Флджян, доктор филологических наук, профессор
Карине Абрамян, доктор филологических наук, профессор
Гаяне Геворгян, доктор филологических наук, профессор
Наталья Хачатрян, кандидат филологических наук, профессор
Гаяне Егизарян, кандидат филологических наук, доцент
Нарине Оганнисян, кандидат филологических наук, доцент
Кристине Согиакян, кандидат филологических наук, доцент
Наира Манукян, кандидат филологических наук, доцент
Элиза Казарян, кандидат филологических наук, доцент
Эрика Авакова, кандидат педагогических наук, доцент

Технический редактор: *Асмик Пилавджян*

Editorial Council:

Gayane Gasparyan, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Lilit Arzumanyan, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Karlen Mirumyan, Doctor of Sciences (Philosophy), Professor
Aida Topuzyan, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
Ashot Markosyan, Doctor of Sciences (Economics), Professor

Editorial Board:

Lusine Fljyan, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Karine Abrahamyan, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Gayane Gevorgyan, Doctor of Sciences (Philology), Professor
Natalya Khachatryan, Candidate of Sciences (Philology), Professor
Gayane Yeghiazaryan, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Narine Hovhannisyanyan, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Kristine Soghikyan, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Naira Manukyan, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Eliza Ghazaryan, Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor
Erika Avakova, Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor

Technical Editor: *Hasmik Pilavjyan*

Բանբեր Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան պետական լեզվախաասարակագիտական համալսարանի: Լեզվաբանություն և բանասիրություն 1(38):– Երևան, Լինգվա, 2016, 716 էջ:
Вестник Ереванского государственного университета языков и социальных наук имени В. Брюсова. Лингвистика и филология 1(38). – Ереван, Лингва, 2016, 716с.
Bulletin of Yerevan Brusov State University of Languages and Social Sciences, Linguistics and Philology 1(38). – Yerevan, Lingva, 2016, 716 pages

ISSN 1829-3107
© Լինգվա, 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

СОДЕРЖАНИЕ

CONTENTS

ՄԵՐՎԱԹ ԱԲԴԱԼԼԱՀ ՕՍՄԱՆ	Արաբերեն լեզվի ակադեմիայի՝ գիտական տերմինաբանության հիմնախնդրի լուծմանն ուղղված գործունեության շուրջ	
МЕРВАТ АБДАЛЛАХ ОСМАН	Деятельность академии арабского языка о решении вопроса научной терминологии	22
MERVAT ABDULLAH OSMAN	Activities of the academy of Arabic on addressing the issue of scientific terminology	
ՄԵՐՎԱԹ ԱԲԴԱԼԼԱՀ ՕՍՄԱՆ	Հայերենում և արաբերենում տարածված պարսկերեն փոխառությունները	
МЕРВАТ АБДАЛЛАХ ОСМАН	Частотные персидские заимствования в арабском и армянском языках	29
MERVAT ABDULLAH OSMAN	Persian loanwords common in the Arabic and Armenian languages	
ԼԻԼԻԹ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ ՇԱՐՄԱԴ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ	Բառային և շարահյուսական ոճական հնարների դերն Օսկար Ուայլդի բարոյագեղագիտական գաղափարների արտահայտման մեջ	
ЛИЛИТ АБРАМЯН ШАРМАХ АБРАМЯН	Роль лексических и синтаксических стилистических приемов в выражении морально-эстетических идей Оскара Уайлда	41
LILIT ABRAHAMYAN SHARMAGH ABRAHAMYAN	The role of lexical and syntactical stylistic devices in expressing Oscar Wilde's ethos	
ՄԱՐԻԱՄ ԱԴԱՄՅԱՆ	«Տարիք» իմաստ արտահայտող ածականների իմաստային առանձնահատկություններն անգլերենում և հայերենում	
МАРИАМ АДАМЯН	Семантические особенности прилагательных обозначающих "возраст" в армянском и английском языках	56
MARIAM ADAMYAN	Semantic features of the adjectives denoting "age" in the Armenian and English languages	

ԴԻԱՆԱ ԱԴԻԿՅԱՆ	Հռետորական հարցի ձևի և բովանդակության միասնությունը և գործարանական արժեքը	
ДИАНА АДИКЯН	Прагматическая ценность и взаимосвязь формы и содержания риторического вопроса	63
DIANA ADIKYAN	The pragmatic value and interconnection of form and content of rhetorical question	
ՍՈՆՅԱ ԱՊՐԵՍՈՎԱ	«Խմբի տեսության» գեղարվեստական իմաստավորումը Ջոն Սթեյնբեքի «Մկներից և մարդկանցից» վիպակում	
СОНЯ АПРЕСОВА	Художественное осмысление “Теории группы” в повести Дж. Стейнбека “О мышах и людях”	72
SONYA APRESOVA	Artistic interpretation of the “Group theory” in the novella “Of Mice and Men” by J. Steinbeck	
ԷՐԻԿԱ ԱՎԱԿՈՎԱ	Տեքստի ինֆորմատիվության կարգը միջմշակութային հաղորդակցության հայեցակետից	
ЭРИКА АВАКОВА	Текстовая категория информативности в аспекте межкультурной коммуникации	81
ERIKA AVAKOVA	The text category of informativity in the aspect of intercultural communication	
ԱՐՄԵՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ	Համացանցային ՋԼՄ-ների դասակարգման հիմնախնդիրը	
АРМЕН АВETИСЯН	Проблема классификации интернет-СМИ	89
ARMEN AVETISYAN	The problem of classification of internet media	

ՎԱՀԵ ԱՐՍԵՆՅԱՆ	Սուբյեկտիվ ընկալման խնդիրը Վիրջինիա Վուլֆի և Ուիլյամ Շեքսպիրի ստեղծագործություններում	98
BAHE ARSENYAN	Проблема субъективного восприятия в произведениях В.Вульф и У. Шекспира	
VAHE ARSENYAN	The problem of subjective perception in V. Woolf's and W. Shakespeare's works	
ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԲԱԲԱՅԱՆ	Իսպաներենի երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման ընթացակարգերը	110
КРИСТИНА БАБАЯН	Процедуры обучения страноведению Испании	
KRISTINE BABAYAN	Procedures of teaching Spanish area studies	
ԱՐՄԻՆԵ ԲԱԲՅԱՆ	Աստվածաշնչյան սյուժեների ընկալման ինքնատիպությունը Ջ. Թըրների ստեղծագործություններում. «Արևի մեջ կանգնած հրեշտակը»	120
АРМИНЭ БАБЯН	Своеобразие восприятия библейских сюжетов в творчестве Дж.Тернера. "Ангел стоящий в солнце"	
ARMINE BABYAN	The original perception of biblical themes in the work of J. Turner "Angel Standing in the Sun"	
ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ ՍՏԵԼԼԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ ЛИЛИТ БАДАЛЯН СТЕЛЛА МАРТИРОСЯН LILIT BADALYAN STELLA MARTIROSYAN	Հասկացության փոխաբերության դերը սպորտային հոդվածներում Концептуальная метафора в спортивных статьях Metaphoric models of conceptualizing sports	126
ԼՈՐԵՏԱ ԲԱԶԻԿՅԱՆ	Անգլերեն և հայերեն փոխադարձ կառուցների կառուցվածքային և իմաստային տարբերությունները	140
ЛОРЕТТА БАЗИКЯН	Структурные и семантические различия между английскими и армянскими взаимными конструкциями	

LORETTA BAZIKYAN	Structural and semantic differences between English and Armenian reciprocal constructions	
ԳԱՅԱՆԵ ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ	Դիպվածային բառախառնուրդների իմաստակառուցվածքային առանձնահատկությունները (անգլալեզու լրագրային հոդվածների նյութի հիման վրա)	
ГАЯАНЕ БАРСЕГЯН	Семантические и структурные особенности окказиональных блендингов в английских журналистских статьях	150
GAYANE BARSEGHYAN	The semantic and structural features of nonce blends (on the material of English journalistic articles)	
ԼԻԱՆԱ ԳԱԼՈՅԱՆ	Ժամանակակից նորարական տեխնոլոգիաների կիրառումը օտար լեզվի դասավանդման մեջ	
ЛИАНА ГАЛОЯН	Использование современных инновационных технологий в преподавании иностранного языка	160
LIANA GALOYAN	The use of modern innovative technologies in foreign language teaching	
ՌՈՒՋԱՆՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ԷԴՈՒԱՐԴ ՋՈՒԼՀԱԿՅԱՆ	Որոշիչ երկրորդական անդամի իմաստային և կառուցվածքային խնդիրները մեքենական թարգմանությունում	
РУЗАННА ГЕВОРКЯН ЭДУАРД ДЖУЛАКЯН	Семантические и структурные особенности определения при машинном переводе	168
RUZANNA GEVORGYAN EDUARD JULHAKYAN	Semantic and structural problems of attribute in machine translation	
ՍՈՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ	Զանգվածային-լրատվական նորաբանությունների վերլուծության մեթոդները անգլերենի մասնագիտական դասընթացում	
СОНА ГЕВОРКЯН	Методы анализа масс-медийных	177

SONA GEVORGYAN	неологизмов в профессиональном курсе английского языка Methods of analysis of mass-media neologisms in the professional English course	
ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ	<<Կոնտեյներ>> պատկերավոր սխեմայի ճանաչողական հեռանկարների ուսումնասիրությունը Լյուիս Քերոլ-ի «Ալիսան հրաշքների աշխարհում» վեպի հիման վրա	
КРИСТИНЕ ГРИГОРЯН	Когнитивные перспективы в исследовании схемы изображения “Контейнер” в романе Льюиса Кэрролла “Алиса в стране чудес”	187
CHRISTINE GRIGORYAN	Cognitive perspectives on the study of image schema “Container” in Lewis Carroll’s novel “Alice in wonderland”	
ԳԵՎՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ	Անձնական և անդրադարձ դերանունների հուզարտահայտչական առանձնահատկությունները ժամանակակից անգլալեզու սոցիալական մեդիայում	
ГЕВОРГ ГРИГОРЯН	Особенности выразительности и эмоциональности в личных и возвратных местоимениях в современных англоязычных социальных медиа	195
GEVORG GRIGORYAN	The emotive-expressive peculiarities of personal and reflexive pronouns in contemporary English social media	
ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ	Ամուսնություն-սեր-ընտանիք եռամիասնությունը ըստ Է. Գիլբերթի <<Օրինական ամուսնություն>> վեպի	206
ГЯЯНЕ ЕГИАЗАРЯН	Брак-любовь-семья в романе "Законный брак" Элизабет Гилберт	
GAYANE YEGHIAZARYAN	Marriage-Love-Family trinity in the novel “Committed” by Elizabeth Gilbert	

ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ ԱՆԺԵԼԱ ՔԱԼՈՅԱՆ	Սիրո և բարոյականության խնդիրները Ալիս Հովհաննիսյանի <<Ճյուղեր –տերևներ>> վեպում Тема любви и нравственности в прозе Алис Оганесян Love and morality in Alice Hovhannisyán’s fiction	213
ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ ԱՆԺԵԼԱ ՔԱԼՈՅԱՆ GAYANE YEGHIAZARYAN ANJELA QALOYAN		
ՍՈՆՅԱ ԶԱԲԱՐՅԱՆ	<<Բարոյականության>> հարցի շուրջ կրթության ոլորտում К вопросу о “морали” в образовании On the issue of “morality” in education	227
ՍՈՆՅԱ ԶԱԲԱՐՅԱՆ SONYA ZAKARYAN		
ՀՐԱՆՈՒՇ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ	Նախադիպային իրողությունները՝ որպես կանխենթադրության հենքի բաղադրիչներ Прецедентные явления как компоненты пресуппозиционной базы Precedent phenomena as components of presupposition base	237
ՀՐԱՆՈՒՇ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ GRANUSH TOVMASYAN		
ՀՐԱՆՈՒՇ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ HRANUSH TOVMASYAN		
ՀԵՂԻՆԵ ԻՍԱԿԱԿՅԱՆ	Անդրադարձ թե՛ միջտեքստայնություն: Երկխոսություն հեղինակների միջև Аллюзия или интертекстуальность? Диалог между авторами Allusion or intertextuality? A dialogue between authors	252
ՀԵՂԻՆԵ ԻՍԱԿԱԿՅԱՆ EGHINE ISAAKAYA		
ՀԵՂԻՆԵ ԻՍԱԿԱԿՅԱՆ HEGHINE ISAHAKYAN		
ԱՐՓԻՆԵ ԽԱԼԱԹՅԱՆ	Բնականվանական բառակազմական միջոցները անգլերենում Способы ойконимического словообразования в английском языке Means of place name building in English	259
ԱՐՓԻՆԵ ԽԱԼԱԹՅԱՆ ARPINE KHALATYAN		
ԱՐՓԻՆԵ ԽԱԼԱԹՅԱՆ ARPINE KHALATYAN		
ԱՆՈՒՇ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ	Համացանցի լեզուն որպես անգլերենի նոր տարատեսակ Интернет-жаргон как новая разновидность английского языка Netspeak as a new variety of English	268
ԱՆՈՒՇ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ANUSH KHACHATRYAN		
ԱՆՈՒՇ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ANUSH KHACHATRYAN		

ԹԱԳՈՒՀԻ ԽՈՋԱՅԱՆ	Համային հատկություն ցույց տվող փոխաբերությունների զուգադրական վերլուծությունը գերմաներենում և ռուսերենում	
ТАГУИ ХОДЖАЯН	Контрастивный анализ "Вкусовых" метафор в немецком и русском языках	280
TAGUHI KHOJAYAN	Comparative analysis of metaphors expressing taste in German and Russian	
ՆԱԶԵԼԻ ՀԱԿՈՔՅԱՆ	«Նախանձ» իմաստային դաշտի թարգմանական առանձնահատկությունները Ու. Թեքերեյի «Ունայնության տոնավաճառ» վեպի բնագրում և հայերեն թարգմանության մեջ	
HAZELI AKOPYAN	Переводческие особенности семантического поля "зависть" в романе У.Текерея "Ярмарка тщеславия" в оригинале и в его переводе	290
NAZELI HAKOBYAN	Translation peculiarities of the semantic field "Envy" in the novel by W.Thackeray "Vanity fair" and its translation	
ՎԱՐԴԻԹԵՐ ՀԱԿՈՔՅԱՆ ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ	Ոչ-պաշտոնական հարցազրույցների լեզվագործաբանական առանձնահատկությունները (Օփրայի Բարաք Օբամայի հետ հարցազրույցի վերլուծությունը)	
ВАРДИТЕР АКОПЯН КРИСТИНЕ ГРИГОРЯН	Лингво-прагматические особенности неструктурированного интервью (Анализ интервью Опры с Бараком Обамой)	300
YARDITER HAKOBYAN CHRISINE GRIGORYAN	Linguo-pragmatic peculiarities of unstructured interviews (the analysis of Oprah's interview with Barack Obama)	
ՀՐԱԶԻԿ ՀԱԿՈՔՅԱՆՅԱՆ	Նոստրատիկ կապեր, ցեղակցություն, թե՛ հայերենի տարբեր փուլեր	
ГРАЧИК АКОБДЖАНЫН	Ностратические связи, родство или разные этапы армянского языка	311

HRACHIK HAKOBYANYAN	Nostratic relationships, cognation or different phases of the Armenian language	
ԻՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ	Մեթոդական սկզբունքների կիրառումը մամուլի տեքստի հետ աշխատանքի ընթացքում	
ИННА АРУТЮНЯН	Реализация методических принципов в работе с газетным текстом	320
INNA HARUTYUNYAN	Realization of methodological principles in the work with press text	
ԻՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ՆԻՆԱ ՂԱՐԻԲՅԱՆ	Շնչավորի/անշունչի և սեռի կարգերի փոխազդեցությունը ռուս-հայկական միջմշակութային հաղորդակցության մեջ	
ИННА АРУТЮНЯН НИНА ГАРИБЯН	Взаимодействие категории одушевленности / неодушевленности с категорией рода в русско-армянской межкультурной коммуникации	331
INNA HARUTYUNYAN NINA GHARIBYAN	The interaction of animate/inanimate and gender categories in Russian and Armenian cross-cultural communication	
ԱՐՓԻՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ	Բիրլիական ծագման դարձվածային միավորների կառուցվածքախմատային առանձնահատկությունները ժամանակակից անգլերենում	
АРПИНЕ ОГАНЕСЯН	Структурно - семантические особенности бибlicизмов в современном английском языке	340
ARPINE HOYHANNISYAN	Structural-semantic peculiarities of biblicisms in modern English	
ԱՐՈՒՍՅԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ АРУСЯК ОБАННЕСЯН	Հայ դպրոցի և մանկավարժության երախտավորներ՝ Խորեն վարդապետ Ստեփանե և Գարեգին Հովսեփյանց	350
ARUSYAK HOYHANNESYAN	Заслуженные деятели армянской школы и педагогики священнослужители Хорен Степанэ и Гарегин Овсепянц	

	Honored workers of Armenian school and pedagogy, the clergymen Khoren Stepane and Garegin Hovsepyants	
ԳԱՅԱՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ	Անանձնանունային անվանակոչումները գրական տեքստում (Դ.Կ.Դեմիրճյանի <<Վարդանանք>> և Խ. Աբովյանի <<Վերք Հայաստանի>> վեպերի հիման վրա)	
ГАЯНЕ ОГАННИСЯН	Безантропонимные номинации в художественном тексте (на материале романов Д.К.Демирчяна "Вардананк" и Х.Абовяна "Раны Армении")	358
GAYANE HOVHANNISYAN	Unantponymical nomination in the literary text (based on the novels "Vardanank" by D.K.Demirchyan and "The Wounds of Armenia" by Kh. Abovyan)	
ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՂԱԶԱՐՅԱՆ	Անգլերենի՝ որպես երրորդ օտար լեզվի ուսուցման սկզբունքները բազմալեզու միջավայրում	
СИРАНУШ КАЗАРЯН	Принципы обучения английскому языку как третьему иностранному в мультилингвальной среде	365
SIRANUSH GHAZARYAN	Principles of teaching English as a third foreign language in a multilingual setting	
ԴԱՎԻԹ ՂԱՐԻԲՅԱՆ	Ժամանակակից իմաստաբանական տեսության ակունքներում. ստորոգելիի փիլիսոփայություն	
ДАВИД ГАРИБЯН	Философия предиката: у истоков современной семантической парадигмы	373
DAVID GHARIBYAN	Philosophy of predicate: at the origins of contemporary semantics	
ԱՆՆԱ ՂԱՐՍԼՅԱՆ	Արդի հայերենի իրավաբանական տերմինների արևելահայերեն-արևմտահայերեն բառակազմական տարբերակներ	381
АННА КАРСЛЯН	Западно-армянские и восточного-	

ANNA GHARSLYAN	<p>армянские словообразовательные варианты юридических терминов современного армянского языка Eastern-Western word-formation variants of modern Armenian juridical terms</p>	
ՎԱՐԴՈՒԻՇ ԴՈՒՄԱՇՅԱՆ ВАРДУИ ГУМАШЯН YARDUHI GHUMASHYAN	<p>Համացանցային լեզվի յուրահատկությունները Характерные черты интернет-языка Language characteristics of the internet language</p>	390
ԱՆԱՀԻՏ ՄԱԿԱՐՅԱՆ	<p>«Ազատություն» հասկացության առկայացման լեզվաոճական առանձնահատկությունները Ջ. Ափդայքի հեղինակային ոճում («Ճագարը հարուստ է» վեպի հիման վրա)</p>	
АНАИТ МАКАРЯН ANAHIT MAKARYAN	<p>Лингвостилистические особенности вербализации концепта “Свобода” в произведениях Дж. Апдайка (на материале романа “Кролик разбогател”) Linguo-stylistic peculiarities of the actualization of the concept “Freedom” in John Updike’s works (based on the novel “Rabbit is Rich”)</p>	401
ՏԱԹԵՎԻԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ	<p>Ձ նախդիր-նախածանցի կիրառությունը մեր լեզվի զարգացման երեք փուլերում՝ գրաբարում, միջին հայերենում և գրական արևելահայերենում</p>	
ТАТЕВИК МАНУКЯН TATEVIK MANUKYAN	<p>Употребление предлога z в трехэтапном развитии армянского языка в грабаре, в среднеармянском языке и в современном армянском языке The use of the preposition and prefix z in 3 stages of language development in old Armenian, middle Armenian and contemporary Armenian</p>	410

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ	«Կաշառք» հասկացություն արտահայտող դարձվածային միավորների զուգադրական վերլուծությունը անգլերենում, ռուսերենում և հայերենում	
СВЕТЛАНА МАРГАРЯН	Сопоставительный анализ фразеологических единиц выражающих понятие “взятка” в английском, русском и армянском языках	421
SVETLANA MARGARYAN	Comparative analysis of phraseological units expressing the concept "bribery" in English, Russian and Armenian	
ԲԵԼԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ	Տեքստի իմաստային կառուցվածքը և գրաֆիկական ձևավորումը (Է.Ա. Պոյի “The Pit and the Pendulum” պատմվածքի և դրա հայերեն և ռուսերեն թարգմանվածքների հիման վրա)	
БЕЛА МАРГАРЯН	Семантическая структура текста и его графическое оформление (на материале рассказа Е.А. По “The Pit and the Pendulum” и его переводов на армянский и русский языки)	426
BELA MARGARYAN	The semantic structure of text and its graphical form (on the material of E.A.Poe’s “The Pit and the Pendulum” and its Armenian and English translations)	
ՍՏԵԼԼԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ	Համակարգչով միջնորդավորված սպորտային խոսույթի լեզվական առանձնահատկությունները	
СТЕЛЛА МАРТИРОСЯН ЛИЛИТ БАДАЛЯН	Лингвистические особенности компьютерно- опосредованного спортивного дискурса	435
STELLA MARTIROSYAN LILIT BADALYAN	Linguistic peculiarities of computer-mediated sports discourse	

ՆԱԻՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ	Գեղարվեստական պատկերների առկայացումը Օ'Հենրիի պատմվածքներում	
НАИРА МАРТИРОСЯН	Актуализация художественных образов в рассказах О. Генри	448
NAIRA MARTIROSYAN	The actualization of literary images in the short stories by O'Henry	
ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ	Աստվածաշնչյան արքետիպերը Մ. Ա. Բուլգակովի «Ճակատագրական ձվեր» վիպակում	
КОНСТАНТИН МАРТИРОСЯН	Библейские архетипы в повести М.А.Булгакова “Роковые яйца”	460
KONSTANTIN MARTIROSYAN	Biblical archetypes in the novel “The Fatal Eggs” by M. Bulgakov	
ԱԼԼԱ ՄԻՆԱՍՅԱՆ	Քրոնոտոպը հայկական և անգլիական ժողովրդական հրաշապատում հեքիաթների կառուցվածքում	
АЛЛА МИНАСЯН	Хронотоп в английских и армянских народных волшебных сказках	469
ALLA MINASYAN	Chronotope in English and Armenian folk fairy tales	
ՀԱՐՈՒՇԻ ՄԻՍԱԿՅԱՆ	Հայազգային ինքնության դրսևորումները Մայքլ Առլենի «Դեպի Արարատ» ստեղծագործությունում	
ЗАРУИ МИСАКЯН	Проявление армянской национальной индивидуальности в произведении Майкла Арлена “Путь к Арарату”	477
ZARUHI MISAKYAN	Manifestations of the Armenian national identity in Michael Arlen's "Passage to Ararat"	
ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԻՒԹԱԲՅԱՆ	Ամերիկյան ռասիստական բնույթի տեղանուններով դարձվածքների խորհրդանշանային առանձնահատկությունները	
СУСАННА МХИТАРЯН	Символические особенности фразеологических единиц в американских топонимах расисткого	485

SUSANNA MKHITARYAN	<p>характера Symbolic specifications of phraseological units with racist place names in the United States</p>	
ԱՆԱՀԻՏ ՄԿՐՅԱՆ	<p>DI նախդրի իմաստագործառական և համակցական առանձնահատկությունները իտալերենի՝ արվեստի բնագավառի գոյական-բաղադրիչով կազմված կայուն արտահայտություններում (հայերենի զուգադրությամբ)</p>	
АНАИТ МКРЯН	<p>Лексико-прагматические и сочетаемостные особенности предложения DI итальянского языка в устойчивых субстантивных выражениях, относящихся к сфере искусства (в сопоставлении с армянским языком)</p>	492
ANAHIT MKRYAN	<p>The semantic and functional peculiarities and the collocation of the preposition DI in set expressions containing a noun with art component</p>	
ԴԻԱՆԱ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ	<p>Միֆակիրառությունը որպես ժամանակակից հայ պոեզիայում պոստմոդեռնիզմի դրսևորում</p>	
ДИАНА МНАЦАКАНЯН	<p>Применение мифа как проявление постмодернизма в армянской современной поэзии</p>	500
DIANA MNATSAKANYAN	<p>Myth use as a manifestation of postmodernism in the modern Armenian poetry</p>	
ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ	<p>Մեդիա կրթությունը որպես հասարակության անվտանգության երաշխիք</p>	516
СВЕТЛАНА НАЛБАНДЯН	<p>Медиаобразование – гарант безопасности общества</p>	
SVETLANA NALBANDYAN	<p>Media education as a guarantee of the society's security</p>	

ՌՈԶԱ ՆԵՄԻՇԱԼՅԱՆ	Բազմալեզու կրթության արժեքաբանական կողմը	
РОЗА НЕМИШАЛЯН	Аксиологический аспект	526
ROZA NEMISHALYAN	многоязыкового образования	
ԱԼԻՆԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ	Value aspects of multilingual education	
ԱԼԻՆԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ	Սննդանուն բաղադրիչով բժշկագիտական փոխաբերությունը՝ որպես կլինիկաախտաբանական եզրույթ	
АЛИНА ПЕТРОСЯН	Связанные с названием пищевых	533
ALINA PETROSYAN	продуктов медицинские метафоры, используемые в клинической патологии	
ԱԼԻՆԱ ՊՈԴՂՈՍՅԱՆ	Reference to food-related medical metaphors in clinical pathology	
ԻՐԻՆԱ ՊՈԴՂՈՍՅԱՆ	Կոնստանտին Բալմոնտի «Լուսինը» բանաստեղծությունը՝ Հրաչյա Թամրազյանի թարգմանությամբ	541
ИРИНА ПОГОСЯН	Стихотворение К. Бальмонта “Луна” в переводе Грачья Тамразяна	
IRINA POGHOSYAN	Hrachja Tamrazyan’s translation of Konstantin Balmont’s poem “The Moon”	
ԱՆԻ ԶԱՆԻԿՅԱՆ	Կրակի խորհրդանիշի իմաստավորումը գեղանկարչի մասին վեպերում	
АНИ ДЖАНИКЯН	Осмысление символа огня в романах о художниках	548
ANI DJANIKIAN	The meaning of the fire symbol in the novels about painters	
ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՌԱՖԱՅԵԼՈՎԱ	Համեմատական միավորների ուսումնասիրության լեզվամշակութաբանական տեսակետները (հայերեն, ռուսերեն և արաբերեն նյութի հիման վրա)	559
КРИСТИНЕ РАФАЕЛОВА	Лингвокультурологические аспекты исследования сравнительных единиц (на материале русского, армянского и арабского языков)	
KRISTINE RAFAYELOVA	Linguoculturological aspects of the	

	comparative constructions research (on the material of the Armenian, Russian and Arabic languages)	
ՀԱՅԱՐՓԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ	Ես-ի կառուցակցման կամ	
АЙАРПИ СААКЯН	ինքնաստեղծման պրակտիկան	567
НА҃АРПИ САНАКЯН	Конструирование “Я” или практика конструирования своего “Я”	
	Construction of self or practice of self-construction	
ՆԵԼԼԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ	Երգը և պարը անգլերենի ուսուցման	
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԱՐԱԽԱՆՅԱՆ	համատեքստում՝ կարաոկեի	
ՆԱՐԻՆԵ ՍԱՀԱԿՅԱՆ	կիրառմամբ	575
НЕЛЛИ СААКЯН	Песня и танец в контексте	
АНДРАНИК КАРАХАНИЯН	преподавания английского языка с	
НАРИНЕ СААКЯН	использованием караоке	
NELLY SAHAKYAN	Song and dance in the context of	
ANDRANIK KARAKHANYAN	teaching English with the use of karaoke	
NARINE SAHAKYAN		
ՍԵՎԱԴԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ	Բնանկարային գեղանկարչությունը՝	
	որպես բնապահպանական միջազգային	583
СЕВАДА САՐԳՅԱՆ	հաղորդակցության միջոց	
	Пейзажная живопись как средство	
SEVADA SARGSYAN	экологической международной	
	коммуникации	
	The landscape painting as an ecological	
	international communication means	
ԳԱՅԱՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ	Ռազմական եզրույթների	
	թարգմանության միջոցների շուրջ	
	(հայերենի և ռուսերենի լեզվանյութի	
	հիման վրա)	
ГЯЯНЕ САՐԿԻՏԻԱՆ	О способах перевода военных	591
	терминов (на материале русского и	
	армянского языков)	
GAYANE SARGSYAN	On the means of translation of military	
	terms (on the material of the Russian and	
	Armenian languages)	

ԳԱՅԱՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ	Ռուսերենի և հայերենի ռազմական հապավումների դասակարգման շուրջ	601
ГАЯНЕ САРКИСЯН	О классификации военных аббревиатур в русском и армянском языках	
GAYANE SARGSYAN	On the classification of military abbreviations in the Russian and Armenian languages	
ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ	Բառաբարդման տիպը որպես զուգադրական քննության չափորոշիչ (ռուսերենի, հայերենի, անգլերենի և իտալերենի լեզվանյութի հիման վրա)	610
РУЗАННА САРКИСЯН	Тип словосложения как критерий сопоставительного анализа (на материале русского, армянского, английского и итальянского языков)	
RUZANNA SARGSYAN	Type of compounding as a criterion of contrastive analysis (in the Russian, Armenian, English and Italian languages)	
ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ	Ռուսերենի, հայերենի, անգլերենի և իտալերենի ցեղանունների բառակազմական առանձնահատկությունների համեմատական-զուգադրական քննություն	619
РУЗАННА САРКИСЯН	Сравнительно-сопоставительный анализ морфемно-словообразовательных особенностей этнонимов в русском, армянском, английском и итальянском языках	
RUZANNA SARGSYAN	A comparative and contrastive analysis of the derivative features of ethnonyms in the Russian, Armenian, English and Italian languages	
ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՍԵՐԵԲՐՅԱՎՈՎԱ ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ ԴՈՆՅՈՎԱ	Կերպարի գնահատողական ինքնարտացոլումը՝ որպես հոգեբանական պատմվածքի բաղադրատարր	626
СВЕТЛАНА СЕРЕБРЯКОВА	Оценочная саморефлексия персонажа	

АНАСТАСИЯ ДОНЦОВА	как компонент психологического повествования	
SVETLANA SEREBRIKOVA ANASTASIA DONTSOVA	Character's evaluative self-reflection as a component of psychological narration	
ԱՅՈՒԶԱՆՆԱ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ	Անգլերեն մեղմասությունների զարգացումն ու գլոբալացումը	
СЮЗАННА СТЕПАНЯН	Эволюция и глобализация английских эвфемизмов	633
SYUZANNA STEPANYAN	The evolution and globalization of English euphemisms	
ԿԱՐԵՆ ՎԵԼՅԱՆ	Ցածր խավի ներկայացուցիչների հանպատրաստից խոսքում շարահյուսական վթարների սոցիոլեզվաբանական վերլուծություն (անգլերենի նյութի հիման վրա)	
КАРЕН ВЕЛЯН	Социолингвистический анализ синтаксических прерываний в спонтанной речи представителей низшей социальной прослойки в английском языке	640
KAREN VELYAN	Socio-linguistic analysis of syntactic accidents in spontaneous speech of low class speakers in English	
ԼՈՒՍԻՆԵ ՏՈՆՈՅԱՆ	Քերականական կառույցների և բառապաշարի դերը միջմշակութային միջավայրում	
ЛУСИНЕ ТОНОЯН	Роль грамматических структур и лексики в межкультурной среде	650
LUSINE TONOYAN	The role of grammar structures and word stock in cross cultural environment	
ՆԱԴԵԺԴԱ ՑՈԼԱԿՅԱՆ	Հերոսի առասպելային ընկալումը քաղաքական գիտակցության մեջ	
НАДЕЖДА ЦОЛАКЯН	Концепт героя в процессе формирования политического сознания	657
NADEZHDA TSOLAKYAN	The concept of a hero in the political consciousness	

ՎՐԵՃ ՓԱՐՍԱԴԱՆՅԱՆ	Հայերենի և պարսկերենի նույն իմաստն արտահայտող ածանցների շուրջ	
ВРЕЖ ПАРСАДАНЯН	О схожих аффиксах армянского и персидского	665
VREZH PARSADANYAN	About common affixes in the Armenian and Persian languages	
ՏԱԹԵՎԻԿ ՓԻՐՈՒՄՅԱՆ	Մշակութային երկխոսությունը բազմամշակութային հասարակության նախազօծի ճախողման համատեքստում	
TATEVIK PIRUMYAN	Культурный диалог в контексте провала мультикультурализма	674
TATEVIK PIRUMYAN	Cultural dialogue in the context of the failure of multiculturalism	
ԱՆԺԵԼԱ ՔԱԼՈՅԱՆ	Հավատի և խղճի ձայն՝ գալիք սերունդներին	
АНЖЕЛА КАЛОЯН	Голос веры и совести для будущих поколений	686
ANGELA QALOYAN	The voice of faith and conscience to future generations	
ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ		
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ		701
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS		

ԱՐԱՔԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ՝ ԳԻՏԱԿԱՆ
ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻԻ ԼՈՒԾՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՄԵՐՎԱԹ ԱՔԴԱԼԼԱԿ ՕՍՄԱՆ

Հիմնաբառեր՝ տերմինաբանություն, արաբացում, թարգմանություն, փոխառություն

Գիտական և քաղաքակրթական նոր եզրերով արաբերենը հարստացնելու խնդրի լուծումը արաբ լեզվաբանները տեսնում էին մի քանի տարբեր ուղղություններով, որոնք բերվում են ստորև.

1. **Ածանցյալ բառակազմական կաղապարների միջոցով.** Այս եղանակը օգտագործում է արաբերենի ձևաբանությանը հատուկ բառակազմական կաղապարների կանոնավոր ածանցումների հնարավորությունները՝ նոր իմաստներ ստեղծելու համար, ինչը խթանում է լեզվի կենսունակությունը և տևակայուն զարգացումը [فواد 258-257 :2005: حنا طرزي¹]: Լեզվաբաններից շատերը կարծում են, որ այն բառաստեղծման առկա տարբերակներից ամենանախընտրելին է: Այդ կարծիքին են գիտական տերմինաբանության հիմնախնդիրներով զբաղվող արաբ լեզվաբաններից շատերը [صبحي 249 :2009: الصالح²]: Լեզվաբանները հաշվել են հարյուրավոր ածանցյալ ձևեր, ինչն այս լեզուն դարձրել է աշխարհի ամենահարուստ լեզուներից մեկը, հետևապես ածանցվող կաղապարների հնարավորությունների օգտագործումը դարձնում է այն արդյունավետ մի գործիք օրեցօր ավելացող գիտական իմաստներն արտահայտող բառերի ստեղծման համար [فتحى الداوبولى 372-371 :1406]:³ Որոշ լեզվաբաններ քննադատում են արաբական լեզվաբանական բառարանները ածացման հնարավորություններն ամբողջությամբ չօգտագործելու և պարզապես լեզվական

¹ فواد حنا طرزي: الاشتقاق، مكتبة لبنان ناشرون، الطبعة الأولى 2005، ص357، 358

² صبحي الصالح: دراسات في فقه اللغة، دار العلم للملايين، بيروت، لبنان، 2009م ص249.

³ فتحى الداوبولى: الاشتقاق عند اللغويين، قال منشور بمجلة كلية اللغة العربية بالقازيق: العدد الخامس سنة 1406هـ. 372. 371ص.

ինտուիցիայով սահմանափակվելու համար [-22 :1997 إبراهيم أبو سكين
23].⁴: Ինչ վերաբերում է համանմանությանը (անալոգիային), ապա
դա այն հիմքն է, որի վրա կառուցվում է այդ գործընթացը,
համանմանությունը մոտեցման տեսությունն է, իսկ ածանցումը՝
կիրառումը [241 :1981 عبدالجبار القزاز].⁵: Արաբական գիտական և
լեզվական ակադեմիաների միության առաջին գիտաժողովը
հայտարարություն էր ընդունել առ այն, որ «ածանցումն այսօր
արաբերենի ամենամեծ օգնականն է և վերջին ապաստանը
գիտական, տեխնիկական, գրական տերմինաբանության ստեղծման
համար, և անհարաժեշտ է օգտվել դրա բոլոր տեսակներից և լայն
հնարավորություններից, քանի որ այն լեզվի հարստացման և
զարգացման առավել օգտակար միջոցներից է» [:1987 شحادة الخوري
32].⁶: Այնուամենայնիվ, միայն ածանցումը չի կարող բավարար լինել
մարդկային մտքի համար անհրաժեշտ բոլոր բառերի ստեղծման
համար, քանի որ դրա ազդեցության ոլորտը սահմանափակվում է
բայական կաղապարներով և մոդելներով, որոնք որքան էլ շատ և
բազմազան լինեն, չեն կարող արտահայտել բոլոր անհրաժեշտ
իմաստները [45 :1955 مصطفى جواد].⁷:

2. **Արաբացումը** նույնպես լեզվի հարստացման միջոցներից մեկն է: Դա
ոչ արաբերեն բառի փոխառումն է որոշ հնչյունափոխությամբ,
որպեսզի այն համապատասխանի արաբական արտասանությանը,
օրինակ t – ʔ փոխակերպումը, ֆրանսերեն բառերի վերջում h տառի
ավելացումը: Արաբները փոխառությանը դիմել են թե՛ նախկինում,
թե՛ ներկայումս, և արդյունքում արաբերեն են թափանցել բազմաթիվ
բառեր, որոնց զգալի մասը ներդաշնակորեն միահյուսվել է լեզվին՝
որոշակի հնչյունափոխություն կամ շեշտափոխություն կրելով,
ամբողջովին տարրալուծվելով լեզվի մեջ: Դրանք այն բառերն են,
որոնք գիտնականներն անվանում են «արաբացված», իսկ այն
բառերը, որոնք մնացել են իրենց նախնական տեսքին անվանում են
«փոխառված բառեր» [65 :1981 عبدالجبار القزاز].⁸: Զալալ ալ-Դին ալ-

⁴.23, 22, ص ١٩٩٧، مصر، الزقازيق، دار الزهراء، علم اللغة، إبراهيم أبو سكين

⁵.240. عبدالجبار القزاز: الدراسات اللغوية المعاصرة في العراق، دار الطليعة، بيروت 1981، ص

⁶ شحادة الخوري: تعريب التعليم الطبي والصيدلي في الوطن العربي، دار الرائد للنشر والتوزيع، الأردن، 1987، ص
.32

⁷ مصطفى جواد: المباحث اللغوية في العراق، معهد الدراسات العالية في جامعة الدول العربية، مطبعة البيان

العربي، السعودية، 1955، ص 45.

⁸.65. عبد الجبار القزاز: الدراسات اللغوية المعاصرة في العراق، مرجع سابق، ص

Սույուտին⁹ (1445-1505) ասում է. «Արաբացված բառը նույնպես կոչվում է փոխառություն» [87 :1958 جلال الدين السيوطي].¹⁰ Արաբները դեռևս ավելի վաղ հարմարեցրել էին օտար այն հնչյունները, որոնք արաբերենում չկային, այնպես, որ իրենց լեզուն վարժվեր դրանց արտասանությանը, օրինակ փ, չ, վ և գ հնչյունները: Այդ մասին հիշատակում է Իբն Սինան (980-1037)¹¹ իր «Հնչյունների առաջացման պատճառները» աշխատության մեջ: Հնչյունների արաբացումը մեծ բանավեճ էր առաջացրել լեզվագիտական շրջանակներում: Ոմանք կարծում են, որ արաբերենն ունակ է ամբողջությամբ ընդգրկել արդի գիտությունների բառապաշարը, իսկ ոմանք կարծում են, թե գիտության արագընթաց զարգացումը հնարավորություն չի տալիս արաբերենին արդի տերմինաբանությունն ամբողջությամբ արտահայտելու: 1938 թվականին Լեզվական ակադեմիայի անդամներ Ալի Օմար ալ-Իսքանդարին (1875-1938) և Աբդ ալ-Կադիր ալ-Մադրիբին (1867-1956) հանդես եկան երկու նախաձեռնությամբ, որոնք զգալի ազդեցություն ունեցան Ակադեմիայի որոշումների վրա:

- **Ալ-Իսքանդարիի¹² նախաձեռնությունը** ներկայացնում էր Ակադեմիայի՝ արաբերենը օտար փոխառություններից զերծ պահելու կողմնակիցների հոսանքը. նա 1953 թվականին Կահիրեում կայացած կոմիտեի նիստում¹³ սպառնաց, որ կլքի այն, ինչն իր ազդեցությունն ունեցավ կոմիտեի՝ արաբականացված տերմինաբանության մասին առաջին որոշման վրա: Ալ-Իսքանդարին իր դիրքորոշումն արդարացրեց այն մտավախությամբ, որ օտար բառապաշարը կարող է գերիշխել արաբերենի վրա: Նա առաջարկեց արաբականացնել բնական գիտությունները, հատկապես քիմիան, որն այդ ժամանակ հեղափոխական վերելք էր ապրում: Այդ նախաձեռնության՝ հաջողությամբ պսակվելու համար պարտադիր պայման էր, որ հեղինակավոր լեզվաբանները համաձայնության գան քիմիկոսների հետ՝ առաջարկելով փոխարինել օտար եզրերը

⁹ Եգիպտացի հայտնի գիտնական, կրոնագետ-իրավագետ

¹⁰ جلال الدين السيوطي: المزهرفي علوم اللغة العربية. دار المكشوف، بيروت، 1958م، ص 87.

¹¹ Միջնադարյան խոշորագույն գիտնականներից մեկը, բժիշկ, փիլիսոփա, աստղագետ:

¹² Բանաստեղծ, լեզվական ակադեմիայի անդամ:

¹³ مجمع القاهرة/ تقرير لجنة النحت/ مجلة مجمع القاهرة 7 : 203.

արաբերեն բառերով, մասնավորապես նա առաջարկում էր oxygen (թթվածին) օտար եզրը փոխարինել նույն իմաստն արտահայտող արաբերեն musdi՝ բառով և այլն: Սակայն Ալ-Իսքանդարին քննադատույան արժանացավ, քանի որ նա ընտրել էր արաբերեն հնացած և շրջանառությունից դուրս եկած բառեր, որոնք անծանոթ են հավասարապես թե՛ ուսանողին, թե՛ դասախոսին: Այդ պատճառով մի շարք հայտնի արաբ քիմիկոսներ դեմ արտահայտվեցին քիմիական եզրերի՝ արաբերեն բառերով փոխարինմանը, հիմնավորելով իրենց կարծիքը նաև նրանով, որ քիմիական տարրերի անվանումները մոտ են դրանց նշաններին, մինչդեռ արաբերեն անվանումները այն նշանների հետ որևէ ընդհանրություն չունեն[242 :1990 محمد حسن عبدالعزيز]:¹⁴:

- **Աբդ ալ-Կադիր ալ-Մադրիբիի նախաձեռնությունը**, որը կենտրոնանում էր առօրյա կյանքում շրջանավոր բառերի վրա: Այն ժամանակ, երբ հանրությունը կոչ էր անում օտար բառերին իմաստով մոտ բառեր գտնել, օրինակ tram (տրամվայ) բառը փոխարինել արաբերեն jammāz (արագընթաց) բառով, Ալ-Մադրիբին այլ դիրքորոշում ուներ, քանի որ կարծում էր, որ արաբացմամբ չսահմանափակվելը ժամանակակից տերմինաբանության ձևավորման առաջնաին աղբյուրն է, քանի որ հանրությունն իրավունք ունի ընտրել բառերն ըստ իր ճաշակի, նա թույլատրելի է համարում արաբացման ընդլայնումը և ընդունելի՝ լեզվում տարածում գտնող փոխառությունները, օրինակ sinema (կինոթատրոն), salon (սրահ), balcon (պատշգամբ) և այլն: Սակայն նրա կոչը մերժման արժանացավ մասնագիտական հանրության կողմից:

Արաբացան մեթոդին հետևել սկսելուց քսան տարի անց այնուամենայնիվ դեռ մեծ դժվարություններ կային այդ հարցում, ինչը հանգեցրել էր կոչի՝ գիտական տերմինաբանության ստեղծման համար նոր նախագիծ կազմելու, որպեսզի արաբական գիտական զարթոնքը համաքայլ ընթանա արևմտյան գիտական առաջընթացի հետ: Երկու փոխկապակցված ուղղություններ էին ի հայտ եկել՝ արաբացումը և թարգմանությունը՝ առանց դրանցից որևէ մեկը չեղարկելու և գիտական տերմինաբանության համար ընդհանուր կանոններ ստեղծելու համար: Այդ առումով անհրաժեշտ էր ամենայն ճշգրտությամբ սահմանել

¹⁴.242 محمد حسن عبدالعزيز: التعريب في القديم والحديث، دار الفكر العربي، القاهرة، 1990، ص 242

պրոբլեմը: Լեզվաբան Մուհամմադ Հասան Աբդ ալ-Ազիզը գիտնականներին մեղադրում էր նրանում, որ նրանք աշխատում են գիտական տերմինաբանության պրոբլեմի մասշտաբները նվազեցնելու, գիտական լեզվի ամբողջականության մասին հոգ տանելու ուղղությամբ՝ այն արաբերենի կաղապարներին համապատասխանեցնելու տեսանկյունից՝ առանց հաշվի առնելու գիտական լեզվի առանձնահատկությունները՝ ճշգրտության, դասակարգման և դրա զարգացման հեշտության տեսանկյունից: Լեզվաբանը կարծում է, որ գիտական լեզուն պետք է տարբերվի գրական լեզվից: Նա նաև մեղադրում էր Ակադեմիան նրանում, որ այն փորձում է գիտական եզրերի արաբական համակարգ ստեղծել՝ ըստ հունարենի առանձնահատկությունների, և դա մի աշխատանք է, որը տասնյակ տարիներ է պահանջում՝ այն արաբների մոտ արմատավորելու համար և մերժում է հունարեն և լատիներեն արմատների թարգմանությունը [محمد 242 :1990 احسن عبدالعزيز]¹⁵:

Իրաքցի ականավոր լեզվաբան Մուստաֆա Ջաուադը կարծում է, որ արաբացումը գիտական և տեխնիկական եզրեր գտնելու մեթոդներից մեկն է, և որ որոշ արաբացված բառեր կան Ղուրանում, ինչը վկայում է արաբացման դարավոր պատմություն ունենալու մասին: Նա կոչ է անում «թույլատրել (օրինականացնել) արաբացումը»: Միևնույն ժամանակ՝ ընդունելով, որ արաբացումը պետք է որոշակի սահմանափակումներ ունենա, նա ասում է. «Մենք չենք տեսնում արաբացման օրինականացման գործընթացի սկսվելը ոչ թե այն պատճառով, որ արաբի համար դժվար չէ օտար բառերն իրենց նախնական տեսքով արտասանելը, այլ այն պատճառով, որ արաբացումը պետք է հստակ սահմանումներ, սահմանափակումներ և պարտադիր պայմաններ ունենա՝ հատուկ անունները, հագուստի, ուտելիքի, ըմպելիքի, կահույքի անվանումները պետք է արաբացվեն, դրան պետք է կցվի բույսերի, դեղերի, կենդանիների ոչ արաբական անվանումները, որոնք ծանոթ չեն արաբներին, ինչպես նաև հիվանդությունների՝ արևմտյան երկրներից թափանցած անվանումները, քանի որ դրանք հայտնի են դարձել գիտության զգալի առաջընթացի արդյունքում» [مصطفى جواد 209 :1955]¹⁶:

Լեզվական ակադեմիան կարծում է, որ տերմինաբանության հիմնախնդրի լուծման հարցում արաբացումը շարունակում է

¹⁵. محمد حسن عبدالعزيز: التعريب في القديم و الحديث، مرجع سابق، ص 242.

¹⁶. مصطفى جواد: مبحث في سلامة اللغة العربية، مجلة المجمع العلمي العراقي، 1955، المجلد الرابع 209/2.

բանավեճերի առարկա մնալ: Չնայած, որ Եգիպտոսի լեզվական ակադեմիան իր առաջին որոշումներում թույլատրել է. «... որ անհրաժեշտության դեպքում որոշ օտար բառեր արաբացման ժամանակ օգտագործվեն արաբական ձևով» [56:1935].¹⁷, իրականում այդ անհրաժեշտությունը տարածայնությունների առիթ է հանդիսանում: Արաբերենի լեզվական ակադեմիան Կահիրեում իր որոշումների շրջանակում հրապարակել է մի հոդված, որում պարզաբանում է Ակադեմիայի որոշումների նպատակը, դրանց հիմնավորումը, որտեղ ասվում է. «Գիտնականները համակարծիք են, որ արաբացված բառերը արտասանական առումով չեն համապատասխանում արաբերենի հնչողությանը, և արաբացմանը լայն թափ տալը կարող է ավելացնել ոչ արաբական հնչողությունն արաբերեն խոսքում, գերիշխել նրա վրա՝ ընդհուպ մինչև վերացնել արաբերենն ու դրա հետ միասին նաև արաբական ազգը, ոչնչացնել այն ողջ գիտությունն ու գրականությունը, որը ստեղծվել է արաբերենով» [287:1981].¹⁸: Չնայած այն ամենին, ինչը ասվել է արաբացման դրական կողմերի մասին, Ակադեմիան միջին դիրք է զբաղեցնում նրանց միջև, ովքեր կոչ են անում արաբացումը թույլատրելու առանց որևէ պայմանի և սահմանափակման և նրանց, ովքեր արգելում են այն կտրականապես: Արաբացված բառապաշարը Ակադեմիայի իրականացրած հետազոտությունների գլխավոր ուղղություններից էր, քանի որ դրան առնչվող որոշումները նրա ընդունած առաջին որոշումների թվում էին: Ակադեմիան իր առաջին նստաշրջանի ժամանակ որոշում է ընդունել, որտեղ ասվում է հետևյալը.

- Ակադեմիան հնարավոր է համարում անհրաժեշտության դեպքում որոշ օտար տեխնիկական և գիտական եզրերի կիրառումը արա :
- Նախկինում արաբացված բառերի փոխարեն նախընտրելի է արաբերեն բառերի օգտագործումը, բացառությամբ այն բառերի, որոնք արդեն լայն տարածում են ստացել արաբերենում,
- արաբացված բառը պետք է արտասանվի արաբերենի ձևաբանությանն ու հնչյունաբանությանը համահունչ տարբերակով:

¹⁷.مجمع اللغة العربية: مجلة مجمع اللغة العربية، القاهرة ، 1935، ص56.

¹⁸.عبد الجبار جعفر القزاز: الدراسات اللغوية في العراق، مرجع سابق، ص287.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. إبراهيم أبو سكين: علم اللغة، دار الزهراء ، الزقازيق، مصر، ١٩٩٧.
2. جلال الدين السيوطي: المزهرفي علوم اللغة العربية. دار المكشوف، بيروت، 1958م.
3. شحادة الخوري: تعريب التعليم الطبي والصيدلي في الوطن العربي، دار الرائد للنشر والتوزيع، الأردن، 1987.
4. صبحي الصالح: دراسات في فقه اللغة، دار العلم للملايين، بيروت، لبنان، 2009م.
5. عبد الجبار القزاز: الدراسات اللغوية المعاصرة في العراق، دار الطليعة، بيروت 1981.
6. فتحى الدابولي: الاشتقاق عند اللغويين، مجلة كلية اللغة العربية بالزقازيق: العدد الخامس سنة 1406هـ.
7. فواد حنا طرزي: الاشتقاق، مكتبة لبنان ناشرون، الطبعة الأولى 2005.
8. مجمع اللغة العربية: مجلة مجمع اللغة العربية، القاهرة ، 1935.
9. محمد حسن عبدالعزيز: التعريب في القديم و الحديث، دار الفكر العربي، القاهرة، 1990.
10. مصطفى جواد: المباحث اللغوية في العراق، معهد الدراسات العالية في جامعة الدول العربية، مطبعة البيان العربي، السعودية، 1955.
11. مصطفى جواد: مبحث في سلامة اللغة العربية، مجلة المجمع العلمي العراقي، 1955، المجلد الرابع 209/2.

МЕРВАТ АБДАЛЛАХ ОСМАН - ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АКАДЕМИИ АРАБСКОГО ЯЗЫКА О РЕШЕНИИ ВОПРОСА НАУЧНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Выражение новых понятий по средствам современного арабского языка, возникшие в результате научного и технического прогресса, является одной из актуальных проблем арабского языкознания.

В статье приставляется диапазон основных положений научной дискуссии о регулировании процесса проникновения этих понятий в арабский язык.

MERVAT ABDULLAH OSMAN – ACTIVITIES OF THE ACADEMY OF ARABIC ON ADDRESSING THE ISSUE OF SCIENTIFIC TERMINOLOGY

The expression of new concepts resulting from scientific and technological progress of the modern literary Arabic language is one of the problems which has continued its relevance in the Arab linguistic circles. The article touches upon a range of concepts, main points needed to regulate the entrance of this process into the Arabic language.

PERSIAN LOANWORDS COMMON IN THE ARABIC AND ARMENIAN LANGUAGES

MERVAT ABDULLAH OSMAN

Key words: Persian loanwords, Arabic, Armenian, historical, geographical, poeti and literary, civil reasons

No language in the world can avoid loanwords, including Arabic and Armenian.

The Arabs have an ancient and great language. They have contacts with the neighbouring civilizations and were in dialogue with other nations due to commercial, cultural, military interactions etc. The Arabs were well communicated with the Persians through the tribes of al-Manazira in al-Hira, in the South of Iraq (268-633 A.D.). So, it was natural for Arabic people to borrow many words from the Persian language. It is worth to say that Mecca was a commercial, geographical and religious center in the Arab peninsula. Mecca was a station for the trade caravans passing from the East to Europe. This was a way of the linguistic exchange [75:1988]القنوجي¹⁹. These loanwords include some tools, plants, trees and may be food[69:2005]وليد محمود خالص²⁰. The Persian words became so obvious and apparent that it needs to be studied. Many Arabic researches aimed to count and record these Persian loanwords in Arabic. One of these scientists is Al-Gawaliqi, died in 465 A.H., who collected 838 Persian words in Arabic. Ady Shaaer (died in 1915 A.D.) collected 1017 words, while Professor Mohammad El Tonjy collected more than 3000 words.

The Persian loanwords aren't only found in Arabic but they are also found in Armenian heavily affecting the Armenian language (sounds, morphology, syntax, etc)[Hübschmann 2014:5-8]²¹. This interference and influence made the Indo-European scientists in the late 18th century to think

¹⁹القنوجي: *البلغة في أصول اللغة*، تحقيق نذير مكتبي، دار البشائر الإسلامية، بيروت، 1988م، ص 175.

²⁰وليد محمود خالص: *بغداد التاريخ والشعر*، دار الفارس للنشر و التوزيع، الأردن، 2005، الطبعة الأولى، ص 69.

²¹ Hübschmann H., On the Position of Armenian in the Sphere of the Indo-European Languages, The University of Texas at Austin, linguistics Research Center, chapter 12, 13 may 2014, pp. 5-8.

that the Armenian language is a branch of the Persian language because of the similarity between them. In addition, there are many Persian words used in the Armenian language. The scientists of the European languages (after doing research in the Armenian and the Persian languages) as H. Hübschmann, the German scientist, declared that the Armenian language is one of the independent Indo-European languages (from this language family are Indian, Persian, Greek, Latin, etc). The Armenian linguist H. Ajaryan (died in 1950 A.D.), indicated many Persian loanwords in Armenian.

This phenomenon proves that loanwords found in languages are not limited to certain or specific languages coming from the same language family. Arabic is from the Semitic languages while Persian and Armenian are from the Indo-European language family, however, the Persian loanwords penetrated both Arabic and Armenian. The loanword didn't differentiate between languages or language families. The Persian language affected Arabic as much as it did with Armenian. This phenomenon is worth studying to follow and find out the Persian loanwords in Arabic and Armenian. We can prove the internationalism of languages and that languages are a living social being which needs communication to stay alive and it doesn't differentiate between race, sex or religion.

So, the Persian language had influenced both the Arabic and the Armenian languages. We started to collect the joint Persian loanwords in Arabic and Armenian languages in different times. Undoubtedly, this work wasn't easy at all due to the lack of researches in this field. There are many difficulties related to the Arabic and the Armenian languages and the conjugation of the loanwords. In the following few lines we will give more explanation for this and how to overcome these difficulties.

Difficulties related to Arabic:

There were not Arabic lexicons that had paid a special attention on the loanwords until recent times. In the past, researches (on languages, their kinds, and the relations among them) were based on guessing and intuition. There were not any historical documents or any facilities for this purpose. In addition, the nations in the past were interested in the human sciences. However, there were some Arabic lexicons (Al-Gamhara by Ibn Dorayed, Al Lesan by Ibn Manzour, and Taj Al Arous.....etc) noticed some loanwords and declared that these words were Persian although they were Greek or vice versa. I noticed that they avoided exerting more efforts to know the origins of these loanwords. They used to say "foreign loanword" for any word not

having Arabic origin. Some of the Muslim scientists did not study the loanwords for religious reasons. Some Great imams denied that there were foreign loanwords in The Noble Qur'an. They and other scientists then set grammars and rules in language to prove that these words were Arabic and so they made mistakes and they became as someone who alleged and believed some superstitions as "A bird gave birth to a whale". For example they thought that the name "Isma'eel" was originated from the verb "yasma" (hear) and "eel" (Allah) as you say "Allah yasma" (God hears). The name "Ishaq" (Isaac) means "yadhak" (laugh) or one of its derivatives "al-dahik" (laugher), and so "Ya'coub" from the verb "a'qaba" (follow)²².

Difficulties related to the Armenian language:

- The Armenian lexicons were not interested in observing the loanwords and their origins until the late 19th century (H. Hübschmann, H. Acharyan, G. Jahukyan) so the loanwords became so common and used in the Armenian language that it was difficult to differentiate them. Sometimes it is impossible to do that because of changes in the loanwords. It is very difficult for the linguists to discover the true origins of some words. There are many Persian loanwords in the Arabic and Armenian languages which were probably borrowed from Arabic to Persian and to Arabic again. What made things worse and more difficult was that some words were taken or borrowed from Persian to Arabic twice. There are also some loanwords in the old Armenian language that were borrowed in the medieval ages in different ways.
- The Armenian language was not written until the 5th century. Armenian was written with the Greek and Syrian letters as these letters were used in writing the ritual Christian scriptures in the Armenian and other territories. The written Armenian language had witnessed three stages (Old Armenian, Middle Armenian and Modern Armenian). The loanwords have been borrowed and entered Armenian in different times. Nowadays, there are two branches of the Armenian language. The Eastern Armenian (spoken in Armenia and the northwest of Iran) which is similar to the literary Armenian language with little difference in writing. The Western Armenian (spoken by the Armenian people

²² These names are from the Old Testament and so, the interpretation is exactly the same and connected to Ancient Hebrew.

who live in Turkey, the Arab countries, the Middle East and the countries they immigrated to. The latter is mixed with the literary and folk styles. In addition, there are many dialects which entered the modern Armenian language in Armenia as the dialects of Yerevan, Shamakhi, Gyumri, Artashat, Sevan, Dilijan, etc)[Զահուկյան 1972: 49-68]²³.

The reasons of the distribution of the Persian loanwords in Arabic and Armenian:

There are many reasons (historical, geographical, literary etc.) that led to the penetration of the Persian loanwords in Arabic and Armenian.

1. Historical reasons:

The Persian king Cyrus The Great in 542 B.C. controlled Iraq and The Levant and then his son controlled Egypt and the other countries of the Old world except the Arab peninsula. They helped Cambyses to reach Egypt and without them he wouldn't have been able to complete this mission. The Arab stayed independent in their peninsula until Shapur II (370 B.C.) invaded the city Qatef (Al-Khat, in the past), then the other parts of the Arab peninsula. This emperor evacuated the Arab tribes and controlled the whole region. The Persian influence reached Yemen until the advent of Islam.

In 642 A.D. Arabs reached Persia and spread Islam among the Persian people. The Arabs controlled this land for about six centuries (till 1220 A.D.). In the past Persians were the most civilized people with a great culture [Versteegh 1997: 238]²⁴. Hundreds of them were engaged actively in science, arts, sculpture, coloured photography and music. The Arabs took a lot of these things and borrowed Persian words more than what they borrowed from other languages through different ages [214 :1986 اليسوعي]²⁵.

The Persian and Armenian relations go back to the second millennium before Christ. The interaction between the Armenian and Persian people started in the 11th century A.D. when the first information about

²³ Մանրամասն տե՛ս, Զահուկյան Գ. , Հայ բարբառագիտության ներածություն, ՀՍՍՀ ԳԱ, Երևան, 1972, էջ 49-68:

²⁴ Versteegh K., The Arabic Language, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1997, p.238.

²⁵ اليسوعي: غرائب اللغة العربية ، دار المشرق، الطبعة الرابعة، بيروت، لبنان، 1986، ص 214.

Iranians appeared [Զահուկյան 1987: 492]²⁶. The Armenian language was affected with the old Scythian language and the middle Persian language which was longer and deeper than interaction with the Old Persian language. However the Persian language played a major role in Armenia, especially in the era of the Parthian Empire [Schmitt 1986: 445-465]²⁷. The Armenian kings, who controlled Armenia at that time, had Persian ancestors. Because of this, words of the middle Persian language were borrowed to the Armenian language through the documents of the public officials. The influence of the Persian language on the Armenian language was continued during the Sasanian Empire (224 – 651) [Աճառյան 1940: 222]²⁸. As mentioned in history, the Armenian people lived with the Persian tribes about 1600 years (sometimes the Persian people controlled and sometimes the Armenians had a sovereign authority under the Persian supremacy). The Arabs controlled Armenia in 693. The interaction between the Persian and Armenian languages did not stop for different reasons [Աճառյան 1951: 169]²⁹. The cultural and materialistic relations strengthened and so the Persian language influenced the Armenian language greatly. There were many Persian loanwords borrowed to the Armenian language through different ages.

2. Geographical reasons:

Persia is a meeting point of three Asian areas (the west, the middle and the east). Armenia, Azerbaijan and Turkmenistan are in north. Iran overlooks the Caspian Sea. Afghanistan and Pakistan are in the East. The Arab Gulf and Oman Bay are in the south. Iraq is in the west and Turkey is northwestern. Therefore, we can say (from this location) Persia was a meeting point of different and distinguished cultures and civilizations in addition to the Arabic and Armenian cultures. This geographical position influenced effectively and strongly on the spread of the Persian loanwords in the Arabic and Armenian languages.

3. Poetic and literary reasons:

The poetry and poets influenced and contributed in borrowing Persian words into Arabic before and after the advent of Islam [Ahangari

²⁶ Զահուկյան Գ., Հայոց լեզվի պատմություն (նախագրային ժամանակաշրջան), Երևան, 1987, էջ 492:

²⁷ Schmitt R., Bailey W. Armenia and Iran. Iranian Influences in Armenian Language, Encyclopædia Iranica (EIr) Vol. 2, fasc. 4-5, december 15, 1986 pp. 445-465.

²⁸ Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն, I մաս, Երևան, 1940, էջ 222:

²⁹ Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն, II մաս, Երևան, 1951, էջ 169:

2013: 143]³⁰. For example, one of the greatest Arab poets Al-A'sha, who lived with the monks in the monasteries, heard different and strange words during drinking wine in luxurious places. He saw different musical instruments, which weren't known to Arabs. All these things made him borrow many Persian words in his poetry. Here are some words which used Al-A'sha from the Persian words in his poetry (Ebreeq "jug", Bustan "garden", Khandaq "trench", Ze'baq "mercury", Sawsan "a kind of flowers", etc).

Not only the Arab poets borrowed Persian words but the Armenian poets also did in the Armenian language. For example, Sayat Nova (one of the most famous poets in the 18th century) was influenced greatly by the Persian loanwords. He played a great role in borrowing and spreading the Persian loanwords in Armenian language. His poetry contained 63% of Armenian words while the rest 37 % words were Arabic, Persian, and Georgian). The Arabic language was the language he used the most after the Armenian in his poetry. He used 298 words in his poetry. The Persian language comes the second. He used a lot of nouns (names) and adjectives. These nouns and adjectives entered through Tbilisi accent for example (dostour "constitution", Gawhar "jewels", Khenjar "dagger", samandar, etc) [Քոչոյան 1963: 13-14]³¹

4. Civil reasons:

There were some new things came to the Arabs and Armenian people they were not aware of before. These words are about the living tools and songs in addition to some words related to the housing or clothes. For example:

a) Clothes, colours and expensive stones:

Both the Arabs and Armenians borrowed some words about clothes and colors for example (debaj "a kind of cloth", serwal "trousers", taylasan "a kind of clothes for soldiers in the past,etc). there were some loanwords about the expensive stones as (folaz "steel", ze'baq "mercury", khenjar "dagger", lazourd etc) [71-70: րֆանիլ իսուցի:³²

b) Plants and animals:

³⁰ Ahangari, F.; Moradi N. Borrowing of Persian words into Arabic language and its influence on Arabic literature and language: International Journal of Language Studies, Vol. 7 issue 2, 2013, p.143.

³¹ Քոչոյան Ա., Կ.Սայաթ-Նովայի հայերեն խաղերի բառարան, ՀՍՍՀ ԳԱ, Երևան, 1963, էջ 13-14:

³² րֆանիլ իսուցի: غرائب اللغة العربية، دار المشرق، بيروت، لبنان، 1986، ص 69-71.

Both the Arabs and Armenians borrowed Persian words of plants and different kinds of trees that weren't found in their languages as (sanouber “ pine”, Termes “ lupine”, yasmeeen “jasmine”, Bazenjan “aubergines”, Jarjeer “cress”, Jazer “ carrot”, Kheyar “ cucumber”,etc) and they took names of some animals and birds as jamous “ buffalo”, But “ duck”, shaheen “ a kind of eagles”.....etc [Tabai 2011: 9]³³.

c) Foods and drinks: as (shourba “soup”, Beqlawa “a kind of pie”, ka'k “cake”, Burghol “a kind of food”.....etc.

d) Military and administrative words: There are many Persian loanwords in this respect, for example (Dewan “the council”, Khandaq “trench”, Dostour “constitution”, Askar “soldiers”, Sendan “anvil”, Bahlwan “clown”, taj “crown”.....etc).

The fact intruder phenomenon common among Arab and Armenian language in the written Arabic, Armenian dictionaries, the following

ARABIC DICTIONARIES

1. الجهمرة لابن دريد: عاش من (838 إلى 933م) .
2. المعرب من كلام العجم للجواليقي : عاش من (1073م إلى 1146م).
3. لسان العرب لابن منظور: ولد (711 هـ / 1311م).
4. تاج العروس ابن عطاء الله السكندري: عاش من(1260م إلى 1309م)
5. المزهري في علوم اللغة للسيوطي: ولد سنة (864 هـ / 1459م).
6. شفاء الغليل في كلام العرب من الدخيل للشهاب الخفاجي: ولد سنة (940 هـ / 1533 م) .
7. تفسير الألفاظ الدخيلة في اللغة، طويبا العنيسي، (2008م).
8. معجم الدخيل في اللغة العربية الحديثة ولهجاتها، فانيامبادي عبد الرحيم، (2011م)

ARMENIAN DICTIONARIES

1. Հր. Աճառյան, Հայերեն արմատական բառարան, հավելիք և ուղղելիք, Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչություն, Երևան, 1982 թ.
2. Հր. Աճառյան, Հայերէն գաւառական բառարան, Լազարեան ճեմարան Արեւելեան Լեզուաց, Թիֆլիս, 1913

³³ Tabai D. M. Iranian Character of the Armenian Language. 2011, p. 9.

<http://www.kavehfarrokh.com/wp-content/uploads/2009/07/>

3. Հր. Աճառյան, Հայոց անձնանունների բառարան, Երևանի Պետական Համալսարան, Երևան, 1942-1962
4. Ստ. Մալխասեանց, Հայերէն Բացատրական Բառարան, Հայկական ՍՍՌ Պետական Հրատարակչութիւն, Երևան, 1944
5. Էդ. Աղայան, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, «Հայաստան» Հրատարակչություն, Երևան, 1976

In the following lines, we will show in details the Persian loanwords in both Arabic and Armenian. We used some symbols and terms that we will explain for better understanding the following tables.

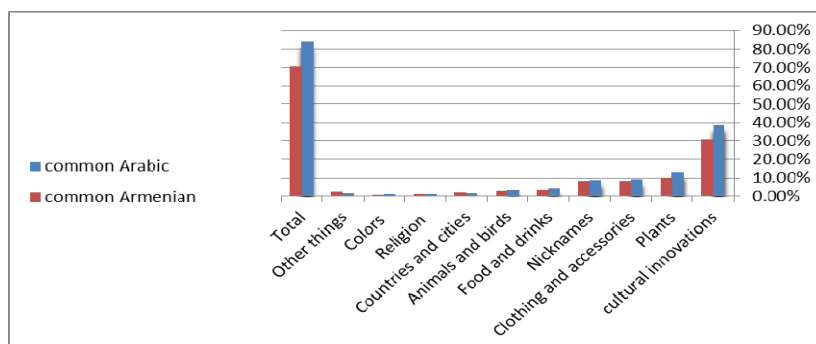
- (1) **Formal:** It means Formal Arabic of Arab Republic of Egypt and Contemporary Eastern Armenian used in official speeches, newspapers and magazines now.
- (2) **Dialect:** It means colloquial language, known and familiar to the citizens of the capital of Armenia, Yerevan, and the citizens of Cairo, the capital of Egypt.
- (3) **Common:** It means words that are in common use till now either in formal speech and writing or in dialect.

Table (1) shows the distribution of the Persian loanwords in both Arabic and Armenian.

The Persian fields of intruder	Formal				Dialect				Common				Total fields	
	Arabic		Armenian		Arabic		Armenian		Arabic		Armenian			
	№	%	№	%	№	%	№	%	№	%	№	%	№	%
1.civiizational innovations	76	30.7	52	21.05	20	8.09	24	9.7	96	38.8	76	30.7	105	42.5
2.Plants	32	12.9	22	8.9	0	0	3	1.2	32	12.9	25	10.1	44	17.8
3.Clothing and accessories	20	8.09	16	6.4	3	1.2	5	2.02	23	9.3	21	8.5	29	11.7
4.Nicknames	13	5.2	16	6.4	9	3.6	5	2.02	22	8.9	21	8.5	26	10.5
5.Food and drinks	6	2.4	9	3.6	5	2.02	0	0	11	4.4	9	3.6	13	5.2
6.Animals and birds	9	3.6	6	2.4	0	0	1	0.4	9	3.6	7	2.8	11	4.4
7.Countries and cities	4	1.6	5	2.02	0	0	0	0	4	1.6	5	2.02	5	2.02

8.Religion	3	1.2	2	0.8	0	0	1	0.4	3	1.2	3	1.2	4	1.6
9.Colors	2	0.8	2	0.8	1	0.4	0	0	3	1.2	2	0.8	3	1.2
10.Other	3	1.2	2	0.8	1	0.4	4	1.6	4	1.6	6	2.4	7	2.8
Total	168	8.01	132	53.4	39	15.7	43	17.4	207	83.8	75	70.8	247	100

Chart (1) shows the distribution of the Persian loanwords that are in common use in contemporary Arabic and Armenian.

Conclusion:

1. The Persian loanwords can be found in both Arabic and Armenian, despite the fact that Persian and Armenian are Indo-European languages while Arabic belongs to the Semitic language family. Here the geographical factor is of major importance as Persia borders upon the Arab countries and Armenia.
2. The Persian loanwords entered Arabic and Armenian in different centuries depending on the political and economic life in these countries.
3. In many cases it's difficult for a researcher to assume that the Persian loanwords are purely Persian words due to the overlap among the Indo-European languages, and the entry of the same word to many languages at the same time, or at different times.
4. The total number of the Persian loanwords that are common in Arabic and Armenian is 247 words altogether.

5. *The Persian loanwords are divided into two groups: 1. direct loanwords that entered to Arabic and Armenian directly from Persian (e.g. bādinjān, bustān, ward, nard, baxt, etc), and 2. indirect loanwords that entered Arabic and Armenian through other languages. From this perspective the Turkish language played an essential role as the mediator for the Persian indirect loanwords in the countries that came under its rule (e.g. šūrbā, baqlāwa, багаša, bārūt, 'afandī, 'us"a, etc). The Persian language also played an intermediary role in the penetration of many Greek, Aramaic, Hebrew, Hindi, Arabic words into many languages (e.g. 'iblis, sara"ān, qīrāt, 'albūm, funduq, burj, bay"ār, tūtyā, 'iksīr . etc).*
6. *The Persian loanwords that are common in the Arabic and the Armenian literary and colloquial languages are different in number and percentage. The total number of the Persian loanwords in literary Arabic is 168 words (68.01%) and in literary Armenian is 132 words (53.4%). The total number of the Persian loanwords in colloquial Arabic is 39 words (15.7%) and in colloquial Armenian is 43 words (17.4%).*
7. *The percentage of the Persian loanwords both in Arabic and Armenian has changed in contemporary Arabic and Armenian (both literary and colloquial). Hence, the percentage of the Persian loanwords in contemporary Arabic is more than its percentage in contemporary Armenian. So, the total number of the Persian loanwords in contemporary Arabic is 207 words (83.8%) and in contemporary Armenian it is 175 words (70.8%). It is due to the necessity of keeping Arabic in almost the same system and vocabulary (without modifications and changes) as it was in 1430 H, that is, since the Revelation of the Quran. On the other hand, we can see three different linguistic periods (Old Armenian, Middle Armenian and Modern Armenian) in the history of the Armenian language. And perhaps these periods gave Armenian "the kiss of life" and helped it to overcome all the hardships and difficulties that may destroy it as it had happened to many other languages.*
8. *The Persian loanwords mutual in Arabic and Armenian are divided into 10 major semantic fields, and there is also a small number of other miscellaneous words. In this paper we present them in the following order: 1. **Civilizational innovations** - the total number of the loanwords is 105, that is 42.5% , 2. **Plants** - the total number of the loanwords is*

44, that is 17.8%. **3. Clothing and accessories-** the total number of the loanwords is 29, that is 11.7%, **4. Nicknames-** the total number of the loanwords is 26, that is 10.5%, **5. Bakeries and drinks-** the total number of the loanwords is 13, that is 5.2%, **6. Animals and birds -** the total number of the loanwords is 11, that is 4.4%, **7. Names of countries -** the total number of the loanwords is (5) that is (2.02%), **8. Religious terminology-** the total number of the loanwords is 4 that is 1.6%, **9. Colors -** the total number of the loanwords is 3 that is 1.2%, **10. Other -** the total number of the loanwords is 7 that is 2.8%. In Arabic 161 Persian loanwords (62.6%) are in common use, while in Armenian 155 Persian loanwords (60.3%) are in common use.

REFERENCES

✓ Arabic

1. أبو عثمان عمرو بن بحر الجاحظ: البيان والتبيين، تحقيق عبد السلام محمد هارون، ط3، مطبعة دار التأليف، مصر، 1968.
2. أبو محمد بن عبد الملك بن هشام: السيرة النبوية، تحقيق مصطفى السقا، مطابع البابي الحلبي وشركاه، 1936.
3. حسن جعفر نور الدين: الدخيل في اللغة العربية، مجلة رسالة النجف العدد السادس / 2006 م. (<http://www.al-najaf.org/resalah/arshef-R.htm>) (النسخة الإلكترونية)
4. حسن ظاظا: كلام العرب، (من قضايا اللغة العربية)، دار القلم، دمشق، والدار الشامية، بيروت، 1990.
5. حسن ظاظا: كلام العرب، دمشق، دار النهضة العربية للطباعة والنشر والتوزيع، 2002.
6. الرافعي: تاريخ آداب العرب، المكتبة العصرية، بيروت، 2002.
7. عبد الرحمن أيوب: محاضرات في اللغة، المعارف، بغداد، 1966.
8. عبد الرحمن جلال الدين السيوطي: المزهر في علوم اللغة وأنواعها، مطابع البابي الحلبي وشركاه، ط2، مصر. 1318هـ، 1996.
9. فنديس: اللغة، تعريب عبد الحميد الدواخلي ومحمد القصاص، مطبعة لجنة البيان العربي، القاهرة، 1950.
10. القنوجي: البلغة في أصول اللغة، تحقيق نذير مكتبي، طردار البشائر الإسلامية، بيروت، 1988.
11. محمد المبارك: فقه اللغة وخصائص العربية، بيروت، دار الفكر الإسلامي الحديث، 2000.
12. وليد محمود خالص: بغداد التاريخ والشعر، دار الفارس للنشر و التوزيع، الأردن، 2005.
13. اليسوعي: غرائب اللغة العربية ، دار المشرق، بيروت، لبنان، 1986.

✓ Armenian

14. Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն, I մաս, Երևան, 1940:
15. Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն, II մաս, Երևան, 1951:
16. Քոչոյան Ա., Կ.Սայաթ-Նովայի հայերեն խաղերի բառարան, ՀՍՀՍ ԳԱ, Երևան, 1963:

17. Զահուկյան Գ. , Հայ բարբառագիտության ներածություն, ՀՍՍՀ ԳԱ, Երևան, 1972:
18. Զահուկյան Գ., Հայոց լեզվի պատմություն (նախագրային ժամանակաշրջան), Երևան, 1987:

✓ **English**

19. Schmitt R., Bailey W. Armenia and Iran: Iranian Influences in Armenian Language, Encyclopædia Iranica (ELr) Vol. 2, fasc. 4-5, december 15, 1986 .<http://www.iranicaonline.org/articles/armenia-iv>
20. Versteegh K., The Arabic Language, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1997.
21. Katzner K., The Languages of the World, Routledge, London, 2002.
22. Tabai D. M., Iranian Character of the Armenian Language. 2011. <http://www.kavehfarrok.com/wp-content/uploads/2009/07/index3.pdf>
23. Ahangari, F.; Moradi N., Borrowing of Persian Words into Arabic Language and its Influence on Arabic Literature and Language: International Journal of Language Studies, Vol. 7, issue 2, 2013.
24. Hübschmann H., On the Position of Armenian in the Sphere of the Indo-European Languages, The University of Texas at Austin, linguistics Research Center, chapter 12, 13 may 2014.<http://www.utexas.edu/cola/centers/lrc/books/read12.html>

ՄԵՐՎԱԹ ԱՐԴԱԼԼԱԿ ՕՍՄԱՆ - ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ԱՐԱԲԵՐԵՆՈՒՄ ՏԱՐԱԾՎԱԾ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Փոխառությունները մեծ դեր են կատարում լեզվի զարգացման գործընթացում՝ հարստացնելով և ավելի ճկուն դարձնելով այն: Տվյալ հոդվածը նվիրված է հայերենում և արաբերենում զանազան պատմական ժամանակահատվածներում պարսկերենից փոխառված բառերի ուսումնասիրությանը:

МЕРВАТ АБДАЛЛАХ ОСМАН – ЧАСТОТНЫЕ ПЕРСИДСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В АРАБСКОМ И АРМЯНСКОМ ЯЗЫКАХ

Займствования играют большую роль в развитии языка, обогащая и делая его более гибким. Эта статья посвящена исследованию армянских и арабских лексических единиц, заимствованных из персидского языка в различные исторические периоды.

THE ROLE OF LEXICAL AND SYNTACTICAL STYLISTIC DEVICES IN
EXPRESSING OSCAR WILDE'S ETHOS

LILIT ABRAHAMYAN
SHARMAGH ABRAHAMYAN

Key words: stylistic devices, ethos, underlying message, artefact, discourse, literary criticism, verbal art, linguistic features, textual interpretation, ideological position, artistic vision, context, subjective-evaluative overtones, subjective-emotive connotation

The given article is devoted to the scrutiny of the significant role of certain lexical and syntactical stylistic devices (namely *epithet, metaphor, simile, hyperbole, irony* as well as various types of *repetition, stylistic inversion* and *polysyndeton*) in expressing Oscar Wilde's ethos. In the current article the main focus is on those lexical and syntactical stylistic devices which lend support to making the literary text more emphatic, emotionally coloured and dramatic, contributing to its overall expressiveness and making a writer's style not only ingenious and eloquent but also inimitable and exceptional. Accordingly, the aim of the given article is to touch upon the paramount importance of the major role stylistic analysis plays in the process of revealing the underlying message of literary texts.

We think it reasonable to mention that the thorough study of inherent characteristic features of various lexical and syntactical stylistic devices may lead to a deeper insight into the writer's inner world, into his intentions of conveying certain message to readers and may help to perceive the author's definite purpose of the use of the very stylistic device and not of the other.

Thus, to highlight the central role certain lexical and syntactical stylistic devices play in defining the stylistic character of a literary text, we find it of vital importance to intermingle stylistic analysis with literary analysis of Oscar Wilde's literary works in so far as scrupulous stylistic analysis of the text contributes to the profound comprehension of the gist of a literary work. Mention should be named of the fact that thorough comprehension of the purpose of the use of certain lexical and syntactical stylistic devices leads to clarification and deeper understanding of the main idea of a literary text.

Fenner stated that “The literary text is an artefact of the foreign culture which provides the mirror in which people can see themselves reflected; it provides an outside to their inside” [Fenner 2001 : 19].

According to Bourdieu, “As a tool of communication, language possesses the unquestionable symbolic power expressed in various types of discourse. Especially interesting is its realisation in literary texts due to their aesthetic nature” [Bourdieu 1991].

Attention should be paid to the fact that Peter Verdonk recognizes an interdependency of the perspectives of stylistics and literary criticism. Remarkably, “literary criticism directs attention to the larger-scale significance of what is represented in verbal art, stylistics focuses on how this significance can be related to specific features of language (or, to put it differently, linguistic features) in a literary text and provide textual substantiation for the different kinds of literary effect it might have on the reader [Verdonk 2002 : 55-56; 67]. Stylistics can lend support to literary critical appreciation by providing further substantiation of meaning. There is no room for doubt that due to such analysis readers arrive at a definite interpretation” [Verdonk 2002 : 64-65].

With this in mind, we find it necessary to refer to Paul Simpson’s central point that “Stylistic analysis is viewed as a pointer towards global textual interpretation. Stylistic analysis would claim to discover and define the overall meaning of the text on the basis of the textual units and patterns initially singled out” [Simpson 2004].

It is an open secret that stylistic analysis focuses on the language in the process of its use.

Therefore, our concern in the present article is the survey of the key role lexical and syntactical stylistic devices play in expressing Oscar Wilde’s ethos reflected in his literary works.

Oscar Wilde (1854-1900), a silver-tongued playwright, a brilliant weaver of magnificent fairy tales, a sagacious habitué of literary soirées, a sharp-witted raconteur of fertile imagination, was one of the most legendary English writers, who left a remarkable legacy in all aspects of the late 19th century English literature creating literary works, namely plays sparkling with perspicacity, ingenuity and magic tales reflecting the wealth of original mentality.

Oscar Wilde managed to prove that it’s possible to have a peculiar kind of “creative criticism” both in theory and in practice [Wilde 1979 : 5].

Created with great mastery and exceptional skills, Oscar Wilde's literary works preach humanism. The given literary works, which are incarnations of flight of exceptional thought and versatile talent, encompass valuable moral precepts. Being of great social, cultural as well as moral value, the aforesaid literary works of various genres preach magnanimity, kindness, social harmony, beauty and love.

According to George Bernard Shaw, "Mr. Wilde played with everything: with wit, with philosophy, with drama, with actors, with audience, with the whole theatre."

As the leader of the late 19th century "aesthetic movement", which was related to the history of the national culture and advocated "art for art's sake", Oscar Wilde would claim: "*Art is the only empire which no triumphant enemy can break up*". And "*It is through art, and through art only that we can realize our perfection*".

Inspired with the ideas of the "aesthetic movement", Wilde considered that art pursued the aim to create beauty unattainable in real life. He used to imagine the aesthetic interrelation between art and reality as follows: "*Art usually deals with the decoration of unreal things and abstract phenomena. Art recreates and reshapes life. Art is quite indifferent to facts: it works wonders putting a high barrier of beautiful style between reality and itself*" [Wilde 1979 : 13].

As the leading aesthete in Britain, Wilde was endowed with an exceptional appreciation of beauty. As for his ideas concerning beauty, Oscar Wilde's central point was that "*It is better to be beautiful than to be good. But it is better to be good than to be ugly*".

Thus, Oscar Wilde became known as the apostle of beauty and love who used to preach: "*Love is that deep spiritual affection that is as pure as it is perfect. It dictates and pervades great works of art, like those of Shakespeare and Michelangelo. It is the noblest form of affection*". Moreover, Oscar Wilde used to advise people to "*keep love in their hearts*" as far as "*a life without love is like a sunless garden when the flowers are dead*".

There is every reason to believe that Oscar Wilde was also greatly interested in politics.

As far as approximately two million people were in the clutches of poverty in London at the end of the 19th century, Oscar Wilde saw socialism as the only possible way out of the terrible situation. From Wilde's standpoint, *"property would be converted from private into public wealth and society would be restored to its proper condition of a thoroughly healthy organism, and insure the well-being of each member of the community."* Hence, Wilde confirmed: *"A map of the world that does not include Utopia is not even worth glancing at."* Oscar Wilde considered *"disobedience to be a person's original virtue,"* [Sreenan 1998] as far as, in Oscar Wilde's opinion, *"We all exist and only some of us really live."*

Wilde explicitly depicted his ideological positions in his fairy tales which are enunciations of his political as well as socio-cultural values. When reading Oscar Wilde's fairy tales which are typical of his peculiar artistic vision, readers can admire the play of colours and dramatic depictions inherent to the given tales but if the readers make an attempt to judge their implicit ideological significance critically, they will perceive that with the help of subtle hints of sarcasm Wilde represented the imperfections of the pragmatic society which worshiped only the tangible beauty being unaware of the invisible beauty of spiritual life. Thus, Wilde focused on the worship of the ideal of beauty and love as a weapon of struggle against the pragmatism of dominating upper-class society.

To illustrate social intrigues through witticism, Oscar Wilde created characters whose marvellous dialogues written in the tone ranging from lyricism to irony, cast light on the vices of the 19th century late Victorian materialistic society. Making critical ridiculous remarks, Oscar Wilde satirized the very society he lived in. Wilde pointed out: *"The public is wonderfully tolerant. It forgives everything except genius"*.

In so far as Oscar Wilde was not listless to real life problems, he took a moral stand in his fairy tales and represented the obvious social contrast between the rich and the poor [Wilde 1979 : 17].

According to the literary critic Artashes Karinyan, "The most eminent representative of individualism became the bard of the poor" [Ուայլդ 1980 : 436].

Depicting a truthful image of reality, Oscar Wilde created refined fascinating tales which bear the hallmark of his aesthetic ideas and provide transparent windows into British national identity, culture, traditions and customs.

Thus, it becomes apparent that in Oscar Wilde's brilliant language the voice of profound humanism was interwoven with the voice of aesthetic appreciation, the voice of an artistic personality who was greatly influenced by humanistic and aesthetic values and paid great attention to morality, beauty and love.

Hence, it is out of the question that the greatest merit of Oscar Wilde's fairy tales lies both in their unique contexts comprising Biblical motifs and peculiar use of the language abundant in flexible nuances, numerous lexical and syntactical stylistic devices which play a significant role in describing characters' virtues and vices. The aforementioned lexical and syntactical stylistic devices draw readers' attention leading them to a fantastically fabulous world of beauty and love. Thus, it's no wonder that readers seem to become participants of the magic literary universe.

It is common knowledge that minerals and flowers dominate among Oscar Wilde's epithets, similes and metaphors, representing a symphony of jewels and colours. Oscar Wilde was even called "*a mineralogist and botanist*" in literature but that joke was unfair since he was rather "*a jeweller and florist*". In Wilde's literary works blood can resemble ruby; the blue sky can have the colour of sapphire and the green grass can remind the readers of emerald. Moreover, in Wilde's words, "*the student's hair may be like dark hyacinth, face - like white ivory; whereas the Infanta's hair may be "like a garland of gold and each separate hair - like a thin golden thread dipped in a crystal cup."* *The statue of the Happy Prince covered with gold from head to foot, with sapphire instead of eyes and ruby on the handle of his sword, towers above all the aforementioned heroes* [Wilde 1979:15-16].

As for the lexical stylistic device **epithet**, it is worth mentioning that Oscar Wilde created brilliant and colourful epithets with a view to making his protagonists' speech not only more impressive and exciting but also enthusiastic and melodic. Oscar Wilde's epithets, which create subjective-emotive connotations, may be classified into the following groups:

1. Epithets composed of a colour-denoting adjective plus a noun: *violet eyes, pink stars, black-winged wind, mauve - amethyst eyes, honey - coloured air, black waves, etc.*

The current epithets, based on an excellent play of a great variety of colours, were of great help to Oscar Wilde for highly individual colourful characterization of nature and people. Thus, due to a great artistic skill,

Oscar Wilde managed to arouse the readers' fantasy, providing detailed descriptions in his literary works.

2. Epithets composed of adjectives “golden”, “silver”, “crystal” plus a noun: *golden city, golden brunches, golden fruits, golden flowers, golden dust, golden rain, golden stick, golden swan, golden leaves, silver ripples, silver trees, silver fruits, silver Venus, crystal moon, etc.*

The given epithets prevail in Oscar Wilde's writings emphasizing the grandeur of people, nature and various phenomena.

3. Transferred (i.e. personifying) epithets: *a proud flower, bright pitiless sunlight, a pensive catherine wheel, a tall, supercilious-looking rocket, gay lanterns, gay dresses, gay fluttering ribands.*

It should be mentioned that **simile** is another impressive lexical stylistic device used to show Oscar Wilde's personal original standpoint on the peculiar description of people, nature, various things and phenomena. Similes, which are considered to be perfect works of Oscar Wilde's artistry, make his speech even more dramatic and emphatic.

Eg. Flame-coloured are his wings, and coloured like flame is his body. His lips are sweet as honey, and his breath is like frankincense.”

Here is another vivid example of simile created by Oscar Wilde in the following context:

*“There blossomed a marvelous rose. **Pale was it, at first, as the mist hanging over the river - pale as the feet of the morning, and silver as the wings of the dawn. As the shadow of a rose in a mirror of silver, as the shadow of a rose in a water-pool, so was the rose. And a delicate flush of pink came into the leaves of the rose, like the flush in the face of the bridegroom when he kisses the lips of the bride.***

*... And **the marvelous rose became crimson, like the rose of the eastern sky. Crimson was the girdle of petals, and crimson as a ruby was the heart.”***

In the aforementioned context, due to the use of a wide range of unique similes, Oscar Wilde compared “*the Rose of Love*” with marvelous natural phenomena. Furthermore, the narrator ‘coloured’ “*the rose of desire*” pink, conveying irresistible charm to the face of the bridegroom when kissing the bride.

Below is given another ingenious example of simile which testifies to the protagonists' purity of love:

*"The Prince and Princess drank out of a cup of clear crystal. Only true lovers could drink out of this cup, for if false lips touched it, it grew grey and dull and cloudy. - **"It's quite clear that they love each other as clear as crystal,"** said the little Page!" [Wilde 1979 : 69]*

Using a simile in the aforesaid sentence, Wilde aimed at drawing a parallel between "true love" and "clear crystal" as immaculate as human emotions are.

"The sledge was shaped like a great golden swan, and between the swan's wings lay the little Princess herself. Her long ermine-cloak reached right down to her feet, on her head was a tiny cap of silver tissue, and she was as pale as the Snow Palace in which she had always lived. **"She is like a white rose!"** - they cried, and they threw down flowers on her from the balconies."

*<...> **"The Prince had dreamy violet eyes, and his hair was like fine gold. When he saw her, he sank upon one knee, and kissed her hand."***

Wilde's aesthetic worship of beauty and love is exemplified through the use of several similes in above-mentioned sentences which dramatically emphasize the startling greatness of beauty and love which can make even the Prince 'go down on his knees'.

We find it significant to introduce other examples of simile which were of great help to Wilde for describing his characters in an original way:

"His hair is brown and crisp, and his lips are red as a pomegranate, and he has large and dreamy eyes."

"His hair is dark as the hyacinth-blossom, and his lips are red as the rose of his desire; but passion has made his face like pale Ivory, and sorrow has set her seal upon his brow."

"Her hair was as a wet fleece of gold, and each separate hair as a thread of fine gold in a cup of glass. Her body was as white ivory. ... And like sea-shells were her ears, and her lips were like sea-coral."

We consider it necessary to touch upon another stylistically charged context which depicts a dream garden like an earthly paradise:

"There is a little city in which there is a garden planted with tulip-cups and moonflowers, and silver-studded aloes. Like a slim reed of crystal, a fountain hangs in the dusky air. The cypress-trees are like burnt-out torches. In this garden nightingales are singing. And there dwell in this comely garden white peacocks and peacocks that have blue breasts. Their tails, when spread to the sun, are like disks of ivory and like gilt disks."

We have also attached importance to **metaphors**, which symbolize the brilliancy of Oscar Wilde's writing. Metaphors are of great significance in creating imagery and depicting the characters' emotions and feelings implicitly. Serving as echoes of Oscar Wilde's aesthetic sense and ideas, metaphors add melodic nuances to his literary works. Metaphors, which intensify the overall expressive communicative significance of figurative statements, are excellent illustrations of Wilde's unique artistic talent.

We find it important to mention the following metaphoric examples:

"The bright pitiless sunlight mocked his sorrow, and a dull odour of strange spices, spices such as embalmers use, seemed to taint - or was it fancy? - the clear morning air."

"Shall Joy wear what Grief has fashioned?" said the young King [Wilde 1979 : 104].

In the second act of "An Ideal Husband", Oscar Wilde used an interesting example of metaphor:

*"Every man of ambition has to fight his century with its own weapons. What this century worships is wealth. **The God of this century is wealth.** To succeed, one must have wealth. At all costs one must have wealth" [Wilde 2001].*

Speaking of lexical stylistic devices used by Oscar Wilde, it is worth mentioning that, to intensify the degree of his characters' beauty, love, kindness and magnanimity on purpose, Wilde used hyperboles which enriched his language with great emotive expressiveness. Serving as a literary magnifying glass, hyperbole contributed to the artistic exaggeration of reality.

It is significant to note that V. Vinogradov, developing Gorki's statement that "Genuine art enjoys the right to exaggerate", stated that hyperbole is the law of art which brings the existing phenomena of life, diffused as they are, to the point of maximum clarity and conciseness [Гальперин 1981 : 162].

Our next tendency is to introduce several examples of hyperbole actualized in Oscar Wilde's literary works:

"So beautiful was she with her mauve-amethyst eyes, that when the young Fisherman saw her, he was filled with wonder!" [Wilde 1979:134]

"So pale was she, that as she drove through the streets, all the people wondered!"

"The little Dwarf was so ugly, that he might have made even the King smile!"

Another lexical stylistic device, which was in the limelight of Oscar Wilde, was irony. Thus, with the help of irony, the context is arranged so that the qualifying word in irony reverses the direction of evaluation, and the word, positively charged, is understood as a negative qualification and vice versa [Кухаренко, Гальперин, Арнольд 2004].

It is noteworthy that irony provides a dazzling manifestation of Oscar Wilde's attitude towards the 19th century English materialistic society. The given viewpoint can be illustrated by the following bright examples of irony:

“Indeed, so devoted was the rich Miller to little Hans, that he would never go by his garden without leaning over the wall and plucking a large nosegay, or a handful of sweet herbs, or filling his pockets with plums and cherries if it was the fruit season.”

In the above-mentioned example it becomes apparent that, although Miller's words concerning friendship sound rather noble, pompous and grandiloquent, he just carries fire in one hand and water in the other. With the help of the use of irony, Oscar Wilde strongly criticizes Miller who acts against his principles missing no opportunity to abuse little Hans's confidence. The use of irony illustrates that the protagonist's real aim is only to enjoy the fruits of his 'friend's' garden.

“It is quite remarkable how one good action always breeds another. I have given you my wheelbarrow, and now you are going to give me your plank. Of course, the wheelbarrow is worth far more than the plank, but true friendship never notices things like that. I may be wrong, but I should have thought that friendship, true friendship, was quite free from selfishness of any kind.”

<...> *“But the doctor lives so far away, and it is such a bad night, that it has just occurred to me that it would be much better if you went instead of me. You know I am going to give you my wheelbarrow, and so, it is only fair that you should do something for me in return.”*

<...> *“Everybody went to little Hans's funeral, as he was so popular, and the Miller was the chief mourner who said: “Little Hans is certainly a great loss to me at any rate, why, I had as good as given him my wheelbarrow, and now I really don't know what to do with it. It is very much in my way at home, and it is in such bad repair that I could not get anything for it if I sold it. I will certainly take care not to give away anything again. One always suffers for being generous.””*

We can infer that the majority of Miller's sentences are transferred in their meaning in so far as although Miller pretends to be a paragon of virtue, he proves to lack personal qualities in reality.

Furthermore, we want to point out another example of irony:

"The King gave orders that the Page's salary was to be doubled. As he received no salary at all, this was not of much use to him, but it was considered a great honour, and was duly published in the Court Gazette."

Oscar Wilde's criticism of London materialistic society is manifested indirectly in the ironic conversation between Mabel Chiltern and Lord Caversham:

Mabel Chiltern: "Oh, I love London Society! I think it has immensely improved. It is entirely composed now of beautiful idiots and brilliant lunatics. Just what Society should be!"

Lord Caversham: "Can't make out how you stand London Society! The thing has gone to the dogs, a lot of damned nobodies talking about nothing" [Wilde 2001: 5].

Remarkably, **syntactical stylistic devices** also serve as focal points of the present article, in so far as syntactical stylistic devices lay special emphasis on certain members of the sentence due to placing them in various positions.

I. Galperin defined **stylistic inversion** as a syntactical stylistic device whose "aim is to attach logical stress or additional emotional colouring to the surface meaning of the utterance" [Galperin 1977: 203].

So that the readers may be absorbed in reading his writings up to the end, Oscar Wilde used stylistic inversion by putting at the beginning of the sentence those words, which convey maximum degree of emotivity and have a strong impact on the reader.

To prove the veracity of the proverb: "*Love will creep where it may not go; love will find a way*", we should consider the following stylistically rich sentences which serve as good examples of stylistic inversion:

*"Love is more precious than emeralds, and dearer than fine opals. Pearls and pomegranates cannot buy it, **nor is it set forth in the marketplace**. It may not be purchased of the merchants, nor can it be weighed out in the balance for gold. Death is a great price to pay for a red rose and Life is very dear to all. Yet Love is better than Life and what is the heart of a bird compared to the heart of a man?"*

"Love is wiser than Philosophy, though he is wise, and mightier than Power, though he is mighty. Love is better than wisdom, and more precious

than riches, and fairer than the feet of the daughters of men. The fires cannot destroy it, **nor can the waters quench it.**”

The above-mentioned lexical items like *wiser, mightier, better, more precious* and *fairer* resound like the chords of a musical phrase, and end the passage with a kind of emphatic and emotional finality [Verdonk 2002 : 69].

Here comes another range of inverted sentences:

“*And ever did his Soul tempt him with evil, and whisper of terrible things. Yet **did it not prevail against him, so great was the power of his love.***”

“*A girl with her eyes coloured with stibium, danced before us. Her face was veiled with a veil of gauze, but her feet were naked. **Naked were her feet,** and they moved over the carpet like little white pigeons. **Never have I seen anything so marvelous.** She laughs while she dances, and the silver rings that are about her ankles, tinkle like bells of silver.*”

“*Ah, on what little things does happiness depend! I have read all that the wise men have written, and all the secrets of philosophy are mine, yet for want of a red rose **is my life made wretched***”.

“*Despite the contrary advice of his officers, the young King rejects the robe, crown, and sceptre: “Though it be the day of my coronation, I will not wear them. For on the loom of Sorrow, and by the white hands of Pain, **has this my robe been woven.** There is Blood in the heart of the ruby, and Death in the heart of the pearl” [Wilde 1979 : 101].*

“*And lo! through the painted windows **came the sunlight** streaming upon him, and the sun-beams wove round him a tissue robe that was fairer than the robe that had been fashioned for his pleasure. <...> Whiter than fine pearls **were the lilies,** and their stems were of bright silver. Redder than male rubies **were the roses,** and their leaves were of beaten gold” [Wilde 1979 : 106].*

We should state that to lay great logical stress on more remarkable snatches of his characters’ speech, Oscar Wilde used the syntactical stylistic device **repetition**. Various types of repetition make Oscar Wilde’s speech more impressive and ingenious in the following sentences:

“***Leaf after leaf of the fine gold** the Swallow picked off, till the Happy Prince looked quite dull and grey. **Leaf after leaf of the fine gold** he brought to the poor and the children’s faces grew rosier, and they laughed and played games in the street”. (anaphora)*

“If I bring her a red rose she will dance with me till dawn. If I bring her a red rose, I shall hold her in my arms.” (anaphora)

“Night after night have I sung for him, though I knew him not: night after night have I told his story to the stars and now I see him.” (anaphora)

“How wonderful the stars are and how wonderful is the power of love!” (anaphora)

“She passed through the grove like a shadow and like a shadow she sailed across the garden.” <...> “She swept over the garden like a shadow, and like a shadow she sailed through the grove”. (anadiplosis or reduplication)

The use of anadiplosis illustrates Lady Chiltern’s disappointment with her husband:

Lady Chiltern: “No, don’t speak! Say nothing! Your voice wakes terrible memories - memories of things that made me love you - memories of words that made me love you - memories that now are horrible to me. And how I worshipped you! You were to me something apart from common life, a thing pure, noble, honest, without stain. The world seemed to me finer because you were in it, and goodness - more real because you lived. And now - oh, when I think that I made of a man like you my ideal! the ideal of my life!” [Wilde 2001 : 93].

The use of a great number of repetitions, namely anaphora and anadiplosis make Robert Chiltern’s speech thrilling:

Sir Robert Chiltern: “There was your mistake. There was your error. The error all women commit. Why can’t you - women love us, faults and all? Why do you place us on monstrous pedestals? We have all feet of clay, women as well as men; but when we - men love women, we love them knowing their weaknesses, their follies, their imperfections, love them all the more, it may be, for that reason. It is not the perfect, but the imperfect, who have need of love. It is when we are wounded by our own hands, or by the hands of others, that love should come to cure us - else what use is love at all? All sins, except a sin against itself, Love should forgive. All lives, save loveless lives, true Love should pardon. A man’s love is like that. It is wider, larger, more human than a woman’s. Women think that they are making ideals of men. What they are making of us are false idols merely. You made your false idol of me, and I had not the courage to come down, show you my wounds, tell you my weaknesses. I was afraid that I might lose your love, as I

have lost it now. And so, last night you ruined my life for me - yes, ruined it!" [Wilde 2001: 94-95].

Of no less importance is the syntactical stylistic device **polysyndeton**, overused by Oscar Wilde in a number of sentences:

"And his companions followed him, for he was fair, and fleet of foot, and could dance, and pipe, and make music".

"And a cry of joy broke from his lips, and he ran over, and kneeling down he kissed the wounds on his mother's feet, and wet them with his tears."

"And they fell on his neck and kissed him, and brought him into the palace, and clothed him in fair raiment, and set the crown upon his head, and the sceptre in his hand, and over the city that stood by the river he ruled, and was its lord. Much justice and mercy did he show to all, and the evil Magician he banished, and to the Woodcutter and his wife he sent many rich gifts, and to their children he gave high honour. <...> He taught love and loving-kindness and charity, and to the poor he gave bread, and to the naked he gave raiment, and there was peace and plenty in the land."

"You must build the red rose out of music by moonlight, and stain it with your own heart's blood. All night long you must sing to me with your breast against a thorn, and the thorn must pierce your heart, and your life-blood must flow into my veins, and become mine."

"So, I first sold the silver buttons off my Sunday coat, and then I sold my silver chain, and then I sold my big pipe, and at last I sold my wheelbarrow. But I am going to buy them all back again now."

All in all, it has been taken for granted that both lexical and syntactical stylistic devices create subjective-evaluative overtones in literary works, making them emotionally charged.

Hence, the particular focus on a number of lexical as well as syntactical stylistic devices was a great help to us to decode Oscar Wilde's ethos encoded in his literary works.

To sum up what we have stated above, we should mention that, to be able to reflect the reality in artistic terms, Oscar Wilde used a great number of lexical and syntactical stylistic devices as powerful tools to make sentences more eloquent and impressive, and serve as a clue to the writer's ingenious intentions.

REFERENCES

1. Bourdieu, P. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press, 1991.
2. Fenner, Anne-Brit. *Cultural awareness and language awareness based on dialogic interaction with texts in foreign language learning*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2001, 119p.
3. Galperin, I. *Stylistics*. Moscow, Higher School Publishing House, 1977.
4. Simpson, P. *Stylistics: A Resource Book for Students*. London: Routledge, 2004, 248 p.
5. Sreenan, D. *Oscar Wilde's socialism*. // Workers Solidarity No 53 published in January 1998// http://flag.blackened.net/revolt/ws98/ws53_wilde.html
6. Verdonk, P. *Stylistics*. Oxford University Press, Amsterdam, 2002, 124p.
7. Wilde, O. *Fairy Tales*. Moscow, Progress Publishers, 1979, 211p.
8. Wilde, O. *An Ideal Husband*. Dover Publications, 2001.
9. Гальперин, И. *Стилистика Английского Языка*. Москва, Высшая Школа, 1981, с. 162.
10. Кухаренко, В. Гальперин, И. Арнольд И. *Словарь терминов по стилистике английского языка* // сост. Куракин А., 3-я ред., испр. и доп., 2004.
11. Ուայլդ Օ. *Երկեր : [Հեքիաթներ; Պիեսներ] / Անգլ. թարգմ.՝ Գ. Հախվերդյան; Վերջաբ.՝ Լ. Հախվերդյան. - Երևան : Սովետական գրող, 1980, էջ 433-438:*

ԼԻԼԻԹ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ, ՇԱՐՄԱՂ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ – ԲԱՌԱՅԻՆ ԵՎ ՇԱՐԱՀՅՈՒՍԱԿԱՆ ՈՃԱԿԱՆ ՀՆԱՐՆԵՐԻ ԴԵՐՆ ՕՍԿԱՐ ՌԱՅԼԴԻ ԲԱՐՈՅԱԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԻ ԱՐՏԱՀԱՅՏՄԱՆ ՄԵՋ

Սույն հոդվածի նպատակն է լուսաբանել ոճական հնարների նշանակալից դերն Օսկար Ուայլդի բարոյագեղագիտական գաղափարների արտահայտման մեջ: Մեր ուշադրության առանցքակետում են մասնավորապես այն ոճական հնարները, որոնք ի զորու են ոչ միայն հաղորդել Օսկար Ուայլդի ուղերձը, ընթերցողի վրա հուզարտահայտչական ազդեցություն գործել՝ անդրադարձնելով արվեստագետի հույզերը, այլև ընդգծել գրողի՝ մեղեդիականությամբ

լեցուն և բարեհունչ արտահայտություններով շողացող ուրույն պերճաշուք ոճը:

Նշյալ հոդվածում նպատակադրել ենք ոճական վերլուծությունը համադրել գրական վերլուծության հետ՝ Օսկար Ուայլդի ադամանդափայլ գրական ստեղծագործությունների համատեքստում սքողված ներիմաստի առավել հստակ և հիմնավոր լուսաբանման նպատակով: Վերոնշյալ վերլուծությունն օգնում է վերծանել Օսկար Ուայլդի քաղաքական հայացքները, իշխող դասակարգի հանդեպ նրա ներակա գաղափարախոսական դիրքորոշումը՝ հմտորեն <<քողարկված>> ոճական զանազան հնարների բանեցմամբ:

Ինչպես մանրագնին ուսումնասիրությունն է փաստում, Ուայլդի յուրօրինակ մտածողության դրոշմը կրող խնդրո առարկա շքեղափայլ ստեղծագործությունները գրողի դարաշրջանի հասարակական, քաղաքական, բարոյագեղագիտական և մշակութային արժեքների վառ արտացոլանքն են:

ЛИЛИТ АБРАМЯН, ШАРМАХ АБРАМЯН – РОЛЬ ЛЕКСИЧЕСКИХ И СИНТАКСИЧЕСКИХ СТИЛИСТИЧЕСКИХ ПРИЕМОВ В ВЫРАЖЕНИИ МОРАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ ИДЕЙ ОСКАРА УАЙЛДА

Целью данной статьи является освещение роли стилистических приемов в выражении существенных морально-эстетических идей Оскара Уайлда. В центре нашего внимания находятся главным образом те стилистические приемы, которые способны не только передать послание Оскара Уайлда и иметь эмоциональное влияние на читателя, но и подчеркнуть наполненный мелодичностью и освещенный благозвучными выражениями великолепный стиль писателя.

Данная статья имеет целью сопоставить стилистический анализ с литературным анализом с намерением более четко и основательно осветить внутренний смысл в контексте блестящих литературных произведений Оскара Уайлда. Следовательно, анализ различных стилистических приемов помогает раскрыть политические взгляды Оскара Уайлда и его имплицитную идеологическую позицию по отношению к правящему классу.

В результате тщательного исследования выявляется, что блестящие произведения Оскара Уайлда, которые несут в себе его оригинальное мышление, являются отображением общественных, политических и морально-эстетических ценностей эпохи писателя.

**«ՏԱՐԻՔ» ԻՄԱՍՏ ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՂ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ
ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ**

ՄԱՐԻԱՄ ԱԴԱՄՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ իմաստային դաշտ, բառիմաստային խումբ, իմաստափոխություն, լեզվական և արտալեզվական փոփոխություններ, մենիմաստություն, բազմիմաստություն, իմաստային տարբերակվածություն, չտարբերակվածություն

Հայտնի է, որ տարիքային պարբերացումն առնչվում է անձի տարբեր ոլորտների համաչափ զարգացման, մանկավարժական, հոգեբանական, հասարակական-մշակութային հասունացման, ինչպես նաև իրավական, տնտեսական, բարոյական և ազգագրական գործոնների, սկզբունքների և ավանդույթների հետ: «Տարիք» իմաստ արտահայտող ածականները «մարդու հատկանիշներ» իմաստային դաշտում թերևս ամենաձավալուն ու ամենահարուստ խմբերից են՝ իրենց ենթախմբերով և արտահայտած իմաստային նրբերանգներով: Սույն հետազոտության առարկան են անգլերենի և հայերենի տարբեր բառարաններից վերհանված ածականները, որոնք արտահայտում են «տարիք» հասկացություն (անգլերենում՝ 28, հայերենում՝ 65 ածական):

«Իմաստային դաշտ» հասկացությունն ուսումնասիրել են բազմաթիվ լեզվաբաններ: Առավել ընդունված է իմաստային դաշտի՝ Յ. Տրիբի առաջարկած սահմանումը: Յ. Տրիբը տարբերակում է «բառային» և «հասկացական» դաշտ հասկացությունները՝ առաջինում տարբերակելով տարրական բառ-միավորներ, իսկ երկրորդում՝ տարրական հասկացոյթ-միավորներ [մեջբերվում է ըստ՝ Ալյք 1974: 86]:

Վ. Պորցիգը առաջնորդվում է զուտ բառային միավորներով: Նրա դաշտերը պարզ հարաբերություններ են՝ կազմված բայից և սուբյեկտից կամ օբյեկտից, կամ ածականից և գոյականից: Ընդ որում՝ կարևորն այն բառերն են, որոնք արտահայտում են հատկանիշներ և կատարում են ստորոգծելիական գործառույթ: Այդ բառերն են բայերն ու ածականները: Վերջիններս իմաստաբանորեն ավելի կոնկրետ են, քան գոյականները:

Հետևաբար, ըստ Վ. Պորցիգի՝ «տարրական իմաստային դաշտի» միջուկ կարող են լինել միայն բայերն ու ածականները (Տե՛ս նույն տեղում):

«Իմաստային դաշտ» (ԻԴ) հասկացությունից պետք է տարբերել «բառիմաստային խումբ» (ԲԻԽ) հասկացությունը: ԲԻԽ-ը տարրական իմաստային միկրոդաշտ է, նույն խոսքի մասին պատկանող միավորների հարաբերականորեն փակ համակարգ [Филин 1982: 102]:

ԲԻԽ-ի միավորների միջև ամենակարևոր հարաբերությունը հոմանշային հարաբերությունն է, որը թույլ է տալիս համատեքստում միևնույն բառիմաստային խմբի մեկ միավորի փոխարինումը մյուսով: Սակայն միևնույն ԲԻԽ-ի միավորները կարելի է բնութագրել նաև այլ հատկանիշներով՝ ըստ մենիմաստության, բազմիմաստության, հականշության և այլն:

Ըստ մեր ուսումնասիրության՝ «տարիք» իմաստային դաշտը բաղկացած է երեք բառիմաստային խմբից՝

- գոյականական,
- բայական,
- ածականական:

Սույն աշխատանքի ուսումնասիրության առարկա է «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականական ԲԻԽ-ը, քանի որ

ա) ինչպես արդեն նշվել է՝ համաձայն Վ. Պորցիգի՝ հենց ածականներն ու բայերն են կազմում տարրական ԻԴ-ի միջուկը,

բ) լեզվաբանական ուսումնասիրություններում բացակայում են աշխատանքներ, որոնք նվիրված են «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականական ԲԻԽ-ին՝ մասնավորապես հայերենի և անգլերենի նյութի հիման վրա:

Հայտնի է, որ լեզվի զարգացման տարբեր փուլերում առանձին բառեր որոշակի փոփոխությունների են ենթարկվում և հաճախ փոխում են իրենց իմաստը: Բառերի իմաստափոխությունը որոշ չափով պայմանավորված է բառերի **բազմիմաստությամբ** և փոխաբերական իմաստների զարգացումով, ընդ որում՝ իմաստափոխությունը կարող է լինել լեզվական և արտալեզվական:

«Բառերի իմաստային փոփոխությունները հիմնականում տեղի են ունենում խոսքի մեջ բառագործածության գործընթացում և գերազանցապես փոխաբերական ու համըմբռնական գործածությունների հետևանք են» [Աղայան 1984:54]:

Առարկաների, երևույթների, հատկանիշների միջև եղած որևէ կարգի նմանությունն առաջ է բերում տվյալ առարկայի, հասկացության անվանման գործածություն՝ որևէ կողմով դրա նմանությունն ունեցող առարկայի համար [Աբեղյան 1965:62] Հատկանշական է, որ իմաստափոխության այս հիմքով է ստեղծվել ժամանակակից անգլերենի և հայերենի փոխաբերական իմաստների գերակշռող մասը: Օրինակ՝ անգլերենի լեզվանյութի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ տարիք արտահայտող գրեթե բոլոր ածականները բազմիմաստ են և ունեն փոխաբերական իմաստներ:

Հայերենի հետևյալ ածականները բազմիմաստ են և բացի իրենց ուղիղ նշանակությունից զարգացրել են նաև բառարանում ամրագրված փոխաբերական իմաստներ՝

1. **Ալեհեր** - 1. Ճերմակած մազերով, փարիքավոր

2. փխբ. Ձյունապար, ձյունափառ

2. **Մանուկ** - 1. Դեռափի, մանկահասակ

2. փխբ. Անմեղ, անփորձ

3. փխբ. Նորափթիթ, նոր աճել, փթթել, կանաչել սկսած:

Համաձայն մեր ուսումնասիրության՝ անգլերենում մենիամստ են միայն «տարիք» արտահայտող հետևյալ հինգ ածականները՝ **middle-aged, newborn, new-blown, coeval, teenage**, օրինակ՝ **middle-aged-of, relating to, or being in the time in a person's life between youth and old age**: Մինչդեռ հայերենում «տարիք» իմաստ արտահայտող մենիմաստ ածականների թիվն ավելի մեծ է (21): Օրինակ՝

1. **Անչափահաս** – ած. Ոչ չափահաս, չափահասության չհասած

2. **Տարիքոյ** – ած. Բավական մեծ փարիք ունեցող, հասակն առած

Հայտնի է, որ երբեմն զուգադրվող լեզուներում բառերի փոխաբերական իմաստները լիովին համընկնում են, թերևս կան նաև մասնակի համընկնումների և դրանց բացակայության դեպքեր: Լիակատար համընկնման դեպքերը կարելի է բացատրել որևէ հասկացության համամարդկային բնույթով, իսկ մասնակի, ինչպես նաև անհամապատասխանության դեպքերը՝ այն հանգամանքով, որ յուրաքանչյուր ժողովրդի բառապաշարը արտացոլում է նրա ազգային ինքնությունը և տվյալ ժողովրդի աշխարհընկալման առանձնահատկությունները:

Ուշագրավ է, որ անգլերենի և հայերենի «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականների լիակատար համընկնման օրինակներ չեն հանդիպել, իսկ որպես մասնակի համապատասխանության օրինակ

կարելի է ներկայացնել **fuzz** և **աղվամազ** բառերի իմաստները: Այսպես՝ նշված երկու բառերը համընկնում են իրենց առաջին իմաստով այն է՝ *a mass or covering of fine or curly hairs, fibers, etc./նուրբ ու փափուկ մազ*: Անգլերենում **fuzz** բառը զարգացրել է փոխաբերական իմաստ, որն է՝ *a blur (անորոշություն)*, իսկ հայերենի **աղվամազ** բառն ունի *պատանի* փոխաբերական իմաստը: Այսինքն՝ ուսումնասիրվող երկու բառերը համընկնում են իրենց առաջին, սակայն տարբերվում են փոխաբերական իմաստներով:

Անհամապատասխանության օրինակ է **infant** ածականը, որը զարգացրել է *newly begun or formed* փոխաբերական իմաստը, մինչդեռ դրա հայերեն համարժեք **անչափահաս** բառը փոխաբերական իմաստներ չի զարգացրել:

Ուսումնասիրության արդյունքում դուրս են բերվել նաև այնպիսի բազմիմաստ բառեր, որոնց բոլոր նշանակությունները հարում են տարիքին: Այդ բառերն են անգլերենում՝ *adult, elderly, grown-up, infant, perennial, adolescent, juvenile, young, newborn, old*, և հայերենում՝ *բազմամյա, դեռաբողբոջ, դեռաբույս/ծիլ, դեռածաղիկ, դեռածին, դեռահաս/ակ, երեխա, երկարակյաց, երկարամյա, զառամ/յալ, ծաղկահասակ, ծաղկափի, կանխահասակ, հասած, մատաղաբույս, մատղաշ, նորաբողբոջ, նորածաղիկ, նորաբույս/ծիլ, նորածին, նորահաս, չափահաս, պառավ, պատանի, փարեց, փոքրահասակ* ածականները: Օրինակ՝ **adolescent-1. In the process of developing from a child into an adult 2. Relating to or characteristic of adolescence, փարեց-1. Ոչ երիտասարդ, հասակն առած, փարիքով 2. Մի քանի տարվա, մեծ, շատ փարիներ գոյություն ունեցող**:

Այսպիսով, ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ և՛ անգլերենում, և՛ հայերենում **ըստ բառերի բազմիմաստության/մենիմաստության գործոնի՝** «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականների մեծ մասը բացի իրենց հիմնական իմաստներից օժտված է նաև փոխաբերական իմաստներով, այսինքն՝ բազմիմաստ է (անգլերենում «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականների 82.2%-ը բազմիմաստ է, հայերենում՝ 67.7%-ը): Երկու լեզուներում էլ մենիմաստ ածականներն իրենց թվաքանակով զիջում են բազմիմաստ բառերին, հատկապես՝ անգլերենում (անգլերենում դրանց 17.8%-ը մենիմաստ է, հայերենում՝ 32.3%-ը):

Տարիքային պարբերացման վերոնշյալ խնդիրներն ուսումնասիրելիս հանգում ենք նաև **իմաստային փարբերակվածության/չփարբերակվածության** երևույթին: Հայերենի և

անգլերենի «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականների թվաքանակի անհամապատասխանությունը (հայերեն՝ 65, անգլերեն՝ 28), որի մասին արդեն խոսվել է, բխում է այն փաստից, որ հայերենում «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականներն ունեն ավելի լայն իմաստային տարբերակվածություն, քան անգլերենում: Օրինակ՝ անգլերենի *young* ածականի հայերեն համարժեք ածականներն են *երիտասարդ, դեռաբողբոջ, դեռաբույս, ծաղկահասակ, ծաղկալի, մաշտոլ, ջահել, ջահել-ջիվան* բառերը: *Old* բառի հայերեն համարժեքներն են *ծեր/ոն, ծերուկ, փարիքավոր* ածականները, իսկ *small* ածականի համարժեքներն են *փոքր, փոքրիկ, փոքրահասակ* բառերը: *Coeval* ածականը միաժամանակ թագմանվում է և՛ որպես *հասակակից*, և՛ որպես *տարեկից*: Այս բոլոր օրինակները ցույց են տալիս, որ «տարիք» իմաստ արտահայտող ածականներն անգլերենում իմաստային առումով ավելի քիչ են տարբերակված, քան հայերենում, ինչն էլ բնականաբար ազդում է ուսումնասիրվող ածականների քանակային չափանիշի վրա:

Ամփոփելով նշենք, որ երեք չափանիշների՝ այն է՝

1. փոխաբերական իմաստի/իմաստների առկայության,
2. մենիմաստության/բազմիմաստության,
3. իմաստային տարբերակվածության/չտարբերակվածության, ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ առաջինն ու երկրորդը չափանիշները անգլերենի և հայերենի «տարիք» իմաստային դաշտի ածականական ԲԻԽ-երում դրսևորվում են գրեթե հավասարազոր կերպով, իսկ երրորդ չափանիշը հայերենում ավելի ցայտուն կերպով է արտահայտված, քան անգլերենում: Այսպիսով՝ հայերենում և անգլերենում «տարիք» հասկացության ուսումնասիրությունը ըստ վերոնշյալ չափանիշների՝ ցույց տվեց, որ լեզվամտածողությունների յուրահատկություններով պայմանավորված «տարիք» երկույթի լեզվականացումը լեզվից լեզու որոշակի կերպով տարբերվում է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աբեղյան Մ. Խ., Հայոց լեզվի տեսություն, «Միտք», Երևան, 1965:
2. Աղայան Է. Բ., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, ԵՊՀ, Երևան, 1984:
3. Աճառյան Հ. Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, Հ. 1, ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., Երևան, 1952:

4. Абрамян К. Ш., Когнитивные отношения в словообразовании (на материале производных глаголов английского, армянского и русского языков), Автореферат диссертации доктора филол. наук, Ереван, 2007.
5. Филин Ф. П., Очерки по теории языкознания, "Наука", Москва, 1982.
6. Щур Г. С., Теории поля в лингвистике, "Наука", Москва, 1974.

Բառարաններ

1. Աղայան Է. Բ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, «Հայաստան» Հրատարակչություն, 2 հատոր, Երևան, 1976:
2. Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան, Հրաչյա Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ, Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի Հրատարակչություն, 4 հատոր, Երևան, 1969-1980:
3. Սուքիասյան Ա. Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան, Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի Հրատարակչություն, Երևան, 1967:
4. Hornby A. S., Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, Oxford University Press, Oxford, 2005.
5. Merriam-Webster's Dictionary of Synonyms: A Dictionary of Discriminated Synonyms with Antonyms and Analogous and Contrasted Words, Merriam-Webster Inc., Springfield, Massachusetts, U.S., 1984.
6. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases, Longman Waite M., Harlow, 2002.

МАРИАМ АДАМЯН - СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ ОБОЗНАЧАЮЩИХ "ВОЗРАСТ" В АРМЯНСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Изучение понятия "возраст" в армянском и английском языках показало, что в соответствии со следующими факторами, а именно:

1. существованием метафорических значений,
2. однозначностью/многозначностью слов,
3. семантической дифференцированностью/недифференцированностью значений, вербализация вышеупомянутого явления в зависимости от национальных и

культурных особенностей исследованных языков довольно различна.

MARIAM ADAMYAN - SEMANTIC FEATURES OF THE ADJECTIVES DENOTING "AGE" IN THE ARMENIAN AND THE ENGLISH LANGUAGES

The study of the concept "age" in the Armenian and the English languages shows, that according to

1. existence of metaphorical meaning/meanings,
2. monosemantic/polysemantic factor,
3. differentiated/non-differentiated meaning of the words under study, the verbalization of the investigated phenomenon in the above-mentioned languages is quite different due to their national and cultural peculiarities.

**ՀՈՒՆՏՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՁԵՎԻ ԵՎ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ
ՄԻԱՍՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԳՈՐԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԸ**

ԴԻԱՆԱ ԱԴԻԿՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ լեզվաոճական միավոր, արտահայտության պլան, բովանդակության պլան, իմացականություն, գործաբանություն, ներքին խոսք, պերլոկուտիվ ուժ, հնչերանգ, պերսուազիվ (համոզական) ուժ

Հարցական նախադասությունների տեսակները, դրանց գաղափարագեղագիտական ու լեզվաոճական առանձնահատկությունները համակողմանիորեն բնութագրելու և վերլուծելու առումով հարկ է առաջին հերթին, ճանաչել այն լայն համատեքստը, որի շրջանակներում են դրանք դրսևորվել:

Խոսքը վերաբերում է, նախ գեղարվեստական տեքստում կիրառված լեզվաոճական այնպիսի միավորներին, ինչպիսիք են հարցական նախադասություններն, մասնավորապես՝ հոնտորական (=ճարտասանական) հարցերը:

Կարծում ենք՝ գեղարվեստական նշանակություն և արժեք ունեցող հարցական նախադասությունների քննարկման շրջանակները պետք է առավել ընդարձակել՝ ընդգրկելով ոչ միայն այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են ինտոնացիան, հնչերանգը (որը տարբերակվում է ինտոնացիայից), դրդչական և անդեմ նախադասությունների, անվանական նախադասությունների հնչերանգային կառույցների բնութագրումները, հարցման ձևաիմաստային տեսակները [Աճառյան 369-374] այլև, մասանավորապես նախադասությունների եղանակաառոգանական տեսակները՝ ըստ արտահայտության և բովանդակության պլանների. մի հայեցակերպ, ըստ որի հստակորեն տարբերակվում են նախադասությունների տիպերն ու հատկանիշները: Ըստ Գ. Ջահուկյանի, օրինակ, արտահայտության պլանում որոշվում են նախադասությունների բացականչական, շեշտական, հարցական և չեզոք տիպերը, իսկ բովանդակության պլանում՝ դրանց հիմնական հատկանիշները՝ սուբյեկտիվ ակտիվությունը և իմացականությունը [տե՛ս Հայրապետյան 1978:75]:

Մինչև գործաբանական և գործառական ռճագիտությանը վերաբերող աշխատանքների հանդես գալը, լեզվի պատկերավորման միջոցներն ու լեզվարտահայտչական ձևերը քննարկվել են, հիմնականում անկախ գրականագիտական ընկալումներից ու բնութագրումներից, կարծես անջրպետ դնելով լեզվաբանական ու գրականագիտական վերլուծությունների միջև: Մինչդեռ, ինչպես ասում են, <<չինական պարիսպ>> չկա այդ երկուսի միջև: Ընդհակառակը, լեզվական ու գրականագիտական վերլուծությունները փոխապայմանավորում ու լրացնում են միմյանց, այն առումով, որ միևնույն պատկերավորման կամ լեզվարտահայտչական միջոցի համակողմանի վերլուծությունը թույլ է տալիս երևան բերել, տվյալ միջոցը բնութագրել իր ամբողջության մեջ, որպես լայն համատեքստի լեզվաոճական դրսևորում: Երբեք հնարավոր չէ համակողմանիորեն վերլուծել, օրինակ, որևէ փոխաբերություն, դարձվածք, կամ որևէ հոետորական հարց, եթե հայտնի չեն տվյալ լեզվաոճական միավորի իմացաբանական, բարոյագեղագիտական, լեզվամշակութային ազդակումները (բովանդակային պլան) և դրանց լեզվական դրսևորման միջև եղած համապատասխան կապերը (արտահայտության պլան):

Լեզվաբանական ու գրականագիտական գիտելիքների համադրումը, պատմալեզվամշակութային փորձի և, առհասարակ, համապարփակ ուղղաձիգ համատեքստի հաշվառումը՝ հեղինակի (=ստեղծագործության) լեզուն քննարկելիս [տե՛ս Ахманова , Гюббент 1977, N3, 1981, Звегинцев 1971, Ларин 1974 և ուրիշներ], թույլ են տալիս հետազոտողին հասնել առավել համակողմանի և ամբողջական դիտարկումների: Նման դիտարկումներին մեծապես օգնում է նաև <<ներքին խոսքը>>, որն ըստ էության ընկալման, հասկացման ու մեկնաբանման ընթացքին ուղղորդող հուսալի գործոն է, քանի որ լավագույնս արտացոլում է գեղարվեստական ստեղծագործության բուն էությունը՝ վեր հանելով նրանում ամբարված հնչյունային, ռիթմամեղեդային և տեմբրային յուրահատկությունները>> [Գասպարյան 2006:83]:

Վերն ասվածը վերաբերում է, ինչպես և արդեն նշվել է, նաև բուն հարցական նախադասություններին, ի մասնավորի՝ ճարտասանական հարցումներին, որոնք, անշուշտ, կտրված չեն ստեղծագործության լայն համատեքստից: Այդօրինակ հարցումները, ինչպես և տեքստային մյուս միավորները, լինելով երկի բովանդակությանը և ձևին համահունչ, իրենք ևս իրենց մեջ կրում են որոշակի բովանդակություններ և ձևեր, այսինքն՝

դրանք ևս ի ցույց են դնում բովանդակային պլանը և արտահայտության պլանը՝ դրսևորելով <<ներքին խոսքի>> յուրահատկությունները՝ հնչերանգը, ռիթմը, մեղեդայնությունը և տեմբրը:

Հռետորական հարցին բնորոշ կողմերը, ինչպես ցույց են տալիս դիտարկումները, լավագույնս արտահայտվել են, օրինակ, կենսական մեծ լիցքով օժտված շեքսպիրյան դրամաներում և դիքենսյան վեպերում: Դրանք օժտված են պերլոկուտիվ ակտի՝ լսողի/ընթերցողի մտքերի ու զգացմունքների վրա ներգործող ուժով, որը մղում է որոշակի գործնական քայլերի: Այդ քայլերն են, օրինակ, մաքրագործվելու իղձը, արցունքներով զղջալու, ապաշխարելու զգացումը, հասարակության մեջ չարությունը, անարդարությունը, անօրինականությունը վերացնելու կամքը և դրան ուղղված կոնկրետ քայլերի ծրագրավորումն ու կատարումը: Պատահական չէ այդ առումով, որ դրամաները (այդ թվում՝ շեքսպիրյանները) կոչվել են նոխազերգություններ, որոնք քավության նոխազ հանդիսացող հերոսների՝ գործող անձանց մահը կամ նահատակությունը ի ցույց դնելով, մարդկանց մոտ առաջացնում են մաքրագործվելու բուռն իղձ և քաղաքացիական վեհ խղճմտանք սոցիալական էակի՝ մարդու նկատմամբ: Այդ նույն դերը կատարում են նաև <<երկրորդ Շեքսպիրի>>՝ 2. Դիքենսի վեպերը, որոնք ներթափանցված են իսկական, ոչ փարիսեցիական քրիստոնեությամբ, իբր հումորի զգացմամբ օժտված քրիստոնյաների, և սիրով՝ սոցիալական անարդար, անսիրտ կյանքի զոհերի՝ <<քավության նոխազների>> նկատմամբ:

Շեքսպիրի կամ Դիքենսի ասվածների արտահայտությունն է գտել նաև նրանց լեզուներին բնորոշ պատկերավորման և լեզվարտահայտչական միջոցների մեջ: Դրանցից ընտրվել են հատկապես ճարտասանական հարցերը՝ նպատակ ունենալով այդ հարցերից մի քանիսը վերլուծել իբրև բովանդակության պլանի և գեղարվեստական ձևի կամ արտահայտության պլանի դրսևորումներ: Կարծում ենք, որ այս կտրվածքով արվող հետազոտումը նորություն է հռետորական հարցերի ուսումնասիրման ոլորտում, որը հարուստ է հետազոտական բազմապիսի աշխատություններով, բայց ոչ նշյալ հայեցակերպից [Пешковский 1959.Шевякова 1954. Poutsma 1904. Jespersen O., The Philosophy of Grammar, London, 1951:302-307. Tenniere 1959: 191-238. Halliday 1967. Հարությունյան 2008: 126-152]: Բերենք օրինակներ Շեքսպիրյան դրամաներից: <<Ռոմեո և Ջուլիետ>> դրամայում Կապուլետը իր եղբորորդուն՝ տաքզլուխ Տիբալտին հորդորում

է իր տանը, իր հարկի տակ չանպատվել հյուրերին՝ Ռոմեոյին և մյուս Մոնտեգյուներին.

Capulet. He shall be endured:

What, goodman boy!_I say, he shall, _ go to;

Am I the master here, or you? go to.

[Act I, SC V, p. 25]

Կապուլետ

Պե՛տք է հանդուրժես:

Տաքզույս տղա: Ասում եմ, պե՛տք է. եկ, գնա բանկիր:

Տանտերը ո՞վ է. ե՞ս եմ, թե՞ ինքդ. գնա, ասում եմ:

[Արար I , տեսարան V, էջ 658]

Վերոնշյալը տիպիկ հռետորական հարցի օրինակ է. հարցնողը՝ Կապուլետը գիտե, որ տանտերը ինքն է և ոչ իր եղբորորդին, բայց այդ հարցումով նա վերստին հաստատագրում է, որ տանտերն ինքն է՝ Կապուլետը, ուստի ոչ ոք իր տանը հյուրերին չի կարող վիրավորել: Այստեղ գործում է ավանդական (գուցեև աստվածաշնչյան) այն պատկերացումը, որ հյուրերը կարող են հրեշտակներ լինել, Աստուծոց առաքվածներ, ուստի նրանց պետք է ընդունել և ճամփու դնել երկյուղած սիրով:

Հարցման մեջ (գիտակցաբար թե անգիտակցորեն) առկա է այդ ավանդական մեծարանքը հյուրի , ինչպես նաև սեփական տան սրբության նկատմամբ: Արգելվում է տան մեջ արյունահեղություն կատարել: Այսպիսով, մեծարանքը վերաբերում է թե՛ հյուրին (թեկուզև թշնամի), թե՛ տանը, որոնք և՛ անգլիական, և՛ հայկական ավանդույթում սակրալացվել են: Սա է հարցման իմաստային հենքը՝ գաղափարական բովանդակությունը, որն արտահայտվել է հռետորական հարցման եղանակով: Այսպիսով, նշյալ հարցն իր մեջ կրում է թե՛ գաղափարական բովանդակությունը, թե՛ նրա արտահայտման լեզվաոճական կերպը, որը հենց հռետորական հարցն է՝ իրեն հատուկ հնչերանգով և տոնայնությամբ, որոնք էլ անշուշտ, պայմանավորված են թելադիր գաղափարական-բարոյաբանական բովանդակությամբ:

Պարզ ասած՝ նշյալ հռետորական հարցն իր դրսևորման եղանակով (հատուկ ինտոնացիա, հնչերանգ և այլն) ներկայացնում է հենց արտահայտության պլանը: Այդպիսով՝ նրա մեջ միասնացել են թե՛

նրա գաղափարական հենքը (բովանդակության պլան), թե՛ ձևը՝ արտահայտության պլանը:

Մեկ այլ կողմ էլ ունի նշյալ հռետորական հարցը՝ ուժգնացնում է դիմացինի միտքը, սթափեցնում նրան, ստիպում հեռանալ կամ չեզոք դիրք գրավել՝ հարգելով հյուրի և տան սրբությունը, դրսևորելով համապատասխան վարք: Այստեղ է կայանում նրա՝ հռետորական այս հարցման ուղղորդիչ ուժը (պերլուկտիվ ակտ):

Բերենք հռետորական հարցի մեկ այլ օրինակ, որը տրվում է <<հենց այնպես>>՝ հանուն խոսքի ռճավորման, քանզի իր մեջ կրում է պատասխանը, թե այո՝ այդպես է: Ընդ որում ինքը՝ Լիրը, այդ հարցին պատասխանում է՝ <<այո>>:

Fool. It a man's brains were in's heels, weren't not in danger of kibes?

Խեղկատակ

Եթե մարդուս ուղեղը կրունկների մեջ լիներ, նրա վրա անպայման ուռուցքներ կբուսնեին, այնպես չէ՞:

Այստեղ, խեղկատակի հարցի մեջ, բովանդակային միտքն է՝ Լիր արքան <<ուռքերով է մտածել>>, ուստի հիմա քայլում է այսպես ասած, գլխիվայր, իր ուղեղի վրա, և թերևս ունի ուղեղային ուռուցքներ: Նա իր իշխանությունը կամովին հանձնել է իր ապերախտ աղջիկներին՝ Գոներիլին և Բեգանին, իսկ ինքը քայլում է՝ ուղեղը կրունկների մեջ դրած: Սարկաստիկ ծիծաղ անխելք վարվեցողության հանդեպ: Գաղափարական հենք հանդիսացող այս դատողությունը արտահայտվել է հումորով, հռետորական հարցի ձևով, որն էլ հենց կազմում է հարցման արտահայտության պլանը կամ արտահայտման ձևը՝ օժտված պերլուկատիվ նշանակությամբ: Այն հեռահար կերպով արձագանքում է աստվածաշնչյան պատգամներին և մտքերին՝ <<Որովհետև շատ երազներում և շատ խօսքերում շատ էլ ունայնություններ կան....>> [Ժողով 5:7], <<Ճշմարտախօս շրթունքը յավիտեան կ'մնայ, 'բայց վայրկեանական է ստախօս շրթունքը>> [Առակաց 7Բ:19]՝ ինչպես են և Լիր արքայի դստերց ստախոս շրթերը՝ ի տարբերություն կրտսեր դստեր՝ Կորդելիայի, ով որքան ճշմարտախոս է, նույնքան էլ զուսպ:

Շեքսպիրյան դրամաներում առկա շատ հռետորական հարցումներում բովանդակային պլանը (գաղափարական հենքը) կազմում են աստվածաշնչյան իմաստախոսությունները և պատգամները:

Նույնը թերևս կարելի է ասել Չ. Դիքենսի կենցաղագրական բնույթի վեպերի մասին, որոնք սակայն օժտված են լեզվախոսական մեկ այլ տարերքով, քան շեքսպիրյան դրամաների լեզուն է: Բերենք

համապատասխան օրինակներ 2. Դիքենսի «Օլիվեր Թվիստի արկածները» վեպից, որտեղ ևս շատ են հարցական բազմապիսի նախադասությունները և, մասնավորապես, հոեոտորական հարցումները՝ կապված նշյալ (և մյուս) վեպերի կենցաղագրական բնույթի, անմիջական, կենդանի երկխոսությունների առատության, ինչպես նաև (որը շատ կարևոր է) դիքենսյան լեզվին ու ոճին բնորոշ զվարթ-արթիստիկ ոգու և բնույթի հետ. այս հանգամանքը վերստին հաստատում է, որ առկա է փոխադարձ պայմանավորվածություն բովանդակության և ձևի, բովանդակային պլանի և արտահայտության պլանի, ինչպես նաև լեզվաբանական ու գրականագիտական ոլորտների և ստեղծագործության համապարփակ համատեքստի ու նրա «<դետալների>»՝ լեզվարտահայտչական տարբեր միջոցների միջև: Նման «<դետալներից>» են նաև դիքենսյան հոեոտորական հարցերը:

Եվ այսպես, ծխի խնամքին հանձնված անմայր ու անհայր որբուկին՝ Օլիվերին կանգնեցնում են ծխական հանձնաժողովի առաջ՝ նախապես զավազանով ծեծելով.

"Boy", said the gentleman in the high chair, "listen to me. You know you're an orphan, I suppose?"

"What's that, sir?" inquired poor Oliver.

"The boy is a fool_I thought he was," said the gentleman in the white waistcoat.

"Hush!" said the gentleman who had spoken first. "You know you've got no father or mother, and that you were brought up by the parish, don't you?"

"Yes, sir" replied Oliver, weeping bitterly.

"What are you crying for?" inquired the gentleman in the white waistcoat. And to be sure it was very extraordinary.

What could the boy be crying for?

[Dickens Ch. Adventures of Oliver Twist, Moscow, Foreign Languages Publishing House, 1955, 552 p., p.38]:

Հայերենում, բացի board երկիմաստ բառից (բառախաղից), պահպանված է բնագրի ոգին և լեզվաոճը.

-Էյ, տղա, - ասաց բարձր բազմոցին նստած ջենտլենը.-ի՛նձ լսիր: Անշուշտ քեզ հայտնի է, որ դու որբ ես, այնպես չէ՞:

-Որբը ի՞նչ բան է, տեր իմ, -հարցրեց խեղճ Օլիվերը:

-Տղան իսկապես հիմար է, ես այդպես էլ կարծում էի, -ասաց սպիտակ բաճկոնով ջենտլմենը:

-Ասս, -ասաց այն ջենտլմենը, որ առաջինն էր խոսել:

-Գիտե՞ս արդյոք, որ դու ո՛չ հայր ունես, ո՛չ մայր և ծխի խնամքի տակ ես մեծացել:

-Այո՛, տեր իմ, -պատասխանեց Օլիվերը դառնորեն լաց լինելով:

-Ինչու՞ ես լաց լինում, -հարցրեց սպիտակ բաճկոնով ջենտլմենը: Եվ իրոք շատ տարօրինակ էր: Լաց լինելու ի՞նչ պատճառ կարող էր ունենալ այդ մանուկը: [Դիկկենս 1958:13]:

Ջենտլմենի հարցը՝ ուղղված Օլիվերին, թե՛ «Գիտես՞ արդյոք, որ դու ո՛չ հայր ունես, ո՛չ մայր և ծխի խնամքի տակ ես մեծացել», ճարտասանական հարց է, քանի որ դրա պատասխանը և՛ հարցնողը գիտի, և՛ պատասխանողը: Այդ հարցով, ավելի ստույգ՝ հարցի նման ձևակերպումով ջենտլմենը կամենում է ցույց տալ ծխի խնամակալության մեծարժեքությունը, նաև այն, որ մանուկ Օլիվերը պարտավոր է դա գիտակցել. գիտակցել իր «ոչ ոք» լինելը և ծխի «ամեն ինչ» լինելը. սա է հարցման գաղափարական հիմքը, որը լավագույն դրսևորվել է հոետորական հարցումով և «գիտե՞ս արդյոք» հարցական կապակցությամբ: Հաջորդ հոետորական հարցը պատկանում է հեղինակին՝ գրողին. «Եվ իրոք շատ տարօրինակ էր: Լաց լինելու ի՞նչ պատճառ կարող էր ունենալ այդ մանուկը»: Հեղինակը նախ նկարագրում է Օլիվերի՝ այդ որբուկի ծանր հոգեվիճակը, անտանելի ծխական մթնոլորտը, կեղծ ջենտլմենության սադիստական վերաբերմունքը որբերի նկատմամբ՝ շարված «բառախաղային» գթության անգթությամբ թվարկում է Օլիվերի լաց լինելու մյուս պատճառները՝ անհայր ու անմայր լինելը. ծխի՝ հեկեկանքի արժանի խնամքի ներքո լինելը և այլն, որից հետո հեզնախառը հնչերանգով հարցնում է՝ «Լաց լինելու ինչ պատճառ կարող էր ունենալ այդ մանուկը»: Պատճառները, սակայն, արդեն նկարագրված են ու թվարկված, ուստի հարցը հնչում է որպես տխուր կոչնազանգ, որն իր մեջ կրում է հեզնանքին հատուկ պերսուազիվ (համոզչական) ուժ՝ պետք է պատռել սոցիալական բարոյաբանական գաղափարներով հանդես եկող մարդուկների դիմակը, ստեղծել անդիմակ հասարակություն:

Հանդես գալով որպես երկի ողջ համատեքստին արձագանքող արտահայտչամիջոց՝ այն վերաճում է որպես «համոզչական (persuasive

communication) հաղորդակցման իրականացման հզոր գործիքի>> [Հարությունյան 2008:122]:

Հոնտորական հարցերի քննությունը ցույց է տալիս, որ դրանք բովանդակային պլանի և արտահայտության պլանի միասնությունը ցույց տվող լեզվաոճական դրսևորումներ են, որոնք ունեն ոչ միայն գաղափարագիտական, այլև գործաբանական նշանակություն և արժեք , և հուզական-համոզական մեծ ուժ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի (ծեռագիր), հ. 7, էջ 369-374.
2. Գասպարյան Ս. Ք., Ձևի և բովանդակականության միասնականությունը բանասիրական մոտեցմամբ: Բանբեր Երևանի համալսարանի, 2006, N 3, էջ 83.
3. Դիկկենս Չ., Օլիվեր Թվիստի արկածները, թրգմ.' Արտա Բազարյան, Ե. Հայպետհրատ, 1958, էջ 13.
4. Հարությունյան Գ., Ռ., Պատկերավոր արտահայտչամիջոցները գործաբանական ոճագիտության լույսի ներքո, Բ.գ.թ. ատենախոսություն, Ե., 2008, էջ 126-152.
5. Հայրապետյան Վ. Ն., Ժամանակակից հայերենի անդեմ և անվանական նախադասությունների հնչերանգային հաղորդակցական տիպերը, Լեզվի և ոճի հարցեր, V, Ե., ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչ., 1978, էջ 75.
6. Halliday A.K., Intonation and Grammar of British English, The Hague, 1967.
7. Poutsma H., A Grammar of late modern English , Part 1, Woordhof-Groningen, 1904.
8. Jespersen O., The Philosophy of Grammar, London, 1951, pp. 302-307.
9. Ахманова О. С., Гюббент И. В., Вертикальный контекст как филологическая проблема. "Вопросы языкознания" М., 1977, N3.
10. Гюббент И. В., К проблеме понимания литературно-художественного текста, М., 1981.
11. Звегинцев В. А., Стиль в лингвистике и в литературоведении, М., 1971.
12. Ларин Б. А., Эстетика слова и язык писателя, М., 1974.

13. Пешковский В.А., Интонация и грамматика. Избранные труды, М., 1959.
14. Шевякова В.Е., Интонация вопросительного предложения в современном английском языке. Канд., фил. Дис., М., 1954.

Աղբյուրներ

1. Holy Bible, Camben, N. J., 1952.
2. Աստուածաշունչ, Ս. Էջմիածին, 1994:
3. Dickens Ch., The Adventures of Oliver Twist, Moscow, 1952.
4. Օլիվեր Թվիստի արկածները, Եր. 1958:
5. Shakespeare, In Four Volumes, Vol IV, Moscow, 1938.
6. Շերպիիր Վ., Ընտիր երկեր, հ. 1-2, հ. 1, ՀՊՀ, 1964:

ДИАНА АДИКЯН - ПРАГМАТИЧЕСКАЯ ЦЕННОСТЬ И ВЗАИМОСВЯЗЬ ФОРМЫ И СОДЕРЖАНИЯ РИТОРИЧЕСКОГО ВОПРОСА

Содержательные и выразительные средства играют немаловажную роль при лингвистическом анализе языковых единиц. Риторический вопрос содержит интонацию, тональность и идеологическое содержание. Он имеет перлокутивный эффект. Существует большая связь как между вышеупомянутыми средствами, так и между лингвистической и литературной сферами. Кроме этого, данная связь имеет прагматическую ценность и большую эмоционально-убедительную силу.

DIANA ADIKYAN – THE PRAGMATIC VALUE AND INTERCONNECTION OF FORM AND CONTENT OF RHETOTICAL QUESTION

In the analysis of linguostylistic units comprehensive and expressive plans are very essential. Rhetorical question has this typical intonation and ideological content. It has a perlocutive effect. There is a great interconnection between these two plans, as well as between linguistic and literary spheres. Besides, this relationship has pragmatic value and great emotive-persuasive power.

**«ԽՄԲԻ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ» ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ
ԻՄԱՍՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ԶՈՆ ՍԹԵՅՆԲԵՔԻ «ԽՄԵՐԻՑ ԵՎ
ՄԱՐԴԿԱՆՑԻՑ» ՎԻՊԱԿՈՒՄ**

ՍՈՆՅԱ ԱՊՐԵՍՈՎԱ

Հիմնաբառեր՝ Ջոն Սթեյնբեք, Մկնեղից և մարդկանցից, խմբի տեսություն, անհատ-հասարակություն, պրիմիտիվ

Ամերիկացի արձակագիր Ջոն Սթեյնբեքն իր ստեղծագործություններում բազմիցս անդրադարձել է անձի հոգեբանության խնդրին, որի շրջանակներում փորձել է ներկայացնել «անհատ-հասարակություն» հարաբերությունները: Հիմնվելով այն գաղափարի վրա, որ բնության օրենքները, բնության և մարդկային միջավայրում մշտապես տեղի ունեցող բարդ գործընթացներն ունեն ունիվերսալ բնույթ՝ գրողը ստեղծեց այսպես կոչված «խմբի տեսություն»՝ մարդկային հանրույթը սահմանելով որպես սոցիալական օրգանիզմ, որը տարբերվում է այն կազմող անհատներից յուրաքանչյուրից:

Վերոնշյալ տեսությունը նրա կողմից օգտագործվում է գրեթե բոլոր ստեղծագործություններում: Հատկանշական են այս կապակցությամբ «Saturday Review»-ին տված հարցազրույցում Սթեյնբեքի խոսքերը. «Ես հավատում եմ, որ մարդն իր բնույթով երկակի արարած է. մի կողմից նա «խմբային» կենդանի է, մյուս կողմից՝ անհատ: Կարծում եմ, որ մարդը չի կարող գոյություն ունենալ իր երկրորդ բնույթով, քանի դեռ չի իրագործել իր առաջնային նշանակությունը»³⁴:

Հարկ է նշել, որ «խմբի տեսությունը» կազմավորվել է պոզիտիվիզմի փիլիսոփայության և նատուրալիզմի էսթետիկայի, բիհեյվիորիզմի գիտական դոկտրինի և պրագմատիզմի փիլիսոփայության հիման վրա: Իրականությունը բացահայտելու ճանաչողական մոտեցումը, ըստ Սթեյնբեքի, տալիս է կենցաղի ավելի լիարժեք, պարզ և հստակ պատկեր: Ինչպես նշում են շատ քննադատներ, գրողի հայացքների կազմավորման համար նպաստող գործոն է դարձել

³⁴ McPherson W. John Steinbeck: From Salinas to Stockholm Text. W. McPherson. Stanford (Calif.): Stanford, Univ. libr., 2000, p. 63.

Էդվարդ Ռիքթթսի հետ նրա ընկերությունը, ով Կալիֆոռնիայի Մոնտերեյ քաղաքում ոչ մեծ կենսաբանական լաբորատորիայի տնօրեն էր: Իր հիացմունքը գաղափարակից-ընկերոջ հանդեպ Սթեյնբեքն արտահայտեց 1951թ. լույս տեսած հիշողությունների գրքում՝ «Էդվարդ Ռիքթթսի մասին և, ինչպես նշում են շատ քննադատներ, Էդվարդը դարձավ նրա վեպերի կենտրոնական հերոսների նախատիպ: Սթեյնբեքի առաջարկած «խմբի տեսություն»-ից անբաժանելի է «պրիմիտիվի» թեման: Հերոս-պրիմիտիվներին հանդիպում ենք հեղինակի գրեթե բոլոր ստեղծագործություններում: Սթեյնբեքի պրիմիտիվ կերպարները հիշեցնում են «նախամարդուն», նրանք զարգացման որոշակի փուլի հասած, բայց ոչ լիարժեք հասուն մարդկանց կերպարներ են³⁵: Սթեյնբեքի «պրիմիտիվները» իրական, բնական մարդիկ են, բնության հետ սերտաճած, քաղաքակրթության կործանիչ ազդեցությունից հեռու, ովքեր ապրում են զգացմունքներին և բնազդային պոռթկումներին համահունչ: «Անմեղ մարդու» հասկացությունը գրողը կառուցում է սոցիալապես ցածր խավերի ներկայացուցիչների օրինակով՝ հնդկացիների հետնորդներ, մտավոր թերզարգացած, խոցելի մարդկանց կերպարներ:

Ամերիկացի հետազոտող Է. Ուիլսոնը մատնանշում է Սթեյնբեքի անսահման հետաքրքրությունը կենսաբանության հանդեպ, որը մշտապես առկա է նրա ստեղծագործություններում: Ըստ նրա՝ գրողը հակում ունի պատկերել կենսական երևույթները կենսաբանացված տեսքով, և որ Սթեյնբեքի պրիմիտիվ, մտավոր խնդիրներ ունեցող կերպարները շատ մոտ են կենդանական օրգանիզմներին: Այսպիսով նա ստեղծում է պրիմիտիվի կերպար և ընդգծում կենդանիների և նրանց նմանությունը՝ փորձելով ապացուցել կյանքը կործանելու և շարունակելու հարցում բնազդների անհաղթելի իշխանությունը: Վերջինիս կապակցությամբ քննադատը գրողի ստեղծագործական մեթոդը անվանում է «կենսաբանական ռեալիզմ»³⁶: Ի տարբերություն Ուիլսոնի, խորհրդային շրջանի քննադատ Ա.Ֆյոդորովը պրիմիտիվ գիտակցության նկատմամբ գրողի հետաքրքրությունն ընկալում է որպես

³⁵ Кондрахина Н. Г. Примитив как коммуникативная модель и художественный опыт У. Фолкнера Текст.: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10. 01. 03: дис. защищена 23. 01. 04. / Н. Г. Кондрахина. М.: 2004. с. 20

³⁶ Wilson E. The Boys in the Back Room Text.: Notes on California Novelists. E. Wilson. San Francisco: Colt Press, 1941. p. 74

նատուրալիստական մեթոդի օրինակ՝ ենթադրելով, որ կենսաբանական ուղղվածությունը նրա արվեստում անխուսափելիորեն նատուրալիզմ է ծնում³⁷: Ըստ Ֆյոդորովի՝ այսպիսի կերպարները զուրկ են էսթետիկ և գեղարվեստական ասպեկտից, իսկ մարդու կենսաբանական բնույթը պատկերելու նկարչի չթուլացող հետաքրքրությունը հանգեցնում է իրերի գոյություն ունեցող դասավորության հոռետեսական, անհույս ընկալման՝ խոչընդոտելով իրավամբ կարևոր և կենսական խնդիրների արծարծմանը: Նրա այս կարծիքը զարգացնում է Ս.Բատուրինը, ըստ որի՝ Սթեյնբեքի հերոսը ստիպված է ապրել մի աշխարհում, որին հատուկ է բնության օրենքներով պայմանավորված դաժանությունը³⁸:

Ընդունելով «պրիմիտիվ» գեղարվեստական կերպարների վերաբերյալ վերոնշյալ հետազոտողների հնչեցրած մեկնաբանությունների կարևորությունը՝ այնուամենայնիվ, չենք կարող համաձայնել Է.Ուիլսոնի այն պնդման հետ, որ Սթեյնբեքի ստեղծած կերպարների հիմնական նշանակությունը բնագոյների անհաղթահարելի ուժի ցուցադրությունն է: Գրողն իսկապես մեծ ուշադրություն է դարձնում անհատների վարքագծի բնագոյին բնույթին, բայց դա միայն նրա մշակած «պրիմիտիվի» հայեցակարգի կողմերից մեկն է: Սթեյնբեքի հետաքրքրությունը մարդու կենսաբանական բնույթի հանդեպ նպաստում էր սոցիալական գործընթացների ճշմարտացի պատկերմանը: Կարելի է ասել, որ Սթեյնբեքը ստեղծում է «փոքր», մտավոր խնդիրներ ունեցող կերպարներ, որպեսզի հակադրի նրանց պրագմատիզմի աշխարհին և ցույց տա, որ ողբերգական մենության և տառապանքի պատճառները սպառողական հասարակության մեջ գոյություն ունեցող անխիղճ բարքերն են: Գրողի ուշադրությունը տարբեր տեսակի պաթալոգիաների հանդեպ պատահական չէ, և դրա արմատները պետք է որոնել ամերիկյան գրականության մեջ առկա «պրիմիտիվ» անհատի կերպարներում: «Պրիմիտիվ»-ը, իր հերթին, սկիզբ է առնում տարբեր ավանդույթներից, մասնավորապես, քրիստոնեական սրբերի ավանդություններից, ազգային հավատալիքներից, համաձայն որոնց՝ ֆիզիկական և մտավոր ոչ լիարժեք մարդիկ տիրապետում են գերբնական հնարավորությունների, ինչպես նաև «բնական մարդու»

³⁷ Федоров А. А. Джон Стейнбек Текст. А. А. Федоров. М.: Высшая школа, 1965. с. 87

³⁸ Батурин С. С. Джон Стейнбек Текст.: критико-биографический очерк .С. С. Батурин .Д. Стейнбек . Избр. произведения: в 2-х т. Т. 1. М., 1981. С. 5-24.

ուումնասիրության մեջ ռոմանտիզմի դարաշրջանում, աֆրոամերիկացիների և հյուսիսային հնդկացիների բանահյուսությունում: Ինչպես նկատում է ամերիկացի գրականագետ Դանա Հելլերը, սթեյնբեքյան ապուշի կերպարը կերտող տարրերից էր ֆիզիկական կամ մտավոր թերությունը, իսկ խեղված մարմնի գաղափարը հակադրություն էր ամերիկյան հասարակության մեջ տիրող առողջ մարմնի պաշտամունքին: Առողջ, խնամված և կատարյալ մարմնի ձևաչափին չհամապատասխանելու դեպքում կերպարը տվյալ դեպքում՝ «ապուշի» կերպարը, ստանում է օտարի կարգավիճակ: Օտարացած կերպարի թերությունները նրան հոգևոր ներուժ են հաղորդում, և օտար լինելու հանգամանքը վերջինս ականա դարձնում է բացասական իրադարձությունների, գործողությունների ավելի շուտ դիտող, քան մասնակից: Դաննա Հելլերը հիշատակում է ամերիկացի մի քանի գրողների կերպարներ, այդ թվում՝ Ուիլյամ Ֆոլքների «Շառաչ և ցասում» վեպի հերոս Բենջիին, սակայն նշում այն յուրահատկությունները, որոնք հատուկ են միայն Սթեյնբեքի հերոսներին: Դրանցից մեկն այն է, որ Սթեյնբեքը դիտարկում է «անմեղ մարդուն» «խմբի տեսության» համատեքստում, որը ամերիկյան իրականության մեջ նմանատիպ առաջին փորձն էր: Բացի այդ, գրողը նկարագրում է պրիմիտիվների գեղարվեստական կերպարները տրանսցենդենտալիզմի փիլիսոփայության բազմակողմ ընկալման տեսանկյունից, գրականփիլիսոփայական մի շարժման, որը 20-րդ դարի 1-ին կեսին բուռն զարգացում էր ապրում ԱՄՆ-ում (1836-1860թթ.): Եվ վերջին յուրահատկությունը, ըստ Հելլերի, այն է, որ, հետաքրքրվելով անհատի գիտակցությամբ, հոգեֆիզիոլոգիական հատկանիշներով, գրողը դիմում է ԱՄՆ-ում այդ ժամանակ տարածված բիհեյվիորիզմի դրույթներին³⁹:

Այդ տեսանկյունից փորձենք անդրադառնալ Սթեյնբեքի «Մկներից և մարդկանցից» վիպակին, որի հերոսը՝ Լեննին, նույնպես պատկանում է «պրիմիտիվ», «անմեղ» կերպարների շարքին:

Սթեյնբեքը վիպակում պատկերում է երկու վարձու աշխատողների՝ Ջորջի և Լեննիի կյանքի պատմությունը, ովքեր ընչազուրկ սեզոնային աշխատողներ են, ինչպես իրենց նման հազարավոր մարդիկ, միայն թե շատերից տարբերվում են մեկը մյուսին

³⁹ Heller D. The Holy Fool in Russian and American Culture: A Dialogue.

<http://www.questia.com/library/1G1-99375864/the-holy-fool-in-russian-and-american-culture-a-dialogue>

նվիրվածությամբ ու ապագայի հանդեպ լավատեսությամբ: Նրանց ընկերական հարաբերությունները շրջապատի համար խորթ են ու անհասկանալի, քանի որ նրանք շատ տարբեր են: Ջորջը խելացի է, ճարպիկ, դատող: Եթե հետևենք Սթեյնբեքի տեսությանը, ապա կարելի է ասել, որ նա ներկայացնում է «խումբը»: Ինչ վերաբերում է Լեննիին, ապա բնությունը նրան գրկել է մտավոր ընդունակություններից, սակայն օժտել է բացառիկ ֆիզիկական ուժով և աշխատունակությամբ: Այս երկու հերոսներն անբաժան են և կարծես թե լրացնում են մեկը մյուսին, թեև առաջին հայացքից նրանց անհամատեղելիությունն ակնհայտ է: Նրանք երկուստեք քաջ գիտակցում էին միմյանց հնարավորություններն ու արժանիքները, ուստի նրանց միջև առկա էին ստորադաս հարաբերություններ («Երբ արահետը նեղ էր, մեկ-մեկ էին անցնում, երբ ազատ տեղ կար, կրկին մեկը մյուսի հետևում էր»⁴⁰), այնուամենայնիվ, չէր կարելի ասել թե ականատեսն ենք շահագործող-շահագործվող հարաբերության, քանի որ նրանց միջև առկա էր միմյանց մասին հոգ տանելու, անհանգստանալու, այդ ժամանակի համար բացառիկ զգացողություն (Ջորջը նկատողություն է անում Լեննիին. «Այդքան մի խմիր, կհիվանդանաս, ինչպես անցած գիշեր»⁴¹): Սակայն ժամանակ առ ժամանակ Ջորջը դժգոհում էր, քանի որ նա իր ընկերոջ թուլամտության պատճառով բազմաթիվ խնդիրներ էր ունենում, բայց ի վերջո նախընտրում էր մարդկային մտերմությունը թեկուզև ոչ լիարժեք մարդու հետ, քան միայնակությունը (Ջորջը հերթական տաքացած պահին «Աստվա՛ծ իմ, դու ոտքից գլուխ փորձանք ես. եթե դու ինձ պոչ չլինեիր, իմ կյանքը այնքան հեշտ ու հրաշալի կլիներ. ես կարող էի այնքան անհոգ ապրել... Հնարավոր է, որ ընկերուհի էլ ունենայի: Երբ ես մտածում եմ այն ժամանակի մասին, որ կարող էի առանց քեզ անցկացնել, խելագարվում եմ. քեզ հետ ես երբևէ հանգիստ չեմ ունենա»⁴²): Առաջին հայացքից թվում է, որ Ջորջի համբերության բաժակը լցվել է, բայց նա չի կարող լքել անօգնական հսկային:

«Ես մի քարանձավ կգտնեմ, և ուտելու ինչ-որ մի համով բան, կպառկեմ արևի տակ և ոչ ոք ինձ չի նեղացնի, ու եթե մուկ գտնեմ,

⁴⁰ Steinbeck J. Of Mice and Men. <http://ebookbrowse.com/of-mice-and-men-john-steinbeck-pdf-d292980540>, p.4

⁴¹ Նույն տեղում, էջ 5

⁴² Steinbeck J. Of Mice and Men. <http://ebookbrowse.com/of-mice-and-men-john-steinbeck-pdf-d292980540>, p.15

կկարողանամ պահել, և ոչ ոք այն ինձանից չի խլի»⁴³, - ասում է Լեննին՝ կարծես այսպիսով արտահայտելով իր բողոքը իր իսկ պաշտպանի, բարերարի դեմ: Այլ կերպ ասած՝ սա ազատության չգիտակցված տենչ է, խաղաղասեր ժողովրդի ձգտում, ում հետաքրքրում է իր անձնական բարեկեցությունը և անդորրը, ով ընդունակ չէ ավելի հեռուն տեսնելու: Սակայն նույն ժողովրդի մեջ միշտ գտնվում են մարդիկ, ովքեր ունակ են ավելի հեռուն տեսնելու, վերանայու իրենց անձնականից, լինելու ավելի շրջահայաց և ոգեղեն, մարդիկ, որոնք ժամանակի ընթացքում կերտելու են գաղափարներ, և ուղղորդելու են մարդկանց, տանելու իրենց ետևից. Ջորջի և Լեննիի ստորև բերված երկխոսության մեջ տեսնում ենք կուռ ձևավորված «մենք» հասկացությունը, միևնույն ժամանակ «մենք»-ի շնորհիվ իրենց առավելության գիտակցումը.

« - Ռանչոներում աշխատող մեր նման մարդիկ աշխարհի ամենամիայնակ արարածներն են: Նրանք չունեն ընտանիք, ոչ մի տեղանքի չեն պատկանում, գալիս են մի որևէ ագարակ, մի քիչ գումար աշխատում, հետո գնում քաղաք և վատնում: Մեկ էլ տեսնում ես գնացին մեկ ուրիշ ագարակ. և ապագայում նրանք էլի ոչինչ չունեն:

Մեր դեպքում այդպես չէ. մենք ԱՊԱԳԱ ունենք: Մենք ունենք մեր կողքին մեկին, ում հետ կարող ենք խոսել, հոգ տանել: Մենք կարիք չունենք որևէ բարում նստելու և մահու չափ հարբելու միայն նրա համար, որ գնալու տեղ չունենք: Մեկ ուրիշը կարող է բանտ ընկնել և փտել այնտեղ՝ որևէ մեկը մատն էլ չի շարժի, իսկ մեր դեպքում ուրիշ է:

- Մեր դեպքը ուրիշ է... Իսկ ինչո՞ւ է ուրիշ:

- Ես ունեմ քեզ, դու ունես ինձ... Ահա թե ինչու⁴⁴» :

Ջորջի և Լեննիի ընկերության թեման տարբեր քննադատների աշխատություններում տարբեր կերպ է մեկնաբանվում: Այսպես, օրինակ, որոշ քննադատներ կարծում են, որ Լեննիի մասին հոգ տանելը Ջորջի կյանքին հաղորդում է իմաստ, նրան դարձնում է ներքուստ լիարժեք: Լ.Մարքսի կարծիքով՝ Ջորջը «հիմարին»՝ Լեննիին, օգտագործում է նրա համար, որ պահպանի իր սեփական երազանքը: Նման դատողություններ անում է և Ու.Ֆրենչը, ըստ որի, Ջորջը, սպանելով ընկերոջը, կործանում է

⁴³ Steinbeck J. Of Mice and Men. <http://ebookbrowse.com/of-mice-and-men-john-steinbeck-pdf-d292980540>, p.19

⁴⁴ Steinbeck J. Of Mice and Men. <http://ebookbrowse.com/of-mice-and-men-john-steinbeck-pdf-d292980540>, p.18

իր կյանքին իմաստ և ուղղվածություն տվող երազանքը⁴⁵: Ի տարբերություն Ֆրենչի, Ա. Ջվերևը համոզված է, որ Ջորջը սիրո և հոգատարության կարիք ուներ, ոչ պակաս քան իր խնամակալության տակ գտնվելը Լեննին⁴⁶: Ընդունելով հանդերձ նշված մեկնաբանությունների ճշմարտացիությունը՝ փորձենք, սակայն, ընկերների փոխհարաբերությունները քննել մի փոքր այլ համատեքստում՝ հիմնվելով «խմբի տեսության» վրա, ինչը թույլ է տալիս ստեղծագործությունը մեկնաբանել նորովի:

Ընդհանուր իրադարձային համատեքստում Ջորջն ու Լեննին մեզ են ներկայանում որպես մինի խումբ, որն ուսումնասիրելիս մի շարք միտումներ ենք նկատում: Այսպես, համատեղ գոյությունը հերոսներին թույլ է տալիս աջակցել միմյանց: Ջորջի հովանավորությամբ թուլամիտ Լեննին գոյատևում է «սովորական» մարդկանց աշխարհում, մինչդեռ Լեննիի շնորհիվ Ջորջը ինքնահաստատվում է, իրեն զգում ավելի ուժեղ, անկախ և կարող անձնավորություն: Իրականում նրանց երկուսի գոյությունը փոխհատուցում է մյուսի թերությունը: Ոչ պակաս կարևոր է նաև այն, որ ընկերությունը թույլ է տալիս նրանց զգալ զգացմունքային դաշտի գոյությունը: Հենց Լեննիի շնորհիվ Ջորջին հաջողվում է խուսափել մյուսներին համակած մենության զգացումից, չնայած որ Ջորջի խոսքը հաճախ մենախոսության բնույթ ունի, ոչ միշտ է հասանելի Լեննիի ընկալմանը: Դրա հետ մեկտեղ, թեպետ վերջինս ընդունակ չէ զգալ և ընկալել ընկերոջ դատողությունների շղթան, վերցնում է միայն այն, ինչ հասանելի է իր խելված գիտակցությանը, և փաստորեն միմյանց հասկանալու այս մակարդակը երկուստեք հարմար է: Կուզիկի խոսքերը հաստատում են վերոնշյալը, որ Ջորջի համար մեկ է, հասկանում է իրեն Լեննին թե ոչ, նրա համար կարևոր է միայն այն, որ կա մեկը, ում հետ կարելի է խոսել. պարզապես պետք է, որ ինչ-որ մեկը լինի կողքին:

Միկրոկառուցվածքը, որի մեջ ներառված են հերոսները, կապված է մակրոկառուցվածքի հետ՝ ազարակի աշխատողների խմբի: Ինչպես պարզ է դառնում Ջորջի պատմությունից, նրանց՝ այդ ազարակում հայտնվելը, ավելի մեծ սոցիալական խմբի մասնիկ դառնալու առաջին փորձը չէր: Նախադեպն ավարտվել էր անհաջողությամբ, վտանգի տակ

⁴⁵ French W. John Steinbeck Text. W. French .Sixteen Modern American Authors: A Survey of Research and Criticism. Durham. NC.: Duke University Press, 1974. p 90

⁴⁶ Зверев А. М. Американский роман 20-30-х годов Текст. А. М. Зверев. М.: Художественная литература, 1982. с. 244

դրել նրանց միացյալ գոյությունը: Լեննիի հերթական ոչ բանական գործողությունների արդյունքում խնդիրներ էին ստեղծվել մակրոկառուցվածքում: Լեննիի իմպուլսիվ, անհավասարակշիռ վարքագիծը անհնարին էր դարձնում նրա մերվելը աշխատողների միջավայրին, իսկ Ջորջը, թեպետ և սովորական մարդ էր՝ բանական, հասարակության լիարժեք միավոր, զրկված էր հասարակության լիարժեք մասնիկ լինելուց՝ Լեննիի հետ իր ընկերության պատճառով: Փորձելով հաստատել հարաբերություններ մակրոխմբի հետ՝ նա դժվարությամբ էր կառավարում ընկերոջ ոչ ռացիոնալ պոռթկումները: Իսկ Լեննիի գործած ոչ մտադրված սպանությունը ոչ միայն անխուսափելի է դարձնում բախումը մակրոխմբի հետ, այլև վտանգի տակ է դնում միկրոխմբի գոյությունը: Հայտնվելով ընտրության խնդրի առջև՝ Ջորջը հասկանում է, որ ավելի մեծ խմբային կազմավորման մասնիկ դառնալու նրա ձգտումը գերազանցում է ավելի փոքրին պատկանելու և փոքրը պահպանելու ցանկությանը: Գիտակցելով, որ իր և Լեննիի համատեղ գոյությունը հետագայում խոչընդոտելու է հասարակությանը ծովվելուն՝ հերոսը որոշում է կայացնում ազատվել ընկերոջից՝ պայքարելու փոխարեն: Այսպիսով, Ջորջի ինտեգրումը հասարակություն անհնար էր առանց Լեննիի ընկերությունից հրաժարման: Սյուժեի հիմքում ընկած ընկերության մոտիվը Սթեյնբեքը իմաստավորում է որպես խմբի գործողություններում հասարակական օրենքների սիմվոլիկ պատկերում: Այս առումով վիպակի անվանումը ստանում է նախանշային հնչողություն՝ չեղյալ համարելով սոցիալական վարքագծի օրենքներից խուսափելու անհատի փորձերը:

Իրադարձային պլանում տալով հոգեբանական հագեցվածությամբ մանրակրկիտ վերլուծություն, որի ժամանակային պլանը կազմված է ընդամենը երկու օրից, Սթեյնբեքը պատկերում է հասարակության ստորաբաժանվելը երկու ճամբարի՝ կախված նորեկների (հատկապես թույլ Լեննիի) հանդեպ տաժած վերաբերմունքից: Առանձնացումը ավելի շոշափելի է դառնում, երբ բոլորը մեկնում են հարևան քաղաք՝ երեկոն անցկացնելու կանանց և խմիչքի միջավայրում՝ բացի տարբեր հիմքերով հասարակությունից մեկուսացվածների՝ Լեննիի, Կուզիկի և Քենդիի: Այսպիսով նրանք ստեղծում են նոր ենթախումբ, որի կազմավորումը տեղի է ունենում հոգեբանական և ֆիզիոլոգիական գործոնների հիման վրա: Վերջիններիս թվում են ֆիզիկական և մտավոր թերությունները, որոնցով և պայմանավորված է արտաքին աշխարհից նրանց մեկուսացված լինելը: Քաջ գիտակցելով իրենց և շրջապատի միջև առկա

պատնեշի գոյությունը՝ այս երեքը ստեղծում են իրենց փոքրիկ հանրույթը, որի մղող ուժը սեփական ազարակի մասին երազանքն է: Լեննիի համար գոյություն չունի այն պատը, որ մարդկային շահախնդրությունն ու ազահությունը կառուցել են մարդու և բնության միջև⁴⁷:

Ուշագրավ է, որ Սթեյնբեքն իր կերպարներին նետում է բնության գիրկը, որտեղ նրա «պրիմիտիվներն» ապրում են բնությանը մոտ, զգում վերջինիս կենսական ազդեցությունը, և ներդաշնակ, հակասություններից զերծ կենդանական և բուսական համակեցության ֆոնի վրա պատկերում է չիրականացած երազանքների, հույսերի ողբերգությունը: Սկզբնական տպավորությունը, որ, ստեղծելով պրիմիտիվների կերպարները, Սթեյնբեքը բարձրաձայնում է այն միտքը, որ կա հնարավորություն ապրելու ճշմարիտ և առաքինի կյանք, շուտով բեկվում է. ինչպես պարզ է դառնում սյուժեի հետագա զարգացումից, բնությանը համահունչ ապրելու երջանկությունը խափանվում է, երբ ինդուստրիալ քաղաքակրթության գործոնների ազդեցության ներքո հոգևորի գերակայությունը նյութականի հանդեպ ենթարկվում է ձախողման: Հենց կերպարների ճակատագրերի օրինակով ենք տեսնում տրանսգենդենտալիստական երազանքների անիրական լինելը, ասել է թե, «բնական» պայմաններում մարդը ստիպված չի լինի կեղեքվել նյութականի և հոգևորի պայքարում, և որ հոգևոր էվոլյուցիայի և նորացման համար մարդուն բավական է լինել աշխարհի մի մաս և չփորձել խախտել ստեղծված հավասարակշռությունը:

СОНЯ АПРЕСОВА - ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ “ТЕОРИИ ГРУППЫ” В ПОВЕСТИ ДЖ. СТЕЙНБЕКА “О МЫШАХ И ЛЮДЯХ”

В статье анализируется сформированная Дж.Стейнбеком «Теория группы» и ее воплощение в повести «О мышях и людях». Отмечается, что с вышеназванной теорией тесно связана тема «примитива», которая также рассматривается на примере повести.

SONYA APRESOVA - ARTISTIC INTERPRETATION OF THE “GROUP THEORY” IN THE NOVELLA “OF MICE AND MEN” BY J. STEINBECK

The article analyzes the “Group theory” and its implementation in the novella “Of Mice and Men” by John Steinbeck, as well as the problem of the “primitive” which is closely related to the “Group theory”.

⁴⁷ Сохряков Ю. И. Традиции Достоевского в восприятии Т. Вулфа, У. Фолкнера и Д. Стейнбека Текст. Ю. И. Сохряков . Достоевский: материалы и исследования. Л., 1980.-Вып. 4. С. 130

**ТЕКСТОВАЯ КАТЕГОРИЯ ИНФОРМАТИВНОСТИ
В АСПЕКТЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ****ЭРИКА АВАКОВА**

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, художественный текст, читатель-инофон, информативность, содержательно-фактуальная информация, содержательно-концептуальная информация, содержательно-подтекстовая информация

В современном поликультурном информационном пространстве в процессе межкультурной и кросс-культурной коммуникации мы сталкиваемся с различными проблемами, связанными, в первую очередь, с адекватным пониманием и интерпретацией иноязычных текстов, в числе которых особое место занимают художественные тексты. Чтение литературы на иностранном языке и зарубежной литературы в целом можно сопоставить с процессом межкультурной коммуникации, поскольку при восприятии художественного текста читатель вступает в своеобразную коммуникацию с представителем иной культуры. Если чтение *художественного* текста представляет собой *усложненный* вид коммуникации, художественного (эстетического) общения, то чтение *иноязычного (инокультурного) художественного* текста – это уже частный случай межкультурной коммуникации (межкультурная художественная коммуникация), который можно представить с помощью следующей триады:

автор – образ (текст) – читатель-инофон.

Подобный подход объясняется тем, что восприятие художественного текста инофоном, оставаясь процессом смыслового художественного восприятия, характеризуется дополнительными особенностями, продиктованными как лингвистическими, так и экстралингвистическими причинами [Кулибина 2000: 114].

Любой текст прежде всего выражает содержание на определенную тему. Понятие “содержание высказывания” тесно связано с категорией *информативности*. В различных сферах деятельности, в разных жизненных ситуациях, в повседневном общении человек ежедневно сталкивается с большим объемом информации. Получение информации

обеспечивается и становится возможным благодаря текстам (устным и письменным), которые участвуют в процессе коммуникации. Если рассматривать коммуникацию в качестве обмена информацией, то информацию можно определить как сведения/знания об окружающем нас мире, о различных процессах, явлениях, происходящих в нем.

Нужно отметить, что сам термин “информация” трактуется неоднозначно. Под информацией, с одной стороны, понимается любое сообщение (фраза, предложение, группа предложений и т.п.), из которого мы что-то узнали, т.е. получили информацию. Во втором значении термин “информация” подразумевает новые сведения о предметах и явлениях окружающего нас мира. Н.С. Валгина подчеркивает важность именно новой информации, обеспечивающей информативность текста: “Общее количество информации, содержащейся в тексте, – это его информационная насыщенность. Однако ценностью обладает прежде всего новая информация, полезная, т.е. прагматическая, именно она является показателем информативности текста” [Валгина 2003: 175]. Этой же точки зрения придерживается Н.В. Кулибина, отмечая, что “выполнять коммуникативную функцию, быть средством общения текст может лишь в том случае, если помимо общей, будет передавать новую информацию (если этого нет, то общение бессмысленно), будет представлять собой некоторое сообщение, иными словами, обладать таким качеством, как информативность” [Кулибина 2000: 28]. Говоря об информативности как об одной из основных категорий текста, З.Н. Клычникова отмечает: “В общем виде текст можно рассматривать как определенную совокупную информацию, закодированную по системе данного языка” [Клычникова 1983: 107].

Если придерживаться точки зрения И.Р. Гальперина, согласно которой “содержание текста как некоего законченного целого – это его информация” [Гальперин 2007: 40], становится очевидным, что языковые средства, используемые в любом тексте, непосредственно зависят от его содержания. Выделяя информативность в качестве основной категории текста, И.Р. Гальперин предлагает различать информацию: а) содержательно-фактуальную (СФИ), б) содержательно-концептуальную (СКИ), в) содержательно-подтекстовую (СПИ) [Гальперин 2007: 27]. Если СФИ фиксирует конкретные события, факты, явления, то СКИ связана с авторским замыслом, и ее следует извлекать из ткани произведения. Необходимо учесть, что если в любом речевом

произведении обязательно содержится СФИ, но не всегда и не обязательно СКИ, то в художественных текстах СКИ является обязательным компонентом текста и допускает разные интерпретации. СПИ же является имплицитной и представлена неявно.

Исследователи текста выделяют и другие виды информации: семантическая и эстетическая [Моль 1966: 195-251], предтекстовая (пресуппозиция), надлинейная (притекстовая), подтекстовая [Папина 2002: 15] и др. В типах информации, выделенных А.Ф. Папиной, надлинейная (притекстовая) информация соотносится с СФИ и СКИ, а предтекстовая может рассматриваться как фоновая информация, которой обладает читатель.

При рассмотрении категории информативности представляет особый интерес классификация текстов по ступеням информативности, предложенная Р.А. Бограндом и В. Дресслером [De Beaugrande, Dressler 1981]. Согласно данной классификации, выделяются тексты первой, второй и третьей ступеней информативности. Содержание текстов первой ступени информативности полностью соответствует передаваемой информации, т.е. эти тексты не допускают различных прочтений, доступны всем и занимают высшую точку на шкале информативности. Что касается текстов второй ступени информативности, они представляют собой более сложную структуру, поскольку носителями информации в данных текстах являются не только сами составляющие описываемой ситуации, но и отношения между ними. Все эти отношения детально представлены в языковой форме, и для интеграции смысла от читателя требуются определенные усилия. Третья же ступень информативности связана с несоответствием описываемой ситуации знаниям читателя, следовательно, в данном случае от читателя требуется сопоставление и контрастная оценка описываемого события. Если при восприятии текстов первой ступени информативности у читателя не может быть иных прочтений, то отнесение текста ко второй или третьей ступени информативности во многом зависит от того, как сам читатель воспринимает сообщаемую в тексте ситуацию [Текст...2011: 99-104]. Определяя информативность как одну из “взаимосвязанных текстовых категорий, которая проявляется на фоне целого текста (его тематического и композиционного развертывания) в системе координат “автор – текст – читатель (слушатель)” и которая может быть эксплицирована как

вербально, так и невербально...” [Текст...2011: 113], И.В. Реброва предлагает при анализе текста учитывать уровень информативности.

Отметим, что информативность, являясь одной из основных категорий текста, характеризует любой текст, однако в художественных текстах она представлена в разноплановом виде и имеет свою специфику, так как информация здесь тесно связана с толкованием идеи произведения. Сама форма здесь может получать особое содержание и тем самым нести некоторую (дополнительную) информацию. Кроме того, в художественных текстах информация складывается из СФИ, СКИ и СПИ, которые тесно взаимодействуют и наслаиваются друг на друга, поэтому при чтении текста необходимо извлекать, добывать информацию, иначе понимание художественного текста сведется лишь к фактуальной информации, а СКИ и СПИ останутся недоступными. Говоря о том, что конструктивная идея, лежащая в основе создания текста, воплощается в особенностях его построения и организации, В.В. Одинцов подчеркивает: “Полное понимание текста предполагает понимание того, почему в данном случае употреблено именно такое слово, такой оборот или синтаксическая конструкция; почему для выражения данной мысли в данных условиях необходимы именно эти языковые средства, именно такая их организация” [Одинцов 1980: 37].

Обратимся к анализу текста в аспекте категории информативности (на примере рассказа И.А. Бунина “Первый класс”).

“Подмосковный дачный поезд, весь из вагонов только первого и второго класса. Идет шибко, ровно, но вдруг замедляет ход – и в одном первоклассном вагоне происходит нечто небывалое: кондуктор вталкивает в него какого-то рваного, измазанного глиной мужичишку.

– Ради бога, простите, господа, – рабочий с пути, посылается с срочным поручением в Быково, не успел, дурак, на паровоз вскочить... Только до Быкова...

Все на мгновение даже теряются от такой нелепости, но быстро овладевают собой, сдерживаются. Поезд опять идет полным ходом, и в вагоне опять все как будто по-прежнему, курят, беседуют, смотрят в окна... Однако всем неловко, всем не по себе – беседуют уже притворно, курят с преувеличенной беззаботностью... А про него и говорить нечего: он стоит возле двери, готовый провалиться сквозь землю от всех этих панам, чесучовых костюмов, больших, полных тел, сытых лиц. Он не знает, куда глаза девать, рукавом вытирает

потный лоб, держа в левой руке тяжело висящую до пола сумку с какими-то чугунными брусками, гайками, клещами...

И длится эта чепуха, эта мука целых тридцать пять минут”.

К содержательно-фактуальной информации данного рассказа относится факт поездки рабочего в вагоне первого класса. В тексте также содержится описание самого рабочего и пассажиров. Содержательно-фактуальная информация (СФИ) в данном случае послужит тем “сырьем”, из которого будут “лепиться” содержательно-концептуальная информация (СКИ) и содержательно-подтекстовая информация (СПИ).

Итак, на первый взгляд обычное описание рабочего и пассажиров первого класса (СФИ) содержит своеобразное противопоставление (СКИ), представленное номинативными цепочками (*прилагательное + существительное, причастие + существительное*):

рабочий	пассажиры
1. рваный, измазанный глиной; потный лоб	1. большие, полные тела; сытые лица
2. чугунные бруски, гайки, клещи	2. панамы, чесучовые костюмы
3. паровоз	3. подмосковный дачный поезд первоклассный вагон

Антитеза *рабочий – пассажиры первого класса* усиливается с помощью оценочной номинации (*мужичишка, дурак*), а также повтора местоимений *все – он*, что, в свою очередь, подчеркивает несовместимость участников описываемого события (СКИ). Конструкция *неопределенное местоимение + существительное (какой-то мужичишка, какие-то бруски)* усиливает значение неважности и ничтожности рабочего на фоне сытого “общества” первоклассного вагона (СКИ и СПИ). Текстобразующая роль существительных и прилагательных, обеспечивающих тематическое единство текста, дополняется текстобразующей функцией глаголов настоящего времени НСВ (*теряются, овладевают собой, сдерживаются, идет, курят, беседуют, смотрят* и др.). Нельзя не отметить и текстобразующую роль союзов (противительные союзы *однако, а*) в начальной позиции предложений (*Однако всем неловко, всем не по себе – беседуют уже притворно, курят с преувеличенной беззаботностью... А про него и говорить нечего: он стоит возле двери, готовый провалиться сквозь землю от всех этих панам, чесучовых костюмов, больших, полных тел, сытых лиц*). Помимо выполнения своей основной функции как средства

связи, данные союзы являются носителями дополнительной информации: они усиливают противопоставление двух “миров” и подчеркивают их несовместимость (СКИ, СПИ).

Анализируя тексты в аспекте категории информативности, следует обратиться и к названию произведения, так как оно также является носителем информации (иногда завуалированной), неким выражением идеи, замысла автора. Говоря о сопряженности таких понятий, как завершенность текста и его название, И.Р. Гальперин связывает заголовок с концептуальностью текста: “..название (заголовок) – это имплицитная максимально сжатая СКИ, причем, как все сжатое, она стремится к развертыванию, распрямлению” [Гальперин 2007: 134]. Именно заголовок является тем пределом, к которому стремится концептуальная информация. Название рассказа И.А. Бунина “Первый класс” также можно рассмотреть как яркий пример СКИ, которая постепенно раскрывается, расширяется, и “первый класс” предстает перед читателем неким “миром” полных тел и сытых лиц, следовательно, вход “иных тел и лиц” рассматривается как “нечто небывалое”. “Первый класс” становится также символом высшей ступени общественной иерархии, привилегированного и сытого сословия.

Итак, рассмотрев рассказ И.А. Бунина “Первый класс” с точки зрения категории информативности, можно сказать, что все виды информации в нем представлены в сложном взаимодействии, переплетаются и наслаиваются друг на друга, следовательно, данный текст занимает третью ступень на шкале информативности. Рассмотрение категории информативности при чтении текста – лишь один из возможных углов зрения на проблему чтения и понимания иноязычного (инокультурного) художественного текста. Художественный текст, являясь не только эстетическим, но и семиотическим образованием, приучает читателя воспринимать культуру как текст в единстве разнообразных связей. Предложенная точка зрения, как нам представляется, дает абрис многогранной сложности и полиструктурности понятия *текст* и может послужить отправным пунктом в разностороннем изучении художественного текста в процессе межкультурной коммуникации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Валгина Н.С. Теория текста. – М.: Логос, 2003. – 280 с.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – Изд. 5-е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2007. – 144с. (Лингвистическое наследие 20 века).
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – Изд. 5-е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2007. – 144с. (Лингвистическое наследие 20 века).
4. Клычникова З.Н. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителя. – 2-е изд., испр.– М.: Просвещение, 1983. – 207 с.
5. Кулибина Н.В. Художественный текст в лингводидактическом осмыслении: монография. – М.: Гос. ИРЯ им. А.С. Пушкина, 2000. – 304 с.
6. Моль А. Теория информации и эстетическое восприятие. – М. Мир, 1966. – 352с.
7. Одинцов В.В. Стилистика текста. – М.: Наука, 1980. – 264 с.
8. Папина А.Ф. Текст: его единицы и глобальные категории: Учебник для студентов-журналистов и филологов. – М.: Едиторцал УРСС, 2002. – 368 с.
9. Текст: теоретические основания и принципы анализа: учеб. науч. пос. / под ред. проф. К.А. Роговой. – СПб.: Златоуст, 2011. – 464 с.
10. De Beaugrande R.A., Dressler W.U. An Introduction to Text Linguistics. – London & New York, Longman. – 1981. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.beaugrande.com/Intro1981Seven.htm>

ԷՐԻԿԱ ԱՎԱԿՈՎԱ – ՏԵՔՍՏԻ ԻՆՖՈՐՄԱՏԻՎՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՏԻՑ

Հոդվածը նվիրված է տեքստի ինֆորմատիվության կարգի վերլուծությանն ու ուսումնասիրությանը և գեղարվեստական տեքստում դրա դրսևորման առանձնահատկություններին: Օտարալեզու գեղարվեստական տեքստի ընթերցումը դիտարկվում է որպես միջմշակությային հաղորդակցություն, որի ընթացքում ընթերցողը յուրօրինակ շփման մեջ է մտնում այլ մշակույթի ներկայացուցչի հետ:

ERIKA AVAKOVA – THE TEXT CATEGORY OF INFORMATIVITY IN THE ASPECT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

The article is devoted to the analysis and study of text category of informativity and the peculiarities of its representation in the literary text. The reading of foreign literary text is considered as an intercultural communication during which the reader enters into a kind of communication with the representative of another culture.

ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԶԼՄ-ՆԵՐԻ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ

ԱՐՄԵՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ համացանցային ՁԼՄ, մեդիահամակարգ, լրատվամիջոցների կայքեր, լսարան, լրագրող, սոցիալական ցանցեր, ավանդական ՁԼՄ, ինտերակտիվություն

Համացանցի ստեղծումն ու անհատի և հասարակության կյանքում դրա դերակատարման աստիճանական աճը նոր շրջափուլ բացեց զանգվածային լրատվամիջոցների զարգացման համար: ԶԼՄ-ների համակարգում համացանցային լրատվամիջոցների առաջացումը շրջադարձային նշանակություն ունեցավ: Կարճ ժամանակահատվածում համացանցային ՁԼՄ-ները այնպես լիարժեքորեն սկսեցին սպառել մարդկության տեղեկացված լինելու պահանջմունքը, որ ավանդական լրատվամիջոցները հայտնվեցին կենսունակությունը կորցնելու վտանգի առջև:

Համացանցային ՁԼՄ-ները բնութագրելիս հատուկ ուշադրություն ենք դարձրել համացանցում դրանց տեսակների գործարկմանը՝ նախ և առաջ հստակեցնելով սկզբունքները, որոնց համաձայն՝ լրատվամիջոցը դասվել է համացանցային ՁԼՄ-ների շարքում: Այս հարցի շուրջ աշխարհում հետազոտողների միջև տարածայնությունները շարունակվում են մինչ օրս, և տարբեր տեսակետների վերլուծության արդյունքում է առաջարկվել համացանցային լրատվամիջոցների տիպերի դասակարգման վերաբերյալ մեր մոտեցումը: Այսպես, համացանցային լրագրության ոլորտի նշանավոր հետազոտող Մ. Դեուզը համացանցում լրագրողի գործունեությանը համապատասխան առանձնացնում է կայքերի 4 տեսակ 1) **հիմնական լրատվական կայքեր**, 2) **ազդեգատոր կայքեր***, 3) **մեկնաբանությունների կայքեր****, 4) **հաղորդակցական և**

* Հասկացության ընտրությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ, ըստ հեղինակի, կայքերի այս խմբում լրագրողները տեղադրում են համացանցում առկա, սակայն ոչ սեփական արտադրության տարբեր ռեսուրսների, լրատվական կայքերի, նորությունների հղումներ (Ա.Ռ. Ավետիսյան):

քննարկումների կայքեր⁴⁸: Այս դասակարգումը հեղինակը կառուցում է ցանցում լրագրողի գործունեության մեկ՝ բովանդակության ստեղծման կամ առկա բովանդակության հիման վրա լրատվության տարածման գործառույթի վրա: Տեսականորեն գոյություն ունեցող լրատվական ռեսուրսները կարող են դասակարգվել ըստ Դեուզի առաջարկած խմբերի, սակայն նման բաժանումը չի արտացոլում համացանցում ՋԼՄ-ների ամբողջական դաշտը, ինչը կհիմնավորենք ստորև:

Այս հիմնախնդրի լուծման համար որոշ տեսաբաններ առաջարկում են կիրառել նշանավոր հասարակագետ **Հ. Լասսուելլի** բանաձևը⁴⁹: Վերջինս ցանկացած հաղորդակցության մեջ 5 բաղադրիչ է առանձնացնում՝

1. **հաղորդողը**
2. **բովանդակությունը**
3. **ուղին կամ հաղորդման եղանակը**
4. **լսարանը**
5. **արդյունքը**⁵⁰

Սակայն մենք, ի հակադրություն շատերի, սա չենք կարող որպես համապիտանի սկզբունք դիտարկել համացանցային ՋԼՄ-ների տարանջատման կամ դասակարգման համար, քանի որ համացանցում հասանելի բոլոր ռեսուրսները իրար մոտ են այս 5 բաղադրիչների առումով. միակ առանձնահատկությունը, թերևս, բովանդակությանը կարող է վերաբերել, սակայն դա բավարար չէ որպես լրատվամիջոց կայքերն առանձնացնելու համար: Իբրև օրինակ՝ կարող են հանդես գալ տարբեր ծառայությունների կամ առցանց վաճառքի կայքերը:

** Մ. Դեուզը նկատի է առնում այն կայքերը, որտեղ լրագրողները տեղադրում են համացանցում տեղ գտած լրագրողական որևէ նյութի վերաբերյալ իրենց մեկնաբանությունները:

⁴⁸ Տե՛ս Deuze M., The web and its journalism: considering the consequences of different types of newsmedia online //new media & society 5 (2) // SAGE Publications, London, Thousand Oaks, CA and New Delhi, 2003, pp. 208-211 (pp. 203-230)

⁴⁹ Տե՛ս Lasswell H., The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.) Communication of ideas, New York, Harper & Row 1948, pp. 37-51

⁵⁰ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 41:

Եթե արևմտյան մասնագիտական գրականության մեջ առաջացման գրեթե ամենասկզբից առցանց լրատվամիջոցները դիտարկվել և դասակարգվել են որպես ՋԼՄ-ի առանձին տեսակ՝ հիմնականում հանդես գալով «նոր մեդիա» (new media) անվամբ, ապա հետխորհրդային տարածաշրջանում երկար ժամանակ քննարկվում էր առցանց լրատվական կայքերին առանձին լրատվամիջոցի կարգավիճակ տալու հարցը: Հատկանշական է, որ առաջիններից մեկն այս հարցը բարձրացրել է հայագգի հետազոտող **Ա. Ի. Ակոպովը**՝ ընդգծելով, որ, «համացանցն անվերապահորեն համընդհանուր զանգվածային լրատվության միջոց է», ինչպես նաև առաջադրելով համակարգչային ցանցերի՝ որպես նոր ՋԼՄ-ներ համալիրի հետազոտման կարիքը⁵¹:

21-րդ դարասկզբին մեր տարածաշրջանում որոշ հեղինակներ հանդես էին գալիս ընդդեմ համացանցային ՋԼՄ-ներն առանձնացնելու անհրաժեշտության տեսակետի: **Ի. Դավիդովը** գտնում էր, որ առանձին համացանցային ՋԼՄ-ներ գոյություն չունեն, պարզապես «լրատվության ոլորտում կարելի է տարբերակումներ մտցնել՝ ըստ կրիչների տեսակների, իսկ համացանցը միջավայր է, որտեղ հնարավոր է վերացնել դրանց (կրիչների տեսակների) միջև հակասությունները և մեկ ՋԼՄ-ի մեջ միավորել առավելությունները»⁵²: **Յու.Կոստիզովան** արդեն նշում է, որ «թեև համացանցը դեռ չի կարող մրցակցել ավանդական ՋԼՄ-ների հետ բազմաթիվ ցուցանիշներով, սակայն իր տեխնիկական բնութագրերի հաշվին որոշ չափանիշներով գերազանցում է դրանց»⁵³ իր տեսակետը հիմնավորելով առցանց ՋԼՄ-ների անհամաչափ հասանելիությամբ, լրագրողական գործունեության առանձին ոլորտի տեսական հիմքերի չձևավորվածությամբ և այլն, որոնք գուցե ժամանակին արդարացի են հնչել, սակայն ներկայումս արժեքավոր չեն կարող համարվել:

Հետազոտողների մյուս խումբը հանդես է գալիս հակառակ մոտեցմամբ: Մասնավորապես, **Յա. Ջասուրսկին** կանխատեսում է, որ «Ավանդական ՋԼՄ-ները կկորցնեն իրենց գործառույթները և դրանք

⁵¹ St' u Myratova H., Интернет-Сми как отдельный вид в системе средств массовой информации: лексическое и этимологическое обозначение понятия. //Филологические науки. Вопросы теории и практики, №2 (6)//, Тамбов, Грамота 2010, стр. 118 (стр. 118-120).

⁵² Давыдов И. Книга вымышленных существ // Независимая газета, № 26// 14.02.2001 http://www.ng.ru/ideas/2001-02-14/8_book.html

⁵³ Костыгова Ю., Сетевые СМИ: занимательная типология //Мир Интернет №4 (67)//, 2002, стр. 20-23.

ամբողջությամբ կհանձնեն համաշխարհային գլոբալ ցանցին»⁵⁴, **Դ. Ռաշիդովան**, որպես համացանցային ՁԼՄ-ների ինքնուրույնության վարկածն ամրապնդող ծանրակշիռ փաստարկ, բերում է դրանց տեխնիկական ու տեխնոլոգիական հնարավորությունները⁵⁵ նաև գնահատելով, որ «ավանդական լրագրությունն իր տեղը զիջում է ինտերակտիվին, որը բնութագրվում է առաջին հերթին լրագրողի և լսարանի միջև առավելագույն փոխազդեցությամբ»⁵⁶: **Մ. Լուկինան**, խոսելով համացանցային ՁԼՄ-ների առանձնահատկությունների՝ **մուլտիմեդիականության, հիպերտեքստային բնույթի և ինտերակտիվության մասին**, ընդգծում է, որ դրանք մամուլի, ռադիոյի և հեռուստատեսության կողքին թույլ են տալիս դնելու ՁԼՄ 4-րդ տարատեսակը՝ համացանցայինը⁵⁷:

Մեզ մոտ համացանցային ՁԼՄ-ների գատման խնդիրը դեռևս գիտական ուսումնասիրության օբյեկտ չի եղել, և, ըստ էության, դրա անհրաժեշտությունն այլևս չկա, քանի որ առցանց լրատվությունն անվիճելի իրողություն է: Այս առումով կարևոր է պարզապես փաստել, որ բանավոր և գրավոր լեզվում ինտերնետային, համացանցային կամ առցանց զանգվածային լրատվամիջոցներ բառակապակցությունն ամրագրվել և լայնորեն կիրառվում է մեկ տասնամյակից ավելի:

Այսպիսով, ՁԼՄ-ների համակարգում առցանց լրատվամիջոցների տեղորոշումը հստակեցնելու հիմնախնդրի շուրջ երկու մոտեցում կարելի է առանձնացնել.

- 1) **Համացանցը՝ որպես ավանդական լրատվամիջոցների գործունեության օժանդակ եղանակ,**
- 2) **Համացանցային ՁԼՄ՝ որպես ՁԼՄ-ների համակարգի առանձին տարատեսակ, իսկ համացանցային լրագրությունը՝ որպես լրագրողական գործունեության ինքնուրույն ուղղություն:**

Առաջին մոտեցումը չի դիմանում որևէ քննադատության: Ակնհայտ է, որ համացանցում, բացի ավանդական ՁԼՄ-ների առցանց տարբերակներից, առկա են արտացանցային հենք չունեցող ինքնուրույն

⁵⁴ Засурский Я., Информационное общество и средства массовой информации // Информационное общество № 1//, 1999 стр. 36-40.

⁵⁵ Տե՛ս Мыратова Н., նույն տեղը, էջ 118:

⁵⁶ Նույն տեղը, էջ 118:

⁵⁷ Տե՛ս Интернет-СМИ: теория и практика / под ред. М. М. Лукиной/, Москва, Аспект Пресс 2010, стр. 80 (стр. 348).

լրատվական բազմաթիվ կայքեր, համացանցի ստեղծմամբ էականորեն փոխվել են լրագրողի մասնագիտական գործունեության շրջանակը և հմտությունների համակազմը, ժանրային համակարգն ու լսարանի հետ հաղորդակցման սկզբունքները: Որևէ փաստարկով հնարավոր չէ հիմնավորել այն մոտեցումը, թե համացանցային լրատվամիջոցներն ածանցյալ են ավանդականներին: Ավելին, համացանցային ՁԼՄ-ների առաջացումն ու զարգացումը համաշխարհային մակարդակով նոր իրականություն ձևավորեց զանգվածային լրատվության միջոցների համար:

Նոր ոլորտն առանձնացնելու համար հեղինակների կողմից հասկացությունների լայն շրջանակ է առաջարկվել, ինչպես՝ «Նոր ՁԼՄ-ներ» (new media), «Առցանց ՁԼՄ-ներ» (online media)⁵⁸, «e-ՁԼՄ-ներ», «էլեկտրոնային ՁԼՄ-ներ», «վեբ-ՁԼՄ-ներ» և այլն, իսկ առցանցում լրագրողական գործունեության առումով՝ «ինտերակտիվ լրագրություն»⁵⁹, «առցանց լրագրություն» (online journalism), «էլեկտրոնային լրագրություն», «ցանցային լրագրություն», «նոր լրագրություն», «high-tech լրագրություն», «կիրեռլրագրություն»...

Զանգվածային լրատվության միջոցների այս տարատեսակի համար մենք առաջարկում ենք գործածել **«համացանցային ՁԼՄ-ներ»** հասկացությունը, որը և՛ լայնորեն գործածվում է խոսքում, և՛ միաժամանակ արտացոլում է դրանց գործունեության նոր միջավայրը (համաշխարհային գլոբալ ցանցը), առանձնահատկություններն ու գործառույթները (համընկնում են համացանցի հիմնական բնութագրիչների հետ), իսկ եզրաբանական առումով հավասարազոր է «ավանդական ՁԼՄ-ներ» հասկացությանը: Մենք հանդես է գալիս այն տեսանկյունից, որ **համացանցային ՁԼՄ-ները ժամանակակից մեդիահամակարգի կարևորագույն բաղադրիչն են և ՁԼՄ համակարգի՝ առանձին, լիովին նոր տարատեսակ:**

Համացանցը թելադրում է իր պահանջները, համացանցային ընթերցողը լրատվական բովանդակությունից այլ սպասելիքներ և այլ պահանջներ ունի, քան ավանդականից. այստեղ արդյունավետությունը պայմանավորվում է համացանցի առանձնահատկությունների լայն սպեկտրի կիրառմամբ, տեքստային և աուդիովիզուալ միջոցներով

⁵⁸Տե՛ս Paul N., The elements of digital storytelling

http://www.academia.edu/459532/The_Elements_of_Digital_Storytelling

⁵⁹ Տե՛ս Мятрова Н., նույն տեղը, էջ 118

պատմության ներկայացման բազմազանությամբ, նյութի շրջանակներում ընթերցողի տեղաշարժի տրամաբանական և դյուրին կազմակերպմամբ, լսարանի հետ հետադարձ կապի հնարավորություններով, լրատվական բովանդակության ստեղծման ու տարածման մեխանիզմների տեխնոլոգիական պարզեցմամբ: Այս հանգամանքներն, ըստ էության, լիարժեքորեն փոխում են և՛ ՋԼՄ-ների, և՛ լրագրողների գործառույթները, հետևաբար համացանցային ՋԼՄ-ները, որպես զանգվածային լրատվության լիարժեք ինքնուրույն ու անկախ եղանակ առանձնացնելը լիովին արդարացված և հիմնավոր ենք համարում:

Մյուս կողմից՝ կարևոր է համացանցային ՋԼՄ-ները մնացած համացանցային ռեսուրսներից սահմանազատելու խնդիրը: Ինտերնետ կայքերի տեսակավորման մոտեցումները բազմաթիվ են, սակայն, ընդհանուր առմամբ դասակարգումը հիմնվում է կայքերի կառուցվածքի և բովանդակության վերլուծության վրա⁶⁰: Հետազոտողներն այդ բնութագրիչների համաձայն առանձնացնում են **որոնողական** (google.com, yandex.ru և այլն), **գիտական** (ակադեմիական կայքերը, էլեկտրոնային գրադարանները և այլն), **առևտրային** (ինտերնետային խանութները, ապրանքատեսակները ներկայացնող կայքերը), **անձնական** (բլոգերը, առցանց օրագրերը), **սոցիալական** (ֆորումներ, սոցիալական ցանցեր և այլն), **կազմակերպությունների** (կորպորացիաների, գերատեսչությունների, ընկերությունների կայքերը), **լրատվական** (առցանց հեռարձակումներ, նորությունների կայքեր և այլն) բնույթի ռեսուրսներ: Համացանցային ռեսուրսներից լրատվամիջոցների սահմանազատման հիմնախնդիրներին անդրադարձել ենք մեր վաղ հետազոտություններում՝ խոսելով տարբեր մոտեցումների և դասակարգման սկզբունքների մասին⁶¹: Ընդհանրացնելով եղած տեսակետները՝ առաջարկվում է համացանցային ՋԼՄ-ների խմբում դասել հստակ ընդգծված լրատվական գործառույթ կատարող կայքերը, ներառյալ սոցիալական ցանցերի, ինչպես նաև անձնական տիրույթ հանդիսացող ռեսուրսների որոշ տեսակներ, որոնց բնորոշ են «քաղաքացիական լրագրության» հատկանիշները:

⁶⁰ Տե՛ս Lindemann C., Litting L., Classifying Web Sites, //WWW 2007/Poster Paper// pp. 1143-1144 <http://www.2007.org/posters/poster876.pdf>

⁶¹ Տե՛ս Ավետիսյան Ա., Ինտերնետային (համացանցային) ՋԼՄ-ների տիպաբանությունը, //Լրաբեր հասարակական գիտությունների, № 4//, Երևան, 2011, էջ 251-261:

Հիմնախնդրի ուսումնասիրության կարևոր կողմերից մյուսը համացանցային ՁԼՄ-ների դասակարգման հարցն է, որի համար որպես մեթոդաբանական ելակետ վերցվել է լրատվամիջոցների համակարգային առանձնահատկությունների տեսական խնդիրներով զբաղվող Մ. Վ. **Շկոնդինի** մոտեցումը: Վերջինս զանգվածային լրատվամիջոցների համակարգային վեց՝ **տեխնոլոգիական, տնտեսական, կազմակերպչական, խմբագրական, լրատվական և լսարանային** բնութագրիչների⁶² հիման վրա առանձնացնում է ՁԼՄ-ների դասակարգման հատկանիշները.

- **տեխնոլոգիական**, որոնք կապված են օգտագործվող տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների հետ (տպագրություն, հեռուստատեսային ու ռադիո հեռարձակում, համացանց և այլն),

- **կազմակերպչական-տնտեսական**, որոնք հաշվի են առնում ՁԼՄ-ների ձեռնարկատերերի, հրատարակողների բնույթը, ՁԼՄ սեփականության ձևերը (պետական, մասնավոր, հասարակական կազմակերպությունների պատկանող, արտասահմանյան կապիտալից ֆինանսավորվող և այլն), ներդրումների բնույթը և այլն,

- **հրատարակչական**՝ տպաքանակ, ծավալ, տևողություն, պարբերականության և հրատարակման ժամկետներ,

- **լսարանային**, որոնք հաշվի են առնում գերակայող լսարանի առանձնահատկությունները՝ ըստ աշխարհագրական բնութագրերի, տեղեկատվական նախապատվությունների և կրթական մակարդակի, սեռային և տարիքային որակների,

- **ժանրային և կառուցվածքային**,

- **գործառության և ռազմավարական**,

- **լրատվության տարածման սխեմային բնութագրեր**^{63, 64}:

Բովանդակային, տեխնոլոգիական, ժանրային, կառուցվածքային առանձնահատկությունները գլխավոր տիպաբանական հատկանիշներ են համարվում, մինչդեռ այնպիսի բնութագրեր, ինչպիսիք

⁶²Տե՛ս Шкондин М., Системные характеристики СМИ //Средства массовой информации: учеб. пособие для студентов вузов под. ред. Засурского// Москва, Аспект Пресс 2005, стр. 193-194 (стр. 170-205)

⁶³ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 194:

⁶⁴Տե՛ս Реснянская Л., Профилирование областных газет (вопросы теории и методики) //Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук//, Москва 1983, стр. 78 (стр. 86).

են հրատարակման պարբերականությունը, ժամկետները, ծավալը և այլն, որոնք ՋԼՄ բնույթի հատակեցման հարցում չեն կարող ունենալ սկզբունքային դերակատարում. օժանդակ հատկանիշներ են⁶⁵:

Համացանցային ՋԼՄ-ների դասակարգման բազմաթիվ տարբերակներ են կիրառվել առանձին ռեսուրսներում և հետազոտություններում^{66,67,68}, սակայն վերջնական համընդհանուր և համապիտանի մոտեցում դեռևս չի առաջարկվել: Ուստի հենվելով դրանց ընդհանրական գնահատման և սեփական դիտարկումների վրա՝ առանձնացրել ենք համացանցային լրատվական ռեսուրսների հետևյալ տարատեսակները՝

1. Տպագիր մամուլի և լրատվական գործակալությունների կայքեր.
2. Հեռուստաընկերությունների կայքեր.
3. Ռադիոկայանների կայքեր.
4. Առցանց լրատվական կայքեր.
5. Առցանց հեռուստատեսություն.
6. Առցանց ռադիո,
7. Համացանցային այլընտրանքային լրատվական ռեսուրսներ (ֆորումներ, սոցիալական ցանցեր և բլոգեր)

АРМЕН АВЕТИСЯН - ПРОБЛЕМА КЛАССИФИКАЦИИ ИНТЕРНЕТ-СМИ

Для этого типа средств массовой информации мы предлагаем использовать концепцию «**интернет-СМИ**», которая широко используется в речи, и в то же время отражает новую среду ее деятельности (глобальной сети), особенности и функции (совпадают с основными характеристиками Интернета), а также с терминологической точки зрения это эквивалентно концепции «традиционных СМИ». Отметим, что **интернет-СМИ является важным компонентом современной системы средств массовой информации, а также отдельным, совершенно новым типом медиа-системы.** Описывая

⁶⁵ Տե՛ս Շկондин Մ., նույն տեղում, էջ 79:

⁶⁶ Տե՛ս Лукина М., Фомичева И., СМИ в пространстве Интернета, Москва, Изд. фак. журналистики МГУ 2005, стр. 26, (стр. 89).

⁶⁷ Տե՛ս Manohar U., Different Types of Mass Media, July 17, 2012 <http://www.buzzle.com/articles/different-types-of-mass-media.html#internet>

⁶⁸ Տե՛ս Масс-медиа российского интернета. Основные тенденции развития и анализ текущей ситуации, http://old.russ.ru/politics/20000928_davydov-pr.html

интернет-СМИ, мы обратили особое внимание на запуск их типов в Интернете, в первую очередь, разъяснение тех принципов, согласно которым СМИ были классифицированы как интернет-СМИ.

ARMEN AVETISYAN - THE PROBLEM OF CLASSIFICATION OF INTERNET MEDIA

For this type of mass media, we offer to use the concept “**internet media**”, which is widely used in speech, and at the same time reflects the new environment of its activity (global network), the features and functions (coincide with the main characteristics of the Internet), and from the terminological point of view it is equivalent to the “traditional media” concept. We note that **the Internet media is an important component of the modern media system, and a separate, completely new type of the media system.** Describing the Internet media, we have paid particular attention to the launch of their types in the Internet, first and foremost, clarifying the principles according to which the media has been classified as Internet media.

**ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎ ԸՆԿԱԼՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՎԻՐՋԻՆԻԱ ՎՈՒՆՖԻ
ԵՎ ՈՒԻԼՅԱՄ ՇԵՔՍՊԻՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

ՎԱՀԵ ԱՐՍԵՆՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ սուբյեկտ, օբյեկտ, Զ.Ֆրոյդ, երագ, նրբաբանություն, վերապրում

Անդրադառնալով անգլիացի արձակագիր Վըրջինիա Վուլֆի գրական ժառանգությանը և փորձելով բացահայտել գրողի պատկերացումները անհատ-սուբյեկտի կողմից աշխարհի, շրջակա միջավայրի, իրականության յուրաքանչյուր ակնթարթի և երևույթի ընկալման վերաբերյալ՝ հարկ ենք համարել անդրադառնալու նրա երկու՝ «Միսիս Դելովե» և «Դեպի փարոսը» վեպերին, քանզի մեր կարծիքով՝ այս երկու վեպերում սույն խնդիրը ավելի տեսանելի և ամբողջական է ներկայացված:

Վ.Վուլֆը գրական աշխարհում հայտնի է ոչ միայն որպես վիպագիր, այլև որպես մոդեռնիզմի տեսաբան և առաջամարտիկ: Արդեն առաջին գրաքննադատական գործերում՝ «Ժամանակակից արձակը» (1919թ.) և «Միսթեր Բենեթը և միսիս Բրաունը» (1924թ.), Վուլֆն արձանագրում է, որ կերպարների բացահայտումն ու վերլուծությունը պետք է իրականացվի ոչ թե դրսից՝ հայեցողի, իրադարձությունները սոսկ նկատողի ու արձանագրողի դիրքերից, այլ ներսից՝ բուն իրականության մեջ ներթափանցելով, սեփական մաշկի վրա զգալով կյանքի բոլոր դառնություններն ու տառապանքները, անցնելով հերոսների տվյալալից ուղով, ներկայացնելով նրանց ընդգծված սուբյեկտիվ ընկալումներն ու ապրումները՝ միևնույն ժամանակ ոչինչ չավելացնել կամ չպակասեցնել նրանց զգացումներին, չգունազարդել կյանք-ռեալականությունը կամ խտացնել գույները: Գրականության հանդեպ վերոգրյալ մոտեցումը Վուլֆը սկզբունքորեն իրականացնում է «Միսիս Դելովե» վեպում, որտեղ ընթերցողին հրամցվող նյութը ոչ թե վերլուծված է հեղինակի գիտակցության մեջ, այլ ներկայանում է հենց հերոսների մտածողության և վարքի միջոցով: Իրերը, առարկաները, իրադարձությունները կարծես կորցնում են իրենց նախնական ձևն ու բովանդակությունը և վերափոխվում են դրանց հետ անմիջականորեն շփվողների

զգացմունքների ու մտածողության մեջ: Հեղինակն ընթերցողին չի պարտադրում տեսնել-զգալ այն, ինչ ինքն է մտածում, փոխարենն առաջարկում է վերապրել այն իրականությունը, որում հայտնվել են իր հերոսները, ինչը բնավ օբյեկտիվ տիրույթ չէ և տարբեր հերոսների կողմից կարող է ընկալվել լիովին տարբեր կերպով: Հիշենք թեկուզ այն դրվագը, երբ հերոսների առաջ հայտնվում և անցնում է պալատական մեքենան, որի ներսում հավանաբար ազդեցիկ անձնավորության է: Թագուհի՞ն է, Ուելսի արքայա՞զնը, գուցե վարչապե՞տը: Կարևորը դա չէ: Տեսարանի բուն էությունն այն է, որ վեպի հերոսներից յուրաքանչյուրը, որը ներգրավված է տվյալ դրվագի գործողություններում, յուրովի է ապրում այդ պահը, սակայն, միևնույն ժամանակ, նրանցից յուրաքանչյուրը հպարտություն է ապրում, որ հաղորդակցվել է մեծն Անգլիայի վեհությունն ու փառքը մարմնավորողի հետ: Սակայն, նույն իրավիճակի ընկալումը մեկ այլ հերոսի՝ Սեփթիմուս Սմիթի կողմից ի չիք է դարձնում արդեն ձևավորված վեհ զգացումը: Մեքենան Սմիթի հոգում վախ է սերմանում, և տեսարանը նոր, անսպասելի, չարագույժ իմաստ է ստանում՝ ծնելով վտանգի կանխազգացում. «Վարչապետի մեքենան է: Սեփթիմուս Ուորեն Սմիթը, որը զգում էր, որ անհնար է մայթն անցնել, լսեց նրան: Սեփթիմուս Ուորեն Սմիթը՝ մոտավորապես երեսուն տարեկան, սփրթնած դեմքով, կեռ քթով, հագին դարչնագույն կոշիկներ և հնամաշ վերարկու, խաժ աչքերով՝ լի այնպիսի վախով, որ լրիվ անձանոթ մարդուն կարող էին նույնպես սարսափով պատել: Աշխարհը բարձրացրել էր մտրակը. հարվածն ո՛ր է իջնելու... Բոլորը ավտոմեքենային էին նայում: Սեփթիմուսը՝ նրանց հետ: Երեխաներն իջան հեծանիվներից: Խցանումը ծավալվում էր: Կանգնած է մեքենան՝ փակ վարագույրներով, որոնց վրա ծառ հիշեցնող նախշազարդ է նշմարվում, մտածում էր Սեփթիմուսը, և հետամուտ այս պատկերը, ամենը, ամեն ինչ խտացնում, կենտրոնացնում էր նրա աչքերի առաջ, կարծես սոսկալի մի բան էր բարձրանում դեպի մակերեսը և արդեն պատրաստվում էր հուր ժայթքել, և Սեփթիմուսը սարսափով լցվեց: Աշխարհը ճոճվեց և դողաց և սպառնաց հուր ժայթքել⁶⁹»: Այս դրվագում հեղինակը մատնացույց է անում, որ այն, ինչ մենք համարում ենք օբյեկտիվ իրականություն, իրականում ուղղակի կախման մեջ է կոնկրետ սուբյեկտի կոնկրետ տվյալ պահին ունեցած ընկալումից, ինչն էլ իր հերթին կախված է նույն սուբյեկտի տվյալ պահի

⁶⁹ Selected Works of Virginia Woolf, Wordsworth Editions Limited, London, London, page 136.

հոգեվիճակից, հակասական ներաշխարհում տեղի ունեցող տարատեսակ պրոցեսներից, նրա տրամադրությունից, գիտակցականի, ենթագիտակցականի և անգիտակցականի բարդ փոխհարաբերությունից: Չափազանց կարևոր է նաև այն հանգամանքը, որ գտնվելով հուզական և մտավոր կատարսիսի վիճակում, հոգեկան հիվանդ Սեփթիմուսը մեքենան զննող հերոսներից միակն է, որն առավել տպավորվում է ոչ թե մեքենայի շքեղությամբ, այլ վարագույրին պատկերված և աղոտ կերպով նշմարվող թագավորական զարդանախշով, որը Սեփթիմուսին թվում է տարօրինակ, և որը նա նմանեցնում է ծառի: Այդ պահին կտրվելով սոցիալական-օբյեկտիվ իրականությունից (ինչը նաև հերոսի հոգեկան հիվանդության արդյունքն է)՝ Սեփթիմուսի զգայարանները, մեքենաների խցանման և մարդկային խառնաշփոթի պայմաններում, սևեռվում են վարագույրի զարդանախշի վրա, որը թեև թվում է տարօրինակ, սակայն հերոսի ուղեղում անմիջապես ձև է ստանում և զուգորդվում է ծառի պատկերի հետ: Սեփթիմուսի մոտեցումը ստեղծագործական է: Աշխարհի իռացիոնալ կողմը կերպավորող այս հերոսը վերոնշյալ գերլարված պահին հաղորդակցվում է աշխարհի գերագույն էության հետ, տեսնում է այն, ինչը մյուսները չեն կարող տեսնել՝ դրանով իսկ ցուցաբերելով արվեստագետին հատուկ մոտեցում՝ իր կերպարի մեջ ներառելով նաև արվեստի խորհրդանիշը: Արվեստ-Սեփթիմուս կապն ավելի ակնհայտ է դառնում վեպի այն դրվագում, երբ Սեփթիմուսն ինքնասպանությունից մի քանի րոպե առաջ կնոջ հետ միասին զարդարում է միսիս Փիթերսի գլխարկը՝ ստեղծելով գունային յուրօրինակ համադրություն:

Վեպի մեկ այլ դրվագում հեղինակի թիրախն է դառնում բառալեզվական օբյեկտիվ ընկալման գաղափարը: Վրջջինիա Վուլֆի համար բառերը, չնայած հաստատուն և խոր իմաստին, նույնպես հարաբերական են: Լոնդոնի երկնքում գովազդի նպատակով բառեր գծագրելով՝ մի ինքնաթիռ է թռչում: Բառը կարծես սավառնում է բաց տարածքում և կապված չէ որևէ առարկայի հետ, դժվար է գուշակել դրա իմաստը: Հերոսներից յուրաքանչյուրը, ելնելով միայն ու միայն իր սուբյեկտիվ ընկալումից, մտովի կազմում է բառ և բառեր, որոնք տրամաբանական որևէ թելով չեն կապվում մյուս հերոսի կազմած բառերի հետ: Բառը կորցնում է իր օբյեկտիվ նշանակությունը՝ կարծես «զոհաբերվելով» հերոսներից յուրաքանչյուրի էմոցիոնալ-սուբյեկտիվ ապրումներին: Հեղինակը նաև փորձում է ընթերցողին հաղորդակից դարձնել ոչ թե սոսկ բառերին և առարկաներին, այլ աշխարհի էությանն

ու լռությանը: Անշափ հետաքրքրական է վեպի մեկ այլ հերոսի՝ Փիթըր Ուոլշի կողմից աշխարհի իրականության սուբյեկտիվությունը բացահայտելու դրվագը, որ նաև հերոսի պայծառացման և շրջապատող աշխարհի հետ ամբողջացման դրվագ կարելի է համարել. «Ուղղվելով և գաղտագողի շոշափելով գրպանի ծալովի դանակը՝ նա սկսեց հետապնդել կնոջը, որ ոգևորություն էր և հուզմունք, որը նույնիսկ մեջքով շրջված՝ լույս էր սփռում իր վրա, ինչը միավորում էր իրենց, առանձնացնում իրեն ամբոխից, և անցուդարձի պատահական ժխորը դատարկ ձեռքերի արանքից փսփոսաց իր անունը, ոչ թե Փիթըր, այլ իր ներանձնական անունը, որով Փիթըրը կոչում էր ինքն իրեն միայն սեփական մտքերում⁷⁰»: Արտաքին լռության պայմաններում, պայծառացման ակնթարթում Փիթըրը սկսում է լսել-տեսնել աշխարհի մետաֆիզիկական էությունը, որն էլ իր հերթին տալիս է Փիթըրի ներքին-բացարձակ անունը, որը վերաբերում է հերոսի էությանը և, հետևաբար, չունի բառային համարժեք, օբյեկտիվ չէ և չի կարող լսելի և տեսանելի լինել այլոց, բոլորի կողմից: Օբյեկտիվ աշխարհը կորցնում է իր իշխանությունը և սկսում խոսել, ավելի ճիշտ «փսփոսալ լիովին այլ լեզվով»: Սրանից կարելի է եզրակացնել, որ անգամ լեզուն, ըստ Վուլֆի, կապված չէ իրականության և դրանում գործող երևույթների և առարկաների հետ, այլ զարգանում է որպես ինքնուրույն համակարգ, միևնույն ժամանակ մեծագույն կախման մեջ գտնվելով մարդու անգիտակցական-ենթագիտակցականից ու, հետևաբար, նաև սուբյեկտիվ-ներքին պրոցեսներից:

Քլարիսայի կազմակերպած երեկույթը, որ ստեղծագործության հանգուցալուծումն է, էպիֆանիայի է վերածվում (ինչպես Ջոյսի «Մեռյալներում») ոչ միայն վերջինիս համար: Թե՛ Ռիչարդը և թե՛ Փիթըրը երեկույթի ընթացքում կարծես կողմնորոշվում են սեփական զգացմունքների հարցում՝ ականատես դառնալով սեփական գիտակցության փոփոխվող ընթացքին: Ռիչարդը, որն անկարող է Քլարիսային ասել «ես քեզ սիրում եմ», վեպի ավարտին չի կարողանում զսպել իրեն և դասերը՝ էլիզաբեթին, խոստովանում է, որ հպարտանում է նրանով: Իսկ վերոգրյալ դրվագից անմիջապես հետո Փիթըրը սկսում է գիտակցել իրեն տանջող անհանգստության և հուզմունքի պատճառը, ճանաչել ինքն իրեն. «Որտե՞ղից այս վախը, այս երանությունը,- նա ասաց

⁷⁰ *Selected Works of Virginia Woolf, Wordsworth Editions Limited, London, 2005, page160.*

մտքում: - Ի՞նչն է տարօրինակ շփոթմունքիս պատճառը: Քլարիսան է, -
ասաց: - Ահա նա⁷¹»:

Սուբյեկտիվ ընկալումը, որ կարելի է անվանել նաև արթմնի երագ, կամ իրականությունը երագի շղարշի միջով ընկալելու բացառիկ կարողություն, Վ.Վուլֆի «Դեպի փարոսը» վեպում հատուկ է կանանց երկու հզոր կերպարի՝ միսիս Ռեմսիին, որը վեպի ներքին ամբողջության կրողն է, և Լիլի Բրիսքոյին, որը ներկայացնում է արվեստագետի ընդհանրական կերպարը, և իր նկարն ավարտին հասցնելու խնդիր ունի: Խնդիր, որ ձգվելու է ուղիղ մեկ տասնամյակ, և լուծվելու է բոլորի և բոլորին ամբողջացնող, արդեն հանգուցյալ միսիս Ռեմսիի մասին հիշողությունների և ներկայումս նույն հուշի կենդանի և ակտիվ ազդեցության ներքո. «Անգամ զննելով խտությունը, գիծը, գույնը, միսիս Ռեմսիին, որ Ջեյմսի հետ նստած էր պատուհանի մոտ, նա ասես ականա հետևում էր, որ որևէ մեկը հանկարծ գաղտագողի չմոտենար և իր նկարին հանկարծակիի չբերեր⁷²»:

Լիլի Բրիսքոն և նրա արվեստը Վուլֆի այս պատումի առանձին տարրերի իրական համախմբողներն են: Նկարչուհին իրականությունը տեսնում-զգում է բնագոյով, նաև այդ կերպ էլ բովանդակում. «Սենյակը (նա նայեց շուրջբոլորը) չափից շատ մաշված էր: Ոչինչ գեղեցիկ չէր: Հրաժարվեց նայել պարոն Թենսլիին: Ոչ մի միաձուլում: Բոլորն անջատ էին նստած: Միայն ինքը փորձելու հնարավորություն ուներ՝ միաձուլել և ամբոխել և արարել⁷³»: Երեկոյթի ժամանակ, երբ նա հիշում է Չարլզ Թենսլիի խոսքերը, այն է. «Կանայք անկարող են նկարել, անկարող են գրել⁷⁴», նա հանկարծ պայծառության անբացատրելի ակնթարթ է ապրում և, աչքերի առաջ տեսնելով անավարտ նկարը, գտնում է չկապվող մասերն իրար կապելու ձևը, և ամենակարևորը՝ «Նա նվազագույնը խղճալի չէ: Իր աշխատանքն ունի, ինքն իրեն ասաց Լիլին: Հիշեց, անակնկալ ձևով կարծես գանձ էր գտել, որ նա էլ իր աշխատանքն ունի: Կայծակնային այդ պահի ընթացքում տեսավ նկարը և մտածեց. ««Այո՛, ծառը պետք է դեպի կենտրոն տեղաշարժել, այդպիսով կհաղթահարեմ անշնորհք թվացող տարածությունը: Ահա, թե ինչ պետք է

⁷¹ *Selected Works of Virginia Woolf, Wordsworth Editions Limited, London, 2005, page 251.*

⁷² *Selected Works of Virginia Wolf, Wordsworth Editions Limited, London, 2005, p. 268.*

⁷³ նույն տեղում, էջ 309.

⁷⁴ նույն տեղում, էջ 287.

անեմ: Ահա, թե ինչն էր միտքս տանջում»: Վերցրեց աղամանը և իջեցրեց սփռոցի նախշանկարի ծաղկի վրա, որպեսզի իրեն հիշեցնի, որ ծառը տեղաշարժել է պետք⁷⁵»:

Պատկերն ամբողջացնելու և ներքին-ծպտյալ իմաստը տեսանելու երևույթի ականատես ենք դառնում «Դեպի Փարոսը» վեպի սկզբնամասում, որտեղ հեռվից լույս սփռելու առանձնահատկությամբ օժտված փարոսը ներկայացվում է որպես իգական խորհրդանիշ և տիկին Ռեմսին, ի վերջո, նույնանում է դրա հետ. «...դուրս նայեց, որպեսզի փարոսի ճառագայթին հանդիպեր, երկար անթարթ ճառագայթին, երեքից վերջինը, որ հենց իրեն էր պատկանում... Գործվածքի վրայից բարձրացրեց հայացքը, աչքերը հանդիպեցին երրորդ ճառագայթին, և նրան թվաց, որ աչքերը հանդիպում են իր իսկ աչքերին, նա թափանցեց իր գիտակցության և սրտի մեջ այնպես, ինչպես միայն և միայն ինքը կարող էր թափանցել՝ իր գոյությունից դուրս քշելով այդ սուտը, ցանկացած սուտ⁷⁶»:

Իսկ վեպի վերջին մասում տեսնում ենք, թե ինչպես է հեղինակը ցայտուն կերպով իրագործում ցանկացած երևույթի և էության փոփոխական և հարաշարժ լինելու իր սկզբունքը: Թվում է, թե փարոսը, որ անշարժ էր և տարածքի ու ժամանակի առումով հավատարիմ, չէր կարող փոխվել, սակայն էականը փարոսը չէ, էականն այն է, թե ինչպես է այն ընկալվում հերոսների կողմից, այն փոխվում է անվերապահորեն, և այդ ամենի հետ մեկտեղ փոխվում է նաև փարոսի էությունն ու ընկալումը արտաքին միջավայրում: Վեպի վերջնամասում փարոսը ձեռք է բերում արական սկիզբ. «Իրականում, արդեն մոտ էին փարոսին: Ահա, նշմարվում է՝ բոլորովին մերկ և ուղղածիգ, փայլում է ճերմակ ու սև, և կարելի է տեսնել, թե ինչպես են ալիքները ճերմակ բեկորներ դառնում, ապակու պես փշրվում ժայռին⁷⁷»: Սակայն այստեղ էլ շարժումը չի դադարում, վեպի նույն մասում Վուլֆը լիարժեքորեն իրագործում է աշխարհի՝ մարմնին ձուլվելու գաղափարը և դրան հասնելու միակ ձևը՝ իգականի և արականի միաձուլումը. «Ձեյմսը փարոսին նայեց: Կարող էր տեսնել լվացված-ճերմակած ժայռերը, գմբեթը, մերկ և ուղիղ, սև ու սպիտակ շերտավոր մարմինը, կարող էր տեսնել պատուհանները, նույնիսկ ժայռին չորացող սպիտակեղենը: Փարոսն էր: Իսկապե՛ս: Ո՛չ,

⁷⁵ նույն տեղում, էջ 310.

⁷⁶ նույն տեղում, էջ 296-297.

⁷⁷ *Selected Works of Virginia Woolf, Wordsworth Editions Limited, London, page 387.*

Նախորդը նույնպես փարոս էր: Քանզի ոչինչ միայն մեկ բան չէ: Նախորդը նույնպես փարոս էր⁷⁸»: Հետևաբար, Ջեյմսը և Քամիլան ի զորու են հասկանալ կենդանի հորը նույնչափ, որչափ տասը տարի առաջ մահացած մորը՝ տիկին Ռեմսիին: Ինչպես արդեն ծանոթ ենք «Միսիս Դելուվե» վեպից, հավերժական ճշմարտությանը հասնելու և անմարմին էներգիային հաղորդակցվելու միակ նախապայմանը արական և իգական նախահիմքերի միասնությունն է, սակայն, ի տարբերություն այդ վեպի, որտեղ հերոսները կարծես ուշ են գիտակցում միաձուլման անհրաժեշտությունը, հատկապես արվեստի ոլորտում (Սեփթիմուսի գերսուբյեկտիվ ընկալումներն ու անգամ գիտակցության «պայծառացումը» նրան հասցնում են խելագարության և ինքնասպանության մղում, իսկ Քլարիսան դեմ հանդիման է մնում ծերության և մահվան անխուսափելիության խորհրդանիշի հետ, որ մարմնավորված է հանդիպակաց շենքում ապրող պառավի կերպարի մեջ), «Դեպի փարոսը» վեպում այս գիտակցության կրողը հաղթանակ է տոնում: Այն գիծը, որ Լիլի Բրիսքոն քաշում է ուղիղ կտավի մեջտեղում, անշուշտ, նրա կողմից փարոսի յուրօրինակ պատկերումն է, ինչն էլ հենց արականի և իգականի միաձուլման միջոցով իրականության բովանդակ իմաստի հայթայթումն է, և նկարչուհուն հնարավորություն է տալիս ավարտել բազմաշարժար և երկար տարիներ անավարտ մնացած նկարը:

Այսպիսով, 20-րդ դարի արվեստը և այդ դարաշրջանի ամենանշանավոր գրողներից մեկը՝ Վըրջինիա Վուլֆը, մերժում է աշխարհի «օբյեկտիվացված» ընկալումը, ինչպես նաև օբյեկտիվ աշխարհի գոյությունն առանց անհատի բազմաբարդ ներաշխարհի միջնորդության և «մասնակցության»: Այս մոտեցումը շատ ավելի բարդ է դարձնում բուն ստեղծագործական պրոցեսը, դրանում կոնկրետ իրավիճակի ֆիքսումը, քանզի իրավիճակը ստեղծագործության հերոսներից յուրաքանչյուրին ներկայանում է յուրովի և խիստ անհատականացված ենթատեքստով: Իսկ արվեստն էլ ավելի իրական և ռեալիստական դարձնելուն միտված՝ երկու սեռերի սկզբների միաձուլման և գերագույն ճշմարտության հետ հաղորդակցվելու խնդիրը, անվերջ փոփոխվող մարդկային հոգեվիճակի, ներաշխարհի, պատկերացումների և հուզաշխարհի պայմաններում ջոխյան «ստասիս» ֆիքսումը հնարավոր

⁷⁸ *Նույն տեղում, էջ 376.*

է դառնում միմիայն Վըրջինիա Վուլֆի կողմից չափազանց դիպուկ սահմանված «Ֆրագմենտար գիտակցության պայմաններում»:

Մեր քննելիք հաջորդ հեղինակ՝ Ուիլյըմ Շեքսպիրի գրական ժառանգությունը սկիզբ է դրել ոչ միայն բազմաձև ու բազմաժանր գրական հոսանքների և ուղղությունների, այլև գիտական այնօրինակ հայտնագործությունների ու հետազոտությունների, որ առաջին հայացքից կարող է թվալ, որ քիչ կապ ունեն գրականության հետ: Այսպես, ավստրիացի հանրահոշակ հոգեվերլուծող և նյարդաբան Ջիզմունդ Ֆրոյդն իր տեսությունների համար մեկնարկային կետ էր համարում (կլինիկական հետազոտություններին զուգահեռ) Ու.Շեքսպիրի ստեղծագործությունները, որոնք հատկապես երազների քննության բարդ գործում դառնում են գիտնականի լավագույն «օգնականները»:

Հինդուիստական և բուդդիստական ուսմունքներում, և հատկապես յոգայում լայնորեն կիրառվող մեդիտացիան հաճախ է անվանվում. «արթմնի քուն», կամ «երագ, որ տեսնում է արթուն մարդը»: Ջիզմունդ Ֆրոյդն իր «Յենսենի Գրադիվան և այլ աշխատություններ» ուսումնասիրության մեջ հորինված երազները, այն է՝ գրական հորինվածքներում տեղ գտած երազատեսության դրվագները, ուսումնասիրության է ենթարկում որպես իրական երազներ. «Այնուամենայնիվ, մենք հայտնաբերեցինք, որ հեղինակի (Վիլիելմ Յենսենի, հեղ.) բոլոր նկարագրությունները այնչափ հաջող են կրկնօրինակում իրականությունը, որ մենք չպետք է մերժենք «Գրադիվան» քննել ոչ թե որպես ֆանտաստիկ ստեղծագործություն, այլ որպես հոգեբանական ուսումնասիրություն⁷⁹»:

Ի վերջո, երազն ինքնին սուբյեկտիվ է և անգիտակցականի ակտիվության, միևնույն ժամանակ գիտակցականի պասսիվության պայմաններում, կարող է ստանալ ցանկացած գույն, ձև և երանգ: Իսկ եթե խոսքը գնում է «արթմնի երագի» մասին, ապա սա արդեն անչափ մոտ է մեր ուսումնասիրության ելման կետը հանդիսացող աշխարհի և իրականության սուբյեկտիվ ընկալման խնդրին: Հետևաբար, Ու.Շեքսպիրի «Ռոմեո և Ջուլիետ» դրամայում տեղ գտած երազներն ու նաև հերոսների անրջանքները ուսումնասիրելու ենք հենց վերոնշյալ տեսանկյուններից:

⁷⁹ S.Freud, Jensen's Gradiva and Other Works (Volume IX), Hogarth Press, London, 1959, page 41.

Պիեսի գլխավոր հերոս Ռոմեոյի պարագայում սուբյեկտիվ ընկալման պատճառ է դառնում կանխազգացողությունը, որ համակել է վերջինիս, և կանխազգացության կարևորությունն էլ ավելի սրելու համար Շեքսպիրը դիմում է իր սիրելի հնարքին՝ երազին: Սակայն մինչ այդ, ականատեսն ենք դառնում, թե ինչպես է Ռոմեոն տարընկալում ժամանակը: Մերկուտիոյի պարզ այլաբանությանը, որ անհնար էր նորություն լիներ Ռոմեոյի համար, վերջինս տարօրինակ հարցով է պատասխանում՝ ստանալով Մերկուտիոյի բացատրությունը.

Մերկուտիո. Խեղդվողն է սուզվում: Եթե սուզվում ես / Մենք դուրս կքաշենք քեզ այն ճահիճից / Կամ, ներողություն, այն սիրո տղովից ուր դու խրված ես / Մինչև ականջներ: Եկ, մենք վատնում ենք մեր ճրագները / Օրը ցերեկով:

Ռոմեո. Մի՞թե ցերեկ է:⁸⁰

Ռոմեոյի «Մի՞թե ցերեկ է» հարցը ոչ թե այլաբանության չիմացության հետևանքն է, այլ Ռոմեոյի կողմից աշխարհի սուբյեկտիվ, այլօրինակ ընկալումը, որ մեկ այլ դիտանկյունից էլ հետևանքն է նրա վատ կանխազգացողության և ապագայի հանդեպ վախի, ինչն էլ իր հերթին հետևանքն է Ռոմեոյի տեսած երազի, որ վերջինս այդպես էլ այս և հաջորդող դրվագներում որևէ մեկին չի պատմում, բացի հանդիսատեսից՝ մենախոսության ձևով:

Սակայն շարունակենք վերոգրյալ դրվագի վերլուծությունը: Ռոմեոյի և նրա ընկերների մուտքը պարահանդեսին, որին անմիջականորեն նախորդում է Մերկուտիոյի կողմից սեփական երազի մանրամասն նկարագրությունը և Ռոմեոյի կողմից ընդհատվելուց հետո, կարծես գլխավոր հերոսին «սադրում» է տեսնել-զգալ ապագան և բացահայտ գուշակություն անել՝

Բենվոլիո. Քո ասածը հողմը փրչում-տանում է մեր ուշքն ու միտքը: / Ընթրիքը պրծել է, մենք ուշ կըհասնենք:

Ռոմեո. Իսկ ես կարծում եմ շատ վաղ ենք եկել, քանզի իմ հոգին / Կարծես ըզգում է, որ մի չար աղետ, աստղիս առընթեր, / Պիտի դառնորեն ըսկսի իր տարեթիվը...: ⁸¹

Մինչ Ջուլիետին հանդիպելը Ռոմեոյի կանխազգացումներն ու իրավիճակն ինտուիցիայով զգալու կարողությունը ճշգրիտ են, սակայն Ջուլիետին հանդիպելուց հետո նրա զգայական-էմոցիոնալ ֆոնը լիովին

⁸⁰ Վ.Շեքսպիր, Ընտիր երկեր (հատ. I), «Հայպետհրատ», Երևան, 1951թ., էջ 425:

⁸¹ Նույն տեղում, էջ 427:

փոխվում է, և փաստորեն վերջինիս խանգարում տեսնել-զգալ իրականության մեջ թաքնված մեկ այլ, ավելի կարևոր և ճշմարիտ իրականություն, ինչն էլ հենց կարելի է համարել ողբերգության իրական պատճառ. Ռոմեոն, զգալով իրական-մարմնական սերը, կորցնում է աշխարհի էությունը զգալու ունակությունը և կործանում է թե՛ իրեն, և թե՛ իր սիրած էակին, որն էլ պատճառն էր դարձել Ռոմեոյի ընկալումների դիսօրիենտացիայի, չնայած այն հանգամանքին, որ իրականում բացել էր վերջինիս աչքերը և կոտրել մի շարք կաղապար-տաբուներ՝ սեքս, նահապետականություն (ծնողներից ժառանգված թշնամություն) և այլն:

Ահա Ռոմեոյի երազը.

Ռոմեո. Եթե հավատանք քնի քաղցրաբույր հավաստիքներին՝ / Իմ երազները ինձ ավետում են ցրնծագին մի լուր. / Սըրտիս իշխանը թեթև է նըստել իր գահի վրա: / Այս ամբողջ օրը անսովոր մի ուժ / Ինձ թև է տալիս ուրախ մըտքերով: / Երազում տեսա, սիրուհիս եկավ մեռած գտավ ինձ: / Անսովոր երազ, որ թույլ է տալիս մեռյալին խորհել: / Համբույրով այնպես մի կյանք ներարկեց նա շուրթերիս մեջ, / Որ կենդանացա և ինձ ըզզացի կայսրը աշխարհի: / Ա՛խ, որքան պետք է սերն անուշ լինի, / Երբ իր ըստվերը այսքան անուշ է:⁸²

Երազի վերծանման հարցը ծառանալով Ռոմեոյի առաջ՝ վերջինիս «հնարավորություն» է ընձեռում երազը մեկնել ցանկացած ձևով, ավելի ճիշտ իր համար ցանկալի ձևով, այն է՝ ելնելով սեփական սուբյեկտիվ ընկալումներից և ցանկություններից, օր. վերածվել «աշխարհի կայսրի» և ունենալ իշխանություն ոչ միայն իր սիրո համար արգելք հանդիսացող երկու հայրերի վրա, այլև իշխանի, որն աքսորել է իրեն: Երազը քննելու համար անչափ կարևոր է հերոսի կողմից իրականության լայն և նաև մոտ անցյալի և կոնկրետ իրավիճակի հուզական-էմոցիոնալ վերապրումը, նաև ներկա հոգեվիճակը, ապագան զգալու ինտուիտիվ բնագղը, որ մինչ այդ Ռոմեոյին չէր դավաճանել, սակայն երազի պարագայում չար կատակ է խաղում վերջինիս հետ: Ի դեպ, Ռոմեոյի երազն իր մեջ արթնացում է պարունակում, այլն էլ՝ արթնացում մահից կամ երազի մեջ տեսած մի այնպիսի երազ, որից արթնանալով կամ «կենդանանալով» է հերոսն իրեն զգում «կայսրը աշխարհի»:

Եվ չնայած Ռոմեոն այնուամենայնիվ գուշակում է, որ իր երազը «անսովոր» մեկն է և ամենակարևորը՝ «քաղցրաբույր է», բառ, որ ինքնին հուշում է դրա երկակիությունն ու խաբուսիկությունը, հերոսն ի գորու չէ

⁸² Վ.Շեքսպիր, Ընտիր երկեր (հատ. I), «Հայպետհրատ», Երևան, 1951թ., էջ 485:

զգալ նենգ խաբկանքը: Այս պարագայում սուբյեկտիվ ընկալումը Ռոմեոյին ոչ թե մոտեցնում է իրականությանը, ներքին իմաստին, այլ հեռացնում դրանցից՝ դառնալով իրական մեծ ողբերգության թաքնված պատճառը: Այսպիսով, ամբողջացնելով Ռոմեոյի բոլոր կանխագագացումները, թե՛ պարահանդես մուտք գործելու դրվագում, և թե՛ առավոտյան արթնացման ժամանակ, երբ Ջուլիետը Ռոմեոյին փորձում է համոզել, որ լոկ սոխակն է նրան արթնացրել. «Ճեղքել խորշը երկչոտ ականջի», Ռոմեոն պատասխանում է՝ «Օ՛, ոչ, արտույտն էր, չքնաղ մունետիկն արևածագի, / Ոչ թե սոխակը⁸³»:

Սուբյեկտիվ ընկալման և երազների աշխարհի բազմաբարդության երկակիության, որն ի վերջո ներխուժում է կյանքի իրականություն, լավագույն ամբողջացումն է հայր Կապուլետի հետևյալ խոսքերը, որ իրենցից ներկայացնում են հականիշներով կառուցված մակդիրների մի ամբողջություն (նրբաբանություն, օքսիմորոն).

Կապուլետ. Ինչ պատրաստեցինք մեր այս հանդեսին՝ / Կլայտմ պետք կրգա թաղման սև ծեսին: / Մեր նրվագները հանկարծ փոխվեցին տրիստր զանգերի, / Մեր հարսանեկան ուրախ սեղանը՝ մեռելաճաշի: / Մեր հանդիսավոր օրհներգությունը՝ սրգո երգերի, / Սիրո ծաղկունքը այժմ պճնում է մի սառած դիակ: / Այսպես ամեն բան փոխվեց հակառակ: ⁸⁴

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Շեքսպիր Վ., Ընտիր երկեր (հատ. I), «Հայպետհրատ», Երևան, 1951թ.:
2. Freud S., Jensen's Gradiva and Other Works (Volume IX), Hogarth Press, London, 1959.
3. Selected Works of Virginia Woolf, Wordsworth Editions Limited, London, 2005.
4. Eagleton T., The English Novel, Blackwell Pub., 2008.
5. Фрейд З., Психо-аналитические этюды, изд. Попурри, Минск, 1998.

⁸³ Վ. Շեքսպիր, Ընտիր երկեր (հատոր I), «Հայպետհրատ», Երևան, 1951թ., էջ 466:

⁸⁴ Նույն տեղում, էջ 483:

ВАГЕ АРСЕНЯН – ПРОБЛЕМА СУБЪЕКТИВНОГО ВОСПРИЯТИЯ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ В.ВУЛЬФ И У. ШЕКСПИРА

В статье рассматривается проблема философско-психологического восприятия в произведениях этих авторов, проводятся параллели между драматургическими средствами яркого представителя ренессанса У. Шекспира и литературно-художественными методами писателя-модерниста 20-ого века В.Вульф.

VAHE ARSENYAN – THE PROBLEM OF SUBJECTIVE PERCEPTION IN V. WOOLF’S AND W. SHAKESPEARE’S WORKS

The article is focused on the philosophical-psychological problem of subjective perception in the works of two English writers. The comparative analysis helps to create a critical bridge between dramatical technics of writer of Renaissance William Shakespeare and modernist Virginia Woolf’s literary-belletristic methods.

**ԻՍՊԱՆԵՐԵՆԻ ԵՐԿՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՈՒՊԱՇԱՐԻ
ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԵՐԸ**

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԲԱԲԱՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ երկրագիտական, փուլ, բառապաշարային միավոր, հաղորդակցական, ընթացակարգ, մասնագիտական, առօրյա խոսակցական բառապաշար, իրակություն, թեզաուրուս

Իսպաներենի երկրագիտական բառապաշարը ուսանողները հիմնականում յուրացնում են բուն երկրագիտական տեքստերի էքստենսիվ ընթերցանության ընթացքում: ՀՀ-ի բուհերում երկրագիտության ուսուցման հստակ ընթացակարգեր մշակված չեն, չնայած գործող ծրագրերում հնարավորինս նախանշվում են ուսուցման փուլերը, մեթոդները, վերջնարդյունքների ստուգման չափանիշները: Սույն հոդվածում փորձ է արվում ներկայացնել երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման այն փուլերը և ընթացակարգերը, որոնք ավելի արդյունավետ կդարձնեն իսպաներենի ուսուցման գործընթացը՝ ընդհանարապես, նրա երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման գործընթացը՝ մասնավորապես:

Արդի փուլում հնարավոր չէ խոսել լիարժեք, համապարփակ օտար լեզուների ուսուցման մասին, առանց երկրագիտական կամ ֆոնային խորը գիտելիքների: Գաղտնիք չէ, որ ցանկացած լեզու ներկայանում է միայն իրեն բնորոշ երկրագիտական համարժեք և անհամարժեք բառապաշարով՝ եզրույթներով, տարբեր բնույթի դարձվածքային միավորներով: Փաստորեն, իսպաներենի երկրագիտության դասընթացը նույնպես պետք է միտված լինի ուսուցանվող երկրի ժողովրդի մտածելակերպի, հասարակական, մշակութային առանձնահատկությունները բացահայտելուն:

Բառապաշարի ընտրության վերաբերյալ կան բազմաթիվ և հակասական կարծիքներ: Առհասարակ, օտար լեզու ուսումնասիրելիս, առաջին հերթին բառապաշարին չէ, որ ուշադրություն է դարձվում, այն առումով, որ մինչև վերջերս բառապաշարին վերաբերվել են որպես «քերականության խեղճ եղբոր» և հենց քերականությանն է ուղղված եղել մասնագետների ողջ ուշադրությունը: Այժմ բառապաշարին մեծ տեղ է

հատկացվում և իրականացվում են բազմաթիվ ուսումնասիրություններ՝ միտված դրա ճիշտ ընտրությանը, ընկալմանը և մտապահմանը, ինչպես նաև կիրառմանը տարբեր խոսքային իրավիճակներում : Այդ համատեքստում հետաքրքրություն է ներկայացնում Խոսե Բարտոլ Էրնանդեսի մոտեցումը, ըստ որի՝ օտար լեզվի կամ երկրորդ օտար լեզվի ուսուցման մասին խոսելիս, առաջին հերթին հաշվի են առնում բառապաշարի ուսուցման մակարդակները: Հիմնականում, ըստ նույն հեղինակի առաջին պլան են մղվում բառապաշարի ամբողջականությունը, բարդությունը, բառապաշարի ընտրության սկզբունքները, լեզվի ուսումնառության գործընթացում բառաշարքի /vocabulario / կարևորությունը [José A. Bartol Hernández 2004]:

Նույն տրամաբանական հարթության վրա է հարցը փորձում լուծել Խոսե Ռամոն Մոլինան [José Ramón Gómez Molina 1997, 2004]:

Ըստ այդմ, ցանկացած լեզվի շարժընթացով է պայմանավորված տվյալ լեզվի բառապաշարի զարգացումը: Ընդ որում, ըստ Մոլինայի՝ «Բառապաշարի մակարդակում տարբեր բնույթի լեզվական փոփոխություններն ավելի լավ են արտահայտվում» [José Ramón Ggmez Molina 1997, 2004]:

Ինչ վերաբերում է բառապաշարային միավորների ամբողջական ուսուցմանը, երբ ոչ միշտ են հաշվի առնվում խոսքային իրադրությունները, ապա հաղորդակցական մոտեցման սկզբունքների ներմուծումից հետո, մեթոդիստները աստիճանաբար հրաժարվեցին դրանից: Ավելին, նույն մոտեցման շրջանակներում ձևավորվեց օտարալեզու բառապաշարի ուսուցման այնպիսի կաղապար, որը ենթադրում է մշակութային բովանդակությամբ, ազգային կոլորիտը ներկայացնող, ենթատեքստային, իրական իրադրությունների վերարտադրմամբ բառապաշարի ուսուցում [Gómez Molina, José Ramón 1997]:

Մարթա Իգուարես Գարսիան ներկայացնում է բառապաշարի ուսուցման այլընտրանքային տեխնոլոգիա: Ըստ այդմ, նա առանձնացնում է բառապաշարի ուսուցման հետևյալ նպատակները.

- բացահայտել հիմնական հասկացությունները ըստ բառապաշարի յուրացման հոգելեզվաբանական օրինաչափությունների,
- կշռադատել բառապաշարի ուսումնառությանը միտված բառաշարքերի հիմնավորվածությունը,

- վերլուծել բառապաշարի ինքնուրույն ուսումնառության համար նախատեսված որևէ ընթացակարգի /միջոցառման/ ընտրության չափանիշները,
- առաջարկել ընթացակարգեր, ըստ որի՝ տեքստը ընտրվում է, հաշվի առնելով այն, թե ինչքանով է այն նպաստում նոր բառերի յուրացմանը [Higuera García, Marta 2006]:

Իսպաներենի երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման ընթացակարգերն մշակելիս առաջին պլան են մղվում այն վարժությունները և առաջադրանքները, որոնք նախորդում կամ հաջորդում են ուսուցման առարկա և միջոց հանդիսացող տեքստերին: Այդ համատեքստում մենք առանձնացնում են այն վարժությունները, որոնք դասակարգվում են ըստ խոսքային գործունեության տեսակների /ընկալողական, արտադրողական/, ըստ բառապաշարային հմտության զարգացման փուլերի /հնչյունական, գրաֆիկական և այլն/, ըստ բառի կամ բառակապակցության կամ նախադասության հետ աշխատանքի / ոչ ենթատեքստային և ենթատեքստային, ոչ խոսքային և խոսքային, մենախոսական և երկխոսական, ըստ գորածառնությունների կամ օպերացիաների տեսակների, որոնք կատարվում են ուսումնասիրվող բառի հետ /փոխարինում կամ մեջբերում/ [Грызева 2013: 48-50]:

Այդպիսի դասակարգումը հնարավորություն է տալիս հեշտությամբ մշակել իսպաներենի երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման ընթացակարգերը: Այսպիսով, կարելի է նշել, որ իսպաներենի ուսուցման մասնագիտական դասընթացում վերարտադրողական վարժությունները կիրառվում են ուսուցման նախնական փուլում՝ առաջին, երկրորդ կուրսերում: Ուսանողները իսպաներենի գործնական դասընթացում ա/ցուցադրելով առարկաները, անվանում, որակավորում են դրանք, բ/թարգմանում են մայրենի լեզվից օտար լեզու, գ/ըստ ենթատեքստի կամ իրադրության ընտրում են բառը, դ/ տարբերակում են հոմանիշները, հականիշները և այլն: Ակնհայտ է, որ նշված վարժությունները երկրագիտության դասընթացում կատարվում են, առանց հստակ պլանավորման, որը և հանգեցում է ընթացակարգային բնույթի սխալների [Гез 1982]:

Իսպաներենի երկրագիտության դասընթացում առաջին պլան են մղվում խոսքային բառապաշարային հմտությունները, որոնց զարգացումը տեղի է ունենում հինգ փուլով՝ կողմնորոշիչ-նախապատրաստական, կարծրատիպային – իրադրային [Шатилов 1991: 295-305], զարգացնող-զարգացնող և համակարգային սինթետիկ

[Серова 1989]: Բառապաշարային կոմպետենցիայի ձևավորման ավարտական փուլում բառապաշարային կոմպետենցիայի զարգացումը պայմանավորված է հաղորդակցական խնդիրների կատարմամբ [Шамов 2007: 19–21]:

Հաղորդակցական մակարդակում ուսանողները յուրացնում են թե՛ մասնագիտական, թե՛ առօրյա խոսակցական բառապաշարը, որտեղ առանձնանում են իրակությունները:

Անձնային-գործունային մակարդակում, ուսանողները յուրացնում են հուզական կամ հուզազգայական ուղղվածության բառապաշարը:

Ճանաչողական մակարդակում խնդիր է դրվում ուսումնասիրել իսպանալեզու մարդկանց մենթալիտետը, որտեղ առանցքային դերակատարություն ունի մենթալ լեքսիկոնը: Թեզաուրուսային մոտեցումը / թեզաուրուսը գիրք է, որտեղ թվարկված են ըստ իմաստային նմանության խմբավորված բառերի ցանկեր (կարող է պարունակել ինչպես հոմանիշներ այնպես էլ հականիշներ), ի հակադրություն բառարանի, որը պարունակում է սահմանումներ և արտասանություններ/ենթադրում է իսպաներենի բառապաշարը յուրացնել ըստ թեմատիկ խմբերի: Ուսուցման առաջին փուլում նրանք յուրացնում են առօրյա-խոսակցական բառապաշարը: Ուսուցման երկրորդ փուլում նրանք ուսումնասիրում են մասնագիտական բառապաշարը և ուսուցման երրորդ փուլում ուսանողները սկսում են տարբերակել մասնագիտական եզրույթները երկրագիտական վերլեզվի մակարդակում, մասնագիտական և խոսակցական լակունաները [Серова, Шишкина 2010: 9]:

Ուսուցման ավարտական փուլում ամեն մի ուսանող կազմում է իր երկրագիտական բառապաշարի թեզաուրուսը, որը էլեկտրոնային տարբերակով ներկայացնում է իր դասընկերներին: Ստեղծվում է յուրահատուկ իսպաներենի կորպուսային բազա, որը շարունակաբար հարստացնում են ուսանողները ոչ միայն երկրագիտության, այլև այդ դասընթացներին մասնակցելիս:

Այսինքն՝ նրանք բացահայտում են դրա թեման, որի հիմքում ընկած են որոշակի հանգուցային բառեր: Ըստ հանգուցային բառերի հետ համապատասխան աշխատանքի և յուրացման՝ տեքստի բովանդակությունը ուսանողները սկսում են հասկանալ բավականին արագ:

Լեզվական մակարդակում ուսանողները համեմատում են նույն երկրագիտական եզրույթի հայերեն, անգլերեն և իսպաներեն

համարժեքները: Միջգիտական, միջազգային եզրույթների համեմատությունը իրականացվում է հիմնականում անգլերեն-իսպաներեն տարբերակների համեմատությամբ: Դա թույլ է տալիս նախ և առաջ ժամանակ շահել:

Խոսքային մակարդակում, ուսանողները փորձում են ընդլայնել առանձնացրած եզրույթների, իրակությունների զուգորդական դաշտը: Նշված մակարդակում փորձ է արվում համադրել առօրյա-խոսակցական և մասնագիտական հասկացությունները:

Վարժությունների երկրորդ տեսակը նպատակաուղղված է բառապաշարային միավորների համակարգային յուրացմանը: Ուսանողները այդ վարժությունները կատարելիս, ընթերցում են տեքստը և առանձնացնում են նրա իմաստային բաղադրիչները, հանգուցային բառերը [Шамов 2005: 357-358]: Կարևորվում է հատկապես իսպաներենի երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման գործընթացում երրորդ վարժությունների տեսակը, որը լինելով խոսքային, համադրում է ընթերցանական և մենախոսական վարժությունները [Матилов 1991]: Ըստ այդմ, խնդիր է դրվում զարգացնել ուսանողների այն ունակությունները, որոնք անհրաժեշտ են տեքստի բովանդակությունը կանխատեսելու փուլում: Այս պարագայում նույնպես, ուսանողները կատարում են այնպիսի վարժություններ, որոնք միտված են տեքստի հիմնական հասկացությունները բացահայտելուն: Փաստորեն, դրանք վերաբերում են տեղեկատվական ընթերցանությանը: Ինչպես նշում է Տ. Ս. Սերովան. «Տեղեկատվական ընթերցանության ժամանակ ուսանողները բավարարում են իրենց տեղեկատվական պահանջմունքները, որը հնարավոր չէ առանց ստեղծագործական մոտեցման, առանց ընթերցածը առանձնացնելու, գնահատելու և կիրառելու ունակությունների [Серова 1985: 109-116]:

Ուսանողները սովորում են ըստ ընթերցածի նկարագրել, բացատրել նոր երևույթներ: Այդ փուլը նույնպես հաստատում է այն միտքը, որ առանց տեղեկատվական ընթերցանության հնարավոր չէ յուրացնել մասնագիտական բառապաշարը:

Իսպաներենի երկրագիտության ուսուցման գործընթացում ինտերակտիվ, ընդհատված, մամուլի ասուլիս, գիտաժողով դասախոսության տեսակները և նրանց վերաբերող սեմինարները հնարավորություն են ընձեռում խոսել երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման չորրորդ փուլի մասին: Այդ փուլում կիրառվում են հաղորդակցական-ճանաչողական վարժությունները, որոնք կատարվում

են խմբային քննարկումներով, դերային խաղերով, նախագծային մեթոդի կիրառմամբ:

Ինչպես հայտնի է, տարբեր բնույթի վարժություններ ընտրելիս, դժվարություն է ներկայացնում անցումը ընկալողական վարժություններից արտադրողական բնույթի վարժություններին: Ակնհայտ է, որ ընկալողական-վերարտադրողական վարժությունները ուսուցման նախնական փուլերում չեն կորցնում իրենց արդիականությունը: Ինչ վերաբերում է լեզվական-խոսքային վարժություններին, ապա դրանք կիրառվում են ուսուցման բոլոր փուլերում [Մ. Աստվածատրյան 1985]:

Իսպաներենի երկրագիտական դասընթացում կարևորվում են նախ և առաջ նախախոսքային-խոսքային, ստեղծագործական, հաղորդակցական վարժությունները:

Համապատասխան վարժությունների համակարգ մշակելիս, հաշվի են առնում բառապաշարի ներմուծման, ամրապնդման, յուրացման փուլերը, որոնց հստակեցումը կարևոր և անհրաժեշտ պայման է երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման ընթացակարգերի մշակման համար:

Կարևոր է նշված ընթացակարգերը մշակելիս հաշվի առնել հանգամանքը, որ երկրագիտական բնույթ ունեն համարյա բոլոր տեքստերը: Սակայն ոչ բոլոր տեքստերն են, որ հարուստ են բառ-իրակություններով կամ առարկա-իրակությունների մասին տեղեկատվությամբ: Առարկա-իրակությունների ուսուցման անհրաժեշտությունը հիմնավորելով՝ խնդիր է դրվում ճիշտ և արդյունավետորեն կիրառել գննական միջոցները, հեռահաղորդակցական տեխնոլոգիաները: Զննական միջոցների կիրառումը նպատակահարման է թե՛ բառապաշարի ներմուծման, թե՛ յուրացման փուլերում:

Ինչ վերաբերում է երկրագիտական խոսույթին, երկխոսական տեքստերին, ապա դրանք հարուստ են խոսակցական բառերով և արտահայտություններով: Դրանք հիմնականում ծավալուն չեն և կարևորվում են լեզվական միջոցների տնտեսմամբ: Երկրագիտական խոսույթի հետ աշխատանքը կրում է շարունակական բնույթ և ծավալվում է ուսուցման միջին և ավարտական փուլերում: Արդյունավետ է երկրագիտական խոսույթի շուրջ աշխատանքն իրականացնել խոսքային-ստեղծագործական վարժությունների միջոցով:

Խոսքային, հիմնականում ստեղծագործական վարժությունների արդյունավետությունը կարող է բարձրանալ բառապաշարի ուսուցման տարբեր ռազմավարություններ կիրառելու դեպքում: Կարելի է առանձնացնել բառախաղի կիրառման ռազմավարությունը, երբ ուսանողները փորձում են յուրացնել փոխառություններ և թարգմանել «թարգմանչի կեղծ բարեկամներ»: Կարևոր է նշել, որ թարգմանական վարժությունները կարող են կիրառվել նաև ուսուցման ավարտական փուլում, հատկապես երբ խոսք է գնում երկրագիտական անահամարժեք բառապաշարի ուսուցման մասին:

Կարևոր է նաև հստակեցնել, թե ուսուցման որ փուլում է իրականացվում էքստենսիվ, ինտենսիվ ընթերցանությունը: Ակնհայտ է, որ էքստենսիվ ընթերցանությունը կարող է և պետք է նախորդի ինտենսիվ ընթերցանությանը:

Ինչ վերաբերում է բառապաշարի ուսուցման մեթոդների, հնարների, գծագրական դասակարգիչների կիրառման փուլերի հստակեցմանը, ապա, ինչպես ցույց է տալիս մեր կողմից իրականացված փորձարարական ուսուցումը Երևանի Տուրիզմի ինստիտուտում, ապա արդյունավետ է ուսուցման միջին և ավարտական փուլերում տարբեր գծագրական դասակարգիչների միջոցով ներմուծել և յուրացնել այս կամ այն բառը կամ հասկացույթը: Օրինակ՝ դասախոսն առաջարկում է «հայրենիք» հասկացույթը և առաջարկում ուսանողներին, որ նրանք համեմատեն այդ հասկացույթի հայերեն և իսպաներեն իմաստային դաշտերը: Արդյունավետ է կիրառել Վեննի դիագրամա:

Առաջին փուլում ներկայացնում ենք «հայրենիք» հասկացույթին վերաբերող հայերեն և իսպաներեն տերմինները:

Երկրորդ փուլում, նույն հասկացույթին վերաբերող դարձվածքային միավորները, հատկաբանությունները, տարբեր բնույթի կաղապարայինները:

Երրորդ փուլում կիրառում ենք դրանք ակտիվ օտարալեզու խոսքի մեջ: Փաստորեն, տվյալ դասընթացի շրջանակներում, մենք գործ ունենք երկրագիտական հասկացությունների և տերմինների շարունակական կոնկրետացման հետ:

Վերջում ցույց են տալիս դրանց ընդհանուր և տարբերակիչ կողմերը՝ ըստ գործառույթների և բովանդակության:

Այդպիսի աշխատանքը նոր լուսի ներքո է ներկայացնում ստացվող երկրագիտական բնույթի տեղեկատվությունը:

Կարևոր խնդիր է իրական իրադրությունների կամ ենթատեքստերի մոդելավորմամբ կարողանալ իմաստավորել, բացահայտել նոր բառերի իմաստը: Բառամիավորների իմաստների բացահայտման գործընթացը ենթադրում է բացահայտել անձանոթ բառերի և բառակապակցությունների իմաստավորումը ենթատեքստում, եթե այն հուշում է տվյալ բառի նշանակությունը, արդյունավետ և ոչ արդյունավետ բառակազմական միավորները բացահայտել, մեկնաբանել իրակությունները, կիրառել ուսուցման ընթացքում տարբեր բնույթի տեքստային միավորներ՝ ասույթ, ասացվածք, գրական գործ և այլն:

Այսպիսով, կարելի է պնդել, որ իսպաներենի երկրագիտության դասընթացում նպատակ չի դրվում ստուգել ուսանողների բառագիտական գիտելիքները: Սակայն դրանք կարևոր պայման են երկրագիտությունը հավուր պատշաճի ուսումնասիրելու համար:

Իսպաներենի երկրագիտական բառապաշարի ուսուցման ընթացակարգերը մշակելիս՝ անհրաժեշտ է հստակեցնել բառապաշարի ուսուցման մակարդակները՝ հաղորդակցական, անձնային-գործունային, ճանաչողական, լեզվական, ուսուցման բովանդակությունը, որն ըստ էության մշակութային է, ուսուցման փուլերը, կիրառվող մեթոդներն ու հնարները, ինչպես նաև երկրագիտական տեքստերը: Հատկանշական է այն, որ ընտրվող վարժություններն անհրաժեշտ է դիտարկել թե՛ մեթոդաբանական, թե՛ մեթոդական մակարդակներում, քանի որ բառապաշարի ուսուցման փուլերը փոխակապակցված են և ներառվող վարժությունները փոխլրացնում են իրար հստակ մշակված ընթացակարգի շրջանակներում: Դրանով է հիմնավորվում այն դրույթը, ըստ որի՝ ընկալողական-վերարտադրողական վարժությունները ուսուցման նախնական փուլերում չեն կորցնում իրենց արդիականությունը և լեզվական-խոսքային, խոսքային-ստեղծագործական վարժությունները կիրառվում են ուսուցման բոլոր փուլերում :

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աստվածատրյան Մ.Գ. Օտար լեզուների դասավանդման մեթոդիկա: դասագիրք բուհերի համար: -Ե.: Լույս, 1985. - 390 էջ:
2. Гальскова Н.Д., Гез Н.Н. Теория обучения иностранным языкам. М.: Академия, 2007. – 336 с.
3. Гез Н.И. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебное пособие для студентов пединституты по

- специальности №2103 «Иностранный язык». - М.: Высш. шк., 1982.
4. Гуреева Л. В. Упражнения, направленные на предъявление и активизацию лексического материала на занятиях со студентами специальности энергетический менеджмент [Текст] / Л. В. Гуреева, Н. А. Козьмина // Филология и лингвистика: проблемы и перспективы: материалы II междунар. науч. конф. (г. Челябинск, апрель 2013 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2013. — С. 48-50.
 5. Серова Т. С. *Тезаурусно-целевой подход в организации и введении лексики при обучении профессионально-ориентированному чтению на иностранном языке в вузе // Иностранные языки в высшей школе: сб. М.: Высшая школа, 1985. Вып. 18. С. - 109-116.*
 6. Серова Т. С., Шишкина Л. П. Иноязычный экологический лексикон тезаурусного типа как средство формирования категориально-понятийного аппарата будущих специалистов // Сибирский педагогический журнал. - 2010. - №2. - С. 9-16.
 7. Серова Т.С. Теоретические основы обучения профессионально-ориентированному чтению на *иностранном* языке в неязыковом вузе: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. – Пермь, 1989. – 447 с.
 8. Шамов А. Н. Когнитивный подход к обучению лексике: моделирование и реализация: базовый курс немецкого языка : дис. ... докт. пед. н. 13.00.02 Нижний Новгород, 2005. -С. 357-358.
 9. Шамов А.Н. *Лексические навыки устной речи и чтения – основа семантической компетенции обучаемых // Иностранные языки в школе. - 2007.- № 4.- С. 19–21*
 10. Шатилов С.Ф. Теоретические основы методики обучения грамматическому аспекту иноязычной речи // *Общая методика обучения иностранным языкам. -М.: Русс, яз., 1991. С. 295-305.*
 11. Bartol Hernández, José A.: *Léxico disponible de Soria, Burgos, Instituto Castellano y Leonés de la lengua, 2004.*
 12. Gómez Molina, José Ramón (1997): «El léxico y su didáctica: una propuesta metodológica», REALE, 7, 69-93.
 13. Gómez Molina, José Ramón (2004): «Las unidades léxicas en español», en *La enseñanza de léxico en español como segunda lengua/lengua extranjera. Carabela, 56, 27-49.*
 14. McCarthy, Michael. 1991. *Discourse analysis for language teachers.* Cambridge: Cambridge University Press. 191pp.

15. Higuera García, Marta (2006): Estudio de las colocaciones léxicas y su enseñanza en ELE, Madrid, CREADE-ASELE.

КРИСТИНА БАБАЯН - ПРОЦЕДУРЫ ОБУЧЕНИЯ СТРАНОВЕДЕНИЮ ИСПАНИИ

При разработке процедур обучения страноведческой лексике Испании важно и необходимо четко определить уровни и этапы обучения лексике, методы и приемы, а также страноведческие тексты: Примечательно то, что отобранные упражнения необходимо рассмотреть на методологическом, и методическом уровнях, так как этапы обучения страноведческой лексике взаимосвязаны и предложенные упражнения дополняют друг друга в рамках разработанной процедуры. Этим обосновывается то положение, согласно которому рецептивно-репродуктивные упражнения не теряют актуальности на начальном этапе обучения и речевые-творческие упражнения используются на всех этапах обучения.

KRISTINE BABAYAN - PROCEDURES OF TEACHING SPANISH AREA STUDIES

It is important and necessary to clearly define the levels and stages of learning vocabulary, methods and techniques, as well as cross-cultural texts in developing procedures for teaching Spain area vocabulary. It is noteworthy that the selected exercises should be considered on the methodological and methodical level, as training stages of Spain area vocabulary are interrelated and proposed exercises complement each other in the framework of the developed procedure. This substantiates the position according to which the receptive-reproductive exercises do not lose their relevance in the initial stage of learning and speech-creative exercises are used at all stages of education.

УДК 75(09)

**СВОЕОБРАЗИЕ ВОСПРИЯТИЯ БИБЛЕЙСКИХ СЮЖЕТОВ В
ТВОРЧЕСТВЕ
ДЖ.ТЕРНЕРА. "АНГЕЛ СТОЯЩИЙ В СОЛНЦЕ"**

АРМИНЭ БАБЯН

*Главное, к чему надо стремиться
в искусстве,- это к верному
постижению прекрасного в
природе.*

**Уильям
Тернер**

Ключевые слова: Тернер, романтизм, стаффаж, цвет и свет, Библия, доминанта

Творчество крупнейшего мастера английского романтизма Джозефа Мэллорда Уильяма Тернера (1775-1815) в последние десятилетия вызывает живой интерес. В своем восприятии мира Тернер значительно опередил свое время, и поэтому немногие современники понимали его искусство. Однако сейчас этот художник признан одним из наиболее выдающихся представителей английской школы живописи, он, словно египетский колосс, возвышается не только над английским, но и мировым искусством.

Творческую эволюцию Тернера можно определить как путь к внутренней свободе, путь от традиционных представлений композиции, пространственных концепций, к проблеме цвета и света, его независимости от предметных форм и, наконец, к идее «чистой живописи».

В своих поисках новых мотивов и впечатлений Тернер проявляет острый интерес к необычным, даже «катастрофическим» природным

состояниям, что определило мотивы и стилистические концепции многих работ художника. В них Тернер раскрывает сложную диалектику борьбы человека со стихией, добра со злом. Данную линию продолжает Тернер и в своих поздних картинах, особенно написанных на библейские темы.

Еще в 1800-ые годы Тернер, известный пейзажист, создаёт ряд картин на библейские сюжеты. Но они пока еще связаны с конкретными бурными событиями того времени, а именно наполеоновскими войнами: «Пятая казнь египетская» (1802), «Десятая казнь египетская» (1802) и другие.

Уже в ранних работах главное выразительное значение в картинах Тернера приобретает не сама сюжетная линия (фигуры очень мелки и расплывчаты и воспринимаются с трудом), а ощущение цвета и света. Конкретный сюжет лежит в основе подобных работ художника, но Тернера он мало интересует, доминируют цветовые нюансы, игра цвета и художник все более освобождается от «диктата» материальных форм. Стихия в цветосветовом решении становится носителем смысла огромных композиций, подчеркивая трагическое противоборство человека и стихии, противоборство каких-то предметов, освещенных рассеянным светом, и становится лейтмотивом всех работ Тернера, особенно написанные на библейские сюжеты. Подобное противоборство вообще характерно для романтиков, у Тернера же оно приобретает какую-то фантастическую окраску.

Под впечатлением гётевского учения о положительных и отрицательных, теплых и холодных цветах, и их эмоциональном воздействии на восприятие, Тернер создает ряд работ, предвосхитивших в этом отношении импрессионистов. Используя и продолжая теорию Гете, особенно о доминанте желтого, Тернер создал три, на наш взгляд программные, картины на Библейские сюжеты: «Тень и Тьма. Вечер всемирного потопа» (1843) и «Свет и Цвет. Утро после всемирного потопа» (1843) и, словно подводящая итог данной тематике, солнечная картина «Ангел стоящий в солнце» (1846). Библейские персонажи здесь воспринимаются стаффажно, фигуры людей, оживляющие картины, слишком мелкие и не несут на себе особой смысловой нагрузки. Формы отодвигаются на задний план. Свет и цвет становятся главными образами данных работ.

Первые две картины были снабжены комментариями - отрывками из поэмы Тёрнера «Обманчивость надежды»: *«Ковчег твердо стоял на*

*Аррарате, и вернувшееся солнце выпаривало влажные пузыри земли, и ревнивый свет отражал ее последние формы, каждую в призматической форме, предвестник надежды, эфемерный, как летний мотылёк».*⁸⁵

Г.Рейнолдс, М.Орлова, Е.Некрасова и некоторые другие исследователи усматривают в картинах Тернера беспомощность человека перед силами стихии, в которых «**воплощен глубокий пессимизм художника**» и отличается «**трагическими видениями**».⁸⁶ Позволим не согласиться и попробовать проанализировать по-новому. «**Предвестник надежды, эфемерный, как летний мотылёк**». Да, эфемерный, да, мотылек, но **предвестник надежд**, как отмечает сам Тернер. Никакого пессимизма мы не ощущаем, тем более глубокого. Согласно точке зрения вышеупомянутых исследователей, к концу жизни художник, пережив драму полной утраты героического идеала, больше не верил в возможности искупления. Позволим себе не согласиться и с данным утверждением. Анализ упомянутых трех работ и собственных пояснений художника, показывает, что Тернер утверждает совершенно противоположное. Ощущение тревоги и катастрофы? Да. Но нет ни безысходности, ни беспомощности. Тревога, тревога за человечество, которое отошло от заветов Христа. И как апофеоз звучит картина «Ангел стоящий в солнце», которая и смысловым, и цветосветовым решением подтверждает нашу точку зрения. Наш взгляд картина совершенно лишена пессимизма. Используя свою собственную теорию света и цвета, всю смысловую нагрузку Тернер переносит на использование их нюансов. В «Ангеле стоящем в Солнце» художник вносит свет постепенно, который превращается в огромный солнечный диск. В данной работе Тернера, изысканный и радужный цвет, приобретает автономное значение, а предметные формы размываются в феерическом свечении и слабо угадываются в смутных очертаниях фигур. Тернер, предвосхитив импрессионистов, был первым художником, который доказал, что цвет может воздействовать на восприятие непосредственно и независимо от формы и сюжета.

Солнечное Божество Тернер отождествляет с Ангелом, держащим в руке огненный меч. Е.Нестерова считает, что Ангел – аллегория не просто

⁸⁵ Reynolds G., Turner, London. 1976. С.196.

⁸⁶ Там же, С.194.

смерти, но „*принятие конца как неизбежности*...».⁸⁷ Однако, насколько нам известно, согласно англиканской пуританской иконографии, изображение Ангела апокалиптического было вычеркнуто из живописи. Сомнительно, чтобы Тернер, прекрасно знающий Библию, предпочел именно это воплощение. Художник, сам Тернер направляет нас. Свои работы он сопровождает стихами из «Откровения» св. Иоанна Богослова. С прочтения Библии и надо начинать анализировать и постигать «Ангела стоящего в солнце». Парящий Ангел с огненным мечом в горящем солнечном диске – это посланник Сына Божиего в день Страшного суда. Он несет погибель? Да. Но тем, кто «блудодействовал», которые сгрудились внизу картины, чтобы «*каждому воздать по делам его*».⁸⁸ Спасенные же войдут в «чистую реку воды жизни, светлую как кристалл, исходящую от престола Бога и Агнца»⁸⁹ Тернер отождествляет парящего Ангела и с самим Христом: «*И посреди семи светильников, подобно Сыну Человеческому, облаченного в подир и персям опоясанного золотым поясом*», и далее «*Глава Его и волосы белы, как белая волна, как снег; и очи Его – как пламень огненный*».⁹⁰ Горящий Ангел Солнца несет очищение от земных грехов, что вполне осязаемо передал Тернер своим цветосветовым решением, и Ангел-Христос здесь не только вестник, но и спаситель. «*И видел я другого Ангела сильного, сходящего с неба, облеченного облаком, над головою Его была радуга, а лице Его как Солнце...*».⁹¹ Если в картинах «Тень и Тьма. Вечер всемирного потопа» и

⁸⁷ Некрасова Е., Тернер. Москва. 1956. С. 81

⁸⁸ Откровения св.Иоанна Богослова, гл. 1, стих 6

⁸⁹ Там же, гл.22, стих 1

⁹⁰ Там же, гл.1. стихи 13,14

⁹¹ Там же, гл.10. стих 1

«Свет и Цвет. Утро после всемирного потопа» вихрь воспринимается как метафора человеческой судьбы, катастрофичной и безнадёжной, то в «Ангеле стоящем в солнце» **вихрь солнечный** озаряет всю картину и все полностью подчинено световому эффекту заходящего солнца, озаряющего небо фантастическим сиянием, экстравагантной перспективой, поглощенной свечением золотистых флюидов, источником преобразования развития жизненного начала. Тернер все подчинил чистому цвету. Но цвет у него не произвольный, а полон смысла и глубокого значения. Да, огонь Солнца - огненный всеуничтожающий вихрь, но в то же время и очищающий от скверны. Радужные переливы, несомненно, несут **Надежду**.

«Свет и Цвет. Утро
после всемирного потопа»

«Тень и Тьма.
Вечер всемирного потопа»

«Ангел стоящий в солнце»

**ԱՐՄԻՆԵ ԲԱԲՅԱՆ - ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉՅԱՆ ՍՅՈՒԺԵՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՄԱՆ
ԻՆՔՆԱՏԻՊՈՒԹՅՈՒՆԸ Զ.ԹԸՐՆԵՐ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ. «ԱՐԵՎԻ ՄԵՋ ԿԱՆԳՆԱԾ
ՀՐԵՇՏԱԿԸ»**

Թյորների ստեղծագործական ուղին ճամփա է դեպի ներքին ազատություն, ավանդական պատկերացումներից դեպի գույնի և լույսի գերիշխում: Բացահայտելով տարերքի դեմ մարդու, չարի և բարու պայքարի դիալեկտիկան՝ Թյորները ստեղծում է զարմանահրաշկոտավներ Աստվածաշնչյան սյուժեներով. «Ստվեր և Մթություն. Համաշխարհային ջրհեղեղի երեկոն» և «Լույս և Գույն. Համաշխարհային ջրհեղեղից հետո ծագած առավոտը», «Արևի մեջ կանգնած Հրեշտակը»: Առաջին երկուսում արեգակնային քամին փոխաբերաբար ներկայանում է որպես մարդկային ճակատագիրը՝ աղետաբեր և անհուսալի, վերջինում այն լուսավորում է ամբողջ նկարը: Ամեն բան ամբողջապես ենթարկվում է մարող արևի լուսային ազդեցությանը, որ ֆանտաստիկական փայլատակումներով շողշողում է երկնքում: Արեգակի հուրը ամենակործան է, բայց և մաքրագործում է ապականումներից:

**ARMINE BABYAN – THE ORIGINAL PERCEPTION OF BIBLICAL THEMES
IN THE WORK OF J.TERNER. "ANGEL STANDING IN THE SUN"**

Creative way of Turner is the road to inner freedom, from traditional ideas to the problem of the dominancy of color and light. Revealing the dialectics of man's struggle with the elements, the good against the evil, Turner creates three amazing paintings of biblical scenes: "Shade and darkness - the evening of the Deluge" and "Light and color – the morning after the Deluge and "The Angel standing in the Sun". In the first two paintings vortex is a metaphor of human destiny, disastrous and desperate, in the last painting - sunny whirlwind illuminates the whole picture, completely subordinated to the light effect of setting sun, illuminating the sky with fantastic glow. Sun Light is eliminating but at the same time purifying from filth. By the end of his life Turner subordinated everything to pure color. But his color is spontaneous and full of meaning and deep significance.

**ՀԱՍԿԱՑՈՒԹԱՅԻՆ ՓՈԽԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐՆ ՍԴՈՐՏԱՅԻՆ
ՀՈԴՎԱԾՆԵՐՈՒՄ**

**ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ
ՍՏԵԼԼԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ**

Հիմնաբառեր՝ սպորտային խոսույթ, սպորտային ռեպորտաժ, վերլուծական հոդված, հասկացության փոխաբերություն, աղբյուր և թիրախ տիրույթ

Զանգվածային լրատվամիջոցների զարգացման հետ մեկտեղ սպորտի դերը հասարակության կյանքում գնալով մեծանում է: Նախկինում աշխարհագրական հստակ սահմաններ ունեցող մարզաձևերն անգամ ընդլայնում են իրենց աշխարհագրական սահմանները: Սպորտային նորությունները և վերլուծական նյութերը սկսում են իրենց կարևորությամբ և պահանջարկով մրցակցել երբեմն անգամ գերազանցել քաղաքական նորություններին և վերլուծություններին: Արդյունքում առանձնացվել է խոսույթի մի նոր տարատեսակ՝ սպորտային խոսույթը: Այն սպորտի ոլորտի մասնակիցների միջև տեղի ունեցող գործունեության մասին տարատեսակ հաղորդակցություն է (մարզիչներ, մարզիկներ, սպորտասերներ և սպորտային լրագրողներ), որի գլխավոր գործառույթը հաղորդակցության ապահովումն է՝ տեղեկատվության փոխանցումը:

Եթե սպորտային խոսույթի ազդեցությունը «պասիվ» երկրպագուների վրա սահմանափակվում է տեղեկատվական և ժամանցային գործառույթներով, ապա ակտիվ երկրպագուները, որոնց համար սպորտային տեղեկատվությունը կյանքի անբաժանելի մասն է, կրում են սպորտային խոսույթի տեղեկատվական, վերլուծական, դաստիարակչական, հուզական գործառույթների ազդեցությունը: Նման գործառույթային բազմազանությունը մեծապես պայմանավորում է սպորտային խոսույթի կոնկրետ ժանրի կառույցները [Ворошков, 2006:183]:

Սպորտային խոսույթի առանձնահատկությունը այն է, որ տեղի ունեցող գործողությունների մի մասը միշտ նախօրոք հայտնի են, և հեղինակը, ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր ռեպորտաժի

ժամանակ, հնարավորություն ունի նախապես պատրաստվել և հավաքել անհրաժեշտ տեղեկությունները: Դրա հետ մեկտեղ ռեպորտաժը իմպրովիզացիա է: Հետևաբար, լրագրողը հնարավորություն չունի օգտագործել մանրագնին մտացածր և նախօրոք ընտրել պատկերավոր, արտահայտչական և այլ ազդեցիկ միջոցներ: Այնուամենայնիվ, ոչ մի տեղ լեզվական մտքի կաղապարները չեն զարգանում այնքան արագ, որքան սպորտային ռեպորտաժներում: Այնպիսի սովորական բառեր, ինչպիսիք են *հաղթանակ*, *պարտություն*, *հաշիվ*, թվում են հնացած, և մեկնաբանները փորձում են այլընտրանքային հոմանիշներ գտնել: Երանց երբեմն հաջողվում է բավականին հաջող արտահայտություններ գտնել, բայց նրանց գործընկերները հենց նույն պահին վերցնում են այդ արտահայտությունները և օգտագործում են մինչև այն պահը, երբ դրանք կորցնում են իրենց արտահայտչականությունը: Նման հնարավորություններից օգտվում են ոչ միայն սպորտային մեկնաբանները ռեպորտաժներ վարելիս, այլև սպորտային վերլուծական հոդվածների հեղինակները:

Սպորտային վերլուծական հոդվածի՝ որպես անկախ խոսույթային ժանրի մասին խոսելու համար անհրաժեշտ է բացահայտել դրա առանձնահատկությունները՝ առանձնացնելով նրան, մի կողմից, սպորտային խոսույթի այլ ժանրերից՝ ռեպորտաժ և մեկնաբանություն, մյուս կողմից՝ ՋԼՄ-ների խոսույթի վերլուծական հոդվածների այլ տեսակներից:

Առաջին հերթին սպորտային ռեպորտաժը համարվում է տեղեկատվական ժանր, դրա նպատակն է փոխանցել իրադարձությունների ընթացքը: Հոդվածի հիմնական նպատակն է իրադարձության մանրակրկիտ վերլուծությունը, նրա գնահատումը: Ելնելով այն փաստից, որ հասցեատերը հիմնականում արդեն գիտի խաղի արդյունքը, տեղեկատվական գործառույթը մղվում է երկրորդ պլանի [Зилберг 2001, Пронина 1989]:

Երկրորդ, վերլուծական հոդվածը, լինելով սպորտային իրադարձությունից առաջ կամ հետո գրված տպագիր տեքստ, ունի առավելություններ, որոնք արտահայտվում են մանրակրկիտ վերամշակված տեքստում, հետևաբար հեղինակը հնարավորություն ունի ընտրելու լեզվական արտահայտչամիջոցներ: Սպորտային վերլուծական հոդվածը, այնուամենայնիվ, անկախ և գործնականում լեզվաբանության տեսանկյունից չհետազոտված ՋԼՄ-ների խոսույթի ժանր է, որը լավագույնս ապահովում է տեղի ունեցած կամ գալիք սպորտային

իրադարձությունների տեղեկատվական, վերլուծական գնահատումը և ունի ուժեղ հուզական ազդեցություն հանդիսատեսի վրա:

Սպորտային բառապաշարը բավականին հարուստ է և դրա մի մասը կայուն կաղապարներ և բառակապակցություններ են, որոնք լրագրողները և մեկնաբանները կիրառում են կոնկրետ սպորտային իրադրությունները նկարագրելու համար: Օրինակ, անգլերեն ֆուտբոլային եզրույթների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դրանց մեծ մասը գալիս է ռազմական ոլորտից (օրինակ՝ victory, defeat, captain, firepower), մի մասը ընդհանուր բառապաշարի բառեր են, որոնք իմաստային ածանցմամբ ձեռք են բերել նոր իմաստ՝ այսինքն դիտվում է իմաստի մասնավորեցում (օրինակ՝ delivery, to convert, assist, cross), իսկ մի մասն էլ հենց ֆուտբոլի ոլորտում բառակազմական միջոցներով՝ ածանցում, բառաբարդում, (օրինակ՝ midfielder, header, comeback) ստեղծված բառեր են, կամ այլ սպորտաձևերից փոխառնված բառեր (օրինակ՝ knockdown, heavyweight): Մեծ թիվ են կազմում նաև բառակապակցությունները, որոնք կազմվել են հենց ֆուտբոլի ոլորտում, օրինակ՝ diving header, clean sheet, consolation goal, dead ball:

Այնուամենայնիվ, ինչպես վերը նշվել է, սպորտային լրագրողները անընդհատ փնտրում են նոր բառեր և բառակապակցություններ ավելի կոնկրետ և ավելի արտահայտիչ դարձնելու նկարագրվող տեսարանը: Բնական է, որ նրանք հաճախ դիմում են փոխաբերություն հնարին: Փոխաբերաբար գործածված բառերը ժամանակի ընթացքում կարող են կորցնել իրենց արտահայտչականությունը և գրանցվել բառարաններում, որպես տվյալ բառի ևս մեկ իմաստ՝ սպորտային ոլորտում: Մի շարք ուսումնասիրություններ ցույց են տալիս, որ փոխաբերությունը, մասնավորապես հասկացության փոխաբերությունը մեծ դեր է խաղում սպորտի, այդ թվում նաև ֆուտբոլի բառապաշարի ձևավորման և զարգացման հարցում [Gunnar 2011, Lakoff 1991, Seddon 2004]:

Տվյալ հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել սպորտային (ֆուտբոլային) վերլուծական հոդվածներում ամենահաճախ կիրառվող փոխաբերական կաղապարները, որոնք մի կողմից ապահովում են ֆուտբոլի հասկացությանացումը, մյուս կողմից՝ տեքստի հուզարտահայտչականությունը: Ուսումնասիրությունը հիմնված է goal.com, squawka.com, 90min.com և մի շարք այլ սպորտային կայքերից ընտրված մոտ 200 հոդվածների նյութի վրա:

Լեզվաբանության և փիլիսոփայության պատմության մեջ տարբեր տեսակետներ են ներկայացվել փոխաբերության էության և նրա

գործառույթների վերաբերյալ. փոխաբերության ըմբռնումից՝ որպես լեզվական արտահայտություն, հռետորական միջոց, մինչև դրա դերի չափազանցվածությունը՝ որպես մարդու կողմից աշխարհի ընկալման միջոց: Ժամանակակից գիտությունը փոխաբերությունը դիտում է որպես իրականության մեկնաբանման, ըմբռնման գործիք և արդյունք, մտածողության եղանակ և փաստ, այսինքն՝ փոխաբերությունը սահմանվում է ոչ թե զուտ լեզվական, այլ որպես հասկացութային երևույթ [Lakoff, Johnson 1980]:

Լեզվաբանական ժամանակակից զարգացումներում այս երևույթի անվանման համար օգտագործվում է երկու համարժեք եզրույթ՝ **«հասկացութային փոխաբերություն»** և **«ճանաչողական փոխաբերություն»**:

Ինչպես նշում են Լակոֆֆը և Ջոնսոնը, *«փոխաբերության էությունը մի տեսակի երևույթները մեկ այլ տեսակի երևույթների եզրույթներով ըմբռնելու և զգալու մեջ է... Այսպիսով, հասկացությունը կարգավորվում է փոխաբերորեն, հեղինակաբար, լեզուն էլ է կարգավորվում փոխաբերորեն»* [Lakoff, Johnson, 1980: 389]: Միանգամայն ակնհայտ է, որ փոխաբերությունը ոչ միայն բառի երկու իմաստները միմյանց կապող պատկերավորման միջոց է, այլև «հիմնական մտածական գործընթաց, որը միացնում է երկու հասկացական ոլորտներ և հնարավորություններ ստեղծում աղբյուր ոլորտի ներուժն օգտագործել նոր ոլորտի հասկացութայնացման համար» [Чудинов, 2004: 36]:

Փոխաբերական փոխանցումը կամայական չէ, որոշակի բովանդակություն գոյություն ունի, որն անփոփոխ կերպով առկա է *Աղբյուր* և *Թիրախ* ոլորտներում, ինչն էլ կազմում է փոխանցման հիմքը [Новоселова, 2004]:

Մի շարք ուսումնասիրություններ փաստում են, որ սպորտը լայնորեն կիրառվում է և որպես աղբյուր տիրույթ այլ ոլորտների համար, մասնավորապես քաղաքականության, և որպես թիրախ տիրույթ, որն ընկալվում է պատերազմի, ռազմական գործողությունների և ավերման, ճանապարհորդության, որսորդության, թատրոնի ու այլ ոլորտների հետ զուգորդությամբ: Ֆուտբոլային մեկնաբանները և վերլուծական հոդվածների հեղինակները հաճախ ֆուտբոլային խաղը ներկայացնում են որպես պատերազմական գործողություններ, թատերական բեմադրություն, իսկ նրանց ընթացքը դեպի մրցանակ՝ որպես ճանապարհորդություն: Ֆուտբոլային բառապաշարի, ֆուտբոլային ռեպորտաժների և վերլուծական հոդվածների ուսումնասիրությունները

ցույց են տալիս, որ սպորտը, մասնավորապես ֆուտբոլը նախ և առաջ զուգորդվում է պատերազմի հետ, ինչը զարմանալի չէ, քանի որ սպորտում տեղի ունեցող գործողությունները, որոնք ներառում են մրցակցություն, պայքար և տարբեր ռազմավարությունների կիրառում, նմանեցվում են պատերազմական գործողություններին: Սպորտում, ինչպես և պատերազմում կան հաղթողներ և պարտվողներ, հարձակում և նահանջ: Հետևաբար, ինչպես արդեն վերը նշվել է, ֆուտբոլի բառապաշարը բազմաթիվ բառեր է փոխառել ռազմական բառապաշարից և ձևավորվել է **“Ֆուտբոլը պատերազմ է”** կամ **“Ֆուտբոլային խաղը ռազմական գործողություն է”** հասկացության փոխաբերությունը: Այդ փոխաբերության մաս կազմող victory (հաղթանակ), defeat (պարտություն), to beat (պարտության մատնել), attack (հարձակում), defence (պաշտպանություն), to win (հաղթել) և այլ բառեր արդեն վաղուց կորցրել են իրենց փոխաբերականությունն ու արտահայտչականությունը և այլևս չեն ընկալվում որպես պատերազմական բառապաշարից փոխառնված: Ուսումնասիրվող հասկացության փոխաբերությունը շատ ավելի ընդգրկուն է, քան վերը նշված օրինակները: Դրանք մի քանիսն են այն բազմաթիվ բառերից, որոնք լրագրողները կարող են փոխառել ռազմական ոլորտից՝ նկարագրելու ֆուտբոլային խաղը և միևնույն ժամանակ ապահովելու տեքստի արտահայտչականությունը և հուզականությունը: Հոդվածների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ուսումնասիրվող կադապարը ներկայացնող փոխաբերությունները պատահական օրինակներ չեն, այլ ներկայացնում են մարդկանց ընկալումներում առկա համակարգված հարաբերություններ ֆուտբոլի և պատերազմի միջև: Այսպես՝ ֆուտբոլային խաղը ընկալվում է որպես հակամարտություն, ճակատամարտ, մարզիչները՝ հրամանատարներ, գեներալներ, թիմերը՝ զորքեր, բանակ, մարզիկները՝ զինվորներ կամ զենք, ֆուտբոլային հաջողությունը՝ հաղթանակ, անհաջողությունը՝ պարտություն:

Բացի այդ, ռազմական ոլորտը մեծ հնարավորություններ է տալիս լրագրողներին՝ նկարագրելու նույն երևույթը տարբեր բառերի միջոցով՝ կախված իրադրության դրամատիկության աստիճանից: Այսպես՝ match բառի փոխարեն կարող են օգտագործվել clash և battle գոյականները:

The Argentina international recorded three assists in a single top-flight game for the first time and got on the scoresheet twice himself as Barca - who started with Luis Suarez, Ivan Rakitic and Dani Alves on the bench, with one

eye on the Champions League clash with Arsenal next week - put in a ruthless display. (Barcelona 6-0 Getafe: Neymar and Messi both convert in thrashing).

Slaven Bilic's side **battled** past Liverpool across two games in the previous round and drew on that resilience again to turn the game on its head, with Victor Moses' **shot** evading Jason Steele's grasp before Dimitri Payet's fine free-kick made it 2-1.

Մարզիչները՝ հրամանատար, զեներալ

Diego Simeone fights. That's what he does. He knows no other way. "My parents raised me to play football like a soldier," he explained many years ago. Now he coaches **like a general**. He inspires 100 per cent loyalty and dedication from every single member of his **squad**.

Թիմը՝ բանակ, զորք

The home team proved their class especially in the first half and made it difficult for Pep Guardiola's **troops** with an unusual formation including a back five.

Valencia were supposed to be a tough test, but Luis Enrique's squad passed with flying colours.

Մարզիկներ՝ զինվորներ կամ զենք

Simeone's soldiers beaten again but Atletico will never stop fighting for Champion League Glory

Jürgen Kramny, meanwhile, wanted to take out Dortmund's **most threatening weapons**, namely İlkay Gündoğan and Henrikh Mkhitaryan, as he fielded Serge Dié and Christian Gentner as man-markers in the middle of the park.

EURO 2016 TEAM GUIDE: CROATIA NEED **BIG GUNS TO FIRE FOR SUCCESS**

Որպես զենք կարող են հանդես գալ նաև տարբեր ռազմավարությունները կամ գնդակը:

Messi sealed his hat trick in the 74th minute after picking Dani Parejo's pocket in the penalty area and sending **a missile** past Matthews at the near post to run the score to 5-0.

Bayern won 5-1 in the October Bundesliga meeting at the Allianz Arena before a cagier 0-0 affair at Signal Iduna Park this term, but Hitzfeld believes Tuchel would be right **to stick to his guns**.

Ռազմական բառապաշարը հարուստ նյութ է տրամադրում նկարագրելու մասնավորապես այն խաղերը, որտեղ մեծ հաշիվ է գրանցվել, այսինքն մի թիմը **ջախջախել** է մյուսին: Տվյալ իմաստն արտահայտելու համար անգլերենում լրագրողներն ունեն բառերի մեծ ընտրություն, որոնք հաջողությամբ ապահովում են տեքստի պատկերավորությունը և հուզական լիցքը:

Անգլերենի **rout** բառը հաճախ է կիրառվում և որպես բայ և որպես գոյական՝ ցույց տալու ջախջախելու գործողություն (rout-1. v- ջախջախել 2. n-ջախջախում, պարտություն):

*An inspired Lionel Messi responded to another penalty miss in style as Barcelona **routed** Getafe 6-0 at Camp Nou on Saturday to take another step towards defending their Liga title.*

Քանի որ պատերազմը և ռազմական գործողությունները հաճախ ընթանում են ավերմամբ և կործանմամբ, ակնհայտ է, որ սովյալ ոլորտի բառապաշարն էլ է հաճախ հայտնվում սպորտային հոդվածներում, տեքստին հադորդելով դրամատիկություն, հույզերի ուժգնություն և պատկերավորություն: Նման բառերից են, օրինակ՝ *to obliterate, to thrash, to smash, to split, to rip, to tear apart, to dismantle, to demolish, demolition* և այլն, որոնք բոլորն էլ ցույց են տալիս հակառակորդ թիմի ջախջախում: Այսպիսով, կարող ենք ասել, որ “**Ֆուտբոլում պարտությունը կործանում է**” կաղապարը ավելի ընդգրկուն “**Ֆուտբոլը պատերազմ է**” հասկացության փոխաբերության մաս է:

*Real Madrid 7-1 Celta Vigo: Ronaldo quadruple **obliterates** visitors.*

*Brisbane Roar has slipped below the Western Sydney Wanderers at the top of the A-League ladder on goal difference after **copping an almighty 6-3 thrashing** at the hands of Perth Glory.*

*Luis Suarez scored four times and Lionel Messi netted a hat-trick as Barcelona **thumped** 10-man Valencia 7-0 in the first leg of the Copa del Rey semi-final at Camp Nou on Wednesday.*

*They remained that way today with a 3-0 **clobbering** of Champions League side Bayer Leverkusen.*

*Real Madrid **toe apart** Celta Vigo, thanks in large part to a Cristiano Ronaldo hat-trick, as they made an explosive continuation to their efforts to repair their Primera Division title challenge with a 7-1 triumph.*

Պետք է նշել, որ վերը քննարկված բառերը հաճախ հանդիպում են հոդվածների վերնագրերում և կարևոր դեր են խաղում ընթերցողների ուշադրությունը գրավելու առումով: Ամենահաճախը կիրառվում են to

dismantle (քանդել, ապամոնտաժել) և to demolish (քանդել, ավերել), demolition (ավերում, քանդելը) բառերը:

*Borussia Dortmund Remains Perfect in **Dismantling** of Bayer Leverkusen.*

*Barcelona 7-0 Valencia: Suarez Scores FOUR in Copa del Rey **Demolition**.*

Կարող են նաև կիրառվել այնպիսի բառեր, որոնք ցույց են տալիս մարդուն վնաս հասցնելու գործողություն:

*The Grandmaster: How Sergio Busquets was key to Barca **vivisecting** Valencia.*

*Liverpool show Villa No Love in Six-Goal **Slaughtering**.*

Բնական է, որ ֆուտբոլային խաղի ամենակարևոր և դրամատիկ դրվագը՝ “գոլ խփելու” գործողությունը նկարագրելու համար լրագրողները փորձում են ավելի ու ավելի բազմազան և արտահայտիչ լեզվական միջոցներ գտնել: Մեր կողմից ուսումնասիրված հոդվածներից դուրս ենք գրել մոտ 40 արտահայտություն, ինչպիսիք են օրինակ to shot home, to slot home, to rifle home, to fire home, to volley home, to lash home, to clatter home, to crash home, to blaster home, to loop in, to whip in; to finish clinically, որոնք նկարագրում են տվյալ իրավիճակը և դրանց մեծ մասը գալիս է ռազմական և կործանման, ավերման ոլորտից: Նշված բայերի մի մասը գրանցված են բառարաններում որպես այդ բառի՝ սպորտային ոլորտում կիրառվող իմաստ, մի մասն էլ դեռ պահպանել են իրենց փոխաբերական արտահայտչականությունը:

*Eden Hazard **rifled home** number four from a free-kick and Oscar had a penalty saved before fellow substitute Bertrand Traore completed the scoring as Chelsea maintained boss Guus Hiddink's hopes of lifting the trophy he won in 2009 with a 13th domestic match unbeaten. (Chelsea 5-1 Manchester City: Blues thrash Pellegrini's youngsters in FA Cup).*

***Stoke** led at the break when Peter Crouch **fired home** after Peter Odemwingie had hit the base of a post. (BBC report Feb 2014):*

*Jeison Murillo rose highest to flick on a right-wing corner from Marcelo Brozovic at the near post and D'Ambrosio was on the move **to volley home** left footed. (Inter 3-1 Sampdoria: Icardi caps convincing victory).*

Ակնհայտ է, որ to lash (մտրակել, խարազանել) և to clatter (շառաչել, շրխկացնել) to tuck (խցկել) բառերը օգտագործվել են փոխաբերաբար՝ ցույց տալու հարվածի ուժգնությունը կամ ձևը:

*The Mariners were still adjusting to Roux's departure when Fornaroli slipped Garuccio in behind the defence **to lash home at the near post.** (Storm Roux injury mars Melbourne City's 4-1 win over Central Coast Mariners in A-League).*

Բացի վերը քննարկված մի շարք կոնկրետ կադապարված իրադրությունների նկարագրությունը ապահովելուց, ռազմական բառապաշարը փոխաբերորեն կիրառվում է նաև ֆուտբոլային խաղի ցանկացած այլ դրվագ կամ երևույթ նկարագրելու համար:

*Neymar was denied a hat-trick late on by Guaita's outstretched leg after Messi **split the defence** once again, but Barca's attention now turns to the visit of Arsenal on Wednesday after another comprehensive win.*

*Luis Suárez was also shorn of great moments. These two of late have been **ripping opponents to pieces** with daring dribbles and displays of physical power, but here they were comfortably within themselves with the exception of Messi's nutmeg on Laurent Koscielny.*

*A few minutes later Xabi Alonso strolled past a couple of home players before **piercing** the Dortmund defence with a perfectly weighted pass to Arjen Robben but the Dutchman's shot, which was going wide anyway, was saved by Bürki.*

*By about five minutes into the half, though, the game settled into an **all-out siege in Atleti's defensive third.***

*After progressing to the DFB-Pokal semifinal with a tough 3-1 win against VfB Stuttgart, the Black and Yellows didn't quite **fire on all cylinders.***

*Luis Enrique urges **Barcelona to soldier on.***

*Thomas Tuchel's men **shared the spoils** with Saturday's hosts to ensure they remain 10 points clear of them in the battle for the runner-up spot.*

Սպորտի մրցակցային ոգով է պայմանավորված նաև դրա ընկալումը որպես որսորդություն, որտեղ մարզիկները, տվյալ դեպքում ֆուտբոլիստները, կամ որսորդներ են կամ կենդանիներ: Այսպիսով, կարող ենք առանձնացնել “Սպորտը որսորդություն է” և “Մարզիկները որսորդներ են” կամ “Մարզիկները կենդանիներ են” հասկացությային փոխաբերությունները:

Nevertheless, *Luis Enrique can reflect on a job well done for his **treble-chasing** side, and a nine-point advantage at the Liga summit ahead of Atletico Madrid's Sunday encounter with Villarreal.*

*Like Ozil, the best part of his night **was chasing** Messi down and tackling him.*

He kept on hassling and hunting for another goal.

*Thomas Vermaelen's introduction in place of midfielder Sergi Roberto showed Barcelona's need to take the sting out of an unexpectedly tricky assignment, and lively Las Palmas substitute Sergio Araujo twice came close **to snatching a point.***

*The Colchoneros produced a superb second-half display **to claw themselves back** into the affair and take it to extra time, but they were ultimately beaten 5-3 on penalties after Juanfran struck the post in the shootout.*

*Neymar got the assist on a play that perfectly embodied the offensive prowess of FC Barcelona's **three-headed monster** and which was a harbinger of what would become an avalanche of goals.*

*Against Gladbach, **the lion inside him looked to have been tamed.** But when needed **to let the cage open**, he did.*

*Luis Suárez, the decisive **predator.***

Շատ հաճախ թիմերը համեմատվում են մեխանիզմի, սարքի, մեքենայի հետ, որի դետալները մարզիկներն են: Մարզիկները կարող են հանդես գալ ոչ միայն դետալների դերում, այլև, օրինակ՝ մեքենայի վարորդի: Այսինքն, կարող ենք խոսել “**Թիմը մեխանիզմ է**” և “**Մարզիկները վարորդներ են**” հասկացության փոխաբերությունների մասին:

*Barcelona's brutal **cruise control** at Arsenal will strike fear into Europe's heavyweights.*

*Barcelona beat Arsenal and they did it without ever really **hitting top gear.***

*Did the Blaugrana find that **untouchable gear** where the ball rolls and zips between them and they operate at a ridiculous rate of passes-per-minute?*

*Pepe opened the scoring in the run-up to half-time before Ronaldo **stepped up a gear after** the break, netting his first three goals in a period of less than 15 minutes before going on to hit a fourth.*

*To a degree, Zidane was lucky that Barca **took their foot off the gas** when they did.*

*It ended goalless and Dortmund now have four days **to recharge their batteries** ahead of another bruising encounter, against Tottenham on Thursday.*

*Collecting Reus' pass on the halfway line, Mkhitaryan drove confidently towards a **backpedaling** Hannover defense, darted in and sent a 25-yard effort arrowing beyond Zieler's dive.*

Մեկ այլ հետաքրքրական հասկացության փոխաբերություն է “**Սպորտը ճամփորդություն է**”: Հաշվի առնելով այն փաստը, որ, օրինակ, ֆուտբոլային թիմերը ամբողջ տարվա ընթացքում պայքարելով երկար ճանապարհ են անցնում դեպի նպատակակետը՝ մրցանակը, բնական է, որ հաճախ ճամփորդության տիրույթի բառեր են օգտագործվում տվյալ ընթացքը նկարագրելու համար: Մի փուլից մյուսն անցնելու գործողությունը ցույց տալու համար հաճախ օգտագործվում է to cruise (նավարկել, նավով ճամփորդել) բայը, որը նաև մատնանշում է ընթացքի հեշտությունը:

*Even though **cruising through** the game, Barcelona created more guilt-edged chances to score than the Gunners.*

*The Blues **cruised to** an emphatic victory but the Dutch coach said it was not an easy game and is looking forward to facing Everton in the quarter-finals of the competition.*

*Inter will drop back to fifth should Roma beat Palermo on Sunday, but they should at least **head into** next weekend's clash trip to leaders Juventus with a measure of their early season confidence restored.*

*Čech **headed into** the game as owner of the longest shutout streak against Lionel Messi anyone in World football could boast: six games.*

*Cheikhou Kouyate was given a straight red card for bringing down Adam Henley as he raced through on goal, but Emenike and Payet each doubled their tallies late **on to secure safe progress for** the visitors into the last eight.*

*Guus Hiddink's side are into the last eight of the tournament after goals from Diego Costa, Willian, Gary Cahill, Eden Hazard and Bertrand Traore **saw off** the visitors.*

To See off - սպորտային լեզվում արտահայտում է *հակառակորդ թիմին մրցաշարից դուրս թողնել, կամ պարտության մատնել* իմաստը:

*Blackburn had failed to beat West Ham in their last 11 meetings but an upset looked as though it could be on the cards when Ben Marshall **steered in from** outside the area to give them the lead.*

*"Everton at their home is difficult, of course, but we hope **to keep this flow we are** in and maintain it to the next round."*

*The title triumph in 2011-12 is Madrid's only Liga win in the last eight years and in that same period, Barca have claimed the Primera Division no less than five times (three under Pep Guardiola, one with Tito Vilanova and another coached by Luis Enrique). And the Catalans are well on **course for a sixth** in the current campaign.*

Տուտըրը հաճախ նաև ընկալվում է որպես թատերական ներկայացում, որտեղ մարզիկները դերասաններն են, իսկ մարզիչը՝ ռեժիսորը:

*Borussia Dortmund 3-1 Hoffenheim: Tuchel's men **stage dramatic comeback**.*

*A motivated team and a clearly improved defence **set the stage** for Dortmund's 3-1 win over VfB Stuttgart in the quarter-final of the German cup.*

*The spectators had to wait twelve minutes before Dortmund's offense **went full comedy mode**, as four players in Stuttgart's penalty box could not find the back of the net.*

*Luis Suárez and Lionel Messi **staged a scintillating performance** on Wednesday night at Camp Nou.*

Քանի որ փոխաբերությունը աշխարհի ընկալումը հեշտացնող միջոց է՝ մի առարկան կամ երևույթը մեկ այլ առարկայի կամ երևույթի միջոցով [Lakoff & Johnson's 1080:36], ակնհայտ է, որ սպորտային մեկնաբանները և վերլուծական հոդվածների հեղինակները, օգտվում են այս ճանաչողական գործիքից, մի կողմից ավելի հասկանալի դարձնելու տեքստը, մյուս կողմից՝ փորձելով բարձրացնել դրա արտահայտչականությունը՝ փոխաբերության միջոցով հաղորդելով լարվածություն և դրամատիկություն:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Gunnar Bergh (2011) Football is war: A case study of minute-by-minute football commentary. Available at <http://www.ufjf.br/revistaveredas/files/2011/05/artigo-72.pdf>
2. Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
3. Lakoff, G. (1991) “Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the Gulf.” Available at http://www.ac.wvu.edu/~market/semiotic/lkof_war.html (November 2008)
4. Seddon, P. (2004) *Football Talk*. London: Robson Books.
5. Воронков, П.(2006) Спортивная пресса как тип. М.: Самиздат
6. Зилберг, А. Б. (2001) Спортивный дискурс: базовые понятия и категории, исследовательские задачи/ А. Б. Зилберг// Язык, сознание, коммуникация: СБ статей/ Отв. Ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М.: МАКС Пресс
7. Кайда, Л. Г. (1989) Стилистические ресурсы современного спортивного репортажа// Спорт в Зеркале журналистов. М.:
8. Новоселова, Т.Н. (2003) Истоки базовой метафоры MATERIAL WEALTH IS PLENTY OF FOOD [Текст] / Т.Н. Новоселова // Современные лингвистические теории: Проблемы слова, предложения, текста: Вестник ИГЛУ. - Сер. Лингвистика. - Иркутск, - № 4.
9. Пронина, Е. Е. (1989) Психология спорта и психология репортажа// Спорт в Зеркале журналистов. М.: Мысль
10. Чудинов, А.П. (2004) Учение о метафоре в когнитивной лингвистике / А. П. Чудинов // Проблемы языковой концептуализации и категоризации действительности. – Екатеринбург: УрГПУ

Կայքեր

1. <http://www.goal.com/en>
2. <http://www.squawka.com/>
3. <http://www.90min.com/>
4. <https://www.fcbarcelona.com>
5. <http://www.bvb.de/eng>

ЛИЛИТ БАДАЛЯН, СТЕЛЛА МАРТИРОСЯН - КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МЕТАФОРА В СПОРТИВНЫХ СТАТЬЯХ

Целью данной работы является изучение роли концептуальной метафоры в обогащении спортивной терминологии и лексики, а именно, футбольной лексики, а также ее роли в создании фигуративности и экспрессивности спортивных статей. Анализ более 200 примеров из таких спортивных источников, как goal.com, squawka.com, 90min.com и т. д. выявил, что война—исходный домен, через который воспринимается футбол; так, матчи описываются как военные баталии, где команды—это войско, игроки— солдаты, а тренеры выступают в роли командиров. Кроме концептуальной метафоры “Спорт (футбол)—война”, журналисты часто используют метафорические модели “Спорт (футбол)—охота”, “Спортсмены (футболисты)—охотники/животные”, “Футбольные команды—механизмы”, “Футболисты—водители”, “Футбол—путешествие”, чтобы облегчить восприятие игры, а также сделать ее описание более захватывающим и экспрессивным.

LILIT BADALYAN, STELLA MARTIROSYAN – METAPHORIC MODELS OF CONCEPTUALIZING SPORTS

The paper aims to study the role of conceptual metaphors in replenishing sports, namely football terminology and vocabulary, as well as providing the figurativeness and expressiveness of sports articles. The analysis of more than 200 examples selected from such specialized websites as goal.com, squawka.com, 90min.com, etc. shows that war is the main source domain through which football is perceived: it is grounded in systematic correlations within people’s experience of war, so the matches are presented as battles, where the teams are the troops, the coaches are the commanders while the players are the soldiers. Besides the conceptual metaphor “Sport (football) is a war”, we come across the metaphoric patterns “Sport (football) is hunting”, “Sportmen (football players) are hunters/animals”, “Football teams are mechanisms” “Football players are drivers”, “Football is a journey” which are often employed by journalists to make the game easy to comprehend, and at the same time to increase its attractiveness by supplementing instances of metaphor with various forms of intensifying terminology that add action and suspense to the text.

ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԻ
ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԵՎ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԼՈՐԵՏԱ ԲԱԶԻԿՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ փոխադարձության կարգ, անդրադարձություն, սեռ, փոխադարձ դերանուններ, բառային, վերլուծական, միջանձնյա հարաբերություններ

Փոխադարձության կարգը բնորոշ է գրեթե բոլոր լեզուներին, բայց թե՛ անգլերենում, թե՛ հայերենում տվյալ կարգի քերականական կարգավիճակը մինչև այժմ մնում է անորոշ՝ տեղի տալով տարբեր մեկնաբանումների և կարծիքների: Անգլերենում որոշ լեզվաբաններ փոխադարձությունը, անդրադարձության հետ մեկտեղ, ներգործական և կրավորական սեռերի հետ միասին սեռային ձևեր են համարել, ոմանք էլ՝ իմաստային բայական կարգեր՝ իրենց բնորոշ հատկություններով: Ինչ վերաբերում է անգլերենի փոխադարձ դերանուններին, որոնք շատ հաճախ հանդիպում են հիշյալ կառույցում, լեզվաբաններից շատերը արտահայտում են երկու կարծիք.

1. վերոհիշյալ դերանունները փոխադարձ սեռի օժանդակ բառերն են,
2. դրանք հանդիսանում են նախադասության լիիրավ անդամ՝ ուղիղ խնդրի գործառույթով: [Ilyish 2012:116-119; Иванова 1981:79; Blokh 1983:181; Payne 2011:308]

Տարբեր ժամանակներում երկու լեզուներում էլ ինչպես բայի սեռի քերականական կարգի, այնպես էլ փոխադարձության և անդրադարձության կառույցների վերաբերյալ գոյություն են ունեցել տարբեր տեսակետներ: Եթե Ա. Ի. Սմիրնիցկին և Ի. Պ. Իվանովան անգլերենում ընդունում են երկու սեռ՝ **Active Voice** (Ներգործական սեռ) և **Passive Voice** (Կրավորական սեռ), իսկ փոխադարձ և անդրադարձ կառույցները համարում իմաստային բայական կարգեր [Смирницкий 2011:257; Иванова 1981:74], ապա Իյիշը և Բլոխը առաջարկում են հինգ սեռ՝ **Active Voice**, **Passive Voice**, **Reflexive Voice** (Անդրադարձ սեռ), **Reciprocal Voice** (Փոխադարձ սեռ), **Medial** կամ **Middle Voice** (Միջին սեռ)՝ առանձին սեռեր համարելով փոխադարձությունը և

անդրադարձությունը [Ilyish 2012:115; Blokh 1983:180]: Դեռ ավելին՝ Ն. Ա. Կոբրինան, Ի. Ն. Բուրդիրեվը, Ա. Ա. Խուդյակովը վերոհիշյալ սեռերին ավելացրել են ևս մեկ սեռ՝ **The Causative voice** (Պատճառական սեռ), իսկ փոխադարձ և անդրադարձ կառույցները նույնպես համարել առանձին սեռեր [Кобрина и др. 2007:105]:

Հայերենում ևս փոխադարձության և անդրադարձության բայական կարգերի նկատմամբ չկա միասնական մոտեցում. գրեթե նույն տարակարծություններն առկա են հայերենի բայական համակարգում: Որոշ լեզվաբաններ դրանց տվել են տարբեր մեկնաբանություններ. Ա.Ղարիբյանը և Է. Աղայանը դրանք համարել են առանձին սեռ [Մ. Ասատրյան 1977:164; Աղայան 1967:120], Ա. Ա. Աբրահամյանը՝ կրավորակերպ չեզոք բայեր կամ միջին-անդրադարձ սեռային առում [Խլղաթյան 2010:134], Ս. Գ. Աբրահամյանը և Ֆ. Խլղաթյանը՝ կրկնասեռ [Ս. Գ. Աբրահամյան 1981:190-195; Խլղաթյան 2010:146-147], Ռ. Իշխանյանը՝ առանձին բառային միավորներ, որոնք կապ չունեն սեռի հետ [Ասատրյան 1977:167]: Մ. Աբեղյանի և Մ. Ասատրյանի կողմից վերոհիշյալ բայերը դիտվել են նաև որպես կրավորական սեռի տարատեսակ [Ասատրյան 1977:156-157], իսկ Բարսեղյանի՝ չեզոք բայեր [Ասատրյան 1977:186]:

Մենք հակված ենք այն կարծիքին, որ փոխադարձությունը չի կարող հանդիսանալ որպես հիմք առանձին բայական սեռ համարվելու համար, և թե՛ անգլերենում, թե՛ հայերենում այն կազմում է առանձին բառային խումբ՝ փոխադարձ իմաստով:

Այժմ ներկայացնենք անգլերենի և հայերենի փոխադարձ կառույցները՝ ի հայտ բերելով դրանց կառուցվածքային առանձնահատկությունները և իմաստային նրբերանգները:

Անգլերենում **փոխադարձ բայերը** ցույց են տալիս գործողություն, որը ենթական կրում է իր վրա, սակայն այդ նույն գործողությամբ երկու առարկանները փոխադարձաբար ազդում են մեկը մյուսի վրա: Այդպիսի բայեր են հանդիսանում՝ *to blame, to divorce, to fight, to greet, to help, to hug, to kill, to marry, to meet, to suit* և այլն: Տվյալ բայերը կարող են կապակցվել փոխադարձ դերանունների հետ (reciprocal pronouns)՝ **each other** և **one another**, որոնք նույնպես մատնացույց են անում փոխադարձ գործողությամբ կամ վիճակով միմյանց կապված անձեր կամ առարկաններ: Օրինակ,

You have given me a seat where poets of all times bring their tribute,
and lovers with

deathless names greet one another across the ages. (BNC)⁹²

Սակայն անգլերենում կան փոխադարձ բայեր, որոնք սովորաբար գործածվում են առանց հիշյալ դերանունների, ինչպես՝ *to meet, to marry* և այլն [Swan 1995:169], օրինակ՝

The festival is pleased to provide an opportunity for audience and musicians *to meet* in the beautiful 12th-century church known as the Spurriergate Centre. (BNC)

Make absolutely independent of one another the record of what has happened and the record of what is required *are never married*. Except as, when the two individuals get together again and they may choose to *marry*. (BNC)

Արտահայտելով առարկայական նշանակություն՝ անգլերենի փոխադարձ դերանունները հոլովվում են բոլոր հոլովներով՝ բացի ուղղական հոլովաձևից: Հետևաբար, նախադասության մեջ դրանք կարող են հանդես գալ գոյականին հատուկ տարբեր շարահյուսական գործառույթներով՝ բացի ենթակայից: Սակայն անգլերենի խոսակցական լեզվում հնարավոր են նաև ենթակայի պաշտոնով օրինակները [Swan 1995:169], օրինակ՝

They listened carefully to what *each other* said. [Swan 1995:169]

Անգլերենի փոխադարձ դերանունները ունեն մեկ քերականական կարգ՝ ստացական հոլով (the possessive case), որի **'s** վերջաավորությունը ավելացվում է հիշյալ դերանունների երկրորդ բաղադրիչին, ինչպես *each other's* և *one another's*. Օրինակ,

Recipients and donors are carefully matched and counselled but never learn *each other's* identities. (BNC)

Too much work and people lose touch with *each other*; too little and they get under *one another's* feet. (BNC)

Ժամանակակից անգլերենում փոխադարձ դերանունները ունեն լայն գործածություն, ընդ որում **each other**-ը սովորաբար գործածվում է, երբ խոսքը գնում է երկու անձերի կամ իրերի մասին, իսկ **one another**-ը՝ երկուսից ավելի անձերի կամ իրերի մասին: Սակայն, հատկապես

⁹² Մենք ներկայացնում ենք Բրիտանական ազգային կորպուսից վերցրած օրինակները՝ առանց հեղինակները նշելու՝ հոդվածի ծավալից ելնելով:

խոսակցական լեզվում դրանք կարող են փոխարինել մեկը մյուսին՝ **each other**-ը հանդես գալով մեծ խմբերի փոխարեն: Օրինակ,

These parts of international law, distinct from *each other* as they are, all overlap at one point or another and cannot be considered entirely in isolation. (BNC)

Այնուամենայնիվ, եթե **each other**-ը մատնացույց է անում երկու մարդու փոխհարաբերության կամ իրերի առնչության յուրատիպ բնույթը, **one another**-ը կենտրոնացնում է մեր ուշադրությունը մարդկանց և իրերի համախմբման վրա [Carter, McCarthy 2006:76]: Օրինակ,

Public and private can learn from each other, as their environments are becoming increasingly alike. (BNC)

Soon Berlin will become overpopulated by images, like New York and Paris, and its images will have lost their powers, save those of reflecting and recalling one another. (BNC)

Հայերենում **փոխադարձ բայերը**⁹³ նույնպես արտահայտում են փոխադարձ գործողության իմաստ և կազմվում են **-վ-** կրավորական ածանցով, թեև չունեն կրավորականության իմաստ: Այդպիսի բայերի թիվը սակավ է՝ *համբուրվել, սիրահարվել, գրկախառնվել, գրկվել, բաժանվել, անջարվել, զարվել, պոկվել, պաշպչվել, ծեծկվել, տեսնվել, ողջագործվել, բախվել, գժվել, զարկվել*: Դրանք սովորաբար դրսևորվում են բայի հոգնակի ձևերում, իսկ եզակի թվում գործածվում միայն այն դեպքում, երբ կապակցվում են գոյականի սեռական-տրական հոլովի և **հետ** կապի միջոցով դրսևորվող խնդրի հետ: Օրինակ,

Մի խումբ շրջապատեց Միքայելին, մի ուրիշը՝ Մելքոնին, մոտեցրին իրարու՝ հրելով ու բոթելով և ստիպեցին *համբուրվել*: («Քառս», Ա. Շիրվանզադե)

Զարմանալի է, ի՞նչ էր ասում քիչ առաջ, իսկ հիմա ինչ է անում, ինչպե՞ս է, որ չի կարողանում հանդուրժել նրա գոյությունը, իսկ ահա այժմ կարողանում է փաթաթվել և նույնիսկ *համբուրվել նրա հետ*, մինչդեռ իր սեփական *հոր հետ* *համբուրվել* չկարողացավ, չուզեց. («Նող և սեր», Սևան Գեղամ)

Փոխադարձ բայերը նաև կարող են հանդես գալ փոխադարձ դերանունների հետ, ինչպիսիք են՝ **միմյանց, մեկմեկու (մեկմեկի), իրար,**

⁹³ Այս տերմինը կիրառվում է մի շարք հայ լեզվաբանների կողմից՝ Ս. Գ. Աբրահամյան, Է. Աղայան, Մ. Ե. Ասատրյան, Հ. Խ. Բարսեղյան, Ֆ. Հ. Խլիլայան և ուրիշներ [Աղայան 1967:322, Ասատրյան 1977:165,191; Խլիլայան 2010:146]:

որոնցից առաջին երկուսը (միմյանց, մեկմեկու) գործածվում են միայն անձերի փոխարեն, իսկ երրորդը (իրար)՝ թե՛ անձերի, թե՛ իրերի, [Խլղաթյան 2010:116], օրինակ,

Հավաքվել էին փրկվածները, սատար եղել
միմյանց ու ցանկանում էին *իրար* վերքեր ամոքել:

Սակայն մենք հանդիպել ենք նաև այնպիսի օրինակների, որտեղ **միմյանց** դերանունը հանդես է գալիս նաև իրի փոխարեն, ինչպես,

Այդ տարրերը համակցվում են **միմյանց** հետ որոշակի կերպով՝ օպ տիկական պատկերներ ստանալու կամ լրյսի աղբյուրից եկող լուս այինհոսքը փոխակերպելու համար:(ՀՍՀ, հ.12,1986)

Հայերենում որոշ փոխադարձ բայեր ունեն համապատասխան ներգործական հակադիրը՝ առանց **-վ-** ածանցի, ինչպիսիք են՝ *համբուրվել-համբուրել, գրկվել-գրկել, բաժանվել-բաժանել, պաշաչվել-պաշաչել, տեսնվել-տեսնել, զարկվել-զարկել, պոկվել-պոկել, զարվել-զարել, անջարվել-անջարել*: Եթե փոխադարձ դերանունը առկա է տվյալ կառույցում, ապա բայը պահանջում է ներգործական սեռ: Օրինակ՝

Նրանք *գրկվեցին / գրկեցին իրար*:

Նրանք *համբուրվեցին / համբուրեցին իրար*:

Միմյանց, մեկմեկու, (մեկմեկի), իրար ձևերը ինքնին սեռական-տրականի իմաստ ունեն և խոսքում հաճախ հանդիպում են տվյալ հոլովներով: Սակայն որոշ փոխադարձ բայերի դեպքում հիշյալ դերանունները դրվում են բացառական հոլովով՝ նախադասության մեջ հանդես գալով անջատման խնդրի շարահյուսական գործառույթով: Անջատման խնդիր են առնում հետևյալ փոխադարձ բայերը՝ *բաժանվել, պոկվել, զարվել, անջարվել* և այլն [Պապոյան, Բաղիկյան 2003:148]: Օրինակ,

Շատ կանայք և տղամարդիկ ինչ ժամանակ ցանկացել են *բաժանվել միմյանցից* ու չվել մի տեղից մյուսը: (Բուլճևիկյան դրոշով, 1936.06.04 #37)

Պետք է ասել, որ նրանք ևս սկզբում անվստահությամբ, փոքր-ինչ իրոնիայով էին վերաբերվում թեմային, սակայն աշխատանքի ընթացքում նրանց ոգևորությունն այնքան աճեց, որ *բաժանվել իրարից* դժվարանում էին: («Օրհնություն և անեծք», Այվազյան Աղասի)

Ըստ Թ. Փեյնիի՝ փոխադարձության իմաստը կարող է դրսևորվել ոչ միայն բուն բառային փոխադարձ բառույթներով, այլև ուրիշ բայերի

միջոցով, որոնք գործածվում են համապատասխան դերանունների հետ, ինչպես՝ *to argue, to accuse*, և այլն: Տվյալ բայերը Բլոխը անվանում է «**փոխադարձված**» (reciprocalized) [Blokh 1983:182; Payne 2011:307-311]: Օրինակ՝

The two opposed parties *have been accusing one another* vehemently.

Թ. Փեյնին առաջարկում է անգլերենի փոխադարձ բայերի համար երկու տարբեր անվանումներ՝ **բառային** (lexical) և **վերլուծական** (analytic): Փոխադարձ կառույցի բառային տեսակը արտահայտված է միայն բայերով՝ իրենց դրսևորած փոխադարձ իմաստով, իսկ վերլուծական տարբերակը, որը նա անվանում է նաև **չարահյուսական** (syntactic) կամ **ընդարձակ** (periphrastic)՝ հիշյալ բայերով և համապատասխան դերանուններով (reciprocal pronouns) [Payne 2011:307-311]: Համեմատենք՝

Jane and Mary *met*. - Jane and Mary *met each other*.

Նույն բայերը ուղիղ խնդրի զուգակցությամբ կորցնում են փոխադարձության իմաստը և դառնում սովորական բայեր: Օրինակ՝

They *met her* at the station.

Նույն երկույթը կարող ենք դիտել հայերենում, օրինակ՝

Նրանք *Սևակին* պատահաբար *հանդիպեցին* փողոցում:

Ուսումնասիրության ենթարկելով անգլերենի և հայերենի փոխադարձ դերանունների կիրառության դեպքերը Բրիտանական (British National Corpus) (1000 օրինակ) և «Արևակ» ազգային կորպուսներում (1000 օրինակ)՝ մենք եկել ենք այն եզրակացության, որ դրանք միջանձնյա հարաբերություններ արտահայտելիս դրսևորում են տարբեր իմաստային նրբերանգներ՝ այն է, ինչ նշվում է Ե. Մխիթարյանի և Մ. Վարդանյանի հոդվածում [Mkhitryan, Vardanyan 2014:63-69]: Այսպես, **each other** փոխադարձ դերանունը գործածվում է այն դեպքում, երբ շեշտվում են միջանձնյա ջերմ, մտերիմ հարաբերությունները, իսկ **one another**-ը գլխավորապես հանդես է գալիս չեզոք կամ պաշտոնական-ձևական, սառը հարաբերություններ արտահայտելու համար: Հայերենում **each other**-ի համարժեքը հանդիսանում է **իրար** փոխադարձ դերանունը, որը հիմնականում պահպանում է նույն իմաստային նրբերանգները: Անգլերենի **one another** դերանվանը հայերենում համապատասխանում է **միմյանց** փոխադարձ դերանունը, որին բնորոշ է գրեթե նույն իմաստային դրսևորումները: Ամենագործածական փոխադարձ դերանունը անգլերենում **each other**-ն

է, իսկ հայերենում՝ **իրար**-ը: Այսպիսով, մենք ստանում ենք հետևյալ պատկերը.

Փոխադարձ դերանունների հաճախականությունը և իմաստային հարաբերությունները

դերանուն	Հաճախականություն	Միջանձնյա հարաբերություններ (2000 օրինակ)		Գործածություն անշունչ առարկաների հետ
		պաշտոնական-ձևական, սառը հարաբերություններ	մտերիմ, ջերմ հարաբերություններ.	
each other	10202	73	363	64
one another	2635	249	113	139
իրար	1516	21	158	320
միմյանց	399/57	406	65	29

Ստորև բերենք «միջանձնյա ջերմ հարաբերություններ» իմաստով մի քանի օրինակներ՝

When we are together the atmosphere is electric. We read *each other's* thoughts and share *each other's* interests. (BNC)

Every day couples meet who are amazed at how right they are for *each other*. (BNC)

Ես նայեցի նրան, նա նայեց ինձ, և մեր հայացքները գրկեցին **իրար**: (Արձակ, Ա.Իսահակյան)

Մենք շատ լավ էինք **իրար** հասկանում: («Թևեր», Բալայան Ջորի)

Այժմ ներկայացնենք օրինակներ «պաշտոնական-ձևական, սառը հարաբերություններ» իմաստով՝

But as you cannot see me at present with any advantage to yourself, I leave for Tunbridge, my dear, and hope we shall better understand **one another** on my return. (BNC)

How strangely you talk! Are not the two sexes made for one another?

And is it not natural for a gentleman to love a pretty woman? (BNC)

Կարիք չկա, որ մանրամասն նկարագրեմ, թե ինչպես աստիճանաբար խորացավ միմյանց նկատմամբ մեր սառնությունը, ինչպես Սիմոնը հետզհետև սկսեց հեռանալ: («Բալենին», Շ. Թաթևյան)

Բերենք նաև օրինակներ անշունչ առարկաների հետ՝

Is it true that liberal democracies' don't go to war with one another?

Of course the two regimes, of legacy and trust, were assimilated to *each other* in certain relatively minor respects. (BNC)

Արդյունքում՝ ձեռավորվել են երկու զուգահեռ աշխարհներ՝ իշխանություններ ըր, իրենց անձնական խնդիրներով եւ հետաքրքրություններով, հանրությունը՝ իր անկանխատեսելի առօրյայով եւ վաղվանով, միմյանց հետ ոչ մի կապ չունեցող, *միմյանցով* չհապրող համակարգեր, մեկը՝ վերելում, մյուսը՝ նրա տակ: (Առավոտ, 2002.10.29)

— Այո,— ասաց Մելիքը, և նրա ու Ղուկասի

իրար գննող հայացքները հանդիպեցին: («Սիրտ», Ա. Հովսեփյան)

Ուսումնասիրելով անգլերենի և հայերենի փոխադարձ բայերով կառույցների կառուցվածքային և իմաստային առանձնահատկությունները՝ մենք հանգում ենք այն եզրակացության, որ փոխադարձության կարգը թե՛ անգլերենում, թե՛ հայերենում նպատակահարմար չէ ներկայացնել առանձին քերականական բայաստեղծ: Մեր կարծիքով, այն արտահայտված է մի խումբ փոխադարձ իմաստ ունեցող բայերով՝ հաճախ փոխադարձ դերանունների կապակցությամբ: Իմաստային առումով անգլերենի և հայերենի հիշյալ կառույցները համընկնում են, թեև փոխադարձ դերանունների դեպքում չի կարելի խոսել բացարձակ նույնության մասին: Անգլերենում փոխադարձ բայերը զուրկ են որևէ ձևաբանական ցուցիչից, իսկ հայերենում դրանք կազմվում են *-վ-* ածանցով: Վերլուծությունը ցույց է տվել նաև, որ անգլերենի փոխադարձ դերանունները *each other* և *one another-ը* հաճախ գործածվում են որոշ իմաստային տարբերակչությամբ, որը համեմատած հայերենի *իրար* և *միմյանց* դերանունների շատ ավելի աննշան է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աբրահամյան, Ս. Գ. Ժամանակակից գրական հայերեն, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, 1981
2. Աղայան, Է. Ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, 1967

3. Ասատրյան, Մ. Ե. Ժամանակակից հայոց լեզվի ձևաբանության հարցեր, Երևանի Համալսարանի Հրատ., Երևան, 1977
4. Խլիլյան, Ֆ. Հ. Ժամանակակից հայոց լեզու, մաս Բ, Երևան, Զանգակ-97, 2010
5. Պապոյան, Ա. Բաղիկյան Խ. Ժամանակակից հայոց լեզվի շարահյուսություն, Եր.:Երևանի համալս. հրատ., 2003, 462 էջ
6. Иванова, И. П. Бурлакова, В. В. Почепцов, Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка, М.: Высшая школа, 1981. - 285 с.
7. Кобрин, Н.А. Болдырев, Н.Н. Худяков, А.А. Теоретическая грамматика современного английского языка, учебное пособие, М.: Высшая школа, 2007. - 368 с.
8. Лайонз, Дж. Введение в теоретическую лингвистику. М.: Прогресс, 1978.-544с.
9. Смирницкий, А.И. Морфология английского языка, М.: Литература на иностранных языках , 2011.440 с
10. Blokh, M. A course in Theoretical English Grammar. М.: Visshaya shkola, 1983
11. Carter, R.; McCarthy, M. Cambridge Grammar of English:Cambridge, 2006: CUP
12. Ilyish, B. A. The structure of Modern English, Leningrad:Prosveshchenie, 2012, p. 366
13. Mkhitaryan Y., Vardanyan M. Constructions with Reflexive and Reciprocal Verbs in English and Armenian, Armenian Folia Anglistika, 1(12)/2014-Yerevan
14. Payne, Th. Understanding English Grammar: Cambridge, 2011: CUP
15. Swan M. Practical English Usage, second edition, Oxford, New York, Oxford University Press, 1995, 658p.

ЛОРЕТТА БАЗИКЯН - СТРУКТУРНЫЕ И СЕМАНТИЧЕСКИЕ РАЗЛИЧИЯ МЕЖДУ АНГЛИЙСКИМИ И АРМЯНСКИМИ ВЗАИМНЫМИ КОНСТРУКЦИЯМИ

В статье рассматриваются структурные и семантические различия между английскими и армянскими взаимными конструкциями. Сравнительный анализ показывает, что категория взаимности в армянском языке выражается морфологически - с помощью суффикса **վ**

(-վ-), который прибавляется к глаголу, а также с помощью сочетания глагола с взаимным местоимением. В английском языке взаимность выражается при помощи специальной группы глаголов, имеющих взаимное значение в сочетании с указанными местоимениями или без них.

LORETTA BAZIKYAN - STRUCTURAL AND SEMANTIC DIFFERENCES BETWEEN ENGLISH AND ARMENIAN RECIPROCAL CONSTRUCTIONS

The paper examines structural and semantic distinctive features of reciprocal constructions in English and Armenian. The comparative analysis shows that the category of reciprocity in Armenian is expressed morphologically: by means of the suffix **v (-վ-)** which is added to the verb as well as by combining the verb with reciprocal pronouns. In English reciprocity is expressed through a special group of verbs which have reciprocal meaning in conjunction with respective pronouns or without them.

THE SEMANTIC AND STRUCTURAL FEATURES OF NONCE BLENDS
(ON THE MATERIAL OF ENGLISH JOURNALISTIC ARTICLES)

GAYANE BARSEGHYAN

Key words: blends, new words, analogy, semantic and structural features

The article addresses the problem of the semantic and structural characteristics of nonce blends that are coined in English newspaper and magazine articles. Blends are new words coined by merging parts of existing words. They are also called “*portmanteau words*” “*amalgams*”, “*combinations*”, “*coalesced words*”, “*telescope(d) words*”. Nonce blends emerge as a result of social changes, and the constant development of the English language. In most cases nonce blends (i.e. blends that are coined for one occasion) gain wide popularity and are, eventually, registered in English dictionaries. In English newspapers new blends are mainly used with the view of shortening the channel message and making an impact upon the reader.

The studies on the nature of English blends have been so far based on subjective observations. According to V. Renner, F. Maniez and P. Arnaud blending is an instance of compounding [Renner 2012]. In the spirit of M. Kelly and V. Adams, blending is an instance of shortening [Kelly 1998; Adams 1973]. A. Lehrer states that blending is an instance of creative word formation [Lehrer 1996].

In terms of their structure and semantics, L. Bauer states that blends are “*random*”, “*fairly arbitrary*” and therefore “*unpredictable*” [Bauer 1983:232]. Other scholars claim that the structure of English blends is quite predictable from cognitive and linguistic viewpoints [Lehrer 1996; Kelly 1998; Kemmer 2003].

The current study analyses 20 newly formed blends collected from *The Guardian*, *The Daily Mail*, *The Telegraph*, *USA Today*, *The New York Times*, *The Stuff*, *BBC* (online newspaper, *bbc.co.uk*) newspapers, and *Smithsonian*, *ABC news* (online magazine), *Grazia* magazines.

We will look at the following blends: ***alcolock***, ***Amexica***, ***babymoon***, ***Brexit***, ***cloudzilla***, ***momshell***, ***earthscraper***, ***floordrobe***, ***kitchenalgia***, ***Kiwinglish***, ***mob***, ***plyscraper***, ***TomTato***, ***backie***, ***belfie***,

couplie, gelfie, legsie/lelfie, TomTato, teletreat. Let us start by considering the facts.

1. **alcolock**

e.g. *A radical new device that physically stops drink-drivers starting up their cars is to be introduced in the UK [...] The 'alcolock' requires the driver to take a breath-test before the ignition can be turned on and activates a lock if the result is above a certain level* (The Guardian 29 Feb 2004).

The blend **alcolock** was formed by merging the words **alcohol** and **lock**. It means “*a device that stops drunk drivers starting up their cars.*” The meaning of the word under study was deduced from the context it was used in. Hence, its meaning is quite predictable from the context and it is fairly unpredictable out of context.

2. **Amexica**

e.g. **Amexica: War Along the Borderline** by Ed Vulliamy – review (headline) [...] *A vivid dissection of the calamitous US-Mexico 'war on drugs' is illuminating and horrifying* (The Guardian 7 Nov 2010).

The blend **Amexica** was formed by merging the words **America** and **Mexico**. The journalist first uses this nonce word in the headline of the article - ‘**Amexica: War Along the Borderline** by Ed Vulliamy – review’. Then, the journalist explains the meaning: “*US-Mexico war on drugs.*” Hence, the meaning of the blend is quite predictable from the article.

3. **babymoon**

e.g. **'Babymoon' vacation ends with heartbreaking result** (headline) (The USA Today 16 June 2015).

The blend **babymoon** was formed by combining the words **baby** and **honeymoon**. It means “*a vacation by a couple while they are expecting their first child.*” The meaning of the blend under study is fairly unpredictable out of the context it was used in.

4. **Brexit**

e.g. *Dear Britain, beware: **Brexit** could be your Waterloo* (headline) (The Guardian 18 June 2015).

The blend **Brexit** was formed by merging the words **British/Britain** and **exit**. It means “*withdrawal of the United Kingdom from the European Union.*” It is of interest to mention that the word **Brexit** was coined in 2012, by analogy with the blend **Grexit** (*i.e. Greek withdrawal from the Eurozone*) [www.oxforddictionaries.com]. Furthermore, new words were coined on the base of the blend **Brexit**: **Brex** (*short for Brexit*), **Brexiter** (*a*

person who is for withdrawal of the United Kingdom from the European Union), **anti-Brexit** (opposed to withdrawal of the United Kingdom from the European Union). Interestingly enough, the nonce blend – **Bremain** (British/Britain+remain) is the **antonym** of the blend **Brexit**.

5. cloudzilla

e.g. Watch out, it's **Cloudzilla!** Photographer captures formation resembling giant killer reptile over Massachusetts (but is it real?) (headline) (The Daily Mail 6 Sept 2015).

The blend **cloudzilla** was formed by merging the words **cloud** and **Godzilla**. It means “an optical illusion of clouds, resembling a giant killer reptile.” The meaning of the blend is quite predictable from the context it was used in as the author of the article explains its meaning. Meanwhile, its meaning is fairly arbitrary out of context.

It should be noted that the word Godzilla means “a particularly enormous example of something”. The word originates from the name of a huge prehistoric monster [www.oxforddictionaries.com].

6. earthscraper

e.g. Since laws limit the height of new structures in Mexico City, an architect has proposed building a 65-story **earthscraper** (Smithsonian Dec 2013).

The blend **earthscraper** was formed by merging the words **earth** and **skyscraper**. It means “a building that is built underground and has many floors with the roof at ground level” [http://www.macmillandictionary.com]. The article, as a whole, is concerned with the description of the new archeological invention. Thus, the meaning of the given word is deduced from the article it was used in.

7. floordrobe

e.g. Going down: Having a **floordrobe**. Aftermath of wardrobe crisis brought on by shifts in weather and trends (The Guardian 28 Sept 2013).

The blend **floordrobe** was formed by combining the words floor and wardrobe. It is a new kind of a wardrobe and means “a form of storage for clothing which requires no hangers, drawers, doors or effort.” The article does not explain the meaning of the given blend and Google search comes in handy for revealing its meaning.

8. kitchenalgia

e.g. *Sales and profits have jumped more than 60% at Cath Kidson, the purveyor of “**kitchenalgia**” that has become as much a part of the (chintzy) fabric of British life as the late Laura Ashley* (The Guardian 9 Aug 2009).

The blend **kitchenalgia** was formed by combining the words **kitchen** and **nostalgia**. It means “*nostalgia for the homespun domesticity of the 1950s.*”

The following lines of the above-mentioned article vividly reveal the meaning of the blend under study:

Kidston’s teapots and oilcloths, which embrace the image of the 1950s housewife, celebrating baking, afternoon tea and knitting, have become addictive for a generation of women whose busy working and home lives have led them to idealise rather than practice domesticity (The Guardian 9 Aug 2009).

9. Kiwinglish

e.g. *Do you speak **Kiwinglish**? New Zealand’s distinct linguistic identity* (headline) (The Guardian 10 March 2015).

The blend **Kiwinglish** was formed by combining the words **Kiwi** and **English**. The article, headlined “*Do you speak Kiwinglish? New Zealand’s distinct linguistic identity,*” dwells on the linguistic peculiarities of New Zealand English. The meaning of the given word was deduced from the article as the journalist explains the meaning of the newly formed word.

10. mob

e.g. *Meet the ‘modern snobs’ (aka **Mobs**) – the sort of people who only watch TV dramas with subtitles* (Grazia 20 Aug 2012).

The blend **mob** was coined by combining the words **modern** and **snob**. The above-mentioned example demonstrates that the new blend **mob** means “*a modern snob.*” The new blend **mob** is homonymous with the existing word *mob* (*a large crowd of people*). The portmanteau **mob (modern snob)** and the simple word **mob (a crowd of people)** are identical in spelling and sound form, but are different in meaning. Hence, they are perfect homonyms.

11. momshell

e.g. *Celebrity ‘**Momshells**’ Pressured to Look Perfect After Giving Birth* (headline); *Call them ‘**momshells**’ (mother-as-bombshell) for bouncing back after having a baby and jumping right back into their busy Hollywood*

careers looking svelte and stylish with no signs of baby weight (ABC News 20 Aug 2012).

The blend *momshell* was formed by merging the words **mom** and **bombshell**. It means “*a very attractive and glamorous celebrity who does not quit job after having a baby*” [<https://dictionaryblog.cambridge.org/2012/12/17/new-words-17-december-2012>]. In the above-mentioned example the metaphors **bouncing back** and **jumping right back** come in handy for deducing the meaning of the word under study.

12. plyscrapers

e.g. *The development of engineered timber could herald a new era of eco-friendly ‘plyscrapers’* (The Guardian 03 Oct 2014).

The blend **plyscrapers** was formed by merging the words **plywood** and **skyscraper**. It means “*a skyscraper made from plywood.*” The meaning of the given word is fairly unpredictable out of context.

13. teletreat

e.g. *At Kaiser Permanente, dermatologists ‘sit in a suite in San Francisc’ and teletreat patients throughout Northern California, Dr. Yellowlee said* (The New York Times 9 Oct 2012).

The blend **teletreat** was formed by combining the words **telecommunication** and **treatment**. It means “*to diagnose a patient and prescribe medicine via video conferencing.*”

14. TomTato

e.g. *A plant that produces both tomatoes and potatoes, called the TomTato, has been developed for the UK market* (bbc.co.uk 26 Sept 2013).

The blend **TomTato** was formed by merging the words **tomato** and **potato**. It means “*a plant that produces both tomatoes and potatoes.*”

Of special interest are the blends coined by merging the word **selfie** with another word, existing in the English language. These are: **backie**, **belfie**, **couplie**, **gelfie**, **legsie/lelfie**, **yogi**.

e.g. *The Backie: Australian wordofwonderlust.com travel blogger Brooke Saward shoots most of her images from behind* (The Stuff 19 April 2015).

The blend **backie** was formed by merging the words **back** and **selfie** and means a “*selfie of one’s back*”.

e.g. *Now they are posing for a selfie – which she should be called a “couplie”, since there are two of them* (The Guardian 16 June 2016).

The blend **couplie** was formed by merging the words **couple** and **selfie** and means “a selfie of two people”.

e.g. *Little did they know that all the coolest, on trend people had already moved on to ‘yogis’ (yoga+selfie) and ‘belfies’ (bum+selfie)* (The Guardian 07 Dec 2013).

The above-mentioned example clearly suggests that the blend **yogi** was formed by merging the words **yoga** and **selfie** and means “a selfie of oneself taken when doing a yoga.” The blend **belfie** was coined by merging the words **bum** and **selfie** and means “a selfie of one’s bum.”

It should be noted that the word **yogi** means “an expert in, or teacher of the philosophy of yoga” in **Oxford Advanced Learner’s Dictionary** [OALD 2006:1775], whereas the **blend yogi means** “a photograph of themselves taken by someone doing yoga.” This leads us to believe that **the dictionary entry yogi** and **the blend yogi** are **perfect homonyms**: they are identical in sound form and spelling, but are different in meaning.

e.g. *While us mere mortals wouldn’t dream of sharing a picture of yourself looking red-faced and sweaty pumping iron, it seems the **gelfie** is a popular picture choice among stars keen to flaunt their athletic abilities* (The Daily Mail 07 Nov 2013).

The blend **gelfie** was formed by merging the words **gym** and **selfie** and means “a selfie of oneself taken in the gym.”

e.g. *Try to hold back from the **selfies**, the **legsies** and all those smug hashtags* (The Guardian 31 July 2013).

e.g. *First ‘selfie’. Then ‘belfie’. Please spare us the ‘lelfie’ (headline) [...] But a new name for pictures of people’s legs?* (The Guardian 12 Dec 2013).

In the above-mentioned examples the blends **legsie** and **lelfie** were both formed by merging the words **leg** and **selfie**. It might seem natural to assume that **legsie** and **lelfie** both mean “a selfie of one’s legs.”

The blends under study may be grouped into thematic groups: **Science, Technology, and Computing** (*alcolock, clouzilla, earthscraper, plyscraper, TomTato*), **Business, Law, Politics, and Government** (*Amexica, Brexit, Grexit*), **People and Society** (*babymoon, backie, belfie, couplie, gelfie, legsie/lelfie, momshell, yogi*), **Food, Kitchen Appliances, and Clothing** (*kitchenalgia, floordrobe*), **Language, Arts, and Music** (*kiwinglish*).

As far as **the part of speech meaning** of the afore-mentioned blends is concerned, **most of them are nouns (19)**, and only **teletreat** is a verb.

With regard to the inclusion of the studied blends in English monolingual dictionaries, the study of the dictionary data (*Oxford Dictionaries Online* (further **ODO**), *Cambridge Dictionaries Online* (further **CDO**), *Merriam-Webster Dictionary online* (further **MWOL**), *Longman English Dictionary of Contemporary English* (further **LDOCE**)) yields the following results:

Table 1. INCLUSION OF NONCE BLENDS IN ENGLISH MONOLINGUAL DICTIONARIES⁹⁴

BLEND	ODO	CDO	MWOL	LDOCE
alcolock	-	-	-	-
Amexica	-	-	-	-
babymoon	+	-	-	-
backie	-	-	-	-
belfie	-	-	-	-
Brexit	+	+	-	-
cloudzilla	-	-	-	-
couplie	-	-	-	-
earthscraper	-	-	-	-
floordrobe	-	+	-	-
gelfie	-	-	-	-
kitchenalgia	-	-	-	-
kiwinglish	-	-	-	-
legsie/lelsie	-	-	-	-
mob (as a blend)	-	-	-	-
momshell	-	-	-	-
plyscraper	-	-	-	-
teletreat	-	-	-	-
TomTato	-	-	-	-
yogi (as a blend)	-	-	-	-

⁹⁴ The sign ‘-’ indicates that the word has not been registered in the given dictionary. The sign ‘+’ indicates that the word has been registered in the given dictionary.

As it can be seen from Table 1, most of the studied blends have not been registered in English monolingual dictionaries yet. Meanwhile, some of them have already made their way into the above-mentioned dictionaries: the blend ***babymoon*** was registered in ODO, the blend ***Brexit*** was registered in ODO and CDO, the blend ***floordrobe*** was registered in CDO.

The evidence gained from Corpus data (Corpus of Contemporary American English (COCA), Global Web-based Corpus of English (GloWbE)) is rather disappointing with regard to the frequency of the studied blends. The findings suggest that the word ***babymoon*** is presented only in *9 contexts* (COCA +9, GloWbE +9), ***earthscraper*** – in *1 context* (COCA +1, GloWbE +1). The word ***mob*** is presented in ***4751 contexts*** and it is not a blend in any of the sentences cited. The same is the case with ***yogi*** (COCA +644, GloWbE +644). The others, namely ***alcolock***, ***Amexica***, ***Brexit***, ***cloudzilla***, ***momshell***, ***floordrobe***, ***kitchenalgia***, ***Kiwinglish***, ***plyscraper***, ***TomTato***, ***backie***, ***belfie***, ***couplie***, ***gelfie***, ***legsie/lelfie***, ***TomTato***, ***teletreat***, are missing from COCA and GloWbE corpus data.

On balance, the current study has found that the new blends, singled out from English journalistic articles, are mainly predictable in structure and meaning. They reflect the changes of the contemporary world and convey new phenomena and/or new concepts.

This study has shown that most of the nonce blends, dwelt on in the present article, have not entered the studied monolingual dictionaries yet. Nonetheless, ***their nonce status is uncertain*** as they are used in a number of online publications (though they are sometimes repeated), and may in the nearest future make their way into English dictionaries.

REFERENCES

1. Adams V., An Introduction to Modern English Word-Formation, London: Longman, 1973.
2. Bauer L. English Word-formation, Cambridge University Press, 1983.
3. Kelly M., To 'brunch' or to 'brench': Some aspects of blend structure, *Linguistics* 36/3:579-590, 1998.
4. Kemmer S., Schemas and Lexical Blends, Motivation in Language, ed. by Hubert Cuychens, Thomas Berg, René Dirven, Klaus-Uwe

- Panther, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2003.
5. Lehrer A., Identifying and Interpreting Blends: An Experimental Approach, *Cognitive Linguistics* 7/4:359-390, 1996.
 6. Renner V., Maniez F., Arnaud P., Introduction: A bird's eye view of lexical blending. *Cross-Disciplinary Perspectives on Lexical Blending*, De Gruyter Mouton, Trends in Linguistics – Studies and Monographs, pp. 1-9, 2012.
 7. <https://www.theguardian.com/politics/2004/feb/29/uk.transport> 25.09.2016.
 8. <https://www.theguardian.com/world/2010/nov/07/amexica-ed-vulliamy-review> 25.09.2016.
 9. <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/06/15/babymoon-nightmare/71263952> 25.09.2016.
 10. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jun/18/britain-beware-brexit-waterloo-le-monde> 25.09.2016.
 11. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3223888/Watch-s-Cloudzilla-Photographer-snaps-formation-resembling-giant-mutant-reptile-Massachusetts-real.html> 25.09.2016.
 12. <http://www.smithsonianmag.com/ist/?next=/design/the-next-frontier-in-urban-design-will-send-you-undeground-180947628> 25.09.2016.
 13. <https://www.theguardian.com/fashion/2013/sep/28/the-measure-whats-hot-whats-not> 25.09.2016.
 14. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/aug/09/cath-kidston-recession-floral-empire> 25.09.2016.
 15. <https://www.theguardian.com/media/mind-your-language/2015/mar/10/do-you-speak-kiwinglish-new-zealands-distinct-linguistic-identity> 25.09.2016.
 16. <https://dictionaryblog.cambridge.org/2013/03/04/new-words-4-march-2013> 25.09.2016.
 17. <http://abcnews.go.com/blogs/lifestyle/2012/08/celebrity-momshells-pressured-to-look-perfect-after-giving-birth> 25.09.2016.
 18. <https://www.theguardian.com/cities/2014/oct/03/-sp-wooden-skyscrapers-future-world-plyscrapers> 25.09.2016.
 19. http://www.nytimes.com/2012/10/09/health/nantucket-hospital-uses-telemedicine-as-bridge-to-mainland.html?_r=0 25.09.2016.

20. <http://www.stuff.co.nz/technology/social-networking/67821265/the-demise-of-killer-selfies> 25.09.2016.
21. <https://www.theguardian.com/music/2016/jun/15/taylor-swift-tom-hiddleston-dating-rumors-photos-beach> 25.09.2016.
22. <https://www.theguardian.com/technology/2013/dec/06/selfies-status-updates-digital-bragging-web> 25.09.2016.
23. <https://dictionaryblog.cambridge.org/tag/2014/page/6/?iframe=true&review=true%2Ffeed%2F> 25.09.2016.
24. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/lostinshowbiz/2013/dec/12/selfie-belfie-lelfie-peoples-legs> 25.09.2016.

ԳԱՅԱՆԵ ԲԱՐՍԵԴՅԱՆ - ԴԻՊԿԱԾԱՅԻՆ ԲԱՌԱԽԱՌՆՈՒՐԴՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (ԱՆԳԼԱՆԵԶՈՒ ԼՐԱԳՐԱՅԻՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՆՅՈՒԹԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)

Հոդվածում ներկայացվում են անգլալեզու տպագիր և առցանց լրագրային հոդվածներից քաղված դիպվածային բառախառնուրդները՝ իմաստակառուցվածքային առանձնահատկությունների դիտանկյունից:

ГАЯАНЕ БАРСЕГЯН - СЕМАНТИЧЕСКИЕ И СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОККАЗИОНАЛЬНЫХ БЛЕНДИНГОВ В АНГЛИЙСКИХ ЖУРНАЛИСТКИХ СТАТЬЯХ

В данной статье анализируются семантико-структурные особенности окказиональных блендингов в англоязычной прессе.

THE USE OF MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

LIANA GALOYAN

Key words: cognitive activity of students, techniques and tools for learning, teaching methods, innovative technologies, multimedia project, information resources, foreign language, internet-technologies, distance learning

In the modern conditions of information society, its intensive development in the social, economic and cultural spheres, the demand for foreign language study is increasing. The necessity of foreign language learning is closely connected with the alteration in the world map, the development of human activity and the spread of the new requirements in all aspects of life. The knowledge of a foreign language provides an opportunity to get acquainted with the world culture and to implement the potential of vast resources of the Internet.

It should be noted that the status of a foreign language in the Armenian society has been substantially changed in recent years. The economic and socio-cultural situation in the republic has provided a strong motivational basis for foreign language study. Mastering foreign languages is regarded as a means of communication uniting countries and nations. There is a need for highly qualified education in our society and it is increasing day by day. The people perfectly mastering foreign languages in their professional activity and interpersonal communication are in great demand nowadays.

The problem of the application of up-to-date technologies has become more urgent over the last few years. It is not only the application of modern technical means, but also the use of new forms and methods of foreign language teaching.

Not long ago the foreign language teaching was based on the traditional approach only, in the auditorium the lecturer didn't always have the opportunity to grant proper attention to everyone, thus, many students had no motivation towards the study process and lost their interest in it which led to an essential decrease in their level of knowledge. Therefore, one of the main purposes of the lecturer is to stimulate each student to take an active

part in the educational process and to provide appropriate conditions and friendly atmosphere for their creative activities. In this respect the use of computer and multimedia means help to carry out the professionally oriented approach to teaching and provides the differentiation taking into account students' abilities and their level of knowledge. [Ward 2009:115]

Foreign language teaching with the use of audio-visual aids and computer is a wide-spread phenomenon nowadays which enables students to work in the interactive teaching environment. Moreover, computer can be effectively used to make visual presentation of the teaching material, to enlarge their vocabulary and to get acquainted with new samples of statements.

Audio-visual aids have long been used in the auditorium as an important tool for teaching and checking the students' listening comprehension and for developing their speaking skills. In recent years combining video with information technology is being developed. Videos are a familiar medium that can be used effectively as a motivational tool. Video is the best means of demonstrating native speakers' natural fluent communication and their natural behaviour in the process of communication. [Altman 1989:25]

The computer can be used in various tasks and situational dialogues considering the students' personal characteristics. The use of computer not only allows to increase the effectiveness of teaching, but also motivates students for the further foreign language study.

In modern teaching methods PowerPoint presentation is widely used nowadays. However, in order to make a good and interesting speech students must gain enough vocabulary, acquire grammar skills and speech habits.

While preparing a presentation students must not only make it in accordance with all the requirements, but also work out special assignments for listeners. These tasks can be displayed on the screen in the way of a slide show. The audience may ask questions and suggest the discussion of some controversial issues touched upon in the presentation. The lecturer often gives the students opportunities to comment on it and express their own opinion about the project. Such a careful and sensibly critical approach to the analysis of each presentation helps to avoid mistakes and to improve the quality of presentations.

There are some topics for a PowerPoint presentation included in the syllabus which are supposed to be illustrated. For example, when the topic is "Marriage ceremonies: differences and similarities", it is reasonable to show some slides which will help not only to get acquainted with wedding traditions

in different countries, but also to see the fragments of these ceremonies on the screen so as to get a vivid idea of their national peculiarities. So, the lecturer must encourage the students to create PowerPoint presentation with video clips. However, visual elements such as colour, photos and layout along with the elements concerning the text, for example, the size and the length of the text, can be tailored to the needs of the presentation.

In order to prepare an interesting presentation 4 most important concepts must be taken into consideration: 1) choosing a solid colour background; 2) limiting content; 3) avoiding long sentences; 4) including images and photos. There is a saying: "A picture can say a thousand words".

When preparing a PowerPoint presentation , the advantages include creativity , flexibility and ease . Besides, it is easy to modify the slides whenever necessary . Users can edit the information in slides, delete unnecessary slides , add slides forgotten and rearrange the order of slides in the presentation . The disadvantages that may be encountered in preparing a PowerPoint presentation include lack of necessary skills.

PowerPoint presentation has a variety of advantages to the presenter and listeners. The presenter just needs to click a button which allows the presenter to maintain eye contact with his audience and use his hands for emphasis. A PowerPoint presentation often has a nice appearance and interesting photos which keep the audience interested . Moreover, it can be projected on a big screen for a large auditorium. The disadvantage associated with PowerPoint presentations is the need for certain requirements . A computer , projector, screen and electric power will be needed . You also need to dim the lights in the room to allow adequate visualization . The other disadvantage is the risk of technical problems .

After the presentation , PowerPoint slides can be easily distributed to the necessary people for future reference . Unlike paperwork, a PowerPoint presentation can be easily stored on the computer making it difficult to be lost or misplaced . The disadvantage is that the electronic file may be lost as a result of a computer virus or accidentally being deleted. Drawbacks also include over-dependence on slides for the content and if the presentation is too long, it may become boring and tiresome.

The methods of foreign language teaching are constantly perfecting and a multimedia revolution is taking place in this area at present. The large amount of multimedia auditoriums are used in the study process. They are fitted with all kinds of up-to-date equipment such as Internet resources,

satellite television and various audio-visual teaching materials. The educational teleconferences are of great significance in the study process. Students can discuss the matters of current interest with their fellow students from foreign countries online.

The main idea of the multimedia project is to create necessary conditions for the joint educational activities of students. Students are different. Some of them grasp the lecturer's explanations easily and have no difficulty in acquiring lexical material and communicative skills. Others need more time to comprehend the study material. So, in such cases it is more reasonable to unite them in a small group of 4-5 students and give them the same assignment which they are supposed to complete by making joint efforts. [Yung 2001:168]

The advantage of this kind of work is that each student is responsible not only for the result of his own work, but also is in charge of the whole group. Therefore, backward students try to keep up with the successful ones who, in their turn, are concerned about the lagging students to have a thorough understanding of the material. The joint work gives a good incentive for cognitive activities and communication, as every student can rely on his fellow students' assistance.

It is also very important for the students to obtain the supplementary educational material, to analyze the information, to be capable of making conclusions and giving their reasons as well as to solve the arising problems. Hence, the lecturer can pay more attention to students in each individual case. The community of aims and interests, individual responsibilities and equal chances for success provide the lecturer with the opportunity to be oriented towards each student.

The aim of applying multimedia technologies in the educational process is to combine traditional methods of teaching with the innovative ones, to perform the informative, constructive and analytical functions; to provide a positive emotional background for the study process and the connection between theory and practice. [Fedotovskaya 2009:401] Multimedia technologies are usually accompanied by special programs, dictionaries and have such advantages as:

- they improve the teaching methods in modern conditions.
- they make it possible to reveal the students' linguistic abilities.
- they are based on distance learning.

- they create language environment and raise the students' responsibility. [Yang 2001:182]

In order to use these technologies students ought to be familiar with the basic principles of using computer and to possess the knowledge necessary for making a multimedia project. These projects allow students to interpret the subject individually and enable them to comment on their work and share their ideas with each other. Students realize that they have done a serious research only when they are to represent it or to give the description and explanation of a certain concept.

Distance learning is also a widely spread phenomenon at present times. The use of computers and the Internet have made distance learning easier and faster and today virtual schools and virtual universities deliver full curricula online. Distance education has a long history, but its popularity and use has grown as more advanced technology has become available.

Distance education can provide a broader method of communication within the realm of education. With the many tools and programs that technological advancements have to offer, communication appears to increase in distance education amongst students and the lecturers, as well as students and their classmates. The distance educational increase in communication is an improvement that has been made to provide distance education students with as many of the opportunities as possible as they would receive in in-person education.

Present-day online communication allows students to associate with various schools and programs throughout the world that are not available in in-person learning. This is beneficial, because students have the chance to combine new opinions with their own and develop a solid foundation for learning.

The high education fee effects students in higher education, to which distance education may be an alternative. Distance education has become a more cost-effective form of learning, and can sometimes save students a significant amount of money as opposed to traditional education. Distance education may help to save students a considerable amount financially by removing the cost of transportation as well as from the economic burden of high-priced course textbooks. The increasing improvements in technology have resulted in many school and university libraries having a partnership with digital publishers that offer course materials for free, which can help students with educational costs. Distance learning may also enable students

who are unable to attend classes, due to disability or illness, to get a good education.

However, some students attempt to participate in distance education without proper training with the tools needed to be successful in the program. The lack of advanced technology skills can lead to an unsuccessful experience. So, schools have a responsibility to adopt a proactive policy for managing technology barriers.

Distance learning also has disadvantages. Some people say that one of the disadvantages of distance education is the lack of direct face-to-face social interaction, however as more people become used to personal and social interaction online it is becoming easier for learners to both project themselves and socialize with others.

A more complex challenge of distance education relates to cultural differences between students and lecturers and among students from different countries. Distance programs tend to be more diverse as they could go beyond the geographical borders of regions, countries and continents, and cross the cultural borders that may exist with respect to race, gender and religion, which is so important especially in foreign language teaching.

Another modern technology very popular with people today is the Skype. It is a free global telecommunication of a high quality. By introducing Skype into the educational process, students enjoy the opportunity to communicate with native speakers face to face. The intercourse is not restricted to only two interlocutors, the student can contact with several interlocutors simultaneously.

The advantage of using computer in the auditorium is evident. Students not only fulfil a great number of supplementary tasks, but also take the initiative which is not always possible in traditional teaching. But anyway the computer cannot plan the lesson instead of the lecturer. It offers just a set of assignments and a proper evaluation system.

While developing educational programs it isn't sufficient to rely on the knowledge of the specialists working in the sphere of information technologies. They aren't aware of the specific features of teaching foreign languages and they don't master the foreign language sufficiently. So, it is reasonable to collaborate with programmers. It becomes obvious that they must teach them not only to use the equipment, but also to create their own electronic educational manuals.

To sum up, it should be stated that the use of modern technologies in foreign language teaching is necessary and effective too, but only as an instrument and not as a rival for the lecturer. The success of the educational process still depends on his or her professional qualities. So, we can make the following conclusion from the mentioned above that it is not difficult to equip a computer auditorium; it is much more difficult to use it effectively.

REFERENCES

1. Ward, Deborah. "What is Student-Centered Learning?" The use of Innovative Teaching Technologies, 2009.
2. Altman, Rick. The Video Connection: Integrating Video into Language Teaching, Boston, Houghton Mifflin, 1989.
3. Fedotovskaya A.B. Introduction of information-communicative technologies in Higher school in teaching foreign languages // Research works of International Scientific conference "Using distance technology in Higher school", 2009.
4. Yang, L.R. Benefits and drawbacks of controlled laboratory studies of second language acquisition-Cambridge University Press, 2001.

ԼԻԱՆԱ ԳԱԼՈՅԱՆ - ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՆՈՐԱՐԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՎԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՄԵՋ

Հոդվածում դիտարկվում են նորարական ուսուցման տեխնոլոգիաների ներդրման հետ կապված խնդիրներ, որոնք լայնորեն կիրառվում են ավանդական դասավանդման մեթոդների փոխարեն: Ինովացիոն գործունեությունը ընդգրկում է դիդակտիկ գործընթացի բոլոր ասպեկտները՝ կազմակերպման ձևերը, ուսուցման բովանդակությունը և տեխնոլոգիան, ուսումնաճանաչողական գործունեությունը: Հոդվածում ուսումնասիրված են հետևյալ ինտերակտիվ ուսուցման տեխնոլոգիաները՝ ծրագրային և համակարգչային: Դիտարկվել են նաև ինտերակտիվ ուսուցման տեխնոլոգիաների ձևերն ու մեթոդները, մասնավորապես՝ օտար լեզվով բանավոր ներկայացումների նախապատրաստում՝ Power Point ծրագրի օգնությամբ, մուլտիմեդիա նախագծերի ստեղծում, հեռակա ուսուցում, Skype-ի կիրառումը ուսումնական գործընթացում և այլն:

ЛИАНА ГАЛОЯН – ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В данной статье рассматриваются вопросы инновационных технологий обучения, пришедших на смену традиционным методам обучения. Инновационная деятельность охватывает все стороны дидактического процесса: формы организации, содержание и технологию обучения, учебно-познавательную деятельность. Выделены и охарактеризованы следующие интерактивные технологии обучения: технология проектного обучения, компьютерные технологии. Рассматриваются формы и методы технологий интерактивного обучения, в частности: подготовка презентаций на иностранном языке с использованием программы Power Point, создание мультимедийных проектов, дистанционное обучение, внедрение Skype в процесс обучения и другие.

**ՈՐՈՇԻՉ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄԻ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ԵՎ
ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

**ՌՈՒՋԱՆՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ
ԷԴՈՒԱՐԴ ՋՈՒԼՀԱԿՅԱՆ**

Հիմնաբառեր՝ մեքենական թարգմանության կատարելագործում, հմաստային նրբերանգ, հետադաս որոշիչ, հմաստային շեղում

Տեղեկատվական հեղափոխության արդի ժամանակաշրջանն ուղեկցվում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բուռն ներթափանցմամբ՝ հասարակական-տնտեսական կյանքի բոլոր ոլորտներ: Տեխնոլոգիաների դերը մեծ է նաև միջմշակութային շփման հարթակներ ստեղծելու գործում:

Միջմշակութային արագ և արդյունավետ հաղորդակցման գործում առանձնապես մեծ է մեքենական թարգմանության դերը՝ ոչ միայն զուտ մարդկային, այլ նաև գործնական կապերի հաստատման առումով: Այն երկրագնդի տարբեր հատվածներում բնակվող գիտնականներին հնարավորություն է տալիս համագործակցել հեռավորության վրա, փոխանակվել գաղափարներով և ընդլայնել գիտական հետազոտությունների սահմանները [Арутюнова 2012, Воронович 2013]:

Որպես հետևանք՝ զգալի աճ է գրանցվել նաև այլ ոլորտների վերաբերյալ թարգմանությունների պահանջարկի հարցում: Հաշվի առնելով մեքենական թարգմանությունների համակարգերի հաջողությունը օգտատերերի շրջանում, կարելի է ենթադրել, որ դրանց կիրառելիության շրջանակները դեռ շատ կընդլայնվեն: Ասվածի վառ ապացույցն է օգտատերերի օրեցօր աճող պահանջների բավարարմանն ուղղված՝ մեքենական համակարգերի նորանոր առաջարկությունները: Այստեղ առանձնապես կարևորվում են մեքենական թարգմանության կատարելագործմանը և լեզվական ապահովմանն ուղղված առաջարկությունները, քանի որ մեքենական թարգմանությունները, սովորաբար, ուղեկցվում են որոշ լեզվական խնդիրներով, որոնց լուծումն այսօր դարձել է հրատապ [Нелюбин 1991]: Կարևոր խնդիրներից մեկն է

որոշիչ երկրորդական անդամով նախադասությունների մեքենական թարգմանության ճշգրիտ իրականացումը: Քանի որ որոշիչը մեծամասամբ արտահայտվում է ածականով, տվյալ հոդվածում ներկայացվում և վերլուծվում են միայն ածականով արտահայտված որոշիչ երկրորդական անդամով նախադասությունների մեքենական թարգմանություններն ու վեր են հանվում դրանց հնարավոր սխալները:

Մեքենական թարգմանությունների համար ընտրվել են բազմալեզու մեքենական թարգմանության մեջ ամենալայն տարածում գտած ծառայությունները՝ «Google Translator»-ը և «Translator.am»-ը: Թարգմանությունների համար ընտրվել են հոդվածներ հանրահայտ անգլիալեզու թերթերից, ինչպիսիք են՝ «The Guardian»-ը, «The Daily Star»-ը, «The Telegraph»-ը և այլք:

*At this **crucial** time for Britain's relationship with the rest of Europe, the question of for whose sake **vital** decisions are being made is an important one (The Guardian, 2016)- Այս կարևոր ժամանակահատվածում համար Մեծ Բրիտանիայի հետ հարաբերությունների մնացած Եվրոպայի, այն հարցին, որուն համար կարևոր որոշումներ են արվում շար կարևոր է(Google Translate) - Այս բեկումնային ժամանակվա վրա Մեծ Բրիտանիայի հարազատության մնացած Եվրոպայի հետ համար, հարց, կենսական որոշումներն արվում են որի , է մեկ-ը կարևոր (Translator.am):*

Ինչպես տեսնում ենք, առաջին թարգմանության մեջ **Google Translate**-ը անգլերենի **crucial**, և **vital** ածականները հայերենով թարգմանել են նույն՝ **կարևոր** բառով: **Translator.am**-ն ավելի հստակ է ներկայացրել դրանց իմաստային նրբերանգները և առանձնահատկությունները՝ կիրառելով համապատասխանաբար **բեկումնային** և **կենսական** բառերը: **Google Translate**-ը **crucial** ածականը համատեքստից դուրս թարգմանվում է որպես **վճռական**, իսկ **Translator.am**-ը՝ **բեկումնային, վճռական**: Ինդիքի խորքային ընկալմանն օգնում է Մակմիլլանի անգլերեն-հայերեն բառարանը, համաձայն որի՝ **crucial** ածականը նշանակում է **խիստ կարևոր, էական, վճռական**: Ըստ **Translator.am** -ի, **բեկումնային** տարբերակը **վճռական**-ի հոմանիշն է. հետևաբար, կարելի է ասել, որ այս ծրագրին հաջողվել է առավելագույնս մոտ լինել ճիշտ թարգմանությանը: Ծրագրերը ածականները ճիշտ են թարգմանում, սակայն նախադասության մեջ են թույլ տրվում իմաստային սխալներ:

Երկու մեքենական ծրագրերն էլ **vital** ածականը թարգմանում են որպես **կենսական.** **կենսական, անհրաժեշտ, էական,**

ճակատագրական, կարևոր (Google Translate), կենսահասարակ, կենսական (Translate.am), իսկ բառարանում որպես առաջնային իմաստ նշված են **էական, կարևորագույն, անհրաժեշտ տարրերակները**: Օրինակից երևում է, որ **crucial** և **vital** ածականները **Translator.am**-ը ճիշտ է թարգմանել, իսկ **Google Translate**-ը՝ ոչ: Այս դեպքում պատճառը **vital decisions** արտահայտության բացակայությունն է **Google Translate**-ի տվյալների բազայում:

*Lord Kinnock has been giving a **powerful** lead in this regard, and it is worth recalling that the Labour leader who preceded Neil Kinnock in the early 1980s, namely Michael Foot, became a **strong** pro-European in his latter days (The Guardian, 2016) - Տերը Kinnock է տալիս **hqոր** առաջատարը այս առումով, և դա այն է, արժե հիշեցնելով, որ աշխատանքային առաջնորդը, ով նախորդել էիլ Kinnock է 1980 - ականների սկզբին, մասնավորապես Մայքլ Ուոթի, դարձավ **hqոր** եվրոպամետ է իր վերջին օրերին (Google Translate): - Լորդ Kinnock եղել է հանձնում **hqոր***

*առաջատարին այս ակնածանք և այն(դա) է արժե հետ կանչել որ աշխատանք ղեկավար որընախորդեց Neil Kinnock հասկակալել հազար ինն հարյուր ութսուն իսկը Միքայելը վճարում է , դարձա **ուժեղ** եվրոպամետ դեպինը ա վելի վերջին օրերը (Translator.am):*

Նմանատիպ իմաստային շեղման խնդրի բախվում ենք նաև տվյալ տեքստում՝ պայմանավորված **powerful** և **strong** ածականների ոչ հստակ թարգմանությամբ: Ըստ Մակմիլլանի բառարանի՝ **powerful** ածականը թարգմանվում է որպես **ուժեղ, ազդեցիկ, հզոր**, իսկ **strong**-ը՝ ուժեղ, ամուր, վստահ: **Google Translate**-ը **powerful**-ը թարգմանում է որպես **հզոր, ազդեցիկ ուժեղ**, իսկ **Translator.am** -ը՝ **հզոր: Strong** ածականը **Google Translate**-ում թարգմանվում է որպես **ուժեղ, ամուր, խիստ, Translator.am**-ը՝ **թունդ, ուժեղ, խիստ**: Ինչպես երևում է օրինակում, նախադասության մակարդակում **Google Translate**-ը երկուսն էլ թարգմանել է որպես **hqոր**, մինչդեռ **Translator.am** -ը երկուսն էլ ճիշտ է թարգմանել: Կարելի է եզրակացնել, որ **Google Translate**-ի դեպքում խնդիրն այն է, որ ծրագիրը, չունենալով տվյալների բազայում **crucial time, vital decisions, powerful lead** և **strong pro-European** արտահայտությունները՝ թարգմանել է որոշ իմաստային շեղումով: Այս պարագայում լուծումը դրանք ավելացնելն է հիշողության մեջ:

*Speculation that he is leaning towards the leave camp was heightened with the disclosure that he had a **private** dinner **last** week with Mr Gove (The*

Telegraph, 2016). - Ենթադրվում է, որ նա գրնվում է բռնվելով դեպի արձակուրդը ճամբարի բարձր հետք բացահայտման, որ նա ուներ **անձնական** ճաշ **անցյալ** շաբաթ պրն Gove (Google Translate): - Վերավաճառք, որ նա հակված է թույլտվություն ճամբար բարձրացված էի մերկացումից, որ նա ունեցավ **մասնավոր** ճաշի **վերջին** շաբաթ պարոնի հետք, Gove (Translator.am):

Այս օրինակում ևս առնչվում ենք իմաստային շեղման խնդրի: Փաստացի **Google Translate**-ը **private** ածականը թարգմանել է որպես անձնական և՛ ոչ մասնավոր: Բառարանում՝ տվյալ ածականի՝ որպես առաջնային իմաստ, նշված է **անձնական** (1), այնուհետև՝ **առանձին** (2), **ինքնամիտ** (3) իմաստները և նոր միայն չորրորդ իմաստով՝ **մասնավոր** (4): Սակայն **Translate.am**-ը ճիշտ ընտրություն է կատարել՝ թարգմանելով այն որպես **մասնավոր**: Ուշագրավն այն է, որ երբ **Google Translate**-ով տվյալ ածականը թարգմանում ենք նախադասությունից դուրս, որպես առաջին բառիմաստ բերում է **մասնավորը**, սակայն նախադասության մեջ թարգմանում է իբրև **անձնական**: Պատճառը նրա հիշողության մեջ **private** ածականի առավել հաճախ թարգմանությունն է որպես **անձնական**:

Այսպիսով, վերոնշյալ երեք օրինակներում էլ հանդիպում ենք կառուցվածքային տեսանկյունից ճիշտ, սակայն իմաստային տեսանկյունից որոշակի սխալ թարգմանությունների:

One recent poll suggested the mayor of London's opinion could significantly sway undecided voters (The Telegraph, 2016). - **Վերջերս** հարցումը առաջարկեց **Լոնդոնի քաղաքապետը կարծիքով կարող է զգալիորեն իշխել չկողմնորոշված** ընտրողներին (Google Translate): - **Լոնդոնի կարծիքի մեկ քաղաքապետին առաջարկված վերջին** հարցումը կարող էր բազմանշանակ **չորոշած** ընտրողներին **ալեծփել** (Translator.am):

The report was written in that complex prose that reminds me why I never wanted to become a lawyer (The Guardian, 2016).- **Ձեկույցը գրվել է այդ բարդ արձակի, որ հիշեցնում է ինձ, թե ինչու ես երբեք չեմ ցանկացել է դառնալ իրավաբան** (Google Translate): **Հաշվետվությունը գրվեց, որ բարդույթ արձակ, որ հիշեցնում եմ ինձ ինչու՞ ես երբեք չցանկացա փաստաբան դառնալ որ** (Translator.am):

Վերոնշյալ օրինակներում բախվում ենք մի նոր խնդրի՝ ածականը թարգմանվում է որպես նախադասության այլ անդամ կամ այլ խոսքի

մաս, ընդ որում՝ սխալ: Վերոնշյալ երկու նախադասություններում **recent** և **complex** ածականները թարգմանվել են մեկը որպես ժամանակի պարագա (**վերջերս**)՝ որոշչի (**վերջին**) փոխարեն, մյուսն էլ՝ գոյական (**բարդույթ**): **Complex** բառի դեպքում դրա երկիմաստության պատճառն այն է, որ այն կարող է հանդես գալ և՛ որպես գոյական, և՛ որպես ածական: Ինչ վերաբերում է **recent** բառին, **Google Translate**-ով այն թարգմանվել է որպես **recently**, ինչն էլ հենց նշանակում է **վերջերս**:

*Zac Goldsmith, the **Conservative** candidate in the London **mayoral** elections, has declared that he will vote to leave the **European** Union (The Telegraph, 2016).* - *Zac Գոլդսմիթը, որ Պահպանողական թեկնածու Լոնդոնի քաղաքապետի ընտրություններում, հայտարարել է, որ ինքը կողմ է քվեարկելու հեռանալ Եվրամիությանը (Google Translate):* - *Zac ոսկերիչ, պահպանողական թեկնածու դեպի լոնդոնցի **mayoral** ընտրությունները, հայտարարագրել է, որ նա կտակում է թողնել ու քվեարկություն **Եվրամիությունը** (Translator.am):*

***Eurosceptic** Mr Fox said he does not believe Mr Cameron's claim "stands up to **legal** scrutiny" as there has been no treaty change (The Telegraph, 2016).* - *Eurosceptic Պարոն Fox հայտարարել է, որ չի հավատում, Քեմերոնը պնդումը »հանդես է գալիս մինչև **իրավական** ուշադրության կենտրոնում», քանի չի եղել պայմանագիրը փոփոխություն (Google Translate):* - ***Eurosceptic** պարոնը խաբում է ասած որ նա չի հավատում որ պարոն Cameron's հայցը "դիմադրում է **իրավական** զննմանը", ինչպես (որպես) այնպեղ ոչ մի պայմանագիր չի եղել, փոխվում է (Translator.am):*

Այս օրինակում ուշագրավ են **mayoral** և **eurosceptic** ածականների մեքենական թարգմանությունները: **Eurosceptic**-ի պարագայում հասկանալի է, թե ինչու են երկու ծրագրերն էլ ձախողել թարգմանությունը և, անգամ, ինչու է այս բառը բացակայում բառարանից. այն նորաբանություն է, և, ուղղակի, գոյություն չունի տվյալների բազաներում: Խնդրին կարելի է լուծում տալ՝ պարզապես նորաբանությունը ներառելով ծրագրերի հիշողության մեջ:

Ինչ վերաբերում է **mayoral** ածականին, **Google Translate**-ը այն ճիշտ է ընկալել՝ թարգմանելով սեռական հոլովով դրված գոյականով՝ **քաղաքապետի: Translate.am**-ը առհասարակ չի ճանաչել այդ բառը: Անգամ առանձին թարգմանության դեպքում ծրագիրը նշում է, որ չի կարող թարգմանել այն: Այս դեպքում ևս կարելի է լուծել խնդիրը՝ բառը հիշողության մեջ ավելացնելով:

Legal և **conservative** ածականները թե կառուցվածքային, թե իմաստային տեսանկյունից ճիշտ են թարգմանված: Ինչ վերաբերում է **European** ածականին, այն հանդես է գալիս **European Union** արտահայտության մեջ և իրականում ճիշտ է թարգմանվել՝ որպես **Եվրամիություն**: Երկու ծրագրերն էլ ճիշտ են թարգմանել, որովհետև նրանց տվյալների բազաններում առկա են ՄԱԿ-ից տեքստեր, իսկ այնտեղ **Եվրամիությունը** որպես ազդեցիկ և խոշոր կառույց շատ հաճախ է հանդիպում:

Boris Johnson is not "milking" his decision over Britain's membership of the European Union for "maximum publicity", according to his sister (The Telegraph, 2016). - Բորիս Ջոնսոնը չի «կթել» իր որոշումը Բրիտանիայի անդամության Եվրամիության «**առավելագույն** հրապարակայնության», ըստ նրա քրոջը (Google Translate): - Բորիս Ջոնսոնն իր (նրա) որոշումը չէ «կթում» Մեծ Բրիտանիայի անդամություն եվրահամայնքի ըստ նրա քրոջ **մաքսիմում** հրապարակայնության (Translator.am):

Ինչպես տեսնում ենք, այս օրինակում ածականների թարգմանությունը միանման է և ճիշտ: **Մաքսիմում** և **առավելագույն** ածականները հոմանիշ են, հետևաբար ոչ մի իմաստային շեղում չկա:

Առցանց մամուլում բավականին հաճախ հանդիպում է հետադաս դիրքով որոշիչ, որի մեքենական թարգմանությունները ի հայտ են բերում որոշ խնդիրներ:

The body politic refuses to cooperate (The Guardian, 2016). - *The* *հասարակությունն հրաժարվում է համագործակցել (Google Translate):*- *Մարմնի politic* *հրաժարվում է գործակցել (Translate.am):*

Matters innumerable are involved, so there is no precision in the issue (the Times, 2016). - *Matters* **անհամար** *են ներգրավված, այնպես որ չկա ճշգրտության հարցում (Google Translate):* *Նյութերն անթիվ ներգրավված այնպես ենք տեղ չկա ճշտություն թողարկման մեջ (Translator.am):*

Politic ածականը տվյալ դեպքում ընդհանրապես չի ճանաչվում **Google Translate**-ի կողմից, իսկ **Translator.am**-ը այն ուղղակի չի թարգմանում՝ թարգմանության մեջ թողնելով նույն բառը: Իսկ **innumerable** հետադաս որոշիչը, իմաստային առումով, երկուսի կողմից էլ ճիշտ է թարգմանվում, սակայն նախադաս գալու փոխարեն հետադաս է: Քանի որ ծրագրերը հազվադեպ են առնչվում հետադաս որոշիչի հետ, նախնական լուծումը կարող է լինել առավել հաճախ հանդիպող և հետադաս որոշչով ֆիքսված արտահայտությունները (**heir apparent**,

postmaster general, words unspoken, time immemorial և այլն) հիշողության մեջ ներառելը:

*Every star **visible** is named after a famous astronomer (The Telegraph, 2015).* - Յուրաքանչյուր աստղը **դեռանելի** անվան հանրահայտ աստղագետի (Google Translate): - Ամեն աստղը **դեռանելի** հռչակավոր աստղագետից հետո անվանված է (Translator.am):

*We need to address the issue by talking to people **responsible** (The Guardian, 2016).* - Մենք պետք է անդրադառնալ հարցը խոսում է մարդկանց **պատասխանատու** (Google Translate): - Մենք կարիքը ունենք մարդկանց **պատասխանատու** հասցեագրել պատասխան տալ (Translator.am):

*There is nothing to be done than to rely on God **Almighty** (The Daily Star, 2016).* - Չկա ոչինչ պետք է արվի, քան ապավինել Աստծո **Ամենազորի** (Google Translate): - Չկա ոչինչ արված լինելու համար, քան հույս դնել Աստծու վրա **ամենակարող** (Translator.am):

Վերոնշյալ երեք օրինակներում բախվում ենք նույն կառուցվածքային խնդրին՝ հետադաս ածականը թարգմանվելիս հանդես է գալիս հետադաս դիրքով, իսկ զուտ իմաստային առումով ածականները ճիշտ են թարգմանված: Տվյալ կառուցվածքային խնդիրը լուծելու համար կարելի է ներմուծել հետևյալ ալգորիթմը՝ եթե անգլերենում **գոյական + հետադաս ածական**, ապա հայերենում թարգմանել որպես **նախադաս ածական+ գոյական**:

Ուսումնասիրված նյութերի հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ շատ հաճախ խնդիրներն առաջանում են այն պատճառով, որ ծրագրերը ածականը թարգմանում են բառի ոչ անհրաժեշտ իմաստով: Այս պարագայում անհրաժեշտ է ծրագրի մեջ մուտքագրել որոշակի արտահայտություններ: Հետադաս ածականների թարգմանության ժամանական ի հայտ են գալիս կառուցվածքային խնդիրներ: Այս խնդիրը կարելի է լուծել՝ ծրագրի մեջ ներմուծելով թարգմանության ալգորիթմը կամ ներբեռնելով առավել հաճախ հանդիպող հետադաս որոշյով արտահայտությունները: Նորաբանությունները, որոնք մտել են գործածության մեջ բոլորովին վերջերս, չեն թարգմանվում մեքենական ծրագրերի կողմից, հետևաբար առաջացնում են իմաստային խնդիրներ, որոնց լուծումը տվյալների բազայում դրանց ավելացնելն է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մանուկյան Ա., Սարգսյան Ա., Ուռուտյան Ռ., Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների կիրառումը լեզվաբանության մեջ, Երևան, 2004:
2. Bell R.T., Translation and translating: theory and practice. New York, Longman Inc., 1991.
3. Арутюнова, К. А., Автоматическая обработка текста при машинном переводе. Система и ресурсы, Ереван, 2012.
4. Нелюбин Л.Л., Компьютерная лингвистика и машинный перевод. Москва, 1991.
5. <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/>
6. <http://edition.cnn.com/2016/03/13/asia/china-ivory-carvers/index.html>
7. <http://edition.cnn.com/2016/03/14/asia/freedom-project-price-of-tea-raid/index.html>
8. <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/kate-middleton/12193779/Duchess-of-Cambridge-has-striking-new-look-after-turning-to-Princess-Dianas-hat-maker.html>

РУЗАННА ГЕВОРКЯН, ЕДУАРД ДЖУЛАКЯН – СЕМАНТИЧЕСКИЕ И СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРИ МАШИННОМ ПЕРЕВОДЕ

Развитие компьютерных технологий требует улучшения машинного перевода и выявления проблем, решения которых становятся наиболее актуальными в современном мире. Одной из важных проблем в данном контексте – проблема машинного перевода определения как второстепенного члена предложения. При анализе машинных переводов прилагательных, выступающих в роли определения, в основном выявляются проблемы, связанные с местом определения в структуре предложения, возникают также определенные семантические проблемы во время перевода неологизмов.

RUZANNA GEVORGYAN, EDUARD JULHAKYAN – SEMANTIC AND STRUCTURAL PROBLEMS OF ATTRIBUTE IN MACHINE TRANSLATION

The development of computer technologies calls for the improvement of machine translation and the disclosure of the problems, their solutions being highly urgent in the modern world. Here, one of the most important problems is the problem of attribute in machine translation. The analysis of the machine translation of adjectives in the function of the attribute reveals some structural problems related to the position of the attribute in the sentence and semantic problems concerning neologisms.

МЕТОДЫ АНАЛИЗА МАСС-МЕДИЙНЫХ НЕОЛОГИЗМОВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ КУРСЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

СОНА ГЕВОРГЯН

Ключевые слова: компонентный, количественный дистрибутивный, контекстуальный, семантический, стилистический, когнитивный, неологизм

Студенты факультета иностранных языков в общей сложности знакомы с методами и приемами семантического, семного, компонентного, количественного, дистрибутивного и контекстологического анализа неологизмов. В разных учебных ситуациях они описывают структуру изучаемого языка, определяют элементарные единицы, компоненты языка. По сути, структурные методы анализа иноязычной лексики позволяют студентам выявить и определить типы и виды не только новой для них лексики, но и неологизмов. Проблема состоит не только в распознавании, классификации перевода английских неологизмов, но и использовании исследуемого материала в рецептивной или продуктивной речи.

Как известно, большой вклад в развитие методов лексического анализа внесли представители структурной лингвистики. Они стали рассматривать языковые единицы на синхроническом уровне. Исходя из особенностей синтагматических связей, они стали использовать такие методы анализа как дистрибутивный, валентностный, контекстологический. В целом лексический анализ неологизмов не всегда является эффективным средством выявления и обучения неологизмам. Вместе с тем, на начальном этапе обучения масс-медийной лексике именно лексический анализ позволяет студентам распознать новые слова.

При валентностном анализе исследуется комбинаторная способность слов вступать в логические связи с другими лексическими единицами. Такой анализ тоже на начальном этапе обучения дает ощутимые результаты.

В том же логическом ключе рассматривается контекстологический анализ, который первоначально был предназначен для исследования

английской фразеологии. Прежде чем приступить к контекстологическому анализу, студенты должны определить в процессе обучения масс-медийным неологизмам виды и типы контекста. Согласно Н.Н. Амосовой, контекст ограничивается рамками предложения. Она различает лексический, синтаксический, морфолого-синтаксический, конструктивный и смешанный контексты [Амосова 1956]. Студенты в основном имеют определённые трудности при определении конструктивного и смешанного контекстов. Часто, именно в таких контекстах встречаются масс-медийные неологизмы.

Принципиально важно то, что студенты должны, согласно этому методу анализа, определить лексико-семантическое поле данного слова или неологизма. Для этого, они собирают необходимый фактический материал. Например: студенты отбирают конкретный масс-медийный неологизм или неологическое словосочетание. Далее они осуществляют поиск отбираемого неологизма в конкретном электронном издании англоязычной газеты. Они должны в разных контекстах одного и того же слова выявить его общий семантический компонент. Затем по текстовому материалу соответствующего объема определяются типичные лексические и синтаксические контексты.

На более продвинутом этапе обучения студенты пытаются определить стилистический контекст неологизмов. Учитывая стилистический контекст данного слова, студенты изучают процесс образования “в слове новых оттенков значения, коннотаций и новых связей с обозначаемой действительностью или вымыслом” [10]. Такой анализ эффективен тем, что учитывая стилистический контекст, студенты не ограничиваются рамками непосредственного окружения данного неологизма. Более того, такой анализ развивает ассоциативное мышление студентов.

Сочетание стилистического и контекстологического анализа позволяет студентам определить не только синтаксические, стилистические особенности масс-медийных неологизмов, но и изучать коммуникативное поведение носителей, с учетом фоновых знаний коммуникантов, речевой ситуации и ролевой структуры общения [10].

Не менее важным представляется компонентный (семный) анализ лексики, согласно которому, сравнивают слова по парам, сопоставляют их по неким признакам. У. Эко объясняет такой подход следующим образом: «Структурная семантика, разрабатывая понятие семы, стремится

выделить единицы значения, организуя их в систему оппозиций, которая и стала бы их основанием» [Эко 1998:403]. Конкретным проявлением компонентного анализа является анализ с опорой на словарные дефиниции. Очевидно, что компонентный анализ осуществляется на всех этапах обучения иноязычной лексике.

Примечательно то, что многие авторы (Ю. Д. Апресян, Л. М. П. Кочерган, Ю. Н. Караулов, Э. Сепир и др.) рассматривали разные аспекты компонентного анализа. М. П. Кочерган под компонентным анализом понимает «систему приемов лингвистического изучения значений слов, суть которой состоит в расщеплении значения слова на составляющие компоненты, которые называют семами, семантическими множителями и редко маркерами» [Кочерган 2008:385]. Согласно Земляковой: посредством компонентного анализа выявляют базовые реляционные понятия (Э. Сепир), дифференциальные признаки, ноэмы, элементарные смыслы (Ю. Д. Апресян), семы, семантические параметры, т. е. «минимальные составные части информации, которую несет единица языка» [Бабушкин 1996:87].

Студенты факультета иностранных языков знакомы с отдельными аспектами компонентного анализа. Анализ основных подходов к компонентному анализу позволяет утверждать, что все чаще лингвистами употребляется термин «сема». Н. Ф. Алефиренко под семой понимает «репрезентированные в языковой семантике признаки наименованного предмета (явления, ситуации)» [Алефиренко 2005: 134], мельчайший смысловой элемент языкового значения. Однако, именно на уровне компонентного анализа студенты факультета иностранных языков допускают много ошибок, особенно когда они пытаются определить тип масс-медийных неологизмов.

Вместе с тем, в дальнейшем использование метода компонентного анализа способствовало формированию процедур концептуального анализа, который стал предметом изучения в рамках коммуникативной и когнитивной лингвистики. Исследователи неоднократно отмечали, что в основе концептуального анализа лежит компонентный анализ. В этой связи М. В. Пименова отмечает, что «двуплановость истолкования термина *концептуальный анализ* позволяет ряду исследователей говорить о концептуальном анализе при исследовании ключевых слов культуры даже в тех случаях, когда их описание производится с использованием методов компонентного анализа, метода лексико-

семантического поля или ассоциативного эксперимента» [Пименова 2006:62]. Опыт работы со студентами иностранных языков показывает, что им под силу осуществлять концептуальный анализ масс-медийных неологизмов на средних и продвинутых этапах обучения.

С одной стороны представляется трудной задачей обучение концептуальному анализу масс-медийных неологизмов, так как даже многие преподаватели с трудом понимают понятие “концепт”. Удачным представляется подход А. П. Бабушкина, кто трактует концепт как «дискретную единицу коллективного сознания, которая хранится в национальной памяти носителей языка в вербально обозначенном виде» [Бабушкин 1996:53]. Его подход выделяется тем, что он считает возможным представить, описать концепты посредством лингвистического анализа. Кочерган развивает данную идею и предлагает определять тип концепта на основе анализа словарной дефиниции лексемы, а затем по характеру сем, «эксплицируемых в словарном определении, делать выводы о различиях в концептах, стоящих за конкретными языковыми единицами» [Кочерган 2008:52–57].

Согласно М. В. Пименовой: «концептуальный анализ является одним из распространенных способов реконструкции языковой картины мира, представляющий собой анализ метафорической сочетаемости слов абстрактной семантики, выявляющей «чувственно воспринимаемый», «конкретный» образ, соответствующий в наивной картине мира данному абстрактному понятию и обеспечивающий наличие в языке определенного класса словосочетаний (будем условно называть их метафорическими)» [Пименова 2006:64].

Анализ подхода М. В. Пименовой показывает, что ее концепция представляется продуктивной с методической точки зрения, в том плане, что она выступает как методика поэтапного изучения концепта. На каждом этапе студенты рассматривают разные аспекты функционирования концепта. По сути, очень часто студенты не определяют тип или характер неологизмов, так как изучают новые слова не в контексте конкретной концептосферы, а вне контекста. Фактически М. В. Пименова предлагает исследовать концепт с учетом особенностей компонентного, семантического, функционального анализов новых слов. На первом этапе она предлагает анализировать внутреннюю форму слова, которая представляет концепт. На втором этапе анализируется лексическое значение концепта. Как известно студенты в основном имеют

достаточно большой опыт анализировать лексическое значение слова. Третий этап предполагает, согласно автору, выявление синонимического ряда лексемы – репрезентанта концепта. На этом этапе тоже студенты выявляют синонимы с энтузиазмом. Что касается четвертого этапа, то при описании способов категоризации концепта в языковой картине мира, студенты встречают определенные трудности. Такую работу целесообразно осуществлять при написании курсовых и дипломных работ или в спецкурсе по обучению отдельным аспектам лексикологии или стилистики.

На пятом этапе студенты анализируют функциональные признаки концептов. Такая работа позволяет выявить функциональные характеристики масс-медийных неологизмов. На шестом этапе происходит определение образных способов концептуализации как вторичного переосмысления лексемы (сочетаний лексем, их дериватов) – репрезентанта концепта, исследование концептуальных метафор. Седьмой этап исследования заключается в выявлении категориальных признаков пространства и времени в структуре изучаемого концепта.

Восьмой этап – выявление ценностных признаков концепта. Девятый этап – исследуются сценарии, событие, разворачивающееся во времени и/ или пространстве, предполагающее наличие субъекта, объекта, цели, условий возникновения, времени и места действия [Пименова 2006:74–75].

Такой анализ позволяет рассматривать особенности конкретных масс-медийных неологизмов с разных позиций, применяя комплексные методы анализа новой лексики.

Изучение масс-медийных концептов в соответствующих фреймах с учетом параметров широкого прагматического контекста предполагает по-новому взглянуть на исследование масс-медийных неологизмов. Как известно, фрейм описывает некоторую стандартную, стереотипную конфигурацию знаний, такой их набор, с которым человеку чаще приходится иметь дело в повседневной практике.

Концептуальный подход к изучению масс-медийных неологизмов ещё раз подтверждает мысль о том, что принципиальным условием обучения иноязычным неологизмам является последовательное усвоение социально-культурных реалий страны изучаемого языка. Лингвисты, методисты объясняют этот процесс становлением вторичной языковой

личности. По сути, здесь речь идет о формировании «картины мира» у не носителей языка в учебно-речевых условиях.

Успешность в создании «картины мира» у субъектов межкультурной коммуникации зависит от степени готовности «когнитивного (тезаурусного) уровня языковой личности» т.е. от фоновых знаний. Единицами когнитивного пространства являются ментальные образования, осуществляющие категоризацию действительности (концепты, фрейм – структуры, когнитивные прототипы). Концептуальный анализ помогает студентам погружаться в когнитивное пространство носителей языка, тем самым распознать масс-медийные неологизмы и усвоить их.

В этом плане, формирование информативной компетенции у студентов имеет существенное значение. Р.П.Мильруд и И.Р.Максимова выделяют значимый компонент коммуникативной компетенции – информативную компетенцию, т.е. владение содержательным предметом общения. В их трактовке информативная компетенция представляет:

- информационные «фреймы» (frames), т.е. набор необходимых понятий, описывающих ту или иную ситуацию;
- сложившиеся знания (schemata), т.е. информацию из прошлого опыта в виде знаний и структур поведения;
- языковую картину мира (language representation of the world) в ее иноязычной форме, т.е. знание окружающей действительности, способность описать ее и отношение к ней в иноязычной форме;
- фоновые знания (background knowledge), т.е. информацию, важную для понимания конкретной ситуации общения;
- общий кругозор (general knowledge), т.е. знание имен и названий, дат и событий, наличие биографических, исторических, политических и других специальных знаний [Мильруд 2000:17].

По мнению В. П. Фурмановой: «Основу фреймовой пресуппозиции составляет концепт как некая абстрактная схема, в которой заложен операционный механизм познания» [Фурманова 1993:14].

Не менее важным представляется применение пропозиционального метода при отборе неологизмов, в том плане, что он позволил в перспективе сделать пропозицию ключевой единицей анализа не только семантики производного слова, но и форм организации словообразовательной системы в целом.

Лингвистами установлено, что между пропозициональным и фреймовым анализом устанавливаются непростые отношения: с одной стороны, пропозициональный анализ является самостоятельным методом, утвердившимся в дериватологии (и лингвистике в целом) задолго до фреймового, с другой - пропозициональный анализ расценивается как ступень фреймового анализа, а пропозиция понимается как его операциональная (техническая) единица либо структурный блок. Если пропозиция является структурой с отработанным составом, компонентом и типами их связи в целом, то фрейм нередко расценивается как симультанное эклектичное поле.

Принципиальным условием обучения иноязычным неологизмам является последовательное усвоение социально-культурных реалий страны изучаемого языка.

С одной стороны, лексика, отобранная с точки зрения фреймового подхода, должна быть связана с учебной темой, типичными ситуациями, сценариями и различными учебными текстами. С другой стороны, в процессе отбора слов необходимо учитывать интересы студентов, их когнитивные и познавательные потребности. Отбор новой масс-медийной лексики в рамках фреймового подхода открывает новые горизонты в процессе развития фоновых знаний и продуктивной речи.

В процессе отбора новых слов необходимо пересмотреть лингвистические принципы анализа новой лексики, а именно принципы сочетаемости, стилистической неограниченности, семантической ценности, строевой способности и частотности слова.

Заключение

Таким образом, можно сделать вывод о том, что студенты изучают английскую масс-медийную лексику в разных курсах. В целом, студенты, изучая новую лексику, не проводят четкое различие между новой лексикой и неологизмами. О неологизмах они думают тогда, когда дефиницию незнакомых слов не находят в доступных им словарях. Необходимость работы с масс-медийными текстами требует использовать новые подходы к изучению иноязычной новой, неологизированной лексики. В этом плане, масс-медийные тексты представляются более эффективным средством в процессе усвоения иноязычной лексики, так как посредством таких текстов становится возможным не только изучать социально-исторические, лингвокультурные реалии, но усвоить неологизмы.

Следует подчеркнуть, стратегии работы с новыми словами и масс-медийными неологизмами в целом отличаются, так как новые слова зафиксированы в академических словарях, а неологизмы не зафиксированы.

Важно четко определить этапы работы с масс-медийным неологизмами, в том плане, что студенты в состоянии приступить к концептуальному или пропозициональному анализу масс-медийных неологизмов. Следовательно, целесообразно осуществлять на начальном этапе обучения масс-медийной лексике семантический, семный, компонентный, количественный, дистрибутивный анализ. На среднем этапе обучения целесообразно эффективно осуществлять контекстологический и стилистический анализ неологизмов.

На более продвинутом этапе обучения студенты пытаются определить стилистический контекст неологизмов. Вместе с тем, очевидно, что компонентный анализ осуществляется на всех этапах обучения иноязычной лексике. Что касается концептуального анализа масс-медийных неологизмов, то следует осуществлять такой анализ на средних и продвинутых этапах обучения.

При определении стратегий и процедур обучения масс-медийным неологизмам важно подчеркнуть, что студенты изучают неологизмы в контексте конкретной концептосферы. Более того, поэтапное изучение масс-медийных концептов позволяет студентам включить в процесс обучения масс-медийным неологизмам процедуры компонентного, семантического, функционального анализов.

В том же логическом ключе, поэтапное изучение масс-медийных неологизмов может быть эффективным в рамках поэтапного изучения масс-медийных концептов. На продвинутом этапе целесообразно постепенно вводить элементы пропозиционального анализа, так как он позволяет в перспективе сделать пропозицию ключевой единицей анализа не только семантики производного слова, но и форм организации словообразовательной системы в целом.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики : монография / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Амосова Н.Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка. -М.: Изд-во лит-ры на ин. языках, 1956. -218 с.
3. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж: Изд-во ВГУ, 1996. - 104 с.
4. Землякова К. В. Метод компонентного анализа при изучении валентностных возможностей качественных фразеологических единиц в русском и английском языках /К. В. Землякова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2009. – № 1(3). – С. 86–88.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. – 3-е вид. / М. П. Кочерган. – К. :ВЦ «Академия», 2008. – 464 с.
6. Мильруд Р.П. Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам. // Иностранные языки в школе. - 2000. - №5-6.-С.25-36
7. Пименова М. В. Введение в концептуальные исследования : учеб. пособие /М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2006. – 156 с.
8. Фурманова В. П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения, иностранным языкам. - Издательство Мордовского университета, 1993. - 59 с.
9. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – М. : ТОО ТК:Петрополис, 1998. – 432 с.
10. <http://www.classes.ru/grammar/128.Arnold-research/html/7.html>

ՍՈՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ - ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ-ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ՆՈՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՈՒՄ

Հոդվածում քննության են առնվում ՁԼՄ-ներում հանդիպող նորաբանությունների ուսուցման հարցերը: Նշվում է, որ նոր բառապաշարի և նորաբանությունների ուսուցման ռազմավարությունները և ընթացակարգերը չեն կարող լինել նույնը, քանի որ նորաբանությունները ֆիքսված չեն ուսանողնողներին մատչելի բառարաններում:

ՁԼՄ-ներում հանդիպող նորաբանությունների ուսուցման կարևոր պայման է իմաստաբանական, իմակային, բաղադրիչային, քանակական, բաշխման, ինչպես նաև հասկացութային և նախադրույթային (պրոպոզիցիոնալ) վերլուծության մեթոդների համալիր կիրառումը: Դա ենթադրում է ներմուծել բառապաշարի վերլուծության տարրերը աստիճանաբար, ըստ հստակ մշակված փուլերի: Ընդ որում՝ լրատվական հասկացությունների և նորաբանությունների ուսուցման փուլերը չեն համընկնում: Դրա հետ մեկտեղ, շեշտադրվում է այն գաղափարը, որ լրատվական նորաբանությունների ուսումնասիրության կարևոր միջոց է զանգվածային-լրատվական բնագիրը, որը ներկայացնում է սոցիալ-պատմական, լեզվամշակութաբանական իրակությունները, որոնք համապատասխան հասկացությունների ատաղձ են կազմում:

SONA GEVORGYAN - METHODS OF ANALYSIS OF MASS-MEDIA NEOLOGISMS IN THE PROFESSIONAL ENGLISH COURSE

The article deals with the problem of teaching mass-media neologisms. It states that the strategies and stages of teaching unknown words and neologisms don't coincide as neologisms are not fixed in available dictionaries.

The precondition of successful teaching of mass-media neologisms is the accomplishing of complex application of semantic, distributional, qualitative as well as conceptual and propositional analysis. It assumes step by step and stage by stage introduction of the elements of vocabulary analysis and the stages of teaching unknown words and neologisms which do not coincide. At the same time it emphasizes the idea, that mass-media authentic text is one of the important means of studying neologisms as it represents social-historic, linguo-cultural realia considered to be the basis of the appropriate concepts.

COGNITIVE PERSPECTIVES ON THE STUDY OF IMAGE SCHEMA
“CONTAINER” IN LEWIS CARROLL’S NOVEL
“ALICE IN WONDERLAND”

CHRISTINE GRIGORYAN

Key words: image schema “Container”, embodied cognition, conceptual metaphor mapping

As a Victorian writer Lewis Carroll (Charles Lutwidge Dogston), being given an opportunity to play a crucial role in the development of intelligent and scientifically colored innovative literature for children, made an attempt to see the world through children’s eyes. His works are considered to be one of the best examples of the literary nonsense genre.

In this article we introduce a complete analysis on the study of the image schema “Container”, which is closely associated with the development of the embodied cognition thesis introduced by G. Lakoff and M. Johnson in 1980 [Lakoff, Johnson, 1987 http://www.cc.gatech.edu/classes/AY2013/cs7601_spring/papers/Lakoff_Johnson.pdf].

The *aim* of our study is to show the peculiarities of the image-schematic representation in Lewis Carroll’s work “Alice in Wonderland”, thus revealing the delicate nuances of the novel which definitely contradict the natural logical embodiment norms, which, in their turn, are directly responsible for structuring concepts.

According to M. Johnson (Johnson, 1987) embodied experience gives rise to image schemas within the conceptual system. Human perceptual as well as sensory experiences definitely serve as the sources the image schemas are derived from. To illustrate this Johnson gives an example of the human body, which is head at the top and feet at the bottom. Given the presence of gravity which attracts unsupported objects the vertical axis of the human body is functionally asymmetrical: the top and bottom parts of our bodies are completely different. According to cognitive semanticists image schemas are concepts, but of a special kind. They are foundations of the conceptual system, because they are the first concepts to emerge in the human mind,

and precisely because they relate to sensory-perceptual experience, they are particularly schematic. And one of the properties of image schema is that it can give rise to more specific concepts.

Scholars argue that the asymmetry of the body's vertical axis is meaningful due to the way we interact with our environment. According to cognitive semanticists human physiology ensures that our vertical axis, which interacts with gravity, gives rise to meaning as a result of our interaction with our environment. It is worth mentioning that image schemas are not restricted to simply visual experience. They are considered to be multimodal patterns of experience. In contemporary linguistics an image schema is considered to be an embodied paralinguistic structure of experience that motivates conceptual metaphor mapping [V. Evans, M. Green, 2006].

When considering examples of Lewis Carroll's work "Alice in Wonderland" we encounter the concepts lexicalized by the prepositions "in", "into", "out", "out of" and "out from". All these prepositions are thought to relate to the "Container" schema. There are several variants of image schemas, lexicalized by these prepositions.

These image schemas with their linguistic examples are illustrated in Table 1 and Table 2.

Table 1.

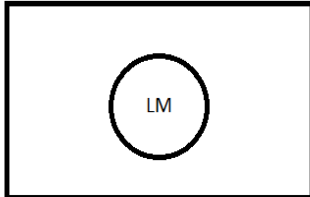

Table 1 represents a basic "Container" schema.

And here we see a number of other image schemas that are related to this schema and thus give rise to several distinct concepts related to containment

Table 2

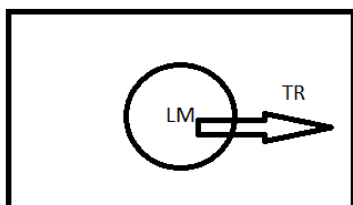
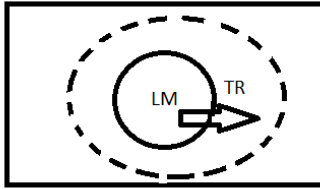

Table 2 corresponds to the following examples:

1. ...when the Rabbit actually took a watch **out** of its coat pocket, and looked at it and then hurried on” (p.12).
2. “... she did not like to drop the jar for fear of killing somebody underneath, so managed to put it **into** one of the cupboards...” (p.14).

“The Rabbit”, “she”, that is the trajectors (TR), undergo motion, moving from inside the landmark (LM). It is worth mentioning, that trajector-landmark (TR) organisation is a notion developed in Cognitive Grammar. It relates to the relative prominence of participants in a linguistically encoded scene and reflects the more general perceptual phenomenon of figure-ground organisation. Ronald Langacker argues that the grammatical functions subject and object are reflections of trajector-landmark organisation. Langacker calls the semantic pole of the symbolic assembly that fulfils the subject function the trajector, which reflects the observation that the prototypical subject is dynamic. The semantic pole of the symbolic assembly that fulfils the object function is called the landmark (LM). This reflects the observation that the prototypical object is stationary or inert, as evidenced by an example such as the following: The car passed the garage. As Langacker states (Langacker, 1987), the terms TR and LM are closely related to the notions of figure and reference object. “Out” may be used in case where a clearly defined TR leaves a spacially bounded LM. “Into” may be used in case where clearly defined TR penetrates a spacially bounded LM.

Table 3.

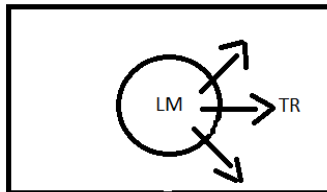

In the example “Alice had no idea what to do and in despair she put her hand into her pocket and pulled out a box of comfits (luckily the sault water had not got *into* it) (p.52) the meaning of “out” is reflexive, that is it can be easily paraphrased into “...luckily the sault water had not got *itself into* it”. In other words, liquid substances like water, because of their physical properties can simultaneously exist both in the LM and the TR, where landmark is the area, originally occupied by the water, while the water is also the trajectory due to its ability to spread beyond the boundary of its original location.

In the example “I wish I hadn’t cried so much!”- said Alice, as she swam about, trying to find her way *out*” “out” cannot be considered to be a reflective one as the doer of the action (Alice) is a solid substance (because of the physical property of solidity).

The analysis of Table 2 and Table 3 shows, that image schemas can possess varying degrees of schematicity.

Table 4.

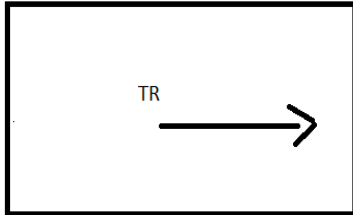

However, “out” may also be used to indicate the cases where the trajectory is a mass that spreads out, thus expanding the area of the landmark, where

more specific image schemas arise from more fundamental or schematic ones.

Consider the following example: “... but she had not long to doubt for the next moment a shower of little pebbles came rattling *in* at the window and some of them hit her (Alice) in the face” (p.63).

Table 5

And, finally, “out” is also used to describe motion along the linear path, where the containing landmark is not implied at all.

Consider the example: “How funny it will seem to come *out* among the people that walk with their heads downwards!” (p. 15).

Lakoff and Johnson in their work “Metaphors we live by” (Lakoff, Johnson, 2003 <http://shu.bg/tadmin/upload/storage/161.pdf>) introduced a very interesting idea that certain concepts were image-schematic in nature, developing the idea into Conceptual Metaphor Theory. The basic notion of Conceptual Metaphor Theory is that metaphor is not simply a stylistic feature of language but the thought itself is fundamentally metaphorical in nature.

According to this view conceptual structure is organized according to cross-domain mapping, that is to say correspondences between conceptual domains. Part of this mapping can be the result of pre-conceptual embodied experiences while others are built on these experiences in order to organize more sophisticated conceptual units.

Lakoff and Johnson highlight that image schemas could serve as source domains for metaphoric mapping, underlying that image-schemas appear to be knowledge structures that rise directly from pre-conceptual body experience. These structures are considered to be conceptually meaningful as the bodily experience they derive from is directly meaningful. For example our image schematic concept “Container” arises from the

experience of the following structural elements: “interior”, “boundary” and “exterior”. These are, according to Lakoff (Lakoff, 1992) minimum requirements for image schema “Container”.

Spatial image schemas such as the containment image schema and its derivatives, the “out/in” schemas have lend their logic to non-spatial situations, which enabled the author metaphorically use the terms “in/out” to describe non-spatial experiences.

Consider the examples:

1. “And she tried to fancy what the flame of a candle looks like after the candle is blown **out**” (p. 21) (Schema, metaphorically projected on to the domain Light).
2. “...and sometimes she scolded herself so severely as to bring tears **into** her eyes...” (p.22). (Schema, metaphorically projected on to the domain Body Parts).
3. “... but Alice had got so much **into** the way of expecting nothing but out-of-the way things to happen, that it seemed quite dull...” (p. 24). (Schema, metaphorically projected on to domain Method).
4. “... for when she looked down at her feet, they seemed to be almost **out** of sight, they were getting so far off” (p. 27). (Schema, metaphorically projected on to domain Vision).
5. “... the Rabbit started violently, dropped the white kid gloves and the fan, and scurried away **into** the darkness as hard as he could go” (p. 28). (Schema, metaphorically projected on to domain Light).
6. Come and help me **out** of this (situation)! (p. 59). (Schema, metaphorically projected on to domain Situation).
7. “... and a bright idea came **into** her head” (p. 63). (Schema, metaphorically projected on to domain Body Part).

Johnson also emphasizes that the logic of containment is not just a matter of being in or out of the container. For example when someone is in deep depression, we knew it is likely to be a long time before they are well. The deeper the trajectory is in the container, the longer it will take for the trajector to get out of it. (Johnson, 1987).

The most vivid consequence of the application of image schema theory to Conceptual Metaphor Theory is that abstract thought and reasoning,

facilitated by metaphors are seen as having an image-schematic, that is to say an embodied character (Lakoff, 1992).

Though it is quite reasonable that highly abstract concepts are not directly structured by in terms of simple image schemas but are more likely to be structured in a more complex way that is by inheritance relations, which comprise a network of intermediate mapping.

To sum up, the study reveals that abstract thoughts can at least in part be traced back to image-schemas.

REFERENCES

1. Evans V. and Green M. Cognitive Linguistics. An introduction. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2006.
2. Johnson M. The body of the mind. The bodily basis of meaning, imagination, and reason, Yaakov Garb, *San Francisco Chronicle*, 1987, 272 pages.
3. Lakoff G. Johnson M. Metaphors we live by. 2003 <http://shu.bg/tadmin/upload/storage/161.pdf>
4. Lakoff G. The Contemporary theory of Metaphors, 1992. <http://comphacker.org/comp/engl338/files/2014/02/A9R913D.pdf>
5. Langacker R. W. Foundation of cognitive grammar vol.1, 1987
6. <http://www.vyvevans.net/GLOSSARY.pdf>
7. http://www.cc.gatech.edu/classes/AY2013/cs7601_spring/papers/Lakoff_Johnson.pdf.
8. <https://books.google.am/books?id=tLeg9Cx69Z4C&pg=PA11&lpg=PA11&dq=linguistic+works+alice+in+wonderland&source=bl&ots=6ILz66sTqx&sig=YEOaH2SRgl9eEOhDglyMIRWDajU&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjenoKWs6LNAhUK2xoKHalPAx0Q6AEIODAD#v=onepage&q=linguistic%20works%20alice%20in%20wonderland&f=false>
9. <http://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/7246.pdf>
10. Alice in Wonderland (online) <https://www.litres.ru/static/trials/13/58/68/13586811.a4.pdf>

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ - <<ԿՈՆՏԵՅՆԵՐ>> ՊԱՏԿԵՐԱՎՈՐ ՍԽԵՄԱՅԻ ՃԱՆԱԶՈՂԱԿԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԼՅՈՒՍԱ ԲԵՐՈԼ-Ի <<ԱԼԻՍԱՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ>> ՎԵՊԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ

Այս հոդվածում մենք ներկայացնում ենք "Container/ Անոթ" պատկերավոր սխեմաների ուսումնասիրության վերլուծություն, որը սերտորեն կապված է ճանաչողության ինքնին զարգացման թեզի հետ՝ ներկայացված Լակոֆֆի և Ջոնսոնի կողմից 1980 թ. Մեր ուսումնասիրության նպատակն է ցույց տալ պատկեր-սխեմատիկ ներկայացման առանձնահատկությունները և հատկանիշները Լյուիս Բերոլի «Ալիսան հրաշքների աշխարհում» աշխատության նյութի հիման վրա, դրանով իսկ բացահայտելով վեպի նուրբ երանգները, որոնց իմաստը, անշուշտ հակասում է բնական տրամաբանական մարմնավորման նորմերի, որոնք, իրենց հերթին, ուղղակիորեն պատասխանատու են հասկացությունների կառուցման գործընթացում: Սույն ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ վերացական մտքերն ու գաղափարները, գոնե մասամբ, ծագում են պատկերավոր սխեմաներից, որոնք հանդիսանում են այսպես կոչված մետա-լեզվական ճանաչողական լեզվաբանության երկրորդ սերնդի հիմնական բաղադրիչներից:

КРИСТИНЕ ГРИГОРЯН - КОГНИТИВНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ В ИССЛЕДОВАНИИ СХЕМЫ ИЗОБРАЖЕНИЯ "КОНТЕЙНЕР" В РОМАНЕ ЛЬЮИСА КЭРРОЛЛА "АЛИСА В СТРАНЕ ЧУДЕС"

В данной статье мы представляем анализ по изучению схемы изображения / образ-схема "Контейнер", которая тесно связана с развитием тезиса о воплощенном познании, введенным Лакоффом и Джонсоном в 1980 г.

Целью данного исследования является показать особенности образно-схематичного представления в работе Льюиса Кэрролла "Алиса в стране чудес", и тем самым раскрыть тончайшие нюансы романа, в которых схемы изображения/ образ-схемы, безусловно, противоречат естественным логическим нормам, что, в свою очередь, опосредовано концепцией структурирования. Данное исследование показывает, что абстрактные мысли могут, по крайней мере частично, восходить к схемам изображения/ образ-схемам, одним из базовых конститuentов метаязыка так называемой когнитивной лингвистики второго поколения .

**ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐԻ
ՀՈՒՋԱՐՏԱՀԱՅՏՉԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՆԳԼԱԼԵԶՈՒ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԵԴԻԱՅՈՒՄ**

ԳԵՎՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ առցանց շփում, սոցիալական մեդիա, եսակենտրոնություն, առցանց հաղորդակցման հարթակ, սաստկացուցիչ և սահմանազատիչ գործառույթներ, հուզարտահայտչական առանձնահատկություններ

Հաղորդակցումը, որպես անձի ինքնադրսևորման և տեղեկությունների փոխանցման ու ստացման գործընթաց, կարևոր տեղ է գրավում ինչպես հասարակության, այնպես էլ անհատների կյանքում: Հաղորդակցությունը գործընթաց է, որի ընթացքում տեղեկատվությունը տարբեր միջոցներով փոխանցվում է մի անձից մյուս անձին:

Մարդկանց սոցիալ-հասարակական կյանքը, նրանց համատեղ կենսագործունեությունը անհնար է պատկերացնել առանց հաղորդակցման: Միայն հաղորդակցման միջոցով է հնարավոր իրականացնել անհատների համակողմանի փոխըմբռնումը և փոխազդեցությունը: Այսինքն՝ հաղորդակցումը, մարդկության պատմության ողջ ընթացքում հանդիսացել է հասարակական հարաբերությունների դրսևորման միջոց: Բացի այդ, հաղորդակցումը, որպես սոցիալական երևույթ, կոնկրետ պատմական բնույթ ունի: Պատմական բնույթ ասելով նկատի ունենք այն, որ հաղորդակցման բովանդակությունը և դերը փոփոխվում են ժամանակին համընթաց, որը, իհարկե, պայմանավորված են տարբեր գործոններով՝ նորացող հասարակություն, տեխնոլոգիական նվաճումներ և այլն:

Պատահական չէ, որ ներկայումս արդյունավետ հաղորդակցման գործընթացը պատկանում է ամենարդիական ու գլոբալ խնդիրների թվին: Հասարակական կյանքի զարգացմանը զուգընթաց փոխվում են նաև հաղորդակցման ձևերը: Ժամանակին համընթաց տեխնոլոգիաների զարգացումը ստեղծում է հաղորդակցման նոր ձևեր՝ հեղաշրջելով հաղորդակցման մարդկությանը հայտնի բոլոր ձևերը: Մերօրյա կյանքում հաղորդակցման այդպիսի մի տիրույթ է դարձել առցանց հաղորդակցումը, մասնավորապես սոցիալական մեդիան (սոցիալական մեդիա ասելով մենք հասկանում ենք 6 տարբեր տեսակի հաղորդակցման

հարթակներ՝ սոցիալական ցանցեր՝ ինչպիսիք են Ֆեյսբուքը (Facebook), Թվիթերը (Twitter), Ինստագրամը (Instagram), սոցիալական նորությունները, որոնք հրապարակվում են, օրինակ, Դրիգերում (Drigg) կամ Ռեդիտում (Reddit), սոցիալական տեսացանցերը, օրինակ, Յութուբը (Youtube) կամ Ֆլիքը (Flickr), միքրոբլոգները, խոշոր ֆորումները և առցանց քննարկման այլ կենտրոններ):

Ակնհայտ է, որ ներկայումս սոցիալական մեդիայի օգտատերերի համար առցանց հաղորդակցումը դարձել է առօրյայի անբաժանելի մաս՝ էլ ավելի սերտացնելով առցանց շփումը տարբեր լեզվակիրների մոտ:

Սոցիալական մեդիայի կարևորագույն առանձնահատկություններից մեկն էլ այն է, որ անձը մշտապես ուղղորդում է իրեն դեպի գրուցակիցների այնպիսի շրջանակներ, որոնց մեկնաբանությունները, գրառումները և տեսակետերը քիչ թե շատ համընկնում են միմյանց հետ: Այսինքն, սոցիալական մեդիայի օգտատերը փորձում է գտնել օգտատերերի այն խումբը, որը քիչ թե շատ հոգեհարազատ է իր ներաշխարհին: Հակառակ դեպքում առցանց շփումը տարբեր գրուցակիցների միջև չի կայանա:

Հաղորդակցումը սոցիալական մեդիայի հարթակում սահմանափակված չէ զուտ տեղեկությունների փոխանցման և ստացման, հասարակական հարաբերությունների դրսևորման գործառույթներով, այն հանդես է գալիս նաև որպես անհատի անձնավորման դերի ձևավորման մեխանիզմ՝ միաժամանակ դառնալով անձի սոցիալական միջավայրում ինքնադրսևորման միջոց:

Այս ամենի արդյունքում էապես փոփոխվում է առցանց հաղորդակցումը՝ առաջ բերելով մի շարք առանձնահատկություններ, որոնք նպաստում են քերականական կառույցների և խոսքի մասերի ավանդական կիրառման ձևերի նորանոր կիրառությունների և փոփոխությունների: Խոսքի մասերի և քերականական կառույցների կիրառման ձևերի փոփոխությունները և նորովի կիրառությունները չեն սահմանափակվում զուտ տեղեկատվության տարածմամբ, այլ նաև առցանց հաղորդակցվողների կողմից տեղեկատվությունն էլ ավելի համոզիչ, հետաքրքրաշարժ, հուզական և տպավորիչ դարձնելու միտում ունեն: Այսինքն, հաղորդակցումը էլ ավելի սուբյեկտիվ և անհատական բնույթ հաղորդելու համար, հարկ է այն համակցել անհատի զգայական դաշտի տարրերի հետ: Սոցիալական մեդիայի բնորոշ առանձնահատկություն համարվող սուբյեկտիվ տեղեկատվությունը հնարավորություն է ընձեռում ակտիվորեն կիրառել լեզվական այնպիսի

միջոցներ, որոնք հանգեցնում են խոսույթի երանգավորվածությանը, հուզականությանը և արտահայտչականությանը:

Առցանց հաղորդակցման հարթակում անհատի կողմից սպասարկու բառերի՝ դերանունների, հոդերի, նախդիրների, կապերի կիրառումը հնարավորություն է տալիս պատկերացում կազմելու անձի ներաշխարհի, հոգեվիճակի, անհատականության և սոցիալական կարգավիճակի մասին: Սպասարկու բառերի կիրառումը առցանց շփման հարթակում մեզ թույլ է տալիս պատկերացում կազմելու նաև զրուցակիցների մտերմության աստիճանի, հուզմունքի արտահայտման վերաբերյալ, իսկ դա դրսևորվում է հատկապես դերանվանական բառերի լայն օգտագործմամբ:

Պատահական չէ, որ 1990-ական թվականներին ամերիկացի հոգեվերլուծաբան Ջեյմս Փենբեյքրի կողմից կատարված քանակական ուսումնասիրությունը հնարավորություն է ընձեռել եզրահանգելու, որ սպասարկու բառերն ավելի խորն իմաստ են պարունակում ժամանակակից տեքստերում, քան լիիմաստ բառերը:⁹⁵ Այս համոզմունքը Փենբեյքրի մոտ ձևավորվել է շուրջ 40.000 տարաբնույթ տեքստերի ուսումնասիրության արդյունքում, մասնավորապես առցանց հաղորդակցման հարթակից՝ սոցցանցերից, մամլո-ասուլիսների արձանագրություններից, վեբինարներից և առցանց քննարկումներից: Իր հետազոտությունը սկսելով լիիմաստ բառերի ուսումնասիրմամբ, Փենբեյքրը, տարաբնույթ տեքստերի ուսումնասիրությունից հանգում է այն եզրակացության, որ սպասարկու բառերը, ի տարբերություն լիիմաստ բառերի, պարունակում են տարբեր աստիճանի զգայական տարրեր: Հետազոտությունների արդյունքից ելնելով՝ պրոֆեսոր Փենբեյքրը և նրա թիմակիցները եկան այն համոզմունքին, որ ի տարբերություն լիիմաստ բառերի, սպասարկու բառերը, հատկապես դերանունների տարատեսակ հաճախականությամբ կիրառումը, ուղիղ համեմատական է անհատի զգայական ներաշխարհի հետ: Ըստ նրա⁹⁶ մարդկանց զգացմունքներն ազդում են մարդկանց մտածելակերպի վրա, որը դրսևորվում է նրանց կողմից սպասարկու բառերի կիրառմամբ: Ընդհանուր առմամբ սպասարկու բառերը մեզ ազդակներ են տալիս այն մասին, թե ինչ են

⁹⁵ Pennbaker J. The Secret Life of Pronouns: What Our Words Say About Us. Bloomsbury Press, London: 2011, էջ 16

⁹⁶ Pennbaker J. The Secret Life of Pronouns: What Our Words Say About Us. Bloomsbury Press, London: 2011, էջ 263

մարդիկ զգում և մտածում: Անհատների կողմից սպասարկու բառերի անմիջական օգտագործման դեպքում, հնարավոր է պատկերացում կազմել անհատի դրական և բացասական վերաբերմունքի մասին տարբեր երևույթների նկատմամբ:

Մարդկանց ներաշխարհի վերաբերյալ ավելի խորը պատկերացում կազմելու համար Փենբեյքը ստեղծեց համակարգչային մի ծրագիր LIWC անվանմամբ (Language Inquiry and Word Count): Ի մի բերելով այդ համակարգչային ծրագրի միջոցով ստացված արդյունքները՝ ամերիկացի գիտնականը պարզեց, որ կանայք ավելի շատ են օգտագործում դերանուններ, քան տղամարդիկ: Իսկ տղամարդիկ ավելի շատ հակված են կիրառելու նախդիրներ և հոդեր, քան կանայք: Հետազոտությունների ավարտից հետո, ամերիկացի հեղինակը հրատարակեց *The Secret Life of Pronouns* գիրքը, որտեղ նա մարդկությանը բացահայտեց իր կողմից կատարված հետազոտության արդյունքները: Ըստ նրա⁹⁷ սպասարկու բառերը հանդիսանում են հիմնական բառեր, որոնք արտահայտում են զրուցակիցների, նրանց հարաբերությունների, նրանց և տարաբնույթ առարկաների միջև եղած կապը: Այսպես, վերցնելով ամենապարզ օրինակները “I saw the tie” և “Where is my tie?” Փենբեյքը մեկնաբանում է, որ լիմաստ tie բառը առանձին վերցված ոչ մի հուզական և արտահայտչական իմաստ չի պարունակում, այնինչ the հոդը և my դերանունը դրվելով լիմաստ բառից առաջ մատնանշում են խոսողի կողմից փողկապի ծանոթ լինելու հանգամանքը: Այսպիսով, the հոդը և my դերանունն ավելի շատ հուզարտահայտչական բնույթ ունեն, քան, tie լիմաստ բառը: Միաժամանակ Փենբեյքը իր աշխատության մեջ հանգեց այն կարծիքին նաև, որ դերանունների կիրառմամբ հնարավոր է պատկերացում կազմել, թե որտեղ է կենտրոնացած խոսողի ուշադրությունը:

Այսպես, հետևյալ երկու նախադասություններից “I don't think, I like getting to know that person” և “I don't like getting to know that person” առաջինում խոսողը օգտագործում է I սպասարկու բառը երկու անգամ, ինչը շեշտում է խոսողի եսակենտրոն լինելու հակվածության մասին, այնինչ երկրորդ օրինակում մեկ, ինչը դեպի իրեն ձգելու դրսևորում չէ: Վերը շարադրվածն, էլ ավելի համոզիչ դարձնելու համար, ուսումնասիրենք այլ օրինակներ. զրուցակիցներից մեկը մյուսին հարցնում

⁹⁷ Pennbaker J. *The Secret Life of Pronouns: What Our Words Say About Us*. Bloomsbury Press, London: 2011, էջ 216

է “What about this shirt, Bob?”-“I think it is old-fashioned”, “What about the weather?” –I think it is hot. Առաջին հայացքից ոչ այնքան կարևոր թվացող I think արտահայտությունը երկու նախադասության մեջ էլ բավականին կարևոր դեր են կատարում, դրանք ցույց են տալիս, որ զրուցակիցը կենտրոնացել է ինքն իր վրա: “It is old-fashioned” և “It is hot” պատասխանների դեպքում ակնհայտ կլիներ, որ անձի մոտ չկար եսակենտրոնացված լինելու հակվածություն: Ըստ հեղինակի՝ ավելի խոցելի, փխրուն և փոփոխական հոգեվիճակում գտնվող մարդիկ ավելի շատ են կիրառում I լեզվական միավորը, քան ավելի հավասարակշռված մարդիկ:

Անձնական "I" դերանունի ուսումնասիրությունը չի սահմանափակվել միայն եսակենտրոնության հակվածության վերլուծությամբ, Փենբեյքըրը փորձել է նաև համակարգչային ծրագրի միջոցով ուսումնասիրել տղամարդկանց և կանաց կողմից դերանվանական բառերի ավելի հաճախակի կիրառումը և եկել է այն եզրահանգման, որ իգական սեռի ներկայացուցիչներն ավելի շատ են կիրառում “I, me, mine” բառերը, քան արական սեռի ներկայացուցիչները: Ըստ հեղինակի պատճառն այն է, որ կանայք սիրում են, երբ նրանք գտնվում են տղամարդկանց ուշադրության կենտրոնում: Ուսումնասիրությունների ժամանակ ուշագրավ է դարձել նաև այն, որ կանայք հաճախ են օգտագործում “They, them, he, she” սպասարկու բառերը, քանի որ նրանք ավելի շատ են խոսում, քննարկում տարբեր մարդկանց հարաբերությունները, արարքները և կյանքը, քան տղամարդիկ:

Միաժամանակ, Փենբեյքըրը իր *The Secret Life of Pronouns* աշխատության մեջ առանձնացրեց երեք կարևոր փաստ "I" անձնական դերանվան կիրառման համար՝

- Դերանունների կիրառման հաճախականությունը պարզվում է ունի նաև տարիքային սահմանափակում: Մեծ տարիքում դերանունների կիրառումը նվազում է:
- Պայմանավորված հոգեբանական և հուզական տարբեր իրավիճակներով, հաճախակի է դառնում այս կամ այն դերանունի կիրառումը: Օրինակ համոզիչ ներգործություն իրականացնելու համար, շատ հաճախ "I" դերանունի փոխարեն օգտագործվում է "we" դերանունը, որը լրացուցիչ արտակա իմաստ է հաղորդում արտահատությանը:

- "I" դերանունը "we" դերանունով փոխարինելը, ինչպես նաև հակառակ երևույթը լայն տարածում է գտնում քաղաքական, ռազմական, մշակութային խոսույթներում, քանի որ հեղինակի ինտենցիան կանխորոշվում է արտահայտված իմաստի ձևակերպմամբ: Օրինակ ընտրությունների ժամանակ, երբ հարկավոր է ավելի արտահայտիչ դարձնել քաղաքական գործչի կարևորությունը և դերակատարությունը կիրառվում է "I" դերանունը, իսկ երբ, օրինակ գործիչը ցանկանում է նույնացնել սեփական անձը ժողովրդի հետ օգտագործում է "we" դերանունը: Նույնատիպ սկզբունքով է ձևակերպվում ռազմական խոսույթը՝ ելնելով հաղորդակցման նպատակից:

Այս համատեքստում հարկ է նշել, որ ոչ միայն կարևոր է այս կամ այն դերանունի կիրառումը նախադասության մեջ, այլև դրա տեղը՝ պայմանավորված թեմա-ռեմատիկ շարադասությամբ:

Անգլալեզու սոցիալական մեդիայում ամենաշատ ուսումնասիրված դերանուններից են “we-our” սպասարկու բառերը: Լինելով անհատապաշտական մշակույթի կրող՝ Փենբեյքըը հանգում է այն եզրակացությանը, որ “we-our” դերանունների կիրառումը անգլալեզու սոցիալական մեդիայում ավելի շատ ենթադրում է զրուցակիցների մոտ թիմային, հավաքական զգացում առաջացնելու միտում: Երբ մարդիկ օգտագործում են մենք դերանունը նրանք մատնանշում են խմբային հարաբերակցություն: Այսպես, ամենաշատ և հաճախակի կիրառվող սոցիալական մեդիայի հարթակները, որ կիրառել են “we-our” դերանունները եղել են կրոնական և քաղաքական բլոգները և տեսացանցերը: Կիրառելով “we-our” դերանունները՝ հայտնի քաղաքական գործիչները և բլոգերները փորձել են ցույց տալ, որ նրանք և իրենց հետևողները մեկ միասնական թիմ են, բոլորը հավասար են և սովյալ բլոգերի հաջողությունը նաև բլոգի մյուս օգտատերերի հաջողությունն է: Այս համատեքստից ելնելով՝ Փենբեյքըը օրինակ է բերում Յութուբյան մի տխրահոշակ տեսանյութ, որտեղ ԱՄՆ-ի նախագահ Բարակ Օբաման աշխարհի թիվ մեկ ահաբեկիչ համարվող Բեն Լադենի սպանության մասին խոսելիս, տասնհինգ անգամ օգտագործում է “I, me, mine” դերանունները, և ոչ մի անգամ “we” դերանունը: Իհարկե, Ամերիկայի նախագահի ելույթը քննադատության արժանացավ շատ վերլուծաբանների կողմից, իսկ հոգեվերլուծաբան Փենբեյքըն այն համարեց ԱՄՆ նախագահի իր ելույթը ամենատպավորիչը դարձնելու անհաջող փորձ: Ավելին, Փենբեյքըը

հետագայում պարզաբանեց, որ նման դեպքերում քաղաքական գործիչները օգտագործում են “we” դերանունը փորձելով նվազեցնել իրենց և հանրության միջև առկա հեռավորությունը:

Փենբեյքրյան տեքստերի մեկնաբանությունից պարզ դարձավ նաև, որ ժամանակակից սոցիալական մեդիայում նկատվում է միտում he/she կամ he or she ձևերի միաժամանակյա կիրառման՝ կանանց և տղամարդկանց միջև հավասարությունը պահպանելու նպատակով: Այսինքն, եթե նախկինում սոցիալական մեդիայի օգտատերերը նախապատվությունը տալիս էին he դերանվանը, այժմ he/she միաժամանակյա կիրառումն էլ ավելի մեծ ընթացք է ստանում:

Փենբեյքրյան ուսումնասիրությունն ավարտվեց they-them դերանունների հետազոտությամբ: Համաձայն այդ արդյունքների՝ անգլալեզու սոցիալական մեդիայի օգտատերերն այն կիրառում են սահմաններն ավելի ընդգծելու, սահմանազատելու գործառույթով՝ տարբերությունն իմ և նրանց միջև՝

“We want see us in near future as miserable as them”.

Մինչ փենբեյքրյան ուսումնասիրությունները սահմանափակվում էին անձնական դերանունների հուզարտահայտչական առանձնահատկությունները բացահայտելով՝ շատ լեզվաբանների կողմից անդրադարձ դերանունները խորը վերլուծությունների սկսվեցին ենթարկվել:

Դեռևս նախորդ դարի վերջերին լեզվաբանները նկատել էին, որ անդրադարձ դերանուններն ունեն սաստկացուցիչ երանգ հաղորդելու հատկություն: Խոսողի և խոսակցի դերը կրկնակի շեշտադրելու համար սկսեց ավելի մեծ թափ առնել անձնական և անդրադարձ դերանունների համատեղ և հաջորդաբար առանց որևէ այլ լեզվական միավորի կիրառությունը՝

Ex. **You yourself** have made the illusionary world in which you move in.

She herself is a haunted house.

Նախորդ տասնամյակներին սկիզբ առած լեզվական երևույթը սկսեց ընդլայնել իր կիրառության շրջանակը՝ տարաբնույթ խոսույթներին հաղորդելով նորանոր երանգներ: Միաժամանակ, անդրադարձ դերանունների մեծ կիրառումը փոփոխությունների է ենթարկում ավանդական քերականական կառույցների օգտագործումը: Այսպես, վերջին շրջանում անգլալեզու սոցիալական մեդիայում օգտատերերի կողմից նկատվում է միտում ավելի շատ անդրադարձ դերանունների կիրառման, քան ստացական դերանունների: Վերը շարադրվածն ավելի

համոզիչ դարձնելու համար մեջբերենք The New York Times-ի <<England's Reflexive Pronouns Epidemic>>⁹⁸ անցանց հոդվածից որոշ օրինակներ՝
“Does that work for yourself?”

“Could we perhaps have a quote from yourself?”

“Is the water temperature right for yourself?” “

“We will have that fixed for yourself as soon as possible.”

“I have booked the flight for yourself”.

Վերլուծելով տվյալ օրինակները՝ հեղինակը գտնում է, որ անդրադարձ դերանունների կիրառումը բնիկ անգլալեզու խոսողների կողմից ավելի շատ դիմացինին արժևորելու, կարևորելու նպատակով է կատարվում:

Ժամանակակից անգլալեզու սոցիալական մեդիայի հետազոտության ընթացքում մենք նկատեցինք նաև, որ անդրադարձ դերանունները սոցիալական ցանցերի օգտատերերի կողմից կիրառվում են նաև խոսույթին արհամարհական երանգ հաղորդելու նպատակով՝

Ex. You idol !!! Expecting great things of yourself, don't make me wait long-hahah.

Darling, surrounded yourself with great people, get out of the way...

Իհարկե, Թվիթերից վերցված նման օրինակների արտահայտչական իմաստը շատ պայմանական բնույթ է կրում, քանի որ այն կախված է հիմնականում համատեքստից, զրուցակիցներից:

Անդրադարձ և ստացական դերանունների միաժամանակյա կիրառումը միևնույն նախադասության մեջ կարող է արտահայտել նաև հակադրություն՝

Ex. Me-yourself, we are different, we can't live together...

Համակցելով հակադրությանը, անդրադարձ դերանունների կիրառումը կարող է նաև հաղորդել համեմատության նրբերանգներ՝

Ex. As you see yourself, I once saw myself,

As you see me now, You will be seen...

Հակադրության և համեմատության այդպիսի մի օրինակ է նաև ներկայացնում հետևյալ մեջբերումը՝

You must go on to remind yourself of God,

Who God is, and what God has done, and what

God has pledged himself to do...

⁹⁸ <http://www.nytimes.com/2016/07/29/opinion/english-for-yourself.html>

Jasmine Thompson-ի Let myself try www.azlyrics.com սոցիալական կայքից վերցված ստեղծագործության մեջ նկատելի են նաև անդրադարձ դերանունների օգտագործում՝ ակտիվորեն, զղջում, տարակուսանք արտահայտելու երանգներով՝

I'm gonna let *myself*, let *myself*
Fall once or twice, I won't mind
I'm gonna let *myself*, let *myself*
Fail and discover 'cause one way or another
I'll be fine, it's alright in this life
I'm gonna let *myself*, let *myself*...

Միևնույն նախադասության մեջ բացի սաստկական իմաստ արտահայտելուց անդրադարձ դերանունները միաժամանակ կարող են պարունակել սահմանափակող տարրեր՝

Ex. Some people think they can do the task better by themselves than with a teacher...

It is unwise to spend your time doing tasks that your team members are capable of completing themselves.

Եվ այսպիսով, սույն հոդվածը նվիրված է հաղորդակցման՝ որպես հասարակական հարաբերությունների դրսևորման միջոցի, կարևոր դերի ուսումնասիրությանը: Լինելով պատմական երևույթ՝ հաղորդակցումը անընդմեջ փոփոխում է իր ձևը և բովանդակությունը: Ներկայումս ձևի և բովանդակության այդպիսի մի տիրույթ է դարձել առցանց շփումը սոցիալական մեդիայում: Առցանց հաղորդակցվելով օգտատերերը ոչ միայն փոխանակում են տեղեկատվություն, այլ նաև փոխանցվող տեղեկատվությամբ հաղորդում են հուզարտահատչական տարաբնույթ սուբյեկտիվ երանգներ: Այս առումով անձնական և անդրադարձ դերանունների կիրառումը հաղորդակցական գործընթացում էական նշանակություն ունի: Միաժամանակ բոլորիս ակնհայտ է այն, որ այս դերանունների արտահայտած տարաբնույթ սուբյեկտիվ երանգները սերտորեն փոխկապակցված են այն համատեքստերի հետ, որոնցում նրանք կիրառվում են: Այդ համատեքստերի և անձնական ու անդրադարձ դերանունների միաժամանակյա կիրառությունների ուսումնասիրությունից ելնելով՝ մենք կարող են պնդել, որ նրանք արտահայտում են հետևյալ գործառույթները՝ սաստկացուցիչ, հավաքական, արհամարհական, սահմանազատիչ, ակտիվորեն, զղջման, եսակենտրոնության և այլն:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Pennbaker J. The Secret Life of Pronouns: What Our Words Say About Us. Bloomsbury Press, London: 2011.
2. <http://www.nytimes.com/2016/07/29/opinion/english-for-yourself.html>
3. <http://www.azlyrics.com/lyrics/jasminethompson/letmyselftry.html>
4. <https://liberalarts.utexas.edu/psychology/faculty/pennebak>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=PGsQwAu3PzU>

ГЕВОРГ ГРИГОРЯН - ОСОБЕННОСТИ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОСТИ В ЛИЧНЫХ И ВОЗВРАТНЫХ МЕСТОИМЕНИЯХ В СОВРЕМЕННЫХ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ СОЦИАЛЬНЫХ МЕДИА

Данная статья посвящена изучению особенностей выразительности и эмоциональности в личных и возвратных местоимениях в современных англоязычных социальных медиа. Очевидно, что коммуникация, как мера общественных отношений, постоянно меняет свою форму и содержание. В наши дни примером такого общения стало "онлайн" общение. Онлайн общение позволяет обмениваться не только информацией, но и красит общение с собеседником своими субъективными эмоциями. Примером подобных эмоциональных красок стало использование местоимений. В данной статье рассмотрены и представлены те эмоциональные окраски личных и возвратных местоимений, которые могут использоваться в онлайн общении.

GEVORG GRIGORYAN - THE EMOTIVE-EXPRESSIVE PECULIARITIES OF PERSONAL AND REFLEXIVE PRONOUNS IN CONTEMPORARY ENGLISH SOCIAL MEDIA

The following article is devoted to the study of personal and reflexive pronouns, their emotive-expressive-evaluative overtones and peculiarities in contemporary English social media. Throughout our history, communication has always changed its content and types. Today such kind of domain of human interaction has become online communication. The users of online communication not only transcend information, but they also put their own subjective evaluation towards the content of the sentence and the reality i.e. online communicators characterize the electronic discourse from their position to the position of other users. In order to achieve the desired emotional and expressive outcomes, online communicators make frequent use of different pronouns. In the following article we try to cover and represent the very emotive-expressive and evaluative overtones that personal and reflexive pronouns can carry in the domain of online communication.

**ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅՈՒՆ - ՍԵՐ - ԸՆՏԱՆԻՔ ԵՌԱՄԻԱՍՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԸՍՏ Է. ԳԻԼԲԵՐԹԻ <<ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅՈՒՆ>> ՎԵՊԻ**

ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ

Չկա ավելի համարձակ նախաձեռնություն, քան օրինական
ամուսնությունը:
Սակայն չկա առավել մեծ օրինություն, քան երջանիկ ամուսնությունը:
Բենջամին Դիզրաբելի, 1870
/Վիկտորիա թագուհու նամակը աղջկան, Լուիզային՝
վերջինիս նշանադրության առիթով/

Հիմնաբառեր՝ սեր, ամուսնություն, ընտանիք, կին, արժեհամակարգ

2006թ.-ին լույս տեսավ ամերիկացի գրող Էլիզաբեթ Գիլբերթի <<Ուտել, աղոթել, սիրել>> ինքնակենսագրական վեպը, որում նա պատմում է աշխարհով մեկ իր ճամփորդության մասին, որը ձեռնարկել էր ծանր ու տանջալի ամուսնալուծությունից հետո՝ կյանքի իմաստի, ճշմարտության փնտրտուքների լաբիրինթոսում իր երջանկությունը վերագտնելու տենչին անսալով:

Մինչ այս վեպի լույս ընծայումը Գիլբերթը ընթերցողներին հայտնի էր որպես կին գրող, որը հիմնականում գրում էր տղամարդկանց մասին և տղամարդկանց համար: Հինգ տարի աշխատել է որպես լրագրող՝ տղամարդկանց համար լույս տեսնող <<GQ>> <<Spin>> ամսագրերի հրատարակչություններում, որտեղ ուսումնասիրել է տղամարդու բնույթն ու թությունը և որպես իր լրագրանյութերի հերոսներ ընտրել սուպերմաչոներին, կոլբոյներին, որսորդներին, ձկնորսներին, բեռնատարի վարորդներին, անտառահատներին: Նրա գեղարվեստական պատումներն արժանացել են երեք մրցանակի՝ National Magazine Award անվանակարգում:

Երբ Գիլբերթին հաճախ ասում էին, որ տղամարդու նման է գրում, նա մեծ գոհանակությամբ դա որպես հաճոյախոսություն էր ընդունում: Նա այնքան էր տարված տղամարդու խորհրդավոր ձգողական ուժի գերակայության փաստը վերծանելու խնդրով, որ լիովին մոռացել էր իր կանացի ձգտումների և ցանկությունների մասին: Եվ, ի վերջո, երեսուն

տարեկանում էլիզաբեթին համակում է դեպրեսիայի հզոր ալիքը. նախ՝ խարխլվում է առողջությունը, ապա քայքայվում ամուսնությունը: Ամուսնալուծված, լքված, միայնակ, կոտրված սրտով նա թողնում է ամեն ինչ և մեկ տարով մեկնում Երկրից՝ ճամփորդելու և ինքն իրեն վերագտնելու համար: Այսպես ծնվում է <<Ուտել, աղոթել, սիրել>> վեպը, որն ավարտվում է նրանով, որ Բալի կղզի իր ճամփորդության ժամանակ հեղինակը հանդիպում է բրազիլացի Ֆիլիպեին, սիրահարվում, և որի հետ մի ամբողջ տարի <<միջքաղաքային կապ>> է պահպանում: Իննսուն օր Ֆիլիպեն ապրում է էլիզաբեթի հետ Ամերիկայում, իսկ մնացյալ ժամանակը՝ մինչև Ֆիլիպեի հետ ամուսնանալը, նրանք ապրում են իրարից գատ, կամ էլ՝ ճամփորդում ամբողջ աշխարհով մեկ: Այս ընթացքում Գիլբերթը սկսում է հետաքրքրվել ամուսնության, ընտանիքի, սիրո խնդիրներով, կարդում դրանց մասին, և արդյունքում ծնվում է <<Օրինական ամուսնություն>> վեպը: Սա նույնպես ինքնակենսագրական վեպ է, սակայն պատումը համեմված է նաև հոգեբանական, հանրամշակութային և պատմական խոսույթների տարրերով: Այստեղ գեղարվեստական հյուսվածքը բազմաշերտ է՝ միահյուսված են շարադրանքի տարբեր մեթոդներ:

Հեղինակը խոստովանում է, որ իր հուշերը գրել է ոչ թե միլիոնավոր, այլ քսանյոթ ընթերցողի համար, որոնք են՝ իր իննսունհինգամյա տատիկը, խորթ դուստրը, հին ու նոր ընկերուհիները՝ մեկ կամ երկու անգամ ամուսնացած, ամուսնանալ ցանկացող, չամուսնացած, ամուսնալուծված, մայրացած, երեխայի սպասող, միայն տնային տնտեսությամբ զբաղվող կամ հաջողակ գործարար, կամ էլ երկուսը համատեղող՝ սպիտակամորթ, սևամորթ, ասիացի, ավստրալիացի, եվրոպացի և ամերիկացի կանայք: Նրանցից ոմանք կրոնապաշտ են, մյուսները չեն հետաքրքրվում կրոնական հարցերով, երրորդներն էլ Աստծո հետ շփվելու սեփական համակարգն են մշակել: Բոլոր այս իրենց կյանքի այս կամ այն փուլում կանայք ունեն հյութեղ հումոր և ծանր կորուստներ՝ Գինու բաժակի կամ թեյի գավաթի շուրջ՝ ամուսնության, ընտանիքի, հավատարմության, ազատության և պատասխանատվության մասին գրույցների և խորհրդածությունների արդյունքում է ծնվել էլիզաբեթ Գիլբերթի <<Օրինական ամուսնություն>> վեպը:

Գիրքը ներկայանում է ութ գլուխներով՝ Ամուսնություն և անակնկալներ, Ամուսնություն և սպասումներ, Ամուսնություն և պատմություն, Ամուսնություն և սեր, Ամուսնություն և կին, Ամուսնություն և

անկախություն, Ամուսնություն և պայմանականություններ, Ամուսնություն և արարողություններ: Չափազանց հետաքրքիր են գլուխների բնաբանները, որոնք հայտնի փիլիսոփաների, գրողների ասույթներն են և որոնք ոչ միայն իրենց հաջորդող պատումը բացահայտող տեղեկատվության նախասկիզբն են, այլև կրում են հեղինակային ինտենցիայի և եղանակավորման ակնհայտ դրսևորումներով:

Օրինակ՝ ամուսնության, սիրո և ընտանիքի, կին-տղամարդ փոխհարաբերությունների, երջանկության և հուսախաբությունների մասին հեղինակի հակասական վերաբերմունքն է արտացոլված կարծես թե առանձին պատկերային և խորհրդանշային համակարգ ներկայացնող հետևյալ ասույթներում. <<Ամուսնությունն ընկերություն է՝ ճանաչված պետության կողմից >>/Ռ. Լ. Ստիվենսոն/, կամ՝ <<Տղամարդը կարող է երջանիկ լինել ցանկացած կնոջ հետ, եթե նրան չի սիրում>> /Օ. Ուայլդ/, կամ՝ <<Ամուսնությունն առաջին հասարակական պարտականությունն է>> /Ցիցերոն/, կամ՝ <<Սիրուց վախեցիր /մի քիչ/ ավելին, քան որևէ այլ բանից>> /Է.Է. Քամինգս/ և այլն:

Վեպի քրոնոտոպը ներկայանում է անցյալի որոշ դեպքերի, ներկայի իրադարձությունների և ապագայի սպասումների համադրումով, իսկ բազմաթիվ ու բազմապիսի տոպոսների ճկուն միախյուսումը երկին առավել արտահայտչականություն և բազմաձայնություն է հաղորդում: Ընթերցողը մերթ ամերիկայում է, մերթ հայտնվում է Վիետնամի ամենախուլ գյուղերից մեկում, ապա հեղինակի հետ ճամփորդում է Լաոսում, Բալիում, այնուհետև կրկին վերադառնում Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ:

<Եղինակը պատումը ներկայացնում է առաջին դեմքով՝ կյանքի ռեալիստական պատկերների նկարագրությունը համեմելով խոհափիլիսոփայական մտորումներով, հանրամշակութային և պատմական էքսկուրսներով և մշակութային իրակությունների, գաղափարների, սովորույթների, հավատալիքների արժևորման դրվագներով: Նրա մտորումներն ու ներկայացրած փաստերը համեմվում են ամուսնության, միջանձնային հարաբերությունների մասին հայտնի մարդաբանների, հանրաբանների, փիլիսոփաների և գրողների ասույթներով:

<Եղինակը խոստովանում է, որ ինքը, ամերիկյան արժեքներով դաստիարակված երիտասարդ կինը պատեհություն է ունեցել ծանոթանալ աշխարհի ամենազարմանահրաշ մշակույթներին, այնտեղ տիրող՝ մեր ընկալումներից դուրս քաղաքակրթություններին և

կարողացել է թափանցել տարբեր հոգեկերտվածքով մարդկանց ներաշխարհն ու գնահատելով այլոց արժեքները՝ կարևորել սեփականը:

Վեպում նկարագրված դեպքերն ու դրվագներն այնքան հետաքրքիր են, հեղինակային պրիզմայի միջով անցած տարբեր երևույթների արժեքանական հայեցակերպը այնքան բազմապլան, որ մեծ է գայթակղությունը՝ վերապատմել և փորձել մեկանաբանել վեպն ամբողջությամբ: Բնական է, որ այս ցանկության անհնարինությունն անվիճելի փաստ է, ուստի ներկայացնենք մեզ չափազանց հետաքրքրական թվացող՝ վեպում նկարագրվող սիրո և ամուսնության մասին հեղինակի մտորումները, որոնք ներկայացնելիս նա զուգահեռներ է անցկացնում սիրո, ամուսնության, ընտանիքի ամերիկյան ընկալումների, արևմտյան ժամանակակից մարդու բարոյական ճգնաժամի և, օրինակ, Վիետնամի հեռավոր գյուղերից մեկում ապրող ցեղի հովվերգական իրականության միջև:

Ինչպես հեղինակն է նշում՝ Չինաստանի հետ սահմանակից <<այդ կանաչ, վայրի բնության գրկում, որն այնքան գեղեցիկ էր, որ մարդու ծնկները ծալվում էին>>, ապրում էր *հմոնգներ*ի ցեղը, հպարտ էթնիկ մի փոքրամասնություն, որը համարվում է երկրագնդի վրա ապրող ամենաանկախ ժողովուրդներից մեկը, խոսում է միայն իր լեզվով, կրում ազգային տարազ և հրաժարվում ծուլվել որևէ այլ մշակույթի: Եվ եթե ցանկություն կա պարզելու, թե ինչպիսին եղել ընտանեկան կյանքը չորս հազար տարի առաջ՝ հարկ է այցելել հմոնգներին:

Սիրո, երջանկության և ամուսնության թեման Գիլբերտը ներկայացնում է՝ վերապատմելով հմոնգ ցեղի ներկայացուցիչների հետ իր գրույցի մանրամասները: Այսպես, այդ ցեղի կանանցից մեկին ուղղված հեղինակի հարցերին, թե՛ <<Երբ առաջին անգամ տեսաք ձեր ամուսնուն՝ ի՞նչ մտածեցիք նրա մասին>> կամ <<Երբ տեսաք նրան, հասկացա՞ք, որ նա այն միակն է, որի հետ կցանկանայիք ամուսնանալ>>՝ կինը չկարողացավ պատասխանել, քանի որ չկարողացավ հիշել նույնիսկ, թե երբ և ինչ պայմաններում է ծանոթացել ամուսնու հետ, և այդ հարցերը նրա համար իսկական հանելուկ էին, սակայն հպարտությամբ նշեց նաև, որ հիմա հաստատ արդեն ծանոթ է իր ամուսնու հետ: Իսկ երբ ամերիկուհին նրան հարցրեց, թե ե՞րբ հասկացավ, որ սիրում է ամուսնուն կամ, նրա կարծիքով, ո՞րն է երջանիկ ամուսնության գաղտնիքը՝ սենյակում գտնվող տարբեր տարիքի բազմաթիվ կանայք այլևս չկարողացան թաքցնել իրենց անզուսպ և նյարդային ծիծաղը, ծիծաղ, որը

հնչում է խելապասի խոսքին ի պատասխան, իսկ այդ կանայք հենց այդպես էլ ընդունել էին ամերիկուհուն:

Ի՞նչն էր այդքան ծիծաղելի այդ հարցերում, և ինչու՞ էին նրանք խոսում տարբեր լեզուներով: Ըստ հեղինակի տեսության՝ այդ սենյակի կանայք <<ամուսնությունը չէին համարում իրենց կյանքի և զգացմունքային կենսագրության ամենակարևոր իրադարձությունը, ինչպիսին դա ամերիկուհու համար էր>>:

Գիլբերտի կարծիքով՝ <<Արևմտյան ժամանակակից հասարակությունում մարդը, որին դուք ընտրում եք որպես ամուսին, թերևս, ձեր անհատականության առավել վառ արտացոլումն է: Ձեր ամուսինը դառնում է այն թափանցիկ և փայլուն հայելին, որի միջոցով զգացմունքների ձեր անհատական պատկերը անդրադարձվում է իրականության մեջ: Չէ՞ որ չկա առավել անհատական ընտրություն, քան ամուսին կամ կին ընտրելը: Այս ընտրությունը կարող է պատմել գրեթե ամեն բան այն մասին, թե ինչ եք դուք ձեզնից ներկայացնում: Հարցրեք տիպիկ արևմտյան ցանկացած կնոջ, թե նա ինչպես է ծանոթացել ամուսնու հետ, երբ և ինչու է հենց նրան սիրահարվել, և կարող եք վստահ լինել՝ ձեզ սպասվում է լիակատար, մանրամասն և խորապես զգայական պատմություն>>:

<<Օրինական ամուսնություն>> վեպի հիմնական կոնֆլիկտը արժեքների միջև կոնֆլիկտն է: Հեղինակը ներկայացնում է տարբեր քաղաքակրթություններ և ամուսնության, ընտանիքի, սիրո, երջանկության տարբեր մոդելներ և տարբեր ընկալումներ:

Եթե ամերիկուհու համար միանգամայն բնական է ամուսնանալ մի քանի անգամ, և, ամեն անգամ քննարկել ամուսնական պայմանագրի կետերը, ավելին՝ ամուսնալուծվել և նույնիսկ ամսեկան նպաստ վճարել ամուսնուն, ապա, օրինակ, Լաոսի լեու ցեղի կանայք չեն կարողանում հիշել մի դեպք, երբ իրենց համայնքում որևէ մեկն ամուսնալուծվի. նրանց ամուսնությունները ցմահ են: Եթե այս ընտանիքներում մեկ <<կապիտան>> կա, և դա տղամարդն է, իսկ կինը պետք է ենթարկվի ամուսնու կամքին, ապա ամերիկյան հասարակարգը հայտնի է որպես՝ ընտանիքում կնոջ և տղամարդու հավասարության սկզբունքի ջատագով: Լեու ցեղի անդամները ամուսնական խնդիրներ ծագելիս՝ ամուսնությունը փրկելու և խորհուրդների համար դիմում են նախ՝ ամուսնական զույգի ծնողներին, այնուհետև՝ համայնքի ավագանուն, որը քննարկում է խնդիրը համայնքային խորհրդում և լուծում առաջարկում՝ ամուսնությունը փրկված է: Զարգացած երկրներում ամուսնական զույգը դիմում է

ընտանեկան հոգեվերլուծաբանին, քանի որ արևմտյան մշակույթում պարզապես չկա այնպիսի հասկացություն, ինչպիսին ընտանեկան կամ հասարակական միջամտությունն է, բացի այդ, ժամանակակից ամերիկացին ապրում է ծնողներից անկախ և նրանցից հազարավոր մղոններ հեռու: Իսկ ընտանեկան հոգեբանն էլ, բազմաթիվ այցերից և հսկայական գումարներ վերցնելուց հետո՝ ամուսիններին, որպես կանոն, հայտարարում է, որ դա ուշացած դեպք է, և ամուսնությունը փրկել հնարավոր չէ, և նրան, ինչպես Գիլբերթն է գրում՝ «Մնում է միայն հաշվետվություն ներկայացնել՝ ամուսնության դիափերժման մասին»:

Ամուսնության, սիրո, երջանկության մասին այս և այլ ամենատարբեր և հակադիր հոլովությունները է. Գիլբերթի «Օրինական ամուսնություն» վեպում միահյուսված են խոհափիլիսոփայական տարբեր մտորումներով: Իսկապես, է. Գիլբերթի ստեղծագործության մեջ դժվար է առանձնացնել իրական «զեղարվեստական» պատումը հրապարակախոսությունից, էսսեից և կիսավավերագրականությունից /փաստեր գումարած մեկնաբանություններ և ծանոթագրություններ/: Հենց այս սինթետիկ ժանրը, որում միահյուսվել են ընտանեկան քրոնիկան, դարաշրջանի քաղաքական-սոցիալական պատկերը, որն իր հերթին համեմվում է տարբեր ժամանակների և աշխարհագրական տարածքների յուրահատկությունների հետ համեմատության բույրով, հուշագրությունները, ինչ-որ չափով դաստիարակչական վեպի տարրերը՝ էլիզաբեթ Գիլբերթին հնարավորություն են ընձեռում ընթերցողին հստակորեն ներկայացնել ոչ միայն սեփական արժեհամակարգը, այլև դրա հարաշարժությունը և, երբեմն նաև՝ բախումը արժեքային այլընտրանքային խոսույթների հետ:

Կարծում ենք, զուտ ինքնակենսագրական պատումը, որպես մտածելակերպ՝ սահմանափակ կլիներ Գիլբերթի համար, քանի որ նա իր կյանքի սցենարում մշակել է հենց այն իրավիճակները, որոնք կարող են խնդրահարույց լինել ցանկացած ընթերցողի համար: Նրա համար կարևոր է ընթերցողին ներկայացնել ինքնարտահայտման և ինքնակայացման իր սեփական մեխանիզմները: Նա չի երկչում իր մասին պատմել ճշմարտությունը, նրան դուր է գալիս վերլուծել իրեն՝ որպես կատարյալ ժամանակի անկատար մի արդյունք: Գիլբերթի «ինքնահերոսուհին» /մեր եզրույթն է/ հյուսել է աշխարհի իր հստակ պատկերը, որտեղ նա մեկտեղել է ազատության, երջանկության, սիրո և վայելքների սեփական ընկալումները:

Անշուշտ, հրապարախոսական սկիզբը գերիշխում է նրա գրքում, ուստի երկի <<գեղարվեստականությունն>> ապահովելը միշտ չէ, որ նրա գերնպատակն է: Սակայն այս փաստը ոչ մի կերպ չի նսեմացնում Գիլբերթի ստեղծագործության գեղարվեստական և գեղագիտական արժեքը: <<Օրինական ամուսնություն>> վեպը գրված է պատմական և գեղարվեստական բազմաթիվ այլուզաների ներմուծմամբ, փոխաբերությունների և համեմատությունների առատ գործածությամբ, հյուսեղ հումորով:

Իսկ ստեղծագործության ավարտը, թերևս, ծոն է հովվերգական վեպի ավանդույթներին՝ պրագմատիկ, ինտելեկտուալ, մասնագիտության մեջ հաջողակ և իր արժեհամակարգում ամուսնությունը, սերն ու ընտանիքը գրեթե բացառող ամերիկոսիին ամուսնանում է սիրած տղամարդու հետ. <<Առանց հեզնանքի և կասկածի նշույլի փոխանակեցինք երդումներ՝ մեր հարազատ-բարեկամների, սիրալիր հանրապետական-քաղաքապետի, հարսնացուի իսկական հարսնաքրոջ և ընտանեկան շան՝ Թոբիի ներկայությամբ: Երբ մենք պատրաստվում էինք համբուրվել, Թոբին, թերևս, զգալով պահի լրջությունը՝ կծիկի պես պատկել էր իմ և Ֆիլիպի ոտքերի տակ: Եվ ես մտածեցի՝ սա լավ նշան է. Միջնադարյան կտավներում նորապսակների կողքին հաճախ շուն էին պատկերում՝ որպես հավերժ հավատարմության խորհրդանիշ>>:

ГАЯНЕ ЕГИАЗАРЯН - БРАК-ЛЮБОВЬ-СЕМЬЯ В РОМАНЕ "ЗАКОННЫЙ БРАК" ЭЛИЗАБЕТ ГИЛБЕРТ

В статье представлены размышления Элизабет Гилберт о браке, любви и семье, о взаимоотношениях мужчина-женщина, радости и разочарования. Она сравнивает модели семьи, концепты брака, любви и счастья в разных цивилизациях.

GAYANE YEGHIAZARYAN - MARRIAGE-LOVE-FAMILY TRINITY IN THE NOVEL "COMMITTED" BY ELIZABETH GILBERT

The article represents Elizabeth Gilbert's thoughts on marriage, love and family, the man-woman relationship, joys and disappointments. It compares the models of family, the concepts of marriage, love and happiness in different civilizations.

**ՍԻՐՈ ԵՎ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԱԼԻՍ
ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ <<ՃՅՈՒՂԵՐ – ՏԵՐԵՎՆԵՐ>> ՎԵՊՈՒՄ**

**ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ
ԱՆԺԵԼԱ ՔԱԼՈՅԱՆ**

Հիմնաբառեր՝ արժեհամակարգ, սեր, երջանկություն, փղամարդ-կին փոխհարաբերություններ

<<Քրիստոսի ծնունդից հետո՝ 2007թ. մայիսի 15-ն է: Ուղիղ քսան տարի է անցել այն օրից, երբ Կոնդի հարյուրամյա գերմանական դաշտ ունեցող տներից մեկում սկսեցին կատարվել այս դեպքերը: Եկել, կանգնել եմ նույն տան առաջ>>⁹⁹, -այսպես է սկսվում Ալիս Հովհաննիսյանի <<Ճյուղեր – տերևներ>> վեպը: Կարծես երկնքից հայտնված իտալացի Լուկիանոյին հաջողվում է ամայի թվացող քաղաքը՝ Երևանը, վեպի հերոսուհու՝ Շուշանի համար, բազմամարդ դարձնել: Քաղաքի պատմությանը զուգահեռ տրվում է նրենց ընտանիքի պատմությունը. մոր մահվանից դեռ շատ առաջ, կենտրոնական հայրը, որ վարում էր ցոփ ու անառակ կյանք, որին խորթ էր ամուսնական հավատարմությունը, պարբերաբար հեռանում է իր սիրուհիներից մեկի մոտ: Թեև այս կանանց չի հաջողվում հոր կյանքը շաղկապել իրենց կյանքին, բայց բացառապես խելացի, անպայման ակնոց կրող, լավ կահավորված տունուտեղ ունեցող, ոչ միշտ գեղեցիկ կանանց մրցակցությունը հիմնականում ընթանում է այն բանի շուրջ, թե նրանցից ով ավելի երկար կպահի հորն իր կողքին: Իսկական սովետական Դոն Ժուանի նրա բառամթերքից այս երևույթին հարմար է գալիս <<գեղեցիկ ապրել>> կապակցությունը: Դուստրը, որը նաև այս դեպքերի շարադրողն է և վեպի գլխավոր հերոսուհին, իր աշխարհայացքով ընդհանուր ոչինչ չունի հոր հետ, հետևաբար չի կարող գնալ հոր նախընտրած ճանապարհով. հայրը ցանկանում էր, որ դուստրը արտասահման մեկնի կամ մի հարուստ ամուսին գտնի, բայց կրթված, ազատամիտ Շուշանը, հաստատակամ է և ունի իր հայացքները կյանքի մասին: Շուշանը խորանում է իր ժողովրդի պատմության խորխորատները, դառնում է ուսուցչուհի, հայ երեխաներին

⁹⁹ Ալիս Հովհաննիսյան, <<Ճյուղեր –տերևներ>>(Պատառիկներ մեր փուչ կյանքից), Ե., 2009, էջ 5: Այսուհետև հղումները նույն տեղից:

կրթում հայրենասիրական ոգով: Իտալացի երկու գիտնական եղբայրները՝ Լուկինոն և Արտուրո Մարցելինին հատուկ առաքելությամբ են գալիս Հայաստան. նրանք նվիրվել են հայոց միջնադարի պատմության, ինչպես նաև բուսաբուժության, բժշկագիտության ուսումնասիրությանը, հայտնագործել են Հայաստանի լեռնային վայրի ծաղիկների թուրմերից պատրաստված մի խառնուրդ (հեղինակը այն «հիշողության էլիքսիր» -<է է անվանում>): Հերոսուհին (հետագայում՝ նաև նրա սիրած տղամարդը՝ Անդրյուշը), ճաշակելով դրանով եփված ապուրը՝ թմբիրի մեջ է ընկնում և հայտնվում իր նախնիների հեռավոր անցյալում՝ հայոց միջնադարում, 11-րդ դարի Անիիում՝ արքայական պալատում, վերամարմնավորվում իր գենային սկզբի մեջ, և նրա այն օրերի խոհերը, ապրումները, զգացողությունները, այն ժամանակի իրադարձությունների տարեգրությամբ, ձայնագրվում են: Թմբիրից արթնացած Շուշանը (նաև մյուսները) հիշում է իր «երազը», որ նույնն է ձայնագրվածի հետ:

Շուշանը համոզված է, որ եթե մարդը մի անգամ տեսել է երազ, իրավունք ունի հուսալու, որ երազ տեսնելու երազը էլ երբեք չի լքելու իրեն: Սա մի հետադարձ հայացք է՝ ուղղված մեր նորօրյա պատմությանը՝ ականատեսի վկայությամբ փաստագրված, շարադրված օրագրային գրառումներով և օրագրային բաժանումներով /տարի, ամիս, օր/, որ ենթագլուխների վերնագրերի դեր է կատարում: Եվ հյուսվում է վիպական պատմությունը՝ **շուրջ մեկ տասնյակ հերոսների ճակատագրերով ու ճակատագրական իրադարձություններով**, Շուշանի օրագրային գրառումներով արտահայտված՝ կենդանի երկխոսությունների, զրույցների, գործողությունների նկարագրություններով, էջ առ էջ իրար հանգուցվող դրվագներով, որ դառնում են վիպական պատմություն՝ որտեղ ներկայացված հերոսները ունեն և՛ ազգային պատկանելություն, և՛ գործում են որոշակի ժամանակի ու տարածության մեջ. <<Երբ դեպքերի մեջ ես լինում, առավել ևս՝ դրանց հորձանուտում, ամեն ինչ բնական է թվում, իսկ խոսքն այստեղ ոչ միայն քսան, այլև հազար տարվա հեռավորություն ունեցող դեպքերի մասին են>>,-հավաստում է հերոսուհին և հավելում, որ այդ դեպքերը գրի են առնված օր առ օր, բայց ներկայացվում են ընտրողաբար (էջ 7): Առաջին գրառումը (16 մայիսի, շաբաթ), Շուշանի դպրոցական կյանքն է՝ ժամանակակից կրթական համակարգի քննադատական վերլուծությունը՝ կեղծիք, ստորաքարշություն, տգիտություն, անբարյացակամություն, ստրկամիտ մանկավարժների ներկայություն, կաշառակեր տնօրինուհի, որոնք նողկանք են արթնացնում Շուշանի հոգում: Ներկայացված են կանացի տարբեր կերպարներ՝ ուսուցչուհիները անխտիր

ամբողջ վեպում արժանապատվությունից զուրկ «հավիկ» –ներ են, ուսմասվարը՝ անսապատ ուղտ է, կամ պարզապես ուղտ, տնօրինուհին՝ մարդկային բոլոր բացասական գծերի մարմնացում, սատանա, նրանց ժողովը «հավիկային ժողով» է, անգամ «ժողկրթաժնի նոր վարչուհին՝ այդ հավիկը, որ հիմա հնդկահավի նման փքվում է...» և այլն (էջ 7-8): Ուսուցչուհի-հավիկների շարքում են նաև Սիրանուշ Մանուկյանը, որին տնօրինուհին ժաննա դը Արկ է անվանում՝ ծաղրելով նրա անհմաստ ազատախոսությունը, Մովսիսյան Արմինեն, որին տնօրինուհին կոչում է Սուրբ Աստվածամայր՝ ծաղրելով և՛ Տիրամորը, և՛ սրան:

Հին և նոր սերունդ, սխոլաստիկ մանկավարժություն և ազատամիտ մտավորական՝ ի դեմս տնօրինուհու և Շուշանի: Կրթության որակի պատասխանատուն՝ տնօրինուհին, ոչ մի բարոյական իրավունք չունի ղեկավարելու դպրոցը. նա ստոր է, բարձրերին քծնող, ենթակաների կարծիքներին բռնացող, որի ողջ կյանքի լի է աղբակոյտով: Տնօրինուհու կերպարն ամբողջանում է (գրառում վեցերորդ, 22 մայիսի, շաբաթ), երբ թմբիրի մեջ հայտնված Շուշանը հյուրընկալում է նրան, և դիտելով լուսանկարների ալբոմը՝ աչքի առջև բացվում են պառավի կյանքի փառավոր էջերը: Ինչ անպատկառություն է պետք՝ նրան Երևանի մյուս մահկանացու տնօրենների շարքը դասելու համար, երբ ըստ տարեթվերի, <<նրան կանգնած ես տեսնում մեր լայնարձալ սովետի մեծամեծների ոլորտում՝ սկսած Ստալինից, Միկոյանից, վերջացրած ...իմ հորով: Վերջացրած...որովհետև քահել հերս նրա հետ ծովափին, լողազգեստով գրկախառնված տեսնելուց հետո, ինձ էլ ոչինչ չէր կարող զարմացնել...Մայրս դեռ կենդանի էր: -Չարմացար...ճտճտաց պառավ ցոփուհին,-Սարգիս Պետրոսյանն է>>: Պատմում է, որ Սարգիսը հիմա էլ հաճախ է այցելում իրեն օրը ցերեկով, քանի որ կախված է իր մոսկովյան հին պարտնյորներից: Այնուհետև Շուշանին առաջարկում է իր փոխարեն թռչել Մոսկվա. <<դասավորիր Սարգսի գործերը, հետո քեզ կամուսնացնեմ Նրա հետ, սիրուն տղամարդ է, էս քաղաքի կանանցից շատերի աչքն է վրան: Հանրապետությունը քոնը կլինի>> (էջ 82-83): Շուշանի խոսքը, թե Սարգիսն իր հայրն է, անակնկալի է բերում պառավին. նրա անառակությունից փոքրացած մարմինը ավելի է փոքրանում և Շուշանի լռության դիմաց փոխհատուցում է խոստանում՝ ամբողջ ունեցվածքը կկտակի նրան: Հետագայում Շուշանը հասկանում է, որ տնօրինուհին նույն ինքը՝ Չոյեն է՝ Վեստ Սարգսի սիրուհին: Իրականության, մարդկանց, երկրի հանդեպ Շուշանի և տնօրինուհու հակադիր դիրքորոշումներն էլ ձևավորում են վիպական կոնֆլիկտի հասարակական խոր բովանդակությունը: Իրար են

բախվում համահարթեցման, մարդու ու մարդկայինի իսկական արժևորման և վարչարարական կամայականության երկու գաղափարախոսություն: Տնօրինուհին պաշտոնի համն առած, ծիծաղելի, իրենից բարձր կանգնածների հանդեպ ակնհայտ քծնանքով, լայն կապեր ունեցող կին է, որ ընտրելով ղեկավարման արատավոր մեթոդներ և իրեն շրջապատելով բարոյապես սնանկ մանկավարժներով՝ պատուհաս է դարձել ազնիվ մարդկանց համար: Հասարակական ու սոցիալական կյանքի համար հատկանշական շատ երևույթներ ստանում են միանգամայն այլ արձագանք ու փիլիսոփայական հիմնավորում: Միջտեքստային հղումները, խորհրդանիշները, նշանները ընդլայնում են գրողի ասելիքի սահմանները: Այն Հովհաննիսյանի երգիծանքի թիրախում է հայտնվում սոցիալական ու հասարակական կյանքը՝ դրանից բխող բարոյական հետևանքներով. ժամանակակից կյանքի արատավոր բարքերը, բարոյական արժեհամակարգի փլուզումները, մարդասիրության ճգնաժամը, ընդհանրական ու բարոյական արժեքների գիտակցման բացակայությունը, կրթական համակարգի վայրիվերումները, համատարած ցինիզմը՝ իր ծայրահեղ դրսևորումներով, երբեմն գռեհկաբանության հասնող արտահայտություններով:

Արժևորվում է նաև մարդու տեղը հասարակության մեջ, մարդ-մարդ, տղամարդ-կին միջանձնային հարաբերություններում: Ելակետային ճիշտ դիրքորոշման համոզիչ գեղարվեստական իրագործմանը նպաստել է մարդկային իրական կերպարներ ստեղծելու հեղինակի տաղանդը: Նրա կերպարները վերացական, շինծու չեն, այլ ունեն ազգային և սոցիալական ամուր հենարաններ: Վեպի հայեցակարգը բավականին տարողունակ է. իսկապես մարդ կոչվելու իրավունք ունի միայն այն մարդը, որ ծառայում է հայրենիքին, ով ապրում է հասարակության շահերով, և ազգային արժեքներով: Այն հարաբերություններն են միայն մարդկային, որոնց ելակետը, նպատակը մարդու ազնվացումն է և բարձրացումը. ձերբազատումը մարդկային արատներից՝ կարիերիզմից, եսապաշտությունից, շահամոլությունից, փառասիրությունից, կեղծիքից:

Այս համատեքստում դիտարկվող մարդ-մարդ և տղամարդ-կին միջանձնային հարաբերություններին, բարոյականության խնդիրներին վերաբերող հեղինակի միտումը ողջունելի է, կյանքի ճշմարտության բացահայտումը ենթադրում է նաև արատների խարազանում, ոչ միայն հրապարակախոսական պաթոսով, այլ նաև ուղղակի հրապարակախոսական միջոցներով: Հեղինակի երկարաձգված դատողությունները տնօրինուհու ու նրա նման բյուրկրատների

ղեկավարման արատավոր մեթոդների դեմ և բազմաթիվ հրապարակախոսական այլ շեղումներ, գուցե ճարտասանության առումով հաջող են, բայց չեն մերվում հյուսվածքին՝ վնասելով վեպը:

Վեպում հետաքրքրական մեկնաբանություն է ստանում ազատության գաղափարը: Եթե Անդրյուշի կարծիքով <<կատարյալ ազատությունը մարդկանց, մանավանդ կանանց համար չէ>>, ապա Լուկիանոն հակառակն է պնդում. բոլոր մարդկանց համար կյանքում անկումային պահեր են լինում, բայց գալիս է ժամանակը, երբ ցանկացած մարդ՝ լինի տղամարդ, թե կին, ուզում է կատարյալ ազատ լինել, սիրել իր եսը, զգալ իր հոգու խորքում նստած կենդանի ուժը, և հզոր թռչունի պես թափահարելով թևերը՝ ճախրել, բարձրանալ ամպերը. <<Երբ ուժեղ մարմնին միանում է նաև հոգին, արդեն երջանկություն է...հենց դա էլ թռիչքի պահն է... Ոչ ոք չի կարող թռիչքը կասեցնել>> (էջ 57):

Շրջապատն անսահման հիասթափեցնող է, մի ուրիշ բան կա, որ ձգում-տանում է Շուշանին. ինչ-որ վաղնջական բան, ու գիտի, որ եթե այս անիմաստ կյանքը չխանգարի, կկարողանա հստակ վերհիշել այդ ինչ-որը: Դպրոցից ուղղակի փախչած Շուշան Պահլավունին, որի հոգում ծաղկում է կանացի արժանապատվության, եզակիության զգացումը, ինքնարժևորելով իրեն, հասկանում է. <<ահա թե ով եմ ես, իսկ իմ շրջապատի մարդիկ կարծում են, թե հասարակ մահկանացու եմ, ում պաշտոնյա հայրը անտարբերությունից տիրություն չի անում աղջկան, իսկ աղջիկն էլ պարզապես չի կարողանում որևէ մեկին ճանկը գցել>>:

Ըստ Լուկինոյի՝ Շուշանի առավելությունն այն էր, որ նա ազնիվ էր, անկաշկանդ, ուներ հիանալու հատկություն, բացառիկ հիշողություն, յուրահատուկ զգացողություն, հայրենասիրություն. <<Իմ կյանքում շատ կանանց եմ հանդիպել, -ասում է Լուկինոն,-կարծում եք հեշտ է նրանց կապանքներն արձակելը: Շատ- շատ կարողանայի մի քիչ թուլացնել: Բայց ոչ կծիկով քանդելի>>(էջ 19): <Իշարժան է նաև այն փաստը, որ Լուկինոն հպարտությամբ է խոսում իր հայուհի կնոջ, դաշնակահարուհի Լիլիթ Աթաբեկյանի և դեռատի դստեր՝ Սոֆյայի մասին:

Ներկա և անցյալ, իրականություն և իդեալ, կապանքներից ազատագրված Շուշան և կապանքների մեջ տառապող Մարինե. Անդրյուշին սիրող երկու կանայք: Կախարդական թմբիրի մեջ գտնվող Շուշանը զգում է աշխարհի լույսը, որ այլ կերպ ազատություն է կոչվում. հիշում է այն օրը, երբ դուրս եկավ մոր որովայնից և զարմացավ շուրջը տիրող լույսից: Ազատություն է տրվել իրեն, որից միայն քսանինը տարի հետո է հնարավոր դարձել օգտվել: <<Վազվզում եմ, հաճույքից ճչում,

ազատության բերկրանքն է անմիջապես հաջորդել մշուշի ցրվելուն: Պարում է մարմինս: Պարը ինձ հասցրեց Մատենդարանի աստիճաններին» (էջ 21): Իսկ Շուշանի այն հարցադրմանը, թե դպրոցում աշխատելու ընթացքում, Անդրյուշին քիչ է մտաբերում, արդյո՞ք կարելի է ասել, որ պակասել է իր սերը նրա նկատմամբ, ֆրոյդյան տեսություններով տարված գիտնականը բացատրում է այսպես. «Ոչ թե սերն է պակասել, այլ այդ սիրո տառապանքը: Դպրոցում տառապանքի նոր աղբյուր եք գտել: Սերը շատ ավելի կայուն է, քան տառապանքը: -Երբ մենակ եմ լինում,-ասում է Շուշանը ընկնում եմ անուրջների մեջ: Դաժան բան է, երբ մի կողմ թողած քո սիրո առարկային, նրանից քո ստացած հատուկենտ լիցքերը, ուզում ես ինքդ քեզ համար որոշել զգացմունքիդ խորությունը» (էջ 25): Երբ Շուշանը, զարմացած այն փաստից, որ գրքային են իր բոլոր մտքերը, բոլոր գործողությունները, մինչդեռ գիտնականը հիացմունքով է նայում իրեն, վերջինս պատասխանում է. «Ուզում եմ Ձեզ գավառացի անվանել, բայց իտալացի կինը, մանավանդ գավառացին, իրեն ուղղված հայացքի տակ ավելի հմայիչ է դառնում, գեղեցկանում է, իսկ դո՞ւք...Տեսա՞ր, ինչ պատահեց, հիացմունքով նայեցին իրեն...հո, հո, հո, կծկվեք, ճզմվեք, ճնշվեք՝ ձեզ հիացմունքով նայեցին: Ճնշվում եք, երբ Ձեզ արգահատանքով են նայում, երբ հիացմունքով են նայում... այս ինչ տեսակ ժողովուրդ եք: Բայց Դուք չէի՞ք առաջ պողոտայով մեկ ազատության ճիչեր արձակողը»:

<Իմա էլ Շուշանի հիացական հայացքն է ֆրանտին ճնշում, կծկում, փոքրացնում. «Ձեր սիրո առարկայի հետ հաճախ եք քնում,- հարցնում է նա:-Մեր սերը պլատոնական է: -Նա իմպոտենտ է: -Ձեմ կարծում:-Մեզ մոտ ամեն ինչ սկսվում է դուր գալուց,-ասում է ֆրանտը: -Գիտեմ, -ասում է Շուշանը,- շատ ֆիլմեր եմ նայել: Նախ քնում են իրար հետ, հետո պարզում՝ սե՞ր է, թե՞ սեր չի: Փորձեցի իմ իմացած Լիլիթին նրան կողք կողքի պատկերացնել, նրանց միացավ աղջիկը, յուրաքանչյուրի գլխին մի լուսապսակ, պատրաստ էր «Սրբազան ընտանիքը» (էջ 26-27): Շուշանը հիշում է իր փիլիսոփայության քննությունը, Սպինոզայից առաջադրված հարցը, որին չկարողացավ պատասխանել, իսկ հիմա բարձրաձայն բացատրում է նրա բնապաշտական տեսությունը. «Վերջապես մենք տեսնում ենք, որ Աստվածային օրենքի համար գերագույն պարզևր հենց ինքը՝ օրենքն է, այսինքն՝ կայուն, ամբողջ սրտով և կատարելապես ազատ սերը դրա նկատմամբ, իսկ պատիժը կայանում է միմիայն դրանից զրկվելու մեջ, մարմնական ստրկության կամ հոգեկան անկայունության, տատանման մեջ» (էջ 29): <անկարծ Շուշանը սկսում է արտասանել մի ուրիշ հատված. «Քանի որ Աստծո սերը մարդու համար գերագույն երջանկություն ու

երանություն է մարդկային գործողությունների վերջնական նպատակը ու վերջը, այստեղից հետևում է, որ նա ընդունում է Աստվածային օրենքը, որ ձգտում է սիրել Աստծուն, ոչ թե պատժից կամ այլ բանից վախենալով, ասենք՝ բավականության կամ փառքի նկատմամբ ունեցած սիրուց, այլ այն պատճառով, որ նա ճանաչում է Աստծուն և ընդունում, որ նա է գերագույն երջանկությունը»>>(Էջ 29-30): Ներկա և պատմական անցյալ, նույնանուն հերոսուհիներ՝ տարբեր ժամանակներում և տարբեր իրադարձությունների հորձանուտում:

Գլուխ 2 (գրառում յոթերորդ, 26 մայիսի, երեքշաբթի) սկսվում է պատմական Շուշանի կյանքի պատմությունը: Գագիկ թագավորի գահակալության, Վեստ Սարգսի դավաճանության, Անիի անկման ժամանակաշրջանն է արտացոլվում Դեմիրճյանի <<Երկիր հայրենի>> դրամայում: Նույն այդ ժամանակաշրջանի դեպքերն են արձանագրված նաև այս վեպում: Տեղի է ունենում նոր և հին ժամանակների հանդիպադրում, հերոսների նույնականացում՝ իրենց մարդկային ճակատագրերով, աշխարհայացքով, էությանը, վարքագծով: Անցյալը երևում է ներկայի մեջ, ներկան դառնում, է անցյալ. օրինակ գլխավոր հերոսուհու՝ Շուշանի և մեկ հազարամյակ առաջ Անիում ապրած ազնվազարմ Շուշանի միացումը մեկ կերպարում: Նույնականացվում են նաև հին և նոր շուշանների տատերը, ոչ միայն անունով, այլև էությամբ: Ազնվազարմ օրիորդի հայրը Վեստ Սարգսն էր, որը կարծես նույն կենտրոնական Սարգսն է, որի մասին Շուշանն ասում է. «Համարեք, որ անձամբ տեսել եք Վեստ-Սարգսին»: Հայրս ճիշտ նրա նմանակն է (երագում տեսածի): Մերօրյա Շուշանի Պահլավյան ազգանունն էլ, պարզ է, հեղինակը նույնացրել է Անիի հայտնի Պահլավունու հետ: Վեպի մերօրյա կերպարները նաև իրենց էության շատ գծերով նույնանում են նախնիների հետ, լուսարձակվում է պապի կյանքի ներքին գեղեցկությունը, նրա նվիրվածությունը, սերը մարդկանց հանդեպ:

Արմատների և սաղարթների, լույսի և մաքրության մետաֆորների բազմազան տարբերակներով գրողը հանդես է բերում կատարյալ մարդուն, որը կրում է հասարակության մարդասիրական և բարոյական իդեալների ծանրությունը՝ որպես ազգային ոգու համբավաբեր: Հումանիստական արժեքների վերածնունդը դուռ է բացում բարոյական մաքսիմալիզմի գեղագիտության համար: Անհատականության, ամբողջականության պայմանը ոգու հաղթանակն է: Զուգահեռվում են ոչ միայն անհատները, այլև իրադարձությունները, նաև արհավիրքները՝ բնության թե թշնամու բերած դժվարությունները, հուսալքության մեջ ելքի փնտրտույնները և ամենակարևորը՝ ոգին, հավատը: Այս դեպքում անցյալը Գագիկ արքայի

ժամանակն է՝ բնական ու թշնամական արհավիրքները, դավաճանություն, Անին «նվիրելու» խայտառակ դաշինք, նաև հերոսամարտեր Գագիկ արքայի ու Վահրամ Պահլավունու ղեկավարությամբ, անեցիների անկոտրում ոգին, ապա նաև կորուստները... հարկադրական, քաղաքական նպատակներով Գագիկի ամուսնությունը Սենեքերիմի որդու՝ Դավթի դստեր հետ, որը երբեք երջանկություն չի բերում նրան: Իր սիրելիին՝ Գագիկ արքային տեսնելու համար, Շուշանը, փորձել էր աշխարհի շուկաներում հայտնված բոլոր զարդերը և հարյուր անգամ արդեն մտովի հայտնվել էր այն դահլիճի դռների մեջ, որտեղ պետք է տեսներ սիրեցյալին: Նա Վեստ Սարգսի դուստրն էր, Բագրատունյաց արքունիքում մեծ ազդեցություն ունեցող Գրիգոր Մագիստրոսնի թոռնուհին: Լսվում է երկրորդ ծայնագրությունը. <<Եթե երբևէ տղամարդու գեղեցկությունը շլացրել է ինձ, ապա դա եղել է աշնանային այն օրը, երբ իմ ու արքայի հայացքները դիպան իրար>> (էջ 90): Բոլորը համոզված էին, որ առկա է այն հողը, որի մեջ ընկած սեր ու պետական շահ ամփոփող սերմը խաղաղությամբ կծլարձակի, կդառնա Բագրատունյաց թագավորության կենաց ծառ: Լայն առումով բարոյականության խնդիրները այստեղ ունեն իրենց տարաբնույթ հիմքերը՝ մարդաբանական, սոցիալական, հոգեբանական, սերը ստանում է ռոմանտիկ, բանաստեղծական գունավորում, անգամ սիրած մարդուն երջանիկ տեսնելու համար զոհաբերության պատրաստակամություն: Սերը թեև չի մեռնում, բայց աղարտվում է առօրեականության մեջ, զրկվում հեքիաթային գույներից, հասարականում և արժեզրկվում, ամեն ինչ սկսվում է նույնությամբ կրկնվել, հետզհետե այն կորցնում է իր անրջային կապույտը: Վեստ Սարգսի դուստրը օր օրի կորցնում է իրենից ճառագող ուրախությունը. տեսքը գնալով սովորական է դառնում Գագիկ արքայի համար, ընկճվում է նրա հոգին, արքան էլ իր համար է ձեռք բերում հասկանալի, մարդկային գույներ. Գիշերները մահճին մեջ՝ սիրո կրակներից տապակվելով՝ լսում է սիրած տղամարդու՝ հեռավոր սենյակից եկող հառաչանքը, կարդում է նրա մտքերը. <<Եթե ես նրան անգին գոհարներ նվիրեմ, կարող եմ արդյոք խնդացնել նրա հոգին: Բայց չեմ ուզում, որ գոհարի տեսքը նրան ավելի մեծ ուրախություն պատճառի, քան իմը>> (էջ 91): Մարդիկ ներածնանում են, փորձում ճշտել իրենց կյանքի իմաստը. ո՞վ է իմ հոգում, որը ստիպում է . անընդհատ փնտրել ինչ-որ մեկին, զգալ սիրո պոեզիան՝ կարոտի անորոշ ու թախճոտ գրգիռներով, սիրո անթերի ու կատարյալ պատկերացման առկայությունը երկուսի հոգում էլ սկիզբ են դնում անսովոր սիրո արթնացմանը՝ նրանց կտրելով առօրեականից, վերացարկելով, թևեր տալով, բարձրացնելով հողից և գցելով

երևակայական վիճակի մեջ: Շուշանը հիշեցնում է Շանթի <<Կայսր>> դրամայի հերոսուհուն՝ Հաննային, որն ուզում է ընդմիջտ ապրել Օհան Գուրգենի հոգում: Երկուսն էլ որոնում են իրենք իրենց և փորձում ճիշտ գույներ ընտրել իրենց և իրենց սիրեցյալի դիմանկարը կերտելու համար: Շուշանի հոգում արթնացել էր կինը, կնոջ կենսաբանական էությունը՝ սիրելու, սիրվելու, երջանկանալու և երջանկացնելու բնական զգացողությամբ. ինչպես էր ուզում, որ Գագիկը մերթ տրորեր իրեն, մերթ իր ոտքերն ընկներ, <միայն թե ինձնից այդ հարցում օգնություն չսպասի, ինձնից, որ անճար եմ, անօգ եմ, խեղճս, ինքս եմ կարոտ փրկության>> (էջ 91-92): Երազ և իրականություն՝ Գագիկ արքա և Անդրյուշ: Վերջինս իրեն նվիրել էր մի շքեղ մանյակ և կրկնել այն, ինչ արքան մտովի էր կրկնել. <<Ձեմ ուզում այդ վզնոցը քեզ ավելի ուրախություն բերի, քան ինքս>>: Շուշանի համար Անդրյուշը դարձավ խղճուկ, մենակ ու ողորմելի՝ տղամարդու պատկերը՝ առանց սիրո լուսապսակի, ինչո՞ւ ինքը թույլ տվեց, որ իր մեծ սերը մեռնի: <<Սերը բարդ համակարգ է,-բացատրում է Լուկիանոն,- երբեմն համոզված ես լինում, որ առկա են բոլոր բաղադրիչները, բոլորը, բոլորը, զարմանում ես, թե սիրտդ ինչու ուրախությունից չի ճախրում, բայց մի չնչին բանի բացակայությունից կարող է ամեն ինչ փլվել>>(94): Պարզապես հայ ազնվազարմ օրիորդը դեռ ազատ էր մանրամասն քննելու իր զգացմունքները, որ անգամ չնչին կեղծիք չլինի դրանցում, իսկ Գագիկը մանրութների մեջ խորանալու ժամանակ չունեիր: Միայն թե հնարավորինս ավելի ամրանար իր ետը: Օրիորդին նույնպես սիրելի էր թագավորի <<ետը>> ամրացնելու գաղափարը, բայց կեղծելը ցածր էր նրա ծագումից... Չէ՞որ նրան սովորեցրել էին, թե կեղծում են ճորտերը, նաժիշտները, կեղծիքը միայն ճորտերի ու ճորտամիտների համար է: Անդրյուշի այն նկատառմանը, որ <<արդեն քանի դար է, ինչ լավ հայ կին է համարվել իր ամուսնու հլու կամակատարը>>, լսվում է հակառակ պատասխանը.<< -Այդ նրանից է, որ նրա համար մի անգամ ամուսնուն տրվելը համարժեք է երդման մահացու կնիքի: Դրանից լիուլի օգտվում է տղամարդը: Կնոջը տիրելու համար նա պատրաստ է ամեն ինչի: Իսկ հետո կարող է ուզածի չափ նսեմացնել>> (էջ 94): Այս առումով հետաքրքրական է Վեստ Սարգսի դատողությունները սիրո, կրքի, ընդհանրապես հայ կնոջ մասին. <<Ոչ մի հայ տղամարդ չգիտե ու չի կարող ասել, թե ինչ է կինը մեր կյանքում: Տղամարդու համար կինն ամեն ինչ է՝ թե հայրենիք, թե պատիվ, թե կյանք... Ինքդ էլ լավ գիտես,-ասում է նա Շուշանին,- հենց թեկուզ Պահլավունի քո տատի ու մեծ տատի պատմությունները... Նրանք երկուսն էլ ազնվության ու կանացիության մարմնացում էին... Եվ քո մայրը նրանց

արժանի շառավիղն էր... Իսկ ո՞վ է եղել իմ մայրը՝ գիտե՛ս, երբեք ոչ ոք չի՛ պատմել քեզ նրա մասին... Մայրս ինքն է ինձ ամուսնացրել: Իր ցածր ծագումով նա կարողացավ կարգադրել իմ ուսման, պալատ մուտք գործելու և ամուսնության գործերը... Հայրս թագավորական ախոռապետն էր, բայց մորս ճիգ ու ջանքերի շնորհիվ, ու նաև պոռնկանալու, դարձավ գանձապահ... Մայրս մի անգամ, որպես գաղտնիք, ասաց, որ ես թագավորի ապօրինածինն եմ: Նրա մեջ նաև գնչուհու արյուն կար>> (էջ 109): Շանթի հերոսուհուն՝ Թեոֆանյին հիշեցնող Վեստ Սարգսի մայրը, իր ցածր ծագումը քողարկելու համար պատրաստ է ամեն ստորության՝ որդուն գահի վրա բարձրացնելու համար: Նրա սերը կործանարար է, նա դավաճանում է ամուսնուն, նրա կողքին կանգնում է կրքերին գերի դարձած մյուս կնոջ կերպարը՝ Ջոյեն: Այս հերոսուհիների կերպարներում շեշտադրվում է գոյաբանությամբ թելադրված բնագրի մղումները, որոնք կրքի անհաղթահարելի պտույտում հայտնվել են քաղաքական շահերի թելադրանքով կամ իրենց հաղթել չկարողանալու պատճառներով, կին-տղամարդ փոխադարձ ձգողականությամբ: Իսնդիրը երբեմն ստանում է գռեհիկ կերպարանք, այստեղ չկա սեր, ռոմանտիկա, այլ առկա է զգայականը, մարմնականը, սեռական սանձարձակությունը՝ իր ծայրահեղ դրսևորումներով և մարդկային արժեքների փլուզումով: Նրա հակառակ բևեռում ստեղծարար, բանաստեղծական, մաքուր սերն է, որի մարմացումը տեսնում ենք Շուշան տատի և Մարիամի կերպարներում: Նույնիսկ Վեստ Սարգսի նման դավաճան, կրքերին գերի դարձած, ստոր, բարոյականությունը հնարված արժեք համարող, ամեն մի չարագործության ընդունակ այս մարդը, հիացմունքով է խոսում իր կնոջ՝ Մարիամի սիրո ստեղծարար դերի մասին, նրա ոգեշնչմամբ է գրել բանաստեղծություններ, իր հոգում պահպանել մարդուն. <<Իմ մեջ ամեն ինչ վատ տեսնելով՝ դարձյալ սիրում էր ինձ,-պատմում է նա Շուշանին,- նրան լլկում էի, իսկ նա հեզ գառնուկի նման տրվում էր իմ բոլոր քմահաճույքներին: Բայց այն ժամանակ, ես չարագործ չէի: Նա իր սիրով ինձ մարդ էր պահում... Այն ժամանակ էր, որ ճաշակել եմ հաղթանակի իսկական հաճույքը>> (էջ 109): Երբ կողքիդ քաջ ու բարի մարդիկ են, քո քմահաճույքներն էլ բարի ու քաջ ուղղություն ունեն, համոզված է Վեստ Սարգսիսը: Շուշանը հինգ տարեկան էր, երբ գրկվում է մորից: Փառամու, հաշվենկատ, հեռանկարային ծրագրերով առաջնորդվող տղամարդու՝ Վեստ Սարգսի վարքագծում, ի տարբերություն Պահլավունների, ավանդաբար ըմբռնված բարոյականությունը ամենավերջին տեղն է գրավում. նա շարունակում է իր զեխ կյանքը՝ մերթ Բյուզանդիայում, մերթ Պարսկաստանում: Աշխարհի

տարբեր ծայրերից բերած նրա տարփուհիները ծերացել են նրա տարբեր կալվածքներում: Նրա գեղեցիկ ապօրինաձիններին թիվ ու համար չկար: Բյուզանդիոնում նրա առջև բացվում են արքունի կանանց ննջարանների առազաստները: Իսկ Գագիկն էլ հայտնում է, որ չար լեզուների հավաստմամբ՝ «պառավ Ջոյեն խելքը թոցնում էր նրա հետ մի գիշեր անցկացնելու համար: Ասում են, որ Ջոյեն Թեոդորային՝ իր կայսերակից քրոջը նրա պատճառով է աքսորել մենաստան: Պատմում են նույնիսկ, որ Ռոմանոսին սպանել է տվել Սարգսի պատճառով» (էջ 104): Ըստ Վեստ Սարգսի՝ մենք շատ տարօրինակ ժողովուրդ ենք, երբ հարկ է պայքարել երևույթի դեմ, սկսում ենք պայքարել մի մարդու դեմ, իսկ երբ հարկ է ոչնչացնել մի մարդու, փորձում ենք երևույթը ոչնչացնել: Մինչդեռ երկու դեպքում էլ պետք է մարդուն ոչնչացնել: Եթե հարկ է նվաճել երևույթը, պետք է մարդուն նվաճել: Ահա այդպիսին է, նրա կարծիքով, Շուշանի և Գագիկի սերը: «Նա փորձում է ոչ թե քեզ տիրանալ, այլ երևույթին, իսկ դու՝ հակառակը, ուզում ես տիրանալ նրան և ոչ թե թագուհու գահ կոչված երևույթին: Մինչ դուք միմյանց կհասնեք՝ ես ու Ջոյեն քեֆ ենք քաշում Մոնամախի մահճում... Սիրուց ազատ պահերին աշխարհը ըստ մեր սրտի ուզածի վերածնելու խաղեր ենք մտածում» (էջ 113): Վեստ Սարգսին իր նախորդների արժանավոր ժառանգորդն է, որոնց համար բարոյական արժեքներ գոյություն չունեն՝ ««Հայրական պապս իմ ցավն է, ի՛մ ատամներն են ցավում ազդիսից: Նրա անունը Արտենի գյուղի սև ցուցակում է գրված, վրան անեծք կա... Միակ մարդը, որ նրա մասին խոսում էր սիրո կայծերն աչքերի մեջ, տատս էր: Նրան տեսել եմ, երբ նա գյուղի գրադարանավարուհին էր, վաղուց ավարտել էր իր բանասիրություն դարձած սիրային գործերը, որոնց բարիքները լիովի վայելել է ամուսինը: Ասքն այս մասին վկայում է, որ պապս հատուկ խարտոց ուներ, առավոտը, տնից դուրս գալուց առաջ, խարտում-հարթեցնում էր գիշերվա ընթացքում աճած կոտոշները, ինքն իրեն համոզում, որ գտել է միշտ առողջ ու անհաղթ երևալու գաղտնիքը»»:

Կախարդական թմբիի մեջ է ընկնում նաև Անդրյուշը. նա ուղղվում է միջնադար, դառնում է Գագիկը: Նա պատմում է երազը, որը լույս է սփռում Շուշան-Գագիկ-Վրվեռ եռյակի հետագա ճակատագրի վրա: Գագիկը վերադառնում է Անի, նրան դիմավորում է Վրվեռը: Գագիկի՝ Կոստանդնուպոլսից Միջագետք աքսորվելու և Սենեքերիմի որդի՝ Դավթի դստեր հետ քաղաքական նպատակներով ամուսնանալուց հետո, Շուշանը ուզում է մենաստան մտնել: Բայց Վրվեռին հաջողվում է ետ պահել նրան այդ մտքից, չնայած աղջկա այն պնդումներին,, որ ինքն ուխտ ունի՝ երբեք

չամուսնանալ ու չճաշակել մարմնական սիրո հաճույքը: Իսկ Վրվեռը պնդում է, որ դա հակառակ է Աստծո բնույթին: Նրան հաջողվում է գաղտնի ամուսնանալ իր երագների թագուհու, մանկության խաղընկերոջ՝ Շուշանի հետ: Այդ ամուսնությանը հաջորդում է երկրաշարժը: Քրիստոնեական գաղափարներով դաստիարակված Շուշանը համոզված էր, որ դա Աստծո պատիժն էր՝ Գագիկի հանդեպ իր ուխտը չպահելու համար: Պնդում էր, որ իր աղոթքները երկինք չեն հասնում, քանի որ ինքը չի կատարել Աստծուն տված իր խոստումը: Վրվեռին հաջողվում է նորից համոզել, որ միամտություն է այդպես մտածելը: <<Այս խնդրում ինձ խանգարում էին քույրերս, որոնց համար անկախությունը ամեն ինչ էր, ասում էին, որ բռնանում եմ Շուշանի կամքին: Իսկ Շուշանը շարունակ արտասանում էր, երբ դու գաս ինձ տանելու, միայն տերևներ կմնան>>(էջ 164-165): Շուշանի մեջ բյուրեղացած են պատվի, խղճի, բարության ազնվության, հայրենասիրության և բարոյական այլ հասկացությունները, կին, որ ոչ միայն ծունկի չի գալիս տառապանքների ու դժվարությունների առաջ, այլև հաղթում է իրեն վիճակված, դժվարին ճակատագիրը՝ իրեն հատուկ մաքառող ոգով, հայրենի հողի մեջ ունեցած խոր արմատներով, ազնվությամբ:

Բարոյական արժեքների կրողների մեջ առանձնանում է բժիշկ-փիլիսոփա Պանտալեոն-Արտուրոյի անձը: Գիտության, հոգևոր արժեքներով առաջնորդվող այս բժիշկ-փիլիսոփան է Շուշանի առաջադեմ հայացքների դաստիարակը և հայրենապաշտության առաջին օրինակը: Վիպական իրադարձությունները, ինչպես տեսնում ենք, ընթերցողին տանում են թե՛ անցյալ, հեռավոր միջնադար՝ Բագրատունիների ժամանակները, թե՛ ապագա, որ հեղինակը ներկայացնում է հերոսներից մեկի՝ Արտուրոյի երազով և Շուշանի արթմնի տեսիլով. «Բացվում է քաղաքի դարպասը, ճերմակ նժույգի վրա առաջանում է պատանի Գագիկ արքան... Նրա թիկնազորում են Վահրամ, Գրիգոր Պահլավունիները, Գագիկի որդի Հովհաննեսը... Բոլորս այնտեղ ենք՝ Լուկիանոն, Անդրյուշը, Անահիտը, Կարենը, Ռուբենը, իմ ինչ-որ դարում չճնված որդիները, դուստրերս, թոռներս, թոռնուհիներս... » (էջ 372): Ազատատենչ, հայրենապաշտ պատմական Շուշանի կողքին կանգնում են նորօրյա հերոսները՝ մանկավարժ-լրագրող ըմբոստ, ազատախոհ Շուշանը, իր նախնիների հերոսական ոգու կրող Անահիտը՝ ժամանակի դյուցազնուհին, իր խենթ սիրով, սիրո համար անգամ աքսորավայր գնալու վճռականությամբ, նույնքան խենթ անօրինակ սխրանքներով, որը <<հինգ վիրահատություն տարավ... և հաղթեց պատերազմին>>, <<առանց սիրո ապրել

չկարողացող>>, զինվորական փառավոր ուղի անցած հրամանատարը, իսկ հետո՝ հաշմանդամ դարձած կինը, որ անտրտունջ կթեց իր մեջքը կյանքի նոր դժվարությունների առջև, բայց չընկրկեց՝ արժանապատվորեն վաստակեց իր հանապազօրյա հացը՝ նույնիսկ հրամանատարական զենքը փոխարինելով Սադախլուից բերած թուրքական ապրանքով, որի վաճառքից ստացած եկամուտներով է պահում է իր միակ որդուն՝ Հովիկին: Որդին մոր արժանավոր զավակն էր. նա հրաժարվում է բանակում չճառայելու մոր միջամտությունից, և հայտնվում է այնտեղ՝ զինվորական պարտքը կատարելու. <<Քեզնից պակաս տղա եմ,-ասաց մորը,-մի երկու տարի մոռացիր, որ տղա ունես>> (էջ 371): Ազգային արժանապատվության գիտակցությամբ Հովիկին չի զիջում կենսաբան-գիտնական Ռուբենը, որը, չնայած հայրենիքում ստեղծված անբարենպաստ պայմաններին, և ընդհակառակը, <<դրսերում իր գիտափորձերի աննախադեպ հաջողությանը>>, այնուամենայնիվ, չի ցանկանում Հայաստանից դուրս բերել իր գյուտերը, Կարենը՝ իր անօրինակ հայրենասիրությամբ, Անդրյուշան՝ հավատավոր հեղափոխականությամբ:

Գրականագետ Վազգեն Գաբրիելյանը, անդրադառնալով Ալիս Հովհաննիսյանի «Ճյուղեր-տերևներ» վեպին՝ իրավացիորեն փաստում է՝ <<...էական չէ՝ զուտ գեղարվեստական այս հնարանքը ֆանտաստիկա է, թե՛ ոչ... Մի կողմ թողնելով ֆանտաստիկայի շերտը՝ այս վեպը ռեալիստական ռճի պատում է՝ իրական (երբեմն նույնիսկ՝ վավերական) կերպարներ, իրադարձություններ, փոխհարաբերություններ: Մեր կյանքն է, իր բազմազան կողմերով, իր լույս ու մութով: «Ճյուղեր-տերևներ» անվանումն ունի և ընթերցողին հուշում է նաև ծառաբնի ու արմատների մասին, հողմակոծ, բայց միշտ ընձյուղվող ու սաղարթապատվող ծառի գոյությունը որպես մեր հարատևության խորհրդանիշ>>:¹⁰⁰

¹⁰⁰ տե՛ս Վազգեն Գաբրիելյան <<Ճյուղերն ու տերևները որպես խորհրդանիշ>>, Գրական թերթ, 19/04/2013:

ГАЯНЕ ЕГИАЗАРЯН, АНДЖЕЛА КАЛОЯН – ТЕМА ЛЮБВИ И НРАВСТВЕННОСТИ В ПРОЗЕ АЛИС ОГАНЕСЯН

В статье затрагивается система ценностей и нравственности, любви, а так же взаимоотношения мужчина-женщина, женщина-женщина в романе Алис Оганесян "Ветви и листья". Ирония Алис Оганесян нацелена на социальную жизнь с его нравственными последствиями, порочными традициями и крахом моральных ценностей. С помощью различных метафор любви и ненависти, света и чистоты, корней и ветвей, писатель показывает совершенного человека, который несет бремя моральных идеалов, как провозвестник национального духа.

GAYANE YEGHIAZARYAN, ANJELA QALOYAN- LOVE AND MORALITY IN ALICE HOVHANNISYAN'S FICTION

The article touches upon the value system of morality, love and man-woman, woman-woman relationships in Alice Hovhannisyan's novel "Branches and Leaves". Alice Hovhannisyan's irony aims at social life with its moral implications, vicious traditions, and the collapse of moral values. With the help of various metaphors of love and hatred, light and purity, roots and branches, the writer displays a perfect man, who bears the burden of moral ideals, as a herald of national spirit.

ON THE ISSUE OF MORALITY IN EDUCATION

SONYA ZAKARYAN

Key words: sustaining world, humanistic background, moral, altruistic practice, respect for diversity, cultural identity, community setting, cross-disciplinary collaboration, interdisciplinary thinking, emotional intelligence, synergy of bio-psycho-social factors, mental health

“Ethics concerns no small matter, but how we ought to live.”-
[Socrates, in Plato’s Republic]

Innovative approaches in any sphere, and in education, in particular, are thought to be an inevitable factor to face challenges in the changing world with new demands. Bridging the gap from traditional science in education to new paradigms of humanistic approaches we aim at the inevitable purpose of **enhancing quality of life**. No matter what our vocation or direction in life, how we’re educated helps to condition our responses to the world and our capacity to live in a good and meaningful way [Brown 1997].

The goal of the present paper is to study premises for a more fully human, more morally secure world through innovative tools in education.

The study objective is related to morality development in education as a spectrum relevant for a **broad-ranging model of** quality of life based on developing and **changing standard patterns** of an individual life path, human **spirituality, at large**, and their **creative activities, developmental issues / control, support, risk and exploration/, as well as effective human relationship/enhancing opportunities for contact, exploration, communication, social interactions**.

Concept of Morality in Philosophy

For a topic as subjective as **morality** people surely have strong beliefs about what’s right and wrong. Yet, even though morals can vary from person to person and culture to culture, many are universal, as they result from basic human emotions. We may think of moralizing as an intellectual

exercise, but more frequently it's an attempt to make sense of our gut instincts¹⁰¹.

Morality (from the Latin *moralitas* "manner, character, proper behavior") is defined as "the differentiation of **intentions, decisions, and actions** between those that are distinguished as proper and those that are improper. Morality can be a body of standards or principles derived from a **code of conduct** from a particular philosophy, religion, or culture, it can derive from a standard that a person believes should be universal. Morality may also be specifically synonymous with "goodness" or "rightness"¹⁰².

Moral theories are large and complex things; definitions are not. The question of the definition of morality is the question of identifying the *target* of moral theorizing. Any definition of "morality" in the descriptive sense will need to specify which of the codes put forward by a society or group count as moral. Even in small homogeneous societies that have no written language, distinctions are sometimes made between morality, etiquette, law, and religion. And in larger and more complex societies these distinctions are often sharply marked. So "morality" cannot be taken to refer to every code of conduct put forward by a society. In the normative sense, "morality" refers to a code of conduct or behavior that would be accepted by anyone who meets certain intellectual and volitional conditions, almost always including the condition of being rational. Guides to behavior that are regarded as moralities normally involve avoiding and preventing harm to others [Frankena 1980], and some norm of honesty [Strawson 1961], but all of them involve other matters as well. Hare's view of morality as that which is most important allows that these other matters may be more important than avoiding and preventing harm to others. This view of morality as concerning that which is most important to a person or group allows matters related to religious practices and precepts, or matters related to customs and traditions, e.g., purity and sanctity, to be more important than avoiding and preventing harm. It is possible to hold that having a certain sort of social goal is definitional of morality [Frankena 1963]. Contrary to philosophers who believe the absolute truth advocated in Plato's idealized formal logic, Stephen Toulmin argues that truth can be a relative quality, dependent on historical and cultural contexts (what other authors have termed "conceptual schemata"). He took it to be **the**

¹⁰¹[https://www.psychologytoday.com/basics/ethics-and-morality./](https://www.psychologytoday.com/basics/ethics-and-morality/)

¹⁰²<https://en.wikipedia.org/wiki/Morality/>

harmony of society. Toulmin[1950] and Baier[1958] took it to be “the good of everyone alike”. Utilitarians sometimes claim it is the production of the greatest good. Gert[2005] took it to be the lessening of evil or harm. This latter goal may seem to be a significant narrowing of the utilitarian claim, but utilitarians always include the lessening of harm as essential to producing the greatest good and almost all of their examples involve **the avoiding or preventing of harm.** In favor of the focus on lessening harm, it is notable that the paradigm cases of moral rules are those that prohibit causing harm directly or indirectly, such as **rules prohibiting killing, causing pain, deceiving, and breaking promises.** Even those precepts that require or encourage positive action, such as helping the needy, are almost always related **to preventing or relieving harms, rather than promoting goods such as pleasure**¹⁰³.

Ethics and morality are often thought to be synonyms. Ethics is, actually, the form of morality realization. Hence, the notion of ethics can't be overlooked in relation to education.

Methodology of our study is based on Socrates's dictum about **ethics** reflected in John Dewey's philosophy of education through **meaningful activity, thoughtful conduct, and open communication and interaction with others.** The marked factors, as well as the factor of “**dwelling together**” in facing the problems on one planet are to underlie the model of “ethical concept of education” that we think to be inevitable in a peaceful and sustainable world toward greater justice, freedom, and meaning in human life¹⁰⁴.

These factors speak to the reasons why principles coherent to them have been emphatically reflected in our experience of YSLU “Centre for Communication and Special Approaches to Education” where we implemented innovative approaches to learning. In the core, our program adheres to the principles of the evolutionary model of conceptual change proposed by Toulmin, in contrast to Kuhn's revolutionary changes. Here innovation occurs as replacements or revisions of the traditional conceptions. Contrary to philosophers who believe the absolute truth advocated in Plato's idealized formal logic, Toulmin argues that truth can be a relative quality, dependent on historical and cultural contexts (what other authors have

¹⁰³<http://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>

¹⁰⁴<http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education//#comments/>

termed “conceptual schemata” [Toulmin, Rieke and Janik1979; oldbrusov.am].

Specialists studying the issue often state that ethics is character-based. “Virtue ethics is person rather than action based. It looks at the virtue or moral character of the person carrying out an action, rather than at ethical duties and rules, or the consequences of particular actions”. “...Virtue ethics not only deals with the rightness or wrongness of individual actions, it provides guidance as to the sort of characteristics and behaviours a good person will seek to achieve. In that way, **virtue ethics is concerned with the whole of a person's life, rather than particular episodes or actions...**” “... The way **to build a good society** is to help its members to be good people, rather than to use laws and punishments to prevent or deter bad actions...”. For virtue theory to be really useful it needs to suggest only a minimum set of characteristics that a person needs to possess in order to be regarded as virtuous¹⁰⁵. **A good person is someone who lives virtuously - who possesses and lives the virtues.**

It's a useful theory since human beings are often more interested in assessing the character of another person than they are in assessing the goodness or badness of a particular action. This suggests that being virtuous is more than having a particular habit of acting, e.g. generosity. Rather, it means having a fundamental set of related virtues that enable a person to live and act morally well [Keenan 1995].

The authors of the above marked source state a number of principles that virtue ethics suggests:

- An action is only right if it is an action that a virtuous person would carry out in the same circumstances.
- A virtuous person is a person who acts virtuously
- A person acts virtuously if they "**possess and live the virtues**"
- A virtue is a moral characteristic that **a person needs to live well.**

Most virtue theorists would also insist that the virtuous person is one who **acts in a virtuous way** as the **result of rational thought** (rather than, say, instinct).

All the marked principles combined as well as the accepted lists of virtues, proposed by modern philosopher Alasdair MacIntyre Prudence, as justice, fortitude /bravery, temperance, also fidelity, self-care and prudence,

¹⁰⁵<http://www.bbc.co.uk/ethics/introduction/virtue.shtml> /

suggested by James F Keenan, modern theologian. The coherence of the last three virtues is worth mentioning, since justice requires us to treat all human beings equally and impartially, fidelity requires that we treat people closer to us with special care, while prudence suggests self-care, alongside with justice and fidelity since the prudent person must always look for opportunities to acquire more of the other three virtues. We actually have a unique responsibility to care for ourselves, affectively, **mentally, physically, and spiritually**. Most virtue theorists say that there is a common set of virtues that all human beings would benefit from, rather than different sets for different sorts of people, and that these virtues are natural to mature human beings - even if they are hard to acquire¹⁰⁶.

Analysis

All the ideas proposed by the above referred scientists and the reflection, as described above, inevitably suggest historical analysis of lifestyles development for provision of new tools of “morality” advancement through education. Life of the Soviet community was destined to undermine human individualism, while excessive individualism of the new post-soviet period is sure to undermine freedom leading to pitfalls in life through education that we are often faced with nowadays. With the growth of market relations, the post-soviet family was losing its former intimacy with a stable community, and becoming more and more isolated into what would later be known as “the nuclear family.” With this heightened sense of separateness, the growth of individualism would force emerging adults more and more to see community as something apart from them, and gradually as something to which they might not have much responsibility. This situation of noncooperation between the individual and society is reflected in the narrowing of goals for public education, that is, there is scant attention given to moral or community life¹⁰⁷.

Today the philosophers point to a breakdown in community life leading to rootlessness for the individual. “We are not concerned to know what goodness is but how to become good people, since otherwise our enquiry would be useless”[*Aristotle*]. Virtues must be based on good will. According to Aristotle excellence of character and intelligence cannot be separated. [Macintyre2013]. The British moral philosopher Iris Murdoch sees

¹⁰⁶<http://www.bbc.co.uk/ethics/introduction/virtue.shtml/>

¹⁰⁷<http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education/#sthash.KY99NeW2.dpuf/>

the current state of moral chaos arising from the fragmentation of the modern scientific outlook and the subsequent **loss of a shared, public idea of moral good**. Like John Dewey, she notes that harmony comes from the individual striving for the good within a good society, and that **human capacities need the context of community** in order to flourish¹⁰⁸. Other philosophers, like Charles Taylor, point to the maladies of modern societies as a moral upside to emphasis on the self, which he calls the “ethic of authenticity.” **The moral life, then, would combine both inner and outer motivations. How can we educate toward such a vision¹⁰⁹?**

Findings

One of the efficient working tools for morality in history of education is well-known to be art, which is thought to be primarily moral and life-giving, both in its process and in what it says. It is often said that problems are resolved only with focus on their aim. Hence, in the process of artistic activities the fully engaged, imaginative student receives the best moral education, simply, by taking both **an active role in understanding**, and also **responsibility for self-education**.

The artistic frame of mind is fundamentally a moral one. It depends upon a deep-seated feeling for the truth, a commitment to justice, and trust in one’s inner capacities, encompassing the ideals of imaginative thinking, heart-warmed feeling, and moral action¹¹⁰. A good example in favor of the statement made above is the Waldorf educational approach. Its pedagogy emphasizes the role of imagination in learning, striving to integrate holistically the intellectual, practical, and artistic development of pupils.

In Rudolf Steiner’s philosophy of Waldorf education division of child development into three major stages is reflected in the schools’ approach to early childhood education, which focuses on practical, hands-on activities and creative play; to elementary education, which focuses on developing artistic expression and social capacities; and to secondary education, which focuses on developing critical reasoning and empathic understanding. The overarching goal is to develop free, morally responsible, and integrated

¹⁰⁸<http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education/>

¹⁰⁹<http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education/#sthash.Upo9tymt.dpuf/>

¹¹⁰[http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education/#sthash.Upo9tymt.dpuf /](http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education/#sthash.Upo9tymt.dpuf/)

individuals equipped with a high degree of social competence. Qualitative assessments of student work are integrated into the daily life of the classroom, with quantitative testing playing a minimal role in primary education and standardized testing usually limited to that required for college entry. Individual teachers and schools have a great deal of autonomy in determining curriculum content. The latter cultivates morality through a heavy reliance, on art, including music, theater, language, artisanal crafts and visual arts. Community Playthings makes encourage the kind of child development we'd like to see: being absorbed in an activity, blocking out distractions, interacting with other kids, resolving differences, exercising creativity, being physically active, showing initiative and independence¹¹.

Representatives of the early 20th century “progressive education” when education turned increasingly to “scientific” techniques such as intelligence testing and cost benefit management insisted on the importance of the emotional, artistic, and creative aspects of human development. These premises are known to be “more effective agencies of a democratic society” in this respect. The “progressive educators share the conviction that democracy means **active participation** by all citizens in social, political and economic decisions that will affect their lives. The education of engaged citizens, according to this perspective, involves two essential elements that:

1. **Respect for diversity**, meaning that **each individual** should be recognized for his or her **ownabilities, interests, ideas, needs, and cultural identity**, and
2. the development of critical, **socially engaged intelligence**, which enables individuals to understand and participate effectively in the affairs of their community in a **collaborative effort to achieve a common good**.

These elements of progressive education have sometimes been separated, while in the thought of John Dewey that we adhere to and other major theorists they are seen as being necessarily related to each other.

The above carried out study and its implementation within the frames of the psychosocial innovative project carried out by our YSLU team at the “Centre for Communication and Special Approaches to Education” speak of

¹¹www.bruderhof.com/en/life-in-community/working-together/

its contribution to theory and practice in education, and higher education, in particular:

1. We state the necessity of “community” and “individual” synergy as objectives for cultivating morality through education. The **fulfillment of the individual at community setting** is an inevitable premise for the aimed goal of morality development.
2. Morality development, itself becomes premise for the initial goal of creating **psychosocial balance in the university environment**, necessary ground for a wider spectrum of societal objectives of “healthy lifestyles” and “social cohesion”, as the stated targets of the above described project.
3. The two initial conclusions immediately suggest economic consequences of sustainability when self-interested behavior is transformed into a more altruistic and more moral practice.

The issue of morality as viewed above is sure to be reflected in a wider range of problems, psychomanagement or spiritual management, in particular. It is a strategic dimension in all social spheres of life, stemming from successful education management, the leading role of which should not be underestimated nowadays. Hence, we also argue, in relation to morality development, that the above-mentioned altruistic or humanistic moral practice is sure to be acknowledged, accepted and implemented as the core goal of spiritual management ideas and practices in education, while the establishment of principles of spiritual management may serve as another inevitable source for achieving the system of correlated goals in healthy education and society, at large.

REFERENCES

1. Brown, R. I. 1997. *Quality of life for people with disabilities: Models, research, and practice*. Nelson Thornes.
2. Clinchy, E. 2003. Rethinking “academic” achievement: Is this what we really want for our children. *Progressive Perspectives*, 4(2).
3. Frankena, W. K. 1982. Thinking about morality.
4. Frankena, W. K. 1973. Ethics, Chapter 1, Morality and Moral Philosophy second edition.
5. Keenan, J. F. (1995). Proposing cardinal virtues. *Theological Studies*, 56(4), 709.

6. MacIntyre, A. 2013. *After virtue*. A&C Black.
7. Strawson, P. F. 1961. Social morality and individual ideal. *Philosophy*, 36(136), 1-17.
8. Toulmin, S.E., R. Rieke, and A. Janik. 1979. *An Introduction to Reasoning*. Macmillan, New York.
9. <https://www.psychologytoday.com/basics/ethics-and-morality>
10. old.brusov.am / “Centre for Communication and Special Approaches to Education”
11. <https://en.wikipedia.org/wiki/Morality>
12. <http://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>
13. <http://www.bbc.co.uk/ethics/introduction/virtue.shtml>
14. <http://transitionvoice.com/2012/02/morality-in-the-sphere-of-education//#comments>
15. www.bruderhof.com/en/life-in-community/working-together/
16. www.uvm.edu/~dewey/articles/proged.html

ՍՈՆՅԱ ԶԱՔԱՐՅԱՆ - <<ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ>> ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

Բարոյականության թեմայի ուսումնասիրության կարևորություն պայմանավորված է արդի աշխարհաքաղաքական զարգացումներով թելադրված՝ հոգեւոցիալական միջավայրի բարեփոխման անհրաժեշտությամբ: Վերջինս ենթադրում է **որակյալ կենսակերպի** ավելի մարդասիրական ձևերի խթանում կրթության ոլորտում. հոգևորի, ու անձի ստեղծագործական գործունեության ու հաղորդակցական հնարավորությունների զարգացում:

Կրթության ոլորտում <<բարոյականության զարգացման>> գործընթացը, որը ներկայումս շրջանառվող համաշխարհային կարևորագույն գործընթացների շարքում է դասվում, իրականացվում է կրթական նոր հարացույցներին համապատասխան: Վերջինս իր արտացոլումը գտել է նաև ԵՊԼՀ <<<Հաղորդակցության և կրթական հատուկ մոտեցումների>> կենտրոնի շրջանակում ձևավորված՝ առողջ ապրելակերպի ու սոցիալական համերաշխությանը միտված նորարարական ծրագրում, որն ապահովվում է համալսարանական միջավայրում հոգեւոցիալական հավասարակշռություն ստեղծող երկու հավասար որակների միասնությամբ: Դրանք են՝ **հանրության կենսագործունեությունը** և տվյալ հանրության մեջ՝ **անձի ինքնահաստատումը**: Վերջինս, ըստ էության, բազմակարծության և

հանրայնացմանը միտված՝ անհատականության՝ փոխալայմանավորված գործոնների հաշվառման սինթեզն է, որ կրթական ոլորտում պետք է անհրաժեշտաբար ներդրվի հոգեկառավարման ծրագրերում ու շրջանառվի կրթության կառավարման գործընթացներում՝ որպես վերը դիտարկված կրթական նոր ռազմավարության պարտադիր բաղադրիչ և <<հումանիստական բարոյականության>> զարգացման առաջնային գրավական:

Ուսումնասիրության արդյունքում ակնհայտորեն հաստատվում է այն, որ <<բարոյականության զարգացման>> ներկայացված ուղղությունը կարող է ապահովել կյանքի որակի զարգացում և սոցիալական համերաշխություն՝ հասարակական միջավայրում կենսա-հոգե-սոցիալական հավասարակշռության ապահովման շնորհիվ:

СОНЯ ЗАКАРЯН - К ВОПРОСУ О “МОРАЛИ” В ОБРАЗОВАНИИ

Данное исследование нацелено на изучение предпосылок для обеспечения более гуманной среды посредством инновационных политик и средств в образовании. В статье рассматриваются пути “развития морали” в образовании в качестве релевантного спектра в многоплановой палитре факторов, обеспечивающих “модель качества жизни”, отраженной в изменениях жизненных стандартов, духовности, в целом, в творческой деятельности личности, также в плане расширения возможностей созидания, коммуникации и социальных взаимодействий.

Процес “Развития морали” посредством новых парадигм гуманистических подходов и инновационных методов образования, отраженный в тактике деятельности “Центра коммуникации и специальных подходов к образованию” ЕРГЛУ им.В. Брюсова, опирается на единстве установок “жизни сообщества” и “самоутверждения личности”. Деятельность центра была нацелена на установление психосоциального баланса в университетской среде, с помощью синтеза компонентов “уважения к разнообразию” и “социально-центричного индивидуализма”.

В результате анализа становится очевидным, что внедрение гуманистических подходов в образование и их применение в практике психологического управления в образовании может способствовать развитию здорового образа жизни и социального согласия в силу био-психо-социальной стабилизации в обществе.

**ՆԱԽԱԴԻՊԱՅԻՆ ԻՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ԿԱՆԽԵՆԹԱԴՐՈՒԹԱՅԻՆ ՀԵՆՔԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐ**

ՀՐԱՆՈՒՇ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ նախադիպային իրողություն, կանխենթադրության հենք, խոսող անհատ, նախադիպային անուն, նախադիպային տեքստ, նախադիպային իրավիճակ, նախադիպային իրավիճակ, նախադիպության մակարդակ

Կանխենթադրության հենքը (այսուհետ՝ ԿՀ) խոսող անհատի՝ աշխարհի (լեզվական) գիտակցական պատկերն է, որը ներկայացված է նրա գիտակցության մեջ գիտելիքների և պատկերացումների ձևով: Այդ գիտելիքներն ու պարկերացումները, փաստորեն, այն իրողությունները, առարկաները, դեմքերը, իրադարձություններն են և այլն, որոնք տեղի են ունեցել տվյալ մարդու կյանքի ընթացքում և որոնք դրոշմվել են նրա գիտակցության մեջ՝ որպես եղելություններ, այլ կերպ ասած՝ իրողություններ: Եվ քանի որ դրանք եղած, անցած իրողություններ են, դրանք անվանել ենք նախադիպային իրողություններ: Փաստորեն, աշխարհի մեր գիտակցական (լեզվական) պատկերը նախադիպային իրողությունների համալիր է, որոնք, անկախ դրանց արտացոլմանը մեր գիտակցության մեջ, մշտապես գործառում են՝ որպես մեր խոսքագործունեության և դրա ընկալման հենք: Ակնհայտ է, որ «կարծրատիպային գիտելիքների բազային միջուկը» [Προχορος 1996:14] ներառում է խոսող անհատի ողջ կենսափորձը գիտելիների և պատկերացումների ձևով, որոնք բացատրության կամ մեկնաբանության կարիք չունեն: Այսինքն՝ երբ խոսող անհատը իր խոսքի՝ տեքստի մեջ, կիրառում է որևէ նախադիպային իրողություն, նա, փաստորեն, ներակայում է որոշակի տեղեկատվություն՝ կանխենթադրությ, որը, ըստ էության, հասկանալի է հաղորդակցության երկու կողմերին էլ և հավելյալ պարզաբանում չի պահանջում: Օրինակ՝ մեզանից յուրաքանչյուրը, կարծում ենք, կարդացել է Հ. Թումանյանի «Անբան Հուռի»»: Եթե խոսքի մեջ հասցեատերը ասի. «Դե, վեր կաց, մի բան արա, ա՛յ անբան Հուռի», հաղորդակիցներից և ոչ մեկի մոտ չի առաջանա հարց «Իսկ ո՞վ է անբան Հուռին»: Դեռ, ավելին, ասվածի հետ մեկտեղ հաղորդակիցներից երկուսի

գիտակցության մեջ էլ ակտիվանում է այն ամբողջ տեղեկատվական դաշտը՝ ԿՀՂ, որը առկա է անբան Հուռի մասին իր բոլոր առանձնահատկություններով, և այդ ԿՀՂ բնականոն, առանց որևէ խոչընդոտի ներկառուցվում է տեքստի համատեքստի մեջ և ձևավորում այն՝ կապակցելով տեքստը: Այսպիսով, ակնհայտ է, որ նախադիպային իրողությունները կարող են հանդես գալ նաև «փնջերի» ձևով: Օրինակ՝ անբան Հուռի կերպարը կապվում է վերջինիս ալարկոտության հետ, որը մեկ այլ գիտելիք է նրա մասին: Այսինքն՝ նախադիպային իրողության հետ մեկտեղ առաջ են գալիս նաև դրա տարբերակիչ հատկանիշները:

Հատկանշական է, որ «նախադիպային» եզրույթը նոր չէ լեզվաբանության մեջ: Այն հանդիպում է մի շարք գիտնականների աշխատություններում որոշակի ձևակերպումային տարբերություններով: Առաջին անգամ նախադիպային բառը հանդիպում է Յու.Կարաուլովի աշխատություններում «նախադիպային տեքստ» եզրույթի ներքո [Караулов 1987:216]: Հետագայում այն արդեն որոշակի փոխակերպումներով կարելի է հանդիպել նաև այլ հետազոտողների մոտ՝ չնայած դրանց հիմքում ընկած գաղափարը նույնն է՝ մարդու կյանքում տեղի ունեցածի գիտակցական արտացոլումը, որը այդ պահից սկսած արդեն իսկ նախադիպային է: «Նախադիպային տեքստ» եզրույթը հետագայում հանդիպում է նաև Յու.Սորոկինի, Յու.Սորոկինի և Ի.Միխայլևայի աշխատություններում [Сорокин 1987; Сорокин, Михалева 1993]: Վ.Կոստոմարովի և Ն.Բուրվիկովայի, Ի.Չախարենկոյի, Յու.Պրոխորովի, Դ.Գուդկովի, Վ.Կրասնիխի մոտ կարելի է հանդիպել «նախադիպային ասույթ» եզրույթը [Костомаров, Бурвикова 1994; Захаренко 19974; Гудков, 1999; Красных, 1998; Прохоров 2004]: Ա.Սուպուրնը ներմուծում է «տեքստային հուշեր» եզրույթը [Супурн 1995], որից հետո Յու.Պրոխորովը վերափոխում է այն «նախադիպային տեքստային հուշեր» եզրույթի [Прохоров 1996]; Դ.Գուդկովը, Վ.Կրասնիխը, Ի.Չախարենկոն, և Դ.Բազաևան ներմուծում են «նախադիպային անուն» եզրույթը [Гудков, Красных, Захаренко, Багаева 1997], Դ.Գուդկովի, Վ.Կրասնիխի և Յու.Պրոխորովի մոտ հանդիպում է «նախադիպային իրավիճակ» եզրույթը [Гудков 1999; Красных 1998; Прохоров 2004], լեզվաբանական գիտական գրականության մեջ շրջանառում են նաև «նախադիպային երևույթներ» [Гудков, 1999; Красных, 1998; Прохоров, 2004; Смирнова, 2008], «նախադիպային ժանր» [Проскураина 2004], «նախադիպային աշխարհ» [Балашова, 2008;

Красных, 1998; Слышкин, 2000], «նախադիպային պատկեր» [Чумак-Жуны, 2005] և մի շարք այլ նմանատիպ եզրույթներ:

Նախադիպային աշխարհ [Балашова 2008:4] եզրույթի տակ պետք է հասկանալ «համալիր լեզվահասակացության գոյացություններ, որոնք համախմբում են առանձին նախադիպային իրողություններ» [Балашова 2008:4]: Այսպես, կարող է լինել «Մանկություն» նախադիպային աշխարհ [Балашова 2008:4], առանձին գրական ստեղծագործության, անհատական ոճի, գրական ուղղության, քաղաքական խոսույթի և այլ նախադիպային աշխարհներ:

Փաստորեն, այս բոլոր նշված նախադիպային եզրույթների նկատմամբ «նախադիպային իրողություն» եզրույթը ունի անփոփոխակի, հիպերոնիմի կարգավիճակ, այն բավականաչափ տարողունակ է:

Հատկանշական է, որ նախադիպային իրողությունները կարող են լինել ինչպես լեզվական, այնպես էլ ոչ լեզվական: Լեզվական նախադիպային իրողությունների շարքին են դասվում նախադիպային անունը, ասույթը, տեքստը, ոչ լեզվական նախադիպային իրողություններից են իրադարձությունները, մշակության ստեղծագործությունները, դեպքերը, մարդիկ և այլն: Ոչ լեզվական նախադիպային իրողությունները մեջբերելիս դրանք ստանում են որոշակի լեզվական կաղապար: Օրինակ՝ եթե մեկը ուզում է հղում կատարել որևէ իրադարձության, օրինակ՝ մեկ ուրիշի 25 ամյակի արարողությանը, ապա այդ ձևակերպման տակ իրականում ոչ թե հենց արարողությունն է, այլ այն, ինչ կատարվել է այդ օրը և մնացել հաղորդակիցների գիտակցության մեջ՝ որպես նախադիպային գիտելիք: Ենթադրենք՝ այդ օրը հյուրերից Աննան այնքան էր խմել ու հարբել, որ վերածվել էր ծաղրանքի առարկայի և հետո ինքն էլ դրա մասին չէր հիշում: Սա նախադիպային իրողություն է, որ մտնում է ԿՀ՝ որպես գիտելիք: Պատկերացրեք՝ մեկ այլ խնջույքի ժամանակ ներկաներից մեկը՝ Մարինեն, չարաշահում է խմիչքը, և դուք ասում եք. «Վե՛րջ տուր այդքան խմելուն: Գլխիս Աննա չդառնա՛ս»: Վերջինս ԿՀի նախադիպային իրողության միջոցով ակտիվանում է այդ իրադարձության մասին գիտելիքը, դրանից ստանում որոշակի տեղեկատվություն՝ կանխենթադրույթ, և տեքստը դարձնում կապակցված, տեղին և պատշաճ:

Նշենք, որ նախադիպային իրողությունները կարող են ունենալ նեղ և լայն շրջանակ, այսինքն՝ այն կարող է լինել նախադիպային իրողություն միայն երկու կամ մի քանի հոգու համար և կազմել նրանց

ԿՀերը, կարող է լինել ազգային-մշակութային իրողություն և հայտնի լինել առանձին մի ժողովրդից մինչև ամբողջ աշխարհին: Օրինակ՝ Հայոց ցեղասպանությունը նույնպես նախադիպային իրողություն է՝ դաջված ամբողջ հայ ժողովրդի գիտակցության մեջ, իսկ դրա՝ հարյուրամյակի միջոցառումներից հետո դարձել է նաև նախադիպային իրողություն գրեթե ամբողջ աշխարհի համար՝ կազմելով դրա մասին իրազեկ մարդկանց ԿՀերի մաս:

Նախադիպային իրողությունների դասակարգումը:

Լեզվաբանական գիտական գրականության մեջ հանդիպում են նախադիպային իրողությունների դասակարգման և համակարգման տարբեր փորձեր՝ հիմնվելով տարբեր սկզբունքների վրա:

Ներկայացնենք Ի.Ջախարենկոյի, Դ.Գուդկովի, Վ.Կրասնիխի և Դ.Բագաևայի առաջարկած նախադիպային իրողությունների տեսակները և բացատրենք դրանք մեր տեսանկյունից: Վերոնշյալ հեղինակները տարանջատում են նախադիպային իրողության չորս տեսակ՝ նախադիպային իրավիճակ (ՆԻ), նախադիպային տեքստ (ՆՏ), նախադիպային անուն (ՆԱ) և նախադիպային ասույթ (ՆԱՍ) [Захаренко et al. 1997]:

1. *Նախադիպային իրավիճակը* (ՆԻ) որոշակի «ձևանմուշային», «իդեալական» իրավիճակն է, որը կապված է որոշակի հարանշանակությունների, տարբերակիչ հատկանիշների ամբողջության հետ, որոնք մտնում են ԿՀի մեջ: ՆԻի նշանակիչը կարող է լինել ՆԱը (օրինակ՝ Ավարայրի ճակատամարտ, «մութ ու ցուրտ տարիներ») հայերի համար 1990ականները) և ՆԱՍը (օրինակ՝ «Լինե՛լ, թե չլինե՛լ, դա է ողջ խնդիրը»):
2. *Նախադիպային տեքստը*(ՆՏ) խոսքամտածական գործունեության ավարտուն և ինքնաբավ արգասիքն է, (բազմա)ստորոգական միավորը և բարդ նշանը, որի միավորների իմաստների հանրագումարը հավասար չէ դրա ամբողջական իմաստին: ՆՏը քաջ հայտնի է ազգային-լեզվամշակութային հանրույթի ցանկացած միջին ներկայացուցչի: Հաղորդակցության գործընթացում կարելի է մի քանի անգամ հղում կատարել միևնույն ՆՏին դրա հետ կապված ՆԱերի և ՆԱՍերի միջոցով: ՆՏերի շարքին են դասվում գեղարվեստական գրականության ստեղծագործությունները (օրինակ՝ «Ռոմեո և Ջուլիետ», «Սամվել»), ինչպես նաև երգերի, գովազդների, անեկդոտների, քաղաքական հրապարակումների

(օրինակ՝ «Մարթին Լյութեր Քինգի հանրահայտ “I Have a Dream” ելույթի տեքստը») և նմանօրինակ տեքստեր:

3. *Նախադիպային անունը* (ՆԱ) հատուկ անուն է, որը կապված է մի որևէ հայտնի տեքստի հետ, որը, որպես կանոն, ՆՏ է (օրինակ՝ Վարդանիկ, Սամվել, Համլետ) կամ առնչվում է ՆԻԻ հետ (օրինակ՝ Ստալին, 37 թիվ): ՆԱը բարդ նշան է, որի օգտագործման դեպքում հղում է կատարվում ոչ թե մի որոշակի դեմոտատի, այլ այդ ՆԱվան տարբերակիչ հատկանիշ(ներ)ին: Ի դեպ, ՆԱը կարող է ձևական առումով կազմված լինել ինչպես մեկ բառից, այնպես էլ երկու և ավելի բառերից (օրինակ՝ 37 թիվ, Ավարայրի ճակատամարտ, Հայկ և Բել, «ցուրտ ու մութ տարիներ»), Սումգաիթ, Քառօրյա պատերազմ), որոնք սակայն մեկ իրողություն են նշանակում:
4. *Նախադիպային ասույթը* (ՆԱՍ) խոսքամտածական գործունեության արգասիք է, ավարտուն և ինքնաբավ միավոր, որը կարող է լինել ինչպես պրեդիկատիվ, այնպես էլ ոչ պրեդիկատիվ: ՆԱՍը բարդ նշան է, որի մասերի իմաստների հանրագումարը հավասար չէ դրա ամբողջական իմաստին, վերջինս միշտ ավելի լայն է, քան դրա մասերի իմաստները միասին վերցրած: ԿՀի մեջ մտնում է այդ ամբողջ ասույթը որպես այդպիսին [Захаренко et al. 1997] (օրինակ՝ “To be or not to be”, “Ждем-с!”), «Մարդկա՛ելել է շալակն աշխարհի, Մարդկա՛աշխարհն է շալակած տանում...»):

Ինչպես արդեն նշել ենք, ՆՏը և ՆԻը պահվում են ԿՀում՝ որպես իմաստային ամփոփոխականեր և անհրաժեշտության դեպքում կարող են լեզվական կաղապար ստանալ՝ կա՛մ դրանք անվանելով, կա՛մ դրանց որևէ հատկանիշ վկայակոչելով (1990ականներ կամ «մութ ու ցուրտ տարիներ») [Захаренко et al. 1997]:

Նախադիպային իրողությունների դասակարգման մեկ այլ հետաքրքրական տարբերակ առաջարկում է Յու.Պրոխորովը, որի դասակարգման հիմքում լեզվական անհատի մակարդակներն են [Прохоров 2004:14]. Այս տեսակետը նախկինում հանդիպում է նաև Դ.Գուդկովի և Վ.Կրասնիխի մոտ [Красных et al. 1997]:

Ըստ Յու.Պրոխորովի՝ նախադիպությունը չորս մակարդակ ունի: Նախադիպության առաջին մակարդակը համապատասխանում է լեզվական անհատին՝ որպես անհատականություն «իր սեփական գիտակցությամբ, հիշողության ծավալով, բառապաշարով»: Նախադիպության երկրորդ մակարդակը բնորոշում է լեզվական անհատին՝ որպես որոշակի հանրույթի (ընտանիք, մասնագիտություն,

աղանդ, մարգածև և այլն) անդամ: Այս մակարդակի լեզվական անհատը «ունի ընդհանուր գիտելիքներ, պատկերացումներ, արժեհամակարգ և դրանց համակարգման միջոցներ այդ հանրույթի այլ անդամների հետ» [Սրոքորով 2004:148]: Նախադիպության երրորդ մակարդակը վկայում է լեզվական անհատի ձևավորվածության մասին՝ որպես տվյալ ազգային, մշակութային հասարակության անդամ, «որը իրազեկ է այդ հասարակության անդամների համար ընդհանուր «մշակութային առարկաների» և դրանց նշանների ամբողջության մասին» [Սրոքորով 2004:148]: Նախադիպության չորրորդ մակարդակը բնորոշում է լեզվական անհատին որպես մարդկային ցեղի ներկայացուցիչ, «որը իրազեկ է բոլոր մարդկանց համար ընդհանուր գիտելիքների և պատկերացումների մասին» [Սրոքորով 2004:148]:

Լեզվական անհատի մակարդակների կամ, այլ կերպ ասած, լեզվական անհատի գիտակցության մակարդակներին համապատասխան Յու.Պրոխորովը առանձնացնում է նախադիպության չորս մակարդակ՝ *ինքնանախադիպային, հանրանախադիպային, ազգանախադիպային և համանախադիպային*: Յուրաքանչյուր մակարդակի համար՝ ըստ Յու.Պրոխորովի, առկա են որոշակի նախադիպային իրողություններ [Սրոքորով 2004:148]:

Ըստ Յու.Պրոխորովի եզրաքանության՝ *ինքնանախադիպային* մակարդակին համապատասխանում են *ինքնանախադիպային իրողություններ՝ ինքնանախադեպեր*: Դրանք «շրջապատող աշխարհի որոշակի երևույթների արտացոլումն է անհատի գիտակցության մեջ, որոնք ունեն հատուկ իմացական, զգացական, արժեքային նշանակություն տվյալ անհատի համար և կապված են անհատական պատկերացումների հետ, որոնք ներառված են անկրկնելի զուգորդական շարքերի մեջ» [Սրոքորով 2004:148]: Որպես *ինքնանախադեպի* օրինակ Յու.Պրոխորովը առաջարկում է կանաչ ջրահեռացման պատկերը, որը կարող է զուգորդվել որոշակի անհատի մանկության հետ. «նմանատիպ զուգորդումները շատ անհատական են և ոչ բոլորի համար ջրահեռացման պատկերը նախադիպային է կամ ունի տվյալ նշանակությունը» [Սրոքորով 2004:148]:

Հանրանախադիպային մակարդակը բնորոշվում է հանրանախադիպային իրողություններով, որոնք «հայտնի են այս կամ այն հասարակության յուրաքանչյուր միջին ներկայացուցիչի և մտնում են հավաքական ճանաչողական տարածք» [Սրոքորով 2004:149]: Որպես հասարակական-նախադիպային երևույթի օրինակ՝ Յու.Պրոխորովը

բերում է ավետարանի տեքստը, որը նախադիպային է քրիստոնեություն դավանող ցանկացած մարդու համար: Նա նաև նշում է, որ եթե հասարակականը սահմանափակվում է ընտանեկանով, ապա հանրանախադիպային իրողությունները մոտ են ինքնանախադիպայիններին [Proxopov 2004:149]:

Ազգանախադիպային մակարդակին բնորոշ են ազգանախադիպային իրողություններ, որոնք «հայտնի են այս կամ այն լեզվամշակութային հասարակության յուրաքանչյուր միջին ներկայացուցչի և մտնում են այդ հասարակության ճանաչողական հենքի մեջ» [Proxopov 2004:149]:

Համանախադիպային մակարդակը ներկայացված է համանախադիպային իրողություններով, որոնք «հայտնի են յուրաքանչյուր ժամանակակից *homosapiens*-ին մտնում են մարդկության համընդհանուր ճանաչողական տարածք» [Proxopov 2004:149]:

Ի տարբերություն Յու.Պրոխորովի՝ Վ.Կրասնիխը տարանջատում է նախադիպային իրողությունների երեք տեսակ՝ *հանրանախադիպային, ազգանախադիպային և համանախադիպային երևույթներ* [Красных 1998:96]:

Նախադիպության մեկ այլ եռամակարդակ դասակարգում է առաջարկում Գ.Դենիսովան, որոնք մտնում են «միջտեքստային հանրագիտարանի» մեջ: «Միջտեքստային հանրագիտարան» եզրույթի օգտագործումը կապված է նախադիպային տեքստերի մասին հասկացույթի հարմարեցմանը միջտեքստայնության տեսությանը: Ըստ Գ.Դենիսովայի՝ «միջտեքստային հանրագիտարան» եզրույթը նշանակում է տվյալ լեզվական անհատի բոլոր նախադիպային տեքստերի ամբողջությունը [Денисова 2003:148], որը համահունչ է Ս.Ֆիլիպովայի՝ «միջտեքստային հանրագիտարան» եզրույթի սահմանման հետ, որը «միջտեքստային հանրագիտարան»-ը բնորոշում է որպես «լեզվական անհատի գիտելիքների ամբողջություն, որոնք կազմված են նախադիպային տեքստերով և որոնք կազմում են դրա աշխարհի պատկերի անքակտելի մաս» [Филиппова 2007:49].

Գ.Դենիսովան տարանջատում է միջտեքստային հանրագիտարանի երեք տեսակ՝ *համընդհանուր, ազգային և անհատական*: Համընդհանուր միջտեքստային հանրագիտարանը ներառում է համաշխարհային գրականության տեքստերը, որոնք հայտնի են տարբեր լեզվամշակութային հասարակությունների ներկայացուցիչներին: Ազգային միջտեքստային հանրագիտարանը ներկայացված է ազգային մշակույթի

տեքստերով, որոնք ընդհանուր են մեկ լեզվամշակութային հասարակության ներկայացուցիչների համար: Այն տեքստերը, որոնք հետաքրքրական են մեկ առանձին լեզվական անհատի համար, մտնում են անհատական միջտեքստային հանրագիտարան, որի մի տեսակ է համարվում մասնագիտական հանրագիտարանը: Անհատական միջտեքստային հանրագիտարանը անհատից անհատ տարբեր է, ձևավորվում է համընդհանուր և ազգային միջտեքստային հանրագիտարանների համատեքստում, բայց դրանց հետ ամբողջովին չի համընկնում. դրա միայն մի մասը կարող է վերցված լինել ազգային և/կամ հանընդհանուր հանրագիտարաններից [Денисова 2003:148-150]:

Այսպիսով, հիմնվելով վերոբերյալ հետազոտողների հայեցակետերի վրա՝ առաջարկում ենք նախադիպային իրողությունների մեր դասակարգումը՝ հիմք ընդունելով դրանց ընդգրկունությունը: Ըստ մեզ՝ գոյություն ունեն նախադիպային իրողությունների երեք խումբ.

- 1) *համանախադիպային իրողություններ*. այնպիսի նախադիպային իրողություններ, որոնք համընդհանուր ճանաչողական բնույթ ունեն, այլ կերպ ասած՝ սա այնպիսի գիտելիք է, որը կազմում է գրեթե ցանկացած խոսող անհատի ԿՀի մաս: Համանախադիպային իրողությունը, կանխենթադրվող փաստն իր մեջ կրելուց բացի, պարունակում է նաև զգացական-իմացական տեղեկատվություն: Այսինքն՝ երբ հասցեագրողը այսպիսի նախադիպային գիտելիք է օգտագործում իր խոսքում, նա ինքնաբերաբար առաջ է քաշում դրա հետևում ընկած ամբողջ տեղեկատվական-զգացական-իմացական տեղեկատվությունը՝ դրանով իսկ ներակա կապակցելով տեքստը: Ստանալով այդ նախադիպային իրողությունը գրավոր կամ բանավոր տեքստի տեսքով՝ հասցեատիրոջ գիտակցության մեջ ակտիվանում է ԿՀի այն հատվածը, որտեղ պահվում է այդ տեղեկատվությունը, և դուրս բերում տարաբնույթ կանխենթադրույթների մի ամբողջ փունջ՝ տեղեկատվական, զգացական, իմացական, հոգեբանական, ճանաչողական և այլն: Այս առումով դիտարկենք մի օրինակ. ցանկացած տեքստի մեջ «երկրորդ համաշխարհային պատերազմ» նախադիպային իրողությունը անվանակոչելիս հասցեագրողը տեքստի հիմքում ներդնում է ԿՀի մի հատված, այն պարունակում է գիտելիք, թե երբ է տեղի ունեցել այդ պատերազմը, ում կողմից է հրահրվել, որ երկրներն է ներառել, որոնք են սատարել թշնամուն և այլն: Այս փաստական գիտելիքից բացի, այն նաև ներառում է զգացական գիտելիք՝ մարդկանց ապրած սարսափը

համակենտրոնացման ճամբարներից, մահաբեր գազի խցիկներից, սովի ու ցրտի զգացողությունը և այլն: Եվ, եթե օրինակ իր խոսքում հասցեագրողը ուղղակի հիշատակի առաջին համաշխարհային պատերազմը և դրա հետ կապված ուրիշ ոչինչ չհավելի, ապա լիովին տեղին կլինի հասցեատիրոջ հակազդեցությունը, եթե օրինակ նա պատասխանի «Աստված հեռու պահի այդ սովն ու ֆաշիստական գազանությունը»: Վերջին ասույթը ԿՀի համանախադիպային իրողության, որը մի ծավալուն իրողություն է, դրվագ է: Վերջինս ցույց է տալիս, որ տեքստը, փաստորեն, ԿՀի միջոցով ներակա կապակցվելով ծավալվում է՝ մի քանի մակերեսային կառույցի միջոցով: Ասվածը փաստում է, որ ցանկացած տեքստի կապակցման հիմքը հենքային տեղեկատվական պաշարն է՝ ԿՀը:

- 2) *հանրանախադիպային իրողություններ*. այնպիսի նախադիպային իրողություններ, որոնք ազգային-մշակութային ճանաչողական գիտելիքներ և պատկեացումներ են ներկայացնում լայն առումով, այսինքն՝ այս գիտելիքներն և պատկերացումները հայտնի են այդ ազգամշակույթին պատկանող ցանկացած միջին լեզվակրի և հաղորդակցության մեջ կարող են ծառայել որպես կանխենթադրվող գիտելիք: Այսպիսին կարող են համարվել հայի համար, օրինակ, Տիգրան Մեծը (որպես նախադիպային անուն), Ցեղասպանության զոհերի հիշատակին նվիրված հուշահամալիրը (որպես ոչ լեզվական նախադիպային իրողություն), Ավարայրի ճակատամարտը (որպես նախադիպային տեքստ և իրադարձություն), Պարույր Սևակի հայտնի ասույթը «Մարդ կա՝ ելել է շալակն աշխարհի, Մարդ կա՝ աշխարհն է շալակած տանում...» (որպես նախադիպային ասույթ) և այլն: Այս տիպի նախադիպային գիտելիքերը հանդես են գալիս որպես ազգային-մշակութային ճանաչողական գիտելիքներ: Եթե հայ լեզվակիրը իր խոսքում օգտագործում է այսպիսի մի նախադիպային իրողություն, նա իրականում իր տեքստի հիմքում է դնում և հղում կատարում այն ամբողջ տեղեկատվական դաշտին, որ ընկած է դրա հիմքում: Այդ տեղեկատվական դաշտը կարող է ներառել նաև զգացական և իմացական տեղեկատվություն: Օրինակ՝ եթե հասցեագրողը իր խոսքի տեքստում, որը անեկդոտ է «Վարդանիկի և Մարգոյի» արկածների մասին, օգտագործում է Վարդանիկի անունը, նա այդ տեքստի հիմքում ներդնում է այն հունորային կերպարը և հունորի ամբողջ բավանդակությունը, որը հայտնի է գրեթե ցանկացած հայի: Այսինքն՝ նախադիպային իրողությունը

ակտիվացնում է ոչ միայն դրա հիմքում ընկած գիտելիքը, այլև զգացական ապրումը: Դիտարկենք մեկ այլ օրինակ այս շարքից, երբ հասցեագրողը իր խոսքում հիշատակում է հայոց մեծ եղեռնը՝ որպես նախադիպային իրողություն, նա, բացի պատմական իրողությանը հղելը, այդ արտահայտության հիմքում դնում է զգացական-իմացական տեղկատվություն՝ ցավ, վիշտ, սուգ, մահի սարսափ, գաղթ և այլն: Այս խմբի մեջ են մտնում նաև հասարակական փոքր խմբերի (մասնագիտություն, աղանդ, մարզաձև, զբաղմունք և այլն) նախադիպային իրողությունները:

Հատկանշական է, որ գեղարվեստական թարգմանություն կատարելիս թարգմանիչները հանրանախադիպային իրողություններ անվանող լեզվական միավորներ թարգմանելիս հաճախ դիմում են ծանոթագրությունների կամ տողատակային նշումների՝ ելնելով այն փաստից, որ այդ հանրանախադիպային իրողությունը՝ ազգային-մշակութային ճանաչողական կանխենթադրույթը, հասկանալի է միայն տվյալ հանրության ներկայացուցչի համար: Հաճախ են նաև այն դեպքերը, երբ որևէ հանրանախադիպային իրողություն փոխարինվում է մեկ այլ ազգի ԿՀի մեջ առկա համարժեք հանրանախադիպային իրողությամբ տեքստի ամբողջականությունը պահպանելու համար: Օրինակ՝ (1) և (2) նախադասություններում թարգմանիչը հաջողել է երկու տեքստերում՝ բնագիր և թարգմանված, պահպանել հանրանախադիպային իրողությունները՝ ազգամշակութային ճանաչողական ԿՀը:

(1) *About five o'clock our procession of three cars reached the cemetery and stopped in a thick drizzle beside the gate – first a motor hearse, horribly black and wet, then Mr. Gatz and the minister and I in the limousine, and a little later four or five servants and the postman from West Egg, in Gatsby's station wagon, all **wet to the skin** [Fitzgerald 1987:15].*

(2) *Ժամը հինգին երեք մեքենայից բաղկացած մեր թափորը հասավ գերեզմանատուն և կանգ առավ անձրևի տակ, դարպասի մոտ. Առաջինը դիակառքը՝ սարսափելիորեն սև ու թաց, ապա լիմուզինը, որի մեջ էինք քահանան, պարոն Գեթսը և ես, իսկ վերջում՝ Գեթսբիի բաց մեքենան՝ մեջը չորս կամ հինգ ծառա և Վեսթէգի փոստատարը, բոլորն էլ **մինչև ոսկորները թրջված** [Ֆիցջերալդ 1981:81]:*

Կան նաև դեպքեր, երբ թարգմանիչը բառացի թարգմանություն է տալիս՝ խեղելով բնագիր տեքստի ԿՀը, ինչպես (3) և (4) օրինակներում.

(3) *Gatsby believed in the **green light**, the organistic future that year by year recedes before us [Fitzgerald 1987:156].*

(4) *Գեթսբին հավատում էր **կանաչ լույսին**, երանելի ապագային, որ փարեցփարի հեռանում է մեզնից [Ֆիցջերալդ 1981:144]:*

Ակնհայտ է, որ կարդալով (4)-ը՝ հայ ընթերցողի մոտ չի առաջանա այն նույն հակազդեցությունը, ինչ բնագրի՝ անգալեզու ընթերցողը, քանի որ հայ ընթերցողի ԿՀի համապատասխան գիտակցական պատկերը՝ հանրանախադիպային իրողությունը կանաչ ճանապարհն է, այլ ոչ թե կանաչ լույսը: Այսինքն՝ հայերեն թարգմանության տեքստի ԿՀը որոշակիորեն չի համապատասխանում բնագրի տեքստի ԿՀին:

3) *ինքնանախադիպային իրողություններ*. այնպիսի նախադիպային իրողություններ, որոնք հայտնի են մեկ լեզվական անհատի (որպես նրա ԿՀի մաս) կամ մարդկանց շատ նեղ խմբի շրջանակներում (որպես նրանց ԿՀի մաս), օրինակ՝ երկու և ավելի, որոնք, ի տարբերություն նախորդ երկու դեպքերի, անձամբ ծանոթ են իրար: Նախորդ երկու նախադիպային իրողությունները իրենց բնույթով ընդհանրական են, դրանք հայտնի են մարդկանց մեծ զանգվածների՝ որպես հասարակության, ազգի, մշակույթի կրողներ: Այս դեպքում տեղեկատվությունը զուտ անձնական է, իսկ դրա հիման վրա ձևավորված ԿՀը՝ նեղ: Այս նախադիպային իրողությունները նույնպես կարող են զգացական տեղեկատվություն պարունակել, սակայն դրա կիրառելիությունը սահմանափակվում է մարդկանց այդ նեղ շրջանակով, որոնք իրար ծանոթ են: Օրինակ՝ վերոբերյալ օրինակը Աննայի մասին այս դեպքի վառ օրինակն է, երբ հասցեագրողը ասում է. «Գլխիս Աննա չդառնա՛ս», դրանով նա հղում է կատարում մեկ այլ իրավիճակի և դրա հետ կապված ցանկացած տեղեկատվության՝ ստեղծելով կապակցված տեքստ: Վերջինիս համար ապացույց կարող է ծառայել, եթե օրինակ հասցեատերը՝ Մարինեն, պատասխանի. «Ես դեռ երեք շիշ չեմ խմել»: Այսպիսի պատասխանը ցույց է տալիս, որ նախորդ նապադիպային իրավիճակում Աննան երեք շիշ էր խմել: Սակայն ակնհայտ է, որ այս օրինակում նախադիպային իրողությունները անձնային սահմանափակումներ ունեն, և դրանցով կարելի է կապակցել իրար անձամբ ծանոթ և տվյալ գիտելիքին տիրապետող մարդկանց խոսքը:

Ի դեպ, ԿՀի նախադիպային գիտելիքի օգտագործման հաճախականությունը դրա ընկալման և տեքստի կապակցման հետ ոչ մի

կապ չունի: Այն կարող է տեքստում օգտագործվել ընդամենը մեկ անգամ, բայց առաջ բերել այդ իրավիճակի համար տեղին տեղեկատվություն:

Փաստորեն, նախադիպային իրողությունը՝ անկախ իր տեսակից, հանդես է գալիս որպես իմաստային անփոփոխակ, որը Վ.Կրասնիխը, Դ.Գուդկովը և Դ.Բագաևան անվանում են նախադիպային երևույթի ընկալման անփոփոխակ [Красных, Гудков, Багаева 1997:88]: Նշենք, որ նախադիպային իրողության այսպիսի ընկալումը մոտ է Դեկարտի և Մ.Մամարդաշվիլու փիլիսոփայություններում «երևույթի» հասկացությանը: Տարբերությունն այն է, որ այս փիլիսոփաները խոսում են երևույթի մասին որպես այդպիսին, այլ ոչ թե որպես *նախադիպային իրողության իմաստային անփոփոխակ* (այսուհետ՝ ՆԻԻԱ), ինչպես մենք ենք դա անվանում, հղում է կատարում դեպի այդ իրողությունը և ակտիվացնում դրա հետ կապված ցանկացած գործոն: Այսինքն՝ տեքստի սերման և դրա ընկալման հիմքում այն նախադիպային իրողության իմաստային անփոփոխակն է: Դրա վառ ապացույցն են վերը բերված օրինակները, երբ նախադիպային իրողության անվանակոչման հետ մեկտեղ առաջ է գալիս ոչ միայն դրա պատկերը, այլ ամբողջ զգացական-իմացական-ճանաչողական տեղեկատվական դաշտը: Այս առումով տեղին է հղել Մ.Մամարդաշվիլին. «...երևույթն անհնար է բառերով փոխանցել: Այն պետք է գոյություն ունենա և դրանով իսկ մեզ հայտնի լինի, բայց ոչ մեր կողմից դրա լեզվական վերարտադրության համար» [Мамардашвили 1993:20] (առանձնացված է մեր կողմից): Այսինքն՝ եթե զուգահեռներ անցկացնենք Դեկարտի, Մ.Մամարդաշվիլու և Վ.Կրասնիխի et al. երևույթի ընկալման միջև, ապա մեր կողմից առաջարկված նախադիպային իրողության իմաստային անփոփոխակը նույնն է, ինչ-որ նրանք անվանում են «երևույթ» կամ «նախադիպային երևույթի ընկալման անփոփոխակ»:

Այսպիսով, նախադիպային իրողությունները կարող են լինել լեզվական և ոչ լեզվական: Լեզվականների շարքին են պատկանում նախադիպային անունը, նախադիպային ասույթը և որոշ չափով նախադիպային տեքստը (այստեղ նախադիպային տեքստի համար նշել ենք «որոշ չափով», քանի որ տեքստը, որպես կանոն, ամբողջությամբ չի պահվում մարդու գիտակցության մեջ իր լեզվական կաղապարով, այլ պահվում է որպես այդ տեքստի գիտակցական պատկեր, «հասկացույթ»՝ ըստ Ն.Ժինկինի), ոչ լեզվականների շարքին են պատկանում նախադիպային իրավիճակը, իրադարձությունը, մշակութային երևույթները և այլն: Տեքստում սրանց մեջբերման դեպքում, փաստորեն,

դրանք լեզվական կաղապար են ստանում և դրանով իսկ հղում կատարում ՆԻԻԱին: Օրինակ՝ եթե հասցեագրողը իր խոսքում նշի Միքելանջելոյի Դավիթին, դրանով նա հղում կկատարի երկու նախադիպային իրողության՝ Վերածննդի հայտնի արվեստագետ Միքելանջելոյին և նրա ստեղծագործություններից մեկին՝ Դավիթին: Առաջինը նախադիպային անուն է, երկրորդը՝ մշակութային միավոր: Դավիթի անունը մեջբերելիս տեքստի տեղեկատվական դաշտում ակտիվանում է ոչ միայն քանդակի կերպարը, այլև դրա հետ կապված ցանկացած գործոն՝ առնական տեսքը, գեղեցկությունը, գտնվելու վայրը, կերտման դարաշրջանը և այլն: Ի դեպ, յուրաքանչյուր տեքստում ակտիվանում է նախադիպային իրողության տեղեկատվական այն պաշարը՝ կանխենթադրույթները, որը տեղին է տվյալ տեքստի համատեքստի համար:

Ի դեպ, պետք է նշել նաև, որ ամեն դեպքում ԿՀը յուրաքանչյուր խոսող անհատի կենսափորձի արդյունքն է, և կարող է պատահել, որ այս կամ այն հանրա- կամ համանախադիպային իրողություն բացակայի տվյալ խոսող անհատի ԿՀում: Դա նշանակում է, որ տվյալ անհատը իր կյանքի ընթացքում որևէ կերպ չի առնչվել իրականության այդ հատվածի հետ և նրա՝ աշխարհի պատկերում բացակայում է այդ գիտելիքը, պատկերացումը՝ նախադիպային իրողությունը: Վերջինս բնականաբար կարող է հանգեցնել հաղորդակցական խոտանների և անհաջողության: Նման դեպքերում նոր տեղեկատվությունը, որպես կանոն, ներմուծում է տեքստ ասույթների ռեմատիկ մասով, որը հետագայում դառնում է նախադիպային իրողություն, կանխենթադրույթ և համալրում տվյալ խոսող անհատի ԿՀը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ֆիցջերալդ Ֆ.Ս. Մեծն Գեթսբին, Երևան: Սովետական գրող, 1981:
2. Балашова Л.В. Метафора и языковая картина мира носителя слэнга (на материале прецедентного мира «Детство») // Вестник ИГЛУ. Сер. Филология. 2008. № 2.
[http://www.islu.ru/files/rar/2011/vs/vestnik_2008_2.pdf].
3. Денисова Г.В. В мире интертекста: язык, память, перевод. М.:Азбуковник, 2003.
4. Жинкин Н.И.О кодовых переходах во внутренней речи //Риторика. 1997, № 1(4),с. 13-21.

5. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М.: Наука, 1987.
6. Костомаров В.Г., Бурвикова Н.Д. Как тексты становятся прецедентными // Русский язык за рубежом. 1994, № 1.
7. Захаренко И.В., Красных В.В., Гудков Д.Б., Багаева Д.В., Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов, Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей/ Ред. В.В. Красных, А.И. Изотов. М.: Филология, 1997. Вып.1. -192 с
[\[http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_01_08zacharenko_et.pdf\]](http://www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_01_08zacharenko_et.pdf)
8. Красных В.В. et al. Красных В.В., Гудков Д.Б., Захаренко И.В., Багаева Д.В. Когнитивная база и прецедентные феномены в системе других единиц и в коммуникации // Вестник МГУ. Серия 9. М.: Филология. 1997, № 3, с. 62-75.
9. Красных В.В. К вопросу о психолингвистическом анализе текста // Язык, сознание, коммуникация. Вып. 3. М., 1998, с.111-119.
10. Мамардашвили М. К. Картезианские размышления. М.: Прогресс, 1993.
11. Проскурина А.А. Прецедентные тексты в англоязычном юмористическом дискурсе: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Самара: Изд-во СГПУ, 2004.
12. Прохоров Ю.Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. М., 1996.
13. Прохоров Ю.Е. Действительность. Текст. Дискурс. М.: Флинта: Наука, 2004.
14. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. М.: Academia, 2000.
15. Смирнова У.В. Прецедентные феномены как инструмент манипуляции // Вестник ИГЛУ. Сер. Филология. 2008. № 2.
16. Сорокин Ю.А. Что такое прецедентный текст? // Семантика целого текста. М.: Наука, 1987, с. 144-145.
17. Сорокин Ю.А., Михалева И.М. Прецедентный текст как способ фиксации языкового сознания // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. М.: Ин-т языкознания РАН, 1993, с. 98-117.
18. Супрун А.Е. Текстовые реминисценции как языковое явление // Вопросы языкознания. 1995, № 6, с. 17-29.
19. Филиппова С.Г. Интертекстуальность как средство объективизации картины мира автора: дис. ... канд. филол. наук. СПб., 2007.

20. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby (New Windmills) U.S.A.: Heinemann, 1987.

ГРАНУШ ТОВМАСЯН – ПРЕЦЕДЕНТНЫЕ ЯВЛЕНИЯ КАК КОМПОНЕНТЫ ПРЕСУППОЗИЦИОННОЙ БАЗЫ

В статье рассматривается понятие предшественности, ее типология и классификация, а также процесс внедрения прецедентных явлений в пресуппозиционную базу говорящей личности. По итогам исследования пресуппозиционная база говорящей личности есть набор прецедентных явлений, с которыми сталкивалась говорящая личность в процессе формирования своей картины мира, то есть своего сознания.

HRANUSH TOVMASYAN – PRECEDENT PHENOMENA AS COMPONENTS OF PRESUPPOSITION BASE

The article dwells upon the notion of precedence, its typology and classification. It elaborates how precedent phenomena become part and parcel of the presupposition base of the speaking individual. The outcomes of the research reveal that the presupposition base is a set of precedent phenomena the speaking individual has come across with while shaping his/ her picture of the world, i.e. his/ her consciousness.

ALLUSION OR INTERTEXTUALITY? A DIALOGUE BETWEEN AUTHORS

HEGHINE ISAHAKYAN

Key words: allusion, intertextuality, dialogue

Intertextuality is one of the pertinent issues in literary and linguistic discussions which has been dealt with since 1960s when it was first used in J. Kristeva's works and remains actual ever since. There exist different viewpoints concerning the very treatment of the terms: intertextuality and allusion.

R. Barthes in his essay "The Death of the Author" argues that texts originate not from their authors but from different voices, of other utterances and of other texts [Barthes 1977]. There is even an extreme view on intertextuality. G. Allen points out that if "we were able to look inside the head of the author we would not discover original thoughts or even uniquely intended meaning [Allen 2000: 72]. "The truth is that tracing influences and filiations, finding allusions, references, quotations and borrowings has always been the pursuit of literary scholars, and *imitatio veterum* has been the basis of classical poetics" [Haberer 2007:59] As A. Haberer mentions, intertextuality is a concept associated with modernism and postmodernism literature criticism as modernism was criticized by the loss of stable values, by the loss of belief in the possibility of an objective truth, by the rejection of formal aesthetic theories, the emphasis given to subjectivity, to the discontinuous and the fragmentary. Postmodernism merely went further in the same direction, sometimes with an added dose of scepticism and irony.

For G. Genette, intertextuality becomes the "relationship of co-presence between two texts or among several texts" [1997:1] and "the actual presence of one text within another" [ibid: 2]. M. Riffaterre argues that "a reader must know one or more texts in order to understand a work of literature in terms of its overall significance" [Riffaterre 1990:56]. Intertextuality is "the web of functions that constitutes and regulates the relationship between text and intertext" [ibid: 57]. M. Riffaterre distinguishes between two types of intertextuality, namely aleatory and determinate. Aleatory intertextuality is related to instances where many potential intertexts can be involved, and

determinate (or obligatory) refers to the cases where there is an intertext clearly standing behind a text. Aleatory intertextuality is manifested in the ways myths and fables are read. These may be seen by readers as variants of a theme embedded in the traditions of a culture. The boundaries between allusion and intertextuality are harder to discern. The main cause for this is that both terms are often used to delineate the same phenomenon. There are theorists like W. Irwin [2002, 2004] who regard intertextuality as a technicality, a theory that has been developed in an attempt to replace allusion, while others see allusion as one manifestation of intertextuality [Genette 1982; Leddy 1992].

From the late 1970s until the early 1990s, a number of scholars [C. Perri 1978, 1984; Z. Ben-Porat 1976; J. Coombs 1984 and U. Hebel 1991] constructed frameworks to approach allusion as an intertextual marker. C. Perri challenged the view that allusion is solely indirect by dwelling upon the notion of reference and noted that "allusion-markers act like proper names in that they denote unique individuals (source texts), but they also tacitly specify the property(ies) belonging to the source text's connotation relevant to the allusion's meaning" [Perri 1978: 291]. Successful allusions enrich the texts semantically by pointing to the connotation level, which is tacitly specified by the context. She also provided the processing steps of allusion, namely the recognition of the referent and then the determination and application of the relevant aspects of its connotation. As it can be seen, allusions specify properties of connotation. According to C. Perri, alluding markers have at least a double referent, "which signifies un-allusively, within the possible world of the literary text" [ibid: 295], and allusively, "to one or more texts outside its context", or echo back a previous part of the text. Moreover, she stresses that the act of alluding rests upon the audience itself, in the sense that if the audience does not possess the necessary knowledge to identify the allusion, then reference is not perceived as a case of allusion. Z. Ben-Porat argues that the formation of intertextual patterns is a result of the simultaneous activation of the two texts. In literary allusion, a sign pointing to another text may acquire different denotations, which are independent or even incompatible with the world of the alluding text [Ben-Porat 1976]. The marker, which triggers the allusion, is the built-in directional pattern or element and it belongs to another independent text. The process of actualisation is described in four steps:

- The first step is the recognition of the marker in a given sign; the recognition entails the identification of the marking elements as belonging or relating to an independent referent text;
- The second step is the identification of the evoked text;
- The third is the modification of the initial local interpretation of the signal, which results from the interaction between the two texts. This reveals the formation of at least one intertextual pattern.
- The final step is the activation of the evoked text as a whole in an attempt to form maximum intertextual patterns.

M. Panagiotidou finds that the inclusion of the final step in the actualization process opens up a new dimension of the effect of intertextual meaning generation in the reading experience [Panagiotidou 2011].

U. Hebel provides a detailed account of allusions looking at how they are manifested in a text as well as at their functions. He considers allusion as “an evocative manifestation of intertextual relationships” providing “a sequence of categories designed to describe overt allusions as functional parts of a narrative” [Hebel 1991: 135]. He distinguishes between *titular*, *onomastic* and *quotational allusions*. *Titular allusions* refer to the use of titles of literary works within another literary text; *onomastic allusions* refer to the use of names of literary characters from other texts; *quotational allusions* refer to presence of marked or unmarked quotations from other literary texts. U. Hebel suggests that they may fulfill an intratextual, a metatextual or an intertextual function. Allusions that support the theme of a work are said to perform an intratextual function, whereas those that seem to provide a commentary on the literary conventions they represent perform a metatextual function. Finally, allusions that contribute to the “reality effect” of a literary text perform intertextual function [ibid: 157].

Whether we accept allusion as a manifestation of intertextuality or implement two different terms for the same notion, the phenomenon of an intertext remains actual in contemporary literature and different forms of art.

The aim of the present article is to show how intertextuality/allusion may serve as a dialogue between two authors expressing opposite viewpoints concerning the same issue.

On the whole intertextuality is vividly expressed in the outstanding British writer J. Fowles' works. “The Magus” is a deep psychological and

philosophical novel with vivid intertextual links. Of special interest is the quotational allusion which is observed in the dialogue between the protagonists of the novel "The Magus" – Nicholas and Conchis. The reader's understanding of the author's view concerning the concept "isolation, loneliness" would be vague and incomplete if not referring to the intertext.

"No man is an island."

"Every one of us is an island. If it were not so we should go mad at once. Between these islands there are ships, airplanes, telephones, wireless what you will. But they remain islands. Islands that can sink or disappear for ever. You are an island that has not sunk" [J. Fowles, The Magus: 146].

The dialogue takes place between two characters from different generations. The younger one – Nicholas begins his speech with the statement "No man is an island" and the reply is "Every one of us is an island". Both statements prompt the reader that the two characters well know the intertext lying between their speeches. The interpretation of the given dialogue would be incomplete without resorting to the original text. "No man is an island" is an intertext taken from from J. Donne's "Meditation 17" which, in fact, activates the whole excerpt in the reader's mind. The single sentence stands for a whole idea, moreover for an ideology peculiar, specific to another century, namely 17th century, as J. Donne's outlooks mostly represented commonly accepted viewpoints of his time.

By referring to the whole excerpt the whole picture is restored and a very exciting dialogue opens in front of the reader: a dialogue between a 20th - century writer and a 17th- century writer.

No man is an island entire of itself; every man is a piece of the continent, a part of the main; if a clod be washed away by the sea, Europe is the less, as well as if a promontory were, as well as any manner of thy friends or of thine own were; any man's death diminishes me because I am involved in mankind. And therefore never send to know for whom the bell tolls; it tolls for thee [J. Donne, Meditation 17].

The given idea is juxtaposed with the reply "Every one of us is an island" made by another character, the older one – Conchis, behind whom the writer, i.e. J. Fowles, is hidden. As it is seen it's a dialogue between

opposite viewpoints, in fact, it's a dialogue between representatives from different centuries. Different viewpoints clash with each other. To penetrate deeply into the two authors' viewpoints we should do comparative conceptual analysis of both texts.

Thus, in both texts man is associated with an island. This can be explained by the etymology of the word "island". The root of the word has a Latin origin "insula" meaning insulate, isolate which gives explanation to the associated lexemes "island" and "man". J. Donne's "Meditation 17" states the idea of wholeness, each person is connected with the others, is part of the whole. The author's viewpoint is expressed by the conceptual metaphor (No man is an island) which is actualized here via metaphorical simile *if a clod be washed away by the sea, Europe is the less, as well as if a promontory were*. For the purpose of vividness the author brings forth the lexemes **clod** "a lump of earth" and "**promontory** "a high, long piece of land that goes out into the ocean". It doesn't matter whether a clod or a promontory were washed away by the sea, eventually the continent would become less. It should be mentioned that the two meanings of the lexeme **clod** are activated at the same time. The second meaning of **clod** is "someone who is not graceful and behaves in a stupid way", in the same way the author imparts connotational meaning to the lexeme promontory "*someone very prominent*". The idea is the following: everyone has his/her place in the world and it doesn't matter whether that someone is a prominent person or a stupid one, the world would still become less losing them. The author is very sentimental, he is involved in mankind and any man's death diminishes him.

In contrast to this J. Fowles argues his own viewpoint. The ideas of "the Many" and "the Elect" have their distinct place in J. Fowles' works. We can observe them distinctly in the given dialogue as well. So, he thinks that every one of us is an island. The pronoun **every one** is deliberately written separately – once again to emphasize people's loneliness, isolation. The author thinks that every person deep in his/her heart is alone. It doesn't matter how many friends he has, who they are, deep in his/her heart man is alone. Another technique used by the author to emphasize man's loneliness is the use of parcellated anadiplosis (But they remain islands. Islands that can sink or disappear for ever). Metaphorically the simile *there are islands that can sink or disappear* refers to people who die without leaving any traits after them. The author calls them the Many. However, as there are islands which don't sink, there are people who don't "die", they live forever. They

live in the hearts of many people and different generations. These are the Elect.

Thus, as it is seen intertext may become a dialogue between two different generations, cultural viewpoints and different world perceptions concerning the same issue. Proceeding from this analysis one can assume that intertextuality is a signal warning of two simultaneous texts the interaction of which imparts connotational, additional meanings to the text.

REFERENCES

1. Allen G. (2000) *Intertextuality*. London: Routledge.
2. Barthes R. *Image-Music-Text*:
http://dss-edit.com/profanon/sound/library/Barthes__Roland__Image_Music_Text.
3. Ben-Porat, Z. (1976) *The Poetics of Literary Allusion*//*PTL: A Journal for Descriptive Poetics and Theory of Literature*, 1(1). – pp.105 -128.
4. Coombs, J.H. (1984) *Allusion Defined and Explained*// *Poetics*, 13(6). – pp. 475- 488.
5. Donne J. *Poem*: <https://web.cs.dal.ca/~johnston/poetry/island.html>
6. Fowles J. *The Magus / Revised by the Author*. London: Triad Grafton Books, 1981.
7. Genette, G. (1997) *Palimpsests: Literature in Second Degree*. Lincoln: University of Nebraska.
8. Harbeber A. (2007) *Intertextuality in Theory and Practice*//*Literatura*, 49(5). – pp.54-67.
9. Hebel, U. (1991) *Towards a Descriptive Poetics of Allusion*//*Intertextuality*. Berlin De Gruyter, pp. 135-164.
10. Irwin, W. (2002) *The Aesthetics of Allusion/ The Journal of Value Inquiry*, 36(4). – pp. 521-532.
11. Irwin, W. (2004) *Against Intertextuality*// *Philosophy and Literature*, 28(2). – pp. 227-242.
12. Lennon, P. (2004) *Allusion in the Press: An Applied Linguistic Study*. Berlin: de Gruyter.
13. Panagiotidou M (2011) *Intertextuality and Literary Reading: A Cognitive Poetic Approach*, thesis for PhD.
14. Perri, C. (1978) *On alluding*// *Poetics* 7(3). – pp. 289-307.
15. Perri, C. (1984) *Knowing and Playing: The Literary Text and the Trope Allusion*//*American Imago* 41(2). – pp.117-128.

15. Riffaterre, M. (1990) Compulsory Reader Response: The Intertextual Drive// Intertextuality: Theory and Practices, Manchester: Manchester University Press. – pp. 56-78.

ՀԵՂԻՆԵ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ-ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ԹԵ՛ ՄԻՋՏԵՔՍԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ: ԵՐԿԻՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ

Ելնելով գոյություն ունեցող տարբեր տեսակետներից՝ դժվար է որոշարկել ադրադարձի և միջտեքստայնության սահմանները: Հիմնական պատճառը նրանումն է, որ երկու եզրույթներն էլ օգտագործվում են միևնույն երևույթը նկարագրելու համար: Որոշ տեսաբաններ գտնում են, որ միջտեքստայնություն եզրույթը եկել է փոխարինելու անդրադարձին, մյուսները գտնում են, որ անդրադարձը միջտեքստայնության դրսևորումներից մեկն է: Անկախ նրանից, թե արդյոք մենք անդրադարձը կհամարենք միջտեքստայնության դրսևորումներից մեկը, թե՛ երկու եզրույթն էլ փոխարինաբար կօգտագործենք միևնույն երևույթը նկարագրելու համար, միջատեքստի երևույթը մնում է արդիական ժամանակակից գրականության մեջ և արվեստի տարբեր ձևերում:

Միջտեքստայնության վառ օրինակ կարող է հանդիսանալ մի երկխոսություն վերցրած անգլիացի գրող Ջ. Ֆաուլզի "Վիուկը" վեպից, որն, իրականում, հանդիսանում է երկխոսություն երկու գրողների միջև՝ պոստմոդեռնիստական անգլիացի գրող Ջ. Ֆաուլզի և միջնադարյան անգլիացի գրող Ջ. Դոնի միջև:

ЕГИНЕ ИСААКАЯ - АЛЛЮЗИЯ ИЛИ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТЬ? ДИАЛОГ МЕЖДУ АВТОРАМИ

Исходя из существующих различных точек зрения, трудно определить грань между аллюзией и интертекстуальностью. Главная причина в том, что оба термина описывают одно и то же явление. Некоторые теоретики находят, что интертекстуальность термин, который был разработан для замены аллюзии, другие считают, что аллюзия одна из проявлений интертекстуальности. Независимо от того, считаем ли мы аллюзию одним из проявлений интертекстуальности или употребляем оба термина для одного и того же понятия, феномен интертекста остается актуальным в современной литературе и разных формах искусства.

Ярким примером интертекста может служить диалог из романа Дж. Фаулза "Волхв", который, на самом деле, является диалогом между двумя авторами, а именно, постмодернистским английским писателем Дж. Фаулзом и средневековым английским писателем Дж. Доном.

СПОСОБЫ ОЙКОНИМИЧЕСКОГО СЛОВООБРАЗОВАНИЯ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

АРПИНЕ ХАЛАТЯН

Ключевые слова: словообразование, ономастика, ономастическое словообразование

Целью данного исследования является рассмотрение основных способов словообразования в рамках английской ойконимии и представление морфемно- словообразовательной классификации английских ойконимических единиц.

Термин “словообразование” используется в лингвистике для обозначения 1) языкового процесса, т.е. самого процесса образования новых слов 2) науки, научной дисциплины, изучающей эти процессы 3) словообразовательного уровня языка, т.е. многими учеными этот уровень выделяется как отдельный, самостоятельный [Щуклина 2014:5].

Предметом словообразования как науки являются словообразовательные процессы (представляют словообразование в динамическом процессе) и словообразовательные отношения (характеризуют словообразование в статическом состоянии) [Щуклина 2014:5].

Изучение языка проводится в рамках двух основных аспектов- диахроническом и синхроническом. Так Земская полагает, что “задачей синхронического изучения- описать устройство языка, вскрыть механизм его действия”. И заканчивая свою мысль, делает заключение о том, что “синхроническое словообразование изучает отношения сосуществующих единиц” [Земская 2011:5-6].

Большинство лингвистов (Потебня, Щерба, Винокур, Биноградов, Шанский, Быкова, Марков, Николаев и др.) полагают, что к изучению словообразовательных процессов необходимо подходить с позиции как синхронии, так и диахронии. Беленькая в своем пособии “Топонимы в составе лексической системы языка” утверждает, что “основным направлением топонимики до последнего времени было историческое исследование топонимов, а основным методом их изучения –

рассмотрение словообразовательных и семантических моделей". "Морфологическое исследование, выделение тех или иных лексико-морфологических структур в топонимии представляет важную часть собственно этимологического изыскания." [Беленькая 1969:5].

Что касается ономастического словообразования, то по мнению Подольской Н.В. "его следует рассматривать как частную систему ономастической грамматики, наряду и в связи с морфологией имен собственных и их синтаксисом." Еще В. Н. Топоров в своей статье от 1962 года говорит о том, что косвенным свидетельством того, что совокупности местных и личных названий имеют тенденцию к осуществлению некоторой программы, определяемой системой, может служить хорошо известное обстоятельство выработки самостоятельной **грамматики топонимастических элементов**, хотя бы отчасти независимой от грамматики данного языка." [Подольская 1990: 40].

Рассмотрим основные способы словообразования в английской ойконимии:

Сочетание основ

Этот тип топонимического словообразования представляют составные топонимы, являющиеся сочетанием двух или более слов. Большую часть составных ойконимов в английском языке составляют атрибутивные синтагмы с бинарной оппозицией: Great- Little, East-West, North-South, Lower- Upper, Magna- Parva.

В английской ойконимии имеется большое количество единиц с набором немотивированных лексем не имеющих ни единого соотношения с какой- либо лексемой в рамках современного английского языка: Bere Regis, Colaton Raleigh, Fort-y-gary, Hamstall Ridware, Glen Afric, Nant-y-glow, etc..

Среди составных ойконимов встречаются и такие, в состав которых входят два или более слова: одно – мотивировано, два- немотивированы или наоборот: Hanpston Green, Heighton Green, Gussage All Saints, Guiting Power, Temple Guiting, Gresley Church, Gresley Castle, Greenlow Hill, etc..

Встречаются и мототивированные единицы: Six Mile Bottom, Seven Sisters, etc..

В ходе исследования были выявлены и составные ойконимы, в составе которых определяющее стоит в родительном падеже. Родительный падеж выражается либо при помощи 's: Gaeley's Gate,

Bishop's Nympton, Shane's Castle, etc..; либо при помощи предлога of: Gatehouse of Fleet, etc..

Немаловажную роль в формировании составных ойконимов играют предлоги и наречия. Как было уже сказано выше предлог *of* выражает поссесивное значение, указывая на то, что определенный объект принадлежит кому- либо. В остальных случаях предлоги и наречия указывают на местонахождение объекта. В ходе исследования были выявлены ойконимы, в составе которых используются следующие предлоги и наречия:

- Under (Thorpe under Stone, Astton under Hill, etc..)
- In (Norton in the Moors, Serburn in Elmet, St Giles in the Wood, etc..)
- On (St Giles on the Heath, Shipton on Stour, Stow on the Wold, Stretton-on- Dunsmore, etc..)
- By (Saltburn-by-the-Sea, Portslade by Sea, Ownby-by-Spital, etc..)
- Upon (Newton upon Tyne, Newcastle upon Tyne, Stratford upon Avon, Longdon upon Tern, etc..)
- Beyond (Little England beyond Wales)
- Near (Kingston near Lewes)
- Up (Holland, Up)
- Next (Holme next the Sea)

В топонимическом пласте региона также встречаются ойконимы, в составе которых используется предлог латинского происхождения *cum* в значении “with”: Stow cum Quy, Hockwold cum Wilton, etc..

Исследование также выявило использование предлога французского происхождения *le* в значении “ in, by”: Wilton-le-Wear, Wharram le Street, Sturton le steeple, Stainton le Vale, Poulton-le-Fylde, Newton-le-Willows, etc..)

Предлоги *up, under, by, over* также употребляются в качестве префиксов в ряде ойконимов: Underbarrow (under the hill), Underriver (place under the hill-bow), Underwood (place within or near the wood), Upavon (higher up the River Avon), Uphill (place above the creek), Upwell (place higher up the stream), Byfield (place by the open field), Bywell (a spring by the river bend), Byton (a farmstead by the river bend), Overbury (upper fortification), Overstrand (shore with an edge or margin).

Суффиксация

Суффиксальный топонимический тип- такая разновидность морфологического словообразования, при которой новый топоним

образуется в результате присоединения суффикса к производящей основе слова [Фролов1996: 141]. В английской топонимии этот вид словообразования является наиболее продуктивным. Как было уже сказано выше наиболее продуктивными суффиксами в английской топонимике являются –ham, -tun, -ley, -- by, - -caster, - combe, - cot, - den, -ey, -bourne, - hurst, -ing, - mere, - shot, - stead, - stock, - stow, - thorp, - ston, - wich, -worth, которые могут срачиваться с элементами, этимоны которых восходят как к именам нарицательным:

- Heselton (hæsling (Old English) A place growing with hazel-trees+tūn (Old English) an enclosure; a farmstead; a village; an estate)
- Muston (mūs (Old English) a mouse, a field-mouse+tūn (Old English) an enclosure; a farmstead; a village; an estate)
- Filey (fifel (Old English) a monster + lēah (Old English) a forest, wood, glade, clearing; (later) a pasture, meadow+ĕg (Anglian) an island. In ancient settlement-names, most frequently refers to dry ground surrounded by marsh)
- Welwick (wella (Anglian) a spring, a stream+wīc (Old English) a dwelling; a building or collection of buildings for special purposes; a farm, a dairy farm; a trading or industrial settlement; or (in the plural) a hamlet, village)

Так и к именам собственным:

- Yedingham (personal name (Old English) +-ingahām (Old English) the village of the people of . . . ; the village of the people called after . . .)
- Scampston (personal name (Old Norse) +tūn (Old English) an enclosure; a farmstead; a village; an estate)
- Rillington (personal name (Old English) +-ingtūn (Old English) a settlement called after, or connected with ...)

Вышеупомянутые суффиксы могут также срачиваться с прилагательными, указывающие на те или иные качества объекта:

- Sherburn (scīr (Old English) bright, gleaming+burna (Old English) a stream)
- Grindale (grēne (Old English) green, grass-grown+dæl (Anglian) a pit, a hollow; later a valley)
- Norton (norð (Old English) northern +tūn (Old English) an enclosure; a farmstead; a village; an estate)

- Newton (nīwe (Old English) new+tūn (Old English) an enclosure; a farmstead; a village; an estate)
- Aldbrough (ald (Anglian) old, ancient; the old(er) one of two; former, disused+burh (Old English) a fortified place)
- Rowley (rūh (Old English) rough+ lēah (Old English) a forest, wood, glade, clearing; (later) a pasture, meadow)
- Watton (wēt (Old English) wet, damp+ dūn (Old English) a hill)
- Eastburn (ēast (Old English) eastern + brunnr (Old Norse) a well, a spring)
- Metham (mæte (Old English) mean, poor, bad+ hām (Old English) a village, a village community, a manor, an estate, a homestead)
- Naburn (nearu (Old English) narrow+ burna (Old English) a stream)

В ходе исследование было выявлено, что суффиксы сращиваются как с качественными(old, new, narrow, marshy, wet, damp, rough, etc.), так и с относительными(northern, eastern, sothern, western) прилагательными.

Префиксация

Префиксация является наименее продуктивной формой топонимического словообразования в английском языке. В основном в качестве префиксов могут рассматриваться предлоги и наречия, которые сращиваются с основой:

- Underbarrow (under the hill)
- Underriver (place under the hill-bow)
- Underwood (place within or near the wood)
- Upavon(higher up the River Avon)
- Uphill (place above the creek)
- Upwell (place higher up the stream)
- Byfield (place by the open field)
- Bywell (a spring by the river bend)
- Overstrand (shore with an edge or margin)

Сложение

Сложение основ- один из древнейших способов словообразования [Вялкина 1974:156], в котором словопроизводство, лексико-синтаксическое в своей потенции, осуществляется путем объединения двух (реже трех) основ в одну лексему...[Фролов1996:144] При анализе сложных топонимов, отмечает Суперанская А.В., оказывается, что

классификация их по лексическому составу как первого, так и второго компонента не дает желаемого результата, поскольку лексически один и тот же компонент может сочетаться с морфологически разными основами. Стройная классификация всего многообразия типов сложных топонимов может быть достигнута лишь на основе их структурного анализа, при котором необходимо определить основой какой части речи является каждый компонент [Суперанская 1994:59]. При анализе английских ойконимов были рассмотрены следующие типы сложных единиц:

- N+N- один из самых распространенных типов: Applecross, Battlefield, Castlerock, Castleside, Castletown, Foxholes, Hilltown, Kingsland, Knightsbridge, Lofthouse, Millport, Monksilver, Oxspring, Princetown, etc..

Исследование выявило также употребление собственных имен (мужских и женских личных имен) в составе сложных ойконимов, стоящих в препозиции: Jamestown, Katesbridge, Maryport, которые можно выразить при помощи формулы Np (Npm or Npf)+N. А также было выявлено два ойконима с именем собственным (мужским личным именем) в постпозиции: Templemartin, Templemichael, что графически выглядит как -N+Npm.

- A+N- второй по продуктивности тип сложных ойконимов: Broadland, Broadheath, Brownhills, Brownsea, Eastwood, Freshwater, Greencastle, Greyabbey, Hightown, Littleport, Longbridge, Northchurch, Northfleet, Redhills, etc..

Как показало исследование, в составе сложных ойконимов употребляются как качественные, так и относительные прилагательные что можно выразить следующим образом: Aq+N, Ag+N

- N+N+s- было выявлено два ойконима с данной конструкторией, т.е. ойконимы, “образованные сложением основ с материально выраженной суффиксацией” (Фролов, стр. 145): Appletreewick, Woodmansey
- A+N+s- в рамках данной конструкции был выявлен один ойконим: Blackfordby
- A+N+N- в рамках данной конструкции были выявлены две единицы: Newtownbutler, Newtownstewart

- Nu+N- был выявлен один ойконим: Ninebanks
- Nu+N+N- был выявлен один ойконим: Fivemiletown
- N+A+s- Woodnewton
- N+Adv- Churchdown

Нулевая аффиксация

Суперанская А.В предлагает терминировать данный словообразовательный акт “способом без специальных ономастических формантов”, “способ с нулевой аффиксацией”, “ономизацией аппелятива”, “ономастической конверсией [Суперанская1996:93]. Словопроизводство топонимов, осуществляемое в акте перехода аппелятива в название, приводит к десемантизации исходного слова, которое используется в новом качестве и новом значении, что как раз и составляет суть конверсии. Топонимическая деривация на примере ономизации аппелятивов обнажает одну из сторон взаимодействия собственных и нарицательных имен [Фролов1996:150]. В английской топонимии деривации подвергаются:

- аппелятивы- географические термины Combe, Lea, Cliff, Dale, Fork, Wood, Lake, Elm, Pool, Oake
- аппелятивы- антропогенные термины: Ford, Pipe
- Архаизмы: Wick, Wynk, Voe, Wass, Tong, Thirn, Syde, Streat, Steeple, Slade, Rode, Marr
- Диалектизмы: Pill (from Somerset dialect *pill* “small stream”)

Так называемые “стяженные” ойконимы. “Стяжение” -результат длительной эволюции названий, сложного взаимодействия фонетических, семантических и грамматических факторов [Беленькая1969: 44]. В результате стяжения исторически сложные или производные топонимы, т.е состоящие из двух или более основ или основ(ы) и аффикса(ов), которые подверглись воздействию вышеуказанных факторов, на данном синхроническом пласте могут рассматриваться в качестве простых немотивированных единиц: Wirrall(OE wir+halh), Wing (OE wig, weoh+ingas), Saul (OE sahl+leah), Mousa(OScand. mor+ey), Mold (OFrench mont+hault), Mark (OE maerc+æern), Kiloe (OE cu+leah), Kew (OE cæg+hoh) , etc..

Как показало наше исследование, основными способами ойконимического словообразования являются сочетание основ,

суффиксация, префиксация, сложение, нулевая аффиксация, наиболее продуктивными из которых являются суффиксация и сложение. И, соответственно, наименьшей продуктивностью отличается конверсия или так называемая нулевая аффиксация. В рамках вышеуказанных словообразовательных моделей рассматривается разнообразный спектр парадигматических взаимодействий, что приводит к формированию определенных моделей.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Беленькая, В.Д. Очерки английской топонимики, М.: Высшая школа,1977
2. Беленькая, В. Д. Топонимика в составе лексической системы языка, Московский университет, 1969
3. Вялкина Л.В. Словообразовательная структура сложных слов в древнерусском языке // Вопросы словообразования и лексикологии древнерусского языка. М.,1974, стр. 156.
4. Земская,Е.А. Современный русский язык. Словообразование/ учебное пособие/ М., 2011
5. Подольская, Н.В. Проблемы ономастического словообразования /статья/ Вопросы языкознания. Теоретический журнал по общему и сравнительному языкознанию, М. 1990
6. Суперанская А.В. Типы и структура географических названий. В кн.: «Лингвистическая терминология и прикладная топонимика». М., 1964. стр. 59
7. Суперанская А.В Структура имени собственного. М.,1969,стр.93
8. Щуклина, Т.Ю. Морфемика. Словообразование /конспект лекций/ Казань, 2014
9. Фролов Н.К. Семантики и морфемика русской топонимии тюменского приобья/монография/ Тюмень, 1996

СЛОВАРИ

1. Mills, A.D. A Dictionary of British Place Names, Oxford University Press, 2011
2. Smith, A. H. English Place Name Elements, V. I-II, Cambridge, 1956

ЭЛЕКТРОННЫЙ РЕСУРС

1. <http://kepn.nottingham.ac.uk/>

ԱՐՓԻՆԵ ԽԱԼԱԹՅԱՆ - ԲՆԱԿԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ԲԱՌԱԿԱԶՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ

Սույն հոդվածը ուսումնասիրում է անգլերենում առկա բնականվանական բառակազմական միջոցները: Հեղինակը ուսումնասիրում և վերլուծում է մի շարք անգլերեն բնականունների բառակազմական առանձնահատկությունները:

ARPINE KHALATYAN - MEANS OF PLACE NAME BUILDING IN ENGLISH

The article is an endeavor towards analysis of the means of place name building in English. The author studies and analyzes a certain toponymical material (a certain number of English place names) and reveals its word building peculiarities.

NETSPEAK AS A NEW VARIETY OF ENGLISH

ANUSH KHACHATRYAN

Key words: language variety, English Netspeak, electronic discourse, internet linguistics, linguistic features

In the present study, we use the term netspeak and e-discourse to signify the written form of the language used in the electronic communication. This study attempts to present a comprehensive picture of netspeak as a new variety of language, its salient features. In addition, it aims to conduct linguistic analysis of the features found in the electronic discourse.

E-discourse is a new variety of language that leads to significant variations in written structure of language. Researchers have used varieties of terms to refer to the language used in the electronic communication: 'electronic discourse' (Davis & Brewer 1997; Panckhurst 2006), 'electronic language' (Collot & Belmore 1996), 'Computer Mediated Communication' (Herring, 1996), 'interactive written discourse' (Werry, 1996), 'Netlish', 'Weblish', 'Internet language', 'cyberspeak', 'netling' (Thurlow, 2001), 'cyberlanguage' (MacFadyen, Roche, & Doff, 2004), 'netspeak' (Thurlow, 2001; Crystal, 2006), and 'virtual language' (Pop, 2008).

According to Davis & Brewer (1997), the term e-discourse concentrates on how individuals use language to share and exchange ideas and views rather than on the medium or means by which they convey and deliver their communication.

Herring (1996, p. 1), states that "*E-Discourse refers to text-based CMC, in which participants interact by means of the written word, e.g., by typing a message on the keyboard of one computer which is read by others on their computer screens, either immediately (synchronous CMC) or at a later point in time (asynchronous CMC)*".

Davis & Brewer (1997) define e-discourse as "*one form of interactive electronic communication in which a person using a keyboard writes a language*". Davis & Brewer (1997) state that the term "*electronic discourse*" refers to written talk "*writing that stands in place of voices*" (p. 2).

A starting point in my deliberations is the approach taken by Crystal (2001), who argues that 'Netspeak' is actually a radically new linguistic

medium. According to Crystal (2001: 24), the fact that the Internet is an electronic, global, and interactive medium is crucial for the kind of language used on the Internet. The term Netspeak serves as an alternative to terms such as electronic discourse, Netlish, Weblish, Internet language, cyberspeak, electronic language, computer-mediated communication, etc. Both Netlish and Weblish can be said to have been simply derived from English, 'electronic discourse' highlights the interactive nature of Internet dialogues, while 'computer-mediated communication' focuses on the medium itself. As a term, Netspeak joins the club of to-be famous '-speaks' such as Newspeak, Oldspeak, Doublespeak, Royalspeak and Blairspeak, while as a name, Netspeak is believed to be functional enough, as long as it is borne in mind that '-speak' here actually involves both writing and speaking, as well as the receptive elements of listening and reading.

Since the establishing of Internet in 1982, it has been developing at a surprising speed and swept across the whole world. In the 21st century the Network has penetrated into all aspects of social life and has changed modern life. Communication and information dissemination of mankind has turned from the initial stage of body language into now the network-era. While the widespread of Internet gives birth to a new kind of language —Netspeak: the language on the Internet which is a new linguistic phenomenon with the spread of the Internet. It becomes more and more popular, which is created by millions of thousands of netizens and widely used in cyber chatting rooms. Netspeak soon becomes the main language and the major communicative means online, therefore the Internet is not only changing mankind's life concept, life condition, and also life style.

Netspeak has also exerted unprecedented effects upon the original language system, and a great number of neologisms, many new, even strange words and other confused expressions which are common and popular while bring about inevitable communication difficulties. However, they should not be neglected, as those expressions and words in Netspeak are not limited on the network but deeply integrating into human's daily life.

Netspeak is not only a language system of signifiers in which sounds serve as the physical shell, but is a special linguistic phenomenon recorded and reflected by the writing system. Thus in terms of semiology, the system of Netspeak is one of mixed signs used for network communication.

The Salient Features of Netspeak

The rapid development of netspeak has played an important role in affecting the nature of the linguistic varieties. E-discourse is somewhat considered as innovative variety of discourse with its own features.

Lee (2009) states that the e-discourse is considered a popular variety of CMC that permits users to communicate with each other and creates a kind of semi-speech that is between speaking and writing. Thus, it is similar to face-to-face communication in terms of interactivity.

Crystal (2003, p. 433) states that 'electronic discourse, as a way of information exchange, is *"unusual, compared to face-to-face interaction"*.

Lee, (2002), Toyoda & Harrison, (2002) further note the presence of e-discourse features such as abbreviations, unconventional punctuation and misspelling because of the spontaneity, hence, learners tend to write briefly and informally. This spontaneity is the reason that leads to spelling errors and the utilization of non-standard punctuation, pronunciation, and upper case in e-discourse (Sims, 1996).

Abrams (2003) assert that e-discourse is different from verbal discourse in its written script, which relies greatly on reading and writing skills; therefore, users may require more time to comprehend input and output.

Another feature found in research conducted in the area of e-discourse is the notion of linguistic economy. They point out a variety of techniques of economical language used in netspeak, such as abbreviations, clippings, orthographic reduction, shortenings, ellipsis (especially, deletion of pronouns) (Ferrara, Brunner, & Whittemore, 1991; Murray, 1990; Werry, 1996).

Crystal (2008, p. 7-8) states that *"texting has evolved as a twenty-first-century phenomenon – as a highly distinctive graphic style, full of abbreviations and deviant uses of language, used by a young generation that doesn't care about standards. There is a widely voiced concern that the practice is fostering a decline in literacy and some even think it is harming language as a whole."*

According to Lee (2001, 2006) & Smith (2003), the users of e-discourse apply other means to convey their emotions and facial expressions. They invented linguistic devices including onomatopoeia (e.g., lol = laugh out loud, btw = by the way) and keyboard symbols using smiley faces (e.g., :-)) are

commonly found in e- discourse to make up for the absence of paralinguistic features of real time communication.

Averianova (2012, p. 15) states that “*the unique linguistic and iconographic features of electronic writing comprise but are not limited to innovative abbreviation (acronyms, clippings, logograms, or letter-numeral hybrids and letter-morpheme substitutes, vowel deletion, etc.), emoticons, truncated simplified syntax, non-normative capitalization and other characteristics*”.

So, researchers concur that netspeak has unique characteristics, which make it distinctive. A common appearance of its most frequent linguistic patterns would comprise shortenings, clippings and contractions, unconventional spellings, word-letter replacement, word-digits replacement, word combinations, initialisms and emoticons.

Methodology

Participants

The study was conducted in the Faculty of Foreign languages, English Language and Pedagogy, Yerevan State Linguistic University and in Armenian State University of Economics. For this purpose, (160) students were randomly chosen to participate in this study. The average age of students is 22 years. The corpus of this study was collected from 160 undergraduate students’ e-discourse. The students were asked to provide sample of their e-discourse to make a linguistic analysis of the new variety of language and its salient features. Every individual provides 2 of their e-discourse. Students were informed of the aims of the study and the data only will be used for the academic purposes. The students also provide their demographic information such as their names, age, and level of the study. Coding of discourse is based on the categories used by Thurlow & Brown (2003), Plester (2009), Jonge & Kemp (2010), and Lyddy (2014) to analyze natural corpus.

The following categories were adopted:

1. Shortening
 - Clipping
 - Blending
 - Acronym and initialism
 - Contractions
2. Compounding

3. Unconventional Spelling
4. Word-Letter Replacement
5. Word-Digits Replacement
6. Word Combinations
7. Emoticons and smileys

The following section will be devoted to the analysis of corpus in term of frequency and analysis of important characteristic features found in students' netspeak. Definition of each feature will be given along with samples of students' e-discourse and their standard form in the samples presented below.

1. Shortening

Shortening means producing the words in shorter forms. And in computer-mediated communication, people have to shorten words for the purpose of fast typing. Thus, there are a great number of shortened words, which consist of clipping, blending, contraction and acronym.

• Clipping

Crystal (2008) defined clipping as the drop of initial or final letters of the word, hence, the meaning of the word still retaining.

celeb = celebrity
mom = moment
B/C = because
PLS = please
site = website
net = Internet
til = till
wil = will

hav = have
wher = where
I'll = I will
goin = going
smilin = smiling
talkin = talking
drivin = driving
meetin = meeting

bro = brother
sis = sister
lang = language
fri = friday
feb= february
aft = after

• Contraction

Contractions refer to shortened type of a word. It also includes dropping the vowels from the medial position of the word. Only some words in English can be shortened such as auxiliary verbs, hence, contractions considered as symbol of colloquial language (Crystal, 2008).

don't = do not

gd = good

nx = next
frm = from
bt = but

tmrw = tomorrow
abt = about
bck = back
nw = now

wkend = weekend

- **Blending**

Blending is a process of word-formation in which a new word is coined by combining the meanings and sounds of two words, and at least one of which is not in its full form. A blend is only a word formed from parts of more than two parts of words, which are at times morphemes.

ecolonomics = ecology + economics

hydrail = hydrogen + rail

SoLoMo = Social + location (local) + mobile

carnography = carnage + pornography;

phablet = phone + tablet

cybercafé = cyber + cafeteria

ringxiety = ring + anxiety

netiquette = network + etiquette

netizen = network + citizen

infonet = information + network

ecruiting= electronic + recruiting

- **Acronym and Initialism**

Initialisms and acronyms are used frequently in the internet and are considered as obvious feature of e-discourse. According to Crystal (2008), acronyms and initialisms refer to the initial letters of each word. David Crystal (2001:84) declares that:

“The various types of abbreviations found in Netspeak have been one of its most remarked features. Acronyms are so common that they regularly receive critical comment....The chat groups and virtual worlds also have their abbreviations, some of which turn up on e-mail and in personal Web pages”.

Acronyms are merely abbreviations that are seemingly pronounced as if they were independent words.

AFAIK =As far as I know

ASAP =As soon as possible

IDK = I do not know

CMB = Call me back

LOL = Lough out loud

IMO = In my opinion

IRL = In real life

BYOD = bring your own device

MOOC = massive open online course
 LULU = locally unwanted land use
 NEET = Not in employment, education, or training
 FAQ = Frequently asked questions
 AEAP = As early as possible
 ALAP = As late as possible
 ASL = Age/ Sex/ Location

C-P = Sleepy
 CTN = Cannot talk now
 CUS = See you soon
 CYT = See you tomorrow
 SFLR = Sorry for late reply
 TBC = To be continued/ To be confirmed
 TIA = Thanks in advance
 TGIF = Thanks God, it's Friday

2. Compounding

As is well-known to us, the compounding is a process of word-formation consisting of two or more parts to form a new unit. Similar to the natural language, it is considered as a common device that makes Netspeak productive and creative. Compounds are applied quite often owing to brevity and vividness. Here is a typical example: mouse as a prefix frequently existing in such forms as mouse-click, mouse-pad, mouse-over, and also as a set-structured verb phrase (mouse across, mouse over); moreover, click in click-and-buy, one-click, double-click; web in webmaster, webcast, etc.

cost-per-click	hotlink	checkbox
webcam	hotmail	netwise
webmail	cyberspace	hotwired
weblibliography	cyberculture	broadband
webmaster	cyberlawyer	online
webzine	hypertext	geekspeak
webhead	hyperlink	download
usenet	baseband	upload
netspeak	bloodware	cut-and-paste
EcoNet	bluetooth	
PeaceNet	blackBerry	

3. Unconventional Spelling

Unconventional spelling refers to the written form of words as it sounds but they are not standard spelling for the target word. Unconventional spelling is considered to be one of the most important features of e-discourse, hence

the reason behind unconventional spelling is either economic, typing errors or lack of familiarity of the accurate spelling.

gud = good
shud = should
sory = sorry
thanx = thanks

sum = some
masseg = message
plez = please

4. Word-Letter Replacement

Word-letter replacement refers to the process of replacing word by single letter. This strategy is considered one of the most important features of e-discourse used by internet users because English language includes monosyllabic expression. This gives rise to use single letter, which has the same sound of word. The following is the list of examples of e-discourse in which words are replaced by single letters.

Y = why
U = you
B = be
R = are

S = is
C = see, sea
K = okye
D = the

5. Word-Digit Replacement

Word-digit replacement is one of the salient features of netspeak in which digit is used to substitute a word, syllable or phoneme. Word-digits replacement is used frequently in netspeak. The internet users use digits to substitute a word, syllable or phoneme, which have the identical pronunciation.

4 = For
2 = Two, too, to

1 = One
8 = Ate

6. Word Combination

Word combination is considered one of the most significant characteristics of netspeak. Word combination also refers to phonological approximation in which the word is pronounced as informal speech. Crystal (2008) refers to word combination as accent stylizations in which the internet users write the words in accord with informal local language, Thelwall (2009) also uses the term accent stylizations to refer to humorous alternatives. Plester, Wood & Bell (2008) use the term "youth code" to refer to word combination.

wanna = want to
gonna = going to
lemme = let me

dunno = do not know
gotta = got to

7. Smileys and emoticons

A smiley is a sequence of signs on the computer keyboard, which frequently follows after the punctuations. A smiley can tell one what a person really means when he or she does an instant comment. It can be also known as emoticon just because they intend to convey human beings' emotions or feelings. The word "emoticon" is the combination of "emotional" and "icon". It is explained that emoticons are constructed by combining punctuation marks on the computer keyboard to express emotions or semantic feelings such as sadness, happiness, and so on. The following are some commonly used emoticons :

:)	= smile	:O	= surprise	>---<	= annoyed
:(= sad	[]	= silence	:~)	= wondering
:D	= laugh	:-{	= very angry	=~=lll	=
:'	= crying	? =	I have a	helpless	
;-)	= wink	question			
:/	= annoyed,				

From the above, one can quite easily see that smileys are not only to be coined for fun, but also to attract others' attention and to show the tone of an utterance. However, emoticons may not be considered as a method of word formation in a strict sense in English Netspeak.

The computer-mediated communication is something that is electronic, global, and interactive, and this has given rise to a distinctive type of language – English Netspeak, which is a new species of communication, a novel medium with spoken, written, and electronic properties that has its own lexicon, graphology, grammar, and conditions of usage.

Since the English Netspeak would be different from any other Netspeak, however, whichever language it is, the nature of Netspeak and as well as the ultimate communicative aim of human beings are the same. For better understanding and easier convenience, netizens make the English words used on the Internet as economic and brief as possible. English Netspeak is a fresh variety of language, which is full of energy. Therefore, it is quite urgent to decide how to use the most precise language in the most appropriate speaking context. Moreover, to exploit the potentials of the new medium creatively to form new aspect of expression in the future, human beings need to learn quickly to adapt the language to meet the demands of the new linguistic phenomenon.

It can be concluded that the communication via electronic communication mediums may facilitate the rise of a new variety of language – netspeak – and create new forms and functions of language. Hence, a conclusion can be made that netspeak has unique characteristics, which make it distinctive, the most salient linguistic patterns comprising shortenings, clippings and contractions, unconventional spellings, word-letter replacement, word-digits replacement, word combinations, initialisms and emoticons, etc..

Many linguists in the last twenty years have made similar claims about Netspeak features, underlining its hybrid nature between formal and informal, spoken and written registers, nonetheless, whether such a language variety really exists is still an open and delicate question in the Computer Mediated Communication debate.

The results of the current study suggest that there is critical need for further research in this field. This research could be replicated with a larger number of students (males & females) to present more general representation about the investigated phenomenon. In addition, this article is restricted only to the 7 major categories and further studies may be carried on to investigate other aspects of the Netspeak.

REFERENCES

1. Abrams, Z. I. (2003). The effect of synchronous and asynchronous CMC on oral performance in German. *Modern Language Journal*, 87, 157-167.
2. Averianova, I. (2012). The language of electronic communication and its implications for TEFL. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 34, 14-19.
3. Collot, M., & Belmore, N. (1996). A New Variety of English. *Computer-mediated communication: Linguistic, social, and cross-cultural perspectives*, 39, 13.
4. Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Crystal, D. (2003). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (5th ed.). Oxford: Blackwell.
6. Crystal, D. (2006). *Language and the Internet* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University.

7. Crystal, D. (2008). *Txtng: The gr8 db8*. Oxford: Oxford University Press.
8. Davis, B. H., & Brewer, J. (1997). *Electronic discourse: Linguistic individuals in virtual space*. Suny Press.
9. Farina, F., & Lyddy, F. (2011). The Language of Text Messaging: "Linguistic Ruin" or Resource?. *The Irish Psychologist*, 37(6), 145-149.
10. Ferrara, K., Brunner, H., & Whittemore, G. (1991). Interactive written discourse as an emergent register. *Written Communication*, 8(1), 8-34.
11. Herring, S. C. (Ed.). (1996). *Computer-mediated communication: Linguistic, social and cross-cultural perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
12. Lee, L. (2002). Synchronous online exchanges: A study of modification devices on non-native discourse interaction. *System*, 30, 275-288.
13. Lyddy, F., Farina, F., Hanney, J., Farrell, L., & Kelly O'Neill, N. (2014). An Analysis of Language in University Students' Text Messages. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(3), 546-561.
14. Murray, D. E. (1990). CmC. *English Today*, 23, 42-6.
15. Panckhurst, R. (2006). Le discours électronique médié: bilan et perspectives. *Lire, écrire, communiquer et apprendre avec Internet*, 345-366.
16. Sims, B. R. (1996). Electronic mail in two corporate workplaces. In P. Sullivan & J. Dautermann (Eds.), *Electronic literacies in the workplace: Technologies of writing* (pp. 41-64). Urbana, IL: NCTE.
17. Smith, D. B. (2003). Computer-mediated negotiated interaction: An expanded model. *Modern Language Journal*, 87, 38-57.
18. Thurlow, C. (2001). The Internet and language. In R. Mesthrie & R. Asher (Eds.), *Concise Encyclopaedia of Sociolinguistics* (pp. 287-289).
19. Thurlow, C., & Brown, A. (2003). Generation txt? The sociolinguistics of young people's text-messaging. *Discourse Analysis Online*, 1, 1-27. Retrieved November 1, 2014.
20. Toyoda, E., & Harrison, R. (2002). Categorization of text chat communication between learners and native speakers of Japanese. *Language Learning & Technology*, 6, 82-99.

21. Werry, C. C. (1996). Linguistic and interactional features of Internet Relay Chat. In S. C. Herring (Ed.), *Computer-mediated communication: Linguistic, social, and crosscultural perspectives* (pp. 47-63).

ԱՆՈՒՇ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ - ՀԱՄԱՅԱՆՑԻ ԼԵՁՈՒՆ ՈՐՊԵՍ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՆՈՐ ՏԱՐԱՏԵՍԱԿ

Համակարգչի գլոբալ գործածության հետևանքով ի հայտ է եկել հաղորդակցության մի նոր ձև՝ համակարգչային հաղորդակցությունը, իսկ համացանցի լայն տարածումը ծնունդ է տվել լեզվի նոր տեսակի՝ համացանցի լեզվին, որը նոր լեզվական երևույթ է: Այն ուսումնասիրության կարևոր ու հետաքրքիր ոլորտ է կիրառական լեզվաբանության համար: Փորձ է արվում մանրամասնորեն ներկայացնել էլեկտրոնային խոսույթը որպես լեզվի նոր տարատեսակ, նրա առանձնահատկությունները, ինչպես նաև համացանցային անգլերենի բնորոշ գծերի լեզվաբանական վերլուծություն կատարել: Խոսույթի այս տարատեսակի տարբերիչ հատկանիշներն են՝ կրճատումը, տառերի կամ վանկերի կուլ տալը (բաց թողումը), հապավումները, ոչ ավանդական ուղղագրությունը, բառերը տառերով փոխարինելը և այլն: Համացանցի լեզուն մի նոր լեզվական տարատեսակ է, որը չպետք է անտեսվի, քանի որ այնտեղ գործածվող բառերն ու արտահայտությունները արագորեն առօրյա կյանքի մաս են դառնում:

АНУШ ХАЧАТРЯН - ИНТЕРНЕТ-ЖАРГОН КАК НОВАЯ РАЗНОВИДНОСТЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Глобальное использование компьютеров с недавнего времени стало причиной появления нового вида коммуникации – межкомпьютерной коммуникации, тогда как распространение интернета породило новый вид языка – интернет-жаргон, который стал актуальным лингвистическим объектом исследования в прикладной лингвистике. Предпринята попытка представить картину электронного дискурса как новой разновидности языка и выявить его характерные свойства. Целью данной статьи является проведение лингвистического анализа свойств интернет-жаргона английского языка. Следовательно, не следует пренебрегать новой разновидностью языка – интернет-жаргоном, так как слова и выражения, используемые в интернет-жаргоне быстро интегрируются в повседневную жизнь человека.

КОНТРАСТИВНЫЙ АНАЛИЗ "ВКУСОВЫХ" МЕТАФОР В НЕМЕЦКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

ТАГУИ ХОДЖАЯН

Ключевые слова: «вкусовые» метафоры, метафоры направленности вкуса, метафоры интенсивности вкуса, идентичность, эквивалентность

Целью данной статьи является выявление сходных черт и различий во «вкусовых» метафорах в немецком и русском языках, при этом анализируются лишь некоторые «вкусовые» метафоры, встречающиеся в средствах массовой информации, которые могут представлять интерес для контрастивного рассмотрения.

В сравнении с оптическими, акустическими, обонятельными и тактильными вкусовые ощущения являются одним из наиболее мало изученных областей человеческого восприятия. Если для фиксации слуха и зрения существуют микрофон и фотоаппарат, то для измерения чувства вкуса не придумано еще технических средств. Чувство вкуса мало соотносится с химическими свойствами пищи, в большей степени оно связано с детскими ощущениями [Teuteberg 2005:113]. По этой причине чувство вкуса является субъективным ощущением и может варьироваться от человека к человеку. Кроме индивидуальных вкусовых предпочтений существуют и культурно- специфические различия, которые однако также можно объяснить детскими ощущениями.

Метафорическое восприятие пищи происходит через ощущение вкуса. Ощущение вкуса при принятии пищи может выполнять различные функции. Посредством вкуса человек, например, узнает, насколько пища пригодна для употребления. Если он чувствует неприятный вкус, он отвергает ее, но в основном пища вызывает удовлетворение, связанное со вкусовыми ощущениями. Кроме того ощущение вкуса может быть связано и с процессами пищеварения, ведь вкус некоторых твердых видов пищи можно ощутить лишь при прожевывании. Как и любое

физическое восприятие, которое связано с эмоциями, чувство вкуса отражено и в метафорических выражениях. При этом необходимо выделить направленность и интенсивность вкуса, которые важны для рассмотрения этих метафор [Osthus 2000:195-230].

«Вкусовые» метафоры могут иметь **направленность, которая определяет настроение и темперамент**. Под направленностью вкуса понимаются четыре вкусовых ощущения: сладкий, соленый, горький и кислый. Связь между эмоциональным впечатлением и направленностью вкуса основывается на физиологических факторах. Уже у младенцев можно наблюдать, что они с радостью реагируют на сладкое, однако отказываются от кислого и горького. Это вкусовое восприятие проецируется посредством эмоций и на субъективное самочувствие и настроение. Рассмотрим несколько примеров «вкусовых» метафор в средствах массовой информации, которые имеют направленность, определяющую настроение и темперамент:

- (1) Jürgen Trittin ist sauer auf den "Spiegel". Zwischen dem Grünen-Politiker Jürgen Trittin und "Spiegel"-Journalist Nikolaus Blome herrscht dicke Luft. Trittin beschwert sich in einem Brief darüber, der "Spiegel" habe Zitate von ihm verwendet, die nicht autorisiert gewesen seien. (<http://www.tagesspiegel.de> -23.10.2014. Дата обращения: 28.05.2016)
- (2) Kinkel saß mit säuerlicher Miene daneben, als Hoyer (...) seinen Entschluß bekanntgab und ihn als Konsequenz aus einer Serie von „bitteren Niederlagen“ bei Landtags- und Europawahlen bezeichnete (taz - 17.11.94, 4)
- (3) Herausforderer Rudolf Scharping (...) sucht die Junge Union (JU) durch Freundlichkeit zu lähmen. Seit deren Leute den SPD-Kandidaten (...) regelmäßig mit zwei Meter hohen Plastikrasierern (Motto: „Politik ohne Bart“) empfangen, reagiert der Kandidat nach Berichten der Störer mit säuerlichem Lächeln und Einladungen zum gemeinsamen Cola-Trinken (taz -21.9.94, 3)

В русском языке также есть соответствующая метафора, например в выражениях «кислая мина», «кислое настроение», «кислое выражение

лица», «делать кислое лицо», которое означает «выражать несогласие, тем более по важному для собеседника вопросу».

- (4) Путин VS Обама: "кислое лицо против "презрительной" ухмылки. Отношения президентов США и России Барака Обамы и Владимира Путина всегда были довольно сложными, но поднятый на ланче в Организации Объединенных Наций тост, похоже, выглядел весьма странно даже по высоким стандартам дипломатии.
- (5) Кислые лица, согбенные позы, шаркающие ноги – нередко из-под длинных бесформенных юбок, потухшие глаза, усталость или озлобленность, точное исполнение правил, напряжение в теле и нередко во взгляде... А радость – раз в год на Пасху. (<http://www.pravmir.ru/podmenyi-kak-prepyatstvie-dlya-vstrechi-so-hristom/> - 24.11. 2014. Дата обращения: 28.05.2016)
- (6) На фондовом рынке царит "кислое настроение. Именно так охарактеризовал динамику недельных событий на рынке акций начальник Отдела торговых операций СКБ-банка Евгений Батуев. Как отмечает эксперт СКБ-банка, прошедшая неделя вновь не внесла ясности относительно перспектив развития фондового рынка. (<http://newsprom.ru/news/Ekonomika/81943.html> - 28 марта 2008. Дата обращения: 28.05.2016)

Корпусный анализ выявил, что в русском языке химическая агрессивность кислоты во «вкусовой» метафоре «кислый» выражена в эмоциональном плане сильнее, и эта резкость распространяется как на межличностные, так и на политические споры. Как в русском, так и в немецком языках метафора «кислый» может выражать настроение, что подтверждается и данными словарей¹¹², при этом в немецком языке

¹¹² Ср.: кислый – как в воду опущенный, тоскливый, унылый, не в *настроении*, проквашенный, подавленный, кисленький, кисловатый. (Словарь русских синонимов. www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-synonyms-term-29293.htm); sauer – grämlich, griesgrämig, mürrisch, säuerlich, verdrießlich, verdrossen; (umgangssprachlich) miesepetrig; (umgangssprachlich abwertend) sauertöpfisch (Duden online)

метафора «кислый» может иметь различную интенсивность *sauer* и *säuerlich*, что в русском языке встречается реже и скорее в художественной литературе, например в выражении «с кисловатой улыбкой»¹¹³.

Наряду со спонтанными выражениями чувств и аффективными действиями посредством «вкусовых» метафор могут в долгосрочном плане выражаться также темпераменты и черты характера, например в метафоре *bitter*.

- (7) Für Franz Voves war die bittere Wahlniederlage keine wirkliche Überraschung. Dienstagnachmittag traf ihn der KURIER zum letzten Interview vor der Wahl. In der Sache gab er sich einmal mehr kämpferisch. Im Nachgespräch wirkte der 62-Jährige sehr gedämpft und nachdenklich. (<http://kurier.at> - 01.06.15. Дата обращения: 28.05.2016)
- (8) Der Schweizer Zweig der HSBC-Bank gibt sich nach den Enthüllungen über Geschäfte mit Kriminellen geläutert. Auch die Finanzmarktaufsicht FINMA bescheinigt der Bank einen grundlegenden strategischen Wandel. Finanzexperten kritisieren allerdings, der Skandal schädige den Ruf der Schweiz weiter. (...) Von einem bitteren Nachgeschmack, der in jedem Fall bleibt, spricht Mariann Fassbind, Finanzmarktexpertin des Schweizer Fernsehens (www.tagesschau.de - 09.02.2015. Дата обращения: 28.05.2016)
- (9) Steckt Justin Bieber in der Sinnkrise? Seltsame Frisuren, wirre Posts und jetzt auch noch bittere Tränen mitten auf der Bühne. Was ist nur mit Justin Bieber los? Musikalisch ist er erfolgreich wie nie. Doch glücklich scheint ihn das nicht gerade zu machen. (<http://www.vip.de> - 14.05.2016. Дата обращения: 28.05.2016)
- (10) Dobrindt: Maut-Gegner werden bittere Enttäuschung erleben. Bundesverkehrsminister Alexander Dobrindt (CSU) will sich von den Maut-Gegnern in der CDU nicht kleinkriegen lassen. "Alle, die da mal

¹¹³ С кисловатой улыбкой превосходства она пожалела его, себя, весь свет. (А.Солженицын «Красное колесо»).

so sehr schnell zu irgendeiner Einschätzung kommen - von europarechtswidrig, bis verfassungswidrig, bis bringt kein Geld - die täuschen sich halt ganz, ganz bitter am Schluss", sagte Dobrindt. (<http://www.kn-online.de> - 09.09.2014. Дата обращения: 28.05.2016)

В русском языке имеются полные соответствия немецким выражениям со «вкусowymi» метафорами – *горькое поражение, горький (при)вкус, горькие слезы, горькое разочарование.*

(11) Горькое поражение Эрдогана. Несмотря на титанические усилия президента Эрдогана и его правительства, судя по всему, Турция сегодня проигрывает на всех фронтах, причем с крупным счетом. (<http://fmgnews.info> -25.02.16. Дата обращения: 28.05.2016)

(12) Предприимчиво-патриотичными оказались и кондитеры, которые выложили на прилавки магазинов шоколадов «Георгиевский». Пояснение «Шоколад горький» сразу делает батончик еще более патриотичным и наполненным тайным смыслом. Очень сомнительно, что горький вкус Победы в тот 1945 год напоминал вкус шоколада, пусть даже самого горького. Скорее это был вкус хлебной корки, дорожной пыли и крови и крови. Может, кто-то захочет сделать продукт из таких ингредиентов? (http://hornews.com/top/to10_slichaev_kogda_patriotizm_sashkalivaet - Дата обращения: 28.05.2016)

(13) Утреннее выступление Президента Виктора Януковича в Верховной Раде Украины, которое заняло 13 минут, вызвало горькое разочарование у одного из оппозиционных. (<http://korrespondent.net/ukraine> - 03.09.2013. Дата обращения: 28.05.2016)

(14) Горькие слезы олигархов: За год российские миллиардеры потеряли более 382 миллиардов долларов. Журнал Forbes готовит к публикации новый рейтинг российских миллиардеров. (<http://kprfnsk.ru> - 17.04.2009. Дата обращения: 28.05.2016)

Таким образом, можно заключить, что во «вкусовых» метафорах, имеющих направленность, которая определяет настроение и

темперамент, в немецком языке в отличие от русского имеются метафоры с различной степенью интенсивности, во «вкусовых» метафорах как в немецком, так и в русском языках преобладают метафоры с негативной оценкой.

«Вкусовые» метафоры могут иметь также **направленность, которая определяет эстетическое ощущение**. Метафоризация слова *вкус* уже указывает на тесную связь между вкусовыми и эстетическими восприятиями, которые в немецком языке выражены такими композитами *Musikgeschmack*, *Kunstgeschmack*. При контрастивном анализе выявляются связи в направлении звукового, образного и литературного ряда.

Сладкий вкус в обоих сравниваемых языках связан с приятными, безмятежными и умиротворенными ощущениями.

- (15) Baß und Schlagzeug gaben einen lässigen und eingängigen Beat vor, Gitarre und Keyboard füllten das Rhythmus-Gefüß mit süßen, aber nie überzuckerten Melodien (taz-HB - 31.01.97, 21)
- (16) Süßes Leben mit bitterem Beigeschmack in Ligurien. Wer nach Italien fährt, trifft überall auf jugendliche Arbeitslose. Was sie erzählen, ist oft traurig – aber nicht hoffnungslos. (<http://www.welt.de> -19.08.14. Дата обращения: 28.05.2016)
- (17) Und wie *Take That* werden auch *East 17* ein hübsche Show haben. Ob ihre Tanzschritte allerdings ebenso pffiffig choreographiert sind, wird sich zeigen. Textlich erwartet uns schwer-dümliche Kost, aber alles so zuckersüß dargebracht. (taz-HH -15.06.1994, 19)
- (18) Сладкая жизнь детей кыргызских чиновников. Их родители избегают публичности, но дети не стесняются выставлять напоказ богатство в соцсетях (<http://rus.azattyq.org> - 22.02.2016. Дата обращения: 28.05.2016)
- (19) Сладкая месть: Девушка проучила жениха - любителя мобильных знакомств. Неприятно обнаружить, что у твоего молодого человека есть профиль на Tinder. Все-таки считается, что это мобильное приложение предназначено для романтических знакомств, а не для разбивания существующих пар. (<http://blognews.am> - 28.03.2016. Дата обращения: 28.05.2016)

- (20) Сладкий яд: чем опасны электронные сигареты. Бундестаг одобрил законопроект, запрещающий продажу электронных сигарет и кальянов детям и подросткам. Эксперты требуют запретить вообще все ароматические вещества для них. (<http://www.dw.com/ru> - 29.01.2016. Дата обращения: 28.05.2016)
- (21) Честно говоря, я сомневалась смотреть мне этот сериал или нет. Я ожидала слащавый сериал про красивую девчонку, которую все любят, ну как всегда. Но то, что этот сериал создали режиссеры ФйКарли – сделало свое дело. Сериал оказался интересным, красочным, а главное актуальным. (<http://www.kinopoisk.ru/user/919944/comment/1062455> 07.12.2010. Дата обращения: 28.05.2016)

Таким образом, можно сделать вывод, что во «вкусовых» метафорах, имеющих направленность, которая определяет эстетическое ощущение сладкий вкус в обоих сравниваемых языках связан с приятными ощущениями и их эстетическое восприятие является положительным. При этом они основываются на выраженной дихотомии между сладким и горьким вкусом. Музыкальные и литературные переживания в немецком языке часто выражаются посредством сложных слов (например, с морфемой *süß - zuckersüß* или флексий - *süßlich*), в то время как в русском языке это или корневая морфема или флексия (*сладкие звуки арфы, слащавый сериал*).

«Вкусовые» метафоры могут иметь **направленность, определяющую внешнюю привлекательность**, например:

- (22) Seither wird das Mädchen von Insel-Arzt Pietro Bartolo betreut. Er hat das Kind untersucht, sagt: „Favour ist ein bildhübsches und sehr süßes Mädchen“, schwärmt er. „Sie hat mich umarmt, hat keine Träne vergossen und sich untersuchen lassen, ohne zu klagen.“ (<http://webcache.googleusercontent.com> - 27. 05. 2016. Дата обращения: 28.05.2016)

В русском языке также имеются метафоры с подобным значением.

- (23) Я благодарю своего сыночка за то, что он самый сладкий ребенок на свете! (http://www.blago.julialeon.ru/view_post.php?id=7&page=4 - 04.04.2013. Дата обращения: 28.05.2016)

Наряду с направлениями «вкусовые» метафоры могут выражать также **интенсивность**, т.е. силу с которой вкус воспринимается, хотя конечно здесь речь не идет об индивидуальных восприятиях, а об наиндивидуальной модели интенсивности вкуса – “fade”- «пресный», “würzig” – «пряный». Метафоры «пресный» - “fade“ и «пряный» - “würzig” используются, если речь идет о недостатке эстетически привлекательных, соответственно непривлекательных раздражителей. Она часто встречается в рецензиях, относящихся к искусству, театру, музыке.

- (24) Und trotzdem: diese noble, kluge, nur in den Liebesszenen sehr fade Aufführung fügt sich zu störungslos ins Opernrepertoire ein; steht da jetzt brav neben anderen Prunkstücken, irgendwo zwischen Mozart und Alban Berg. (<http://www.zeit.de/1978/51/shakespeare-get-your-gun/seite-2> - 15.12.1978. Дата обращения: 30.05.2016)
- (25) Фильм [Ёлки2] ровный, поверхностный, пресный и без изюминки, главные роли до конца не раскрыты, а концовка "добила": известный прием собрать тысячи фотографий и показать общность людей. (<http://www.ivi.ru/watch/70404/reviews/2878224>.01.2014.Дата обращения: 30.05.2016)
- (26) Herzhaft würzig_bis pappig süß. Die Anthologie Popcorn unterm Zuckerhut vereint vielfältige Stimmen junger brasilianischer Autor_innen. Ein Büro in São Paulo. Von drinnen ist nur schemenhaft zu erkennen, was draußen vor den getönten Scheiben vor sich geht.(<http://lateinamerika-nachrichten.de> - Mai 2014. Дата обращения: 30.05.2016)
- (27) Сюжет "Сублимации любви" представляет собой пряный коктейль из любви, политики и искусства. Под стать сюжету и стильные декорации Александра Боровского, искусно сочетающие в себе задник, изображающий бесконечное количество падающих Пизанских башен; строгую современную офисную мебель и эффектно смотрящийся на ослепительно синем фоне кожаный диван сочно-красного цвета, кажется попавший на сцену прямо со страниц глянцевого модного журнала.

(<http://www.theatre.ru/review/tabakov.html> -май 1997. Дата обращения: 30.05.2016)

Как в немецком, так и в русском языках метафоры “fade”- «пресный» и “würzig” – «пряный» часто встречается в рецензиях к произведениям искусства и употребляются в обоих языках сходным образом. Однако следует учитывать, что существуют различные степени пряности с различными коннотациями – неинтенсивная, приятная и интенсивная неприятная пряность (острая пища), в соответствии с чем, как в немецком, так и в русском языках, следует выделять и различные метафорические значения данной лексической единицы в контексте.

Интенсивность вкуса может как в немецком, так и в русском языке выражать эстетическое, субъективное восприятие **в связи с финансовыми вопросами и ожиданиями**. При этом в немецком языке используются метафоры *gepfeffert* и *gesalzen*.

(28) Was für ein Winter: Schnee ist genug da, aber es fehlt an Steuersalz. Salz gibt es durchaus auf dem Markt. Doch es wird meist zu gepfefferten Preisen angeboten. Bis zu 250 Euro kostet das Steuersalz derzeit statt der üblichen 70 bis 90 Euro. (<http://www.schwaebische.de> - 13.02.2010. Дата обращения: 30.05.2016)

(29) Villingen-Schwenningen (bn). Kohlrabi, das Stück für 1,20, Kopfsalat für 1,50 oder ein Kilo Spargel nicht unter zehn Euro – ein Markteinkauf bringt derzeit keine Frühlingslaune, denn zur fehlenden Sonne gesellen sich gesalzene Preise für die ersten Freilandgewächse. (<http://www.schwarzwaelder-bote.de> - 06.05.2013. Дата обращения: 30.05.2016)

В русском языке не имеется идентичного синонима к данным «вкусовым» метафорам. Эквивалентом могут служить выражения «на вес золота», соответственно «не по карману», что однако не имеет отношения ко «вкусовым» метафорам.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Osthus, Dietmar (2000) Metaphern im Sprachvergleich: eine kontrastive Studie zur Nahrungsmetaphorik im Französischen und Deutschen. Frankfurtam Main: Lang (Bonner Romanistische Arbeiten: Bd.70), 375S.
2. Teuteberg, Hans-Jürgen (2005) Der Essensgeschmack als Brücke zwischen Natur und Kultur, in: Thomas Hauer (Hrsg.), Das Geheimnis des Geschmacks. Aspekte der Ess- und Lebenskunst.

ԹԱԳՈՒՇԻ ԽՈՋԱՅԱՆ - ՀԱՄԱՅԻՆ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ ՑՈՒՅՑ ՏՎՈՂ ՓՈԽԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶՈՒԳԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՌՈՒՍԵՐԵՆՈՒՄ

Հոդվածում ուսումնասիրվում են համային ուղղվածություն և հատկություն ցույց տվող փոխաբերություններ, որոնք կարևոր են գերմաներենում և ռուսերենում «համային» փոխաբերությունների նմանությունները և տարբերությունները բացահայտելու համար: Համային հատկություն ունեցող փոխաբերությունները կարող են ունենալ այնպիսի ուղղվածություն, որը տարբերակում է տրամադրություն, էսթետիկ զգացողություն, արտաքին գրավչություն, նրանք կարող են ունենալ նաև ինտենսիվություն, որը, օրինակ, կարող է կապված լինել ֆինանսական հարցերի և սպասումների հետ առնչվող էսթետիկ և սրբյեկտիվ ընկալման հետ:

TAGUHI KHOJAYAN - COMPARATIVE ANALYSIS OF METAPHORS EXPRESSING TASTE IN GERMAN AND RUSSIAN

The article investigates metaphors which express taste and are important for finding similarities and differences in taste metaphors in them. "Taste" metaphors may show such types which define mood, aesthetic feeling and attractiveness, they may also show intensity, which may be connected, for instance, with subjective aesthetic perception in connection with financial issues and expectations.

**«ՆԱԽԱՆՁ» ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ԴԱՇՏԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՈՒ. ԹԵՔԵՐԵՅԻ
«ՈՒՆԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆԱՎԱՃԱՌ» ՎԵՊԻ ԲՆԱԳՐՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ**

ՆԱԶԵԼԻ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ համարժեքություն, թարգմանական փոխակերպում, լեզվական և արտալեզվական կաղապարներ, իմաստային դաշտ

Թարգմանությունը մարդկային գործունեության բարդ և բազմակողմանի գործընթաց է: Թարգմանության ընկալումը կախված է ոչ միայն լեզվաբանական ոլորտի առաջընթացից, այլ նաև վերջինիս համալիր բնույթի գիտակցման աստիճանից, ինչպես նաև մի շարք հարակից գիտությունների զարգացման մակարդակից: Այստեղ «բախվում են տարբեր մշակույթներ, տարբեր անհատներ, տարբեր բնույթի մտածողություններ, տարբեր գրականություններ, տարբեր դարաշրջաններ և զարգացման տարբեր մակարդակներ, տարբեր ավանդույթներ և դրույթներ» [Комиссаров 1990 : 7]:

Տեսաբաններ տարբեր ձևով են մեկնաբանում թարգմանության գործընթացը բնութագրող **լեզվական** (Նայդա, Ռեցկեր, Գակ) և **արտալեզվական** (Շվեյցեր, Կոմիսարով, Լվովսկայա) գործոնների դերն ու փոխներգործությունը: « Ըստ այդմ թարգմանության կաղապարները (կամ տեսությունները) բաժանվում են **լեզվական** կաղապարների և **հաղորդակցական** կաղապարների: Նրանց միջև միջակա դիրք է գրավում *իրադրային կաղապարը* [տես՝ Նազարյան 2000:28]:¹¹⁴

Թարգմանության գործընթացի վրա զգալի ազդեցություն են թողնում արտալեզվական գործոնները: «Ցանկացած թարգմանվող տեքստ՝ հատկապես հրապարակախոսական կամ գեղարվեստական, ոչ միայն որևէ տեղեկատվություն է հաղորդում, այլև արտահայտում է հեղինակի վերաբերմունքը այդ տեղեկատվության նկատմամբ, իսկ

¹¹⁴ տես նաև՝ Catford J., A. Linguistic Theory of Translation, London, 1967.

հաճախ նաև արտացոլում է նրա որոշակի՝ գրական, գեղարվեստական բարոյաէթիկական, փիլիսոփայական և այլն հայացքները, որոնց իմացությունն ու իմաստավորումն անհրաժեշտ է լիարժեք թարգմանության համար» [Նազարյան 2000:12]:

Համարժեքությունը կամ *համարժեքը* թարգմանության հիմնական հասկացություններից, է և թարգմանության տեսության և պրակտիկայի մեջ գոյություն ունի համարժեքության տարատեսակ ըմբռնում:

Ի. Ռեցկերը համարժեք է համարում «անփոփոխ տարիմաստ համապատասխանությունը, որը որպես կանոն, կախված չէ համատեքստից» [Рецкер 1974:10]:

Լ. Բարխուդարովը համարժեքությունը համարում է «իմաստային, ոճական և գործառույթային-հաղորդակցական տեղեկատվության հարաբերական հավասարության պահպանումը: Համարժեք է այն թարգմանությունը, որն իրականացվում է այն մակարդակում, որն անհրաժեշտ է և բավարար՝ անփոփոխ բովանդակության փոխանցման համար՝ թարգմանվող լեզվի կանոնների պահպանմամբ» [Бархударов 1975:186]:

Ջ. Քեթֆորդը կարծում է, որ «համարժեքությունը պետք է սահմանվի էմպիրիկ կերպով, թարգմանվածքների և վերջիններիս բնագրերի համադրման ճանապարհով» [Catford 1967 : 20]:

Վ. Կոմիսարովը ձևակերպել է *համարժեքության մակարդակների տեսությունը*, համաձայն որի թարգմանական գործընթացում բնագրի և թարգմանվածքի համապատասխան մակարդակների միջև սահմանվում են համարժեքության հարաբերություններ: Տեսաբանը բնագրի և թարգմանության բովանդակային պլանում առանձնացրել է հինգ մակարդակ՝

1. *հաղորդակցության նպատակ*
2. *իրադրության նկարագրություն*
3. *հաղորդում*
4. *ասություն*
5. *լեզվական նշաններ (բառեր)* [տես՝ Նազարյան 2000 : 34]:

Այլ մոտեցում է առաջարկում ամերիկյան լեզվաբան Յու. Նայդան՝ տարբերակելով համարժեքության երկու տեսակ՝ «ձևական և դինամիկ»: Տեսաբանը դինամիկ համարժեքությունը սահմանում է որպես « թարգմանության այնպիսի տեսակ , որի դեպքում բնագրի իմաստային

բովանդակությունը փոխանցվում է ընդունող լեզու այնպես , որ վերջինիս հակազդեցությունը հիմնականում նման է ելակետային լեզվով հաղորդումն ընդունողի հակազդեցությանը» [Nida 1969:202]:

Տեսաբանների հիմնական մոտեցումների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տրված կարգը միասեռ չէ, այստեղ կարելի է առանձնացնել տարբեր տիպեր, տեսակներ, մակարդակներ: Այս կամ այն մոտեցման գործնական կիրառությունը որոշվում է՝ ելնելով թարգմանչի առջև առկա նպատակներից և խնդիրներից:

Բնագրի և թարգմանվածքի միջև համարժեքությունը կարող է ձեռք բերվել ինչպես բազմազան *թարգմանական փոխակերպումների (հնարների) (հավելում, փոխհատուցում, պատճենում, խոսքիմասային փոխակերպում)*, այնպես էլ տարբեր տեսակի թարգմանությունների միջոցով (*համարժեք, նկարագրական, բառացի*):

Գոյություն ունեն առաջատար տեսաբանների(Կոմիսարով, Բարխուդարով, Շվեյցեր) կողմից առաջարկած թարգմանական փոխակերպումների բազմաթիվ դասակարգումներ, որոնք համարվում են թարգմանչի «գործիքները» և օգնում են նրան առավելագույնս ամբողջապես փոխանցել բնագրի գեղարվեստական պատկերը:

Որպես ուսումնասիրության նյութ ընտրվել է 19-րդ դարի ականավոր գրող **Ուիլյամ Թեքերեյի «Ունայնության տոնավաճառ»** վեպը:

Ուսումնասիրելով «**նախանձ**» իմաստային դաշտի առկայացումը անգլերեն բնագրում և համեմատելով այն հայերեն թարգմանվածքում՝ փորձ է կատարվել զուգադրել երկու լեզուների քերականական, բառային, ոճական նաև գործաբանական առանձնահատկությունները: Այլ կերպ ասած՝ ուսումնասիրվել է **քերականական, իմաստային, ոճական**, ինչպես նաև **գործաբանական** համարժեքությունը:

«Ունայնության Տոնավաճառ» վեպից դուրս գրված օրինակների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ «**նախանձ**» իմաստային դաշտի լեզվական միջոցները առկայացել են հետևյալ իմաստներով՝ **ոխ, ատելություն , ցավ , խանդ, թշնամություն, մրցակցություն, ցանկություն:**

Օրինակ 1.

She had twelve intimate and bosom friends out of the twenty-four young ladies. **Even envious Miss Briggs never spoke ill of her**; high and mighty Miss Saltire allowed that her figure was genteel; and as for Miss Swartz, the rich woolly-haired mulatto from St. Kitt's, on the day Amelia went away, she was in such a passion of tears that they were obliged to send for Dr. Floss, and half tipsify her with salvolatile. (p.4)

Քսանչորս երիտասարդ լեդիներից տասներկուսը նրա մտերիմ, սրտակից ընկերներն էին: **Նույնիսկ նախանձոտ միս Բրիգսը երբեք վատ բան չէր խոսում նրա մասին**, մեծամիտ և զորավոր միս Սոլտայրը ընդունում էր, որ նա բարեկիրթ կերպարանք ունի, իսկ ինչ վերաբերում է հարուստ միս Սուորցին՝ Սենտ-Կիտսից եկած բրդոտ մազերով խառնածինին, էմիլիայի մեկնելու օրը այնպես դառն արտասվեց, որ ստիպված եղան բժիշկ Ֆլոսին կանչել և ցնդող աղով մասամբ թմրեցնել նրան: (էջ.10)

Այս օրինակում **նախանձ** իմոյթն առկայացել է **ոխ, վրեժխնդրություն** իմաստներով:

Նախանձող մարդը ձգտում է վրեժ լուծել՝ բամբասելով, չարախոսելով և վատաբանելով այն անձին, ում նախանձում է: Սակայն նույնիսկ միս Բրիգսը չէր չարախոսում Բետտիի մասին:

Թարգմանության տեսանկյունից **envious** ածականը փոխանցվել է թիրախ լեզու **նախանձոտ բացարձակ համարժեքով**:

Սակայն, հարկ ենք համարում նշել, որ անգլերենի **to speak (think) ill of sb** դարձվածքը հայերեն թարգմանվել է **վատ բան խոսել**, որտեղ կիրառվել է **սովորական պատճենում հնարը**: Սակայն պետք է նշել, որ անգլերենում **ill** (1.հիվանդ, 2.վատ, 3.թշնամական) բառը՝ ունենալով հարանշանակային արժեք, հայերեն թարգմանվածքում կորցրել է տվյալ երանգավորումը և թարգմանվել **վատ** չեզոք ածականով: Կառաջարկեինք թարգմանել **չարախոսել** բառի միջոցով:

Օրինակ 2.

When Miss Sharp had performed the heroical act mentioned in the last chapter, and had seen the Dixonary, flying over the pavement of the little garden, fall at length at the feet of the astonished Miss Jemima, the young lady's countenance, which had before **worn an almost livid look of hatred**,

assumed a smile that perhaps was scarcely more agreeable, and she sank back in the carriage in an easy frame of mind (p.7)

Երբ միս Շարպը կատարեց առաջին գլխում հիշատակված հերոսական արարքը և տեսավ, թե ինչպես բառարանը, թռչելով փոքրիկ պարտեզի սալարկած ճանապարհի վրայով, ընկավ ապշած միս Ջեմայմայի ոտքերին, նրա դեմքը, որ մինչև այդ **ատելության զգացմունքից կապտել էր**, շողաց մի տեսակ ժպիտով, որը հազիվ թե այդ զգացմունքից ավելի հաճելի լիներ, և նա ետ ընկավ կառքի մեջ՝ հոգեպես թեթևացած: (էջ.10)

Այս օրինակում **նախանձ** իմոյթն առկայացել է **ատելություն** իմաստով: Բետտին աղքատ աղջիկ էր և բազմիցս արհամարվում էր ուսուցիչների կողմից և հետևաբար, վերջինս նախանձում էր և ատելությամբ լցվում իրեն շրջապատող սաների հանդեպ:

Թարգմանիչը ելակետային լեզվում առկա ոճական հնարները ,մասնավորապես՝ **livid look** մակդիրը և **to wear look of hatred** փոխաբերությունը , փոխանցել է թիրախ լեզու չեզոք բառերի միջոցով: Անգլերենի **had worn livid look of hatred** արտահայտությունը փոխանցվել է թիրախ լեզու՝ **դեմքը արելության զգացմունքից կապտել** բառակապակցությամբ: Ակնհայտ է, որ ելակետային լեզվի պատկերավորությունը թարգմանվածքում չի պահպանվել: Տվյալ հատվածում կիրառվել է **քերականական փոխակերպում**, մասնավորապես՝ **խոսքիմասային փոխակերպում**՝ ավելացել է **զգացում** բառը՝ այսինքն, օգտագործվել է **բառային հավելում** հնարը:

Օրինակ 3.

And she fell to thinking of her Russell Square friends with that very same philosophical **bitterness** with which, in a certain apologue, **the fox is represented as speaking of the grapes.**(p.46)

Եվ նա այժմ մտածում էր Ռասսել- սկվերի իր բարեկամների վերաբերյալ նույնպիսի փիլիսոփայական **դառնությամբ**, ինչպես առակի մեջ **աղվեսն է ներկայացված՝ խաղողի մասին խոսելիս:** (էջ.72)

Այս օրինակում **նախանձ** իմոյթն առկայացել է **ցավ,տանջանք** իմաստներով:

Ռեբբեկան ցավ էր ապրում նախանձից, երբ մտածում էր Ռասսել- սկվերում ապրողների անհագ կյանքի մասին: Իսկ նա ստիպված էր

մեկնել աշխատելու և հաշտվել, ինչպես ինքն էր ասում «դաժան բախտի հետ»,: Նա համոզում էր ինքն իրեն, որ ավելի լավ է ապրել ազնվական ընտանիքում, քան շփվել Սիրիի ռամիկ ժողովրդի հետ:

Թարգմանիչն այս օրինակում **bitterness** բառը թարգմանել է **դառնություն համարժեքով**:

Տվյալ հատվածում հանդիպում ենք **the fox is represented as speaking of the grapes** ասացվածքի **աղվեսն է ներկայացված՝ խաղողի մասին խոսելիս** թարգմանված տարբերակը: Հարկ է նշել, որ թե՛ անգլերեն և թե՛ հայ առածաբանության մեջ գոյություն ունի « Աղվեսի և խաղողի» առակը: Հետևաբար, թարգմանիչը կիրառել է *միջլեզվական զուգահեռ համարժեքը* տվյալ ասացվածքը թարգմանելիս: (*The fox couldn't reach the grapes he says «Those grapes are sour!»*) (*Աղվեսը չի կարողանում հասնի խաղողին և ասում է. «խաղողը թթու է»*):

Օրինակ 4.

“I think Miss is very clever,” with the most killing sarcastic air. In fact, **Mrs. Firkin had that natural jealousy** which is one of the main principles of every honest woman.(p.75)

– Կարծում եմ, որ օրհորդը շատ խելացի է:

Իրապես, **միսիս Ֆերկինը զերծ չէր բնական այն նախանձից**, որը յուրաքանչյուր ազնիվ կնոջ հիմնական նախատարրերից մեկն է: (էջ.114)

Այս օրինակում **նախանձ** իմույթն առկայացել է **խանդ** իմաստով:

Միս Կրուզին համակրում էր Բետտիին և այդ փաստը զայրացնում էր միսիս Ֆերկինին, ով տարիներ շարունակ ծառայել էր ծեր կնոջը և հետևաբար, խանդով էր լցվել Ռեբեկայի հանդեպ, նա նախանձում էր աղջկան, ում ծեր լեդին ավելի շատ տեղ էր տալիս, քան իրեն:

Թարգմանիչը **natural jealousy** բառակապակցությունը թարգմանվածքից փոխանցել է **բնական նախանձ** տարբերակով: Ինչպես հայտնի է, թե՛ հայերենի **նախանձ** և **խանդ** և թե՛ անգլերենի **envy** և **jealousy** գոյականները ունեն իմաստային ընդհանրություններ և որոշ համատեքստերում համարվում են հոմանիշներ: Տվյալ համատեքստում ակնհայտ է, որ իրականացվել է **jealousy** և **envy** բառերի իմաստային ընդհանրություն և թարգմանիչը այն *համարժեքորեն* փոխանցել է հայերեն **նախանձ** բառի միջոցով:

Mrs. Firkin had that natural jealousy հատվածը թարգմանիչը փոխանցել է՝ **միսիս Ֆերկինը գերծ չէր բնական այն նախանձից** թարգմանությամբ՝ կիրառելով *հականիշային թարգմանություն*:

Օրինակ 5.

A generous rivalry, no doubt, as to which should be most attentive to the dear sufferer in the state bedroom. Rebecca used to come out and comfort both of them; or one or the other of them rather. (p.95).

Անկասկած, դա **վեհանձն մրցակցություն էր**, թե իրենցից ով է ավելի ուշադիր լինելու գլխավոր ննջասենյակում պառկած սիրելի տառապյալին: Ռեբեկան սովորաբար դուրս էր գալիս ու մխիթարում և՛ մեկին, և՛ մյուսին, երբևմն միասին, երբևմն առանձին: (էջ.144)

Այս օրինակում **նախանձ** իմույթն առկայացել է **թշնամություն**, **մրցակցություն** իմաստներով:

Նախանձի զգացումը լեդիի խնամողների մեջ թշնամանք էր առաջացրել, և նրանք մրցում էին՝ վայելելու ծեր լեդիի վստահությունը:

Անգլերեն **a generous rivalry** օքսիմորոնը հայերեն թարգմանվել է **վեհանձն մրցակցություն համարժեքով**: Հարկ է նշել, որ թարգմանիչին հաջողվել է պահպանել ելակետային տեքստի գործաբանական արժեքը:

Օրինակ 6.

The champion of his school and his regiment, the bravos of his companions had followed him everywhere; from the boys' cricket-match to the garrison-races, he had won a hundred of triumphs; and wherever he went **women and men had admired and envied him**. (p.220)

Նա եղել էր դպրոցի և իր գնդի չեմպիոնը, իր ընկերների ծափահարությունները ամենուրեք հետևել էին իրեն. Տղաների կրիկետի մրցումներից մինչև գնդի ծիարշավները նա հարյուրավոր հաղթանակներ էր շահել և ուր գնացել էր, **կանանց ու տղամարդկանց սրտում առաջացրել էր հիացմունք ու նախանձ**: (էջ.317)

Այս օրինակում **նախանձ** իմույթն առկայացել է **ցանկություն, հիացմունք** իմաստներով:

Ջորջ Օսբորնը մի զինվորն էր, ով հիացնում էր բոլորին և նախանձ առաջացնում թե՛ տղամարդկանց և թե՛ կանանց մոտ: Ջենթլմենին համեմատում են նույնիսկ Տրոյայի զինվորների հետ, ում

արիությանը և գերազանցությանը կձգտեին շատերը:

Անգլերենի *women and men had admired and envied him* հատվածում թարգմանիչը կիրառել է *հավելում խոսքիմասային հնարը*՝ թարգմանելով՝ *կանանց ու տղամարդկանց սրտում առաջացրել էր* տարբերակով՝ ավելացնելով *սիրտ* բառը: Թարգմանիչը փոխանցել է տվյալ հատվածը թարգմանվածք՝ հայ լեզվակրի լեզվամշակույթում ընդունված և հաճախ գործածվող լեզվական միավորների միջոցով: Մասնավորապես, հայ լեզվամտածողության մեջ *սիրտը* այն օրգանն է, որի միջոցով մարդը վերապրում է թե՛ դրական և թե՛ բացասական զգացմունքներ (նկատենք՝ *սիրտը պայթել՝ զայրանալ, սիրտը պաղել՝ վախենալ, չսիրել, սիրտը վառել՝ ցավ պատճառել, սիրտը պայթեցնել՝ նախանձել (տես՝ Սուքիասյան Ա. Մ., Գալստյան Ս. Ա., Հայոց լեզվի դարձվածաբանական բառարան)*: Հաշվի առնելով այս փաստը՝ թարգմանիչը կիրառել է նաև *հարմարեցման* հնարը:

«**Նախանձ**» իմաստային դաշտի լեզվական միջոցների առկայացման զուգադրական վերլուծությունն անգլերեն բնագրում և հայերեն թարգմանության մեջ բացահայտեց մի շարք տարբերություններ:

- Թե՛ հայերենի և թե՛ անգլերենի «**նախանձ**» իմաստային դաշտերը տվյալ համատեքստերում առկայացել են հիմնականում մոտակա եզրերի անդամների միջոցով (հայերենում՝ *խանդ, արելություն, թշնամի, ոխ* ; անգլերենում՝ *jealousy, malice, hate, rivalry*), որոնք համարվում են **նախանձ** և **envy** բառերի հոմանիշները:

- «**Նախանձ**» իմաստային դաշտը առկայանում է ոչ միայն դաշտի միջուկային, մոտակա և եզրային անդամների միջոցով , այլ նաև ոճական բազմազան հնարների համատեքստային առակայացմամբ:

- Թարգմանության ընթացքում կարևոր դեր է խաղացել նաև գործաբանական բաղադրիչը , և թարգմանիչը հիմնականում պահպանել է բնագրի հեղինակի դիրքորոշումը: Սակայն, հաճախ ներկայացրել է նաև աշխարհընկալման իր անհատական դիտարկումները , ինչը երբեմն հանգեցրել է գործաբանական անհամարժեքության :

- «**Նախանձ**» իմաստային դաշտի միավորները բնագրից թարգմանվածք փոխանցելիս կիրառվել են մի շարք թարգմանական փոխակերպումներ (*հավելում, փոխհատուցում, պատճենում, խոսքիմասային փոխակերպում*) և տարբեր տեսակի թարգմանություններ (*համարժեք, նկարագրական*):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աղայան Է., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Երևան, 1976:
2. Ալեմյան Ս., Ունայնության տոնավաճառ/ Կամ վեպ առանց հերոսի / Վ. Թեքերեյ / անգլ. թարգմ, Երևան, 2004:
3. Ա. Նազարյան .; Հ. Բաղդասարյան., Թարգմանական ուսումնական ձեռնարկ, Երևան, 2000:
4. Սուքիասյան Ա. Մ.; Գալստյան Ս. Ա., Հայոց լեզվի դարձվածքաբանական բառարան, Երևան, 1975:
5. Սուքիասյան Ա., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան, Երևան, 1967:
6. Catford J., A. Lingusitic Theory of Translation, London, 1967.
7. Eugene A. Nida, Theories of Translation, In: TTR, Volume IV, Number I, 1st ,Semester, 1991.
8. Hornby; A. S.; Oxford Advanced Learners Dictionary. 7th—edition, Oxford University Press, 2005.
9. Thackeray W., Vanity Fair / A Novel without a Hero, London, 1848.
10. Бархударов Л. С., Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода, М., 1975.
11. Комиссаров В. Н., Теория перевода, Высш.-школа, М, 1990.
12. Комиссаров В. Н., Теория перевода (лингв. аспекты): Учеб. Для ин-тов и фак. Иностр. Яз, М, 2004.
13. Рецкер Я. И., О закономерных соответствиях при переводе на родной язык//Вопросы теории и методики учебного перевода: Сб. Ст./Под ред К. А. Ганшиной и И. В. Каракова ,М ,1950.

ՆԱԶԵԼԻ ԱԿՕՊՅԱՆ – ՓԵՐԵՎՈԴՉԵՍԿԻԵ ՕՍՈԲԵՆՈՒՄԻ ՏԵՄԱՆՏԻՉԵՍԿՈՂ ՓՈԼՅԱ “ՀԱՅԻՍՏՅՈՒՆ” ԲԱ ՐՈՄԱՆԵ Ա.ՏԵԿԿԵՐԵՅԱ “ՅԱՐՄԱՐԿԱ ԹՅԵՏԼԱՎԻՅԱ” ԲԱ ՕՐԻԳԻՆԱԼԵ Ի Վ ԵՂՈ ՓԵՐԵՎՈԴԵ

Վ յժճԵՂԵ ՐԱՏՄԱՐԻՎԱԵՄՅԱ ՎՈՓՐՈՑ ԵՂՎԻՎԱԼԵՆՏՆՈՒՄԻ Վ ՓԵՐԵՎՈԴԵ, ԵՂՈ ԹԵՐԵՏԻՉԵՍԿԻՅ ԲԱԶԻՏ Ի ՏՈՒՐԵՍՏՎՅՈՒՅՈՒՄԻ ՎԻԴՅԱ, ՆԱ ՕՍՏՈՎԵ ՇՈՒԿ ՅԵՐԵՆԻՅԱ ՐԱԶՆԻԿ ԱՇՈՒՄՅԱ. ՓՐՈՎԵԴԵՆՆՈՒ ՄԻՍԼԵԴՈՎԱՆԵ ՓՈՂԱԶՈՒՄՅԱ ՈՂՅԱՐԿՈՒՄԻ ԵՂՎԻՎԱԼԵՆՏՆՈՒՄԻ ՓՐԻ ԽՈՒԺԵՏՎԵՆՆՈՒ ՓԵՐԵՎՈԴԵ ՆԵ ՕԴՆՈՅՈՒՄՅԱՆ. ՓՐԻ

перевод с языка источника на язык перевода используются различные переводческие трансформации, учитывая лексические, синтаксические и прагматические аспекты в обоих языках.

NAZELI HAKOBYAN - TRANSLATION PECULIARITIES OF THE SEMANTIC FIELD “ENVY” IN THE NOVEL BY W.THACKERAY “VANITY FAIR” AND ITS TRANSLATION

The article deals with the problem of equivalence in translation, its theoretical bases and types given by different scholars. The analysis shows that the principles of equivalence in translation of fiction are different. Various translation transformations are applied while translating from target language into translation language taking into account the lexical, syntactical and pragmatic aspects in both languages.

**LINGUO-PRAGMATIC PECULIARITIES OF UNSTRUCTURED INTERVIEWS
(THE ANALYSIS OF OPRAH'S INTERVIEW WITH BARACK OBAMA)**

**VARDITER HAKOBYAN
CHRISINE GRIGORYAN**

Key words: structured, semi-structured, unstructured, implicature, politeness implicature

Interviews are a widely used tool to access people's experiences and their inner perceptions, attitudes, and feelings of reality. Based on the degree of structuring, interviews can be divided into three categories: structured interviews, semi-structured interviews, and unstructured interviews (Fontana & Frey, 2005).

Unstructured interviews provide a more relaxed atmosphere in which to collect information— people may feel more comfortable having a conversation with you about their program as opposed to filling out a survey. The process for conducting in-depth interviews follows the same general process as is followed for other research: plan, develop instruments, collect data, analyze data, and disseminate findings. They also may provide a more relaxed atmosphere in which to collect information— people may feel more comfortable having a conversation with you about their program as opposed to filling out a survey. (Boyce & Neale 2006)

The unstructured interview technique was developed in the disciplines of anthropology and sociology as a method to elicit people's social realities. In the literature, the term is used interchangeably with the terms, informal conversational interview, in-depth interview, nonstandardized interview, and ethnographic interview. Unstructured interviews are sometimes referred to as 'discovery interviews' and are more like a 'guided conversation' than a strict structured interview. They are sometimes called informal interviews. An interview schedule might not be used, and even if one is used, they will contain open-ended questions that can be asked in any

order. Some questions might be added / missed as the Interview progresses. (Fontana & Frey, 2005).

Unstructured interviews have the following strengths:

1. Unstructured interviews are more flexible as questions can be adapted and changed depending on the respondents' answers. The interview can deviate from the interview schedule.
2. Unstructured interviews generate qualitative data through the use of open questions. This allows the respondent to talk in some depth, choosing their own words. This helps the researcher develop a real sense of a person's understanding of a situation.
3. They have increased validity because it gives the interviewer the opportunity to probe for a deeper understanding, ask for clarification and allow the interviewee to steer the direction of the interview etc.

The definitions of an unstructured interview are various. The researcher comes to the interview with no predefined theoretical framework, and thus no hypotheses and questions about the social realities under investigation. (Fontana & Frey, 2005).

Let us now consider the analysis of the following fragment of Oprah's unstructured interview with the president Barack Obama which apparently contains a number of pragmatic and linguistic peculiarities:

In our view is the following extract of the interview:

Oprah: When did you first realize that you were a little black kid? Was it the incident you wrote about, in the seventh grade, when someone called you "coon"?

Barack: Because I grew up in Hawaii and then lived in Indonesia for a while, I understood my affiliation to Africa and black people from an early age, but only in positive terms. I became aware of the cesspool of stereotypes when I was 8 or 9. I saw a story in *Life* magazine about people who were using skin bleach to make themselves white. I was really disturbed by that. *Why would somebody want to do that?* My mother had always complimented me: "You have such pretty brown skin."

Politely overcoming Oprah's question, Obama doesn't mention any precise incident, thus generating politeness implicature. Another thing that catches our eye is the deliberate use of the *rhetoric question* beginning with "why", aimed at strengthening the expressivity of the utterance.

Oprah: How do you define yourself as a leader?

Barack: Though I'm clearly a *political leader* now, I didn't start as one. *I was skeptical of electoral politics.* I thought it was corrupting, and that real change would happen in the grass roots. I came to Chicago [after college graduation] to work with churches organizing job-training programs. I thought the way to have an impact was through changing people's hearts and minds, *not through some government program.* So I did that for three and a half years, went to law school to become a civil rights attorney, then wrote a book.

As it is obvious from the response, Obama evades the use the word *leader*. Stressing the fact of his being a political leader the President gives rise to politeness. It's worth mentioning the use of *antithesis*, pointed at strengthening the expressivity of his ideas.

Actually, he president communicates on his former opinion of electoral politics by intentionally shifting to Past Simple tense. By this, he implicitly conveys his opposite view of the current political reality generating a *politeness implicature*.

Moving on, we note the use of the informal phrase "*Let's go*" which conveys Oprah's positive anticipation to communicate a specific subject:

Oprah: *Let's go* to the night of the 2004 Democratic convention. How were you chosen to deliver the keynote speech?

In our view is the piece Obama communicates on the public impressions about the speech:

Barack: And it's in that moment that you know it's not just about you. It's about the audience *and* their energy *and* their story being told through you. The news coverage was very flattering. *But the best sign came when we were walking down the street in Boston and the hotel doormen and the cops and the bus drivers were saying, "Good speech."*

The figurativeness of speech is achieved due to *polisyndeton*, *antithesis* and *quotation*. The President's response indirectly implicates politeness due to referring to common Americans and citing their admiration about his speech. Thus, by this Obama shows his respectful attitude towards every American despite his social rank and status in the society.

Let's look now at the following fragment of the interview:

Oprah: *Isn't* politics fun?

Oprah's question (an informal way of constructing an auxiliary in an interrogative form) implicitly implicates offensive sides of politics.

Barack: *Even in conservative Republican counties, 1,200 people would just show up at 9 on a Sunday morning.*

As it is obvious from the President's response, the implicature is co-constituted. Obama appears remarkably unruffled as he communicates on strained political activities led by the Americans projecting *compensatory politeness*.

The President's great respect and solidarity to the American society is manifested in the following pieces of the interview resulting in *compensatory politeness*. Due to the use of *antithesis*, the logical intensification of the utterance is achieved.

Barack: It confirms the instincts that got me into politics. *I believe the American people are decent people. They get confused sometimes because they get bad information or they're just busy and stressed and not paying attention. **But** when you sit down and talk with them, you're struck by how tolerant and loving they are.*

Barack: Exactly. *They've got their struggles and heartaches, **but** they're basically good.*

Now, consider the way the President expresses his political goals:

Oprah: What do you want to do with your politics?

Barack: Two things. I want to make real the American ideal that *every child in this country has a shot at life*. Right now that's not true in the aggregate. Of course, **lightning can strike**, and someone like you or me can do well. **But** *so many kids have the odds stacked so high against them*. The odds don't have to be that high. We can be sure that they start off with health insurance, *that they have early childhood education, that they have a roof over their heads, and that they have good teachers*. There are things **we** can afford to do that will make a difference. Part of my task is to persuade the majority in this country that those investments are worth it, and if **we make better choices** in our government, we can deliver on that promise.

Speaking on his first political objective, Obama evidently gives rise to politeness implicature which is vividly manifested in his concern and respect towards every American and their needs. A special layer of expressiveness is

constituted due to *metaphor, antithesis, anaphora*. Another thing that catches our eye is the use of the personal pronoun “we”. Obama creates *politeness* by giving a vital importance to joint common measures and leveling his role in the realization of public expectations.

Now, let us move to analyzing the President’s second goal:

For my second and companion goal, I’m well situated to help the country understand how we can both celebrate our diversity in all its complexity and still affirm our common bonds. That will be the biggest challenge, *not just for this country but for the entire planet. How do we say we’re different yet the same?* Of course, there will be times when we’ll argue about our differences, **but we have to build a society on the belief that you are more like me than different from me.** That you know your **fears**, your **hopes**, your **love** for your child are the same as what I feel. *Maybe* I can help with that because I’ve got so many different pieces in me.

Obviously, the President’s response carries logical and emotional emphasis accompanied by *antithesis, rhetoric question* and *enumeration*. Furthermore, Obama generates *politeness implicature* with the help of the adverb “*Maybe*”, actually avoiding any impression of self confidence. Indeed the implicature wouldn’t arise in case of its absence: “*I can help with that...*”.

The analysis of the following part reveals some peculiarities of informal language usage (*qualifying phrases, interjections, informal expressions*).

Oprah: *I think* you’re uniquely situated at this time. **You know what?** When I went to Africa with Christmas gifts, my prime goal was to show African children as happy and responsive and loving so that people could see, “**Oh**, these children are just like my children.” When people see children with distended bellies and flies on their eyes, they block it out and don’t relate. When I got an e-mail from a white South African lady saying, “For the first time, I realize these children have birthdays,” I thought, “We won.”
Barack: That’s great. I often say we’ve got a budget deficit that’s **important**, we’ve got a trade deficit that’s **critical**, **but what I worry about most** is our empathy deficit. When I speak to students, I tell them that one of the most important things we can do is to look through somebody else’s eyes. **People like bin Laden** are missing that sense of empathy. *That’s why they can think*

of the people in the World Trade Center **as abstractions**. They can just crash a plane into them and not even consider, "How would I feel if my child were in there?"

By approving of Oprah's interpretation Obama categorically disapproves inhuman acts and manifestations. Special emotional intensification of the statement is achieved by *gradation*, *antithesis*, *comparison*, *simile* and *rhetoric question*.

Then, Oprah keeps up with the President's thoughts through the use of the emphatic construction. The latter is followed by President's concluding interpretation supplied with *metaphor*, pointed at strengthening the rigidity of his point of view.

Oprah: We Americans also suffer from an empathy deficit, because we often feel that the woman in Bosnia or Afghanistan who loses her child is somehow different from us.

Barack: They become abstractions.

Speaking about the strain of this work, the Obamas extend an indirect message to the American people implying the troubles his family goes through despite their high status in a society, hence projecting *provisional politeness*.

Oprah: What's a day like for you? How often are you away from home?

Barack: I've had 10 days off in the last three years, and *that includes weekends*. My workdays are often 16 hours.

Apparently, Oprah's question presupposes the president's full schedule. Oprah gives rise to politeness, by not overtly stating but indirectly implying it. Actually, politeness implicature can be considered co-constituted as Obama avoids talking about the volume of the work he goes through every day.

Now look at the following piece where Obama's views are effectively supported by *antithesis* and *anaphora*.

Barack: I didn't grow up in a setting where I had a lot of formal training, **but I always knew I could express myself. I knew I could** win some arguments. **I knew I could** get my grandparents and mom frustrated! Anyway, because of the five-minute speech I gave at the Kerry event, he thought it would be good for me to speak at the convention, but I didn't know in what capacity. About two weeks before the convention, I was asked to give the keynote address.

In our view is the following fragment:

Oprah: *And the politicians themselves. That's why you didn't want to be one.*

Barack: When I speak, the first thing I confront is people's cynicism. I understand it. It seems like politics is a business and not a mission. Some of our leaders have been long on rhetoric, short on substance—power is always trumping principle. That's why we withdraw into our private worlds and lives, and we think politics can't address the things that are most important to us.

But the civil rights movement was a political movement. The movement to give women the vote was political. We are all connected as one people, and our mutual obligations have to express themselves *not only in our families, not only in our churches, not only in our synagogues and mosques, but in our government, too.*

Actually, the President gives rise to *politeness*, by deliberately avoiding any direct reference to any politician and not responding somehow to Oprah's interpretation about them. Speaking on people's skepticism towards politics Obama, nevertheless, says that he is always for his nation indirectly implying his disconnection with skepticism. The use of *antithesis, anadiplosis, parallelism* is aimed at attaching additional emotional coloring to the utterance and making it rhythmical.

Now analyze the next piece of the conversation:

Oprah: How do you actually get people to be more empathetic?

Barack: Your story about South Africa was terrific. **Images, actions, and stories always speak the loudest.** That's why I see my book as part of my politics. And I'll write more books. Policy has to be guided by facts, **but to move people you have to tell stories.**

As it is clear from the response, Obama implicitly states that the stories found in his book can actually move people they are all true. The president's words are vividly supported by *personification* and *antithesis*.

Analyze the following piece of the interview:

Oprah: When your opponents fall by the wayside *based on scandal you didn't create...*

Barack: It's an interesting moment. **It makes me feel that much more determined and that much more responsible. It makes me** think I've got to make sure that I don't...

Communicating on Obama's scandalous opponents, Oprah's utterance is supplied with *aposiopesis* which has an aim to make the utterance seem realistic and sincere.

President's response formulates *compensatory politeness*. Obama implies he doesn't think badly of his opponents by merely calling out the positive sides of those anti-political activities. The utterance itself being supplied with *anaphora*, *aposiopesis* is aimed at making his point of view emotional and emphatic.

As it is obvious Oprah's statement, it is expressively seasoned with informal language style (*elliptical exclamation*)

Oprah: Somebody has to say "*Enough!*"

Michelle: The first people we don't want to disappoint are our kids. Barack is a great father. Even when he's away, he calls every night. *People will suck you dry, and they don't think about the fact that you have two kids.* He has to go to the kids' ballet events and their parent-teacher conferences. **And he enjoys that.**

Communicating on the kids' activities Obama is involved in, Michelle starts the sentence by the help of the conjunction "and", a special form of emphasis, hence, elevating the clause to the position of higher influence and importance.

Let us look at the following piece of the interview where Obama talks on the oppositions of cultures:

Barack: That's something I went through personally. Bill Cosby got into trouble when he said some of these things, and he has a right to say things in ways that I'm not going to because he's an older man. **But I completely agree** with his underlying premise: We have to change attitudes. There's a strain of anti-intellectualism running in our community that we have to eliminate. I'm young enough to understand where **that opposition culture, that rebellion against achievement**, comes from.

We can assume that the preferred use of stylistic features like antithesis, *gradation*, make the statement bright and vivid, underlining the most important part of information.

Now, consider the following fragment:

Oprah: **At this point in the campaign, are you excited?**

Actually, Oprah's enquiry about electoral results is constructed on inversion, pointed at attaching additional emotional coloring to the surface meaning of the utterance.

Barack: I think **we**'ll win as long as we stay focused and don't get complacent. **We** have to continue to work hard. **But** *I want to do more* than just win. I want to win in a way that sustains the hopefulness we've carried since the primary. *Not engaging* in negative attacks, *not being dragged* into the mud. Steady. That kind of politics is *harder, not easier*.

Accordingly, Obama talks on his kind of politics which is evidently characterized by the help of the following adjectives in the preferred comparative form: "That kind of politics is **harder, not easier**". By this, Obama generates *politeness* which actually wouldn't arise in its affirmative form of the adjectives "*hard, easy*". Further Obama's goals are vividly expressed by *antithesis, parallel structures, one member sentence*. The President also emphasizes the joint efforts of a whole team, by deliberately shifting from "*I*" to "*we*", thus formulating *politeness*.

Oprah: Do you think you'll be the first black president?

Barack: A bunch of people have started talking about that. *Listen*, if you're in politics, at a certain point you think about where to take your career. But at this stage, it's way too premature. **Politics** is a **marathon**. So many things can change. You can't plan 12 years ahead. **But what I will say is this: We** can win the race **we're** in now. I think I have the aptitude to be a terrific United States senator. And if, at the end of my first term, the people of Illinois say, "This guy's been serving us well," then I'll be in a strong position to have a lot of influence in this country for a long time to come—**whether or not I'm president**.

Starting the interpretation with "*Listen*", Obama has a special aim to convey gratefully his advice to the American people at the same time calling his nation to attention. President's words sound reasonable and well-grounded due to *metaphor* and *antithesis*. Once again Obama generates politeness by the help of the deliberate use of the pronoun "*we*" instead of "*I*". Notably, The President first of all stresses his influential involvement in People's lives, thus, showing his deep concern towards the American nation. Finally, we note the use of another stylistic means – *suspense*, aimed at

arousing a feeling of expectation and, hence, withholding the main idea at the end of the utterance.

Our analysis revealed that all of the above mentioned liguo-pragmatic features assume that these means are not studied as ordinary forms and structures but as bearers of valuable information, as bearers of certain ideas, relations, and communicative intentions. Liguo-pragmatic means analyzed in informal type of interviewing are directed at making the ideas more emphatic, expressive, and lively.

REFERENCES

1. Boyce, C., Neale P. Conducting in-depth interviews 2006 p. 3-9
2. Brown P. and Levinson S., Politeness. Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. p 250-280
3. Burgess, R.G. (1984). In the Field: An Introduction to Field Research. London: Unwin Hyman.
4. COHEN, D. (2006): Qualitative Research Guidelines Project. Semi-structured interviews. New Jersey: Robert Wood Johnson Foundation.
5. FAO (Editor) (1990):1-2 The Community's Toolbox. The idea, methods and tools for participatory assessment, monitoring and evaluation in community forestry. Rome: Food and Agriculture Organization
6. Fontana, A., & Frey, J.H. (2005). The interview: From neutral stance to political involvement. In Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (eds.), The Sage Handbook of Qualitative Research. 3rd ed. Thousand Oaks, CA: p.695-727
7. Haugh M., The importance of 'place' in Japanese politeness: Implications for cross-cultural and intercultural analyses. Intercultural Pragmatics. 2005. - № 2. - p. 41-68.
8. Leech G., Principles of Pragmatics. - London: Longman, 1983.p. 123-129

URLs

1. <http://www.simplypsychology.org/saul-mcleod.html>
2. <http://www.oprah.com/omagazine/Oprah-Winfrey-Interviews-Barack-Obama>

ՎԱՐԴԻԹԵՐ ՀԱԿՈՔՅԱՆ, ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ - ՈՉ-ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑՆԵՐԻ ԼԵԶՎԱԳՈՐԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (ՕՓՐԱՅԻ ԲԱՐԱՔ ՕԲԱՄԱՅԻ ՀԵՏ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ)

Հարցազրույցի հիման վրա կատարված վերլուծական աշխատանքը փաստում է լեզվագործաբանական առանձնահատկությունների դրսևորման յուրահատկությունների և միջոցների բազմազանության մասին, ինչպես նախագահ Օբամայի, այնպես էլ Միշել Օբամայի և Օփրայի խոսքում: Ակնհայտ է, որ սույն ոչ-պաշտոնական հարցազրույցում տեղ գտած լեզվագործաբանական առանձնահատկությունները հանդիսանում են կարևոր ինֆորմացիայի փոխանցման արդյունավետ միջոցներ՝ դարձնելով այն պատկերավոր, հուզական և հասանելի:

ВАРДИТЕР АКОПЯН, КРИСТИНЕ ГРИГОРЯН - ЛИНГВО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕСТРУКТУРИРОВАННОГО ИНТЕРВЬЮ (АНАЛИЗ ИНТЕРВЬЮ ОПРЫ С БАРАКОМ ОБАМОЙ)

Исследованный материал показал, что неструктурированное интервью характеризуется лингво-прагматическими особенностями, служащими для усиления образно-выразительной функции речи. Фактически, используются языковые средства, обладающие наравне с логическим смыслом ещё и экспрессивно-эмоциональным оттенком.

**ՆՈՍՏՐԱՏԻԿ ԿԱՊԵՐ, ՑԵՂԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ, ԹԵ՞
ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՏԱՐԲԵՐ ՓՈՒԼԵՐ**

ՀՐԱԶԻԿ ՀԱԿՈՔՁԱՆՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ Սյունիքի ժայռապարկերներ, գրաբար, շումերերեն, ռապանուերեն, հիմնական բառաֆոնդ, մշակութային անվանումների ընդհանրություններ, նոստրատիկ ցեղակցություն, լեզուների նույնակա- նություն, հնչյունային համապատասխանություններ, համարժեքություն

Վերջին տասնամյակները հնագիտության բնագավառում աչքի են ընկնում լեզվական և մշակութային լուրջ հայտնագործություններով, որոնք զարմացնում են իրենց ինքնատիպությամբ: Նրանք իմացաբանական հզոր լիցք են տալիս հիմնավորապես փոխելու Հայաստանում և նրա սահմաններից դուրս ակադեմիական մի շարք գիտությունների ձևավորած դրոյթները հայերի ու Հայաստանի անցյալի մասին: Մեր օրերում տեղի է ունենում հայկական մշակութային հետքի հետևողական բացահայտում: Հայկական բարձրավանդակում հնագույն ժամանակներից սկսած մշակութաբանության տարբեր ոլորտների հետազոտության արդյունքների ու արտեֆակտերի վերլուծություններն ու փաստերն այլևս տեղ չեն թողնում, որպեսզի մեր դասագրքերում ու թանգարաններում շարունակենք պահպանել հերյուրված պատմության կեղծ մեկնաբանությունները: Հայերի եկվորության մասին պնդումներից սկսած մինչև Հայկական բարձրավանդակում հազարամյակներ շարունակ միմյանց հաջորդած պետությունների քաղաքական մշակույթի նպատակային օտարումը միմյանցից և հայկական ինքնությունից այսօր նահանջում են պատմական նորագույն հայտնագործությունների քննական տրամաբանության առաջ:

Նշված ոլորտներում մի շարք հանգամանքներ ակնհայտորեն չեն տեղավորվում լեզվաբանության, հայագիտության և հնագիտության քարացած շրջանակներում:

Առաջին գործոնն այն հնագիտական պեղումների արդյունքներն են, որ վերջին տասնամյակներին անց են կացվում ՀՀ-ում և Հայկական

բարձրավանդակում: Հայրենական և արտասահմանյան հայտնի հնագետների կատարած պեղումների արդյունքները ցուցաբերում են բնակության այնպիսի վաղեմություն, որը փոխում է նախկին պատկերացումները նշված տարածքներում հայերի ապրած ժամանակի մասին: Նկատի ունենք Վայքի, Ագարակի տարածքներում, Հրազդանի կիրճի Նոր Գեղի հատվածում և այլուր կատարված պեղումները, որոնց արդյունքները խարխլում են մարդկության ծագման աֆրիկյան տեսության հիմքերը:

Երկրորդ գործոնը Սյունիքի ժայռապատկերների մշակույթն է, որի առումով այսօր գիտականորեն հաստատված է երեք գործոն՝ 1. այն գրային համակարգ է, 2. ստեղծման ժամանակային ներքին շեմը հասնում է 12-15-րդ հազարամյակ, և 3. այդ մշակույթը ստեղծել են հայերենի լեզվամտածողությամբ օժտված բազմաթիվ սերունդներ (Հ.Մարտիրոսյան):

Հաջորդ հանգամանքը կազմում են դիցաբանական և աստղագիտական ոլորտների հետազոտությունները, որոնք կապված են Քարահունջի, Պորտասարի մշակույթների հետ, և որոնք, Կ.Շմիդտի (Պորտասար), Բյուչելըրիի (Հուրիների Ուրքեշ մայրաքաղաք), Պ. Հերունու, Վ. Վահրադյանի, Հ. Մարտիրոսյանի և այլոց վկայությամբ, իրենց բովանդակությամբ և ժամանակով խորքային կապվածություն ունեն հայկական ժայռապատկերների ու Քարահունջի մշակույթի հետ և տարբեր միջոցներով ու ուղիներով հաստատում են գիտական այդ եզրահանգումները: Այստեղ մշակութային վաղեմության ներքին շեմը, ինչպես նշվեց, անցնում է 12-րդ հազարամյակը և ներկայացնում է մեր նախնիների պատկերացումների տիեզերակարգը:

Հատուկ ոլորտ է ներկայացնում շումերական և եգիպտական գրավոր տեքստերի ուսումնասիրությունը, մի կողմից՝ գրաբանական համեմատությունների ձևով ներառելով Սյունիքի պատկերագրերի և գաղափարագրերի հետ ունեցած ծավալուն ընդհանրությունները, մյուս կողմից՝ հայկական բառարմատների հետ ունեցած առնչությունները, որոնք, Ա.Դավթյանի գնահատմամբ [2014:3-16] հիմքեր են տալիս դիտելու ոչ թե որպես երկու հնագույն լեզուների ցեղակցություն, այլ նույն լեզվի ժամանակային տարբեր փուլերին հատուկ հատկանիշներով օժտված լեզվահամակարգեր: Ա.Դավթյանը ներկայացնում է ձևաիմաստային սկզբունքներով հստակորեն ստուգաբանված շումերահայկական 2013

ընդհանուր արմատներ, որոնք, անգամ սխալների կամ վրիպումների որոշակի քանակի կանխատեսմամբ, այնուամենայնիվ բավական վստահելի հիմք են տալիս նման եզրահանգում կատարելու համար: Դրանք վստահելի են նույնական արմատների համակարգվածությամբ, որոնք ներկայացնում են Սվոդեշի, Ջահուկյանի և այլոց կողմից առանձնացված հիմնական բառաֆոնդի բոլոր ոլորտները, և հնչյունային փոխակերպումներով, որոնք համապատասխանում են հայերենի բացահայտված պատմական օրինաչափություններին:

Ա.Դավթյանը քննարկում է Կարսոի, Գավուքճյանի, Մալխասյանցի, Ջահուկյանի, Ղամկրելիձեի և Իվանովի, Սաֆարյանի եզրակացությունները հայ-շումերական բառային ընդհանրությունների մասին, հատուկ կանգ է առնում և անվերապահորեն ընդունում Սաֆարյանի երկու փաստարկները, որոնց սկզբունքային նշանակություն է տալիս որպես անբեկանելի ճշմարտություններ: Առաջին փաստարկը առաջադրել է նաև հայտնի շումերագետ Այզել Վայմանը, որը գրում է. <<Շումերական տեքստերի լեզվական պատկանելության ուղղակի ապացույց կճառայեն նրանցում գտած շումերական համանունները>> (2003:41): Բոլոր լեզուներում համանունությունը որոշակի ինքնատիպ համակարգ է, որի ոչ մի շարքը չի կրկնվում որևէ այլ լեզվում: Առավելապես չի կարող կրկնվել լեզվի համանունական ողջ համակարգը, որը լեզվի ինքնությունն է, նրա անձնական «մատնահետքը» լեզուների բազմազանության մեջ:

Վ.Սաֆարյանի երկրորդ փաստարկը վերաբերում է գրի նախնական տեսակների ստեղծման ռեբուսային սկզբունքին, ինչպիսին համարվում է նաև շումերականը: Նա գրում է. «Որևէ լեզվով գրված ռեբուսն անհնար է կարդալ մեկ այլ լեզվով»: Բերված երկու անառարկելի փաստակներով և դրանց օրինակների քննարկմամբ Վ.Սաֆարյանը գտնում է, որ հայերենի ու շումերերենի ընդհանուր բառապաշարը ներկայանում է որպես նույն լեզվի տարրերի համակարգ [2003: 35-45]:

Սակայն Ա.Դավթյանի հետազոտական մեթոդաբանության մեջ նշված երկու փաստարկները միայն «...պարտադիր, բայց ոչ բավարար պայման են հայ-շումերական ընդհանրությունները վեր հանելու ճանապարհին» [2014:8]: Ըստ նրա. «Այսօր շումերագիտությունն արձանագրել է ոչ քիչ հաջողություններ, ճշտվել են բազմաթիվ սեպերի շումերերեն ընթերցումներն ու իմաստները, և մենք իրավունք չունենք արհամարհել

դրանք»[2014:8], սակայն «Շումերական բազմաթիվ գաղափարագրեր կարդացված են ակկադերեն և որոշ դեպքերում մեզ հայտնի չեն դրանց շումերերեն համարժեքները, բայց մենք փորձում ենք կարդալ այն, ինչ հայտնի է» [2014:9], «Մենք ելնում ենք սեպի այն հնչյունական արժեքներից, որոնք հստակ վկայված են և չենք փորձում նրանց վերագրել այլ հնչյունական արժեք» [2014:9]: Ասել է թե հայ-շումերական ընդհանրությունները Դավթյանը փնտրում է՝ շարունակելով մնալ շումերերենի արդեն բացահայտված ձևափոխության օրինաչափությունների շրջանակում:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ լեզուների վաղնջական շրջանն աչքի է ընկնում կարճ արմատներով, Ա.Դավթյանը և Լ.Ստեփանյանը իրենց աշխատություններում առանձնացնում են հայերենի հետագա շրջաններում ստեղծված աճական հավելումները, բացահայտում դրանց օրինաչափություններն ու առանձնահատկությունները:

Նույն ոլորտի և որակի հետազոտություն է նաև Լ.Ստեփանյանի «Հայ-պոլինեզյան լեզվամշակութային ընդհանրություններ» աշխատությունը, որտեղ բժախնդրորեն հետազոտված լեզվական և մշակութային իրողությունների զուգադրմամբ առանձնացվում է երկու լեզուների՝ հայերենի և ռապանուերենի (ս. Ջատկի կղզու լեզուն) շուրջ 3000 ընդհանուր արմատ: Այս դեպքում հեղինակը լեզուների հիմնական բառամթերքին զուգահեռ բացահայտում է այլ ընդհանրություններ ևս՝ կապված մշակութային տարբեր ոլորտների հետ. **երեք գեղանուն** (Ռահ-Արաքս, Ախուրյան, Եփրատ), **հինգ լեռնանուն** (Արարատ, Արագած, Արա և այլն), **բազմաթիվ երկրանուններ** (Նաիրի, Արխե, Արուա, Արավա, Տոնգա, Տայք, Էթիո Ուտիք, Հայք, Արմանում, Հաթերք), մեկ լճանուն (Սևան), **տասնյոթ դիցանուն, առասպելական հերոսների 4 անուն** և այլն: Պոլինեզերեն-հայերեն ընդհանրությունների բնիկ հայերեն ճանաչված զուգահեռներն ընդգրկում են Կ.Բաքի «հնդեվրոպական համանիշների բառարանի բոլոր բառիմաստային (թեմատիկ) խմբերը»՝ ընդհուպ Գ.Ջահուկյանի կողմից ներառված «Դերանվանական և սպասարկու բառեր ու մասնիկներ» խումբը [2015: 345]: Բացի նշված բառաֆոնդից, բացահայտվել են նաև հնչյունափոխական շղթաներ, որոնց 1-2-րդ օղակները, ըստ Լ.Ստեփանյանի, հատուկ են ռապանուերենին և պոլինեզիական լեզուներին, իսկ վերջին օղակները՝ հայերենին: Հեղինակի վկայությամբ. «Նման հնչյունափոխական շղթաների միջոցով

բացահայտվում են հայերենի ներքին վերականգնման բացառիկ հնարավորություններ, որոնց արդյունքում նույն ծագումնաբանական փնջում հայտնվում են թե՛ բնիկ հայերեն, թե՛ փոխառություն համարվող և թե՛ չստուգաբանվող բառեր» [2015:344-347]:

Բացահայտված ընդհանրությունների թվաքանակը (ռապանուերենի բառապաշարի 50%-ը) և ընդգրկման ոլորտը (բոլոր բառիմաստային խմբերը) հեղինակի եզրահանգմամբ՝ բավարար հիմք են տալիս ենթադրելու հայերենի և պոլինեզիական լեզուների ցեղակցություն, իսկ որակը նաև հայ-պոլինեզյան լեզվական հաջորդայնություն [2015:347]: Հիմնական բառապաշարը և որակ կազմող քերականական ընդհանրությունները, այն է՝ երկու լեզուների կառուցվածքների ներքին օրինաչափությունների ու զարգացման միտումների նույնությունը, հեղինակին հուշում են, որ գործ ունենք նախկինում գործածված միևնույն՝ հայերեն լեզվի տարժամանակյա դրսևորումների հետ:

Այդ պատճառով պոլինեզիական լեզուների և, առաջին հերթին, ռապանուերենի փաստերը հայերենի համար ըստ հեղինակի՝

ա/ ձեռք են բերում ուղղակի սկզբնաղբյուրի արժեք,

բ/ թույլ են տալիս հայերենի՝ օտարամուտ համարվող, նաև չստուգաբանվող կամ դժվար ստուգաբանվող լեզվատարրերը վերագնահատել նոր տեսանկյունից և

գ/ առհասարակ սկզբունքորեն նորովի մոտեցում ցուցաբերել հայերենի ծագման, զարգացման և այլ լեզուների հետ ունեցած փոխհարաբերությունների հարցերին [2015:347]:

Հայտնի է, որ լեզուների ցեղակցության և դրա ապացուցման խնդիրներն զգալիորեն մշակված են պատմահամեմատական լեզվաբանության կողմից 1816 թվականից ի վեր մինչև մեր օրերը: Սակայն այստեղ գիտնականի տեսությունը չի վերաբերում սովորական իմաստով երկու լեզվի ծագումնաբանական ընդհանրությունների բացահայտմանը. իբրև ելակետ երկու լեզուները դիտվում են որպես երկու տարբեր լեզվաընտանիքների նոստրատիկ ցեղակցական հարաբերությունների կրողներ, քանի որ «...տարբեր նախալեզուների միջև ցեղակցական կապերի սահմանման համար այսօր մեծ նշանակություն է տրվում կոնկրետ լեզուների փաստերին» [2015: 6]:

Թե՛ Արմեն Դավթյանի, թե՛ Լեյլա Ստեփանյանի կատարած ստուգաբանություններում առկա են Հ.Աճառյանի, Գ.Ջահուկյանի և այլոց

կողմից թերի ստուգաբանված կամ անհայտ ծագման համարված բազմաթիվ արմատներ: Ստուգաբանությունների նոր լույսի տակ ճշտումներ են կատարվում սխալմամբ պարսկական, արաբական, եբրայական, ակկադական, թուրքական փոխառություններ համարված արմատների մեկնաբանություններում: «Հայերենն ունի բացառիկ առաքելություն շումերերեն բառերի թե՛ իմաստները, թե՛ հնչյունական տեսքը ճշտելու հարցում: Մյուս կողմից, շումերերենն ունի բացառիկ առաքելություն ճշտելու հայերեն բառերի ստուգաբանությունը, իսկ շատ դեպքերում նաև հայերեն բառերի իմաստները, հատկապես եթե հայերեն բառը մեր մատենագրության մեջ վկայված է միայն մեկ անգամ և իմաստը կասկածելի է» [2014:16]: Ռապանուերեն-հայերեն արմատների վերաբերյալ նույն եզրակացությանն է հանգում նաև Լ.Ստեփանյանը՝ նշելով, որ «հայերենի պարզ համարվող մի շարք արմատների համար ռապանուերենը բացահայտում է նրանց բաղադրյալ կառուցվածքը» [2015:344-347]:

Բախվելով հայերենի այնպիսի իրողությունների հետ, որոնք ուղղակի հարմարեցվել են պատմահամեմատաբանության օրինաչափություններին, երկու գիտնականներն էլ սկզբունքորեն մերժում են կեղծ և հարմարեցված ստուգաբանությունները: «Եթե գիտությունը դժվարանում է բացատրել որոշ փաստեր, փաստերը մեղք չունեն. մեղավորը գիտությունն է, որը դեռևս ի զորու չէ բացատրելու այդ փաստերը»[2015:10]: Այս պարագայում բազմաթիվ իրողություններ, որոնցից են այսպես կոչված անհայտ ծագման կամ սխալ ստուգաբանված հայկական արմատների խնդիրը, ստանում են հետազոտության հնարավորություններից բխող նոր, գիտական լուծումներ:

Հոդվածում քննարկված արդյունքների համադրմամբ ձևավորում է մի ուրվագիծ, հայերենի զարգացման 4 փուլի վարկած՝ ըստ ժամանակի հաջորդության կամրջելով պոլինեզիայի ռապանուերերը, հայկական ժայռապատկերները, շումերերենը և գրաբար հայերենը: Նշված փուլերը միմյանցից կտրված են առաջին դեպքում 20-15 000 տարով, մնացած դեպքերում՝ 6-5 000 տարիներով: Դա բավարար ժամանակ է, որ լեզուն ընդգծված փոփոխություններ կրի, սակայն, ինչպես երևում է հետազոտությունների արդյունքներից, նաև այնքան մեծ ժամկետ չէ, որ այդ փոփոխությունները լեզուն դարձնեն բոլորովին անճանաչելի: Այսպես՝ Համլետ Մարտիրոսյանի հետազոտությունների արդյունքները հստակեց-

նում են «Սյունիքի ժայռապատկերների լեզու – գրաբար» լեզվական կապը: Այդ կապն արտացոլված է նաև գրային համակարգերի միջև: Արմեն Դավթյանի «Հայերեն Շումերերեն ընդհանրությունների բառարանով», Սյունիք-գրաբար ժամանակային գիծը կիսում է երկու հատվածի և իր 2013 ընդհանուր արմատներով ու բառերով հաստատում է բերված եզրահանգումը: Հետազոտողը նշում է, որ թեև բացահայտված ընդհանրությունների քանակությունը բառապաշարի զարգացման հազարամյակներ տևած ընդմիջումների պայմաններում արդեն բավական մեծ կովան է, սակայն, ըստ էության, 2013-ը սահման չէ, քանի որ շումերական տեքստերի մեծամասնությունը դեռ հրապարակված չէ, ուստի հնարավորություն կա, որ առաջիկայում հայտնաբերվեն նոր, ընդհանուր արմատներ: Պատահական չէ, որ երկու հետազոտողներն էլ հարց են բարձրացնում համեմատվող լեզուների՝ մի կողմից՝ շումերերենի և հայերենի, մյուս կողմից՝ ռապանուերենի և հայերենի ոչ թե ցեղակցության, այլ պատմական նույնականության մասին: Նոր հետազոտությունների բերած բացառիկ գիտելիքներից մեկն այն է, որ եթե պատմահամեմատական լեզվաբանությունը քերականական ձևություններն է համարում հուսալի, ապա նոր մոտեցումներում նկատելի է լեզվի հիմնական բառաֆոնդի արմատների առավել կայուն դիտելը լեզվական ժամանակի և տարածության մեջ:

Կարևոր են համարում նշել, որ հետազոտությունների առումով Ա.Դավթյանը, Հ.Մարտիրոսյանը և Լ.Ստեփանյանը էական հարցերում դուրս են գալիս նույն արդյունքների վրա, ուր մի կողմից՝ Սյունիքի ժայռապատկերների ու գրաբարի, մյուս կողմից՝ Շումերի, ռապանուերենի լեզվական տվյալների համեմատությունից ստացված հայկական արմատների համակարգային ամբողջությունը երևում է հիմնական բառաֆոնդի և մշակութային արժեք ունեցող անվանումների, ասենք՝ դիցաբանական - աստղագիտական - երկրագործական - տեղագրական անվանումների համակարգում: Սա մի մեթոդ է, որը բազմաչափ և անառարկելի է դարձնում ստացված արդյունքները: Եթե հստակ է որոշված պոլինեզիական լեզուներին 30-40 000 տարի ժամանակը, ապա Սյունիքի ժայռապատկերների հայերենը և շումերական հայերենը ժամանակի առումով պետք է ինչ որ ձևով միջնորդավորեն նրա կապը գրաբարի հետ, ուստի *կարևոր է դառնում պարզել նաև ռապանուերեն - շումերերեն համապատասխանությունների քանակը և որակը, որի արդյունքները*

հանդես կզան որպես ռապանուերեն - հայերեն և շումերերեն - հայերեն լեզվամշակութային կապերի կրկնակի ապացույցներ:

Ամփոփելով հետազոտության արդյունքները՝ նշենք, որ հայերենի միջլեզվական կապերը շումերերենի և ռապանուերենի հետ հայտնվել են մի հարթության վրա, որում հատվում են մերձավոր ցեղակցության, նոստրատիկ ցեղակցության և նույնալեզվության հատկանիշները, ուստի նյութի հետագա հետազոտությունները դեռ պետք է հաստատեն կամ մերժեն այսօր ստեղծված պատկերը իրերի իսկական դրության մասին:

Զեկուցումն ավարտում ենք Արմեն Դավթյանի երկու արտահայտությամբ. «Այսօր շումերագիտությունը չի կարող լուրջ առաջընթաց արձանագրել առանց հայոց լեզվական նյութի ընդգրկման, և ընդհակառակը, հայերենագիտությունն այլևս չի կարող առաջ շարժվել առանց շումերագիտության նյութը մարսելու»: «Այս ամենից հետո խոսք չի կարող գնալ հայերենի և շումերերենի ընդհանրությունների կամ ցեղակցության մասին: Խոսք կարող է գնալ միայն այդ լեզուների նույնության մասին»:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Հայերեն-շումերերեն ընդհանրությունների բառարան, Եր., 2014, 489 էջ:
2. Վ.Սաֆարյան, Որոնումներ <<մեռած>> լեզուների պանթեոնում, Եր., 2003:
3. Ստեփանյան Լ. <<Հայ-պոլիներգյան լեզվամշակութային ընդհանրություններ>>, Եր., Յասոն, 2015, 380 էջ:
4. Մարտիրոսյան Հ., Հայկական ժայռապատկերների և հին աշխարհի գրային համակարգերի ծագումնաբանական առնչությունները, <http://www.iatp.am/culture/articles/martirosyan-am.pdf>

ГРАЧИК АКОБДЖАНЫН - НОСТРАТИЧЕСКИЕ СВЯЗИ, РОДСТВО ИЛИ РАЗНЫЕ ЭТАПЫ АРМЯНСКВГО ЯЗЫКА

Г.Мартirosян в текстах сюникских петроглифов обнаружил наличие армянского языкового мышления, которое основано на функционировании в данных текстах реалий основного словарного фонда габара. А.Давтян обнаружил 2013 общих слов и корней в шумерском и

армянском языках. Л.Степанян выявила 3000 общих слов и культурологических наименований в рапануйском (язык острова Пасхи – полинезийская семья языков) и армянском языках. Все три лингвиста подтверждают наличие одного и того же языка, реалии которого зафиксированы на разных этапах развития. Хотя обобщения в языковых соответствиях вышеуказанными лингвистами сделаны на основе множества языковых фактов и закономерностей, однако есть необходимость исследовать еще и соответствия рапануйского и шумерского языков. Полученные положительные результаты послужат подтверждением выдвинутой теории. Если все это подтвердится, то получается письменно зафиксированный последовательный ряд этапов развития одного и того же армянского языка: рапануйский – сюникский – шумерский – грабар.

HRACHIK HAKOBYANYAN - NOSTRATIC RELATIONSHIPS, COGNATION OR DIFFERENT PHASES OF THE ARMENIAN LANGUAGE

H. Martirosyan has found out that the texts of the petroglyphs in Syunik reveal the presence of thinking peculiar to the Armenian language. It is substantiated by the fact that words of the basic word-stock of Grabar exist in them. A. Davtyan has detected 2013 common words and word stems between Sumerian and Armenian languages. L. Stepanyan has identified 3000 common words and cultural names between the Rapanui language (Polynesian language spoken on Easter Island) and Armenian Grabar.

All the three linguists conclude that they deal with language realia of the phases of the same language, which are quite far from one another. Although the conclusions on the commonalities are made on the basis of a great number of language facts there is a need to compare the Rapanui and Sumerian languages, the results of which will further substantiate the set hypothesis. If the conclusion is confirmed, there will be a chronological succession of the following kind – Rapanui – Syunikian - Sumerian – Grabar, in which the mentioned languages will be considered to be different phases of the historical development of the same Armenian language.

УДК 372:301

РЕАЛИЗАЦИЯ МЕТОДИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ В РАБОТЕ С ГАЗЕТНЫМ ТЕКСТОМ

ИННА АРУТЮНЯН

Ключевые слова: речевая ситуация, текстоцентричность, газетный текст, коммуникативный метод

Актуальность поиска продуктивных средств к становлению межкультурной коммуникации обосновывает применение газетного текста в качестве материала обучения русскому языку как иностранному. Изучение иностранного языка начинается с понимания языка как грамматической системы, с усвоения функционирования единиц системы на разных ее уровнях и завершается умением спонтанного порождения речи в условиях межкультурной коммуникации. При обучении активной устной речи навыки ее порождения следует формировать вместе с процессом овладения грамматикой изучаемого языка. Для того, чтобы обучение велось с учетом обозначенной рекомендации, целесообразно строить учебный языковой материал на основании речевой ситуации, которая позволяет одновременно вводить тематический блок лексики и грамматическую форму или модель.

В методике преподавания русского языка на современном этапе основным лингвометодическим принципом является текстоцентричность, т.е. обучение языку на основе текста. Следуя данному принципу, речевая ситуация может быть представлена именно в форме текста. Важным является правильная подборка текста с учетом разных факторов, таких как цели и задачи обучения, этапы обучения и др., требующие тематическую дифференциацию текстов, определяющие структурную и содержательную сложность текста, объем текстовой информации и т.д.

Газетный текст как единица обучения студентов в вузах используется на пороговом продвинутом уровне (B2) и уровне профессионального владения языком (C1) и занимает важную позицию в процессе преподавания русского языка как иностранного. Газета отражает современное состояние языка и создает условия для вербальной

текстовой коммуникации с носителем языка. Оба аспекта указанного функционирования используются исследователями для максимально эффективной реализации в процессе обучения. Так, одной из задач, которую решает применение газетных текстов при обучении РКИ, отмечается «усвоение учащимися нынешнего состояния русского языка на всех его уровнях и понимание тех тенденций, которые в нем наблюдаются» [Лейчик 2005: 18]. Работа с языком газетного текста раскрывает его лексическое и грамматическое содержание. В этой функции текст является промежуточным звеном или посредником в коммуникации. Но его коммуникативный и культурный потенциал значительно шире. «Проявляя интеллектуальные свойства, высокоорганизованный текст перестает быть лишь посредником в акте коммуникации. Он становится равноправным собеседником, обладающим высокой степенью автономности. И для автора (адресанта), и для читателя (адресата) он может выступать как самостоятельное интеллектуальное образование, играющее активную и независимую роль в диалоге» [Лотман 2002: 88]. При такой многофункциональности газетного текста преподаватель может продуктивно использовать его в качестве материала обучения для формирования у обучающихся текстовой компетентности. Под термином «текстовая компетентность» понимается следующее его определение: «способность языковой личности к первичной и вторичной коммуникативной деятельности (порождению и пониманию текстов), основанной на системе знаний о тексте, его организации и функционировании, а также владении практическими навыками порождения различных текстов в зависимости от коммуникативных задач и умений интерпретировать тексты» [Болотнова 2009: 248].

Работа с газетным текстом создает возможность интегрировать разные методические принципы¹¹⁵. Исходным является принцип речевой активности. Для реализации данного принципа необходимо, чтобы газетный текст ставил перед студентом речемыслительную задачу. Текст,

¹¹⁵Для описания методических принципов в статье используются 5 принципов, выделенных Е.И. Пассовым в рамках описания коммуникативного иноязычного образования. (См.: Пассов 2010)

во-первых, должен отвечать требованию быть познавательным, чтобы новая информация вызывала интерес и внутреннюю мыслительную активность. Во-вторых, газетный текст должен содержать вопросы и проблематику, мотивирующие студентов выражать свое мнение и отношение к ним. Газетный текст, соответствующий представленным запросам, непременно будет способствовать речевой практике учащегося. Актуальность и регулятивность информации вовлекает студента в процесс общения и развивает умение говорить.

Принцип речевой активности должен действовать не только в газетном тексте, но и в прилагающихся к нему заданиях. Пересказ, воспроизведение, конструирование по аналогии, активно применяющиеся на начальном этапе обучения, не могут быть использованы при работе с газетным текстом, так как указанные виды заданий не ставят речевую задачу. Сказанное не предполагает полное исключение заданий на репродуцирование или конструирование по модели. Необходимо эти задания подчинить оречевлению, что будет способствовать развитию активной речи. Для того, чтобы предлагаемые задания были оречевленными, они должны быть сформулированы на интегративной основе, объединяющей языковой (лингвистический) и коммуникативный фактор. Языковой фактор при этом способствует организации коммуникации. Факты, мнения, оценки, содержащиеся в газетном тексте, должны быть предметом обсуждения, для чего в заданиях предлагаются определенные языковые средства. Использование языковых единиц или моделей автономно, безотносительно к коммуникативной цели противоречит принципу речевой активности.

Для реализации принципа речевой активности газетный текст должен быть значимым с точки зрения информативности. Понимание информативности в плане ее использования в процессе обучения несколько отличается от ее осмысления в стилистике, текстологии и других отраслях гуманитарных наук. Это различие не носит содержательного характера, отличается функциональный аспект применения информативности газетного текста. Информативность как одно из основных качеств газетного текста связана с информационной насыщенностью и новизной, но, отбирая газетный текст в качестве речевого материала, существенны коммуникативные возможности

передаваемой им информации, т.е. насколько функциональна информация в коммуникативном отношении. Если учебный газетный текст продуцирует действительно актуальную информацию, которая станет предметом обсуждения в конкретной возрастной и профессиональной аудитории, то работа с ним стимулирует речевую активность учащихся.

Следующим методическим принципом, выделяемым в технологии иноязычного образования, является принцип индивидуализации. Данный принцип предполагает организацию учебного процесса с учетом индивидуальных особенностей учащихся и позволяет создать оптимальные условия для реализации потенциальных возможностей каждого обучающегося. [Азимов, Щукин 2009: 77] Реализация данного принципа в работе с газетным текстом требует специальной проработки. Газетный текст адресован языковой личности с развитыми интерпретационными и аналитическими навыками. Будучи промежуточным звеном в коммуникативной цепочке между автором и аудиторией, он содержит ряд имплицитных и эксплицитных содержательных смыслов с регулятивным потенциалом. Задачей преподавателя является проработать текст так, чтобы декодирование этих смыслов стало возможным для каждого учащегося. В этом случае актуализируется целеустановка и регулятивность текста, что в свою очередь стимулирует коммуникативную мотивацию. Принцип индивидуализации при работе с газетным текстом осуществляется следующими этапами:

Подготовка каждого студента к пониманию и декодированию текста, активирующая индивидуальную заинтересованность в предлагаемом материале. В качестве частных приемов на данном этапе можно отметить предварительную работу с лексической и культурологической информацией, введение в тематику текста, ознакомление с основной проблематикой. Восприятие и усвоение содержательного плана текста путем извлечения информации различных уровней. На данном этапе важно, чтобы и имплицитные, и эксплицитные смыслы были выявлены студентами с разным языковым уровнем. Для соблюдения принципа индивидуализации допускается отличие в способах декодирования газетной информации, а не в ее объеме.

Переработка текста с позиций личностных установок. Усвоенный газетный материал непременно формирует мнение и отношение к себе. При целенаправленной организации речевой ситуации их озвучивание приведет к коммуникации. Задача преподавателя – вовлечь в этот процесс всех членов учебной группы. В зависимости от степени обученности студента задания должны дифференцироваться по сложности. К примеру, определение авторской точки зрения на основании эксплицитной информации / определение авторской точки зрения на основании имплицитной информации, выражение согласия или несогласия / выражение согласия или несогласия с аргументацией, определение своей позиции по проблематике / определение своей позиции по проблематике с ее обоснованием, выделение интересной информации / выделение интересной информации с оценкой и т.п. Дифференциация заданий дает возможность каждому студенту выразить свои взгляды, передать основанный на знаниях собственный опыт, развивая тем самым речевую деятельность и повышая продуктивность коммуникативного метода в целом.

Принцип индивидуализации, таким образом, помогает оптимально проработать газетный текст, повысить речевой статус учащегося и установить его личностный статус в группе, что немаловажно для активизации речевой и коммуникативной деятельности. Газетный текст строится на фактах, в основе которых лежат определенные ситуации. Использование ситуаций в процессе обучения является принципом ситуативности. Если под ситуативностью понимать отнесенность к отдельной ситуации и вкладывать в основу методики, то существует опасность использования отвлеченных, искусственных ситуаций, которые приведут к заучиванию определенных речевых моделей, имитирующих коммуникацию в рамках отдельной сферы. Для реальной предметной коммуникации понимание ситуативности следует переосмыслить. «Ситуативность – это соотнесенность фраз с теми взаимоотношениями, в которых находятся собеседники» [Пассов 2010: 189]. В основе ситуативности лежит ситуация, мотивирующая речевую деятельность и формирующая реальную коммуникацию.

Принцип ситуативности непременно актуализируется при работе с газетным текстом. Это объясняется тем, что, с одной стороны, газетный

текст ситуативен, так как зависит от коммуникативной ситуации, с другой стороны, он репрезентирует ряд реальных ситуаций, связанных с окружающей действительностью. Эти ситуации в отличие от привычных тематических ситуаций, приводимых в учебниках, жизненные, а не выдуманные. Они призваны формировать отношение к себе, что и побуждает адресата, в нашем случае студента, к речевым действиям. Ситуация, требующая разрешения, стимулирует поиск и нахождение тех языковых средств (лексических и грамматических), которые необходимы для порождения интерпретирующих, оценочных, дискутирующих и других возможных высказываний. Высказывания в свою очередь претендуют на роль ситуации. К примеру, интерпретирующее высказывание одного студента может быть опровержено другим при ином видении той же ситуации, или оценочные высказывания могут быть разнонаправленными, что тоже приведет к необходимости раздвижения границ первоначальной ситуации. На основании ситуативности, таким образом, формируется динамичная коммуникативная деятельность обучающихся. В результате развивается речевое умение студентов: слова и грамматические формы функционируют в процессе речепорождения.

Методический принцип ситуативности активно действует при обучении на материале газетного текста, что обусловлено еще и его содержательностью. Широкий тематический спектр газетных публикаций позволяет отобрать тексты, которые с позиции своей событийности близки учащимся. Чем ближе текст студенту, тем больше у студента мотивации к его разноплановой проработке. Это совершенно объективно: учащийся склонен запоминать то, что ему интересно, обсуждать то, что для него актуально, с чем он сталкивается в повседневной жизни. Если текст отвечает этим соответствиям, то каждый его смысловой блок можно использовать в качестве речевой ситуации для развития речевой деятельности. Текст становится средством развития речевого умения.

Принцип ситуативности, таким образом, необходимое требование к методической проработке газетного текста. Согласно данному принципу текст воспринимается как ряд взаимосвязанных речевых ситуаций, направленных на мотивацию речевой деятельности учащегося.

Следующим принципом, который должен лежать в основе работы с газетным текстом, является принцип функциональности. При

коммуникативном подходе к обучению иностранному языку под функциональностью понимается отбор и организация речевого материала в соответствии с интенциями коммуникантов. Реализация данного принципа тесно связана с предыдущим принципом – с ситуативностью. Коммуникативные интенции актуализируются в конкретной речевой ситуации, следовательно функционирование речевых средств находится в зависимости от данной ситуации. Моделируется динамичный процесс реального использования языка в реальных речевых ситуациях.

Газетный текст как учебный материал позволяет многоаспектно применять функциональный принцип. Динамичность является его имманентным свойством, этот текст всегда в действии, что предопределяет его функциональную ориентацию. Деятельностный аспект газетного текста имеет внутреннюю и внешнюю направленность. Внутренняя функциональность связана с тем, что текст есть продукт речемыслительной деятельности его автора, т.е. это письменно зафиксированное говорение в единстве лексических, грамматических и семантических компонентов. Данные компоненты функционируют неразрывно и усваиваются, соответственно, во взаимосвязи, что и составляет основу коммуникативного подхода. На примере текста студент воспринимает язык как процесс, иными словами, текст – это образец функционирования языка. Внутренняя функциональность позволяет прорабатывать и развивать языковые навыки. Выполнение лексических упражнений способствует обогащению словарного запаса, пониманию значений отдельных слов, грамматические упражнения направляются на употребление языковой единицы, и если языковые упражнения строятся с учетом принципа ситуативности, то они непременно становятся функциональными. Внешняя функциональность обусловлена коммуникативными свойствами газетного текста, которые заключаются в реализации коммуникативного акта между автором и адресатом. Особый отбор средств и организация газетного текста позволяет ему воздействовать на восприятие адресата и вызвать ответную речевую деятельность. Обучающийся становится участником газетной коммуникации, а преподаватель как организатор учебного процесса должен создать условия для развития его коммуникативных навыков. Для этого используется речевой материал текста: он функционирует как

комплекс ситуаций, подлежащих актуализации в процессе коммуникации. Развитию коммуникативных навыков учащегося необходимо подчинять и специальные речевые упражнения. Речевые упражнения должны содержать речевую установку и условия для общения. К примеру, задания на различные виды трансформаций с исходным речевым образцом, задания на характеристику и комментирование, задания на выражение своего отношения, оценки и т.д. – все они наделены коммуникативной значимостью. В результате каждая единица текста воспринимается с позиции ее назначения в речи. Усвоение и употребление языковых единиц газетного текста в соответствии с их назначением в речи является реализацией методического принципа функциональности.

Важным критерием качественной характеристики газетного текста является его новизна. Новизна проявляется в информации, в средствах ее организации, в способах передачи, что нельзя не использовать в учебных целях. Итак, новизна в методическом применении – принцип обучения иностранному языку. Данный методический принцип предполагает следующее: «использование на занятиях нового материала с целью поддержания интереса и мотивации обучения». [Азимов, Щукин 2009: 162] Степень новизны может быть разной: от совершенно нового материала до хорошо известного. Новизна должна заключаться не только в содержании учебного материала, но и в типах заданий, в формах проведения отдельных работ (аудиторная – внеаудиторная, индивидуальная – групповая, дискуссия, ролевая игра и др.).

Современный газетный текст, используемый в качестве учебного материала, обуславливает содержательную новизну. Он информативный по своей природе, чем и обеспечивает получение новых сведений. Он отражает различные сферы жизни, что дает возможность получить актуальную информацию по интересующим вопросам. Он передает информацию доступно и ясно, что способствует донесению ее до адресата и успешному декодированию. Все это повышает интерес обучающегося к газетному тексту как к источнику информации, а язык для него становится живым средством для получения свежих знаний.

Содержательная новизна газетного текста – это предпосылка новых речевых ситуаций. В каждой ситуации можно выделить следующие компоненты:

Событие – фрагмент действительности, представленный в виде информации с прагматической установкой.

Проблема – вопрос, требующий изучения и разрешения. Она связана с основной темой текста. Ее постановка и пути решения ставят речевую задачу перед учащимся.

Автор и адресат – участники коммуникативного акта, находящиеся во взаимодействии в определенной ситуации.

Смена речевых ситуаций и варьирование выделенных компонентов определяет динамику работы с газетным текстом. Учебный процесс актуализируется в новых условиях, что существенно повышает его эффективность.

Методический принцип новизны предполагает включение новых приемов и видов работ. Так, вместо привычной лексической работы по ознакомлению с новыми словами и их активизации в словосочетаниях или предложениях, прорабатывание газетного текста можно начать с заголовка. Заголовок представляет собой сжатый текст и служит ключом к его пониманию. Студентам можно предложить спрогнозировать содержание газетного текста, а после его прочтения установить тождество их прогноза с содержанием текста. В процессе выполнения данного задания студентами эксплицируется семантическая связь между текстом и заглавием, а анализ языковой догадки выявляет дополнительные ассоциации, которые можно оречевить в последующих речевых ситуациях. Раскрытая семантическая связь непременно имеет в тексте конкретные актуализаторы, которые могут быть лексическими, грамматическими, семантическими и др. Поиск и анализирование внутритекстовых актуализаторов активизирует имеющиеся языковые знания, в результате чего стимулируется запоминание. В завершение работы с заголовком студенты могут самостоятельно озаглавить текст, что даст возможность применить сформировавшиеся умения по нахождению узловых элементов содержания и использование их в функции заголовка. В итоге, учебный процесс получает новые качества нештампованности, динамичности, высокой степени оречевленности.

Универсальной чертой газетных текстов является оценочность, работа над которой также требует новых приемов и тем самым реализует принцип новизны. Оценочность задействована на начальном этапе

создания текста, что проявляется в проработке информации, в описании каких-либо фактов под определенным углом зрения с выбором специфических языковых средств. Она антропоцентрична по своему характеру и обусловлена позицией адресанта. Автор оценки становится участником коммуникации в рамках работы над оценочной структурой газетного текста. Перед студентами ставится задача выделения адресанта, его оценочной позиции, оценочной информации, которую он передает адресату. Все эти составляющие функционируют в пределах определенной речевой ситуации. Ситуация же осмысливается в контексте, в совокупности с иными ситуациями, которые в нем содержатся. Студентами выделяются ситуативные микроблоки и устанавливается связь между ними. При восприятии текста обучающийся должен сосредоточивать внимание на тех особенностях речевой ситуации, которые способствуют пониманию взаимосвязи между объективным и оценочным в содержании отдельных ситуаций и в тексте в целом.

Выделение в тексте оценочной информации является следующим этапом в работе с ней. Текст анализируется по принципу: автор выражает оценку, потому что информация является положительной или отрицательной. Этот аспект тесно связан с аксиологической составляющей оценки и аксиологической картиной мира студентов. На их соотношении можно проводить разные виды работ: от обсуждения до дискуссии. Далее осуществляется поиск и нахождение актуализаторов оценки, а ее оречевление приводит в формированию оценочных ситуаций. Например, положительную адъективную оценку можно передать глаголами хвалить, улучшать и др., затем трансформируя оценку с опорой на глаголы получить новую речевую ситуацию.

И последний, технический аспект в реализации принципа новизны в работе с газетным текстом – это газета как средство обучения. Привычный учебник заменяется газетой, в которой нет определенных заданий, нет явной запланированности. Это, на наш взгляд, стимулирует интерес студента к работе с газетным текстом.

В заключение следует отметить, что методические принципы не могут реализоваться изолированно. Все они взаимосвязаны, и только комплексное применение обеспечивает максимальную эффективность и продуктивность работы с газетным текстом, способствует формированию

текстовой компетентности учащихся и развитию практических навыков межкультурной коммуникации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: ИКАР, 2009.
2. Болотнова Н.С. Коммуникативная стилистика текста: словарь-тезаурис. – М.: Флинта: Наука, 2009.
3. Лейчик В.М. Использование газетных текстов при обучении русскому языку как иностранному // Вестник МАПРЯЛ, – М.: 2005. – № 45.
4. Лотман Ю.М. Статьи по семиотике культуры и искусства / Предисл. С.М. Даниэля, сост. Р.Г. Григорьева. – Спб.: Академический проект, 2002.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования: методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного / Е.И. Пассов, Н.Е. Кузовлева. – М.: Русский язык. Курсы, 2010.

ԻՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ – ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ՄԱՍՈՒԼԻ ՏԵՔՍՏԻ ՀԵՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ

Հոդվածում դիտարկվում են մամուլի տեքստի կիրառման միջոցները ուսերենի՝ որպես օտար լեզվի ուսուցման ընթացքում: Ներկայացվում են մամուլի տեքստի հետ աշխատելիս օգտագործվող հիմնական մեթոդական սկզբունքները նրա լեզվական և մշակութային ներուժի արդյունավետ յուրացման համար:

INNA HARUTYUNYAN – REALIZATION OF METHODOLOGICAL PRINCIPLES IN THE WORK WITH PRESS TEXT

The article considers the means of application of press text as a teaching/learning unit of RFL. The main methodological principles used in the work with press text for the efficient mastering of its language and cultural potential have been described in the article.

**ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАТЕГОРИИ ОДУШЕВЛЕННОСТИ /
НЕОДУШЕВЛЕННОСТИ С КАТЕГОРИЕЙ РОДА В
РУССКО-АРМЯНСКОЙ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ**

**ИННА АРУТЮНЯН
НИНА ГАРИБЯН**

Ключевые слова: грамматика, категория одушевленности/неодушевленности, категория рода, имя существительное

Изучение иностранного языка тесно и неразрывно связано с межкультурной коммуникацией. На каждом этапе освоения иностранного языка формируется перекресток культур, происходит систематизация языковых знаний, способствующая взаимодействию или диалогу культур, т.е. осуществляется обмен той культурной информацией, которую привносит, с одной стороны, изучаемый язык, с другой стороны, изучающие язык. Диалог культур, таким образом, представляет собой взаимодействие двух менталитетов.

Исследование проблем межъязыковой коммуникации в сопоставительном аспекте представляется актуальным. Это объясняется тем, что расхождения и различия языков и культур, существенные особенности языков выявляются при их сравнительном исследовании. «Все тонкости и вся глубина проблем межъязыковой и межкультурной коммуникации становятся особенно наглядными, а иногда и просто осознаваемыми, при сопоставлении иностранных языков с родными и чужой культуры со своей родной, привычной» [Тер-Минасова 2008: 41]. Сопоставительное изучение языков с целью выявления сходств и различий между ними выступает лингвистической базой в процессе обучения иностранному языку. Особенностью сопоставительного изучения языков является обязательная направленность на конкретный уровень языка, так как каждый уровень обладает специфическими свойствами. Выбор уровня языка направляет исследование на структуру данного уровня и определяет те аспекты, на которых строится

сопоставление. Исследование на лексическом уровне языка может предполагать двусторонний семантический анализ слова. Например, русские существительные *дело*, *работа* переводятся на армянский язык как *գործ*, *աշխատանք*; *заняться делом* / *գործով զբաղվել*, *физическая работа* / *Ֆիզիկական աշխատանք*. Однако слово *дело* в русском языке обозначает еще и событие, факт (например, *дело было осенью*, *это дело прошлое*), собрание документов, относящихся к какому-нибудь факту или лицу (например, *личное дело*, *папка для дел*) и др. При передачи указанных значений на армянский язык соотношение нарушается, так как словоупотребление тесно связано с тем культурным фоном, который заложен в семантике слова, и направляет изучение в функциональную сторону. Именно функциональные варианты передают внеязыковую информацию с культурным компонентом, для декодирования которого необходимо привлечение языкового анализа на грамматическом уровне.

Для правильной интерпретации «культурного слоя» языка важное значение имеет грамматика. Разное восприятие действительности требует соответствующих языковых средств для ее выражения, чем и обусловлено наличие тех или иных грамматических категорий в одном языке и их отсутствие в другом. Однако сводить сопоставление в рамках одной категории несколько нецелесообразно: подобное рассмотрение значительно суживает рамки языкового анализа и может привести лишь к констатации наличия или отсутствия исследуемой грамматической категории в сопоставляемом языке.

На грамматическом уровне исследования языковых явлений следует с пристальным вниманием рассматривать те категориальные явления, которые имеют особое значение в языке-эталоне, и применять системный подход, т.е. по возможности рассматривать грамматические категории во взаимосвязи. Так, одной из «проблемных» категорий русского языка в русско-армянской межкультурной коммуникации является категория рода, наделяющая все предметы окружающей действительности мужскими, женскими, нейтральными свойствами. Считается, что род является общей категорией для всех индоевропейских языков [Копелиович 1988: 11], она существовала в праславянском и праармянском (*նախահայերեն*) в оппозиции одушевленного и неодушевленного рода. В системе одушевленного рода противопоставлялись мужской и женский род.

Однако, как отмечает Бодуэн де Куртенэ, «некоторые языки, как, например, литовский и латышский, утратили различие одушевленного и неодушевленного; в других же, например, в армянском и новоперсидском вовсе отсутствует различие родов» [Бодуэн де Куртенэ 1963: 69]. О том, что в армянском языке существовало распределение слов по родам, пишет Г. Ачарян, приводя следующие примеры, слово *ինի* (*հարս* / *невеста*), будучи словом женского рода, в праязыке имело окончание -о, в армянском языке это окончание проявлялось в форме родительного падежа *ինոյ*, или *մուս* (*ծածկ* / *муха*) – *մոյ* [Ածառյալ 1957: 292]. После падения гласных в конце слова понятие рода в армянском языке перестало существовать. Указанные явления относятся к домесропскому периоду, но их следы сохранились и в армянском месропского периода, в частности в склонениях слов, обозначающих лица женского и мужского пола. Для слов, которые по происхождению относились к женскому роду присуще склонение на -եա, а для слов исторически мужского рода – склонение на -ո, например, слова, передающие значения естественного женского пола: *մարի* (*հավ*, *թխամար* / *курица*, *наседка*) – *րոծ*. *մարեաց*, *արի* (*ամուսինը մեռած կին* / *вдова*) – *րոծ*. *արեաց*; слова на -ուհի: *թագուհի* (*королева*) – *րոծ*. *թագուհեաց*, *սարկիսագուհի* (*дьяконисса*) – *րոծ*. *սարկիսագուհեաց*; наименования деревьев, которые в древних индоевропейских языках, а также в древнеармянском, были женского рода в силу своей плодотворности: *արմավենի* (*пальма*) – *արմավենեաց* и др., в противопоставление приведенным примерам слова, обозначающие значения естественного мужского пола, склоняются следующим образом: *որդի* (*сын*) – *րոծ*. *որդաց*, *անդի* (*тук* / *вол*) – *րոծ*. *անդաց* и др. [Ածառյալ 1957: 298] Для образования слов, называющих лицо по принадлежности к женскому полу существовали специальные словообразовательные элементы (*ուհի*, *ե*, *իս*, *իթայ*, *ի* и др.), из ряда которых в современном армянском остались только *ուհի* для образования имен собственных и нарицательных, например, *աշակերտուհի*, *բժշկուհի*, *հարևանուհի*, *հայուհի*, *Արմենուհի*, *Վարդուհի* и др., и *ե* / *ե* для образования женских имен, например, *Գայանե*, *Հրիստինե*, *Նարինե* и др.

Об отсутствии различения рода в современном армянском языке можно говорить на уровне выделения грамматических категорий, так как в плане выражения родовой оппозиции мужской / женский армянский

язык использует содержательный аспект значения слова. Семантика рода в армянском языке актуализируется внутри категории одушевленности для выражения разграничения по неграмматическому признаку пола, например, *հայր – մայր, փափհկ – փափհկ, եղբայր – քույր, փեսա – հարս* и др., и находит частичное выражение в категории неодушевленности для различения животных по признаку пола, например, *եղջերու – եղիկ, ցուլ – կուլ, արևը – հալ* и др. Эту связь значения рода с категорией одушевленности / неодушевленности целесообразно использовать в русско-армянской межъязыковой коммуникации.

В Академической грамматике 1980 года категория рода русского языка определяется как несловоизменяемая синтагматически выявляемая морфологическая категория. Ее образуют три ряда морфологических форм, в каждый из которых входят слова, объединенные общим для них морфологическим значением мужского, женского или среднего рода [АГ1 80: 465]. Морфологическое значение рода применимо к существительному выражается в способности определяться прилагательными с соответствующими флексиями в форме единственного числа, например: *добрый хозяин, добрый взгляд; добрая женщина, добрая улыбка; доброе слово*, и в способности существительного к координации со сказуемым, выраженным глаголом в форме прошедшего времени или сослагательного наклонения, полным и кратким прилагательным или причастием в форме именительного падежа единственного числа, например: *Дождь пошел; Машина подъехала; Рассказ интересен* и т.д. Знание системы флексий недостаточно для различения рода: в русском языке, к примеру, слова с нулевой флексией в форме именительного падежа единственного числа или слова с флексией –а могут относиться к категории мужского и женского рода (*дождь – муж. р. / тетрадь – жен. р.; юноша – муж. р. / сестра – жен. р.*); специфичными в своем родовом разграничении являются слова общего рода, род которых актуализируется при функционировании в определительных словосочетаниях или в предложениях (*маленький плакса / маленькая плакса; Шалунишка разбил вазу / Шалунишка разбила вазу*). Эти и другие явления создают дополнительные трудности при употреблении русского языка армяноязычной аудиторией.

Категория рода в русском языке находит свое выражение и на словообразовательном уровне. Так, суффиксы *-ость* (*жалость*), *-от* (*быстрота*), *-изн* (*новизна*) и т.п. указывают на женский род, суффиксы *-ник* (*школьник*), *-чик* (*переводчик*), *-тель* (*спасатель*) и т.п. являются показателями мужского рода, *-ств* (*-еств*) (*посольство, божество*), *-ени* (*-ни*) (*спасение*) и др. указывают на средний род. В армянском языке словообразовательные ресурсы группируются внутри класса одушевленных предметов. Так, в армянском языке существительные, обозначающие действующее лицо, образовывались при помощи суффикса *օղ<աղ*, который синонимичен суффиксу *-tel-* в старославянском языке (русс. писатель) [Ածաղյա՛ն 2013: 31]. Суффиксы *-աղ*, *-եղ*, *-ղ* участвуют в образовании одушевленных существительных, называющих лицо по месту жительства: *երևանաղ*, *Վրացաղ* и др. Исторически слова с данным суффиксом склонялись по типу мужского склонения, например, *երրաշեղ* (*иудей*) - *род. երրաշեղոց* [Ածաղյա՛ն 1957: 299]. Суффикс *-որդ* используется при образовании существительных, обозначающих лицо по роду занятия: *ծախաշարհորդ*, *լրդորդ*, *միջնորդ* и др. [Աբեղյա՛ն 1974: 216]

Реальное значение рода находит свое выражение во взаимодействии с категорией одушевленности / неодушевленности: «рядом с грамматическими представлениями о роде в нас живет и сознание реальных родовых представлений, зависящих от наших представлений о естественном поле живых существ» [Виноградов 2001: 62]. Это и есть точка соприкосновения в интерпретации рода для русского и армянского языков.

Начало развития категории одушевленности относится к праславянской эпохе, а основные процессы в ее становлении – уже к эпохе существования древнерусского языка, причем окончательное укрепление данной категории произошло в поздний исторический период.

Относительно причин медленности протекания процесса становления категории одушевленности высказывалось предположение, что форму родительного-винительного падежа раньше всего получили слова мужского рода, обозначающие лиц в единственном числе, причем это были лишь те слова, которые обозначали социально полноправных

людей (*князь, господин* и т.п.); и в то же время старая форма винительного падежа сохранялась у существительных мужского рода, обозначавших зависимых людей, куда относились и дети (*отрок, раб* и даже *сын*). Ср. такие формы в памятниках: *а сынъ остави Новегороде, посла к нимъ сынъ свои, но: поищемъ собе князя, слати ти своего мужа*.

В 14 в. категория одушевленности проникает во множественное число. Однако и во множественном числе процесс охватил первоначально лишь слова мужского рода, обозначавшие лиц, например, *пожаловаль есмь соколниковъ, победита деревлянь* и др. Несколько позже (приблизительно в 16 в.) категория одушевленности укрепилась во множественном числе и для слов женского рода, обозначающих лиц, у которых исконно во множественном числе формы именительного и винительного падежей не различались, например, *и рабынь наоучити, жонокъ и девакъ ноказуетъ* и др. Наконец, только в 17 в., да и то еще не окончательно, категория одушевленности охватила слова, обозначавшие и другие живые существа, и тем самым полностью укрепилась в русском языке, например, *птиць прикормить, лошадей коупить* и др. [Кретьова, Собинникова 1987]

Следы старых отношений в современном языке очень незначительны. К ним относится наречие *замуж*, возникшее из сочетания предлога *за* с формой винительного падежа, равной именительному падежу (*муж*) (ср. *выйти замуж и заступиться за мужа*), а также такие конструкции, как *выйти в люди, брать в жены, быть избранным в депутаты*.

Категория одушевленности/неодушевленности существительных в русском языке является категорией лексико-грамматической. Ее взаимодействие с категорией рода проявляется в следующем: одушевленными являются существительные мужского и женского рода, указывающие на людей и животных, а неодушевленными – существительные мужского и женского рода, называющие все остальные предметы и явления, и существительные среднего рода. Одушевленных существительных среднего рода очень мало: *дитя, лицо* (в значении *личность*), *чудовище, существо*, названия групп или классов животных – *насекомое, млекопитающее* и др. Такое распределение, конечно, очень

общее, так как грамматическими признаками одушевленности могут обладать слова, семантически не относящиеся к понятиям о живом, например, *валет, кукла, покойник* и др. Кроме того, при переносе качеств неживого предмета на лицо происходит метафорическая номинация и слово наделяется морфологическими признаками одушевленности, например, *пень* в значении нижней части ствола срубленного дерева является существительным неодушевленным, и *пень* в значении тупой бесчувственный человек, при словоизменении «ведет себя» как одушевленное существительное. Подобные слова, как правило, носят отрицательную оценочную коннотацию.

Грамматическим выражением категории одушевленности / неодушевленности служит форма винительного падежа существительных мужского рода единственного числа, а во множественном числе - у существительных всех родов. У одушевленных форма винительного падежа совпадает с родительным падежом (*нет студента – вижу студента, нет девочек – вижу девочек*), а у неодушевленных существительных винительный падеж совпадает с именительным падежом (*сосны растут – вижу сосны*).

В армянском языке, как было указано выше, взаимосвязь одушевленности со значением рода представлена несколько иначе: одушевленными являются существительные со значением лица, все остальные существительные, наименования животных в том числе, являются неодушевленными. Данное явление находит свое морфологическое выражение в форме винительного падежа (հայցական հոլով): форма винительного падежа одушевленных существительных совпадает с формой дательного (ստրկական հոլով), а неодушевленных с формой именительного (նախնական հոլով), например, *նիւնտղին, գիրքը*. Такая системность имеет двунаправленные нарушения. В случае употребления неодушевленных существительных для обозначения лица происходит необходимая грамматикализация, как и в русском языке. Так, например, *Այդով մեծ դդով տեսա / Այդ դդովին տեսա փողոցով*. В первом предложении слово *դդով* / *тыква* в значении овощ в морфологической форме винительного падежа = именительному, а во втором предложении то же слово в значении глупый человек в морфологической форме винительного падежа = дательному. Во втором

предложении нашло отражение явление персонификации как семантической, так и грамматической, т.е. грамматически выраженной. В основе грамматической персонификации лежат собственно языковые механизмы, а семантическая связана с культурным фактором, с тем, какие значения вкладывают в тот или иной предмет представители разных культур. В армянском языке наблюдается и обратное явление – деперсонификация, которая выражается только на грамматическом уровне, т.е. слово сохраняет значение лица, но получает грамматическое оформление неодушевленного предмета. Например, Համալսարգիչը նորոգելու համար մասնագետը եմ հրավիրել / Համալսարգիչը նորոգելու համար հրավիրել եմ մասնագետին. В русском языке схожее явление не наблюдается.

Проведенное небольшое исследование показывает взаимодействие категории одушевленности/неодушевленности с категорией рода в русском языке и специфику проявления связи категории одушевленности/неодушевленности со значением рода в армянском языке в системе имен существительных. Представленный языковой материал свидетельствует о расхождении в разделении мира на одушевленные и неодушевленные предметы и подчеркивает тесную связь со значением рода в русско-армянской межкультурной коммуникации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию. Том 1. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1963. – 384 с.
2. Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / Под. ред. Г.А. Золотовой. – 4-е изд. – М.: Русский язык, 2001. – 720 с.
3. Копелиович А.Б. Очерки по истории грамматического рода. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1988. – 120 с.
4. Кретьова В.Н., Собинникова В.И. Историческое комментирование фонетики и грамматики русского языка. Воронеж, Изд-во Воронежского ун-та, 1987. – 120 с.
5. Русская грамматика в 2-х томах. М.: Наука, 1980, Т. 1. – 783 с.

6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Изд-во МГУ, 2008. – 352 с.
7. Աբեղյան Մ. Երկեր, Հ. 2. Հայոց լեզվի տեսություն, Երևան: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1974, 848 էջ:
8. Աճառյան Հ. Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, Հտ. 3 / խմբ.՝ պրոֆ. Էդ. Աղայան. ՀՍՍՌ ԳԱ Լեզվի ին-տ., Երևան: ՀՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1957, 1030 էջ:
9. Աճառյան Հ. Հայոց լեզվի պատմություն, Մաս 1-ին, Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2013, 366 էջ:

ԻՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, ՆԻՆԱ ՂԱՐԻԲՅԱՆ – ՇՆՉԱՎՈՐԻ/ԱՆՇՈՒՆՉԻ ԵՎ ՍԵՌԻ ԿԱՐԳԵՐԻ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Հոդվածում դիտարկվում է շնչավորի/անշունչի և սեռի կարգերի կապը ռուսերենում՝ հայերենի զուգադրությամբ: Հատուկ ուշադրություն է դարձվում միջլեզվական ընդհանրություններին, որոնք նպաստում են միջմշակութային երկխոսության կայացմանը:

INNA HARUTYUNYAN, NINA GHARIBYAN – THE INTERACTION OF ANIMATE/INANIMATE AND GENDER CATEGORIES IN RUSSIAN AND ARMENIAN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION

The article considers the relationship of grammatical categories of animate/inanimate and gender in Russian in comparison with Armenian. Special attention is paid to cross-language similarities, that help in the formation of intercultural dialogue.

UDC 811.13

STRUCTURAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF BIBLICISMS IN MODERN ENGLISH

ARPINE HOVHANNISYAN

Key words: phraseological units of Biblical origin, evocative use, semantic nature, dual nature, functional character, variability

Phraseological units are exclusive tools for expressing complex ideas by aptness, laconic brevity and emotive colouring. Using and understanding these units often requires intellectual potential, knowledge of history or literature. Yet due to frequent recurrence more often we tend to use idioms and phraseological units unknowingly, ignorant of their origin.

Naming certain specific features of phraseological units of religious, namely Biblical origin, it should be stated that the kind of language a speech community uses for the expression of its religious beliefs on public or private occasions is usually one of the most distinctive varieties it possesses. Very often it is so removed from the language of everyday conversation as to be almost unintelligible, save only to the initiated minority.

English of religion is definitely to be first studied in its primary domain and meaning, within its own context, i.e. in a church or similar building, or in surroundings which are religious in character. The results of such study will reveal that there are different kinds of religious language, such as liturgical language, language of sermons, theological discourse, which are different in form and function, though there are overlaps between these areas and obviously they share a great deal of vocabulary and biblical quotations. However, the differences existing between different kinds of religious language are more striking than the similarities. There is a particular cultural and linguistic background to any type of religious language, which exerts a unique range of restrictions on the choice of forms to be used. However, our current study does not pursue the aim of revealing the above mentioned peculiarities within this work. Considering the semantic peculiarities of different kinds of religious language, there is a clear linguistic centre to which all lexical items can be ultimately referred to, namely, the

term “God”. It is the case that the meaning of the whole derives from, and can be determined only by reference to this concept of “God”.

There are several reasons for studying English of religion, and the major one is the fact that the linguistic importance of biblical language is not restricted to religious situations. The fact is that religious language has a cultural, functional and linguistic impact, which through centuries has expanded beyond the original religious context in which it appears.

The major pointer for the present study lies in the necessity to disseminate the vast number of traditional biblical phrases which inevitably pass into general usage, for example “daily bread”, “the apple of Sodom”, “no man can serve two masters”, “the Promised Land”, “prodigal son”, etc. A number of linguistic investigations are devoted to the Bible as the prime source for idioms, proverbs, phrases, direct or transformed quotations not only in English but other languages as well. In the recent works of many scholars a special significance is given to the translation issues of the units under investigation. Because of their recurrence and emphatic force, such proverbs, idioms and phrases are very important for translators and interpreters. Phraseological units, which come from the Bible, are sometimes not identical in their translation in the different languages and every translator is to develop deep insight in the sphere to find an adequate equivalent of the phrase that is normally used in the target language for a given occasion.

However, within the present work we pursue the aim to **a)** qualify the Biblicisms according to the existing classifications that we choose most prominent for them, **b)** to disclose the diverse semantic nature of the Biblicisms in modern English, with special focus on the changes and variants of form and meaning. Investigations and studies reveal the dual character of the role of Biblicisms in many aspects.

The secularization of the people has taken its stable course in almost all the Christian countries throughout centuries now, which has led to some degree of ignorance of the Christian religion and consequently of the Bible. Therefore, it is remarkable that the phraseological fusions, unities, combinations and expressions that originate from the Holy Scriptures are rather frequently used nowadays, however usually without proper comprehension of their actual original meaning. We can boldly state that the

use of Biblicisms does not necessarily mean the knowledge of the facts that caused their emergence in the language.

On the other hand, in recent years the Institute of Religion has acquired a role different from the one it used to exercise earlier in history – and this is a more practical, popular and to some extent more “secular” role. Religion nowadays is woven more deeply into the fabric of social life than ever before: Mass Media, politics, literature are spiced up, in some cases even saturated with traditional expressions or idioms from the Holy Bible, as an indisputable source of virtue and moral norms. Another protruding marker of expansion of religious discourse beyond its scope is the rising interest in the fiction books and Hollywood movies with religious context in modern interpretation, such as Dan Brown’s famous novels *The Da Vinci Code*, *Angels and Demons*, *The Lost Symbol*, *Inferno*, etc., to name just some, or such popular movies as *Bruce Almighty*, starring with Jim Karrey, *Constantine*, with Keanu Reeves, *The Rite*, with Anthony Hopkins, *Season of the Witch*, with Nicolas Cage and many others.

In everyday modern life proverbs and phrases of Biblical origin are often used aiming at denoting contemporary phenomena, for example “to keep as the apple of one’s eye”, Deuteronomy 32.10, is used in the meaning “to cherish, to keep something very carefully”, “crown of thorns”, Matthew 27.29, is used as a symbol of suffering or “alpha and omega”, Revelation 1.8, is understood as the very beginning of something, “the book of life”, Revelation 3.5, is used in the meaning of “the life”, “He who is not with me is against me”, Matthew 12.30, is very often employed in nowadays political discourse.

Thus the phraseological units of Biblical origin effectively function in the language along with other phraseological units and present an inseparable constituent part of the system of idiomatic expressions.

In the English-Russian Phraseological Dictionary by A.V. Kunin [Kunin:1970] we have retrieved **101 Biblicisms**, which in their number form unequal groups based on the classification of idioms by two great scholars – Victor Vinogradov [Vinogrov:1977] and Irina Arnold [Arnold:1986], we have chosen.

According to Professor Vinogradov these idioms are sorted into:

- 34 phraseological fusions: *cast one's lot with smb; eat one's own flesh; eat the fat of the land, etc.*
- 26 phraseological unities: *a Juda's kiss; bear one's cross; a labour of love, etc.*
- 26 phraseological combinations: *come to light; eye for eye; dust and ashes; have itching ears, etc.*
- 15 phraseological expressions: *a living dog is better than a dead lion; can the leopard change his spots, etc.*

It can be stated that the dominant part of Biblicisms is represented by the phraseological fusions. While the number of phraseological expressions turned to be the smallest in number, presenting only 15% of the total selection.

According to the classification offered by Professor Arnold the following groups are marked:

- 50 verbal phrases: *to rule with a heavy hand, to smite hip and thigh, etc.*
- 35 nominal phrases: *death in the pot, the Fall, etc.*
- 5 adverbial phrases: *at the eleventh hour, behind the veil, etc.*
- 11 complete sentences: *Answer a fool according to his folly. etc.*

It may be concluded that the English Biblicisms are mostly of verbal nature, hence they are used to denote some action. The teaching and discipling in the Biblical idioms is revealed in a number of full sentences, in which idiomatic proverbs of Biblical origin are represented, although there is no such constituent element as a "complete sentence" in the classification suggested neither by Professor Arnold, nor Professor Vinogradov. The fact that structural classification reveals that among Biblicisms verbal phrases are predominant in quantity, affirms a high potential of the idioms to have a functional character.

Based on the analysis of the classifications and structural analyses of phraseological units of Biblical origin offered by different scholars it may be concluded that the most prominent semantic peculiarity of Biblicisms consists

in the high degree of their semantic unification, due to their emphatic, sometimes metaphoric force. However, there is another case of dual character of Biblicisms we have encountered in this respect. Phraseological units of Biblical origin have the tendency of changing the form or the order of components. Thus the Biblicisms, due to the mobility of syntactic ties between the components, undergo occasional changes of the component structure, which in the course of time even acquire stability in speech and as a result become fixed in dictionaries as phraseological variants.

According to the types of their variability phraseological units can be classified into: a) grammatical variants (morphological/morphological-syntactical), b) lexical variants (verbal/substantive/adjectival, prepositional), c) quantitative variants (reduced-quantitative/extended-quantitative) and d) mixed variants [Fedulenkova 1996:92].

Grammatical variants or transformations among phraseological units of Biblical origin are not large in number and basically consist in changing the category of number of one of components in substantive idioms or using flexion “-s/-es” in the third person singular instead of “-eth”.

For example, the idiom “to be in deep waters”, originated from the Psalm 69:2, has the meaning “to be in difficulty, in distress, in a situation with obscure and menacing possibilities” [Webster’s 1986:589], just as its morphological variant “to be in deep water”, which differs only in the morphological form of the substantive component “water” instead of “waters”. In modern English the Biblical variant with the substantive component in the plural “waters” is hardly ever used. This fact can be retrieved both in literature and in New Living Translation of the Bible [Holy Bible:2006] in contrast to the King James Bible version [Holy Bible:2010]:

e.g.: Deeper and deeper I sink into the mire; I can’t find a foothold. I am in deep water, and the floods overwhelm me. [Psalm 2006:69:2]

As for the morphological variability of verbal components in Biblical phrases, as mentioned above, it comes to change the ending in the third person singular from “-eth” to “-es” as in “pride goeth before a fall” [Proverbs 16:18] with “pride goes before a fall” in the meaning “a person who behaves in a proud and impatient manner is likely to suffer an early misfortune” [Courtney 1983:244]. This Biblicism has also developed a lexical variant in which the verbal component “goes” changes for “comes”:

It should be pointed out that morphological variability in substantive idioms of some Biblicisms have developed by means of acquiring, but not losing plurality of the noun component as in the cases: “out of the mouth of babes and sucklings” [Psalms 8:2] and its variant “out of the mouths of babes and sucklings” with the meaning “babies are unable of telling lies” or “the power of darkness” [Colossians 1:13] and its variant “the powers of darkness” with the meaning “some dangerous, menacing force”. This type of morphological variability can also be illustrated by the frequently used Biblicism “strengthen somebody's hand” [I Samuel 23:16] in the meaning “increase somebody's power to do something in the face of opposition or competition”, which in literature is used as “strengthen somebody's hands”.

Some phraseological units develop **morphological-syntactical variants**. The essence of the morphological-syntactic variability lies in the following transformation: the prepositional attribute expressed by the noun in the Genitive case or by the possessive pronoun is changed for the postpositional nominal or participial attribute or vice versa. For example, the Biblicism “the land of promise” [Hebrews 11:9] acquires its morphological-syntactical variant “the promised land” that retains the meaning of the original phrase - “heaven or an earthly place, situation or condition where people are promised, and hope to get, happiness and security...” [Cowie 1984:466].

Lexical variants are most widely spread among Biblicisms with variable verbal components, e.g.: “ask for bread and be given a stone” [Matthew 7:9] and “ask for bread and receive a stone”; “tread under foot” [Isaiah 25:10] and “trample under foot”. The Biblicism “cast (in) one's lot with somebody” [Proverbs 1:14] acquired its lexical variant “throw in one's lot with somebody” having the identical meaning “to associate oneself with for good or ill, share the fortune of, take the side of, align oneself with” [Webster's 1986:348].

Some Biblicisms acquire four or even more verbal variants, e.g.: the phraseological unit '**stop one's ears**' [Psalms 58:4] and its synonym 'turn a deaf ear to something' were borrowed from the Bible with the meaning 'not to take notice of, to refuse to listen to' [Seidl 1983:193] but in the course of time they developed their lexical and lexical-quantitative variants: 'close one's ears to something', 'shut one's ears to something', 'seal one's ears to something'.

The Biblicism '**proclaim upon the housetops**' [Luke 12:3] gave rise to three more lexical variants "cry from the housetops", "declare from the rooftops", "shout from the house-tops" with the identical meaning "to let everybody know (a piece of information)" [Longman 1996:172].

Substantive components undergo variability much more seldom and that testifies to a greater stability of the biblical idioms they belong to, e.g.: the idiom 'a drop in the bucket' that was derived from the Biblicism "a drop of a bucket" [Isaiah 40:15] develops the variant "a drop in the ocean" having the identical meaning "something of inconsiderable value, importance, esp. as compared with something larger in total or in kind" [Cowie 1984:159].

The idiom '**a lion in the way**' [Proverbs 25:13] was borrowed from the Bible with the meaning "a difficulty or obstacle (real or supposed) given as a reason/ excuse for not doing something" [Cowie 1984:358] and in the course of time it developed the substantive variant "a lion in the path" having the identical meaning.

Adjectival components are subjected to variability occasionally, e.g.: the Biblicism "shining light" [John 5:35] obtains its variant "leading light" having the identical meaning in both contexts "outstandingly good in any field of activity" [Cowie 1984:497].

Prepositional variants and mixed variants

Prepositional components of Biblicisms are also variable, e.g.: "shake the dust from/ off one's feet" [Matthew 10:14]. But the prepositional variability is often combined with some other kind of variability, e.g.: in the idioms "a brand plucked out of the fire" [Zechariah 3:2] and "a brand from the fire" it is combined with the reduced quantitative variability and in "a brand from the burning" it is combined with the reduced quantitative-lexical variability.

The **extended quantitative variability** is also characteristic of Biblicisms. It consists in increasing the number of components of the given phraseological unit and retaining the invariant of meaning, e.g.: the Biblicism "clean hands" [Psalm 23:4] acquires the extended variant "one's hands are clean".

The mixed type of variability may be also represented by the following phraseological units of Biblical origin: "blind leaders of the blind" [Matthew 15:14] - "the blind leading the blind", "labourers in somebody's vineyard" [Matthew 20:1] - "labourers in the vineyard"; "bone of one's bones and flesh

of one's flesh" [Genesis 2:23] – “bone of the bone and flesh of the flesh”, “lift up one's heart" [II Chronicles 17:6] – “take heart” and “take heart of grace”, etc.

To sum up our studies, it is remarkable to notice that Biblicisms cannot but bear reference to the concept of “God”, no matter whether used knowingly or ignorant of their original domain or facts that caused their emergence in the language.

Another conclusion is that there is a strong ethical component in phraseological units of Biblical origin – they may be classified into two unequal groups, the greater one of which is directed to censuring human vices and faults and the smaller one - to lauding, praising their virtues.

It is also remarkable that in spite of the fact that in the present era of technological advancement when humanity tends to adhere to science for the solution of possible head scratchers, religious context, namely phraseological units of Biblical origin, are often used in modern speech aiming at denoting contemporary phenomena in fresh interpretations due to a great emphatic force and offering variants to suit each circumstance. Phraseological units of Biblical origin are susceptible to changes and modifications of both meaning and form that makes it easier to create a neater expression of the emotional state or attitude towards people, objects and nature in the contemporary understanding.

REFERENCES

1. Collins Cobuild Dictionary of Idioms. 1995. London: Harper Collins Publishers.
2. Courtney R. 1983. Longman Dictionary of Phrasal Verbs. Harlow: Longman Group Limited.
3. Cowie A.P., Mackin R., McCaig I.R. 1984. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. In 2 vol. Oxford: Oxford University Press.
4. Fedulenkova T.N. 1997. Biblical Phraseology: Types of Variability // Россия и Восток: Филология и философия. Омск. 115-118.
5. Longman Dictionary of English Idioms. 1996. Prepared by Laurence Urdang Associates Ltd for Longman Group Ltd, Harlow, London.

6. Seidl J., McMordie W. 1983. English Idioms and How to Use Them. Oxford: Oxford University Press.
7. Webster's Third New International Dictionary: The Definitive Merriam-Webster Unabridged Dictionary of the English Language. 1986. Springfield: Merriam-Webster INC., Publishers.
8. The Holy Bible, King James Version Hardcover – Large Print, February 28, 2010 by Zondervan (Author)
9. The Holy Bible, New Living Translation by Tyndale Paperback, March 1, 2006 by Tyndale (Producer)
10. Арнольд И.В. Лексикология современного англ. языка: [Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.]. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 1986. – 295с.
11. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке // Виноградов В.В. Избр. труды. Лексикология и лексикография. – М., 1977. – С. 140-161.
12. Кунин А.В. Английская фразеология. (Теорет. курс.) М., «Высшая школа», 1970. – 343с.
13. Федуленикова Т.Н., Гирич О.В. Вариантность фразеологизмов библейского происхождения // Проблемы прикладной лингвистики: Сб. материалов семинара. Пенза. 1996.

ԱՐՓԻՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ - ԲԻԲԼԻԱԿԱՆ ԾԱԳՄԱՆ ԴԱՐՁՎԱԾԱՅԻՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱԻՄԱՏԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ

Սույն հոդվածի շրջանակներում ուսումնասիրում ենք աստվածաշնչյան ծագում ունեցող դարձվածային միավորների որոշ կառուցվածքային առանձնահատկություններ՝ հիմնվելով մի շարք լեզվաբանների կողմից առաջարկվող դասակարգման վրա: Հետազոտվում են նաև տվյալ միավորների իմաստային առանձնահատկությունները, ինչպես նաև ժամանակակից երևույթներն ավելի ճշգրիտ և դիպուկ նկարագրելու նպատակով՝ դարձվածային միավորների քերականական, բառային և քանական տարբերակային փոփոխությունները:

АРПИНЕ ОГАНЕСЯН - СТРУКТУРНО - СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ БИБЛИЦИЗМОВ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В настоящей статье мы рассматриваем некоторые структурные особенности фразеологических единиц библейского происхождения, на основе классификаций предложенных рядом лингвистов. Нами также исследованы семантические характеристики данных единиц, с учетом грамматических, лексических и количественных вариативных изменений для более точного восприятия современных явлений.

ՀՏԴ 491.99(09)

**ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱԽՏԱՎՈՐՆԵՐ՝
ԽՈՐԵՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՏԵՓԱՆԵ ԵՎ ԳԱՐԵԳԻՆ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆՑ**

ԱՐՈՒՍՅԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

<<Տգիտությունն ամեն տեսակ ներքին և արտաքին թշնամիներից ավելի վտանգավոր է, ուստի ոչինչ չպիտի խնայել ո՛չ նյութական միջոցներ, ո՛չ աշխատություն, ո՛չ բարոյական ազդեցություն թշնամուն հաղթելու համար: Միայն ազգային դպրոցը կարող է պատրաստել ազգի համար անձնուրաց և քաջազն մշակներ. միայն ազգային դպրոցի մեջ է մեր փրկությունը>>:

Խորեն Ստեփանե

Հիմնաբառեր՝ հայ, դպրոց, մանկավարժություն, Խորեն վարդապետ, Ստեփանե, Գարեգին Հովսեփյանց

Դպրոցը և կրթությունը կարևոր նշանակություն ստացան 19-րդ դարի 2-րդ կեսին Արևելահայաստանում. հայ ժողովուրդը զրկված էր ազգային, քաղաքական, լուսավորական գործունեության հնարավորությունից՝ պետականությունից, ուստի հայ ժողովուրդն իր հավաքական գոյությունը խարսխում էր հիմնականում հոգևոր և բարոյական արժեքների շուրջ:

Հայ մտավորականները՝ աշխարհիկ ու հոգևոր գործիչները, անկախ իրենց քաղաքական, գաղափարական կողմնորոշումների, գիտակցում էին, որ առանց ազգային դպրոցի և ազգային դաստիարակության անհնար է ազգին միավորել, համախմբել մեկ գաղափարի շուրջ, տանել ինքնաճանաչողության և ազգային զարթոնքի: Ժամանակի անդրադարձների վերլուծությամբ՝ կփորձենք ներկայացնել ՀՊԱԱ- ի համապատասխան վավերագրերում,

փաստաթղթերում պահպանված նյութերը, որոնք վերաբերում են 1837թ. բացված Երևանի թեմական հոգևոր դպրոցի պատմությանը՝ դպրոցում լուրջ դերակատարություն ունեցած երկու մեծ հայերի՝ Խորեն վարդապետ Ստեփաննի և Գարեգին Հովսեփյանցի բեղմնավոր գիտամանկավարժական գործունեությանը: Նորություն չէ, որ 19-րդ դարի 2-րդ կեսին մեր ազգային դպրոցի ձևավորմանն ու զարգացմանը նպաստել են Ռուսաստանում և Եվրոպայում կրթություն ստացած մի շարք մտավորականներ՝ աշխարհիկ ու հոգևոր գործիչներ, որոնք հսկայական աշխատանք են կատարել ազգային դպրոցներում կրթության բովանդակության, ուսումնական ծրագրերի ու պլանների մշակման, դպրոցին նոր բովանդակություն հաղորդելու, ազգային ոգով և համամարդկային արժեքներով դաստիարակելու ուղղությամբ: Այս դիտարկման հարթույթում մեծ է եվրոպական կրթություն ստացած, թարգմանիչ [5], հասարակական գործիչ [6], մանկավարժ Խորեն վ. Ստեփաննի դերը Երևանի հայոց հոգևոր թեմական դպրոցում: Թեմական դպրոցի կյանքում կարևորվում էր հատկապես տեսուչների ընտրությունը. միշտ չէր, որ տեսուչները համապատասխանում էին իրենց կոչմանը:

Արխիվային փաստաթղթերից երևում է Երևանի թեմական դպրոցում տեսուչների, ուսուցիչների, հոգաբարձուների փոխադարձ բանասարկությունները, գրպարտությունները, անհանդուրժողական և թշնամական վերաբերմունքը միմյանց նկատմամբ, որը չէր կարող բացասաբար չանդրադառնալ դպրոցի ուսումնադաստիարակչական գործընթացի և բարոյահոգեբանական մթնոլորտի վրա:

Երևանի թեմական դպրոցի տարեգրության մեջ 1863թ. կարելի էր ճգնաժամային համարել, երբ Գևորգ 4-րդ Դպրոցատեր կաթողիկոսը դպրոցի տեսուչ է նշանակում Խորեն վարդապետ Ստեփաննին:

Ստեփաննի ողջ գիտակցական կյանքը սեր և նվիրում է եղել իր ժողովրդի կրթության և լուսավորության գործին: Լինելով անսասան ոգու և մտքի տեր՝ Ստեփաննեն տակավին երիտասարդ էր, երբ վարդապետ օծվեց, սև սքեմ հագավ, որպեսզի իրավական հիմքեր ձեռք բերեր՝ մասնակցելու ազգային դպրոցի հիմնադրմանն ու զարգացմանը:

Թվում էր՝ թեմական դպրոցը երբեք չի կարողանալու դուրս գալ ուսումնական, տնտեսական, բարոյահոգեբանական այդ ծանր վիճակից. այդ ամենը, ըստ Ստեփաննի, հետևանք էր նաև երևանյան

հասարակության անտարբերության, որը ոչինչ չէր ձեռնարկում իր դպրոցը պահելու–պահպանելու, իր դպրոցին օգնելու համար, և վերջապես Երևանի թեմական դպրոցը ներակայացնում էր իրեն պահող հասարակության իրական պատկերը [1, էջ 106]: Գալով Երևան, տեսնելով այս ամենը Ստեփանեն բնութագրում է. «<Չորս կողմը թագավորում էր վիատությունն ու անտարբերությունը դեպի դպրոցը, անձնական շահերը ողողել են հասարակական գործիչներին>> [4, էջ211]:

Այդ ժամանակ էր, որ Խորեն վարդապետը սկսում է գործել: Ստեփանեն իր համարձակությամբ, նվիրվածությամբ, հռետորական տաղանդի շնորհիվ (այսպես է որակել Լեոն) կարողանում է համախմբել և սթափեցնել երևանցիներին. Խորեն վարդապետն առաջարկում է հասարակությանը մոտենալ դպրոցին, հետևել նրա կյանքին: Նա գտնում էր, որ հասարակության ամենազլխավոր գործերից և պարտականություններից մեկը ազգային դպրոցն է, պետք է ծառայել ազգային դպրոցին, ասում է Խորեն վարդապետը, ամենքս, յուրաքանչյուրս մեր կարողությամբ. հարուստն իր հարստությամբ, գիտնականն իր գիտությամբ, իշխանավորն իր իշխանությամբ [3]:

Դպրոցի առաջադիմության անհրաժեշտ պայմաններից մեկը նրա կարծիքով դպրոց-ընտանիք-հասարակություն համագործակցություն է, ուսուցիչ-ծնող փոխադարձ պատասխանատվությունը՝ երեխայի դաստիարակության գործում: Խորեն վարդապետը ցավով էր տեսնում, որ իր ժամանակի ծնողներից շատերը չեն գիտակցում կրթության իրական արժեքը, թերահավատ են գիտության և արվեստների հասարակական դերակատարմանը, նրանք կրթությունը ընդունում են այն չափով, ինչ չափով այն նյութական շահ կբերի իրենց զավակներին:

Ստեփանեի կարծիքով կրթության իրական նպատակը ոչ միայն երեխային գիտելիքներ հաղորդելն է, նրանց կարողություններով զինելը, այլ մտածել սովորեցնելն է, բարոյական ազնիվ նկարագիր ունցող մարդ դաստիարակելն է: Ի դեպ այստեղ տեղին է հիշել Պլուտարքոսի հետևյալ միտքը. «<Առանց սովորելու անկարելի է առաքինության մեջ կրթվել>>:

Թեմական դպրոցի մանկավարժական ժողովներում Խորեն Ստեփանեն ուսուցիչների հետ առաջ էր քաշում ազգային դպրոցի զարգացմանը վերաբերող կարևորագույն հարցեր, բազմաթիվ տեսական և գործնական մանկավարժական առաջավոր դրույթներ, կարևորում էր

նաև ուսուցիչների ինքնակրթության, ինքնազարգացման և վերապատրաստման անհրաժեշտությունը:

Ստեփանեն վերափոխում է թեմական դպրոցի կրթության բովանդակությունը՝ այն համապատասխանեցնելով տվյալ ժամանակաշրջանի պահանջներին, առաջադրված կրթալուսավորական, հասարակական խնդիրներին: Ստեփանենի կարծիքով յուրաքանչյուր ուսուցչի պարտքն է հիշել, որ պշակերտների ընդունակությունները և ուժերը փոխադարձ ներգործության մեջ են գտնվում՝ մարմինը, հոգին, հիշողությունը, միտքը, զգացմունքները, կամքը կազմում են ներդաշնակ ամբողջություն. ամեն կերպ պետք է նպաստել այդ ուժերի բացահայտմանն ու զարգացմանը:

Խորեն վարդապետը առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնում հատկապես բարոյական դաստիարակությանը, այն համարելով մարդու բարոյական նկարագրի ձևավորման պայման: Նա առաջարկում է թեմական դպրոցում դասավանդվող առարկաները մոտեցնել այս գաղափարին, դպրոցում սաներին գիտելիքներից և կարողությունների գատ՝ սերմանել ազնվություն, բարություն, գթասրտություն, ազգասիրություն. իր խոսքերով ասած չարության փոխարեն՝ պայծառ և լուսավոր հայացք, երկչոտության և հարմարվողականության փոխարեն՝ ճշմարտություն ասելու խիզախում:

Ստեփանեն գտնում էր, որ դաստիարակությունը պատմական որոշակի զարգացումների արդյունք է. ժամանակի միջով և ժամանակի մաղով անցնում՝ ճշմարտվում են բոլոր արժեքները, ուստի ժամանակի չափումների անդրադարձումներով կրթության և դաստիարակության խնդիրները պետք կապել հասարակական կյանքի զարգացման գաղափարի հետ: Իս. Ստեփանեի կյանքի ու ժամանակի այս բացահայտումները ուղղակիորեն աղերսներ ունեն թումանյանական դասական ձևակերպման հետ. <<Անցյալը, որը շատ ջանքեր և խրատներ ունի մեզ համար թողած, համոզում է, ցույց է տալիս, որ և կրթության և դաստիարակության անաչառ գնահատողը ժամանակն է>> [2, էջ 31]:

Այս ամենով հանդերձ և այս ամենի կողքին Խորեն Ստեփանեն թեմական դպրոցում առաջնորդվեց և առաջնորդեց իր նշանաբանով. <<Կրթության գործն է գրավել, նվաճել մարդուն, առավել կատարելության մարդ պատրաստել>> [3]:

Անդրադարձների խտացումով փորձենք ներկայացնել հայ դպրոցի և մանկավարժության մյուս երախտավորին՝ Գևորգյան ճեմարանի և Լայպցիգի համալսարանի սան, փիլիսոփայության դոկտոր, հայագետ, ազգագրագետ, հայ մշակույթի գործիչ, հոգևոր առաջնորդ, մանկավարժ Գարեգին վարդապետ Հովսեփյանցի գիտամանակավարժական ազգապահպան գործունեությունը:

1902թ. Ամենայն Հայոց Մկրտիչ Խրիմյան կաթողիկոսի կոնդակով Գարեգին Հովսեփյանցը նշանակվում է Երևանի հոգևոր թեմական դպրոցի տեսուչ:

Գարեգին վարդապետ Հովսեփյանցի տեսչության տարիները համընկնում են Գոլիցինյան ռեժիմի ժամանակաշրջանի հետ, երբ Ցարական Ռուսաստանը վարում էր հայահալած քաղաքականություն: Անասելի չափերի էին հասնում ազգային, քաղաքական, կրթալուսավորական, ճնշումներն ու կամայականությունները: Հենց այս բարդ և փոթորկուն տարիներին էլ Գ. Հովսեփյանցը սկսում իր աշխատանքն ազգային դպրոցում. նա աչքի է ընկնում մանկավարժական, մարդաբանական հարուստ գիտելիքներով, անբասիր վարքով, դպրոցն անվրեպ կառավարելու իր հմտություններով: Թեմական դպրոցում Գ. Հովսեփյանցը մտցնում է մի շարք նորոգություններ՝ բարեփոխում է դպրոցի կանոնադրությունը, հարստացնում կրթության բովանդակությունը, առաջ է քաշում ուսուցման և դաստիարակության հումանիստական սկզբունքներ, մոտեցումներ. նրա կարծիքով կրթությունը և դաստիարակությունը պետք է համապատասխանի ժողովրդի՝ հասարակության պահանջներին և շահերին, քանի որ թեմական դպրոցը բացի հոգևորականներից պետք է պատրաստեր իր հայրենիքը ճանաչող, գնահատող, սիրող և կառուցող անհատներ:

Հովսեփյանցը դպրոցում ստեղծում է հոգեբանամանկավարժական շեշտադրությամբ առարկայական մասնագիտական մասնախմբեր՝ հայագիտական, պատմագիտական, ռուսերեն լեզվի, բնագիտական. ի դեպ այս մասնախմբերը հիշեցնում են ժամանակակից դպրոցում այսօր ձևավորված մասնագիտական կողմնորոշմանը միտված առարկայահոսքերը [7, էջ 23]: Կարևորելով սաների մտավոր, ֆիզիկական, գեղագիտական դաստիարակության խնդիրները՝ Գ. Հովսեփյանցը դրանք շաղկապում է բարոյական դաստիարակության հետ և այս գաղափարները դնում ազգային կրթության հիմքում:

Քաջաճանոթ լինելով հայ մշակույթին և գրականությանը՝ Գ. Հովսեփյանցը Երևանի թեմական դպրոցում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնում սաների գեղագիտական դաստիարակությանը, նա պարբերաբար դպրոցում կազմակերպում է գրական երեկոյթներ, ցերեկոյթներ, հանդիսություններ, նորովի ներկայացնում, արժևորում ազգային- հոգևոր տոներն ու ծեսերը [8, էջ 9-10]: Հովսեփյանցը հայոց լեզվի և գրականության դասերին հանձնարարում է սաներին գրաբարից աշխարհաբար կատարել թարգմանություններ՝ ընտրելով պատմական, հայրենասիրական հատվածներ. գրել շարադրություններ Խորենացու, Փարպեցու, Կորյունի և մյուս մեծերի մասին [9, էջ 39]:

Գ. Հովսեփյանցը փափագում էր թեմական դպրոցում լսել անաղարտ շարականներ՝ մաքրված օտար լադերից և մեխիզներից, և այդ էր հավանաբար պատճառը, որ նրա խնդրանքով Կոմիտաս վարդապետը շաբաթը երկու անգամ /ձրիաբար/ ոտքով էջմիածնից Երևան էր գալիս, թեմական դպրոցի երաժշտության ուսուցիչ /իր նախկին սան/ Բաղդասար Բաղդասարյանի հետ սաներին սովորեցնելու հայեցի հնչեցնել հոգևոր երգերը՝ շարականները [10]: Տարիներ շարունակ Երևանի թեմական դպրոցի իննսուն հոգուց բաղկացած քառաձայն երգչախումբն իր սրտառույց ելույթներով մշտապես փառավորում էր դպրոցական հանդեսները, ինչպես նաև սուրբ Սարգիս եկեղեցու կիրակնօրյա ժամերգությունները: Այս ամենը, ըստ Գարեգին վարդապետի, զարգացնում հարստացնում էր աշակերտների ճանաչողական, ստեղծագործական ընդունակությունները, գեղեցիկը հասկանալու, գնահատելու և ստեղծելու կարողությունը, քանի որ արվեստը միայն նուրբ վայելչություն չէ, այլ ժողովրդական կրթության ու դաստիարակության հզոր գեներ:

Զուգադիր քննությամբ ժամանակի անդրադարձների մեր վերլուծությամբ կարող ենք փաստել, որ 19-րդ դարի երկրորդ կեսին հայ դպրոցի անխոնջ մշակներ Խորեն վարդապետ Ստեփանեն և Գարեգին վարդապետ Հովսեփյանցը կրթությունը և դաստիարակություն դիտարկել են որպես մեկ ամբողջություն՝ մեկ միասնություն, այն շաղկապելով դպրոց-ընտանիք-հասարակություն եռամիասնության գաղափարին:

Այսօր մեր դպրոցում տեղ գտած բազմաթիվ չլուծված խնդիրների շատ պատասխաններ, կարծում ենք կարելի է գտնել հայ դպրոցի և մանկավարժության երախտավորների կրթասիրական, լուսավորական

գործունեության, հրապարակախոսական, մանկավարժական հարուստ ժառանգության մեջ:

Այս դիտարկման հարթույթում խիստ կարևորում ենք հայ դպրոցի անցյալի փորձի և ժառանգության վերաբերյալ նոր մոտեցումների, մշակումների, դրանց վերանայման և արժևորման անհրաժեշտությունը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. <<Արարատ>> ամսագիր, Վաղարշապատ 1969թ., էջ 106:
2. Թումանյան Հ., Երկերի լիակատար ժողովածու, հատոր 7, Երևան, 1995թ, էջ 31:
3. <<Մանկավարժանոց>> ամսագիր, Թիֆլիս, 1884թ., մարտ, N 1:
4. <<Մանկավարժանոց>> ամսագիր, Թիֆլիս, 1884թ., հունիս, N 4, էջ 211:
5. Մատենադարան, Խ. Ստեփանեի ֆոնդ., թղթ. 219, վավերագիր 15,27:
6. Մատենադարան, Խ. Ստեփանեի ֆոնդ., թղթ. 219, վավերագիր 61,104,105:
7. Ֆոնդ 8-րդ, ցուցակ 1-ին, գործ 959, էջ 23:
8. Ֆոնդ 8-րդ, ցուցակ 1-ին, գործ 63, էջ 9-10:
9. Ֆոնդ 8-րդ, ցուցակ 1-ին, գործ 59, էջ 39:
10. Ֆոնդ 56, ցուցակ 15, գործ 455:

АРУСЯК ОВАННЕСЯН - ЗАСЛУЖЕННЫЕ ДЕЯТЕЛИ АРМЯНСКОЙ ШКОЛЫ И ПЕДАГОГИКИ СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛИ ХОРЕН СТЕПАНЭ И ГАРЕГИН ОВСЕПЯНЦ

В истории епархиальной школы Еревана 1863 год можно считать поворотным: католикос Геворг IV назначает инспектором школы священнослужителя Хорена Степанэ. Вся сознательная жизнь Степанэ ознаменовалась любовью и преданностью делу просвещения и воспитания своего народа. И в это трудное время начинает свою деятельность в национальной школе Гарегин Овсепянц, характеризующийся академическими знаниями, безупречным поведением и прекрасными навыками управления школой. Он провел ряд преобразований, усовершенствовал устав школы и обогатил содержание

образования, профессиональную подготовку, ввел дисциплины, способствующие внедрению гуманитарных принципов и подходов, считая, что образование должно соответствовать потребностям людей и общества.

На основе анализа результатов проведенного исследования мы можем утверждать, что во второй половине XIX века неутомимые деятели в области образования священнослужители Хорен Степанэ и Гарегин Овсепянц рассматривали образование и воспитание как единое целое.

Мы считаем, что сегодня многие ответы на различные нерешенные вопросы в системе образования можно найти в богатом наследии Хорена Степанэ и Гарегина Овсепянца.

ARUSYAK HOVHANNESYAN - HONORED WORKERS OF ARMENIAN SCHOOL AND PEDAGOGY, THE CLERGYMEN KHOREN STEPANE AND GAREGIN HOVSEPYANTS

In the history of Yerevan diocesan school the 1863 year could be considered as a turning point: the Catholicos Gevorg IV appointed the priest Khoren Stepane as a school inspector.

All the conscious life of Stepane was marked by love and devotion to the enlightenment and education of Armenian people. And at this difficult time Garegin Hovsepyants started its activity in national school; he was characterized by academic knowledge, impeccable behavior and excellent skills of school management. He held a number of reforms, improved the charter of school and enriched the content of education and training, introduced disciplines to facilitate the implementation of humanitarian principles and approaches; he believed that education should meet the needs of people and society.

Based on the analysis of the results of our research we can state that in the second half of the XIX century the tireless workers of education, the priests Khoren Stepane and Garegin Hovsepyants regarded the education and training as a comprehensive whole. We consider that today many different answers to the outstanding issues in the education system could be found in the rich heritage left by Khoren Stepane and Garegin Hovsepyants.

**БЕЗАНТРОПОНИМНЫЕ НОМИНАЦИИ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ
ТЕКСТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНОВ Д.К.ДЕМИРЧЯНА
"ВАРДАНАНК" И Х.АБОВЯНА "РАНЫ АРМЕНИИ")**

ГАЯНЕ ОГАННИСЯН

Ключевые слова: антропоним, апеллатив, номинация, безантропонимные номинации

Безантропонимные номинации составляют неотъемлемую часть именованій героев в романах Д.К.Демирчяна «Вардананк» и Х.Абовяна «Раны Армении». Благодаря мастерству писателей в романах органично сосуществуют имена собственные реальных личностей, вымышленных персонажей и безантропонимных именованій. Прагматика именованій исследуемых романов характеризуется использованием безантропонимных номинаций, выступающих в роли антропонимических заменителей. В роли заменителей имен собственных, используются «апеллятивные идентификаторы, содержащие сведения о коммуникативно значимых качествах их носителей» [Липихина 2003: 9]. В качестве «идентификаторов» выступают апеллативы, которые называют действующее лицо по социальной роли, национальности, характеру кровнородственных отношений, возрастной, внешней и внутренней характеристике и т.д. «Апеллятивная лексика, входя в систему именованій, позволяет дать оценку и характеристику персонажам. Функцию идентификации какого-либо героя произведения художественной литературы и номинативную функцию может выполнять разнообразный набор слов и словосочетаний» [Фролов, Сазонова 2010: 246]. В составе безантропонимных именованій могут быть как однословные номинации, так и словосочетания, фразовые наименования, образующие сложную систему номинаций безымянных персонажей.

Выделяются следующие тематические группы, представленные одно-, двух- и трехсловными номинациями:

1) наименования персонажей, обозначенные посредством сословно-социальной лексики: *батюшка староста, воевода, вестник, главный палач, дворецкий, дьячок, достославный поп, епископ, звонарь, католикос, конюший, конный сипах, настоятель монастыря, начальник персидского отряда, начальник стражи, начальник тюрьмы, паша, писец, помощник палача, пономарь, поп, сборщик дани, сардар, священник, священнослужитель, сипай, служанка, старшина, старик-епископ, староста, телохранитель, эконо́м монастырский, хан, шах*. Данные апеллятивы указывают на социальный статус героя, род занятий, профессию. В тексте: «Старик епископ попытался было вмешаться, помочь бедным прихожанам, но его тут же схватили и связали по рукам» [Абовян 1977: 38]. Эта группа апеллятивов в функции имен собственных достаточна многообразна, что объясняется идейно-тематическим содержанием произведений. Особенно ярко это показано в романе Д. Демирчяна «Вардананк», в котором отражаются события исторической эпохи, когда было очевидно социально-классовое разделение людей, противопоставление знати, дворянства и народа. При этом некоторые персонажи именуются формулой номен+имя хозяина: *дворецкий Михрнерсэ, телохранитель Арсена Энцайни, гонец Вардана* и т.д. В тексте: «В этот момент вошел дворецкий Михрнерсэ: его господин приглашал Васака к себе» [Демирчян 1985: 26)].

2) наименования персонажей, обозначенные посредством лексики со значением кровного и некровного родства: *жена, бабушка, деверь, супруга, мать мельника, молодая жена, ребенок, супруга хозяина, свекровь, сноха, сват, шурин*. Данные апеллятивы, входящие в систему именования персонажей, показывают близкие родственные связи с другими поименованными персонажами. В эту группу условно можно включить также апеллятивные номинации, построенные по модели «апеллятив + антропоним (в род.падеже)»: *жена Аракэла, мать Агаси, мать Атома Гнуни, мать Артака Рштуни, мать Артака Мокац, мать Вардана, мать Гадишо Хорхоруни, мать Такуи, отец Мусы, супруга Ашуши, супруга Нершапуха Арцруни, брат Вагаршака*. Здесь имеют место, по мнению Т.Бондаренко, «слова-актуализаторы, образующие вместе с апеллятивом именную группу, которую можно назвать сложной описательной номинацией лица» [Бондаренко 2006: 30].

В романе «Вардананк» наблюдается преобладание безантропонимных номинаций женских персонажей над поименованными, что обусловлено их социальным положением в обществе, историческими традициями армянского именования. Система номинаций армянских женщин является подтверждением первичной системы именования по имени главы семьи. Большинство женских персонажей в романе «Вардананк» именуются номинациями родства в сочетании с *именем мужа (жена Нершануха Арцруни, супруга бдэшха Ашуши) и именем сына (мать Гадишо, мать Ашуши, мать Артака Рштуни, мать Атома Гнуни)*. В тексте: «*Мать Артака* расстроилась: как ее сын, нахарар, берет в жены дочь простого сепуха?!» [Демирчян 1985: 514]. В романе «Раны Армении» отмечается единичная опосредованная женская номинация с указанием на имя отца. В тексте: «Да не разрушится ваш дом, - на село напали, разгромили *девку Атоянцеву схватили...*» [Абовян 1977: 83].

3) лексика, номинирующая возрастную характеристику. Используются апеллятивные сочетания, указывающие на половозрастной статус персонажей и выполняющие эмоционально-стилистическую функцию: *девушка, женщина, молодой крестьянин, пожилой крестьянин, пожилая крестьянка, почтенная расторопная старушка, пожилая женщина, престарелый отец мельника, старая крестьянка, седой краснощекий старик, седой смотритель дворца, старуха, старый монах, старый крестьянин*.

4) лексика, отражающая внешние и внутренние черты персонажа: *болезненного вида вельможа; грузный, безбожный старик; косоглазый смотритель дворца; лохматый крестьянин; невысокого роста крестьянин с привлекательным лицом; орлиноносый сепух; русоголовый юноша; сердобольная хозяйка; светлоглазый крестьянин; старик с задумчивым лицом; толстопузый тюрок; тучный монах; хмурый крестьянин; худой истощенный крестьянин; чернолицый командир*. В данную группу включены апеллятивные сочетания, в которых содержатся как положительные, так и отрицательные оценочные значения. Использование эмоционально-оценочной лексики в функции имен собственных позволяет создать целостное впечатление о внешней и внутренней характеристике персонажей, особенностях их поведения, а также об отношении автора к именуемому лицу. В тексте: «Безбожный

старик так саданул бедного попа кулаком в грудь, что риза его отлетела в одну сторону, шапка в другую, а сам он на четвереньках угодил прямо в кизячный огонь, и все лицо ему опалило» [Абовян 1977: 14].

5) катойконимические наименования, указывающие место рождения или проживания: *Шамшадинский уездный начальник, князь Ахдзника, баязетский паша, агванский азарапет, ереванец, крестьянин из Акори, патриарх Иверии, священник из Конда-Шехара*. В тексте: «Как ангел, влетел храбрец в башню, — говорил ереванец, — а неверные притаились в стороне с обнаженными шашками и кинжалами» [Абовян 1977: 73]. Эта группа номинаций, в основном построенная сочетанием апеллатива и топонима, позволяет еще более конкретизировать описываемые события, подчеркивать социальную роль персонажа. В тексте: «Совсем совесть потеряли!.. – глухо простонал сидевший немного подальше крестьянин из Акори, мучительно вытягивая шею, словно придавленную непомерно тяжелой ношей. – Персу – налог, князю – налог, монастырю – налог... Все с крестьянина дерут!» [Демирчян 1985: 28].

6) наименования, обозначающие национальность персонажа, этноязыковую общность: *воин-армянин, курд, персидский сипай, персидский воин, тюрк*. В тексте: «На городской стене показался персидский сипай. – Что здесь случилось? – крикнул он гневно и изумленно» [Демирчян 1985: 97]. «Так говорил этот достопамятный тюрк, всякий час готовый заступиться за армян» [Абовян 1977: 52].

7) назывные словосочетания, выделяющие персонажей при их перечислении. В качестве вспомогательного номинативного компонента выступают порядковые и количественные числительные: *второй монах, второй воин, второй гусан, второй пономарь, еще один неверный, один из горожан, один из советников, один из сидящих, один из именитых людей, один из вельмож, один из воинов, один из беглецов, один из крестьян, первый монах, третий воин, третий гусан, четвертый крестьянин*. В тексте: «Один из крестьян вышел вперед, остановился перед беседовавшими, всех оглядел и хмуро поздоровался» [Демирчян 1985: 99]

9) номинации, выраженные сочетанием местоименных прилагательных и антропоморфного апеллатива: *какой-то юноша, какой-то сепух, какой-то калека, другой крестьянин*. В тексте: «В это самое

время, среди давки, какой-то калека, пока еще было сравнительно спокойно,добрался наконец до одного из священников и припал к его ногам, чтобы тот разрешил ему лежать у церковных дверей» [Абовян 1977: 72]. Эта тематическая группа практически не информативна и выполняет в тексте в основном различительно-выделительную функцию.

Следует отметить, что отдельные персонажи в романах обозначены разными вариантами номинативных знаков: *первый монах* – он же: *пожилой монах*, *второй монах* – он же: *молодой монах*. Другие примеры: *высокий пожилой крестьянин* – *сельский мельник* – *отец раненого* – *отец умершего*; *один из беглецов* – *русоголовый юноша*; *старая женщина* – *жена мельника* – *мать раненого* – *мать умершего*; *лохматый крестьянин* – *растрепанный крестьянин* – *человек в рваной одежде*; *добросердный хан* – *достопамятный тюрк*; *эконом монастырский* – *эконом сунийского монастыря*; *поп* – *священнослужитель* и т.д.

В процессе реализации в тексте безантропонимные номинации приобретают новые оценочные значения, «что вызвано наличием коннотативных сем в составе лексического значения апеллиатива». «На основе языкового значения у нарицательного слова появляется новый семантический план – авторский, или одновременно оживляются и объединяются признаки разных значений, свойственных общенародному языку. Такое осложнение концептуальной части значения слова обусловлено контекстом его употребления» [Бондаренко 2006: 29]. В результате сквозь призму авторского мировосприятия складывается особое художественное восприятие антропонимических заменителей. Интересным в этом плане дополнением в галерее безантропонимных номинаций романа «Вардананк» являются такие эмоционально-оценочные номинации, как *Старшая госпожа*, *Старшая мать*, *Великая госпожакнягиня*, *Великая госпожа*, *Великая мать*, *Мать-госпожа*. Автор с особым чувством гордости и нежности этими апеллиативными сочетаниями, оформленные в романе с прописной буквы, именуется мать главного героя Вардана, имя которой на протяжении всего романа остается неизвестным. Подобные нарицательные именованья, выступая как индивидуализирующие и характеризующие персонажа номинации, в тексте наполняются глубоким семантическим содержанием. В тексте: «*Старшая госпожа* была душой рода Мамиконянов, его совестью. Она

была матерью полководца, которого почитали как святого даже в самых отдаленных уделах страны. Матери такого человека можно было говорить только правду...» [Демирчян 1985: 318]. «С вооруженными людьми говорила мать, *Великая мать*, как бы мать всей страны посылала на бой своих любимых сыновей...»[Демирчян 1985: 686].

Таким образом, можно отметить, что в системе именовании персонажей исследуемых романов безантропонимные номинации, выступающие в роли антропонимических заменителей, характеризуют действующее лицо такими средствами номинации, к которым относятся лексика родства, возрастная, социальная и оценочная лексика, назывные словосочетания и т.д. Они дают оценочную характеристику персонажам, выражают отношение автора к именуемому лицу, а также восполняют общую картину действительности описываемых событий. Вместе с тем актуализация лингвистических, национально-культурных и оценочных компонентов безантропонимных номинаций является важным средством в реализации творческих замыслов авторов исследуемых романов и в стремлении обогатить систему номинаций персонажей своих произведений.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Абовян, Х. Раны Армении. Скорь патриота. Ист. роман в 3-х ч. Пер. с арм. С. Шервинского. Ред., предисл. и примеч. П. Акопяна. - Ереван: Советакан грох, 1977. - 320 с.
2. Бондаренко Т.А. Функции безантропонимных номинаций в романе Достоевского «Братья Карамазовы» // Духовная культура русской словесности: Материалы 29 научно-практической конференции. Тюмень, 24 мая 2006 г. / Под общ. ред. акад. Н.К.Фролова. В 2 ч. Ч. 2. Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 2007. С. 29-31.
3. Демирчян, Д.К. Вардананк. Ист. роман в 2-х книгах. Пер. с арм. А. Тадеосян, послесл. В. Налбандяна. - Ереван: Советакан грох, 1985. - 736 с.
4. Липихина, Е.Л. Структура и функции поэтонимов в художественных текстах для детей (на материале произведений А.М.Волкова,

Н.Н.Носова, С.Я.Маршака, К.И.Чуковского) / Е.Л.Липихина: автореф. дис....канд. филол. наук: 10.02.01 / ТюмГУ.- Тюмень, 2003. - 22 с.

5. Фролов Н.К., Сазонова М.А. Апеллятивная лексика как средство номинации // Вестник Тюменского государственного университета. 2010, № 1. С. 245-249.

ԳԱՅԱՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ - ԱՆԱՆՁՆԱՆՈՒՆԱՅԻՆ ԱՆՎԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ ԳՐԱԿԱՆ ՏԵՔՍՏՈՒՄ (Դ.Կ.ԴԵՄԻՐՇՅԱՆԻ «ՎԱՐԴԱՆԱՆԲ» ԵՎ Խ. ԱԲՈՎՅԱՆԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐՔԵՌՎԵՊԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ»)

Սույն հոդվածը միտված է վերլուծելու Դ.Դեմիրճյանի «Վարդանանք» և Խ. Աբովյանի «Վերք Հայաստանի» վեպերի անանձնունային անվանակոչման համակարգը: Վեպերի հերոսների անվանակոչման համակարգում անանձնունային նշանակումը կարևոր դեր է խաղում հերոսների նկարագրման և ներկայացված իրադարձությունների ընդհանուր պատկերի ներկայացման համար:

GAYANE HOVHANNISYAN - UNANTROPONYMICAL NOMINATION IN THE LITERARY TEXT (BASED ON THE NOVELS "VARDANANK" BY D.K.DEMIRCHYAN AND "THE WOUNDS OF ARMENIA" BY KH. ABOVYAN)

The article touches upon the analysis of unantroponymical nomination of "Vardanank" by D.K. Demirchyan and "The Wounds of Armenia" by Kh. Abovyan. Unantroponymical nomination in characters' name giving system of the novels under discussion plays a significant role in representation both the characters and the general core of the developing events.

PRINCIPLES OF TEACHING ENGLISH AS A THIRD FOREIGN LANGUAGE IN A MULTILINGUAL SETTING

SIRANUSH GHAZARYAN

Key words: linguistic and cultural diversity, plurilingualism, mutual understanding, language learning objective, language learning experience, language unit, foreign language acquisition, interference, positive transfer, language awareness

Contemporary society is characterized by linguistic and cultural diversity, as well as frequent exchanges between various languages and cultures. Effective communication between representatives of different languages and cultures has become vital nowadays.

Languages are a particularly important component of cultural heritage. Moreover, as a means of communication, they can ensure access to new cultures and otherness. Therefore, it is crucial that people should be able to speak at least two foreign languages and have the needed competences to manage intercultural encounters.

On the other hand, people speaking different languages may remain distant to each other if they feel that the other group is working against their interests. In such cases, plurilingual people can be excellent bridge-builders between the groups, since they are proficient in both languages and are also familiar with the two cultures, ways of life and modes of thinking [2: 9].

Today plurilingualism is an important education and language policy aim. A policy that favours the use of a single foreign language as the means of international communication easily leads to a homogeneous culture and reduces linguistic diversity. When a language dies, the society may lose part of its cultural heritage, wisdom and life experience. What can be expressed in one language cannot be repeated in another language in exactly the same way. Therefore, diversity of culture must be paid special attention to.

The Council of Europe's principles also centre on the concept of plurilingualism as an important value and competence nowadays. The Council

of Europe language education policy aims to promote plurilingualism, linguistic diversity, mutual understanding, democratic citizenship and social cohesion [3].

As a matter of fact, the more languages people learn, the easier it is to learn new ones, especially those in the same language family. However, there are qualitative and quantitative differences between the learning of the first foreign language and the learning of the second or the third one.

The teaching/learning of languages should be structured in such a way as to consciously incorporate the learners' existing language knowledge and language learning experience (mother tongue, first foreign language) more efficiently.

When teaching/learning the second (or the third) foreign language the following factors should be taken into consideration: language learning objectives, language needs, previous language knowledge and language learning experience.

The main principle of plurilingualism is that when several languages are learned, the learner does not begin "at zero" in each case, but rather the existing language possession is continually extended by each new language. There is no need to achieve the ideal of "near nativeness" in each of the languages to be learned. The level of competence and the language profile in each language learned can be very different [1: 15-16].

In order to make effective use of the previous language knowledge when teaching the second or the third foreign language, it is desirable to find the similarities and the differences between the language taught and the one already acquired. Consequently certain groups of language units can be distinguished:

1. language units fully coinciding in the languages compared (which are easy to learn);
2. language units partially coinciding in the languages compared (which should be paid special attention to);
3. language units that do not coincide in the languages compared (which are the most difficult ones to master).

In the article we have focused on teaching English as a third foreign language (after Russian and French as first and second foreign languages respectively and Armenian as the mother tongue).

Comparing four languages (Armenian, Russian, French and English) we have found out certain similarities among them and have grouped the language units as to the degree of difficulty of their acquisition:

1. Language units coinciding in at least two of the four languages:

- The same word-building prefixes in English and in French. Most of the words, sometimes even the prefixes themselves, have been borrowed into Russian as well (see Table 1):

Table 1

Prefix	French	English	Russian
auto-	autobiographie autoportrait	autobiography autoanswer	автопортрет автобиография
co-	cohabiter coaccusé	cooperation co-accused	координация кооперация
extra-	extraordinaire extrafort	extramarital extraordinary	экстраординарность экстраполяция
dis-	disharmonie disparaître	disability disadvantage	дисквалификация дискомфорт дисгармония
en-	encourager enrégistrer	enable encourage	-
inter-	interactif international	interactive international	интернациональный интерактивность
hyper-	hypersensible hypernerveux	hyperactivity hypersensitive	гипербола гипертрофия
mono-	monocellulaire monoculture monolingue	monolingual monocentric	монометаллический монотонный
pluri-	pluriculturel plurilingue	plurilingual pluricausal	плюрипотентный
pré-	préhistorique présupposer	prehistoric predetermine	преисторический
re-	reprendre reproduire	rewrite resend	реорганизовать реэвакуировать
sub-	subdiviser	subconscious	субкортикальный

	subconscience	subdivide	
super-	supermarché superstar	superaccurate superhero	суперарбитр суперинтендант
trans-	transatlantique transporter	transport transatlantic	транспортировать трансформация
ultra-	ultramodern ultraviolet	ultraclean ultrafine	ультразвук ультракороткий

- The same word-building suffixes in English and in French (see Table 2):

Table 2

Suffix	French	English
-able	mangeable, rechargeable	changeable, lovable
-ation	accusation, adoration	accusation, formation
-ment	groupement, ornament	ornament, basement

- The existence of similar word forms with the same meaning in at least two of the four languages (see Table 3):

Table 3

British English	American English	French	Russian	Armenian
British English and American English are differentiated				
	apartment	appartement	апартамент	
lift			лифт	
	automobile	automobile	автомобиль	ավտոմոբիլ
dialogue	dialog	dialogue	диалог	

centre	center	centre	центр	կենտրոն
autumn		automne		
mobile			мобильный телефон	
film		film	фильм	ֆիլմ
cinema		cinéma		
football		football	футбол	ֆուտբոլ
trottoir		trottoir	тротуар	

2. Partially coinciding language units or constructions which may cause undesirable interference:

- Adjective-forming and noun-forming suffixes (see Table 4):

Table 4

French	English
-if (actif, passif)	-ive (active, passive)
-el (communicationnel, naturel),	-al (national, natural)
-ien (musicien, stylisticien)	-ian (musician)
-isme (impressionisme, journalisme),	-ism (journalism, impressionism).

- Similarities in the formation of nouns with the same meaning (see Table 5):

Table 5

British English	American English	French	Russian	Armenian

British English and American English are differentiated				
	elevator	ascenseur		վերելակ
dustbin	garbage can		мусорный ящик	աղբարկղ
fridge	fridge/ refrigerator	réfrigérateur		
	cell-phone	téléphone cellulaire		բջջային հեռախոս
	movie theatre		кинотеатр	կինոթատրոն

3. Completely different language units or constructions:
- Some affixes used only in a particular language. For instance, “-dom” (kingdom), “-ship” (friendship, partnership) in English.
 - The formation of adjectives with the help of the “-ing” ending (flying saucers, crying girl) in English.
 - Inadequate use of the verbs “to have/to be” and “avoir/être” in English and in French. For instance,
How old *are* you?
-I *am* 20 years old.
Quel âge *as* – tu?
- J’*ai* vingt ans.
 - Differing forms of words that have the same meaning (see Table 6):

Table 6

English	French	Russian	Armenian
illness, disease	maladie	болезнь	հիվանդություն
see	voir	видеть	տեսնել
lose	perdre	потерять	կորցնել
head	tête	голова	գլուխ

Thus, language awareness is not primarily aimed at developing any one particular language. In most cases plurilingualism is a reality. Students already have knowledge and experience related to other languages, and for this reason, there is no need to start at the beginning every time.

Unlike the acquisition of the first foreign language, learners of a second or third foreign language have both a cognitive inventory for the analysis of language (which of course must be adapted to the structural features of the new language) and valuable language learning experience [1: 166].

Making use of the mother tongue, the first and the second foreign languages will mainly have a positive effect on the acquisition of the third foreign language. Showing the numerous cognates (parallel words) will facilitate the learners' access to the new language. Although there is the risk of interference, one can easily live with such cases, since there are far more positive transfers. Sensitizing students to languages and promoting language awareness can undoubtedly support second/third foreign language acquisition.

REFERENCES

1. Hufeisen, B., Neuner, G. (2004). The Plurilingualism Project: Tertiary Language Learning – German after English. ECML, Council of Europe Publishing.
2. Piri, R. (2002). Teaching and Learning Less Widely Spoken Languages in Other Countries. Language Policy Division. Council of Europe, Strasbourg.
3. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/division_EN.asp

**ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՂԱԶԱՐՅԱՆ – ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ՝ ՈՐՊԵՍ ԵՐՐՈՐԴ ՕՏԱՐ
ԼԵԶՎԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒ
ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ**

Հոդվածում քննարկվում են երկրորդ/երրորդ օտար լեզվի ուսուցման առանձնահատկությունները: Ներկայացված են անգլերենի՝ որպես երրորդ օտար լեզվի (ռուսերենից և ֆրանսերենից հետո) ուսուցման հիմնական սկզբունքները: Չորս լեզուների (հայերենի՝ որպես մայրենիի, ռուսերենի՝ որպես առաջին, ֆրանսերենի՝ որպես երկրորդ և անգլերենի՝ որպես երրորդ օտար լեզվի) համեմատական վերլուծության արդյունքում առանձնացվել են լեզվական միավորների հետևյալ խմբերը՝ համեմատվող լեզուներում լիովին համընկնող միավորներ, որոնք հեշտությամբ են յուրացվում, մասամբ համընկնող միավորներ, որոնց հատուկ ուշադրություն է անհրաժեշտ դարձնել, և բոլորովին չհամընկնող լեզվական միավորներ, որոնք առանձնակի դժվարություն են ներկայացնում յուրացման համար:

**СИРАНУШ КАЗАРЯН – ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ
КАК ТРЕТЬЕМУ ИНОСТРАННОМУ В МУЛЬТИЛИНГВАЛЬНОЙ СРЕДЕ**

В статье рассматривается специфика обучения второму/третьему иностранным языкам. В частности, представлены основные принципы обучения английскому как третьему иностранному языку после русского и французского. В результате сравнения четырех языков (армянского как родного, русского как первого, французского как второго и английского как третьего) были выделены следующие группы языковых единиц - языковые единицы полностью совпадающие в сравниваемых языках (которые легко усваиваются), частично совпадающие единицы (которым следует уделить особое внимание) и совсем не совпадающие языковые единицы (которые усваиваются с трудом).

ФИЛОСОФИЯ ПРЕДИКАТА: У ИСТОКОВ СОВРЕМЕННОЙ СЕМАНТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ

ДАВИД ГАРИБЯН

Ключевые слова: глагол, глагольность, предикат, имя, философия предиката, философия имени

В данной статье предпринята попытка выявить основные закономерности развития философии предиката, явившейся предвестником современной семантической парадигмы в науке о языке с ее установкой на аналитические толкования и семантическую предопределенность формальной организации языковых единиц.

Развитие философии предиката является реакцией на кризис философии имени, во многом обусловленный общей логикой поступательного движения развития науки. Возобладавшие в науке в 18-19 вв. идеалы механицизма, за которыми последовала эпоха великих естественнонаучных открытий (открытие клетки как основной единицы всего живого, открытие закона сохранения и превращения энергии), а также становление немногим позднее теории относительности не могли не сказаться также на взглядах на язык. Инвентаризованный мир с приматом имени больше не соответствовал научной картине мира, обосновавшей материальное всеединство мира. Мир, в свою очередь, не может больше состоять из вещей и Сущностей, онтологически изолированных и выступающих в качестве субстрата тех или иных явлений. На смену “вещи” приходят отношения или факты, на смену имени приходит понятие предиката. Манифестом предикатоцентричного понимания языка становится “Логико-философский трактат” Витгенштейна, в афоризмах которого обосновываются новые принципы соотношения языка и конструируемой им внеязыковой действительности. Первый же декларируемый принцип “Логико-философского трактата” направлен против основы основ философии имени – вещи: “Мир – целокупность фактов, а не предметов” [Витгенштейн 1994:5]. Сама форма

самобытного существования предмета объявляется формой его зависимости от факта, и самобытность вещи, обосновывающая принятый в философии имени примат вещи над отношениями, фактически становится обоснованием “фактоцентризма”: “Вещь самостоятельна, поскольку она может наличествовать во всех *возможных* ситуациях, но самостоятельность такого рода есть форма взаимосвязи с событием, некая форма несамостоятельности. (Невозможно, чтобы слова выступали двумя разными способами – сами по себе и в предложении)” [Витгенштейн 1994:6]. Позже в советской философской литературе подобная трактовка будет подвергнута критике в основном с позиций номиницентризма. [Уемов 1963:184].

В связи с признанием в экстралингвистической действительности доминирующего положения факта или отношений (а также событий как разновидности фактов) вновь остро встает вопрос именования. Как отмечал Б. Рассел, “Факты могут быть утверждаемы или отрицаемы, но не могут быть именуемы. (Когда я говорю “факты не могут быть именуемы” – это, строго говоря, бессмыслица. Не впадая в бессмыслицу можно сказать только так: “Языковой символ для факта не является именем”)” [Рассел 1998:30].

Становление фактоцентрического понимания языка сказалось также на интерпретации значения языковых знаков, и последнее стало восприниматься в первую очередь в качестве отношения: “Понимание значения как отношения отнюдь не противоречит первоначальному положению о том, что значение – это специфическое свойство знака. А между свойством и отношением вообще нет непроходимой пропасти, отношение может рассматриваться как частный случай свойства” [Матевосян 2009:114].

Параллельно отрицанию примата вещи во внеязыковой действительности и примата имени в соотношении между языком и вербализуемой им действительностью, в трудах Теньера развивается “вербоцентрическая” концепция предложения, когда с установлением иерархии синтаксических связей главная роль в синтаксической структуре предложения отводится глагольному узлу: “<...>глагольный узел, который является центром предложения в большинстве индоевропейских языков, выражает своего рода маленькую драму. Действительно, как в какой-

нибудь драме, в нем обязательно имеется действие, а чаще всего также действующие лица и обстоятельства. Если перейти от плана драматической реальности к плану структурного синтаксиса, то действие, актеры и обстоятельства становятся соответственно глаголом, актантами и сирконстантами” [Теньер 1988:117]. С учетом того, что в новой языковой реальности выразителем факта становится предложение, а не имя, подобное определение несколько под другим углом зрения имплицировало понятие предиката. Таким образом, помимо проблемы означивания, вновь актуализировавшейся в эпоху философии предиката и породившей также проблему неконтрастивной теории значения, о которой будет сказано ниже, становление философии предиката (или синтаксической парадигмы) обусловило также возникновение проблемы разграничения глагола и предиката, что, в свою очередь, свидетельствует о генетической связи проблемы глагольности и предикации. Традиционно предикат определяется как пропозициональная функция от нескольких переменных. В конструкции *Мальчик читает книгу сестре перед сном* предикат характеризуется как четырехместный. Как отмечает Ю.С. Степанов, “в общем случае в формализованном языке предикат можно охарактеризовать как n-местное отношение” [Степанов 1981:114].

Концептуальное решение проблемы разграничения глагола и предиката сводилось к приписыванию глагольных морфем спряжения не только глаголу, но и предложению в целом, что фактически означало совмещение в пределах глагольной леммы семантического признака предиката и чего-то вне глагола, свойственного всему предложению.: “<...> когда к глаголу в семантической структуре добавляются единицы, которые я в дальнейшем буду именовать *флексионными*, невозможно сказать, добавлены они к глаголу или ко всему предложению. <...> Я считаю, что этот вопрос не имеет никакого значения, что любая единица вроде *прошедшее*, которая семантически добавляется к глаголу, одновременно добавляется ко всему предложению, построенному вокруг этого глагола, подобно тому как все, что происходит с Солнцем, влияет на всю Солнечную систему” [Чейф 2003:116].

Другое решение данного вопроса исходило из условности разграничения в каждом конкретном языке объекта и процесса: при возможной нейтрализации морфологических различий между глаголом и

именем (так в некоторых американоиндейских языках глагольные категории приписываются имени) предикативная функция сохраняется [Бенвенист 1974].

Таким образом сформировалось понимание предиката как семантической сущности языка, представленной не в виде тех или иных словарных единиц, но в виде пропозициональной функции. С развитием в дальнейшем подхода, устремленного к выявлению глубинно-синтаксических структур (ГСС), предикативные семантические сущности стали типизироваться также в виде структурных схем предложения. Что касается глагола, то он стал рассматриваться в качестве носителя семантики предиката, а также ряда семантических признаков, связанных с таксономическим классом актанта (аргумента, терма) предиката. Тем не менее, глаголы, даже будучи отделены от предикатов, сохранили за собой свойственную предикатам дефиницию, то есть определение в качестве “n-местного отношения”, а, следовательно, и невозможность выявления тех или иных своих семантических особенностей в рамках контрастивной теории значения. Таким образом, в рамках философии предиката возникает упомянутая выше проблема неконтрастивности значения. Указанная проблема зародилась еще в рамках философии имени в связи с проблемой сигнификации или означивания общего или эйдоса. Наиболее яркое лингвистическое обрамление неконтрастивная теория значения получила в рамках так называемого апофатического или отрицательного богословия. Невыразимость идеи божественного в рамках апофатического языкознания в качестве постулируемой единицы помещается в вершине иерархии сущностей, трансформируясь в идею максимума. Неконтрастивность возникает вследствие того, что на вершине иерархии максимуму ничего не противопоставляется. Как пишет Николай Кузанский, “<...>если максимум есть тот максимум просто, которому ничто не противостоит, то ясно, что ему не может подходить никакое собственное имя; ведь все имена налагаются исходя из некоторой неповторимости смысла, благодаря которому одно отличается от другого, а там, где вещи есть суть единое, никакое собственное имя невозможно. Гермес Трисмегист справедливо говорит: “Поскольку бог есть всеобщность вещей, ни одно имя не есть его имя собственное, иначе или бога пришлось бы называть всеми именами, или все называть его именем”...

Так же и мы находили выше, что максимальное единство – то же самое, что все в единстве. Но еще более точным и уместным именем, чем “все в единстве”, представляется “единство”, недаром пророк говорит: «В тот день будет Господь един, и имя его – единое» [Николай Кузанский 1979:88]. В этом определении предвосхищаются как учение о значимости Ф. Де Соссюра, согласно которому значимость знака определяется только его отношением к прочим знакам системы [Соссюр 1999], так и ряд положений, на которых зиждется идея логически совершенного языка Витгенштейна. Так, утверждение о совмещении всего сущего в рамках отдельно взятого языкового знака предвосхитило один из афоризмов “Логико-философского трактата”, касающийся тавтологичности языкового знака и его соотношения с действительностью: “Тавтология и противоречия – не картины действительности. Они не изображают какие-то возможные ситуации. Ибо первое допускает любую из возможных ситуаций, второе – не допускает ни одной” [Витгенштейн 1994:34]. Максимум в апофатическом богословии фактически представляется именно подобным тавтологическим знаком, так как, обозначая общее, фактически может реферировать к любому объекту внеязыковой действительности. На вершине иерархии понятие с максимально широким объемом является эвристическим исследовательским конструктом, невербализуемым в силу того, что все потенциально сравнимые с ним понятия оказываются подчиненными по отношению к нему, что приводит к невозможности установления его дифференциальных признаков. Другой аспект возникшей таким образом проблемы неконтрастивности значения заключался в том, что понятие-максимум, находящееся на вершине иерархии, фактически представляет собой знак, потенциально способный реферировать ко всем остальным знакам естественного языка, или функцией от неисчисляемых переменных, в результате чего объекты сравнения, необходимые для установления дифференциальных признаков в рамках системы контрастов и оппозиций, предстают в качестве потенциально бесконечного множества. Этот последний факт делает сравнение невозможным.

Стоит отметить, что под влиянием фактоцентрической парадигмы претерпевает изменения также понятие предиката, производное от принятой в логике формулы субъектно-предикатного построения *S есть*

Р. На смену свойственному логическому направлению грамматики пониманию предиката как конstituента структуры характеризующегося бинарностью (субъект – предикат) означаемого того или иного предложения приходит фактоцентрически детерминированное понимание, согласно которому “<...> в современной логике структуру означаемого предложения рассматривают как систему с отношениями. Предполагается, что отношение имеет предикативный характер и содержит места для предметов. Слово предикат сохраняется, но получает другое значение. В современной логике слово предикат утратило значение члена структуры, другим членом которой является субъект. Оно получило значение структуры всего высказывания как отношения с местами для предметов” [Ломтев 2004:23].

Невозможность анализа семантики сигнифицирующих имен в рамках контрастивной теории значения породило проблему, связанную с поиском таких способов описания семантической структуры сигнифицирующих знаков, которые, позволяя не прибегать к сравнению, обеспечивали бы в то же время возможность предельного семантического описания.

Проблема неконтрастивизма проявилась также в связи с анализом глагольной семантики. Вопрос заключается в том, что, как было отмечено, даже будучи отделенными от предикатов, глаголы, подобно предикатам, сохранили за собой свойственные функции n-местное отношение, то есть определение, идентифицирующее предикаты, тем не менее, распространялось также и на глаголы. Следовательно, подобно значению иных сигнифицирующих (или означающих, но не обозначающих) знаков, структурирование значений глаголов в рамках контрастивной теории значения оказалось невозможным. Так, к примеру, глагол *рубить* или любой другой произвольный глагол (за исключением непереходных) несет в себе, как минимум, указание на субъект действие, а также на его объект. Синтетический характер глагольной лексики привел к пониманию глагола как знака для обозначения ситуации. Так как любая ситуация распадается на сегменты (с учетом в частности ее участников а также ряда других факторов), то неизбежным становится сегментация или параметризация значения глагольных лексем.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М., “Прогресс”, 1974, с.447
2. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат // Витгенштейн Л. Философские работы (часть I), М., “Гнозис” 1994, с. 612
3. Ломтев Т.П. Предложение и его грамматические категории. М., “Едиториал УРСС”, 2004, с. 200
4. Матевосян Л.Б. Значение как категория знакового множества // Лингвистические исследования. Сборник статей. Выпуск 2. Ер., ЕГУ, 2009, с.109-118
5. Николай Кузанский Сочинения в 2-х т., т. 1, М., “Мысль” 1979. с.488
6. Рассел Б. Логический атомизм // Аналитическая философия: становление и развитие (антология), М., “Прогресс-Традиция”, 1998, с. 38-43
7. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка. М., “Наука” 1985, с.335
8. Соссюр Ф. Де Курс общей лингвистики. Екатеринбург, Издательство Уральского университета, 1999, с. 432
9. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. М., “Прогресс” 1988, с. 656
10. Уемов А.И. Вещи, свойства, отношения. М., Издательство АН СССР, 1963, с. 184
11. Чейф У.Л. Значение и структура языка, М., “Едиториал УРСС” 2003, с. 424

ԴԱՎԻԹ ՂԱՐԻՔԱՆ - ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԻՄԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՒՄ. ԱՍՏՈՐՈԳԵԼԻԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդվածը նվիրված է ստորագելիի փիլիսոփայության կայացման հիմնական օրինաչափությունների հայտնաբերմանը: Ատորոգելիի փիլիսոփայությունը ժամանակակից իմաստաբանական տեսությունը նախորդող տեսական պատկերացումների ամբողջություն է, որը պարունակում է ժամանակակից իմաստաբանության հիմնական դրույթները:

DAVID GHARIBYAN – PHILOSOPHY OF PREDICATE: AT THE ORIGINS OF CONTEMPORARY SEMANTICS

The article studies the identifying basic features of formation of the philosophy of predicate. The philosophy of predicate is the forerunner of modern semantic theory and contains its basic postulates.

**ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐԻ
ԱՐԵՎԵԼԱՀԱՅԵՐԵՆ-ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅԵՐԵՆ ԲԱՌԱԿԱԶՄԱԿԱՆ
ՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐ**

ԱՆՆԱ ԴԱՐՍԼՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ հանցակից, հանցանք, տերմինային հոմանիշություն, ծանուցագիր, արևելահայերեն-արևմտահայերեն բառակազմական տարբերակներ, մահափորձ, իրավական լեզու:

Հայերենի բառապաշարի մեծ մասը թե՛ ձևով և թե՛ իմաստով ընդհանուր է երկու տարբերակների՝ արևելահայերենի և արևմտահայերենի համար: Սակայն պայմանավորված լեզվական և արտալեզվական գործոններով (ճյուղերի զարգացման ազդեցության ակունքները՝ գրաբար, միջին հայերեն, բարբառային հիմքերը՝ Արարատյան, Կ. Պոլիս, քաղաքական, տնտեսական կամ աշխարհագրական հանգամանքները)՝ երկու ճյուղերում իրավական լեզվի բառապաշարը դրսևորում է բառակազմական որոշակի տարբերություններ: Խոսքը վերաբերում է լեզվական այն երևույթին, երբ միևնույն հասկացության արտահայտման համար տարբերակներից յուրաքանչյուրը գործածում է բառակազմական տարբեր բաղադրիչներով (թե՛ հիմնական և թե՛ երկրորդական ձևայիններով) կազմված տերմիններ՝ կապված ինչպես մեծ մասամբ հայերենի տարբեր փուլերին կամ տարածքային տարբերակներին նախընտրություն տալու, այնպես էլ երբեմն տարբեր լեզուներից կատարվող պատճենումների հետ¹¹⁶:

Արևմտահայերեն և արևելահայերեն բացատրական բառարաններում¹¹⁷ բառակազմական ներքոնշյալ բոլոր տարբերակներն էլ

¹¹⁶ Տե՛ս Սաքապետոյան Ռ., Արևելահայերենի և արևմտահայերենի բառապաշարային առանձնահատկությունները, Երևան, 2004, էջ 95:

¹¹⁷ Տե՛ս Սաքապետոյան Ռ., Արևմտահայերեն-արևելահայերեն նոր բառարան, Երևան, 2011: Հայոց լեզուի նոր բառարան, հ. 1-2, Պէյրուօ, 1992: Ճիզմէճեան Պ., Հայերէն աշխարհաբար լեզուի լիակատար բառարան, հ. 1-2, Հալէպ, 1954-57: Գաբամաճեան Ս., Նոր բառգիրք հայերէն լեզուի, Կ. Պոլիս, 1910:

զետեղված են: Փաստն այն է, որ ճյուղերից յուրաքանչյուրն ունի բառագործածության իր նախընտրելի տարբերակը:

Քննենք արևմտահայերեն-արևելահայերեն բառակազմական տարբերակները՝ հիմք ընդունելով լեզվաբան Ռուբեն Սաքապետոյանի առանձնացրած ենթախմբերը¹¹⁸:

1. **Տարարմատ նույնանիշներ**, երբ հայերենի երկու ճյուղերը միևնույն հասկացությունը արտահայտելու համար գործածում են տարբեր բաղադրիչներ՝ պահպանելով մայրենիի բառակազմական ընդհանուր կանոնները: Այսպես՝ *աղերսարկու* – *հայցվոր*, *առնելիքվոր* – *պարտապեր*, *ամբաստանություն* – *մեղադրանք*, *խնդրագիր* – *հայցադիմում*, *կապանաբուն* կամ *կապանարան* – *մեկուսարան*, *հրիտակ* – *ժառանգություն*, *շինվածապետ* – *կապալառու*, *պարտապարտ* կամ *տուժապարտ* – *հանցավոր*, *պարտակիր* – *դատապարտյալ* և այլն: Սկզբում տրվում են արևմտահայերեն տարբերակները:

Արևմտահայերեն տարբերակների մեծ մասը (*հրիտակ*, *ամբաստանություն*, *աղերսարկու*, *կապանարան* և այլն) գրաբարյան բառեր են:

Այս խումբն են ընդգրկում նաև միայն արևմտահայերենում գործածվող, բարբառային ծագում ունեցող **-չեք (չեք)** ածանցով և արևելահայերենում տվյալ ածանցի իմաստն արտահայտող ու հաճախ նրան փոխարինող **վարձ** հիմնական ձևությամբ կազմված բառակազմական միավորներ, ինչպես՝ *գործողչեք* – *աշխատավարձ*, *պահողչեք* – *վարձատրություն* (*պահառուին պահատրուի կողմից տրված գումար նրան հանձնված ապրանքները պահելու և դրանք պահպանված վիճակում վերադարձնելու պահանջով*), *ուղարկողչեք* – *փոխադրավարձ*:

Բառազույգերի առաջին բաղադրիչների գործածությունը դուրս չի գալիս արևմտահայերենի սահմաններից:

2. **Սերող հիմքերով իրարից տարբերվող տերմիններ**, որոնք բավականին մեծ թիվ են կազմում: Հիշեցնենք, որ ածանցավոր բառերում սերող հիմքը լինում է կա՛մ ածանցին նախորդող, կա՛մ էլ հաջորդող մաս: Օրինակ՝ *անբռնաբարություն* – *անձեռնմխելիություն*, *աշխատազուրկ* – *գործազուրկ*, *արժեգիր* – *անդորրագիր*, *դատաբեկ* – *վճարեկ*,

¹¹⁸ Տե՛ս Սաքապետոյան Ռ., Արևելահայերենի և արևմտահայերենի բառապաշարային առանձնահատկությունները, Երևան, 2004, էջ 98:

եղեռնավորձ – մահավորձ, երաշխագիր – երաշխավորագիր, իրատօթիւն – արդարութիւն, խնդրակատար – հանձնակատար, մեղադրակից – հանցակից, կապանակից – բանտակից, կապանապահ – բանտապահ, կապանավոր – կալանավոր, կապանավորել – կալանավորել, հանձնառագիր – պարտավորագիր, հանձնագիր – լիազորագիր:

Արևմտահայ մամուլի՝ իրավունքի թեմայով գրված նյութերում կիրառական հաճախականությամբ առանձնացրել ենք իրավաբանական տերմինային արժեք ձեռք բերած **վերատեսութիւն** բառը, որի նույն գործառույթը արևելահայ իրավական գրականության մեջ իրականացնում է **վերանայում** տերմինը: Համեմատենք.

«Եւրոպական արեանը կորոշէ քննել Փերինչեքի վճիռը վերապեսութեան ենթարկելու դիմումը» («Ասպարեզ» օրաթերթ, Լոս Անջելես, հունիսի 4, 2014):

«Նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով վերանայման ենթակա է միայն օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը» (ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք, հդ. 204.30):

Խմբում ընդգծված բառակազմական տարբերակների սերող հիմքերում մեծ մասամբ առկա է երկու ճյուղերում հոմանիշ բառերի փոխարկում: Այսպես՝ հայերենում **մեղք – հանցանք**¹¹⁹, **ոճիր – հանցանք, ոճիր – եղեռն**¹²⁰ բառաշարքերի հոմանիշության հետևանքով առաջացել են արևմտահայերեն – արևելահայերեն հետևյալ բառազույգերը՝ ևս սերող հիմքի տարբերությամբ՝ *հանցակցիլ – մեղսակցել, հանցագիտակ – մեղսագիտակ, հանցագրել – մեղսագրել, ոճրակից – հանցակից, եղեռնավորձ – մահավորձ:*

Սերող հիմքի արմատային տարբերակմամբ են կազմված հետևյալ բառազույգերը՝ *օրինագետ – օրենսգետ, օրինագիրք – օրենսգիրք, օրինադիր – օրենսդիր, մեղսակիր – մեղավոր, տուժանք – տուգանք:* Բառազույգերի առաջին բաղադրիչները արևմտահայերեն բառեր են:

«Պետութիւններ, միութիւններ եւ հաստատութիւններ ունին իրենց օրինագիրքերը, որոնք կը ճշդեն իրաքանջիւր անհատի իրաւունքներուն

¹¹⁹ Տե՛ս Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 1, Երևան, 1976, էջ 823:

¹²⁰ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 323:

եւ պարտաւորութիւններուն չափն ու սահմանը» («Ազդակ» օրաթերթ, Բեյրութ, հուլիսի 4, 2015):

5. **Բաղադրող հիմքերով տարբերվող իրավաբանական տերմիններ.** այս տարբերությամբ կազմված բառերը սակավաթիվ են, ինչպես՝ *բաժնետիրոջ - բաժնետոմս, դատականիք - դատավճիռ, կանխադրամ - կանխավճար, հարցափորձել - հարցաքննել, մաքսադրուժ կամ մաքսախույս - մաքսանենգ:*

Սույն խումբն են դասվում բառակազմական այնպիսի տարբերակներ, որոնց բաղադրող հիմքերում երկրորդական բառակազմական ձևայինները հակադրվում են ինչպես իրար, այնպես էլ հիմնական ձևայիններին, օրինակ՝ *գողանք - գողոն (աժանց-աժանց), հայցատեր - հայցվոր (արմատ-աժանց), մաքսարան - մաքսատուն (աժանց-արմատ), մեղագիր - մեղայական (արմատ-աժանց):*

6. Իրավական որոշ իրակություններ արևմտահայերենը անվանում է բազմաձևային բարդություններով, որոնց համարժեքն արևելահայերենն արտահայտում է բառակապակցությամբ, այսպես՝ *բողոքարկու - բողոք բերող անձ, բողոքագիր - գրավոր բողոք, թղթածրար - քրեական գործ, հարցափորձ - դատական հարցաքննություն, մեղադրավկայ - մեղադրող կողմի վկա, ոճրակից - հանցագործության մասնակից, դատազանցութիւն - դատարան ներկայանալուց չարամտորեն խուսափելը, չերևել - ալոյան կանչված մարդու չներկայանալը, պատժագիրք - քրեական օրենսգիրք, օրինագիր - ընդունված օրենքի հրապարակումը ներկայացնող գրավոր փաստաթուղթ:*

«Տինքի ընտանիքի իրաւապաշտպան Հաքան Պաքըրճըօղլու եւս բողոքած էր **թղթածրարը** վերադարձնելու որոշումնին դեմ» («Ասպարեզ» օրաթերթ, Լոս Անջելես, դեկտ. 10, 2015):

Արևմտահայերեն նորաստեղծ **հարկախոյս** տերմինը¹²¹, որ միայն զետեղված է «**Արեւմտահայ աշխարհաբարի եզրաբանական խորհրդի Ուղեցոյց Ա**»-ում, արևելահայերենում փոխարինվում է **հարկերը, տուրքերը կամ պարտադիր այլ վճարումները վճարելուց չարամտորեն խուսափելը** երկարաշունչ տերմին բառակապակցությամբ («Քրեական օրենսգիրք, հդ. 205):

¹²¹ Տե՛ս «Արեւմտահայ աշխարհաբարի եզրաբանական խորհուրդ, Ուղեցոյց Ա», Պրովանս, 1993, էջ 71:

Այն կարծիքը, որ արևմտահայերենի «նոր բառերի կազմումը լեզվին տալիս է մի շարք առավելություններ. նախ խոսքը ձեռք է բերում հակիրճություն և նպատակասլացություն, և ապա սա այն կենարար երակներից մեկն է, որից օգտվում է արևելահայերենը՝ հարստացնելու համար իր բառապաշարը համապատասխան հասկացություններ արտահայտող նոր բառերով»¹²², լիովին ընդունելի է: Թերևս ավելացնենք, որ գերադասելի է իրավական լեզվի բառապաշարում գործածել այնպիսի տերմին, որը թեև արտահայտված է բառակապակցությամբ, սակայն խոսուն է և հասկանալի, ինչպես՝ **ատյան կանչված մարդու չներկայանալը կամ դատական գործի կարճում**, քան մեկ բառով արտահայտված տերմին, որ կենսունակ և դյուրըմբռնելի չէ, ինչպես **չերևեկ** կամ **դատաջինջ** բառերը:

6. Բաղադրիչների հետևառաջությամբ կազմված արևելահայերեն-արևմտահայերեն մեկ բառազույգ ենք առանձնացրել՝ *տուրետառ - առևտուր*:

7. Բառակազմական տարաբնույթ կաղապարների համալրման գործընթացում որոշակի դեր ունեն հոմանիշ ածանցները, որոնք, ձևավորելով միևնույն խոսքի մասը, միմյանց նկատմամբ գտնվում են նույնանշային հարաբերության մեջ¹²³: Իրավական լեզվի բառապաշարում ևս առկա են արևմտահայերեն-արևելահայերեն հոմանիշ ածանցներով կազմված բառակազմական տարբերակներ: Լավագույն օրինակներ են – **իչ** և **-ող** ածանցների հոմանիշությամբ կազմվածները: Նախ պարզաբանենք, թե լեզվի երկու ճյուղերում իմաստային ինչ հարթության վրա են վերոնշյալ ածանցները կազմում հոմանիշ բառակազմական տարբերակներ:

Լեզվաբան Սերգեյ Գալստյանը գրում է. «Նկատվում է -իչ և հոմանիշ –ող ածանցների որոշ տեղայնացում: -իչ-ով վերջին ժամանակներս գերազանցապես գործիքների անուններ են կազմվում, –ող-ով՝ այդ գործիքը գործածող մասնագետների, ինչպես՝ զոդող (մարդ) // զոդիչ (գործիք), եռակցող (մարդ) // եռակցիչ (գործիք)... և այլն»¹²⁴: Ի

¹²²Տե՛ս Սաքապետոյան Ռ., Արևելահայերենի և արևմտահայերենի բառապաշարային առանձնահատկությունները, Երևան, 2004, էջ 102:

¹²³ Տե՛ս Գալստյան Ս., Ածանցումը և ածանցները ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1978, էջ 250:

¹²⁴ Նույն տեղում, էջ 140:

տարբերությունն արևելահայերենի՝ արևմտահայերենում գործողություն կատարող անձի իմաստ արտահայտող բառեր կազմելիս նախապատվությունը տրվում է **-իչ** ածանցին: Այսպես՝ արևմտահայերենում **մեղադրիչ** տերմինի իրավաբանական նշանակությունն է «2. մեղադրական ճառը արտասանող՝ դատախազ»¹²⁵: Արևելահայերենում իբրև մասնագիտական բառ՝ **մեղադրող** տերմինն ունի միևնույն նշանակությունը¹²⁶: Իմաստային այս հարթության վրա են հայերենի երկու ճյուղերում նշված ածանցները կազմում բառակազմական տարբերակներ: Բերենք ևս մի քանի օրինակ՝ *դալիչ - դալող, հարցաքննիչ - հարցաքննող, բռնագրավիչ - բռնագրավող*:

Իրավական լեզվի բառապաշարում բառակազմական հոմանիշ տարբերակներ են կազմում **-որդ** և **-ող** (անձերի անուններ՝ ըստ մասնագիտության կամ զբաղմունքի), **-ություն** և **-անք**, **-վածք** և **-անք** (բայանուն գոյականներ, որոնք ցույց են տալիս նախատիպ բայի գործողության առարկայացած անունը, ինչպես և կարող են ցույց տալ նախատիպ բայի գործողության արդյունքը) ածանցները, օրինակ՝ *վաճառորդ - վաճառող, զանցառութին - զանցանք, յանցուածք (յանցում) - հանցանք*:

Արևմտահայ մտավորական Հարություն Քյուրքճյանը, «Արևելահայերեն եւ արեւմտահայերէն լեզուաճիւղեր» վերտառությամբ իր հետազոտական աշխատանքում անդրադառնալով արևելահայերեն-արևմտահայերեն բառակազմական տարբերակների առկայության խնդրին, առաջարկում է լուծման հետևյալ տարբերակը. «երկուստեք ասանդել, փոխադարձաբար ծանօթացնել այդ գործածութիւնները կամ առումները: Թողնելով որ բնական փոխաբանացում տեղի ունենայ, ինչ փոյթ՝ հասանօրէն արեւելահայերէնի գերակշռութեամբ: Ասոնցմէ՝ «ավանդական» զոյգերուն համար, պէտք է ապաւինել ժամանակի վճիռին:

¹²⁵ Սաքապետոյեան Ռ., Արեւմտահայերէն-արեւելահայերէն նոր բառարան, Երեւան, 2011, էջ 216:

¹²⁶ Տե՛ս Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 2, Երևան, 1976, էջ 993:

Բայց զուգահեռ գործածուող նորակերտ բառերու պարագային, ճիշդ կ'ըլլար նոյնանիշներէն ընտրել յարմարագոյնը եւ ընդհանրացնել, ու ջնջել ձախորդները...»¹²⁷:

Արևմտահայերեն-արևելահայերեն բառակազմական տարբերակների քննությունը ազդակ հանդիսացավ համառոտ անդրադառնալու նաև արևմտահայերենի իրավական լեզվի բառաշերտի տերմինային հոմանիշությանը:

Արևմտահայերենը, ունենալով ոչ մեծ թիվ կազմող բառապաշար՝ մոտ հիսուն հազար և ավելին, տեղիք է տալիս կարծելու, որ յուրաքանչյուր բառային միավոր մեծ մասամբ մեկ հասկացության անվանում պետք է արտահայտի: Սակայն սույն երևույթը սխալ կարծիք է ձևավորում, քանի որ արևմտահայերենի բառապաշարը, այս պարագայում նրա տերմինաբանությունը ևս զերծ չի մնում տերմինների հոմանիշային (կամ նոյնանիշային) խմբերից: Երևույթի լավագույն արտահայտություններն են արևմտահայերենում կազմված հետևյալ իրավաբանական տերմինները՝ *իրաւընտիր* - *դատիչ* - *դատավար* - *դատարար*, արևելահայերենում բառիմաստն արտահայտվում է *դատավոր* տերմինով: Նույնպիսի օրինակներ են՝ *ամբաստան* - *մեղադրիչ* - *դատախազ*, *արևելահայերենում՝ *մեղադրող*, *դատախազ*, *դատակոչ* - *հրավիրաթուղթ* - *հրավիրագիր* - *ծանուցագիր**, արևելահայերենում՝ *դատական ծանուցագիր*, *մեղսակից* - *ոճրակից*, արևմտահայերենում՝ *հանցակից*, *ամբաստանագիր* - *մեղադրագիր*, արևելահայերենում՝ *մեղադրական եզրակացություն*, *ադեսարկու* - *հայցարկու* - *հայցադեր* - *պահանջադեր*, արևելահայերենում՝ *հայցվոր*, *ուղարկոցէք* - *փոխադրոցէք* - *փոխադրագիր*, արևելահայերենում՝ *փոխադրավարձ* տերմիններով: Ընդգծված տերմիններն արևմտահայերենում կազմված բառեր են: Համեմատենք մեջբերումները.

«Հրանդ Տինքի սպանութեան նոր **ամբաստանագիրը** վերջապէս դատարան հասաւ Դեկտեմբերի 9-ին» («Ասպարեզ», դեկտեմբերի 10, 2015):

¹²⁷ «Գրանիշ» գրական ակումբ, 2016 // <http://granish.org/arevelahayeren-ev-armtahayeren/>:

«Մեղադրագիրին մեջ արձանագրուած ամբաստանութիւնները բաւական անհանգստացնող են եւ խորշելի» («Ասպարեզ», Լոս Անջելես, փետրվարի 3, 2010):

Արևմտահայերենում տերմինային հոմանիշության գլխավոր պատճառը իրավական մտքի զարգացումն է սփյուռքահայության ոչ թե մեկ, այլ տարբեր գաղթօջախներում, ինչի արդյունքում յուրաքանչյուր նոր հասկացության առաջացում, հետևաբար օտար բառի առկայություն, պարտադրում է արևմտահայ մտավորականին պահպանել լեզվի անաղարտությունը, հետևաբար կազմել նոր բառեր՝ պայմանավորված մեծ մասամբ տվյալ գաղթօջախում իշխող լեզվի բառակազմական առանձնահատկություններով:

Այսպիսով՝ արդի հայերենի իրավական լեզվի բառապաշարում արևելահայերեն - արևմտահայերեն նույն իմաստն արտահայտող, տարբեր բաղադրիչներով (և՛ հիմնական, և՛ բառակազմական ձևությամբ) կազմված տերմինների զուգադրական քննությունը ոչ միայն ընդգծում է մի շարք ուշագրավ օրինաչափություններ, ինչպես՝ 1. երկու ճյուղերում տարբեր բառերի, բաղադրական հիմքերի միևնույն իմաստային գործառույթով մեկմեկու փոխարինելն ու բառակազմական միավորներ կազմելը, 2. որոշ ածանցների հոմանիշությունը, 3. արևմտահայերենի առավել հակվածությունը միաբառ տերմինների ստեղծման հարցում, այլև ևս մեկ անգամ փաստում գրական հայերենի երկու ճյուղերի ոչ նույնաբնույթ զարգացումը և ավելի տեսանելի դարձնում երկու ճյուղերի իրավական լեզվի բառաշերտի և առհասարակ տերմինագիտության մեջ ոչ խրախուսելի երևույթի՝ ակամայից լայն տարածում ստացած հոմանիշության առկայությունը:

АННА КАРСЛЯН - ЗАПАДНО-АРМЯНСКИЕ И ВОСТОЧНОГО-АРМЯНСКИЕ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ВАРИАНТЫ ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ СОВРЕМЕННОГО АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА

Большая часть юридических терминов современного армянского языка является общей для двух ветвей армянского языка - западно-армянского и восточного-армянского. Однако, юридическая лексика в двух вариантах армянского языка имеет некоторые словообразовательные различия, обусловленные лингвистическими и внелингвистическими

факторами. Речь идет о том лингвистическом явлении, когда для выражения одного и того же понятия каждый из вариантов языка в связи как с предпочтением разных этапов армянского языка, так и кальками из разных языков использует разные словообразовательные элементы (как основные, так и вспомогательные морфемы). Цель статьи – ознакомить читателя с западно-армянскими и восточно-армянскими словообразовательными вариантами юридической лексики.

ANNA GHARSLYAN - EASTERN-WESTERN WORD-FORMATION VARIANTS OF MODERN ARMENIAN JURIDICAL TERMS

The major part of the juridical terms of Modern Armenian is common for the two branches of Armenian- Western and Eastern Armenian. However, conditioned by the linguistic and extralinguistic factors, the juridical vocabulary manifests certain word-formation differences in the two variants of Armenian. We refer to a certain linguistic phenomenon in case of which, when expressing the same notion, each of the variants uses terms which are formed with various word-formation constituents (both with main and secondary morphemes) which is connected not only with the fact of giving preference to different stages of Armenian, but sometimes also with calques done from various languages.

The aim of the article is to help the reader get acquainted with the Eastern and Western Word-Formation variants of the juridical vocabulary.

LANGUAGE CHARACTERISTICS OF THE INTERNET LANGUAGE

VARDUHI GHUMASHYAN

Key words: internet language, network medium, computer-mediated communication (CMC), chat language, internet slang, netizen

The essence of communication is to exchange and share information. Nowadays, media of communication have various forms and states, especially the network medium. But no matter how special it is, the nature of network mediated by computers is transmitting information and sharing it.

Computer-mediated communication is just a new form of human communication with all the former kinds of communication features included.

Internet is a system architecture that has revolutionized communications by allowing various computer networks around the world to interconnect. Internet has introduced many ways to communicate online, which have greatly affected the languages and styles we use to communicate. Among these media are e-mail, instant messaging, blogging, etc. Internet has brought along its own language and culture. The language of the internet mirrors the new communications technology – it is unpredictable, unrestricted and it evolves at an incredible speed.

Now, what is the framework for deeper understanding of computer-mediated communication? CMC in general and the language of chat communication, as well as, internet slang in particular are relatively new fields of study that require deeper understanding of their properties.

Computer – Mediated Communication

Computer-mediated Communication (CMC) is defined as any human communication that occurs through the use of two or more electronic devices. (McQuail, Denis 2005:45). While the term has traditionally referred to those communications that occur via computer-mediated formats(e.g., instant messaging, email, chat rooms, online forums, social network services), it has

also been applied to other forms of text-based interaction such as text messaging. (Thurlow, Lengel & Tomic 2004:27).

Today means of sending a message to someone are of such a great variety that very often it takes us a longer time to figure out what method to use to send the message than to send the actual message!

In fact CMC is a more concise term that applies to all the ways of communicating with someone from a distance via a computer.

Communication occurring within a computer-mediated format has an effect on many different aspects of an interaction. Some of these that have received attention in the scholarly literature include impression formation, deception, group dynamics, relationship formation, etc.

CMC is examined and compared to other communication media through a number of aspects thought to be universal to all forms of communication, including (but not limited to) synchronicity, persistence or 'recordability' and anonymity. (Jiang, Bazarova & Hancock 2011: 38)

Thus, there are several types of computer-mediated communication, and all these types of CMC can be grouped according to 2 different criteria.

1. First of all, does the communication in question involve immediate feedback, or is it dependent on someone checking for messages? We call this synchronous and asynchronous communication.
2. The other division we can make between types of computer-mediated communication is the type of message. Text-based messages have been around the longest and range from emails and instant message to social media posts and texts. On the other hand video messages are something relatively new. While email has been around for a few decades, video conferencing has only recently become something very popular.

There are many advantages to computer – mediated communications. The most obvious of which is that it saves time and resources.

Thus CMC works effectively through time and space.

Throughout its more than twenty years of existence since 1990 the internet has seen and orchestrated many differences in the way people communicate, including the language they use, the style with which they write, the way they learn new languages, and the format in which they write.

Language Peculiarities in CMC

Internet Slang

Internet linguistics is a sub-domain of linguistics advocated by David Crystal. It studies new language styles and forms that have arisen under the influence of the Internet and other New Media, such as Short Message Service text messaging (Crystal 2005:92). Since the beginning of Human-computer interaction leading to computer-mediated communication and Internet-mediated communication, experts have acknowledged that linguistics has a contributing role in it, in terms of web interface and usability. Studying the emerging language on the Internet can help improve conceptual organization, translation and web usability. This will benefit both linguists and web users (Del Pozo, Angels 2005: 55). There is number of possible designations for the language of the Internet: Internet slang, Internet short-hand, Cyber-slang, netspeak or chatspeak. They refer to a variety of everyday languages used by different communities on the Internet.

It is difficult to provide a standardized definition of Internet slang due to the constant changes made to its nature. However, it can be understood to be a type of language that Internet users have popularized.

Internet Slang is the typical form of language people use on chats, forums, Facebook, twitter, blogs and sometimes even in mails. Of course, this type of language is mainly used by the young generation. It is mainly a mix of acronyms. Smileys, misspelling, etc. in order to express feelings and communicate in a faster way. Internet users try more and more to write the way they speak. But it can also become a trend that young people follow in order to be “cool”.

Of course many people don't like the way some netizens are using internet slang. Some think people use it too much, and others make fun of its incomprehensibility.

Internet English is characterized by changes in spelling and grammar and widespread use of acronyms and abbreviations. The reason for this is to accelerate the communication, but it also takes time for the receiver to understand the message. Informality is a typical feature of Internet slang. Neologisms are created primarily by affixation, blending and compounding. Some other productive ways of creating new words in Internet slang are changes of word classes and meaning. Specific use of punctuation and capital and lower-case letters and distinctive features such as emoticons or the use of

non-alphabetical characters are employed in Internet slang in order to enhance the means of expression. Internet English reflects the general trend towards the economization of language and illustrates the playfulness and originality of the Internet users.

Many people are afraid that the internet slang would make the rules and grammar of a language disappear. But if we consider that kids, teenagers and young adults follow a normal education, this risk should not be taken into account. In a professional or official area, people make the effort to write correctly and to erase mistakes.

Nowadays, more and more forums try to prohibit this kind of language and want a return to real English language conversation.

A good question is to wonder if the internet slang could really reflect a lack of education, grammar and spelling mistakes, or if it is just an evolution of the language that we need to take into account.

The Language of Chat

Chat language can be justly described as the result of the worldwide impact of Internet and Cosmopolitan culture. Chat language refers to the whole range of abbreviations and smileys which have become an integral part of the process of chatting.

The usefulness of chat language is well illustrated by the overwhelming acceptance of the language. In fact, chat language is one of the most commonly used medium of communication among the youngsters. Chat language is mostly used by the people living in big cities where the impact of the Internet is more profound. Chat Language has simplified and speeded up the process of transmitting messages. It is easily acquired, simple and less time consuming.

In chat language (as a variety of CMC) certain contractions and purposeful misspellings are of frequent use (this is called "leet-speak").

Interlocutors in this medium can only retrieve information about each other from the text itself. Furthermore, this of course may not be an entirely accurate representation of the truth as the medium provides anonymity. Most notably the ability of chatters to graphically express emotions (lurking, emoticons) and simulate speech-phonology (through phonetic spelling), certainly gives the potential for gesturally and linguistically created social-

tension to exist. There is also clearly a lot of scope for the development of a prestige language variety.

This could be determined grammatically, through syntax, ellipses, punctuation etc, lexically through relexicalisation and through phrasal covert norms.

Participants use all types of shortened forms simply to combat the limiting conditions of the medium itself. The use of syntactically-reduced forms: acronyms, symbols, word clippings are therefore purely for practical reasons-they reduce the time and effort necessary to communicate, (relexicalisation as defined by Halliday 1978 and overlexicalisation as defined by Werry 1996).

Good examples of saving time are acronyms simulating laughter: lol (laughing out loud), omg (oh my god), gtg (got to go) and so on.

Having a look at the previously brought examples it can be stated that Internet Relay Chat is an antilanguage (as defined by Halliday 1978) and not the speech of an immense community (sometimes called antisociety) that employs different language varieties for purely practical reasons (Stevenson 2005: 43). Many people may not like this and they may be quite right but the fact is that the mode of technology imparts something of its nature to public experience; the extra linguistic reality is dictating its new rules and norms to the language.

Now let's dwell upon some peculiarities of chat language.

Nicknames

The use of nicknames is a phenomenon characteristic of chat. One of the reasons why people feel so free in the virtual world is that they can choose a name under which they appear in cyberspace, therefore obtaining a new identity. There are two things which represent us in a chat room- the way we "speak" (i.e. our manners, vocabulary and readiness) and the nickname we use. The choice of the nick can tell us a lot about its user. In real life it is our appearance and body language that (together with the way we speak) create the first impression. In chat it is the nick that conveys the message according to which users form the opinion of their partners. The nick can consist of one word (linzi) but it can also be formed of a whole sentence (addicted 2_pain), it can include numbers (Kayuza720), non-alphabetical symbols (+ *bat*+) or smileys (adam:O)), it can be a combination of capital

letters and lower-case letters (cOrAL_gIRL), some part of the nickname may be retained and other part may be dropped. Often several variations can be used, (e.g. xmas) with each user choosing their own variant. The most frequent types of nicknames can be divided into several categories:

- Legitimate names of the users (or their variants). Lisa32, marty, Jonesy, ****L@uReN**** (names are more likely to be seen on small chat sites with open access).
- Short characterization of the user (can include user's age, sex, location, physical or character description):19_m_scotland, angel_@_heart, Cardiff_Chick, maverick, honey, brown_eyed_girl, THE_CHARMER, mad4it.
- Names of famous people or characters: Bridget_Jones, Dave_Gahan, father_xxxmas, DON_JUAN, ozzy, nixon (nicknames of this kind work on the principle of a carnival mask; the other users JUAN are always keen to join the game and play pretend since it is a productive topic.)
- Animals, flowers, objects: mr_mole, queen_bee, petal, snow_flake, perfume, The Big Cheese.
- Many nicks are ambiguous and are difficult to classify.

Greeting and addressing

The etiquette of salutation on chat does not correspond to the greeting rules in etiquette. Chat greeting is rather optional; it depends on personal liking. Many users take greeting as an opportunity to draw the attention of the others, to point out that they have entered the room.

Chat is an informal means of communication that is carried out in an informal environment, therefore there are no rules distinguishing various kinds of greeting on chat, e.g. huggbear, sexy_irish_male

A common practice is for the newcomer to write some kind of a general greeting (such as 'hello room' or 'hi every I')

Generally, saying goodbye is more likely to take place than saying hello. Lurkers are those who hold private conversations and hardly ever say goodbye.

When chatting at work, the users often have to leave the room abruptly. In these cases a common practice is to inform the others they are

coming back later (the acronym brb = be right back or afk = away from keyboard are used).

Turn-taking

Turn – taking is another type of chat.

The principles of turn-taking in electronic conversation differ from those in face-to-face communication. In chat the situation is, for technical reasons, rather different and it moves the chat conversation away from speech. The users need to be very patient. Often it takes several seconds before the submission appears on the screen. Due to the lack of visual contact we do not know whether our submission has already appeared on our partner's screen or not, likewise, we do not know whether we have not received the answer due to a system error, because the partner has decided not to react or because they have not yet finished writing their response. This is why everybody carries on writing and does not wait for the answer to come. We shall now examine the principles of e-turn-taking on a short example of a chat conversation:

Vicky > where u from leeanne
Leeanne > , so wot we all chatting bout now
Leeanne > Im from Bristol Vicky, you?
Vicky > not much
Vicky > Bolton
=> Jesse has joined the room
Leeanne > kool

Clearly, chat violates the organization of conversation into adjacency pairs. *Vicky* attempts to start a conversation with Leeanne but before she finishes writing her question (or more precisely before the question appears on the screen), Leeanne decides to address the room in order to strike up a conversation with any member of the room. *Vicky*'s submission appears on the screen after Leeanne has sent her contribution. Both Leeanne and *Vicky* then answer their partner's question, Leeanne being the first to send her response. *Vicky* then replies to Leeanne's second question and Leeanne reacts to it.

Thus, the lack of either visual or auditive contact as well as time lag that brings up a different conception of turn-taking in e-communication.

Despite the fact that chat violates the pragmatic rules of turn-taking, its users do not seem to mind the chaos that reigns this kind of communication. On the contrary, chat users most undoubtedly enjoy this linguistic anarchy.

Acronyms

The need to keep the messages short, requires the widespread use of acronyms in chat.

The most frequent acronyms are *lol* and *pml*.

In some cases the acronyms express either contempt or approval or they are meant to display that user does not take the statement seriously, (e.g. ffs – for fuck's sake, wtf – what the fuck). The majority of the purposeless acronyms contain swear words and are thus abbreviated not only in order to save time, but also to avoid rejection from the room.

Swear words and aggressive behavior

Anonymity of chat allows people to freely express their fantasies and desires, they are more open and able to discuss problems they are not willing to talk about in real life. It is common knowledge that it is easier to discuss personal problems with someone we do not know and are likely never to meet again.

Although a considerable part of the swear words used in chat is not of primarily abusive character, there are still too many which are connected with some of the aggressive techniques known in chat.

The practice which makes use of swear words to a great extent, is called ***flaming***. A flame is an offensive message usually aimed at one particular user. The aggressor hopes to initiate *a flame war*-an emotional discussion consisting of insulting and provocative postings. To be a flame, the message must be both meant and viewed as abusive.

Spamming

The user sends an excessive number of contributions that promptly follow one after another which precludes the other users from their conversation. In order to be able to send the messages as quickly as possible, these usually contain only one word (sense or nonsense), sometimes one letter.

Trolling

It is the process of sending provocative comments in order to irritate the others. The more heated responses the user receives, the happier they are.

Spoofing

Spoofing is a practice similar to trolling. A spoof looks like a troll with the difference that the others do not know who has sent it. In order to expand the scope of one's knowledge about chat language, one can make use of the handy and easily understandable Chat Dictionary, which provides with an entire list of abbreviations that are used in chat and are easy to remember.

However, technology's role in our life is astonishing. Human has closer connections with CMC system. Human is also part of the social system which forms the border of CMC systems. Consequently, human is a bridge between these 2 systems.

The Internet Language that is a natural human language variety is and will be in everlasting developing process, therefore being a living organism it will undergo newer changes – challenging new researches.

REFERENCES

1. Crystal, David (2005) Language and the Internet. Cambridge University Press.
2. Garcia, Angela Cora, Standlee, Alecea I., Beckhoff, Jennifer and Yan Cui. Ethnographic
1. Approaches to the Internet and Computer-mediated Communication. Journal of Contemporary Ethnography. Vol. 38 No. 1
2. Herring, S.C. (2004) Computer-mediated discourse analysis: An approach to researching online behavior. New York: Cambridge University Press
3. Ince, Darrel (2001) A dictionary of the Internet. New York: Oxford University Press.
4. Jiang, C., Bazarova, N., & Hancock, J. (2001) From perception to behavior: Disclosure reciprocity and the intensification of intimacy in computer-mediated communication.

5. McQuail, Denis (2005) Mcquail's Mass Communication Theory. 5 th ed. London: SAGE Publications.
6. Martin del Pozo, Maria Angeles, May 8, 2005. "Linguistics and web usability".
7. Thurlow, C., Lengel, L. & Tomic, A. (2004) Computer mediated communication: Social Interaction and the internet. London: Stage.

Sources of Data:

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Computer-mediated_communication
2. <https://sites.google.com/internet-slang>
3. denvertechnology. http://blogspot.am/2012/11/advantages_and_disadvantages_of_CMC

ՎԱՐԴՈՒՇԻ ԴՈՒՄԱՇՅԱՆ - ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԼԵՁՎԻ ՅՈՒՐԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Տվյալ ուսումնասիրությունը նվիրված է համացանցային լեզվի յուրահատկությունների բացահայտմանը, որն այսօր արդիական և հրատապ նշանակություն ունի:

Մեր օրերում զանգվածային հաղորդակցության միջոցներն ունեն զանազան տարատեսակներ, և այս առումով՝ առանձնանում են հատկապես համացանցային հաղորդակցական միջոցները: Այդուհանդերձ, հարկ է առավել կարևորել լեզվի՝ որպես հաղորդակցման միջոցի գլխավոր գործառույթը, այսինքն տեղեկություն ստանալն ու փոխանցելը:

Համակարգչային միջնորդավորված հաղորդակցությունը մարդկային հաղորդակցման նոր ձև է, հաղորդակցման իր բոլոր նախկին տարատեսակների բնութագրական գծերով հանդերձ: Համացանցն իր հետ բերել է իր սեփական լեզուն և մշակույթը: Համացանցային լեզուն նանկախատեսելի է, անսահմանափակ և զարգանում է անհավանական արագությամբ: Համացանցային լեզվաբանությունը՝ որպես

լեզվաբանության բաղկացուցիչ մաս, ուսումնասիրում է նոր լեզվական ոճեր և ձևեր, որոնք առաջացել են համացանցի ազդեցության ներքո:

Հոդվածում նաև փորձ է արվում ներկայացնելու՝ համակարգչային միջնորդավորված հաղորդակցության լեզվական առանձնահատկությունները:

Համակարգչային միջնորդավորված հաղորդակցությունն ընդհանուր առմամբ, չստ հաղորդակցության լեզուն, համացանցային ծածկալեզուն մասնավորապես, ուսումնասիրության համեմատաբար նոր բնագավառներ են, որոնք պահանջում են նրանց հատկանիշների ավելի խորը հասկացում:

ВАРДУИ ГУМАШЯН – ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ ИНТЕРНЕТ - ЯЗЫКА

В настоящей статье делается попытка выявить наиболее интересные характерные черты интернет-языка.

Сегодня средства массовой коммуникации имеют разные формы и условия деятельности, и это особенно касается средств интернет коммуникации. Для данного исследования выявление особенностей интернет-языка имеет важное значение, однако, первостепенную роль следует придать основной функции языка как средству общения, то есть функции передачи и принятия информации. Компьютерная опосредованная коммуникация является новой формой человеческого общения со всеми его раннее существующими особенностями.

Интернет зародил свой собственный язык и культуру. Фактически язык интернета отражает новые виды онлайн общения- он непредсказуем, неограничен и развивается с невероятной скоростью. Интернет лингвистика как составная часть языка знания изучает новые языковые стили и формы которые возникли под влиянием.

Итак, в статье предпринята попытка выявить языковые особенности СМС. Компьютерная опосредованная коммуникация в целом- язык общение чата и интернет слэнга в частности, относительно новые области исследования, которые требуют более глубокого понимания их свойств.

**«ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀԱՍԿԱՑՈՒՅԹԻ ԱՌԿԱՅԱՑՄԱՆ ԼԵԶԿԱՈՃԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ Զ. ԱՓԴԱՅՔԻ ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ
ՈՃՈՒՄ («ՃԱԳԱՐԸ ՀԱՐՈՒՍՏ Է» ՎԵՊԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)**

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱԿԱՐՅԱԼ

Հիմնաբառեր՝ «ազատություն» հասկացույթ, հեղինակի անհատական ոճ, պատկերավորման միջոցներ, հասկացության վերլուծություն, աշխարհի պատկեր

Ճանաչողական լեզվաբանության զարգացումը 20-րդ դարում խթան հանդիսացավ հասկացույթի ուսումնասիրության համար նախ լեզվում, այնուհետև խոսքում՝ գեղարվեստական երկերի վերլուծության միջոցով, ինչի արդյունքում, գիտնականները սկսեցին զբաղվել հասկացության վերլուծությամբ տեքստի մակարդակում: «Մտքերի աշխարհը» գտնվելով «իրականության աշխարհի և լեզվի աշխարհի միջև»՝ տարբեր գիտությունների ուսումնասիրության առարկա է, այդ թվում՝ ճանաչողականության [Ալիբովա, Гончарова 2007:147]:

Առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում հեղինակի աշխարհի հասկացական և լեզվական պատկերի ուսումնասիրությունը, ինչը հնարավորություն է ընձեռում վեր հանել հեղինակի անհատական ոճի առանձնահատկությունները:

Զ. Պոպովան և Ի. Ստերնինը սահմանում են աշխարհի պատկերը որպես «իրականության մասին գիտելիքների կարգավորված ամբողջություն, որը ձևավորվում է անհատական գիտակցության մեջ» [Попова, Стернин 2007:51]:

Ըստ Վ. Պոստովալովայի՝ «աշխարհի պատկեր հասկացողությունը դասվում է այն հիմնական հասկացողությունների շարքին, որոնք արտահայտում են մարդու, նրա կեցության, աշխարհի հետ փոխհարաբերության կապի յուրահատկությունը» [Постовалова 1988:11]:

Փաստորեն, գեղարվեստական ստեղծագործության մեջ առկա լեզվական միջոցները, ոճական հնարները հնարավորություն են ընձեռում

բացահայտելու հեղինակի աշխարհընկալումը, աշխարհայացքը, ինչպես նաև լեզվաաշխարհը: Ինչպես արդարացիորեն նշում է Լ. Եզեկյանը, «Գեղարվեստական ոճը տարբերակվում է հեղինակային ինքնատիպությամբ ու անհատականությամբ: Վերջինիս բնորոշ է հուզական, արտահայտչական երանգավորումը, որը դրսևորվում է լեզվի պատկերավորության և արտահայտչական միջոցներով: Այստեղ բառերը կարող են հանդես գալ ոչ միայն անվանողական նշանակությամբ, այլև փոխաբերական, արտահայտչական, գեղագիտական գործառույթով» [Եզեկյան 2007: 45]

Սույն հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել «ազատություն» հասկացության առկայացման միջոցները Ջ. Ափոյայքի հեղինակային ոճում՝ «Ճագարը հարուստ է» վեպի վերլուծության միջոցով: Ջ. Ափոյայքի ստեղծագործություններն առանձնանում են պատկերավորման միջոցների լայն կիրառությամբ, որոնց վրա հենվելով Ափոյայքն ընթերցողին է փոխանցում աշխարհի ընկալման իր կերպը:

Ըստ մեր կատարած ուսումնասիրությունների՝ «ազատության» թեման առանցքային է Ափոյայքի «Ճագարը հարուստ է» վեպում: Ստեղծագործության գլխավոր հերոսը՝ Հարի Էնգստորմը, երազում է ազատության ձեռքբերման մասին և ձգտում է այդ ազատությանը: Այնուամենայնիվ, ըստ Հարիի՝ իր ազատության ուղին հարթ չէ, այլ լի է խոչընդոտներով, ինչում նա շարունակ մեղադրում է իր մտերիմներին:

Ներկայացնենք հետևյալ օրինակները, որոնք քաղված են «Ճագարը հարուստ է» վեպից:

*The entire **squeezed and cut-down shape** of his life is her (wife's) fault; at every turn she has been **a wall to his freedom**. [Rabbit is Rich, p.24]*

Հերոսի թուլակամությունը, անհաջողակ լինելը, իր անհաջողություններում մշտապես ուրիշներին մեղադրելը ցայտուն կերպով արտահյատված է նշված հատվածում “*The entire squeezed and cut-down shape of his life is her (wife's) fault*” նախադասության միջոցով, որտեղ “*squeezed and cut-down*” մակդիրների կիրառությամբ Հարին ցանկանում է ընդգծել իր կյանքի դժվարությունները, ոչ սահուն ընթացքը, սահմանափակումները, ինչում նա մեղադրում է իր կնոջը: Ակնառու է, որ կնոջ նկատմամբ ունեցած հերոսի բողոքը, մեղադրանքները հեղինակը առկայացնում է “*she has been a wall to his freedom*” փոխաբերության

միջոցով, որտեղ “wall, պատը” հանդես է գալիս որպես պատնեշ, խոչընդոտ և նույնիսկ արգելք:

Ներքոնշյալ օրինակում հեղինակը լեզվական և ոճական տարբեր միջոցներով պատկերում է հերոսի տանը տիրող մթնոլորտը:

*“I’ve been trying to get out of this **depressing house** for years and I don’t want this shiftless arrogant goof-off we’ve raised coming and **pinning me in**. These kids seem to think the world exists to serve them but I’m sick of just standing around waiting to be of service.” [Rabbit is Rich, p.24]*

Ուշագրավ է *“I’ve been trying to get out of this **depressing house** for years”* նախադասության վերլուծությունը, որտեղ *“depressing house”* մակդրային բառակապակցության գործածությամբ Ապդայքը ցանկանում է մատնանշել, որ Հարին իրեն կաշկանդված, կաղապարված է զգում ոչ միայն մտերիմների շրջանում, այլև նույնիսկ իր սեփական տունն է նրան ճնշում, խեղդում: Ավելին, տունը մշտապես կապում է նրան հոգսերի հետ, ինչի պատճառով նա տարիներ շարունակ փորձում է հեռանալ և ազատվել այդ վիճակից: Պատահական չէ հեղինակի կողմից *“for years”* ժամանակային ցուցիչի կիրառությունը, քանի որ այն ցույց է տալիս հերոսի այդ վիճակից դուրս գալու փորձը, ինչին խոչընդոտում է նրա անվճռականությունը և անհաստատականությունը:

Մեջբերված հատվածի լեզվաոճական քննությունը թույլ է տալիս բացահայտել հեղինակի վերաբերմունքը Հարիի հանդեպ: Սեփական որդուն որպես գլխացավանք ընդունելը հեղինակն արտահայտում է որպես պատասխանատվության զգացման բացակայություն: Որդուն ներկայացնելով *“shiftless arrogant goof-off”* մակդրային բառակապակցությամբ՝ Հարին շեշտում է վերջինիս անպիտան, անշնորհք և ինքնահավան լինելը: Խոսքին հավելյալ հուզարտահայտչականություն հաղորդելու նպատակով հեղինակը դիմում է մի այնպիսի ինքնատիպ արտահայտչամիջոցի օգնությանը, ինչպիսին է բաղաձայնայինը: Միմյանց հաջորդող բառերում *“ss, rr, ff”* կրկնակի բաղաձայների կուտակումը իր ձայնային ազդեցությունն է թողնում ընթերցողի ընկալման վրա՝ ավելի պատկերավոր կերպով ներկայացնելով սեփական որդու հանդեպ Հարիի վերաբերմունքը: Ըստ նրա՝ իր որդին միայն անհարմարություն և անհանգստություն կարող է պատճառել իրեն՝ սահմանափակելով իր ազատ գործելու, ապրելու հնարավորությունը, որն առկայացված է վերոնշյալ հատվածում *“coming and pinning me in”*

փոխաբերության միջոցով: Հերոսի հետևյալ ասույթից՝ *“I’m sick of just standing around waiting to be of service”* կարող ենք եզրակացնել, որ Հարիի՝ հոգսերից ազատության հանդեպ ունեցած անհագորդ տենչը, նրա դժկամությունը ավելորդ հոգսեր կրել իր ուսերի վրա, զուգորդվում է եսասիրության հետ:

Հարիի համար ազատության ձեռքբերման մեկ այլ խոչընդոտ է մահվան հանդեպ իր վախը: Հերոսի ճնշված հոգեվիճակը իր արտացոլումն է գտնում նաև վերջինիս ենթագիտակցության մեջ, քանի որ Հարին շարունակ տեսնում է երազներ, որտեղ նա հանդիպում է պատնեշների և արգելքների: Մահացածները կարծես նրան ուրվականի պես հետևում են և նա, վախենալով մահվանից, կորցնում է իր հոգեկան հանգստությունն ու ազատությունը: Ստորև ներկայացված հատվածում հեղինակը ոճական տարբեր հնարներով, ինչպես նաև ներակա մի շարք լեզվական միջոցներով պատկերում է հերոսի մտացածին կապանքները, այնուհետև երևակայական ազատության ձեռքբերումը, իսկ վերջում արդեն մահվան հանդեպ վախը: Այսպես օրինակ՝

He begins to run he extends the distance he jogs, eventually managing the mile and a half to the waist of the hourglass, where the gates of an old estate bar the wayThe heavy iron gates to Carbon Castle are double-chained and padlocked; Rabbit touches the forbidding metal, takes a breath for a still second while the world feels still to be rushing on, pouring through the tremble of his legs, then turns and jogs back, casting his mind wide, so as to become unconscious of his heaving body. [Rabbit is Rich, p.82]

Մեջբերված հատվածը Հարիի երազի նկարագրությունն է, որտեղ կիրառված համեմատությունները, հակադրությունները և խորհրդանիշները ծառայում են հեղինակի միտումը բացահայտելուն: Ինչպես «Ճագար, վագիր» վեպում, այնպես էլ տվյալ համատեքստում հերոսը վագրի մեջ է: Նրա շարունակական վագրը դեպի ազատություն նշված օրինակում առկայացվում է *“to run”* և *“to jog”* հարիմաստ բառերով, որոնք խորհրդանշում են հերոսի հավերժ դեգերումները և ազատության փնտրտուքները: Բայցևայնպես, ըստ Հարիի՝ ազատության տանող իր ուղին լի է խոչընդոտներով, ինչը հեղինակը պատկերում է *“the gates of an old estate bar the way”*, *“iron gates are double-chained and padlocked”*, *“forbidding metal”* արտահայտությունների միջոցով: «Ճագար, վագիր» ստեղծագործության հետ համաբանությամբ, որտեղ

“door – դուռը” խորհրդանշում էր անջրպետ, արգելք դեպի հասարակություն, այնպես էլ վերոնշյալ համատեքստում “gate – դարպասը” զուգորդվում է պատնեշի, խոչընդոտի հետ: Ավելին, “to bar, double-chained, padlocked, forbidding” բառերը նույնպես պարունակում են «սահմանափակման, կապանքի, դեպի հասարակություն մուտք գործելու հնարավորության բացակայության, խոչընդոտի» իմաստը:

*There is along the way an **open space**, once a **meadow**, now spiked with cedars and tassle-headed weeds, where swallows dip and careen, snapping up insects revived in the evening damp. **Like these swallows** Rabbit, the blue and gold of his new shoes flickering, skims, above the earth, above the dead. The dead stare upwards The **meadow** ends and Harry enters **a tunnel**, getting dark now... he loves the earth, he will never make their mistake and die. [Rabbit is Rich, p.82]*

Խորհրդանշական է նաև Ափդայքի կողմից “open space” և “meadow” բառերի կիրառությունը, քանի որ դրանք խորհրդանշում են Հարիի ազատությունը: Վերոնշյալ հատվածում մարգագետինը հանդիսանում է հանգստության, ազատության խորհրդանիշ: Մարգագետինը ինքնին բնության մեջ համարվում է մի անձայրածիր, անսահմանափակ տարածք՝ լի ծաղիկներով և կանաչով, որը կարծես դրախտի է նմանվում է, և այնտեղ մարդն իրեն զգում է հանգիստ և ազատ: Ազատվելով իրականության ճնշող, խեղդող մթնոլորտից՝ հերոսը ճախրում է մարգագետնի վրայով՝ վայելելով իր ազատությունը: Ափդայքը Հարիի ազատությունը պատկերում է “*Like these swallows Rabbit, the blue and gold of his new shoes flickering, skims, above the earth, above the dead*” փոխաբերական համեմատության միջոցով, որտեղ ազատության մեկ այլ խորհրդանիշ է համարվում ծիծեռնակը: Հեղինակը “free as a bird” դարձվածային միավորի համաբանությամբ Հարիին համեմատում է թռչունի հետ, ով սլանում է երկնքում՝ մեռյալների վրայով: Հատկանշական է “above the earth, above the dead” արտահայտության կիրառությունը, որտեղ “above” բառի կրկնությամբ հեղինակը մատնանշում է հերոսի երևակայական ազատության եթերային, մտացածին լինելը: Երկրից, մեռյալներից բարձր լինելը թույլ է տալիս Հարիին մոռանալ իրականության ճնշումները, կապանքները, ինչպես նաև վախը մահվան հանդեպ, և նա իրեն զգում է թռչունի պես ազատ: Պատահական չէ նաև հեղինակի կողմից հենց “to skim” բայի

կիրառությունը, քանի որ այն իր մեջ պարունակում է «թռչել՝ ունենալով թեթևության, հանգստության, հանդարտության զգացում» հարանշանակային իմաստը, ինչը բնութագրում է հերոսի հոգեվիճակը:

Վերը բերված հատվածի վերջին նախադասությունը հիմնված է հակադրություն ոճական հնարի վրա, ինչը հնարավորություն է տալիս հեղինակին ավելի վառ և ցայտուն նկարագրել մահվան հանդեպ Հարիի վախը: “*The meadow ends and Harry enters a tunnel, getting dark now*” նախադասության մեջ մարգագետնի բաց, լուսավոր, ազատ տարածքին հաջորդում է թունելը, որը փակ, մութ ու մռայլ տարածք է: Ապրայքը հակադրում է մարգագետինը և թունելը՝ զուգորդելով կյանքը մարգագետնի, իսկ մահվան հանդեպ Հարիի վախը՝ թունելի հետ: Թունելը կարծես մի փակուղի է, որից ճագարը փորձում է դուրս գալ լույս աշխարհ: Այնքան մեծ է ճագարի վախը մահվանից, որ իր կարծիքով «ինքը երբեք չի կրկնի նրանց սխալը և չի մահանա»:

Ինչպես նկատեցինք, տվյալ հատվածը հարուստ է ոճական հնարներով՝ խորհրդանիշներ, հակադրություն, փոխաբերական համեմատություն: Այս ոճական հնարների կիրառումը հնարավորություն է տալիս հեղինակին ավելի վառ և պատկերավոր ներկայացնել հերոսի հոգեկան վիճակը: Ինչպես նաև տվյալ պատկերավորման միջոցները նպաստում են, որպեսզի ընթերցողը ավելի դյուրին ընկալի հեղինակի մտադրությունը:

«Ճագարը հարուստ է» վեպի ուսումնասիրությունները փաստում են, որ Ջ. Ափրայքը բացի ազատության կորստի, ազատության սահմանափակման, երևակայական ազատության թեմաներից անդրադառնում է նաև ազատության չարաշահման թեմային իր ստեղծագործության մեջ: Ստորև ներկայացված օրինակներում հեղինակի միտումն առկայացված է ներակա և արտակա տարբեր լեզվական միջոցներով: Այսպես՝

*Marriage is not merely a rite, it is a sacrament, an invitation from God to participate in the divine. There were wonderful words in the old prayer book; they said that marriage was not “to be entered into **unadvisedly or lightly**; but **reverently, discreetly, advisedly, soberly, and in the fear of God**”, He grins having intoned this, and adds, “**The new prayer book omits the fear of God**”. [Rabbit is Rich, p.119]*

Այս ստեղծագործության մեջ Ապոլայքը նորովի է պատկերում ամուսնության գաղափարը, որը նա կապում է «ազատություն» հասկացույթի հետ: Ամուսնությունն ըստ քահանայի սրբություն է, որին պետք է վերաբերել լրջորեն, որը պետք է պահպանել ամբողջ կյանքի ընթացքում և վախենալ Աստծո դատաստանից: Վերոնշյալ միտքն առկայացված է մեջբերված հատվածում աստիճանավորում ոճական հնարի կիրառությամբ՝ *“marriage was not to be entered into **unadvisedly or lightly; but reverently, discreetly, advisedly, soberly, and in the fear of God**”*: Այսպես կողք կողքի վարընթաց (*unadvisedly or lightly*) և վերընթաց (*reverently, discreetly, advisedly, soberly, and in the fear of God*) աստիճանավորման միջոցով հեղինակին հաջողվել է ցայտուն ու շոշափելի պատկերել ամուսնության գաղափարի իր յուրովի մեկնաբանումը: Ոճական այս հնարը հեղինակի խոսքին հաղորդել է իմաստային ու արտահայտչական աճ, հուզական լիցք ու պատկերավորություն: Այս ամենը պայմանավորված է Ապոլայքի կողմից աստիճանավորում ոճական հնարի վարպետորեն օգտագործմամբ, քանի որ մեջբերված հատվածում վարընթաց աստիճանավորմանն անմիջապես հաջորդում է վերընթաց աստիճանավորումը, որտեղ յուրաքանչյուր բառ իր իմաստային ծավալով գերազանցում է նախորդին, ինչի արդյունքում իմաստային և հուզական սաստկացում է նկատվում՝ վերջիվերջո իր հանգուցալուծումը գտնելով *“in the fear of God”* արտահայտության միջոցով: Փաստորեն հեղինակը միտված է արտահայտելու այն միտքը, որ վախը Աստծո դատաստանից նշանակում է որոշակի սահմանափակումներ, այսինքն չի ենթադրում տուրք տալ սեփական ցանկություններին, այլ ցուցաբերել զսպվածություն:

Ուշագրավ է նաև նշված հատվածի վերջին նախադասությունը՝ *“The new prayer book omits the fear of God”*, որի միջոցով Ապոլայքն անուղղակիորեն արժարժում է ազատության չարաշահման խնդիրը՝ բարձրացնելով այն հարցը, թե արդյոք անսահման ազատությունը կարող է հանգեցնել դրական, թե բացասական հետևանքների:

Ամփոփելով, կարող ենք եզրակացնել, որ «Ճագարը հարուստ է» վեպի լեզվաոճական քննությունը հնարավորություն է տալիս ուսումնասիրել «ազատություն» հասկացույթի առկայացման միջոցները Ջ. Ափոլայքի հեղինակային ոճում: Գեղարվեստական երկում առկա մի շարք պատկերավորման միջոցների, այն է՝ փոխաբերությունների, մակդրային

բառակապակցությունների, փոխաբերական համեմատությունների, վերընթաց և վարընթաց աստիճանավորման, ինչպես նաև խորհրդանիշների վերլուծության արդյունքները թույլ են տալիս վեր հանել Ջ. Ափդայքի հեղինակային ոճի առանձնահատկությունները: Այսպիսով, «Ճագարը հարուստ է» վեպում հեղինակը զարգացնում է այն միտքը, որ հերոսի ազատության սահմանափակումները, ազատության կորուստը պայմանավորված են վերջինիս թուլակամությամբ, անվճռականությամբ, մինչդեռ Հարին իր ազատության բացակայության մեղքը շարունակ բարդում է մտերիմների վրա՝ չգիտակցելով ազատության ձեռքբերման իրական գինը: Ավելին, Ջ. Ափդայքը արժարժում է նաև ազատության չարաշահման խնդիրը՝ հնարավորություն տալով ընթերցողին խորհել վերջինսի բացասական հետևանքների մասին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Եզեկյան Լ. (2007) *Ոճագիտության ուղեցույց*, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն
2. Попова З. Д., Стернин И. А. (2010) *Когнитивная лингвистика*, Москва
3. Постовалова В. И. (1988) *Картина мира в жизнедеятельности человека*, Москва
4. Щирова И. А., Гончарова Е. А. (2007) *Многомерность текста: понимание и интерпретация*, Санкт-Петербург
5. Updike John, *Rabbit is Rich*, available online at: <http://www.royallib.com/>

АНАИТ МАКАРЯН - ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВЕРБАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПТА “СВОБОДА” В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ДЖ. АПДАЙКА (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА “КРОЛИК РАЗБОГАТЕЛ”)

Целью данной статьи является определение способов актуализации концепта “свобода” в идиостиле Дж. Апдайка на материале анализа романа “Кролик разбогател”. Лингвостилистический анализ романа позволяет выявить ряд стилистических приемов, тропов и символов,

используемых автором в романе, которые выявляют особенности идиостиля Дж. Апдайка. Особую роль в выявлении авторской концепции концепта “свобода” играют эксплицитные и имплицитные языковые средства, используемые в романе.

ANAHIT MAKARYAN - LINGUO-STYLISTIC PECULIARITIES OF THE ACTUALIZATION OF THE CONCEPT “FREEDOM” IN JOHN UPDIKE’S WORKS (BASED ON THE NOVEL “RABBIT IS RICH”)

The present paper aims at studying the concept “freedom” in J. Updike’s individual style based on the analysis of the novel “Rabbit is Rich”. The study of the stylistic devices, tropes and symbols underlying the concept “freedom”, contributes to revealing the peculiarities of J. Updike’s individual style. The linguo-stylistic analysis of the novel makes it possible to probe deeper into the author’s perception of the concept “freedom”. The concept freedom is verbalized in the novel by exploiting various explicit and implicit language means which disclose the author’s individual interpretation of the concept “freedom”.

ՀՏԴ 491.99(09)

**Ձ ՆԱԽԴԻՐ-ՆԱԽԱԾԱՆՑԻ ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵՐ ԼԵԶՎԻ
ՁԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՐԵՔ ՓՈՒԼԵՐՈՒՄ՝ ԳՐԱԲԱՐՈՒՄ, ՄԻՋԻՆ
ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆ ԱՐԵՎԵԼԱՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ**

ՏԱԹԵՎԻԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ գ նախդիր, նախածանց, նախագրային շրջան, գրաբար, միջին հայերեն, արդի հայերեն, բառակազմություն

Մեր աշխատանքի նպատակը գ նախդիր-նախածանցի կիրառությունների համեմատա-կան քննությունն է հայերենի զարգացման երեք փուլերում՝ գրաբարում, միջին հայերենում և ժամանակակից գրական արևելահայերենում:

Մինչ նախդիրների բառակազմական կիրառությունների քննությանը անցնելը, հակիրճ ներկայացնենք նախդիրներն ընդհանրապես: Նախդիրները սպասարկու խոսքի մասեր են. դրանք սպասարկում են հոլովման համակարգը: Դրանք լայն տարածում են ունեցել գրաբարում, նախդիրները գործածվում են միայն թեք հոլովածների հետ, իսկ ուղղական հոլովի հետ նախդիրներ չեն գործածվում: Նախդիրները հոլովածների հետ հանդես են գալիս միայն նախադաս, ընդ որում՝ յուրաքանչյուր բառ մեկից ավել նախդիր ունենալ չի կարող: Բացառություն է կազմում *առ* նախդիրը, որը նույն բառի վրա կարող է դրվել *ի* նախդրի հետ, օրինակ՝ «*առ ի յայտնելոյ*»: Երբ նախդիր կրող բառը նախադաս լրացում է ունենում, նախդիրն անցնում է լրացման վրա, օրինակ՝ «Երկն ի ծովուն ունէր և զկարմրիկն եղեգնիկ. Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր»:

Նախդիրները, գործածվելով հոլովածների հետ, արտահայտում են տարածական, նպատակային, ժամանակային, պատճառական, բաշխական և այլ կարգի հարաբերություններ: Գրաբարի բոլոր նախդիրները, բացի գ նախդրից, գործածվում են մի քանի հոլովների հետ: Ձ նախդիրը գրաբարում գործածվում էր տրական, հայցական,

բացառական և գործիական հոլովների հետ՝ արտահայտելով զանազան իմաստներ: ¹²⁸

Միջին հայերենում նախդիրները հարուստ գործածություն չունեն, բայց զ նախդրի՝ հայցական հոլովի հետ գործածության դեպքերը հաճախ են: ¹²⁹

Արդի հայերենում նախդիրներից մի քանիսը կապեր են դարձել՝ *ի, առ, ըստ, իսկ* նրանցից որոշները՝ *առ, ըստ, ընդ*, գործուն նախածանցներ են: ¹³⁰

Նախդիրները, բացի գրաբարում գործուն խոսքի մաս լինելուց, նաև բառակազմական դեր են ունեցել մեր լեզվի զարգացման բոլոր փուլերում: Նրանք դեռևս նախագրաբարյան շրջանում, գործածվելով տարբեր հոլովների հետ, տարբեր քերականական նշանակություններ են ստացել, ըստ այդմ էլ ձեռք են բերել բառակազմական արժեք և դարձել են բառի բաղադրիչ մասը: Բայց դա տեղի է ունեցել լեզվի պատմական զարգացման ընթացքում:

Մեր աշխատանքի հիմնական աղբյուրը Հ. Աճառյանի «Հայերեն արմատական բառարան» է: Այստեղ, Հ. Աճառյանի կատարած ստուգաբանություններից ելնելով, առանձնացրել ենք զ նախդիր-նախածանցով կազմված բառերը, ապա քննել դրանց կիրառությունները «Նոր Հայկազյան բառարանում» Հ. Ավետիսյանի, Ռ. Ղազարյանի «Միջին հայերենի բառարանում» և Է. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարանում»: Զ նախդրի բառակազմական արժեքը ուսումնասիրելով նաև Գ. Զահուկյանի «Հայոց լեզվի պատմություն: Նախագրային ժամանակահատված» գրքում՝ կարող ենք փաստել, որ զ նախդիրը՝ որպես բառակազմական նախածանց, մասնակցել է բառակազմությանը հայերենի զարգացման նախագրային փուլում և գրաբարում: Հայերենի զարգացման մյուս փուլերում նոր բառեր կազմվել են զ նախդիր-նախածանց ունեցող հնագույն ձևերից:

Տարբեր լեզվաբանների դիտարկմամբ զ նախդիրը հիմնականում գործածվել է իբրև սաստկական կամ զորացուցիչ մասնիկ: ¹³¹

¹²⁸Տե՛ս., Աբրահամյան Ա., Գրաբարի ձեռնարկ, Ե., 1976, էջ 228:

¹²⁹Տե՛ս., Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, Հ. 1, Ե., 1972, էջ 427:

¹³⁰Տե՛ս., Սուքիասյան Ա., Ժամանակակից հայոց լեզու, Ե., 2002, էջ 264:

¹³¹Հմմտ. Աբեղյան Մ., Աճառյան Հ., Հովսփյան Լ.:

Բառակազմության մեջ հանդես է եկել նաև զ նախդրի հնչյունափոխված ս ձևը, որը առաջացել է զ նախդրի՝ խուլ բաղաձայնների հետ գործածվելու հետևանքով: Հ. Աճառյանը սրա մասին գրում է, որ ճոխ գործածությունից դատելով՝ պետք է լինի բնիկ հայերեն, բայց նշում է, որ հայտնի չէ, թե ինչ պետք է լինի սրա հնդեվրոպական նախնական ձևը: Նա նշում է, որ հնդեվրոպական ց 'h-ն երկու բաղաձայնների միջև տալիս է հայրեն զ, իսկ բառի սկզբում տալիս է հայերեն ձ, ապա պետք է ենթադրել, որ հայերեն զ-ն ծագել է հնդեվրոպական ց 'h-ից¹³²:

Մ. Աբեղյանը, խոսելով նախդիրների բայակազմության մասին, նշում է, որ, զ նախդիրը, դրվելով բայերի վրա, նրանց նշանակությունը սաստկացնում է կամ ֆիզիկական նշանակությունը փոխում է բարոյականի, ինչպես օրինակ՝ անցանել-զանցանել, իջանել-զիջանել, թափել-սթափել և այլն¹³³:

Հ. Աճառյանը իր «Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի» աշխատության մեջ գրում է, որ զ գորացուցիչ մասնիկը հետզհետե կորցրեց իր բովանդակությունը լեզվի մեջ և մենք զգում ենք նրա ներկայությունը լեզվում միայն այն դեպքում, երբ կրկնությամբ ասում ենք՝ արմանալ-զարմանալ, անցանել-զանցանել և այլն: Բայց զ նախդրի գործածությունը արդի հայերեն բառերի համար, ըստ հեղինակի, այլևս անկարելի է: Նա ավելացնում է, որ այժմ նույնիսկ ըմբռնելի չէ նրա բնույթը¹³⁴:

Լ. Հովսեփյանը ևս նշում է զ «նախդիր-նախածանցի» սաստկական նշանակության մասին մի շարք բայերի վրա դրվելիս, սակայն նա փաստում է, որ որոշ դեպքերում էլ առաջացել են նոր նշանակությամբ բայեր, որտեղ մթագնել կամ կորել է նախկին կապը դրանց սերող հիմքերի հետ, ինչպես՝ գալ- զգալ, անցանել-զանցանել և այլն: Այստեղ զ-ի բառակազմական արժեքն, ըստ հեղինակի չի գիտակցվում¹³⁵:

¹³² Աճառյան Հ., Հայերեն արմատական բառարան, Հ. 2, Ե., 1973, էջ 75

¹³³ Աբեղյան Մ., Երկեր, Հ. 2., Ե., 1974, էջ 152:

¹³⁴ Աճառյան Հ. Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, Հ. 5, Ե., 1965, էջ 73:

¹³⁵ Հովսեփյան Լ., Գրաբարի բառակազմությունը, Ե., 1987, էջ 1:

Ըստ Ա. Մարգարյանի՝ զ նախդրի և առանձին արմատների միաձուլմամբ նոր բառեր կազմելու երևույթը կապվում է հայերենի զարգացման ավելի վաղ շրջանի հետ: Հեղինակը, ելնելով լեզվական տվյալներից, գտնում է, որ այն լայնորեն գործածվել է նախագրաբարյան շրջանում, թեև գրաբարյան շրջանում չի դադարել գործելուց և շարունակել է նոր բառեր կազմել: Ա. Մարգարյանը նշում է, որ Ս. Մալխասյանցի «Հայերէն բացատրական բառարանում» վերցված գ-ով սկսվող 2141 բառերից գրեթե կեսի սկզբնատառը երբեմնի զ նախդիրն է: Այս հանգամանքն ապացուցում է, որ այն գործածվել է մի շարք բառերի հետ՝ նրանց հաղորդելով իմաստային նոր երանգավորում ու նոր նշանակություն¹³⁶:

Վ. Առաքելյանն իր «Հինգերորդ դարի հայ թարգմանական գրականության լեզուն և ոճը» աշխատության մեջ ներկայացնում է հինգերորդ դարի հայ թարգմանական գրականության մեջ զ նախդիր-նախածանցով գործածված բնիկ և հնացած բառերը: Դրանցից բնիկ են՝ *զառիվերակ, զարմ, զգայուն, զգիշերն, զի, զինչ, զհեպ, զփին, զցայգ, զցերեկ, զօրն, սփիւռ, հնացած են՝ զանխուլ, զառիվերակ, զգիշերն, զինչ, զկնի, զհեպ, զօրէն, զօրհանապագ*¹³⁷:

Հ. Աճառյանի «Հայերէն արմատական բառարան»-ում զ (ս) նախդրով կազմված բառերի թիվը 59-ն է: Սրանցից 43-ը կազմվել են զ նախդրով և բնիկ հայերեն բառերով կամ արմատներով՝ **զականել** «լավ դիտել» (ակն բառից), **զակատիլ** (հակիլ) «հակառակվել» բայից, **զայրանալ** «այրել» բառից, **զանգանել**, **զանգել** (անկանել բայից), **զանցանել**, **զառանցել** (անց բառից), **զաղաչել**, **զաչացու** (աչք բառից), **զառածանել** (ածել բայից), **զառամ**, (ամ բառից), **զարդ** (արդ, հիմա արմատից), **զարթնուլ**, (արթ արմատից), **զարկ** (հար արմատի կ աճած ձևից), **զարմ** (արմ բառից), **զարմանալ** (արմանալ բայից), **զարտուղի** (ուղի բայից), **զգալ**, **զգաստ**, **զգօն**, **զեկուցանել** (զալ բայից), **զգածիլ** (զած արմատից) **զի**, **զեդ**, **զմէ**, **զերդ**, **զերթ** (ի արմատից), **զինչ** (ի-ից և նչ

¹³⁶Տե՞ս, Մարգարյան Ա. , Զ նախդրի բառակազմական արժեքը, Հայկական գիտությունների ակադեմիայի տեղեկագիր №8, Ե., 1958:

¹³⁷Առաքելյան Վ., Հինգերորդ դարի հայ թարգմանական գրականության լեզուն և ոճը, Ե., 1984, էջ 77-78:

մասնիկից), **զեղծ** (եղծ բառից), **Ջեղուլ** (հեղ բառից), **զեռալ,զեռուն** (եռալ բայից), **զետեղել**, (տեղ բառից), **զիրարել** (իրար բառից), **զով** (հով բառից), **զուարթ** (արթ արմատից), **զուլամբիլ**«վզի վրա գլորվել» (ուլն՝ վիզ բառից), **զօդ** (յօդ բառից), **զուարճ**, **սփիւռ**, (փռել բայից), **սփողել**, (փողել բայից), **սփովել** (փով արմատից), **սքողել** (քող բառից), **ստածել**, (տածել բայից):

9-ը գ նախդրով և փոխառյալ բառերով կամ արմատներով կազմված բառերն են՝**զահանդիլ**, **զանխուլ**, **զարգանալ**, **զարհուրիլ**, **զգայռ**, «տիղմ, աղբ», **զգոյշ**, **զերծ**:

Մնացած 7-ը գ նախդրով և չստուգաբանված բառերով կամ արմատներով կազմված բառեր են՝ **զահոմիլ** (ենթադրվում է միավորվել իմաստ ունի), **զաղփաղփուն** (ենթադրվում է, որ տկար իմաստն ունի), **զարամուր** «ուժեղ», **զբաղ**, **զկնի** «ետևից», **զչարիլ**, **զմծեալ** «կեղտոտ»:

Այս նախդիրը՝ որպես նախածանց, շատ գործուն է եղել նախագրաբարյան շրջանում: Գ. Ջահուկյանն առանձնացնում է վաղնջահայերենյան և դրան հաջորդող հնագույն շրջանում գ նախդիր-նախածանցով կազմված բառեր: Նա նշում է, որ վաղնջական շրջանում են կազմվել *զանցանեն, զեղծանեն, զաչացու, զականեն, զարդ, զարդարեն, զարթնում, զարկ, զարկանեն, զարմ, զարմանամ, զգամ, զգան, զգենում, զգեստ, զգեստեն, զգլխեն, զգնամ, զեկուցանեն, զեղում, զեռամ, զեռուն, զինչ, զիջանեն, զկծեն, զհեստ, զմէ, զով* բառերը: Իսկ ավելի ուշ՝ գ-ն դրվել է նախդրավոր այլ կազմությունների վրա՝ *զանգիտեն, զառածանեն, զառամ, զառանցանեն*¹³⁸:

Իսկ վաղնջահայերենին հաջորդող հին հայերենյան շրջանում, ըստ Գ. Ջահուկյանի, գ նախդիր-նախածանցով կազմությունների մեջ պետք է տարբերել 2 տիպ. առաջին՝ անվանական կամ անուններից ծագող մակբայական կազմություններ, որոնց մեջ, այս նախդիրը պահպանում է իր նախդրային արժեքը, օրինակ՝ զառաջեալ, զկնի, երկրորդ տիպ՝ բայեր կամ բայանուններ, օրինակ՝ զարգանամ, զարհուրիմ: Ըստ հեղինակի՝ վաղնջահայերենում գ նախդիրը՝որպես բայակազմիչ, դարձել էր սակավ արդյունավետ¹³⁹:

¹³⁸Տես ՋահուկյանԳ., Հայոց լեզվի պատմություն: Նախագրային ժամանակաձրջան, Ե., 1987, էջ 243:

¹³⁹Նշվ. աշխատություն, էջ 258:

Ինչպես արդեն նշեցինք, զ նախդրով բառեր կազմվել են ոչ միայն հայերենի զարգացման նախագրային շրջանում, այլև գրաբարում, իսկ լեզվի զարգացման հաջորդ փուլերում կրել են որոշակի փոփոխություններ կամ եղած բառերից են կազմվել նոր բառեր :

Ըստ մեր աղբյուրի (Աճառյան Հ., «Հայերէն արմատական բառարան»)՝ գրաբարում **զ** նախդիրով կիրառված բառերի թիվը 477 է: Եթե դասակարգենք ըստ խոսքիմասային պատկանելության, ապա սրանցից 144-ը ածականներ են, 139-ը բայեր են, 132-ը՝ գոյական, 39-ը՝ մակբայ, 2 նախադրություն և 5 դերանուն: Այսինքն՝ գրաբարում զ նախդրով ամենահաճախ գործածված խոսքի մասը ածականն է: Կարելի է ենթադրել, որ ավելի գործուն են եղել զ նախդրով հատկանիշ ցույց տվող բառերը, ինչպես՝ *զայրական, զառամագոյն, զառաջաւոր, զարդագեղ, զարդասեր, զարհուրագին, զարմանագեղ, զարմանալի, զբաղասեր, զգայուն, զգաստամիտ, զգուշաւոր, զերծուցիչ, զուարթ, զուարթալոյս*: Ածականներին հաջորդում են բայերը, որոնք, ինչպես նշում է Լ. Հովսեփյանը, կարելի է բաժանել 2 մասի՝ 1) մի շարք բայերում զ նախդիրն ունի սաստկական նշանակություն, օրինակ՝ *արմանալ-զարմանալ, գեպնել-զգեպնել, գնալ-զգնալ, ելանել-զելանել, եռալ-զեռալ, կծանել-զկծանել, իջանել-զիջանել, նստանել-զնստանել, չարանալ-զչարանալ* և այլն, 2) Այս խմբի բայերում զ նախդիրը փոխել է բայի նշանակությունը՝ *այրանալ-զայրանալ, գալ-զգալ, անցանել-զանցանել, արկանել-զարկանել, արգանալ-զարգանալ* և այլն:

Ինչպես նշեցինք, բայերին քիչ թվով են զիջում զ նախդրով կազմված գոյականները, ինչպես՝ *զայրագնութիւն, զայրացութիւն, զանգիտութիւն, զառամութիւն, զառաջութիւն, զարդ, զարհուրանք, զարմանագործութիւն, զբաղումն, զգաստութիւն* և այլն:

Սրանց հաջորդում են մակբայները, որոնք հիմնականում կազմվել են պէս՝ *զգօնապէս, զարդապէս, զգալապէս, զարմանապէս, զիարդապէս*, բար՝ *զգօնաբար, զգուշաբար, զայրագնաբար, զգայաբար*, ածանցներով: Գրաբարում զ նախդրով կան նախադրություններ և դերանուններ, որոնցից են *զհետ, զկնի, զի՞, զի՞նչ* և այլն:

Ինչպես հայտնի է, հայերենի զարգացման բոլոր փուլերում բառակազմության եղանակները նույնն են՝ բառաբարդումն ու ածանցումը: Զ նախդրով կիրառված բառերի մեծ մասը ածանցավոր բարդություններ են: Նախագրային շրջանից ավանդված բառերում գ-ի

նախաձանցային իմաստը մթազնել է, և արդեն ավանդված բառերը կամ այդ բառերով նոր կազմությունները իսկական, կցական, ածանցավոր ու հարադիր բարդություններ են:

Միջին հայերենում, մեր աղբյուրի համաձայն (Ավետիսյան Հ., Ղազրյան Ռ., «Միջին հայերենի բառարան») զ նախդրով գործածված են 93 բառեր, այսինքն՝ գրաբարում զ նախդրով գործածված բառերի միայն 19.4 տոկոսը: Ըստ խոսքիմասային պատկանելության եթե ներկայացնենք, ապա, ի տարբերություն գրաբարի, այստեղամենահաճախը գործածվել են բայեր՝ 35, ապա գոյականներ՝ 19, ածականներ՝ 15, այնուհետև՝ 13 մակբայ, 9 կապ և 1 դերանուն ու 1 շաղկապ: Միջին հայերենում զ նախդրով նոր բառեր չեն կազմվել: Նոր բառեր կազմվել են բառաբարդմամբ կամ ածանցմամբ միայն գրաբարից և դեռևս նախագրաբարյան շրջանից եկող զ նախդիր ունեցող բառերով (օրինակ՝ և այլն: Ինչպես հայտնի է, միջին հայերենի բառապաշարի հիմնական շերտն են կազմում գրաբարյան բառերը: Զ նախդրով կազմված բառերը հիմնականում անցել են միջին հայերենին գրաբարից, սակայն դրանց մեծ մասը հնչյունափոխվել է և դարձել միջինհայերենյան բառեր, եթե տոկոսային հարաբերությամբ ներկայացնենք, ապա միջին հայերենում զ նախդրով գործածված բառերի 75%-ը **միջինհայերենյան բառեր** են: Հիմնականում տեղի են ունեցել հետևյալ փոփոխությունները. միջին հայերենի հնչյունափոխությանը համապատասխան՝ ե հնչյունը փոխվել է ա-ի՝ *զերդ-զարդ*, ոյ>ու՝ *զգոյշ>զգուշ*, բաղաձայններից փոփոխվել են պայթական կամ պայթաշփական բաղաձայնները՝ բ>պ՝ *զբաղել-զմպաղի*, թ>դ՝ *զարդկու-զարթուն*, կ>ք՝ *զարկ-զարք*: Բայական համակարգում ևս միջին հայերենում կատարված փոփոխությունների օրինաչափություններին համապատասխան՝ նախ՝ փոխվել է բայերի լծորդությունները՝ *զահանդիլ-զահնդել, զբաղեմ-զբաղիմ*, սուկաձանցավոր բայերից շատերի ածանցը ընկել է կամ մասամբ սղվել՝ *զարկանել-զարկել*, *զարկնել*, *զարթջիլ-զարթիլ*, պատճառականբայերի ուցան ածանցը դարձել է ցն՝ *զարմացնել*, *զովացնել*, *զուարթացնել*: Այս բառերում տեղի են ունեցել նաև խոսքիմաստային փոխանցումներ, օրինակ՝ զանց գոյականը միջին հայերենում դարձել է կապ: Եթե ընդհանուր գծերով ներկայացնենք, ապա զ նախդիր ունեցող միջինհայերենյան բառերում կատարվել են մեր լեզվի այս փուլին հատուկ փոփոխություններ: Զ նախդրով միջին հայերենում

կիրառվել են նաև զուտ գրաբարյան բառեր, այսինքն՝ չեն ենթարկվել հնչյունային կամ իմաստային որևէ փոփոխության: Սրանք կազմում են այդ ընդհանուր բառերի միայն 25%-ը: Զուտ գրաբարյան բառեր են՝ *զայրանալ, զափական, զափ ի զափ, զարկ, զարհուրագին, զարմանական, զեղծագործ, զինչ* և այլն:

Ժամանակակից հայերենում զ նախդիրը բառակազմական արժեք չունի: Պետք է կատարել ստուգաբանական հետազոտություն պարզելու համար, ասենք, որ *զգալ* բայը կազմվել է *գալ* բայից զ նախդրի միջոցով: Սակայն պետք է նշենք, որ ժամանակակից հայերենում, ըստ Է. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարան»-ի, զ նախդիր ունեցող բառերի թիվը 706 է, այսինքն՝ արդի հայերենում առկա են զ նախդիր-նախածանց ունեցող շատ ավելի բառեր՝գրաբարից շուրջ մեկուկես անգամ ավելի Սակայն պետք է նշել մի կարևոր հանգամանք, որ արդի հայերենում զ-ն այլևս բառակազմական որևէ արժեք չունի, մեռած մասնիկ է: Ըստ խոսքիմասային պատկանելության՝ ամենաշատը գործածվել են գոյականներ՝ 270, ապա ածականներ՝ 252, 149 բայ , իսկ մյուս խոսքի մասերը շատ փոքր թիվ են կազմում, այսպես՝ մակբայներ՝ 29, 3 շաղկապ և 1 կապ: Այսինքն, ինչպես բառակազմության մեջ, այնպես էլ ձևաբանական համակարգում, էական փոփոխություններ չեն կատարվել. հայերենի զարգացման բոլոր փուլերում զ նախդրով գործածված հիմնական խոսքի մասերն են գոյականները, ածականներն ու բայերը: Արդի հայերենին փոխանցվել են գրաբարում գործածված զ նախդրավոր բառերից 275-ը, այսինքն՝ գրաբարի զ նախդիր ունեցող բառերի կեսից ավելին, որոնք արդի հայերենի նույն նախդիր կրող բառերի 38.9%-ն են կազմում:

Արդի հայերենին գրաբարից նույնությամբ փոխանցված բառեր են՝ *զաղփաղփուն, զայրանալ, զայրույթ, զառամ, զառանցել, զարգանալ, զարդ, զարթուն, զարհուրագին, զարմանալիք, զարմանք, զարտուղի, զգայական, զգոն, զգույշ, զեղծել, զվարթանալ, զվարթալից, զվարճանալ* և այլն: Արդի հայերենում այս նախդրով գործածվող մի քանի բառեր կան, որ փոխանցվել են միջին հայերենից, դրանք են՝ *զարմանալի, զարմանահյուս, զգայարանոց, զգայնություն, զգուշանալի*: Արդի հայերենում միջին հայերենի նման նոր բառեր կազմվել են արդեն նախագրային և գրաբարյան շրջանում զ նախդիր ունեցող բառերից՝ բառաբարդմամբ և ածանցմամբ: Եթե հաշվի ենք առնում, որ զ նախդիրը

արդի հայերենում ձուլված է բառարմատին և նրա նախդրային արժեքը չի գիտակցվում, ապա արդի հայերենում բառաբարդմամբ կազմված բառերը հիմնականում իսկական բարդություններ են՝ *զառանցախառն, զարդաբազրիք, զարդագործ, զարդախանութ, զարդաթել, զարդաշղթա, զարաշրջանակ, զարդապատյան, զարհուրապես, զգաստախոտ, զգայասեր, զգայարենչ, զվարթախոհ, զվարթախոտ, զվարթական, զվարթագեղ, զվարթա-բույր և այլն*: Այս բառերի շարք փոքր մասը կցական բարդություններ են՝ *զափընփիր, զափիզափ, զափորոշել, զարդուզեն և այլն*: Սրանց մեջ կան նաև հարադիր բարդություններ, հիմնականում բայական՝ *զարկ հասցնել, զարկ փայ, զարկ ստանալ, զերծ մնալ, զերծ պահել, զարզանդ գալ, զարզանդ ազդել, զարզանդ թափել և այլն*: Սակայն գլխավորապես նոր բառեր կազմվել են ածանցմամբ, հետևաբար այս բառերի մեծ մասը ածանցավոր կամ բարդ ածանցավոր բարդություններ են, ինչպես օրինակ՝ *զափիչ, զափելի, զարդիկ, զարդային, զարկիչ, զարկովի, զգաստորեն, զգայունություն և այլն*: Արդի հայերենում գրաբարից եկած զ նախդրավոր բառերը կրել են այս փուլի ընդհանուր օրինաչափություններին համապատասխան փոփոխություններ: Քանի որ այս նախդրով ամենահաճախ գործածված խոսքի մասերը բայերն են, սկսենք նրանց կրած փոփոխություններից: Նախ՝ փոխվել է բայերի լծորդությունը. արդի հայերենում գրաբարի 4 լծորդության (ա, ե, ի, ու) փոխարեն ունենք 2 լծորդություն (ա, ե), հետևաբար գրաբարյան ու և ի լծորդության բայերը դարձել են ա կամ ե լծորդության՝ *զահանդիմ, զայրագիմ>զահանդել, զարթնուլ>զարթնել*: Շատ սոսկաձանցավոր բայեր արդի հայերենում դարձել են պարզ բայեր՝ *զառածանել, զարկանել, զելանել, զելուցանել> զառածել, զարկել, զելնել*: 2 նախդիր ունեցող գոյականների փոփոխություններից նկատելի է ումն վերջածանցի ն վերջնահնչյունի անկումը՝ *զայրացումն, զառածումն, զգացումն, զափումն> զայրացում, զառածում, զգացում, զափում և այլն*: Մեր լեզվի զարգացման այս փուլում գրաբարյան բառերը պահում են իրենց խոսքիմասային պատկանելիությունը:

Այսպես, կարող ենք գալ այն եզրակացության, որ զ նախդիրը բառակազմական արժեք ունեցել է մեր լեզվի զարգացման նախագրային շրջանում և գրաբարում: Միջին հայերենում և ժամանակակից գրական հայերենում զ նախդրով նոր բառեր չեն կազմվել: Այն արդեն մեռած

բառակազմական մասնիկ է, այսինքն՝ գ-ի նախդրային իմաստը կարելի է վերականգնել միայն բառը ստուգաբանական վերլուծության ենթարկելով, սակայն և՛ գրաբարում, և՛ միջին հայերենում, և՛ ժամանակակից հայերենում կազմվել են ու կազմվում են նոր բառեր q նախդիր ունեցող հնագույն բառերից¹⁴⁰:

TATEVIK MANUKYAN - УПОТРЕБЛЕНИЕ ПРЕДЛОГА З В ТРЕХЭТАПНОМ РАЗВИТИИ АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА В ГРАБАРЕ, В СРЕДНЕАРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ И В СОВРЕМЕННОМ АРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

В данной статье представлено словообразование предлога **q** в трехэтапном развитии нашего языка. Префиксальное употребление предлога **q** рассматривали сначала в первом этапе развития армянского языка: в предписьменном периоде, после этого в предписьменного этапа нашего языка и в грабаре (древнеармянском периоде). В среднеармянском периоде и в современном литературном языке с предлогом **q** новые слова не образовывались. Он уже является недействующим, устаревшим словообразовательным элементом, т.е. смысл предлога q можно восстановить только после этимологического анализа слова, но и в грабаре, и в среднеармянском периоде и в современном трехэтапном развитии данного языка. Можем утверждать, что предлог **q** имеет формирующее значение в развитии литературном армянском языке образовывались новые слова от древних слов, имеющих предлог q.

TATEVIK MANUKYAN - THE USE OF THE PREPOSITION AND PREFIX Z IN 3 STAGES OF LANGUAGE DEVELOPMENT IN OLD ARMENIAN, MIDDLE ARMENIAN AND CONTEMPORARY ARMENIAN

This article is devoted to explanation of the strategic usage of **q** preposition and prefix in development of the Armenian language. The prefixal usage of **q** preposition prefix have been long discussed in prior development period of Armenian, the preliterate period, and then in the 3 stages of language development. Obviously, the preposition has a very significant

¹⁴⁰ Տե՛ս, Արրահամյան Ա., Գրաբարի ձեռնարկ, Ե., 1976, էջ 227-267:

function in both preliterate and old Armenian. In middle Armenian and in contemporary/modern Armenian we don't have any new word formations with the preposition. It is already being considered as a dying word-forming component, that is to say, that the prefixal meaning of the word can be understood only by a semantic analysis. Yet, both in old Armenian, middle Armenian and in contemporary one we have new words formed by words possessing the ancient preposition.

**СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ
ВЫРАЖАЮЩИХ ПОНЯТИЕ “ВЗЯТКА” В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ И
АРМЯНСКОМ ЯЗЫКАХ**

СВЕТЛАНА МАРГАРЯН

Ключевые слова: фразеологические единицы, идиомы, семантический анализ, “взятка”, равнозначный, эквивалентный, сопоставительный анализ

Фразеология занимает особое место в разделе лингвистики, так как она является самым ярким и красочным синтезом языка и культуры определенного этноса. Как справедливо отмечает А.Кунин “фразеология — это сокровищница языка” [Кунин 1986:5]. Именно фразеологические единицы реализуются через культуру и представляют видение мира, образа жизни, менталитета как единственно возможное и главное в языке.

Как известно, фразеология переросла рамки одного из разделов лексикологии и превратилась в самостоятельную лингвистическую дисциплину, имеющую свой объект исследования.

Именно этим и объясняется то огромное количество работ, которое посвящено исследованию фразеологии, особенно на современном этапе развития лингвокультурологии, изучающей взаимосвязь и взаимодействие культуры и языка в его функционировании. Однако следует отметить, что именно сопоставительный анализ разных культур и языков выявляет специфику и особенности данных культур и особенно языков.

Данная статья посвящена именно этой проблеме, т.е. сопоставительному анализу фразеологизмов и идиом, семантически заключающих в себе концептуальное значение слова “взятка”, но реализующихся в речи посредством различных лексических сочетаний в трех языках: в английском, русском и армянском. Используемый

материал в настоящей статье выбран из разных источников, которые представлены в списке литературы.

Но прежде чем перейти к анализу исследуемого материала настоящей статьи, хотелось бы отметить, что концепт "взятка" рассматривался в моей предыдущей статье, в которой изучались лингвокультурологические особенности концепта "взятка" в английском, русском и армянском языках, где ставился акцент именно на лексической единице "взятка", т.е. на имя концепта "взятка" с ее дериватами в языке.

Считаем необходимым в качестве информации кратко представить этимологию слова "взятка" в трех анализируемых языках.

Так в английском языке в Online Etymology Dictionary слово "bribe" как глагол восходит к старофранцузскому (14-ый век) "go begging" – "просить подаяния", а существительное "bribe" объясняется следующим образом: "a bit, a piece, hunk, morsel of bread given to beggars".

В этимологическом словаре русского языка Фасмера Макса [1987] "взятка" идет от старославянского "взяток" – то, что пчела собирает на ножках (медосбор).

В словаре Г. Ачаряна [1926] «վաշառք» исходит к слову «վաշառ» без буквы «р» и трактуется как «վողմիւնվոցութիւն հմաւոր տրված լիւրճր». Как видим, все они имеют разное происхождение в трех языках и только на современном этапе развития данных языков они имеют схожую семантику — "подкуп", "нечестная сделка". Хотелось бы подчеркнуть тот факт, что только в английской культуре "взятка" – "bribe" имело значение "подаяние нищему".

Перейдем к анализу фразеологических единиц в названных трех языках. Обычно при сопоставлении таких единиц в лингвистике принято выделять два аспекта: семантический и структурный. В нашей статье рассматриваются только семантические особенности английских, русских и армянских фразеологизмов.

При рассмотрении семантических особенностей фразеологических единиц были выделены три группы фразеологизмов по принципу выявления равнозначных фразеологических единиц в трех исследуемых языках.

В первую группу вошли равнозначные по смыслу фразеологические единицы, которые существуют в рассмотренных трех языках.

Так в английском языке “buy off”, в русском – “подкупить кого-либо”, в армянском – «սննել մեկին», в английском “fishy transaction”, в русском – “сомнительная сделка”, в армянском – «լեղտոտ գործարք».

Приведем другой пример: в английском – “foul play”, в русском – “грязная игра”, в армянском – «լեղտոտ խաղ».

В русском языке мы нашли фразеологическую единицу “совать в зубы”, в армянском есть «բերանը քնն գցել», в английском – равнозначное “mouth honor”.

Во вторую группу вошли те фразеологические единицы, которые как равнозначные встретились только в двух языках из трех анализируемых. Так, например, английскому “gild the pill” есть равнозначное только в русском языке – “подсластить, позолотить пилюлю”. В армянском языке мы не нашли равнозначных единиц, есть только эквивалентные единицы, такие как «բերանին յուղ քել, կոլորը մեղրոտել». В английском языке есть такие фразеологические единицы как “sweeten the pot”, “win over”, только в русском языке мы нашли им равнозначные фразеологические обороты “перетянуть на свою сторону”, “склонить на свою сторону”. В армянском мы не встретили ни равнозначных, ни эквивалентных единиц.

Другой пример, так в английском мы нашли фразеологическую единицу “hush money”, в русском языке также существуют ей равнозначная единица “плата за молчание”, в армянском языке в источниках, которые были использованы нами, нет ни равнозначных, ни эквивалентных. Английская фразеологическая единица “under the table” имеет равнозначную единицу только в армянском – «ստկից ստի», а вот в русском языке мы нашли только эквивалентную им единицу “через задний ход”.

В третью группу входят те фразеологические единицы, которые употребляются только в одном языке и не имеют ни равнозначных, ни эквивалентных в двух других языках. Так, например, только в английском языке есть фразеологические единицы “cash for questions”, которая объясняется следующим образом: “relating to a scandal in which some MP’s

were accused of accepting bribes to ask particular questions in Parliament”; “slush fund” – сумма, ассигнованная на подкупы. Равнозначных им эквивалентных фразеологических единиц в наших использованных источниках не выявлены ни в русском, ни в армянском языках. Возьмем другой пример, так, в русском языке есть такие фразеологические единицы как “давать барашка в бумажке”, “подмазывать колеса”. Ни в английском, ни в армянском не нашли им равнозначных, ни эквивалентных. В армянском есть фразеологическая единица «շիւ րէրիւնը ուկոր ձգել» как в английском, так и в армянском нет ни равнозначных, ни эквивалентных единиц.

Изучая семантические особенности фразеологизмов в трех языках, мы заметили противопоставленные (оппозицию) только в русском языке в таких фразеологических единицах, как “не подмажешь — не поедешь”, “дашь — не дашь”, “одна взятка в руку, другая в брюхо”. Здесь явно играет роль специфика семантической структуры слова в русском языке.

Исходя из вышеизложенного в качестве выводов можно обратиться к высказыванию С.Г.Тер-Минасовой, что: “Все тонкости и вся глубина проблем межъязыковой и межкультурной коммуникации становятся особенно наглядными, а иногда и просто осознаваемыми, при сопоставлении иностранных языков с родными и чужой культуры со своей родной, привычной”. [Тер-Минасова 2008:34].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кунин А. Курс фразеологии современного английского языка. М., 1986.
2. Тер-Минасова С. Язык и межкультурная коммуникация. М., 2008.

СЛОВАРИ

3. Берков В. Большой словарь крылатых слов русского языка. М., 2000.
4. Бирих А., Мокиенко В., Степанова Л. Русская фразеология. Историко-этимологический словарь. М., 2005.

5. Брилев И. Большой фразеологический словарь русского языка. М., 2009.
6. Кунин А. Большой англо-русский фразеологический словарь. М., 1984.
7. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. М., 1987.
8. Online Etymology Dictionary <http://www.etymonline.com>
9. <http://www.oxforddictionaries.com/>
10. <http://dictionary.cambridge.org/>
11. <http://www.collinsdictionary.com/>
12. Աճառյան Հ. Հայերեն արմատական բառարան: Ե., 1926:
13. Սուքիասյան Ա., Գալստյան Ս: Հայոց լեզվի դարձվածաբանական բառարան: Ե., 1975:

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ - «ԿԱՇԱՈՔ» ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՂ ԴԱՐՁՎԱԾԱՅԻՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐԻ ԶՈՒԳԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ, ՌՈՒՍԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ

Սույն հոդվածի նպատակն է զուգադրական վերլուծության ենթարկել «կաշառք» հասկացույթի նշանակություն ունեցող դարձվածային միավորները, որոնք խոսքում առկայացվում են տարբեր բառակապակցությունների միջոցով՝ անգլերենում, ռուսերենում և հայերենում:

SVETLANA MARGARYAN - COMPARATIVE ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL UNITS EXPRESSING THE CONCEPT "BRIBERY" IN ENGLISH, RUSSIAN AND ARMENIAN

The paper aims at comparative analysis of the phraseological units and idioms containing the conceptual meaning of the lexical unit "bribery" which are realized in speech with the help of different lexical combinations in English, Russian and Armenian.

**ՏԵՔՍՏԻ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ ԵՎ ԳՐԱՖԻԿԱԿԱՆ
ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ
(Է.Ա.ՊՈՅԻ “THE PIT AND THE PENDULUM” ՊԱՏՄՎԱԾՔԻ ԵՎ ԴՐԱ
ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՎ ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԹԱՐԳՄԱՆՎԱԾՔՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)**

ԲԵԼԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ տեքստի իմաստային կառուցվածք, գրաֆիկական ձևավորում, արտահայտչական գործառույթ, գրաֆիկական միջոցներ, հոծ և շեղ գրություն, աղբյուր և թիրախ տեքստեր

Տեքստի իմաստային կառուցվածքի օբյեկտիվ վերլուծությունը անհնար է առանց դրա ձևի ուսումնասիրության: Այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ է նշել, որ ձևի ընկալումը կարող է տարբեր լինել, իսկ ձևի ցանկացած վերլուծությունը բնականաբար հանգեցնում է տեքստի իմաստային վերլուծության: Ձևի վերլուծությունը կարող է հանգեցնել նաև բովանդակային վերլուծության, եթե հաշվի առնենք որոշ հավելյալ գործոններ, որոնք տեքստում արտակա կերպով ներկայացված չեն: Այն, ինչ ընդունված է համարել տեքստի բովանդակություն, իմաստ, վեր է հանվում դրա ձևի ընկալման ընթացքում և որոշակիորեն կախված է հենց այդ գործընթացից: Հետևաբար, տեքստի բովանդակային, այսինքն նաև իմաստային կառուցվածքի ուսումնասիրության ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ոչ միայն ձևը, այլև ընկալման գործընթացի առանձնահատկությունները:

Ցանկացած տեքստի թարգմանությունը դրա իմաստի վերհանումն է և թիրախ լեզվի համապատասխան լեզվական միջոցներով դրա համարժեք փոխանցումը: Այս առումով առավել դժվարություն է ներկայացնում գեղարվեստական տեքստի թարգմանությունը, քանի որ թարգմանիչը պետք է մյուս լեզու փոխանցի ոչ միայն կոնկրետ տեղեկատվությունը, այլև տեքստի իրադարձային պլանը, որը, որպես կանոն, արտաքին աշխարհի հետ կոնկրետ ռեֆերենտային հարաբերակցություն չունի և հեղինակի երևակայության ծնունդն է,

այսինքն՝ նրա գիտակցության մեջ իրականության արտացոլման արտացոլումը:

Առաջին հայացքից գեղարվեստական ստեղծագործության գրաֆիկական ձևը թափանցիկ է, և տեքստի իմաստը ընկալվում է առաջին հերթին դրա միջոցով: Տեքստի կառուցվածքային ձևավորումը չի դիտվում որպես ձևի տարր, որն ունի իմաստային կամ գեղագիտական արժեք: Պետք է նշել, որ ընթերցողն առանձնացնում է տեքստի հենց այն հատվածը, որը տարբերվում է տեքստի ընդհանուր ձևավորումից, քանի որ դրա ընթերցման ժամանակ վերանում է տեքստի մեխանիկական ընկալումը: Այսպիսով, կարող ենք խոսել գեղարվեստական տեքստի գրաֆիկական ձևավորման արտահայտչական գործառույթի մասին և դիտարկել այն որպես տեքստի իմաստային կառուցվածքի բաղադրիչ, որի փոխանցումը թիրախ լեզու ունի իր յուրահատկությունները:

Տվյալ հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել տեքստի իմաստային կառուցվածքի մաս կազմող գրաֆիկական միջոցների թարգմանության ուղիները՝ Է.Ա.Պոյի “The Pit and the Pendulum” պատմվածքի և դրա հայերեն ու ռուսերեն թարգմանվածքների նյութի հիման վրա:

Անհրաժեշտ է նշել, որ ուսումնասիրվող պատմվածքում ամենահաճախ կիրառված գրաֆիկական միջոցներն են պարբերության առանձնացումը, հոծ և շեղ գրությունը, տեքստի մեջ լատիներեն և այլ այլալեզու բառերի ներառումը:

Է.Ա.Պոն, լինելով լեզվի հմուտ գիտակ, յուրաքանչյուր պարբերություն սկսում է՝ հետապնդելով կոնկրետ նպատակ: Պատմվածքի որոշակի հատվածում, պարբերությունների միջև միջտողային տարածքը ընդլայնվում է, ինչից կարելի է ենթադրել, որ Է.Ա.Պոն ցանկացել է առանձնացնել հերոսի կյանքի յուրաքանչյուր կարևոր շրջան՝ ձգտելով ընթերցողի ուշադրությունը հրավիրել նրա կյանքի հանգամանքների և կերպարի վրա, այն տառապանքների վրա, որոնց միջով անցնում է՝ գտնվելով անխուսափելի մահվան եզրին: Միևնույն ժամանակ յուրաքանչյուր պարբերության առաջին տողը կանխորոշում է հաջորդ պարբերության զարգացումը: Այսպիսով, այդ պարբերությունների առանձնացման միջոցով հեղինակին հաջողվում է ոչ միայն հասնել կուլմինացիայի, այլև շեշտադրել հերոսի ճակատագրի ողբերգականությունը:

Բացի այդ, համարյա բոլոր պարբերությունների առաջին տողում հոծ տառատեսակով առանձնացվում է I (ես) դերանունը, որի կրկնությունը, մեր կարծիքով, ոչ միայն տեքստի գրաֆիկական ձևավորման կապող օղակ է, այլև դրա իմաստի: Յուրաքանչյուր պարբերությունում քերականական կառույցների կրկնությունը, տվյալ դեպքում, ոչ միայն ոճական հնար է, այլև տեքստի իմաստային կառուցվածքը ձևավորող բաղադրիչ: Հենց այս գրաֆիկական միջոցների պահպանումը թիրախ տեքստում ապահովում է աղբյուր տեքստի իմաստի համարժեք փոխանցումը, ինչը դիտվում է և ռուսերեն և հայերեն թարգմանվածքում: Պետք է նաև նշել, որ պարբերությունը կենտրոնական տեղ է զբաղեցնում շարահյուսական միջոցների մեջ, որոնց օգնությամբ կատարվում է տեքստի ձևավորումը:

Դիտարկենք “The Pit and the Pendulum” պատմվածքից ընտրված հետևյալ հատվածը և դրա հայերեն ու ռուսերեն թարգմանությունները:

Down - steadily down it crept. I took a frenzied pleasure in contrasting its downward with its lateral velocity. To the right - to the left - far and wide - with the shriek of a damned spirit! to my heart with the stealthy pace of the tiger! I alternately laughed and howled as the one or the other idea grew predominant.

Down - certainly, relentlessly down! It vibrated within three inches of my bosom! I struggled violently - furiously - to free my left arm. This was free only from the elbow to the hand. I could reach the latter, from the platter beside me, to my mouth, with great effort, but no farther. Could I have broken the fastenings above the elbow, I would have seized and attempted to arrest the pendulum. I might as well have attempted to arrest an avalanche

Down - still unceasingly - still inevitably down! I gasped and struggled at each vibration. I shrunk convulsively at its every sweep. My eyes followed its outward or upward whirls with the eagerness of the most unmeaning despair; they closed themselves spasmodically at the descent, although death would have been a relief, oh, how unspeakable! Still I quivered in every nerve to think how slight a sinking of the machinery would precipitate that keen, glistening axe upon my bosom. It was *hope* that prompted the nerve to quiver - the frame to shrink. It was hope - the hope

that triumphs on the rack - that whispers to the death - condemned even in the dungeons of the Inquisition. (p.249)

Իսկ ճոճանակն իջնում էր ու իջնում, ցա՛ծ, էլի՛, էլի՛ ու էլի՛... Ես խենթի հաճույք էի ստանում, համեմատելով նրա թափը իջնելու արագության հետ: Աջ, ձախ, հեռու, մոտիկ, վնգստալով, ինչպես մեղսագործները դժոխքում, վագրի դավադիր քայլերով ճոճանակը մոտենում էր սրտիս: Ես մեկ հռիռում էի, մեկ կաղկանձում, նայած թե որ միտքն էր գերիշխում:

Ցա՛ծ, անողոր ու անդադար ցա՛ծ: Արդեն երեք մատնաչափ էր մնում, որ այն հասներ կրծքիս: Ես խենթի պես գալարվում էի իմ կապանքների մեջ, փորձելով արձակել գոնե ձախ ձեռքս: Նա ազատ էր միայն արմունկից մինչև դաստակ և դժվարությամբ շարժվում էր կավե ամանի ու բերանիս միջև, բայց ոչ ավելի: Եթե ինձ հաջողվեր ձեռքս ազատել, ես կբռնեի և կկանգնեցնեի ճոճանակը... Նույն հաջողությամբ կարելի էր փորձել լեռան գագաթից սուրացող ահռելի մի ձնակույտ կանգնեցնել:

Ցա՛ծ, շարունակ ցած, նույնքան անողոր, նույնքան անխուսափելի: Ես շնչահեղձ էի լինում, ջղաձգորեն կծկվում էի նրա նրա ամեն մի ճոճումից: Անիմաստ մի 211 անհամբերությամբ ես հետևում էի նրա շարժմանը, ակամա փակելով աչքերս, երբ նրա շեղքն ինձ էր մոտենում: Մահն այդ պահին իսկական փրկություն կլիներ ինձ համար, երանելի՛ փրկություն: Այնուհանդերձ մարմնովս մեկ դող էր անցնում, երբ պատկերացնում էի, թե ինչպիսի չնչին ճիգ պիտի գործադրի այդ մեքենան, որպեսզի կուրծքս մխրճի իր փայլատակող կացինը: Բայց և այնպես կար մի բան, որը ստիպում էր իմ ամեն մի ջիղը, ամեն մի նյարդը հույսից թրթռալ: Դա այն հույսն էր, որը հաղթանակ է տանում նույնիսկ գելարանի վրա, և նույնիսկ հավատաքննության զնդաններում մխիթարության խոսքեր է շնչում դատապարտվածներին: (էջ 79)

Вниз — все вниз сползал он. С сумасшедшей радостью противопоставлял я скорость взмаха и скорость спуска. Вправо — влево — во всю ширь! — со скрежетом преисподней к моему сердцу, крадучись, словно тигр. Я то хохотал, то рыдал, уступая смене своих порывов.

Вниз, уверенно, непреклонно вниз! Вот он качается уже в трех дюймах от моей груди. Я безумно, отчаянно старался высвободить левую руку. Она была свободна лишь от локтя до кисти. Я только дотягивался до миски и подносил еду ко рту, и то ценою мучительных усилий. Если бы мне удалось высвободить всю руку, я бы схватил маятник и постарался его остановить. Точно так же мог бы я остановить лавину!

Вниз, непрестанно, неумолимо вниз! Задышался и обмирал от каждого его разлета. У меня все обрывалось внутри от каждого взмаха. Мои глаза провожали его в бок и вверх с нелепым пылом совершенного отчаяния. Я жмурился, когда он спускался, хотя смерть была бы избавленьем, о! несказанным избавленьем от мук! И все же я дрожал каждой жилкой при мысли о том, как легко спуск механизма ведет острую сверкающую секиру мне в грудь. От надежды дрожал я каждой жилкой, от надежды обрывалось у меня все внутри. О, надежда, — победительница скорбей, — это она нашептывает слова утешенья обреченным даже в темницах инквизиции.(стр. 211)

Ինչպես կարելի է տեսնել վերը բերված օրինակներից, տեքստի թեմատիկ զարգացումը իրականացվում է պարբերությունների միջոցով, որոնք, միավորված լինելով մեկ թեմայի շուրջ, ստեղծում են տեքստի ամբողջականությունը: Թարգմանության ընթացքում անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել յուրաքանչյուր պարբերություն-բաղադրիչի վրա, որոնք տեքստում ունեն որոշակի իմաստ ու տեղ: Այս առումով աղբյուր տեքստից շեղումը կարող է հանգեցնել տեքստի ռիթմի, արտահայտչականության, հետևաբար նաև իմաստի խաթարման, ինչը դիտվում է հայերեն թարգմանվածքի հետևյալ հատվածում: Թարգմանիչը միավորել է երկու պարբերությունները՝ հաշվի չառնելով այն փաստը, որ Պոն ներկայացրել է վերջին նախադասությունը որպես առանձին պարբերություն՝ նպատակ ունենալով ընթերցողին հիշեցնել նոր ժամանակների ու նոր բարքերի գալստյան մասին: Պարբերությունների միավորումը հանգեցրել է հեղինակի տվյալ մտադրության կորստի:

There was a discordant hum of human voices! There was a loud blast as of many trumpets! There was a harsh grating as of thousand

thunders! The fiery walls rushed back! An outstretched arm caught my own as I fell, fainting, into the abyss. It was that of General Lasalle.

The French army had entered Toledo. The Inquisition was in the hands of its enemies. (p. 254)

Մարդկային ծայների խառնաշփոթ աղմուկ լսվեց: Մի տեղ, ասես միանգամից, բազում շեփորներ հնչեցին և հազար ամպրոպ դողդաց: Հրե պատերը նահանջեցին: Ինչ – որ մեկը բռնեց իմ ձեռքը, երբ ես, գիտակցությունս կորցնելով, գահավիժում էի անդունդը: Դա զորավոր Լասալն էր: Ֆրանսիական բանակը գրավել էր Տոլեդոն: Հավատարմությունն ընկել էր իր թշնամիների ձեռքը: (էջ 83)

И вдруг – нестройный шум голосов! Громкий рев словно множества труб! Гулкий грохот, подобный тысяче громов! Огненные стены отступили. Кто-то схватил меня за руку, когда я , теряя сознание, уже падал пропасть. То был генерал Лассаль.

Французские войска вступили Толедо. Инквизиция была во власти своих врагов (стр. 215).

Ինչպես վերը նշվել է, շեղատառը ամենահաճախ հանդիպող գրաֆիկական միջոցներից մեկն է, որ Է.Ա.Պոն կիրառում է որպես հավելյալ գնահատողական տեղեկատվություն կրող տարր, և որի վերհանումը կարևոր է տեքստի տվյալ հատվածի ճիշտ ընկալման, հետևաբար նաև թարգմանության համար: Շեղ գրվածքի անտեսումը կարող է հանգեցնել իմաստի ձևափոխման, ինչը դիտվում է հաջորդ օրինակում

Else there is no immortality for man. Arousing from the most profound of slumbers, we break the gossamer web of some dream. (p.240)

Նույնիսկ ամենախոր քնից արթնանալով, մենք պատռում ենք ինչ–որ երազի երերուն ու բարակ ուստայնը: (էջ 70)

Иначе не существует бессмертия. Пробуждаясь от самого глубокого сна, мы разрываем зыбкую паутину некоего сновиденья. (стр. 204)

Հաջորդ օրինակում շեղատառ է գրված *thought* բառը, որով հեղինակը ցանկանում է շեշտել, որ անգամ անելանելի տվացող իրադրություններում առողջ բանականությունը օգնության է հասնում մարդուն: Ռուսերեն թարգմանվածքում թարգմանիչը ճիշտ է ընկալել հեղինակի մտադրությունը և պահպանել է շեղատառ գրվածքը, իսկ հայերեն թարգմանվածքում դա չի պահպանվել:

Then, very suddenly, *thought*, and shuddering terror, and earnest endeavor to comprehend my true state. (p.241)

Շտոտ հանկարծ արթնացավ միտքը՝ վիճակս իմաստավորելու լարված ու ահավոր մի փորձ, որից միայն մոռացության իղձը մնաց: (էջ 71)

Потом внезапно проснулась *мысль* накатил ужас, и я уже изо всех сил старался осознать, что же со мной произошло. (стр. 205).

Հաջորդ օրինակում հանդիպում ենք լատիներեն բառի, որը հայերեն թարգմանվածքում պահպանվել է, մինչդեռ ռուսերեն թարգմանվածքում այն փոխանցվել է գրադարձությամբ:

The condemned to death, I knew, perished usually at the auto-da-fe's, and one of these had been held on the very night of the day of my trial. (p.242)

Ես գիտեի, որ մահվան դատապարտվածներին սովորաբար auto-da-fe'-ի էին ենթարկում՝ այդպիսի մի մահապատիժ կայացել էր հենց իմ դատի օրը” (էջ 72)

Приговоренных к смерти, я знал, обычно казнили на аутодафе, и такую казнь как раз уже хазначили на день моего суда (с.205).

Տեքստի որոշ տարրերի գրաֆիկական առանձնացումը պատմվածքի տարբեր հատվածներում մի ընդհանուր համակարգ են կազմում: Եվ “The pit and the pendulum” պատմվածքի և դրա հայերեն ու ռուսերեն թարգմանվածքների զուգադրական ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, գրաֆիկական միջոցները թարգմանության մեջ կարող են 1. պահպանվել, 2. չպահպանվել, բայց փոխհատուցվել այլ լեզվական միջոցներով, 3. չպահպանվել, առանց փոխհատուցման:

Անհրաժեշտ է նշել, որ որոշ դեպքերում բացթողումը անխուսափելի է, սակայն, միևնույն ժամանակ, դրանց փոխանցումը կամ բացթողումը թարգմանչի ընտրությունն է:

Օրինակների վերլուծությունը հնարավորություն է տալիս եզրակացնել, որ չնայած թիրախ լեզվում համապատասխան միջոցների առկայությանը, որոշ դեպքերում թարգմանիչները դրանք չեն կիրառում՝ փոխհատուցելով այլ լեզվական միջոցներով, ինչի արդյունքում աղբյուր տեքստի տվյալ հատվածը /բառը կամ բառակապակցությունը/ միաձուլվում են ընդհանուր տեքստին, հետևաբար չեն կատարում իրենց գործառույթը: Արդյունքում թարգմանվածքը ավելի պարզունակ է լինում, քան աղբյուր տեքստը: Իսկ եթե հաշվի առնենք ոչ միայն հեղինակի, այլև ընթերցողի կերպարը, ապա աղբյուր և թիրախ տեքստերը ենթադրում են ընթերցողի տարբեր կերպարներ:

Այսպիսով, տեքստի արտահայտչական գրաֆիկան ձևի տարր է, որը գեղարվեստական ստեղծագործության մեջ ունի իր յուրահատկությունը և թարգմանության ժամանակ կարող է ենթարկվել տարբեր ձևափոխումների: Բնական է, որ ձևի փոփոխությունը հանգեցնելու է բովանդակության փոփոխության: Այնուամենայնիվ, պետք է ընդունել, որ փոփոխությունները թարգմանության գործընթացի անբաժան մասն են, քանի որ թարգմանությունը թարգմանչի լեզվական և մշակութային պրիզմայով կատարված տվյալ ստեղծագործության վերլուծության, մեկնաբանության արդյունք է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. – Минск: ТетраСистемс, 2005.
2. Тер-Минасова С. Г. Язык межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000.
3. Poe E. Prose and Poetry. – Moscow: Raduga Publishers, 1983.
4. Э. По, Рассказы. – М.: Изд-во “Правда”, 1982.
5. Է.Պո, “Անուրջներ և Մղձավանջներ”, Պատմվածքներ. “Սովետական գրող”, հրատարակչություն, Երևան 1983.

БЕЛА МАРГАРЯН – СЕМАНТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ТЕКСТА И ЕГО ГРАФИЧЕСКОЕ ОФОРМЛЕНИЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗА Е.А. ПО “THE PIT AND THE PENDULUM” И ЕГО ПЕРЕВОДОВ НА АРМЯНСКИЙ И РУССКИЙ ЯЗЫКИ)

В статье рассматривается графическое оформление литературного текста как важного компонента его семантической структуры, а также проблема сохранения графической формы исходных текстов в переводимых языках. Данный анализ основан на материале рассказа Э.А.По “Колодец и маятник” и его переводов на армянский и русский языки. Изучение примеров показывает, что авторы прибегают к графическим средствам выразительности, чтобы подчеркнуть важные идеи и привлечь внимание читателей. Таким образом, опущение таких графических средств в переводимых языках может привести к искажению семантической структуры оригинала.

BELA MARGARYAN – THE SEMANTIC STRUCTURE OF TEXT AND ITS GRAPHICAL FORM (ON THE MATERIAL OF E.A.POE'S “THE PIT AND THE PENDULUM” AND ITS ARMENIAN AND ENGLISH TRANSLATIONS)

The paper deals with the graphical form of the literary text as an essential component of its semantic structure, and the problem of preserving the graphical form of the source texts in target languages. The analysis is based on the material of Edgar Allan Poe's “The pit and the pendulum” and its Armenian and English translations. The study of the examples shows the graphical means of expressiveness are resorted to by authors to highlight important ideas and draw readers' attention to them. Thus, the omission of such graphical means in the target language may lead to the distortion of the semantic structure of the original.

LINGUISTIC PECULIARITIES OF COMPUTER-MEDIATED SPORTS DISCOURSE

STELLA MARTIROSYAN
LILIT BADALYAN

Key words: computer-mediated communication, Twitter, micro-blogging, user-generated content, character limitation, compression, sport-related tweets, wordplay, pun, Leet, blending, alliteration, rhyming, metaphor, irony

“Language is forever changing, and forms such as tweets and text messages are no less valid than any textbook version.”

David Crystal

The extensive use of the Internet as a means of communication for social, business, scientific and other purposes has spawned new language features. As textual language is one of the most pervasive and visible manifestations of “new media technologies”, numerous studies have been made into “Language Online”, or computer-mediated communication. The term “computer-mediated communication” (CMC) emerged in the 1990s to describe any form of communication involving the use of technology [Herring 1996]. CMC is an inseparable part of modern society: blogging, micro-blogging and other types of online communication have become a significant component of professional and social interaction affecting and altering behavioral norms [Baron 2008] and evolving different sets of communicative strategies [Crystal 2010].

In recent years the interest of the research community towards micro-blogs and social networking services, such as Twitter, has grown exponentially. Launched in 2006, Twitter has become one of the most popular forms of computer-mediated communication with more than 100 million users posting 340 million tweets a day in 2012 [<https://twitter.com>]. It enables users to post tweets–messages or other types of user-generated content of up to 140 characters about their activities and opinions at any

moment. According to M. Zappavigna “tweets constitute interesting cases of making meaning within constrained environments” [Zappavigna 2011]. Comparing Twitter with another relatively modern communicative medium, text messaging, David Crystal notes, "On Twitter, you don't get the range of texting abbreviations you get in text messaging. It's a more sophisticated kind of communicative medium. ... it's a new art form in the making." [<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/features/watch-what-youre-saying-linguist-david-crystal-on-twitter-texting-and-our-native-tongue-1919271.html>]

In the last few years Twitter has grown and expanded from a micro-blogging service into a huge media platform. It has influenced the way news is spread and received both by ordinary users and established media as it makes it possible for the news to be communicated and disseminated instantly. Twitter is a highly dynamic environment in which a fundamentally different online setting is created by user-generated content.

So far research into Twitter has mostly been restricted to the general descriptions of the network structure and tweets, the analysis of the social behavior of users and some simple and specific features such as tweet length and hashtags, whereas linguistic research on the Twitter language has mainly focused on the lexical content and grammatical peculiarities in terms of frequency of occurrence, pattern structures, etc. Besides, it has focused on the impact character limitation has on tweets and the extent to which it may affect the language on phonetic, graphical, lexical, semantic and syntactical levels. Special attention has been paid to identifying specific features of tweets and revealing how character limitation encourages users to come up with a range of linguistic innovations to shorten their transmission [Baron 2008]. Based on the study of the linguistic peculiarities of Twitter, Lee concludes that Twitter is not a single genre but rather a hybrid of genre features identified in different text types from messaging to texting and blogging. [Lee 2011] This view is shared by O. Goroshko who adds that though Twitter is characterized by features of both oral and written communication, the features of written language are more prevalent. [Goroshko, Polyakova 2011]

Our paper aims to study not only the impact of character limitation on tweets but also the possible influence of the topic of discussion on the

linguistic features of tweets by providing a comprehensive analysis of sports related tweets.

The choice of football-related tweets is determined by the popularity and significance of sports and especially football in the modern society. Sports discourse in itself is an interesting topic of research, and there is a huge amount of studies dedicated to it, while sports language on Twitter has remained a relatively underexplored area so far. Sport fans have always been vocal and opinionated, they are extremely active in expressing their opinions, and Twitter has become the platform for fans and media to share their views and emotions via tweets the language of which is characterized by a high emotional charge and expressiveness.

We have analyzed more than 200 tweets posted both by established media accounts and by ordinary users. To form a complete picture we have studied various types of football-related tweets including live match comments on Twitter, newspaper headlines, article introductions, as well as photo and video captions.

While analyzing football-related Twitter feeds we have tried to reveal which lexical and rhetoric devices contribute to the creation of expressiveness and have tried to elicit linguistic features peculiar to Twitter exclusively.

It can be observed that various types of wordplay are extensively used in football-related tweets, pun and lexical blending being the most frequently used ones. As Leontyeva points out, in virtual discourse compression saves space and at the same time actualizes its potential for verbal manipulations through a wide use of wordplay [Леонтьева 2011]. This can be considered a distinguishing feature of Twitter which isn't frequently observed in other types of CMC.

The abundance of homonyms, homophones and polysemantic words in the English language contributes to creating puns by exploiting multiple meanings of words or similar sounding words as a result of which a humorous or rhetoric effect is achieved. Twitter users "play with" different meanings of words, creating tweets where two meanings of the words are actualized.

For example, two meanings of the word "hat-trick" are actualized in the tweet "What do Aubameyang and a magician have in common? A hat-trick." This

tweet expresses admiration for the player who scored a hat-trick, i. e. three goals, and the fan compares him with a magician who does tricks.

The tweet “Gonzalo Higuain and Napoli both lost it today” is an example of the simultaneous realization of direct and metaphorical meanings of a phrase in one tweet. It refers to the situation when Gonzalo Higuain, a Napoli player, lost his temper in a conflicting situation on the pitch because of which he was shown a red card and sent off, eventually contributing to another loss: the defeat of his team.

Fans relish in creating homophonic puns by manipulating with players’ or coaches’ names.

The successful actions of Emre Can, a Liverpool FC central midfielder are described in the tweet “If everyone Can, Emre Can” while his failure to stop the opponent is described as “Emre Cannot”

The headline of the article “Is Wayne on the Wane?” questions whether FC Manchester United striker Wayne Rooney is still able to perform on top level as the author thinks his performance is on the wane, i. e. declining.

FC Borussia Mönchengladbach coach Lucien Favre was out of favor and fans demanded his resignation as his team suffered numerous defeats, so the tweet “Lucien is out of Favre” was created by fans and was trending on Twitter.

A highly productive type of pun found in sports related tweets is the wordplay based on substituting, omitting or adding letters.

The tweet “Shame Bayern cannot show the same respect when unsettling players from Dortmund” refers to the German football club Bayern which is notorious for buying key players from its direct rival, FC Borussia Dortmund.

“Germany is Hungary for goals” is a tweet posted during the friendly match between Germany and Hungary in which German players were zealously trying to score.

It is worth mentioning that this as well as other examples where we observe a substitution of a letter such as *Neverkusen* (to refer to the club Leverkusen), *Lenomenal* (a tweet praising the phenomenal performance of the goalkeeper B. Leno), *Handreas Iniesta* (to describe the situation when the ball touched Andreas Iniesta’s hand) are borderline cases between a type of pun and lexical blending.

Some linguists claim that pun is an umbrella term for any kind of wordplay including lexical blending. (Pun in the broad sense). [https://www.academia.edu/19466742/Lexical_blending_as_wordplay].

However we adhere to the view that pun and lexical blending are types of wordplay. Lexical blending refers to the process of coalescing several words into one after an act of clipping or overlapping, or of both clipping and overlapping. So cases like *Lenomenal* (Leno+ phenomenal), *Neverkusen* (Never+Leverkusen), *Handreas Iniesta* (Hand +Andreas Iniesta) are cases of blending.

Sometimes letters are replaced by numbers which results in the creation of Leet or Leet-speak. Typical of informal CMC and commonly used in chat-rooms, Leet is of frequent occurrence in tweets too. The use of a number in the last name of an athlete makes it possible to compress a whole sentence into only one word, a technique Twitter users often resort to.

Lewangoal5ski, *Aubam3yang*, *Aubam35yang*, *N3ymar* are just a few examples of Leet used on Twitter; here the number is equal to the number of goals the player has scored in one game or during a football season. Tweets with Leet demand either prior or situational knowledge to interpret and understand their meaning.

On the whole, background knowledge of sports clubs, coaches, players, transfer news and rumor is necessary to understand sports-related tweets with wordplay. Wordplay often occurs in hashtags which abound in sports tweets and apart from clustering function they fulfill a pragmatic, namely an expressive one. It is impossible to understand such widely used hashtags as #Gundogone and #Gonedogone without prior knowledge. They have been trending on Twitter for about two years already and were tweeted every time there was transfer news or some rumor about the future of the German international Ilkay Gundogan.

Occasional conversion is another distinguishing feature peculiar to Twitter. It can be considered a type of wordplay; here a player's or a club's name is usually converted, and like some blends, these units are disposable and are rarely repeated later. However, there are units which become widely spread and used both by fans and sports media. Hashtags #mullered and #durmed are frequently used by the official accounts of the teams FC Borussia Dortmund and FC Bayern, as well as sports media to express

admiration for the successful actions of Erik Durm and Thomas Muller on the pitch. Conversion is very popular with sports media that often use “sporting verbs” as they like to call them. “To Zlatan” (to dominate), “to Liverpool” (never win a title), To van Gaal (to disappoint) and many other sporting verbs are quite common in sports articles and tweets.

Our analysis revealed that converting players’, coaches’ and clubs’ names is a highly productive means of coining new words and new sporting situations contribute to the creation of new words every now and then.

*What does it mean when someone is **Leistering**?*

It is when someone achieves something against all the odds.

Leicester FC won Premier League in 2016 and it came as a complete surprise for everybody as initially no one expected a club without proper financing and big stars to win in the highly competitive English Premier League.

The above mentioned example of conversion can also be considered as cases of allusion.

On the whole, allusion is often used by sports media on Twitter and there is a tendency to use the same expressions for similar situations. Thus, the matches in which teams score 7 goals are described as “Seven Heaven”.

Seven Heaven: *BVB put seven past Odds BK to book their place in the Europa League group stages*

Seven heaven! *Barcelona 7-0 Valencia Messi Hatrick and Suarez quadruple. Nite folks.*

The allusion to Berlin Wall is especially popular with German English speaking users to praise the successful actions of goalkeepers.

*Manuer Neuer is the most impressive **German Wall** that’s been built since 1899. Berlin*

*Calligiri breaks on Goal, **Neuer Wall** says No*

Neuer Wall (Manuel Neuer, the goalkeeper of Bayern FC)

Weidenwall *(Roman Weidenfeller, the goalkeeper of Borussia Dortmund)*

The Roman Wall

The Burki wall *(Roman Burki, the goalkeeper of the German club Borussia Dortmund)*

In the following example the official account of the German club Borussia Dortmund used the allusion Berlin Wall to describe the failure of their team to score against the team Hertha from Berlin.

*0-0 - BVB fail to topple **Berlin Wall***

Thus, in all these examples we can observe the influence of cultural realia on the language.

Allusions to cars are made to refer to the players' speed and their striking performance. Sometimes allusions can be made based on phonetic similarity. Thus fans like to refer to the German international Marco Reus as Rolls Reus, and the Gabonese Pierre Emerick Aubameyang, one of the fastest players in the world, is often compared to fast cars

Aubameyang, the Bugatti of footballers.

Aubameyang = Bugatti

Players are also often compared to other players or celebrities based on different associations, e.g. the German international Marco Reus is referred to as Marco Van Basten not only for the similarity of their names but mostly due to the likeness in playing style and Marcelo from Real is often called "Marcelo di Caprio" when he is "rolling with pain" on the pitch.

Another widely used allusion we have come across is "El Kloppico" built on the analogy with El Clasico (the name given in football to any match between fierce rivals FC Real Madrid and FC Barcelona). When the German coach Jurgen Klopp's former (German BVB) and current (English LFC) clubs were to play Europa League qualifying matches, fans and journalists described the upcoming two games as El Kloppico. The influence of Twitter outside its boundaries became evident here as the term started to be used internationally when some airlines began advertising plane tickets for "El Kloppico"

The examples that we have discussed above are more frequently observed in the tweets posted by ordinary users and fans rather than sports accounts, though journalists readily snatch at new units coined by fans.

A device more typical of sports media accounts rather than of fans is rhyming.

Who is Out? Who is in Doubt? Find out the latest UCL team news and possible lineups

The tweet “Liverpool’s pain in Spain” is about the loss of the English club Liverpool in Spain.

Eyes on the prize, boys

One Bayern star hit the headlines on Friday but another was forced to sidelines

Usually tweets with rhyming are not difficult to interpret without having background knowledge. Interestingly, some cases of rhyming are easily caught on and are used not only by members of fan community but also by a wider range of users and even by established media accounts. The tweet “James Vardy is having a Party has been one of the most posted and retweeted in 2015-16; it was posted on Twitter every time James Vardy, the striker of Leicester FC, scored a goal. After Leicester won English Premier League, James Vardy “staged” the tweet and literally had a party in his house, and here we can observe how the language of Twitter expands beyond its boundaries affecting the athlete’s social behavior in real life.

Another feature peculiar exclusively to the tweets of sports accounts is using article introductions instead of article headlines. Character limitation makes it impossible for the sports media to post a complete article headline (photos and the link to the article must not exceed 140 characters), so they resort to writing short, usually two or three-word, catchy article introductions to attract the readers by using various devices such as alliteration, rhyming, metaphor, etc. Alliteration is among the most frequently used means in such article introductions. While there is usually alliteration in the article introduction, the article headline itself may not contain it or any other device at all. For example, the article introduction on Twitter is “Hometown Hero” while the article on the website is headlined “Eduardo Vargas: Chile's Undisputed Hero”.

The tweet “Forsberg on Fire” refers to the article headlined “Emil Forsberg, Sweden's new star name”.

Here is another example of alliteration in the article introduction:

COSTA CROCKED

Injury rules @FCBayernEN and @CBF Futbol flier @douglascosta out of @CA2016:<http://bndsl.ga/costainjury>

While the tweet contains alliteration, the headline itself isn't expressive and merely reflects the content of the article "Bayern's Costa ruled out of Copa America Centenario"

There is a tendency by some accounts to describe players or events in a particular way: *Magic Mkhitaryan, Magic Martial, Golden Gotze, Perfect Paul*, etc. Whenever posting an article about the above mentioned players they use epithets built on alliteration.

It is worth noting that among the lexical stylistic devices epithet is the least frequently used one on Twitter, but the following case merits special attention. We have observed the semantic change of the word "ridiculous" in sports tweets where it has acquired a new meaning "arousing or deserving admiration and praise".

*David de Gea is just **ridiculous**, Man United would be 4-0 done if it wasn't for him. Wow.*

*Luis Suarez is doing some **ridiculous** things. So we have compiled some of his **ridiculous** statistics.*

*Shinji Kagawa scored this **ridiculous** goal for Japan earlier. The technique! Watch Shinji Kagawa score a wonder goal for Japan.*

*Ridiculous Cristiano Ronaldo **ridiculous** stat will make Arsenal fans weep.*

*France's Potential Euro 2016 Squad is **ridiculous**.*

The above mentioned examples and many other cases found on Twitter allow us to assume that the word "ridiculous" has undergone amelioration. Moreover, the new meaning has been accepted by sports media outside the boundaries of Twitter and can now be met in newspapers as well.

Metaphors, similes, and irony are more frequently used than epithet. Metaphors usually occur in headlines, while irony and simile are employed by both sports media and ordinary users.

Fifa's nightmare may not be over yet but it may leave the darkness behind

Klopp ready to renew love affair with Gotze—the player who broke his heart

Tuchel, "Mkhitaryan is a real champion and we want to keep hold of him. The ball is at his feet and I am confident he will score"

FC Borussia Dortmund coach used a sports metaphor to describe contract talks between the club and the player, and by saying “the ball is at his feet” he means the club has made their contract offer and it is his turn to score, that is to sign it. Diverse metaphors are used in sports tweets, and various spheres serve as a source domain for sports metaphors.

Spanish symphony in Salzburg with Silva and Nolito conducting affairs.

Hummels’ dumping of Dortmund for Bayern a bitter pill to swallow.

Suarez eclipses Messi in Barcelona title triumph

Similes aren’t used as often as metaphors, but like metaphors they can refer to different objects and phenomena without being restricted to sports only. The photo caption “Mario Mandzukic and Robert Lewandowski like a pair of stags in mating season last night” describes two players confronting each other on the pitch.

As for irony, it is equally used by the media and fans to criticize and even mock coaches, players, their performance, etc. The tweet “That goal is several days too late” targets the player who failed to score in the previous match which was more important than the current one.

In the next example fans criticize the striker’s poor performance and the wrong decisions he made during the match wasting many goal scoring chances.

Too bad Aubameyang, one of the best strikers in the universe, didn’t play today. I hope he recovers from brain injury soon.

The handshake of two coaches who aren’t on talking terms with each other didn’t pass unnoticed by the fans.

Wenger and Mourinho shook hands. Next step: world peace.

Just reading that Mourinho and Wenger shook hands. So relieved. Couldn’t sleep last night worrying about what might happen.

Breaking news? Arsene Wenger and Jose Mourinho shook hands!

Not only the performance, but the appearance of the players becomes the topic of discussion on Twitter. German player Erik Durm dyed his hair blonde and the fans didn’t miss the chance to tease him.

e.g. *Durm with a technical mistake. His hair might have blinded him.*

I’M BLINDED WHAT IS THIS BRIGHT LIGHT COMING ON THE PITCH I CAN’T SEE ANY MORE.

As it can be seen from the example, besides the ironic tone the author of the tweet has capitalized it to make it even more expressive.

Our analysis leads us to conclude that Twitter is characterized both by a number of peculiarities which cannot be observed in other types of computer mediated communication and by features that are typical of other types of CMC. Character limitation imposed on Twitter users results in their displaying more creativity in finding linguistic means that would both convey their point and fit into the 140 character limit. Besides, sports tweets are highly emotional and expressive which is explained by the fact that professional sport is dynamic and unpredictable, and naturally victories and defeats, team and fan rivalries cause strong feelings that Twitter users share with their followers. The emotional nature of sports tweets may also be explained by the fact that Twitter users are driven by the desire to gain more followers by producing original content that will attract more readers. Thus, Twitter users appear to be developing linguistically unique styles; they may create new patterns, new words, as these occasional nominations draw more readers thanks to their originality.

REFERENCES

1. Baron N. S. (2008). *Always on: Language in an online and mobile world*. New York, NY: Oxford University Press.
2. Goroshko O.I., Polyakova T.L. *Linguistic characteristics of English-speaking Twitter* // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series "Filology. Social communicatio". – 2011. – V.24 (63).– №2. Part 1. – P.53-58.
3. Herring, S. C. (Ed.). (1996). *Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Pragmatics and Beyond series. Amsterdam: John Benjamins. 324 pp.
4. Lee, C. K. M. (2011). *Micro-blogging and Status Updates on Facebook: Texts and Practices*. In C. Thurlow & K. Mroczek (Eds.), *Digital Discourse: Language in the New Media* (pp.110-130).
5. Oxford: Oxford University Press.
6. Zappavigna, M. (2011) *Ambient affiliation: A linguistic perspective on Twitter*. *New Media & Society*. 13 (5): 788-806.

7. Леонтьева А. В. *Особенности компрессии средств выражения информации в современном языке : на материале электронного дискурса* : диссертация кандидата филологических наук: 10.02.19 /Леонтьева Алевся Вячеславовна; [Место защиты: Моск. гос. обл. ун-т].- Москва, 2009.- 173 с.: ил. РГБ ОД, 61 09-10/1336

Websites

1. [https://www.academia.edu/19466742/Lexical blending as wordplay](https://www.academia.edu/19466742/Lexical_blending_as_wordplay)
2. <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/features/watch-what-youre-saying-linguist-david-crystal-on-twitter-texting-and-our-native-tongue-1919271.html>
3. <https://twitter.com/>

ՍՏԵԼԼԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ - ՀԱՄԱԿԱՐԳՉՈՎ ՄԻՋՆՈՐԴԱՎՈՐՎԱԾ ՄՊՈՐՏԱՅԻՆ ԽՈՍՈՒՅԹԻ ԼԵՉՎԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ժամանակակից աշխարհը դժվար է պատկերացնել առանց համակարգչի միջոցով միջնորդավորված հաղորդակցության, որի կարևոր մասն է դարձել Թվիթերը, որը մի քանի տարվա ընթացքում միկրոբլոգային ծառայությունից վերածվել է հսկայական մեդիահարթակի:

Ներկայացված հետազոտության նպատակն է բացահայտել, թե Թվիթերում նշանների սահմանափակումը, ինչպես նաև խոսակցության թեման ինչպես են ազդում թվիթի (140 նշանից կազմված ասույթ) լեզվական հատկանիշների վրա: Ուսումնասիրությունը կատարված է 200 թվիթների հիման վրա, որոնք առնչվում են սպորտին, մասնավորապես ֆուտբոլին (մեկնաբանություններ, լրագրային վերնագրեր, հոդվածների հղումներ, նկարների և վիդեո հղումներ) և գրվել են պաշտոնական լրատվամիջոցների և շարքային օգտատերերի կողմից:

Հոդվածում փորձ է արվել վերհանելու բացառապես Թվիթերին բնորոշ լեզվական առանձնահատկությունները, ինչպես նաև քննարկվել են այն լեզվաոճական միջոցները, որոնք նպաստում են թվիթի արտահայտչականության ստեղծմանը:

СТЕЛЛА МАРТИРОСЯН, ЛИЛИТ БАДАЛЯН - ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОМПЬЮТЕРНО - ОПОСРЕДОВАННОГО СПОРТИВНОГО ДИСКУРСА

Совершенно невозможно представить современный мир без компьютерно-опосредованной коммуникации, важной частью которой является Твиттер, который за последние несколько лет из популярного сервиса микроблогов превратился в огромную медиаплатформу.

Цель данного исследования – выявить, как ограничение символов в Твиттере и тема обсуждения влияют на языковые особенности твитов. В рамках исследования было проанализировано более 200 твитов на спортивную тематику, в частности нами рассмотрены твиты, относящиеся к футболу (в том числе комментарии, сделанные во время игры, заголовки статей, описание фото и видео и т.д.), опубликованные как рядовыми пользователями, так и на страницах официальных СМИ в Твиттере. В статье делается попытка выявить языковые особенности, присущие исключительно Твиттеру, а также обсуждаются те лексико-стилистические средства, которые способствуют созданию образности твитов.

**ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ԱՌԿԱՅԱՑՈՒՄԸ Օ՛ՀԵՆՐԻԻ
ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐՈՒՄ**

ՆԱԻՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ Օ՛ՀԵՆՐԻ, գեղարվեստական պատկեր, պատկերայնություն, պատկերաստեղծ հնար, ոճական միջոցներ

Պատկերը և պատկերայնությունը գեղարվեստական լեզվի հանգուցային հասկացություններ են: Պատկերայնություն հասկացության ուսումնասիրության բարդությունը կապված է այն փաստի հետ, որ դա տարբեր գիտակարգերի ուսումնասիրության առարկա է՝ փիլիսոփայություն, հոգեբանություն, գեղագիտություն, արվեստաբանություն, լեզվաոճաբանություն և այլ գիտակարգեր: Գեղարվեստական պատկերի առանձնահատկությունն այն է, որ պատկերայնությունն արտահայտված է բառով, որի միջոցով կարելի է բնութագրել այն ամենը, ինչ գտնվում է մարդու մտահորիզոնում: Բառի միջոցով առկայանում է երևույթների և առարկաների ամբողջական համակարգը [Борисова 2009]:

Բառային պատկերները վերացական են, դրանց միջոցով հեղինակը դիմում է ընթերցողի երևակայությանը: Այսինքն, գրականության մեջ առկա է պատկերայնություն, սակայն չկա պատկերվածի *ուղիղ տեսանելիությունը*: Լինելով աներևույթ՝ բառային-գեղարվեստական պատկերները միևնույն ժամանակ վառ կերպով նկարագրում են մտացածին իրականությունը: Բառային միջոցներով առավելապես ներկայացվում է առարկայական աշխարհը: Կան նաև պատկերայնության այլ նախասկիզբեր՝ հեղինակի, ստեղծագործության քնարական հերոսների հոգեբանության և մտքերի ոլորտը [Борисова 2009]:

Պատկերն ունի երկկողմանի բնույթ և հնարավորություն է ընձեռում միահյուսել տարբեր վերացական երևույթները մեկ ամբողջության մեջ: Պատկերը առարկայական և իմաստային շարքերի և բառերով արտահայտվածի և ենթադրվողի խաչաձևումն է: Պատկերում մեկ

առարկան ներկայացված է մեկ այլ առարկայի միջոցով, և տեղի է ունենում դրանց *փոխ-փոխակերպումը*: Ընդ որում, պատկերը կարող է ինչպես հեշտացնել, այնպես էլ դժվարացնել իր ներկայացրած առարկայի կամ երևույթի ընկալումը, բացատրել անհայտը հայտնիի, կամ հայտնին՝ անհայտի միջոցով: Պատկերի նպատակն է՝ վերափոխել առարկան, վերածել այն ինչ-որ այլ բանի՝ բարդը պարզի, պարզը՝ բարդի, սակայն բոլոր դեպքերում էլ հասնել երկու բևեռների միջև իմաստային առավելագույն լարման, բացահայտել գոյի ամենատարբեր շերտերի փոխհամակցվածությունը [Борисова 2010]:

Ըստ Ա. Պ. Բարուշկինի՝ «պատկերավոր մտածողությունը մասնավորի միջոցով համընդհանուր գաղափար արտահայտելու ունակությունն է: Հաճախ, մասնավորը նկարագրելով, մենք ձգտում ենք արտահայտել ընդհանրացված իմաստ և հասկացություն, հատկանիշ կամ երևույթ» [Бабушкин 2001:53]:

Հարկ ենք համարում փաստել, որ գեղարվեստական պատկերայնության առանձնահատկությունը, վերջին հաշվով, պայմանավորված է գեղարվեստական բովանդակության ինքնատիպությամբ: Ուստի, գեղարվեստական պատկերը հաճախ սահմանվում և որոշարկվում է ըստ գեղարվեստական բովանդակության:

Ուսումնասիրության լեզվանյութ են ծառայել Օ՛Հենրիի “No Story”/«Ոչ մի պատմվածք» և “The Ransom of Red Chief”/ «Կարմրամորթ առաջնորդի փրկագինը» պատմվածքները: Առաջին պատմվածքում առկա են թշվառության, գեղեցկության, հեղաքրքրության, փրկման, անելանելիության, սիրո, կանացիության և գեղեցկության գաղափարները, որոնք էլ ընկած են հեղինակի ստեղծած վառ ու յուրահատուկ պատկերների հիմքում: Երկրորդ պատմվածքը փոքր-ինչ այլ պատկերային համակարգով է ներկայանում. այստեղ առկա են *բնակավայր/տուն, բնություն և շրջակա միջավայր* հասկացությունների պատկերային դրսևորումները:

Օ՛Հենրիի “No Story”/«Ոչ մի պատմվածք» պատմվածքը պատկերներով հագեցած ստեղծագործություն է, որը վեր է հանում առաջին սիրո և հավատարմության անձնականացված գաղափարներ և թեմաներ: Պատմվածքն արժարժում է սոցիալական անհավասարության և մարդու նյութական ու բարոյական զրկանքների թեման: Պատմվածքի ընդհանուր համապատկերում շեշտադրված են դառը իրականության և

առաջին սիրո վերապրումի մասին խորհրդածումները: Օ՛Հենրին իր բնորոշ ոճով և պատկերամտածողությամբ նկարագրում է մարդարարածի թշվառությունը և անցյալի հետ անուղղակի առերեսումը:

Պատմվածքի առանցքային կերպարը՝ Թրիփը, նախկինում՝ Ջորջ Բրաունը, որը լցված է գեղեցիկ ապագայի հանդեպ հավատով, մեկնում է Նյու Յորք: Այստեղ նրան չի հաջողվում լավ վարձատրվող աշխատանք գտնել: Ուստի, Թրիփը հարկադրված է լինում աշխատել տպագրական տեղամասում և հազիվհազ պահպանել իր գոյությունը: Այստեղ նա պատահաբար հանդիպում է իր առաջին սիրուն: Սա երիտասարդ մարդու անորոշ, բայց թախծալից կարոտի և սիրո վերապրումն է, որի կրողներն են Թրիփը և Ադա Լոուրին: Իսկ թշվառ, կյանքի ճահիճում պարտքերի մեջ ընկած Թրիփը, որն այժմ անճանաչելի է իր նախկին սիրեցյալի աչքերում, իր աշխատակցի՝ «Փարոսում» արտահաստիքային թղթակցի հետ, ջանում է համոզել Ադային՝ վերադառնալ հայրենի օջախ և ամուսնանալ ֆերմեր Հայրամ Դոդդիի հետ:

Պատմվածքի ընդհանուր համապատկերում փորձենք վեր հանել տեքստում առկա պատկերները և հնարները: Պատմվածքի առաջին իսկ տողերում հեղինակը ընթերցողի ուշադրությունը գրավում է **անկախում (suspense)** հնարի ներմուծմամբ.

*To avoid having this book hurled into a corner of the room by the suspicious reader, I will assert in time that this is not a newspaper story. You will encounter **no shirt-sleeved omniscient city editor, no prodigy “cub” reporter just off the farm, no scoop, no story – no anything***¹⁴¹.

Վերևի մեջբերման մեջ շարադրանքի անկախումը ստեղծվում է շնորհիվ **կրկնություն** հնարի ներմուծման՝ **no shirt-sleeved omniscient city editor, no prodigy “cub” reporter just off the farm, no scoop, no story – no anything**: Նշված օրինակում առկա է նաև բաղաձայնայն ինարը՝ արտահայտված *n* բաղաձայնի կրկնությամբ, որն, իր հերթին, արտահայտչականություն և բանաստեղծականություն է հաղորդում շարադրանքին:

¹⁴¹ Օ՛Հենրիի “No Story” պատմվածքից դուրս բերված օրինակները ընտրված են հետևյալ աղբյուրից՝ Օ՛Henry, Selected Stories, Progress Publishers, Moscow, 1977, p. 141: Հետայսու մեջբերումների էջերը կնշվեն տեքստում:

Թրիփի խղճուկ արտաքինը պատկերելիս՝ հեղինակը դիպուկ կերպով գործածում է **համեմատություն**՝ *Half of his face was covered with short, curly red whiskers that looked like a door-mat with the “welcome” left off, և կրկնություն*՝ *He was pale and unhealthy and miserable and fawning, and an assiduous borrower of sums ranging from twenty –five cents to a dollar* (p. 142). Բնագրում՝ *He was looking to-day more miserable, more cringing and haggard and down-trodden than I had ever seen him* նախադասության մեջ **miserable, cringing, haggard և down-trodden** ածականների հերթագայությունը կազմում է **աստիճանակարգում** և շեշտադրում է **թշվառության** գաղափարը: Ապա, նրա թշվառությունը հեղինակը պատկերում է **հեզնանք** հնարի ներմուծմամբ, որն արտահայտվում է հետևյալ նախադասությամբ՝ *He was at that stage of misery where he drew your pity so fully that you longed to kick him* (p.142).

Քսանանյա օրիորդ Ադա Լուրին զարմացախառն հայացք է գցում Թրիփի ընկերոջը, երբ նրանք այցելում են իրեն: Հեղինակն այստեղ պատկերային զուգորդումներ է առաջացնում **համեմատություն** հնարի ներմուծմամբ.

I was introduced, and a gum-drop suffered neglect while she conveyed to me a naive interest, such as a puppy dog (a prize winner) might bestow upon a crawling beetle or a frog (p. 146).

Վերոնշյալ հատվածում **such a puppy dog (a prize winner) might bestow upon a crawling beetle or a frog** համեմատությունը պատմվածքի ընդհանուր համապատկերում առկայանում է **հեպաթրոթության** իմույթը, որն էլ ստեղծում է վառ և, նույնիսկ, շոշափելի պատկեր:

Իսկ տրտմության, թախծի և անելանելիության գաղափարը հեղինակը պատկերում է պատմվածքի հետևյալ տողերում.

Down went the bright gold head upon her dimpled, clasped hands on the table. Such a beautiful April storm! Unrestrainedly she sobbed. I wished I could have comforted her. But I was not George. And I was glad I was not Hiram – and yet I was sorry, too.

By-and-by the shower passed. *She straightened up, brave and halfway smiling. She would have made a splendid wife, for crying only made her eyes more bright and tender. She took a gum-drop and began her story* (pp. 147-148).

Վերևի մեջբերման մեջ **such a beautiful April storm** և **by-and-by the shower passed** հատվածներում հեղինակը պատկերային զուգորդումներ է առաջացնում շնորհիվ **փոխաբերություն** հնարի ներմուծման: Այստեղ ապրիլյան տեղատարափ անձրևը բացահայտում է Ադայի հուզական-հոգեբանական տրամադրությունը և ներկայացվում է որպես **տրոփմության/թախծի պատկեր**: Սա անհասանելի երազանքի եզերքին գտնվող երիտասարդ կնոջ առաջին սիրո կարոտի քնարական վերապրումն է:

Կանացիության և գեղեցկության գաղափարը պատմվածքի պատկերային համակարգում նույնպես արտահայտվում է **փոխաբերություն** հնարի ներմուծմամբ.

*And then, being susceptible to **the barbed arrows of beauty**, I warmed to the adventure. The three of us hurried to the ferry, and there I found price of a ticket to Greenberg to be but a dollar and eighty cents. I bought one, and **a red, red rose** with the twenty cents for Miss Lowery. We saw her aboard her ferry-boat, and stood watching her wave her handkerchief at us until it was the tiniest white patch imaginable. And then Tripp and I faced each other, brought back to earth, left dry and desolate in the shade of the sombre verities of life (p. 150).*

Հետևյալ հատվածում **the barbed arrows of beauty** փոխաբերությունը **գեղեցկության** գաղափարն է երևակում: Նույն հատվածում՝ **a red, red rose** բառակապակցությամբ հեղինակը ներմուծում է **կրկնություն** և **բաղաձայնայն** հնարները, որոնք արտահայտչականություն են հաղորդում շարադրանքին և ներմուծում երգեցիկ հնչերանգային խոսք:

Սիրո և չիրականացած երազանքների շրջապտույտը պատկերված է պատմվածքի հետևյալ տողերում.

*I couldn't help wishing – well, just thinking about George. Something must have happened to him or he'd have written. On the day he left, **he and me got a hammer and a chisel and cut a dime into two pieces. I took one piece and he took the other, and we promised to be true to each other and always keep the pieces till we saw each other again. I've got mine at home now in a ring-box in the drawer of my dresser I guess I was silly to come up here looking for him. I never realized what a big place it is (p. 149).***

Tripp feebly unbuttoned his coat of the faded pattern and glassy seams to reach for something that had once been a handkerchief deep down in some obscure and cavernous pocket. As he did so, I caught the shine of a cheap silver-plated watch-chain across his vest, and something dangling from it caused me to stretch forth my hand and seize it curiously. It was the half of a silver dime that had been cut in halves with a chisel (p. 151).

Հետևյալ հատվածներում հեղինակը նկարագրում է **պատմվածքի հիմնական պատկերային տարրը՝ հարված տասը սենթանոց մեքաղադրամը, որը սիրո, նվիրվածության և հավատարմության խորհրդանիշ-պատկեր է ներկայացնում**: Այստեղ հակադրվում են չիրականացած երազանքները և դաժան իրականությունը: Օ՛Հենրիին հրապարակում և կյանքի է կոչում պատմվածքում մինչ այդ չնշմարված խորքային իմաստները՝ մարդկային հուզաշխարհի նրբերանգների գեղարվեստական բացահայտումով: Սոցիալական անհավասարության և նյութական զրկանքների հետևանքով գեղեցիկը նվաճելու ճանապարհին սերը վերածվում է տառապանքի, ցավի և հուսահատության:

Հարկ ենք համարում փաստել նաև, որ պատմվածքի ընդհանուր պատկերային համակարգում ուրույն տեղ է զբաղեցնում **մակդիր** հնարի գործածումը՝ **diligent wandering, assiduous borrower, spurious air, fawning look, dog-like eyes, editorial air, naive interest, shifty eyes, patient steed, palpable desire**: Մակդիր հնարի գործածումը խոսքը դարձնում է առավել պատկերավոր և էլ ավելի է ընդգծում հետամտած գաղափարները:

Այժմ ներկայացնենք գեղարվեստական պատկերների առկայացումը Օ՛Հենրիի *“The Ransom of Red Chief”* /«Կարմրամորթ առաջնորդի փրկագինը» պատմվածքում:

Օ՛Հենրիի *“The Ransom of Red Chief”* /«Կարմրամորթ առաջնորդի փրկագինը» պատմվածքը երգիծական ստեղծագործություն է և լեցուն է գեղարվեստական պատկերայնության միջոցներով՝ փոխաբերություն, համեմատություն, չափազանցություն, այլաբանություն, հեգնանք, աստիճանակարգում, բաղաձայնոյթ, կրկնություն: Նշված պատմվածքում ներմուծված պատկերաստեղծ հնարները նպաստում են նկարագրվող երևույթների բազմակողմանի բացահայտմանը և խոսքի գեղարվեստական հնչեղությանը: Այստեղ պատկերաստեղծ հնարները

գրողի պատկերավոր մտածողության դրսևորում են, դրանց միջոցով է հեղինակն իրականացնում իր լեզվական պատկերների ստեղծումը:

Պատմվածքի վերնագիրը՝ *The Ransom of Red Chief* այլաբանություն է. **կարմրամորթ առաջնորդը՝ Red Chief**, մեծահարուստ էբենեզեր Դորսեթի տասը տարեկան տղան է, իսկ փրկագինը վճարում է ոչ թե մեծահարուստը, այլ՝ տղային առևանգողները: Երգիծական այս պատմվածքում, ասելիքը զավեշտալի կերպով խտացնելով առօրեական երկխոսության մեջ, հեղինակը նկարագրում է Բիլ Դրիսկոլի և Սեմի արկածախնդրությունը: Նրանք որոշում են կայացրել՝ *առևանգել էբենեզեր Դորսեթի մինուճար որդուն և պահանջել 200 դոլլար փրկագին նրա դիմաց*: Սակայն, պատմվածքն աչքի է ընկնում անսպասելի շրջադարձերի առատությամբ¹⁴² և, ի վերջո, առևանգողներն իրենք են ստիպված լինում փրկագին վճարել էբենեզեր Դորսեթին:

Պատմվածքի առաջին տողերում Օ՛Հենրին նկարագրում է բնակատեղին՝ գեղարվեստական վառ պատկերն առկայացնելով **համեմատություն** հնարի ներմուծմամբ.

*There was a town there, as flat as a flannel-cake, and called Summit, of course. It contained inhabitants of as undeletarious and self-satisfied as a class of peasantry as ever clustered around a Maypole*¹⁴³.

Վերոնշյալ օրինակում **as flat as a flannel-cake** համեմատությունը հաջողությամբ հաղորդում է **բնակավայրի պատկերը**:

Հեղինակային խոսքում **պայմանական անդեմ նախադասություններով** գրողն առավել բնական է պատկերում բնությունն ու շրջակա միջավայրը.

About two miles from Summit was a little mountain, covered with a dense cedar brake. On the rear elevation of this mountain was a cave (p. 196).

¹⁴² Շրջադարձ ասելով նկատի ունենք անգլերենի *plot twist* բառային միավորը, որը *Oxford Dictionaries Online* բառարանը սահմանում է հետևյալ կերպ՝ an unexpected development in a book, film, television programme, etc. [https://en.oxforddictionaries.com/definition/plot_twist].

¹⁴³ Օ՛Հենրիի *“The Ransom of Red Chief”* պատմվածքից դուրս բերված օրինակները ընտրված են՝ Օ՛Henry, Selected Stories, Progress Publishers, Moscow, 1977, p. 195: Հետայսու մեջբերումների էջերը կնշվեն տեքստում:

Հետևյալ հատվածում **անդեմ նախադասությունները** սեղմ ու հակիրճ են արտահայտում շրջակա միջավայրի գեղարվեստական նկարագրությունը: Հետևապես, դրանք **բնության** և **շրջակա միջավայրի պատկեր** են ներկայացնում:

Էբենեզեր Դորսեթի տղայի չարաճճի վարքագիծը հեղինակը պատկերում է **համեմատություն** և **բաղաձայնույթ** հնարների ներմուծմամբ.

That boy put up a fight like a welter-weight cinnamon bear; but, at last, we got him down in the bottom of the buggy and drove away (p. 195).

When I got to the cave I found Bill backed up against the side of it, breathing hard, and the boy threatening to smash him with a rock half as big as a coconut (p. 199).

Just then we heard a kind of war-whoop, such as David might have emitted when he knocked out the champion Goliath (p. 200).

Վերոնշյալ օրինակներում **a fight like a welter-weight cinnamon bear, threatening to smash him with a rock half as big as a coconut** և **a kind of war-whoop, such as David might have emitted when he knocked out the champion Goliath** համեմատությունները, և **war-whoop** արտահայտությամբ ներմուծված բաղաձայնույթ հնարը, լիովին պատկերում են երեխայի չարաճճի վարքագիծը:

Բնագրում՝ *Bill and me figured that Ebenezer would melt down for a ransom of two thousand dollars to a cent. But wait till I tell you* (p. 196) հատվածը պատկերային զուգորդումներ է առաջացնում **փոխաբերություն** հնարի ներմուծմամբ: Սեմը և Բիլը կարծում են, որ Էբենեզեր Դորսեթը պատրաստ է մեծ գումար վճարել՝ իր մինուճար որդուն վերադարձնելու դիմաց: Հետևապես, հեղինակը դիպուկ կերպով օգտագործում է **փոխաբերություն՝ melt down**, որը նպաստում է պատկերային զուգորդումների ընկալումն ավելի խտացնելուն:

Հետևյալ հատվածում հետաքրքիր պատկերներ են ստեղծվում **փոխաբերություն** և **չափազանցություն** հնարների ներմուծմամբ.

“Ha! Cursed paleface, do you dare to enter the camp of Red Chief, the terror of the plains (p. 197).

Պատմվածքի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ կարմրավոր առաջնորդը մանկահասակ տղայի հնարած խաղերից մեկի հերոսն է և տղան իրեն է վերագրում այդ դերը: Հետևապես, **Red Chief** և **terror of**

the plains բառակապակցությունները փոխաբերություն և չափազանցություն պատկերաստեղծ հնարների դրսևորում են:

Կամ՝ **Amos Murray has got six toes** (p. 197) նախադասության մեջ հեղինակը պատկերային զուգորդումներ է առաջացնում **չափազանցություն** հնարի ներմուծմամբ, որը **մանկական պատկերավոր երևակայությունն** է խորհրդանշում:

Պատմվածքում զավեշտալի շրջադարձերը առատորեն հաջորդում են միմյանց. Սեմը և Բիլն առևանգել են տղային, մինչդեռ զավեշտալի կերպով իրենք են հայտնվում տղայի պատանդի կարգավիճակում: Իսկ տղան իր ազատությունն է վայելում և, բնավ, մտադիր չէ տուն վերադառնալ: Հեղինակը պատկերում է այս իրադրությունը կրկնություն հնարի ներմուծմամբ.

I like this fine. I never camped out before; but I had a pet possum once, and I was nine last birthday. I hate to go to school (p. 197).

Վերևի մեջբերման մեջ երևում է, որ **I** դերանվան կրկնությունն առավել արտահայտիչ և դիպուկ է դարձնում ասելիքը: Իսկ **I** դերանվան կրկնության բովանդակային հենքը տղայի **եսասիրության** խորհրդանշան է:

Նշված պատմվածքում պատկերայնությունը դրսևորվում է նաև քերականական շեղումների ներմուծմամբ.

You was to be burned at sunrise, and you was afraid he'd do it.

“Red Chief,” says I to the kid, “would you like to go home?” (p. 199)

Վերոնշյալ հատվածներում **You was** և **says I** քերականական շեղումները արտահայտչություն և դիպուկություն են հաղորդում պատկերավոր ձևակերպումներին: Տղան զգուշացրել էր Սեմին, որ *լուսաբացին կխորովի իրեն ճթթացող խարույկի վրա*: Սեմը և Բիլը ոչ լրջորեն, ոչ էլ թերահավատորեն էին վերաբերվում տղայի ասածներին: **You was to be burned** և **you was afraid** քերականական շեղումներով հեղինակն, ասես, փորձում է պատկերել իրավիճակի **անորոշությունը** և **մտացածին** լինելը: Իսկ **says I** քերականական շեղումով դրսևորվում է անելանելի իրադրության մեջ հայտնված մարդկանց կցկտուր խոսքը և ստեղծված իրավիճակից ելք գտնելու փորձը:

Ինչպես արդեն նշվեց, պատմվածքում պատկերաստեղծ հնարների շարքում զգալի տեղ է գրավում **չափազանցությունը**: Հեղինակն այս

հնարների ներմուծմանն է դիմում՝ չարաճճի տղային պատժելու դրվագը պատկերելիս.

*I went out and caught that boy and **shook him until his freckles rattled*** (p. 200).

Ներկայացվող օրինակը՝ **shook him until his freckles rattled**, այդ պատժի վառ և տեսանելի պատկեր է երևակում:

Կամ՝ *Now, you come in and make friends with him and say you are sorry for hurting him, or home you go at once* (p. 201) հատվածը բանաստեղծական պատկերի է վերածվում **չրջուն շարադասության** ներմուծմամբ՝ **or home you go at once**:

Վառ պատկերներ են ստեղծվում **աստիճանակարգում, փոխաբերություն** և **հեզնանք** հնարների ներմուծմամբ՝ Բիլի և Սեմի երկխոսության մեջ.

*“You know, Sam”, says Bill, “I’ve stood by you without batting an eye in earthquakes, fire and flood – in poker games, dynamite outrages, police raids, train robberies and cyclones. I never lost my nerve yet till we kidnapped **that two-legged skyrocket of a kid**. He’s got me going. You won’t leave me long with him, will you, Sam?”* (p. 201)

Վերևի մեջբերման մեջ աստիճանակարգումն առկայանում է **earthquakes, fire, flood, poker games, dynamite, outrages, police raids, train robberies, cyclones** բառերում: Իսկ **that two-legged skyrocket of a kid** հատվածը պատկերային զուգորդումներ է առաջացնում **հեզնանք** և **փոխաբերություն** հնարների ներմուծմամբ:

Պատմվածքի հիմնական շրջադարձային դրվագը պատկերում է Էբենեզեր Դորսեթի պատասխան նամակը՝ ուղղված Սեմին և Բիլին: Այստեղ տղայի հայրը ինքն է 250 դոլար փրկագին պահանջում՝ իր որդուն ետ ընդունելու դիմաց: Ասվածն առավել պատկերավոր ներկայացնելու համար՝ մեջբերենք բնագրի հետևյալ հատվածը.

TWO DESPERATE MEN.

Gentlemen: I received your letter to-day by post, in regard to the ransom you ask for the return of my son. I think you are a little high in your demands, and I hereby make you a counter-proposition, which I am inclined to believe you will accept. You bring Johnny home and pay me two hundred and fifty dollars in cash, and I agree to take him off your hands. You had

better come at night, for the neighbors believe he is lost, and I couldn't be responsible for what they would do to anybody they saw bringing him back.
Very respectfully,

EBENEZER DORSET (p. 205).

Վերոնշյալ հատվածում զավեշտալի կերպով առկայանում է **հեզնանք** հնարը, որն էլ նպաստում է պատմվածքի սյուժեի հանգուցալուծմանը: Նշված հատվածի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ պատմվածքի **հիմնական պատկերային տարրը փրկագինն** է, որը հեղինակը պատկերում է հեզնանք հնարի ներմուծմամբ:

Այսպիսով, եթե քննության առնված առաջին պատմվածում առկայանում են *թշվառության, գեղեցկության, հեփաքրքրության, տրտմության, անելանելիության, սիրո, կանացիության* և *գեղեցկության* գաղափարները, ապա երկրորդ պատմվածքի ընդհանուր համապատկերում ներկայանում են բնակավայրի, շրջակա միջավայրի և բնության, ինչպես *նաև հերոսների նիստուկացի և մտածողության* վառ պատկերներ՝ փոխաբերություն, համեմատություն, մակդիր, չափազանցություն, հեզնանք, բաղաձայնությ, շրջուն շարադասություն, կրկնություն, աստիճանակարգում և առկախում հնարների ներմուծմամբ:

Ընդհանրացնելով՝ փաստենք, որ Օ'Հենրիի *“No Story”* /«Ոչ մի պատմվածք» և *“The Ransom of Red Chief”* /«Կարմրամորթ առաջնորդի փրկագինը» պատմվածքներն աչքի են ընկնում պատկերաստեղծ հնարների առատությամբ և դրանց պատկերային համակարգը թույլ է տալիս ամբողջական պատկերացում կազմել հեղինակի լեզվամտածողության և ոճի մասին: Օ'Հենրին, իրավամբ, իրականության վերարտադրման և պատկերաստեղծ հնարների գործածման վարպետ է: Օ'Հենրիի կիրառած պատկերայնության միջոցներն արտահայտում են կերպարների բարդ, հարուստ և հակասական ներաշխարհը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Бабушкин А. П., Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. В., 2001.

2. Борисова, Е.Б. Художественный образ в английской литературе хх века: типология – лингвопоэтика – перевод, Автореферат докторской диссертации по филологии, Самара 2010.
3. Борисова, Е.Б. О содержании понятий «художественный образ» и «образность» в литературоведении и лингвистике / Е.Б. Борисова // Вестник Челябинского государственного университета. – Челябинск: Изд-во ЧелГУ, 2009. № 37. – С.20-27.
4. O’Henry, Selected Stories, Progress Publishers, Moscow, 1977.
5. https://en.oxforddictionaries.com/definition/plot_twist 12.10.2016.

НАИРА МАРТИРОСЯН - АКТУАЛИЗАЦИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОБРАЗОВ В РАССКАЗАХ О. ГЕНРИ

В статье рассматриваются стилистические средства и приемы актуализации художественных образов в рассказах О. Генри. Материалом исследования послужили рассказы “*Вождь краснокожих*” и “*Без вымысла*”. Результаты исследования показывают, что автор мастер в создании художественных образов.

NAIRA MARTIROSYAN – THE ACTUALIZATION OF LITERARY IMAGES IN THE SHORT STORIES BY O’HENRY

The article is concerned with the use of the stylistic devices and expressive means which serve the purpose of creating literary images in the short stories by O’Henry. The material of the study comprises two short stories by O’Henry, namely “*The Ransom of Red Chief*” and “*No Story*”. The results of the survey come to show that the author is a great master of creating literary images.

УДК 891.71(09)

БИБЛЕЙСКИЕ АРХЕТИПЫ В ПОВЕСТИ М.А.БУЛГАКОВА “РОКОВЫЕ ЯЙЦА”

КОНСТАНТИН МАРТИРОСЯН

Ключевые слова: архетип, мифологема, карнавальное начало, эссе, фельетон, христианское таинство

Как уже неоднократно отмечалось критиками, в изучении произведений М.А.Булгакова можно выделить два пласта: поверхностный (или социологический) – изучение современных писателю реалий и глубинный – исследование затаенной символики, мифологем, архетипов. Второй пласт открывает для критиков неисчерпаемый материал, однако, прежде чем приступить к глубинному анализу произведений, для нас, современных читателей, полезно совершить небольшой экскурс в булгаковскую Россию первой половины 20-х годов («Роковые яйца» созданы в октябре 1924 года) для того, чтобы представить ряд реалий.

Они отражены в ранних произведениях и, прежде всего, в сборнике эссе и фельетонов «Записки на манжетах». Наблюдения М.А.Булгакова над советской действительностью начала 1920-х гг. не просто безрадостны, они проникнуты размышлениями об апокалипсической катастрофе. Бутерброд, стоивший в царской России несколько копеек, превратился в недоступный для простых смертных деликатес стоимостью несколько миллионов рублей.

«Ползет занавес <после оперы Зимина «Гугеноты»>. Свет. Сразу хочется бутербродов и курить. Первое – невозможно, ибо для того, чтобы есть бутерброды, нужно зарабатывать миллиардов десять в месяц, второе – мыслимо»¹⁴⁴.

Нанятая прислуга официально превращается в хозяина дома; жилищный вопрос стоит настолько остро, что писателю приходится

¹⁴⁴ Булгаков. Собр. соч. в 5 томах Том 2: Столица в блокноте // Рассказы и фельетоны. Часть V – Человек во фраке. М.: Худ.лит., 1989. с.257.

ютиться в небольшой квартирке одновременно с бывшей и настоящей женой.

Нетрудно установить официальную дату регистрации нового брака М.А.Булгакова, но это, как и многие «даты», само по себе ничего не обозначает. Все произошло гораздо раньше, а вот жить вместе им было негде. Елене Сергеевне пришлось перебраться на Большую Пироговскую, но там жила Любовь Евгеньевна; легко представить себе, в какой неестественной обстановке все трое очутились. Пожалуй, только ему могло показаться, что теперь, когда все наконец разъяснилось, они, добрые и великодушные, не фальшивя, поймут друг друга. Мужчины в таких случаях или, как Подколенсины, выпрыгивают в окошко, или чаще всего, стараются найти примирительные формы и верят, что можно сделать так, что всем будет хорошо. Но этого никогда не случается. И конечно, чем дальше, тем становились невыносимее»¹⁴⁵.

После рождения детей вместо крещения производится социализация, в ходе которой может прогреметь похоронный марш (рассказ «Ванькин дурак»):

«Объявили имена, и председатель предложил слово желающему и, конечно, выступил наш красавец Ванькин. И говорит:

– Ввиду того и принимая во внимание, дорогие товарищи, что имена мы нашим трудовым младенцам дали Роза и Клара, предлагаю почтить память наших дорогих борцов похоронным маршем. Музыка, играй!

И наш капельмейстер, заведующий музыкальной секцией, звучно заиграл: «Вы жертвою пали». Все встали в страшном смятении, и в это время вдруг окрестность огласилась рыданием матери №2 Дарьи вследствие того, что младенчик Розочка на руках у нее скончалась»¹⁴⁶.

¹⁴⁵ Ермолинский Сергей. Из записок разных лет // Михаил Булгаков. Николай Заболоцкий. М. 1990. с.45

¹⁴⁶ Булгаков М. Рассказы библиотеки «Смехач». Третья корреспонденция. Ванькин дурак. // Булгаков М. Чаша жизни. М.. 1989. с.195-196.

Невиданной до селе гиперинфляции подвергаются не только бутерброды и пироги, но и культура, поэзия. Светила русской поэзии, культуры, которых именовали «честью и славой России», втаптываются в грязь и именуется «парнографией»:

«Чаша переполнилась. В двенадцать часов приехал «новый заведывающий».

Он вошел и заявил:

- Па иному пути пайдем! не нады нам больше этой парнографии: «Горе от ума» и «Ревизора». Гоголи. Моголи. Свои пьесы сочиним»¹⁴⁷.

Стоит ли удивляться тому, что главный герой «Театрального романа», имея два высших образования, на собеседовании заявляет, что у него неполное среднее образование? Люди с высоким интеллектом позиционируют себя как полуграмотные и специально пишут с ошибками, дабы не прослыть «врагами пролетариата». Не нужно обладать сверхъестественными аналитическими способностями для того, чтобы понять: для Булгакова и его современников мир перевернулся наизнанку. Булгаковская Россия 20-х годов могла бы послужить неистощимым материалом для исследований М.М.Бахтина относительно карнавального начала в европейской культуре, если бы не цензурные препятствия.

Впрочем, в подобном исследовании нет особой надобности, поскольку М.А.Булгаков не ограничился бытописанием эпохи, но и провел глубокий анализ на уровне архетипов и мифологем. Изображение перевернутости мира в романе «Мастер и Маргарита» на символическом уровне не раз отмечалась в критике. Так, например, А.Кораблевым отмечено использование в бессмертном булгаковском романе христианских таинств, перевернутых наизнанку:

«Внимательный читатель, конечно, должен заметить, что чаша с кровью, поднесенная Маргарите на Великом балу, и затем превращение крови в вино – это евхаристия наоборот, а приключения Ивана Бездомного, его раздевания, купание, хождение со свечой и

¹⁴⁷ Булгаков М. Записки на манжетах // Булгаков М. Чаша жизни. М.. 1989. с.232

иконой, потом раздвоение его на «ветхого» и «нового» – имитация таинства Крещения»¹⁴⁸.

В этом плане повесть «Роковые яйца» менее изучена. Изучение булгаковской символики в ней наметилось еще в начале 90-х гг., однако неисчерпаемая палитра Булгакова позволяет вскрывать новые смысловые оттенки и через без малого три десятка лет после массового издания.

М.А.Булгаков считал «Роковые яйца» самым смелым своим произведением. После первого публичного чтения повести писатель упрекал себя в безрассудной смелости и опасался расправы.

*«Булгаков неоднократно читал на публике эту повесть (Р.яйца). Он писал в дневнике: «Вечером у Никитиной читал свою повесть «Роковые яйца». Когда шел туда, ребяческое желание отличиться и блеснуть, а оттуда – сложное чувство. Что это? Фельетон? Или дерзость? А может быть, серьезное? Тогда невыпеченное. Во всяком случае, там сидело человек 30, и ни один из них не только не писатель, но и вообще не понимает, что такое русская литература. **Боюсь, как бы не саданули меня за все эти подвиги «в места не столь отдаленные»**»¹⁴⁹.*

Автор булгаковской энциклопедии Б.В.Соколов полагает, что опасность заключалась в очевидном сходстве профессора Персикова с годом ранее почившим вождем пролетариата. Совпадает возраст, ряд отличительных черт внешности (лысина, приземистость), манера речи (привычка простирает вверх указательный палец), картавость.

«Совпадает и обширная эрудиция, которая, безусловно, у Ленина была, и даже иностранными языками Ленин и Персиков владеют одними и теми же, по-французски и по-немецки изъясняясь свободно. В первом газетном сообщении об открытии красного луча фамилия профессора была перевернута репортером со слуха на Певсиков, что ясно свидетельствует о картавости Владимира Ипатьевича, подобно Владимиру Ильичу. Кстати, Владимиром Ипатьевичем

¹⁴⁸ Кораблев А. «Тайнодействие в “Мастере и Маргарите”». Вопросы литературы. 1991. №5. с.43.

¹⁴⁹ Таглина О.В. «Михаил Булгаков». <http://profilib.com/chtenie/154504/olga-taglina-mikhail-bulgakov.php> 12/06 2016 19:45.

Персиков назван только на первой странице Р. я., а потом все окружающие именуют его Владимир Ипатьич - почти Владимир Ильич»¹⁵⁰.

Такое объяснение, однако, не дает ответа на вопрос: почему М.А.Булгаков считал «Роковые яйца» самым дерзким своим произведением, ставящим автора в угрожающее положение? Ведь профессор Персиков (если и считать его прототипом Ленина) обрисован с очевидной симпатией, в повести всячески подчеркивается его непричастность к той катастрофе, которая постигла научный эксперимент, ведение которым было насильно передано дилетанту Рокку.

Ответ на этот вопрос мы попытаемся дать в заключении данной статьи.

Среди прототипов Персикова Б.В.Соколов называл также известного биолога и патологоанатома Алексея Ивановича Абрикосова (1875-1955), «чья фамилия спародирована в фамилии главного героя Р. я. И спародирована она неслучайно, ибо как раз Абрикосов анатомировал труп Ленина и извлек его мозг»¹⁵¹. Подобная трактовка фамилии главного персонажа является приблизительной и неполной. На наш взгляд, гораздо больше оснований искать истоки фамилии Персикова в романе Мережковского «Леонардо да Винчи» (второй роман в трилогии «Христос и Антихрист»).

В романе Мережковского Леонардо выращивает некое «древо познания», на котором растут ядовитые персики. Смысл символа однозначен: Леонардо – «Змей на древе познания», том Гнозисе, который он несет в мир. Это персиковое дерево – «древо» притягивает всех своей прелестью, неотразимо влечет к себе, но плоды его для непосвященных ядовиты. В мир, таким образом, вносится разрушение. По замыслу Леонардо его детище должно было принести людям преобразование, однако мир еще не готов к преобразению, а потому эксперимент несет людям одни страдания. В символическом плане это наглядно иллюстрируется Мережковским тем, что этими «экспериментальными»

¹⁵⁰Соколов Б.В. Булгаковская энциклопедия. «Роковые яйца». <http://www.bulgakov.ru/r/rockeggs/>

¹⁵¹ Там же.

персиками отравлен по приказу Лодовико Моро герцог Джан-Галеаццо. Помимо этого, как отметил Я.В.Сарычев, в романе постоянно подчеркивается «иноприродность» Леонардо да Винчи, например, таким мелким, но облегчающим в художнике черты сатанизма штрихом: он пишет левой рукой справа налево – «зеркальным письмом». Постоянно акцентируется внимание на «змеиности» его облика¹⁵². В пользу подобного прочтения этимологии фамилии Персикова говорит и тот факт, что М.А.Булгаков – сын профессора духовной академии, несомненно, знал и библейскую притчу о змее-искусителе и ее трактовку в православном богословии, и трилогию Д.С.Мережковского «Христос и Антихрист».

Архетип библейского змия, искушающего непосвященных, не единственный в повести М.А.Булгакова. К прочтению второго архетипа приблизилась В.В.Гудкова, отметившая, что название повести, «как всегда у Булгакова, многозначно: и просто яйца, сыгравшие роковую роль; прочитывалось название в соединении с фамилией персонажа (Рокк). Назовем еще одну из возможных реалий того времени, обыгранную в названии: окно сатиры РОСТА (где сотрудничал В.Маяковский, к личности которого автор относился с вниманием). «Окно» под заголовком «О красном яичке», с рисунком, изображавшим «буржуев», которые удивленно смотрят на красное яичко с надписью «РСФСР». Под рисунком подпись Маяковского: «Происшествие чрезвычайно неясное: снесено яичко, да не простое, а красное»¹⁵³.

И здесь, для раскрытия булгаковской символики перевернутого мира, полезно учитывать опыт изучения неувядающего романа «Мастер и Маргарита». Как тонко заметила Н.А.Хачатрян, для увлеченных наживой деятелей культуры рыба в романе обретает смысл и символику, противоположную евангельской:

«рыба – символ Иисуса Христа. Другими словами, культ рыбы, равно как и культ бедности (апостолы-рыбари, да и пророки вообще были

¹⁵² Сарычев Я.В. Эрос в творчестве Мережковского. Дис. ... к.ф.н. Воронеж. 1988. с.144.

¹⁵³ Булгаков. Собр. соч. в 5 томах Том 2 // Подготовка текста и комментарии В.В.Гудковой. М.. Худ.лит.. 1989. с.696.

бедны) переходят у властителей дум в культ красной рыбы как вполне материального символа сладкой жизни, купленной ценой отступничества (балыки, семга, осетрина, сижки и судачки а натюрель). <...> «Колизей» в контексте романа не только ресторан. Это еще и Колизей раннехристианского Рима, на арене которого гибли христиане за свои убеждения»¹⁵⁴.

В повести «Роковые яйца» куриные и страусиные яйца обретают чудесные свойства под влиянием красного луча. Отмеченная В.В.Гудковой параллель с «красным яичком» из-под пера Маяковского в «Окнах РОСТА» станет более полновесной, если мы вспомним христианскую символику. Красное яйцо является символом воскресения, вечной жизни, а в советской действительности порождает невиданный разгул гадов и сеет разруху и гибель. Смысловая нагрузка этой параллели станет понятной, если мы учтем, что свои идеи и термины коммунисты позаимствовали у ранних христиан, живших, как повествует Евангелие, коммунами. Вот только о социальной борьбе, прописанной коммунистами повсеместно, в Евангелии ничего не сказано. И гады, всё пожирающие на своём пути, как уже справедливо отмечено критиками, являются предупреждением о том, куда может завести непомерное увлечение социальной борьбой и искаженное представление идеалов тысячелетней культуры. Примечательно, что в первой редакции повести огромный змей обвивает колокольню Ивана Великого – намек на дракона из Апокалипсиса, который, согласно Библии, перед концом света будет низвержен на землю и нападет в великой ярости на христианскую церковь. Таким образом, правление большевиков осмыслено в идейном содержании повести как власть Антихриста. Вместо Христа миром правит Антихрист – в этом глубинное основание перевернутого мира повести. Не потому ли Михаил Афанасьевич считал «Роковые яйца» самым дерзким своим произведением и не в шутку опасался расправы?

В своей оценке творчества М.А.Булгакова современный писатель Юрий Козлов предвосхитил заключение данной статьи: «Он [Булгаков]

¹⁵⁴ Хачатрян Н.А. Опыты пристального чтения. Статьи о переводе и литературе. Ер.. Изд.ЕГУ. 2010; стр. 129.

как будто заглянул в некое inferнальное зеркало и увидел многовариантное, но единое и неделимое в своих сущностных признаках отражение высшей (советской, российской - неважно) действительности»¹⁵⁵.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Булгаков М.А. Собр. соч. в 5 томах Том 2. М.: Худ.лит., 1989.
2. Булгаков М.А. Записки на манжетах // Булгаков М. Чаша жизни. М., 1989.
3. Булгаков М. Рассказы библиотеки «Смехач». Третья корреспонденция. Ванькин дурак. // Булгаков М. Чаша жизни. М., 1989.
4. Ермолинский Сергей. Из записок разных лет // Михаил Булгаков. Николай Заболоцкий. М., 1990.
5. Кораблев А. «Тайнодействие в “Мастере и Маргарите”». Вопросы литературы, 1991, №5.
6. Соколов Б.В. Булгаковская энциклопедия. «Роковые яйца». <http://www.bulgakov.ru/r/rockeggs/>
7. Сарычев Я.В. Эрос в творчестве Мережковского. Дис. ... к.ф.н. Воронеж, 1988.
8. Таглина О.В. «Михаил Булгаков». <http://profilib.com/chtenie/154504/olga-taglina-mikhail-bulgakov.php> 12/06 2016 19:45.
9. Хачатрян Н.А. Опыты пристального чтения. Статьи о переводе и литературе. Ер., Изд.ЕГУ, 2010
10. Литературная газета, №18-19, 18-24 мая 2016 г.

¹⁵⁵ Литературная газета. №18-19. 18-24 мая 2016 г.. с.3.

**ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ - ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉՅԱՆ ԱՐՔԵՏԻՊԵՐԸ
Մ. Ա. ԲՈՒԼԳԱԿՈՎԻ «ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՁՎԵՐ» ՎԻՊԱԿՈՒՄ**

Հոդվածում դիտարկվում է շրջված աշխարհի) և խորհրդային իրականության պատկերը «Ճակատագրական ձվեր» վիպակում: Ուշադիր ընթերցմամբ ակնհայտ է դառնում, որ Մ. Ա. Բուլգակովը չի սահմանափակվել դարաշրջանի կենցաղագրությամբ, այլև կատարել է խորքային վերլուծություն արքետիպերի մակարդակում:

**KONSTANTIN MARTIROSYAN - BIBLICAL ARCHETYPES IN THE NOVEL
“THE FATAL EGGS” BY M. BULGAKOV**

The article discusses the image of an inverted world and of Soviet reality in the novel “The Fatal Eggs”. A careful reading of the novel makes it obvious that M. Bulgakov not only wrote about the chronicles of the era, but also made an in-depth analysis on the level of archetypes.

**ՔՐՈՆՈՏՈՊԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ՀՐԱՇԱՊԱՏՈՒՄ ՀԵՔԻԱԹՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՈՒՄ**

ԱԼԼԱ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ հրաշապատում հեքիաթ, ժամանակ և տարածություն, բանաձևեր

Հեքիաթը, որպես վիպական բանահյուսության հնագույն տեսակ՝ սկսած իր հիմնական ու նախնական բանավոր ժողովրդական վիճակից մինչև ավելի ուշ շրջանի գրական, թատերական, անիմացիոն տարատեսակները, մշտապես գրական-մշակութային շրջանառության մեջ է: Որպես բանահյուսության կարևոր ժանր՝ հեքիաթն իհարկե առաջին հերթին գիտակցվում է որպես տեքստ՝ կայուն կառուցվածքային, ոճական և գեղարվեստական առանձնահատկություններով:

Հեքիաթի տեքստն առանձնանում է իր ուրույն տարածաժամանակային համակարգով՝ *քրոնոտոպով*: Տարածական ու ժամանակային անորոշությունը, կամ այնպիսի որոշակիությունը, որը բնորոշ չէ իրականությանը, հեքիաթի ժանրի գլխավոր հատկանիշն է: Ինչպես նշում է հեքիաթագետ Ա. Զիվանյանը. «Հավանաբար իրականությունից խույս տալու ձգտումն է, որ հեքիաթն այդքան մոտեցնում է մանկանոցի տարածքին, թեև ի սկզբանե ժողովրդական հեքիաթն ամենևին էլ նախատեսված չի եղել մանուկ ունկնդրի կամ ընթերցողի համար» [Զիվանյան 2008:35]:

Հնագույն մարդը մեծ հեռավորությունից դիտում էր երկնային լուսատուներին, փորձում հասկանալ դրանց շարժումներն ու իմաստավորել ժամանակը: Մշակույթի պատմության մեջ ժամանակի չափման տարբեր համակարգերն անցել են կատարելագործման տևական ճանապարհ: Որոնումների ընթացքն արտահայտվել է նաև ժողովրդական հեքիաթներում, ուր, բնականաբար, ժամանակը չէր կարող հաշվվել վայրկյանի հարյուրերորդ մասի ճշտությամբ, այլ առասպելական մտածողության տարածաժամանակային այնպիսի ցուցիչներով,

ինչպիսիք են *աչքը թարթելը, թուքը չորանալը, ծիու, Ձմռուօ դուշի կամ արծվի միջոցով լուս ու մութ աշխարհի սահման կտրելը*:

Ժամանակային հեռացվածությունը հեքիաթի ժանրի կայացման անհրաժեշտ պայմաններից մեկն է: Հեքիաթի հերոսները ճամփորդում են ոչ իրական՝ հեքիաթային տարածության մեջ, սակայն այդ ճանապարհորդության անցումները կատարվում են վարկենապես, պահի ազդեցությամբ, աննկատելի, ինչպես հեքիաթը լսողի/ընթերցողի համար, այնպես էլ հենց իր՝ հերոսի համար: Հարկ է նշել, որ հրաշապատում հեքիաթների սկզբնական, բացող բանաձևերում երբեք, նույնիսկ մոտավոր կերպով, չի նշվում գործողության ժամանակը:

Հրաշապատում հեքիաթներում ժամանակի վերբալիզացիան տեղի է ունենում լեզվական տարբեր հնարների միջոցով, ինչպես, օրինակ՝ ժամանակահատվածներ ցույց տվող բառույթների գործածմամբ՝ *դարի, ամիս, օր, ժամ, րոպե, վայրկյան*:

*They were married for **long years** and had no children.* [Jacobs 2005: 26]

Անց կացավ ըսենց հի՛նգ դարի, դա՛սը դարի, քսա՛ն դարի, վերջը էս մարդը միտք արեց՝ իրանց դռան աղաքին մի նոր ֆոր փորիլ դա, էրեսըհանց ընենց ֆողով ծածկի, որ մալում չանի [ՀԺՀ հ. II 1959: 189]:

Հրաշապատում հեքիաթներում ժամանակն արտահայտող առավել հայտնի և տարածված բանաձևերը հանդես են գալիս *տեղաշարժ, ընթացք* ցույց տվող բայերի միջոցով: Նմանատիպ բանաձևերում բայերն ամենաքիչը երեք անգամ կրկնվում են.

*So Jack **climbed** and he **climbed** and he **climbed** till at last he reached the sky* [Jacobs 2005: 41].

Էթում ա, էթում ա, էթում ա, շարս ու քիչն աստոծ գիտա, մի՛օր, է՛րկու օր, ի՛րեք օր, բիրդան ճամփի վրեն տենում ա հրեն մի փուշ, միջին մի սիրո՛ւն, նա՛շխուն աղունիկ խրվել ա, չի կարում թոնի [ՀԺՀ հ. II 1959: 68]:

Հեքիաթին իրապես բնորոշ ժամանակային նկարագիրը նրա ապաժամանակայնությունն է: Այս հասկացությունը փիլիսոփայության դիրքերից սերտորեն առնչվում է հավերժության հետ և նույնացվում ժամանակից դուրս հնարավոր գոյի հետ: Հեքիաթի ապաժամանակային բնույթին անդրադարձել է նաև Մ. Լյուին՝ բնորոշելով հեքիաթը որպես

«անժամանակ աշխարհ»: Լյութին գրում է, որ հեքիաթը նվաճում է ժամանակը այն անտեսելու միջոցով:

Ընթերցողին հրճվանք պատճառելու հրաշապատում հեքիաթի հմայքի մի մասը գալիս է ժամանակի և նրա անցողիկության հանդեպ տարած հաղթանակից. «<Եքիաթը հեռացնում է մեզ ժամանակային ընթացքից և ստիպում զգալ, որ կա կյանքը տեսնելու և ընկալելու մեկ այլ կերպ, որ ամեն ծննդից և մահվանից այն կողմ կա մեկ ուրիշ աշխարհ՝ պերճաշուք, անաղարտ և անվախճան» [Lüthi 1976: 45]:

Հրաշապատում հեքիաթը, որպես կանոն, զուրկ է տեղագրական ճշգրտությունից ևս: Անգլիական հեքիաթներում տարածությունն առավել հաճախ արտահայտվում է *"in a certain kingdom," "East of the sun, West of the moon," "beyond three mountains, beyond three oceans, far away"* բանաձևերով: Հանդիպում են նաև հորինված տեղանուններ, ինչպես, օրինակ՝ *Dark Tower of the King of Elfland, the bonny mill-dams of Binnorie, The Land's End of England*.

Այդուհանդերձ որոշ անգլիական հեքիաթներում կարելի է հանդիպել նաև անգլիական իրական աշխարհագրական տեղանուններ, որոնք ամենայն հավանականությամբ օգտագործվել են հեքիաթասացների կողմից՝ հեքիաթին իրական հիմքեր տալու, իրականությանը որոշակիորեն կապելու համար, օրինակ՝ *London, country of Cornwall, Thirsk, Dalton, Yorkshire* և այլն:

Հայկական հեքիաթների շատ օրինակներում այլ աշխարհքները բնորոշվում են փաստական տեղանուններով, օրինակ՝ *Չինումաչին, Հնդույաման, Արաբստան, Հնդստան, Մարա երկիր*, ինչպես նաև առաջին անվանումների միացությունից առաջացած *Հնդու Մաչին* անվանումը, ինչը խոսում է դրանց համարժեքության և իմաստային նույնականացման մասին [Վարդանյան 2011:84]:

Ավելի հաճախ, սակայն, հեքիաթներում հանդիպում ենք մտացածին տեղանունների. *Լիս աշխարհ, Մութ աշխարհ, Անթիու աշխարհք, Դևալուռն, Քաջանց երկիր, Սպիտակ Ֆող, Կարմի Ֆող, Կրակե երկիր, Կանաչ աշխարհ* և այլն: Սակայն հարկ է նշել, որ մի շարք օրինակներում «աշխարհագրական» կորրոկիանտները կարող են «մոլորեցնող» բնույթ կրել: Նմանատիպ նկարագրության ենք հանդիպում արցախյան հեքիաթանյութում, որը հնարավոր է ռուսական ազդեցության հետևանք լինի.

Քյինա ընդեդ,
Գուդում չըմ հիշպեդ,
Քյինա պեր ինձ

Գյուդում չըմ հինչ [ՀԺՀ հ. VII 1979: 80]:

Սովորաբար թագավորի հիշատակած այս վայրն իրականում մեղյալների աշխարհն է, որտեղից հերոսը չի կարողանա վերադառնալ, իսկ թագավորը կտիրանա նրա աննման կնոջը:

Հեքիաթային այլ աշխարհքը առավելագույնս հեռացված է իրական աշխարհքից թե՛ տարածական, թե՛ ժամանակային առումով: Տարածական հեռացվածությունը հայկական հրաշապատում հեքիաթում հաճախ արտահայտվում է հանրահայտ *օձն իր պորպոզ, հավքն իր թևով չի հասնի* բանաձևի միջոցով:

Հեքիաթի քրոնոտոպը հստակ արտացոլված է նրա պոետիկայի մակարդակում: Հրաշապատում հեքիաթներում, այն դրսևորվում է տեքստային տարածքի հենց սկզբում՝ բացող բանաձևերում: Չնայած զանազանությանը՝ բացող բանաձևերը, որպես կանոն, ներկայացնում են հեքիաթի հնարավոր աշխարհի տարժամանակային կողմը: Հարկ է նշել, որ ի տարբերություն հայկական հեքիաթանյութի՝ անգլիական հեքիաթներն ավելի հարուստ են ժամանակի և տեղի բանաձևերով: Ժամանակի բանաձևերն ունեն բավականին լայն իմաստային նրբերանգներ.

1. Հերոսի/ների կամ իրադարձության ամրագրում
2. Անորոշություն կամ վաղեմություն արտահայտող
3. Ներկայի հետ կապող ժամանակային տարր պարունակող
4. Խառը ժամանակային տարրեր ունեցող

Once upon a time-ը անգլիական հեքիաթների մուտքային ամենատարածված ժամանակի բանաձևն է: Անորոշ ժամանակային այս մուտքը գրեթե միշտ հանդիպում է *there was/were, there lived* բանաձևերի հետ, որոնք փաստորեն, նույն գործառույթն են կատարում, ինչ *ինում է* տարրը հայկական հեքիաթում: Ոչ հաճախ կարելի է հանդիպել նաև *"once upon a time, not your time, and not my time", "once upon a time in the week of seven Sundays"* բանաձևերը:

Once upon a time there was a woodcutter and his wife and they lived on the edge of the forest [Williamson 1983:21].

Once upon a time, and a very good time it was, though it was neither in my time nor in your time nor in any one else's time, there was an old man and an old woman, and they had one son, and they lived in a great forest [Jacobs 2005:165].

Հայկական հեքիաթներում ժանրային կարևոր բնութագիրը հիմնականում տրվում է *լինում է, չի լինում* բանաձևով և դրա բարբառային տարբեր դրսևորումներով. *լինում ա չի լինում, իլալ ա-չիլալ, կէղնի-չէղնի, լըմ ա լըմ չի, կէղի-չէղի, ըլում ա, չի ըլում*: Այս բանաձևերն ընդհանրապես զրկում են պատմությունը որևէ հնարավոր տարածաժամանակային բնութագրից՝ միևնույն ժամանակ փաստելով պատմվելիք իրադարձությունների կեսհավանականությունը՝ *գուցե եղել է, գուցե չի եղել*: Հնարավոր է, որ ասացողն այս կերպ վանում է իրենից որևէ պատասխանատվություն հեքիաթային իրադարձությունների հավաստիության վերաբերյալ:

Մյուս կողմից՝ *լինում է, չի լինում* արտահայտությունը զգուշացում է՝ չկորցնել իրականն ու անիրականը, այս և այլ հնարավոր աշխարհները հստակորեն տարանջատող սահմանը, զերծ մնալ պատմությունը՝ կյանքի, երևակայական հորինվածքը՝ առօրյա իրականության հետ նույնացնելուց:

Կէղնի-չէղնի՝ քուր ու ախպեր մե կէղնին [ՀԺՀ h.X 1976:54]:

Ըլում ա, չի ըլում մի հայ թաքվեր ա ըլում [ՀԺՀ h.VI 1973: 605]:

Անգլիական հեքիաթներում վաղեմության և անորոշության իմաստ արտահայտող բանաձևերից են *many years ago, a long time ago, in former times, formerly* և այլն:

Long time ago in the County Mayo, there lived a rich man [Jacobs 1996 II:97].

Հայերենում անորոշ ժամանակի կամ վաղեմության բանաձևերը մեծ մասամբ պարունակում են *ժամանակ բառը՝* տարբեր բարբառային հոմանիշ-դրսևորումներով:

Ժուկով ժամանակով տղե մե գելնա գվոնե՝ աշխարհ տեսնա [ՀԺՀ h. X 1967:22]:

Անորոշությունը կարող է արտահայտվել նաև “*շար գնաց, քիչ գնաց, մեկ Աստված գիտի*” բանաձևով:

Շար գացին, քիչ գացին, շար ու քիչ Աստված գիտա, քանի մ՝ օր գացին [ՀԺՀ h. XVII 2012:293]:

Անգլերենում հանդիպում են նաև ներկայի հետ կապող ժամանակի բանաձևեր, որոնց կայուն բաղադրիչներն են *now կամ before now* մակբայները:

Երբեմն, յուրատեսակ հաղորդակցություն հաստատելու նպատակով, պատմողի և ունկնդրի միջև ներմուծվում է լրացուցիչ ժամանակային հստակեցում: Պատումը, փաստորեն, մոտենում է ներկային, և ինչ ժամանակաշրջանում էլ հեքիաթը պատմվելիս լինի, այն համադրվում է *այդ* ներկայի հետ:

There was at some time or other before now a widow, and she had one son [Campbell 1994:351].

Նույն իմաստով հանդիպում է նաև *before this* բանաձևը.

Before this there was a king and he wished to see his son with a wife before he should depart [Campbell 1994:379].

Հեքիաթների կառուցվածքային գլխավոր միավորներից են հեքիաթի ավարտն ազդարարող բանաձևերը, որոնք ունկնդրին իրական աշխարհ են վերադարձնում: Դրանք իրենց մեջ պարունակում են բարեմաղթանք, օրհնություն, որն ուղղվում է լսողին՝ այդ կերպ խրախուսելով նրան հեքիաթը լսելու համար: Փակող բանաձևերը նաև ինչ-որ առումով ստիպում են լսողին մտածել հեքիաթում թաքնված գաղտնի հաղորդագրության մասին:

Փակող բանաձևերի տեսակետից հատկապես հետաքրքրական են հայկական ժողովրդական հրաշապատում հեքիաթների վերջաբանները: Առավել հաճախ հանդիպում են «*Նրանք հասան իրանց մուրազին, դուք էլ հասնեք ձեր մուրազին*» բանաձևը: Այն իր մեջ պարունակում է բարեմաղթանք, օրհնություն՝ ուղղված լսողին: Առանձնահատուկ նշանակություն ունի «*Երկնքից ընկավ երեք խնձոր*» բանաձևը, որը եզակի է իր տեսակի մեջ և հատկապես բնորոշ է հայկական ժողովրդական հրաշապատում հեքիաթին: Այս բանաձևը, թերևս, կապված է վաղ նախաքրիստոնեական դիցաբանության հետ, որտեղ խնձորը հանդիսացել է պտղաբերության, անմահության, սիրո, բարեբերության, մայրության խորհրդանիշ: Բանաձևի սկզբնամասը մշտապես մնում է անփոփոխ, իսկ դրան շարունակող հատվածը փոփոխվում է.

Ասսանից իրեք խնձոր վեր էկավ, մինն՝ ասողին, մինը՝ լսողին, մինն էլ անգաջ անողին:

Ասասնից իրեք խնձոր վեր ընկավ, ինն՝ ասողին, մինն՝ անկաջ դնողին, մինն էլ՝ ասսոււն:

Հայկական հեքիաթանյութի մեջ հանդիպում են նաև հեքիաթներ, որոնք պարունակում են միանգամից երկու և անգամ երեք փակող բանաձև՝ «Յոթ օր, յոթ գիշեր հարսանիք արեցին», «Նրանք հասան իրանց մուրազին, դուք էլ հասնեք ձեր մուրազին» և «Երկնքից ընկավ երեք խնձոր»:

Հարե յոթ օր, յոթ գիշիր խարսնիս արին, անունք խասսան ուրինց մըրազին, փու էլ՝ ձի մըրազին: Էրկընուց իրիք խընձուր իրը, մեկ՝ սողին, մեկ՝ խասկըցողին, մեկ՝ ականջ արողին:

Այստեղ կարելի է նշել արցախյան հեքիաթացանկում ընդգրկված հեքիաթներից մեկի վերջաբանը, որն իր տեսակի մեջ եզակի է, քանի որ հեքիաթի ավարտին խնձորները փոխարինվում են գինու բաժակներով.

«Մըեր էն սըրսարոփ, դաշանգյ Ղարաբաղին Ղըզղալա շենին կյինան իրեքը սփաքան լըցած ա, փիրած սփողին, եր կալիք, խմեցիք, էս մին սաքանը ասողին, էս մին սաքանը լսողին, էս մին սաքանն էլ էս հաքյաթնին լու աշխարք քըցողին» [ԸԺՀ հ.V 1966:52]:

Անգլիական ժողովրդական որոշ հրաշապատում հեքիաթներ ավարտվում են պարզապես չարի նկատմամբ բարու հաղթանակով՝ առանց որևէ փակող բանաձևի: Այդուհանդերձ եվրոպական շատ ժողովուրդների հեքիաթների նման, անգլիական ժողովրդական հեքիաթներում հանդիպող առավել տարածված բանաձևը «*And they lived/were happy ever after*» արտահայտությունն է: Հանդիպում է նաև «*And they lived happily all the rest of their days*» բանաձևը, որն ազդարարում է հերոսի երջանիկ ու խախաղ կյանքի ընթացքը: Բանաձևի մեկ այլ տարբերակն է՝ “*if they didn't live happy for ever after, that's nothing to do with you or me*”:

So the gentleman turned back home again and married the farmer's daughter, and if they didn't live happy for ever after, that's nothing to do with you or me [Jacobs 2005:22].

Այսպիսով, ժողովրդական հրաշապատում հեքիաթները գրականության այն եզակի նմուշներն են, որոնք կերպավորում են ժողովրդի դարավոր մտքերն ու զգացմունքները, և մարդկության “անկրկնելի մանկությունը”:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀԺՀ, հ. 2, *Այրարար*, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ, 1959.
2. ՀԺՀ, հ. 7, *Արցախ – Սյունիք*, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ, 1979.
3. ՀԺՀ, հ. 10, *Տոբոլսկի*, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ, 1967.
4. ՀԺՀ, հ. 17, *Մոկս*, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ, 2012.
5. Զիվանյան Ա., «*Երկնքից ընկավ երեք խնձոր*» *հրաշապարտւմ հեքիաթը որպես արքիպոքսի*, Երևան, 2008.
6. Վարդանյան Ն., *Չինաստանը կախարդական աշխարհի խորհրդանիշ*, Ոսկե Դիվան, պրակ 3, Երևան, 2011, 84-90.
7. Campbell, J. F. *Popular Tales of the West Highlands*, vol. 1, Edinburgh: Birlinn, 1994.
8. Jacobs J., *English Fairy Tales*, An Electronic Classics Series Publication, Pennsylvania State University, 2005.
9. Lüthi, Max. *The European Folktale: Form and Nature* (trans. John D. Niles). Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1986.
10. Williamson, D. *Fierside Tales of the Traveler Children*, Edinburgh, Canongate Press, 1983.

АЛЛА МИНАСЯН – ХРОНОТОП В АНГЛИЙСКИХ И АРМЯНСКИХ НАРОДНЫХ ВОЛШЕБНЫХ СКАЗКАХ

Хронотоп (единство времени и пространства) является жанроформирующим фактором в народных волшебных сказках.

ALLA MINASYAN – CHRONOTOPE IN ENGLISH AND ARMENIAN FOLK FAIRY TALES

Chronotope (particular construction of space and time in a literary text) is genre specific, that is, each genre has its own unique chronotope. With this structural approach, fairy tales may be defined in the way time and space is organized in them.

**MANIFESTATIONS OF THE ARMENIAN NATIONAL IDENTITY IN
MICHAEL ARLEN'S "PASSAGE TO ARARAT"**

ZARUHI MISAKYAN

Key words: national identity, culture, anthropology, symbolism

It is widely known that each person is both a language and cultural identity, therefore, linguistic signs are nothing less but a “language” of culture, resulting in the ability to display national, cultural mentality of its speakers. On the other hand, language is also a tool for culture: by imposing its way of thinking, opinion, attitude to people, it shapes a person’s identity. The question of the interrelationship between language, identity and cultural difference is a major concern for many social theorists and cultural researchers. As it is well-known, language, identity and cultural difference are closely connected and influence each other. In order to understand the connections between these phenomena, first of all, let's define what identity is. Identity is formed through the socialization process and the influence of social institutions like the family, the education system and the mass media.¹⁵⁶

The current article aims to investigate and analyze different instances of individual perceptions of who you are and how individuals or groups see and define themselves and how other individuals or groups see and define them, particularly Armenian national identity in the work of Michael Arlen’s “Passage to Ararat”.

M J Arlen's “Passage to Ararat” is about writer’s voyage to discover for himself what it is to be Armenian. His father, a famous writer, broke most ties to his Armenian past, changed his name and moved to England, then the U.S. The son felt there was something slightly dangerous or second-rate in being Armenian; otherwise his father would not have been so determined to move beyond it. Reminisces about visits to the Golden Horn restaurant with his

¹⁵⁶<http://www.polity.co.uk/browne/downloads/BROWNE%20CHAPTER%202%20v2.pdf>

father, then, after his father's death, about a lecture before an Armenian group on writing -the first time the writer met Armenians on his own. He met different Armenians, but hated hearing about Turkish atrocities to the Armenian people. Gives many detailed accounts of early Armenian history. Writer visited Fresno, Calif., and the San Joaquin Valley, where there used to be a large Armenian community. Spoke with a local farmer and with William Saroyan, who had known the writer's father, and who advised the writer to go to Erevan, in Soviet Armenia. The writer and his wife made the journey. In Erevan, a local teacher, Sarkis, took them to the Monument to the Armenian Martyrs, and to other places. A guide took them on official tours. Writer responded detachedly to these visits. For a few days he stayed indoors as much as possible and read Armenian history. He realized that all his life he had hated being Armenian, because he was given the values of Europeans and they despised the Armenians. And he felt hatred toward his father for giving him to the Europeans. He spoke more with Sarkis, and later, dreamt of his father. He woke up and reflected on the dream, thinking, I love him anyway.¹⁵⁷

“Passage to Ararat” is the classic, award-winning tale of Arlen’s search for identity, personal history, and a connection to a rich and troubled culture he knew almost nothing about. In “Passage to Ararat” which received the National Book Award in 1976, Michael J. Arlen goes beyond the portrait of his father, the famous Anglo-Armenian novelist of the 1920s, that he created in “Exiles” to try to discover what his father had tried to forget: Armenia and what it meant to be an Armenian, a descendant of a proud people whom conquerors had for centuries tried to exterminate. But perhaps most affectingly, Arlen tells a story as large as a whole people yet as personal as the uneasy bond between a father and a son, offering a masterful account of the affirmation and pain of kinship.¹⁵⁸

The following examples were singled out to serve as patterns of individual perceptions of national identity viewed from M J Arlen's perspective:

¹⁵⁷<http://www.newyorker.com/magazine/1975/02/03/i-the-face-in-the-window>

¹⁵⁸<http://us.macmillan.com/passagetoararat/michaeljarlen>

“Men in loose-fitting black suits, or else in shirtsleeves, lounged against the sides of buildings. Men played chess on benches beneath the dust-covered trees. Everywhere now were dark faces, dark, hair, dark eyes - the faces not exactly dark in skin color, but dark, rather, in some feeling or expression. Armenians.”

The example above is a pure reflection of the elderly's lifestyle filling their leisure time in the yard watching everyday occurrences dressed in “*loose-fitting black suits*” or “*shirtsleeves*”. The author uses the expressions “*dark faces, dark, hair, dark eyes*” as a unique cultural feature, as each nation is a cultural identity. The concept of identity is an important one, as it is only through establishing our own identities and learning about identities of other individuals and groups that we come to know what makes us similar to some people and different from others. Each nation bears history and culture of the area that they arise from. In the example brought above the author describes a figure of a typical Armenian man, referring to the norms, mentality, dress and other human activities that make up the “way of life” of any society. Besides, with the help of the lexical repetition “dark” Arlen transmits a symbolic meaning to his utterance, creating a certain air and emotion. It is not merely a description of eyes and hair, however. Arlen describes the inner feelings, emotional sufferings and anguish of his people with complicated past and history which is engraved on a face of virtually every Armenian. The construction “*faces not exactly dark in skin color, but dark, rather, in some feeling or expression*” conveys not only denotational meaning of the utterance but also the connotational one. Furthermore, the author isolates the core element of the utterance proclaiming “*Armenians*” at the end of the passage, thus holding the reader in tense anticipation through condensing all the definitions and descriptions used above into one word. For that very purpose the author used a syntactical stylistic device called parcellation - an independent sentence, detached from the whole construction by a full stop. The latter is used for adding additional emotional coloring to the utterance and paves a way for a better grasp of the preceding background information.

M. J. Arlen was invited to the house of a friend, Sarkis, where with a small group discussed Western literature. Tells about the 1908 coup in

Turkey when the Young Turks took over, Turkish nationalism, and World War I, when Turkey allied with Germany. In 1915 came the Van massacre; gives detailed account. Quotes extensively from the Bryce-Toynbee report, which is probably the most substantial report on the Armenian genocide. It deals with the torture, starvation, "deportation," and massacre of Armenians, 1915-1916. Quotes also from the memoirs of Henry Morgenthau, American ambassador to Constantinople at that time. In the course of the massacres and deportations close to one million Armenians - more than half the Armenian population of Turkey - disappeared. This treatment was the most notable early example of the employment of modern communications and technology in the acting out of political violence. Discusses the Armenian self-hatred; writer thought often of his father. With Sarkis, he went back to the Monument to the Armenian Martyrs - there he felt his father's presence, and wept. Tells about the Russian takeover of Armenia. Writer and his wife left Armenia for Istanbul, where it was clear that the name, the presence, the idea of Armenians no longer existed. They spoke with Dikran Kouyoumjian, who hoped to emigrate, saying that only about 15,000 Armenians remained in Turkey, and the Turks wanted to be rid of them. Back in N.Y., the writer thought more about the trip, and again about his father, realizing the depth of their kinship.¹⁵⁹

-In America, I hear, the youth are very violent,- said Sarkis. Here (in Armenia) we haven't such a problem. Armenian children respect their parents. -"That must be nice for parents"- my wife said. I know that your children are not violent",-said Sarkis. Armenian blood doesn't incline to violence.

It can be derived from the example that the writer discusses children's behavioral identity of two quite different nations. Apparently the author's intent is to bring forward the relations between children and parents in Armenia revealing the essence of cultural anthropology. The latter is concerned with making generalizations about, and seeking explanations for, similarities and differences among the world's people. As seen in the sentence

¹⁵⁹<http://www.newyorker.com/magazine/1975/02/17/iii-the-fields-of-yellow-flowers>

“Armenian blood doesn’t incline to violence” the author describes most vividly Armenian human nature with the help of the metonymymeaning family origins. If Armenians didn’t have an identity, they would lack the ability of distinguishing themselves from others and identifying with or relating to their peer group, to their communities in which they lived or the people they came across in their everyday lives.

“Everywhere there were peasant women with tearful faces, shuffling movements, red eyelids and cracked lips. They had an ugly way of walking, as if they had the dropsy or had strained a tendon. They moved like hills of wavy rages, stirring up the dust with their hems”.

There is no doubt about the fact that the example brought above is a clear proof of Tylor’s view - an English anthropologist and representative of cultural evolutionism. According to Tylor, culture includes all aspects of human activity from the fine arts to popular entertainment, from everyday behavior to the development of sophisticated technology. It contains the rules, techniques and policies for living. Culture includes managing components, which are norms for lifestyle in their entirety. The author endeavors to depict a picture of typical Armenian peasant women, their diligence and hard-working nature through the epithets *“tearful faces”*, *“red eyelids and cracked lips*. Armenian women have an unmeasurable tolerance and commitment to self-sacrifice as far as easing the burden of their families is concerned. As for *“cracked lips”*, it should be mentioned that the author made an attempt for the reader to picture for a moment the obstacles and the physical sufferings an Armenian woman goes through to bring home the bacon.

In the next example *“They had an ugly way of walking, as if they had the dropsy or had strained a tendon. They moved like hills of wavy rages, stirring up the dust with their hems”* the stylistic devicesimile comes to stand as an evidence to the above mentioned statement revealingArmenian peasant women’s gait abnormality resulted from the fieldwork.

“I realized at that moment to be an Armenian, to have lived as an Armenian, was to have become something crazy. Not crazy in the colloquial

sense of quirky or charmingly eccentric. ("My crazy old friend") or even of certifiably mad. But crazy: crazed, that deep thing - deep where the deep sea souls of human beings twist and turn".

In the example brought above the author uses anadiplosis by emphasizing the adjective "crazy" in such a way that the successive clause starts with an analogical adjective disclosing what could have been missed in the transmission of the authors' intent in the preceding clause. Furthermore, Arlen uses the sentence ("My crazy old friend") in the parenthesis to deliberately single out the context where the adjective *crazy* is most likely to occur. Therefore judging from the context we can assert that the word-epithet stands for the euphemism to define Armenians' mode of emotional response. Especially, it is brightly manifested by the concluding sentence introduced by a parenthesis and a lexical repetition: "...that deep thing - deep where the deep sea souls of human beings twist and turn". Apparently, Arlen made an attempt to portray Armenian temper, inner climate and spinning soul that explodes and bursts into emotions in critical situations, e.g. when someone's patience begins to run out with a given topic, it's not uncommon for them to raise their voices. However, such behavioral disposition may seem commonplace to local Armenians and it is still weird and wild for an outsider.

Given these points national identity is not an inborn trait; various studies have shown that a person's national identity results directly from the presence of elements from the "common points" in people's daily lives: national symbols, language, national colors, the nation's history, national consciousness, blood ties, culture, etc. How we see ourselves influences the people next to us, who we marry or live with, and the communities and groups we relate or belong to. Both language and content is a complicated dance between internal and external interpretations of human's identity. Neither identity nor language use is a fixed notion; both are dynamic, depending upon time and place.¹⁶⁰

Language has a great effect on a person's identity. According to Stuart Hall who has studied connections between these two phenomena, language can present and construct identity. In Hall's viewpoint, "meaning is what gives

¹⁶⁰<http://faculty.educ.ubc.ca/norton/Norton%201995%20p.pdf> (Norton, 1995).

us a sense of our own identity, of who we are and with whom we 'belong'. So that even non-linguistic body language like our facial expression says something about us (our personal identity) and the community to which we belong to (cultural identity). Language and culture is a complex interplay since cultural differences create different identities, i.e culture shapes the individual and the individual creates himself/herself through culture. The latter refers to whatever is meant by way of life of people , community, nation and social group Hence, language, identity and cultural difference are important prerequisites of shaping our world and they are actually valuable assets in shaping how we see ourselves, how we communicate with others, and how we conform to social rules and norms.¹⁶¹

REFERENCES

1. Arlen J.M. *Passage to Ararat*. Ballantine Books. 1976
2. Geertz C. *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books. 1973
3. Maslova V.A. *Lingvoculturology*. Tutorial for the students of high educational establishments. 2nd edition. Moscow: Academia. 2004
4. Smith A.D. *National Identity*. University of Nevada Press. 1991
5. Swidler A. *Culture in Action: Symbols and Strategies*. American Sociological review, vol. 51.1986

URL REFERENCES

1. http://grammar.about.com/od/il/g/linguistic_anthropologyterm.htm
2. <http://www.atb.am/en/armenia/history/>
3. <https://en.wikipedia.org/wiki/Rayah>
4. http://classiclit.about.com/od/armenia/fr/aafpr_ararat.htm
5. <http://www.keghart.com/Garebian-Passage-Ararat>
6. http://www.epinions.com/review/Passage_to_Ararat_by_Michael_J_Arlen/content_466608164484?sb=1

¹⁶¹file:///C:/Users/Zara/Downloads/Language%20Identity%20and%20Cultural%20Difference.pdf

7. http://www.newyorker.com/archive/1975/02/03/1975_02_03_032_TNY_CARD_000312034
8. http://www.armeniapedia.org/wiki/Michael_Arlen
9. <http://literarydevices.net/symbolism/>
10. <http://www.linguaculture.ro/>
11. <http://www.newyorker.com/magazine/1975/02/17/iii-the-fields-of-yellow-flowers>
12. <http://us.macmillan.com/passagetoararat/michaeljarlen>
13. <http://faculty.educ.ubc.ca/norton/Norton%201995%20p.pdf>

ՉՈՐԱՔԱՆՅՈՐ ՄԱՐԴ ՄՉԱԿՈՒՅԱԿԻՆ - ՀԱՅԱՂԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՅՔԼ ԱՌԼԵՆԻ «ԴԵՊԻ ԱՐԱՐԱՏ» ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Յուրաքանչյուր մարդ մշակութային և լեզվական ինքնություն է, հետևաբար լեզվական նշանները ծառայում են իբրև մշակույթի լեզու, որի միջոցով հնարավոր է դուրս բերել գրուցակիցների ազգային և մշակութային մտածողությունը: Լեզուն, ինքնությունն ու մշակույթը սերտորեն կապված են և գտնվում են միմյանց ազդեցության տակ: Ինքնությունը ձևավորվում է շփման գործընթացի հետևանքով, ինչպես նաև սոցիալական հաստատությունների ազդեցությամբ՝ ինչպիսիքն են նրնտանիքը, կրթական համակարգն ու զանազակազմային լրատրամալիցոցները:

ЗАРУИ МИСАКЯН - ПРОЯВЛЕНИЕ АРМЯНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ В ПРОИЗВЕДЕНИИ МАЙКЛА АРЛЕНА “ПУТЬ К АРАРАТУ”

Каждый человек представляет собой культурную и языковую личность, следовательно, языковые единицы служат в качестве языка культуры, с помощью которого можно выявить национальное и культурное мышление собеседников. Язык, индивидуальность и культура взаимосвязаны между собой и находятся под влиянием друг друга. Индивидуальность формируется в процессе общения, а также под воздействием социальных институтов, таких, как семья, система образования и средства массовой информации.

**SYMBOLIC SPECIFICATIONS OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH
RACIST PLACE NAMES IN THE UNITED STATES**

SUSANNA MKHITARYAN

Key words: racism, toponym, symbol, offensive

This paper represents landmarks and other spots in the U.S. still having racist toponyms.

A toponym is a place name or a word coined in association with the name of a place. The study of such place names is known as toponymics or toponymy—a branch of onomastics. Types of toponyms include agronym (the name of a field or pasture), dromonym (the name of a transportation route), drymonym (the name of a forest or grove), econym (the name of a village or town), limnonym (the name of a lake or pond), and necronym (the name of a cemetery or burial ground). [Мурзаев 1974:42]

In the article we will study the list of racist toponyms including the charmingly named Chinaman Lagoon and Dago Creek in Arkansas; Wetback Tank, New Mexico; Darkey Springs in Tennessee; and Jew Point in Florida. These names occur in every state in the U.S., but especially in southern and western states. The state of California alone boasts over 159 highly racist place names such as Chinaman Creek, Dago Springs, Squaw Valley ski resort, and Good Grief—the Pickaninny Buttes. State lawmakers don't always agree with the federal government on geographical labels, and people have varying levels of sensitivity. Government mapmakers have also been working for decades to clean up U.S. toponyms. Dozens of occurrences of the word “Jap” with “Japanese” were replaced in 1974. A handful of state legislatures have also banished select racial slurs from their maps. Still, there are plenty of clearly epithetic names on the books. State boards of geographic names typically welcome petitions to change controversial map labels, as long as one can suggest a suitable alternative, there's still places out there with names that crudely reference the body parts of Native American women or have official

seals that illustrate white guys thumping on minorities.[<http://geonames.usgs.gov/-Public Law 80-242>]

e.g. 1. Whitesboro, N.Y.: It's not so bad, as far as racist place names go, at least not until you see what goes with it. The town seal supposedly shows the town's founder, Hugh White, wrestling with a Native American. Unfortunately, it looks more like a strangling murder taking place. So why haven't the folks in Whitesboro ditched that seal, which appears on stationery, police cars and just every other official thing in town? Some have brought it up, but the Oneida Nation doesn't seem all that upset about it.

e.g. 2. Negro Bill Canyon, Moab, Utah: This canyon actually was named after William Granstaff, an African-American cowboy, so perhaps it's not as offensive as it seems. Still, the Grand County Council has talked about applying to the U.S. Board on Geographic Names for something more appropriate, like maybe the man's actual name. Those discussions belatedly began in the wake of the mass shooting at the Emanuel African Methodist Episcopal church in Charleston, S.C. and the eventual removal of the Confederate flag from the state's capital.[<http://imja.name>]

e.g. 3. Squaw Tit, Phoenix, Ariz.: The most common slur used in place names across the nation is "squaw." There are 828 such locations across nearly every state, from Squaw Rock, Massachusetts to Squaw Valley Ski Resort in California. These names remain though many consider the word to be the most offensive term that can be used for Native American women.

Some historians and etymologists insist that "squaw" is an innocent Algonquian word meaning "woman." The only certain thing is that in early Western books and films a "squaw man" was a man who did "women's work" or married an indigenous woman.

The use of "squaw" extends to sexist examples too. While "squaw" is mostly used in generic ways, like Squaw Lake or Squaw Creek, there are a few instances that seem sexually explicit.

The majority of the "tit"-based names in the federal database are attached to "squaw." By comparison, the word "nipple" is used almost exclusively with names generally associated with Anglo women—as in Mollys Nipple, Susies Nipple and Katies Nipple. Female anatomy in place names is common in the U.S. because the Anglo explorers and settlers who (re)named these locations were usually traveling without women.

The mountain is now named Piestewa Peak after Lori Piestewa, a soldier in Iraq, a member of the Hopi tribe, and the first Native American woman in history to give her life in combat for the U.S. military. Alas, many folks still call it by the old name. [<http://patch.com>]

e.g. 4. Chinaman Gulch, Chafee County, Colo.: Perhaps this racist name hasn't been changed because China Man Gulch isn't terribly well-known or accessible. Located in the rugged Triad Ridge mountains by the ominously named Carnage Canyon, only die-hard hikers and rugged manly men in jeeps and ATVs seem to come out here. Even an avid outdoorsman who goes by the handle Colorado Guy declares, "I doubt I will do this climb again."

There are 30 "Chinaman" place names listed in the federal database. The list had been longer by seven names until individual Chinese Americans and the Asian Pacific American advocacy group Organization of Chinese Americans separately pushed to have them changed. One of the most recent examples was Chinamans Arch in Utah, which was renamed to Chinese Arch in 2004 after the OCA National center requested the change from the U.S. Board of Geographic Names.

"The term 'Chinaman' dehumanizes Asian Americans and specifically Chinese Americans," says Kham Moua, policy and communications manager of OCA. "From the 18th and 19th century when Chinese Americans were viewed as less than human and the term was meant to draw a distinction between white Americans and Chinese Americans. It's also linked to the idiom 'A Chinaman's chance in hell' which came about because Chinese Americans were tasked with some of the most dangerous jobs, like blowing out tunnels with dynamite, which resulted in thousands of Chinese Americans dying."

When many places were being dubbed "Chinaman" or some variation on it, most immigrants from China was being demonized as part of a vile race taking jobs that "belonged" to white people. That may be one reason that none of the remaining locations with the word "Chinaman" in their name are linked to a specific person. It's as if no one even bothered to distinguish one Chinese person from another.

At least 558 place names across the nation include derogatory words referring to African Americans. The majority contain the word "negro" and many of those were originally known by an even more offensive name until

former Secretary of the Interior Stewart Udall wiped the word “nigger” off the map in 1962. [<http://crosscut.com>]

e.g. 5. Niggerhead -there are thirty three places that were originally called “Niggerhead” as well as many formations and locations named for their association with an African American. Negro Ben Peak was named after a miner known as “Nigger Ben McClendon.” Dead Negro Draw (originally Dead Nigger Creek) in Texas, allegedly honors black Buffalo Soldiers who died during a battle.

The family of GOP presidential candidate Rick Perry has long held a lease* on a hunting camp in Texas known to many locals as “Niggerhead,” a name that appears on a large rock on the property. Perry claims his father painted over the name as soon as he bought the land, although some in the area dispute the governor’s timeline. Niggerhead was a fairly common place name in the 19th century. The U.S. Board on Geographic Names, a branch of the Interior Department, issued two blanket rules decades ago to erase racial slurs from federal maps. In 1962, they replaced “Nigger” with “Negro” in the names of at least 174 places. Still can be found such locales as Free Negro Point in Louisiana and Little Negro Creek. California has 51 place names containing slurs against African Americas. Tennessee has the most place names containing such names per square mile, with 37 places with “Negro” in the name, including Dead Negro Hollow and Negrotown Branch. Few people shed tears when the federal government eliminated the n-word from the U.S. maps, but those names can be linked to an interesting history. The Lake Ontario peninsula once called Niggerhead Point was so named because it was a stop on the Underground Railroad. The state changed the name to Negrohead Point in the 1950s, and then to Graves Point in the 1970s. The federal government, however, continues to refer to it as Negrohead Point.

Negro Mountain, Wetback Tank Reserve, and Jewtown might sound like nicknames American "old fashioned" grandfather gave to the parts of town he didn't like shopping in, but the sad truth is that these are the actual names of real places all over America.

e.g. 6. Negro Mountain -Legend says that on this particular mountain there was a huge battle in which Cresap was engaged with the Native Americans. During the fight, Cresap's slave was mortally wounded while defending his master, and so the mountain was named "in his honor"

e.g. 7. Nigton- the tiny town of Nigton only boasted about 80 residents back in 2000 - not a bad number for a place that lost its post office back in the 40's, but some residents, particularly those of the former slaves that actually founded the town, wish it would lose its name as well. The state historical society is very quick to point out that the name, which clearly references the town founders, each of them black, was suggested by Jeff Carter, a former slave turned civic leader.

In 1974, a federal board replaced all uses of the word "Jap" on the federal map with "Japanese," after the Japanese American Citizens League protested the name of Jap Creek, Oregon. The initiative led to the changing of nearly 200 names. Yet, other signs of anti-Asian sentiments remain on the map.[www.planetizen.com]

The guiding principle of the U.S. Board on Geographic Names for the names of places, features, and areas in the United States and its territories is to adopt for official Federal use the names found in present-day local usage. An exception to this principle occurs when a name is shown to be highly offensive or derogatory to a particular racial or ethnic group, gender, or religious group. In such instances, the Board does not approve use of the names for Federal maps, charts, and other publications.

The Board, however, is conservative in this matter and prefers to interfere as little as possible within the use of names in everyday language because attitudes and perceptions of words considered to be pejorative vary between individuals and can change connotation from one generation to another. Geographic names are part of the historical record of the United States, and that record may be either distorted or disrupted by the elimination of names associated with particular groups of Americans. Such unwarranted action by the Board could, in time, be a disservice to the people the process is meant to protect.

In the mid 60's, the board ruled that the N-Bomb was not cool to use for place names, and mandated that it was officially replaced with "negro" on maps. Three years later they added "Jap" to that list, and to this day, both of those slurs remain the only two names specifically outlawed by the federal government.

It's impossible to say precisely how many offensively named towns and geographic features remain within the nation's borders. US state

lawmakers don't always agree with the federal government on geographical labels, and people have varying levels of sensitivity. Government mapmakers have also been working for decades to clean up US toponyms. The U.S. Board on Geographic Names, a branch of the Interior Department, issued two blanket rules decades ago to erase racial slurs from federal maps but most of them still exist and this fact comes to show us that the world isn't all that different today than it was when we were little.

REFERENCES

1. Смолицкая Г. П., “Занимательная топонимика: Рассказы о географических названиях” / Г. П. Смолицкая. — М.: Дрофа, Армада-пресс, 2001;
2. Никонов В. А., “Введение в топонимику”, М., 1965;
3. З.Попов А. И., “Географические названия”, М. — Л., 1965;
4. Поспелов Е. М., Топонимика и картография, М., 1971;
5. Успенский Л. В., “Загадки топонимики”, Москва, 1969;
6. Мурзаев Э. М. Топонимика и география. — М.: Наука, 1995;
7. <http://patch.com>
8. <http://coed.com>
9. <http://imja.name/>
10. <http://www.planetizen.com>
11. <http://geonames.usgs.gov>

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԻԻԹԱՐՅԱՆ - ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ ՈԱՄԻՍՏԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ ԴԱՐՁՎԱԾՔՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Տվյալ հոդվածը ուսումնասիրում է ամերիկյան ռասիստական տեղանուններով դարձվածքների խորհրդանշանային առանձնահատկությունները: Աշխարհագրական տեղանունները մշակույթի, ազգերի ու մայր լեզվի կրողների հիմնական գիտելիքների անքակտելի բաղադրիչն են համարվում: Յուրաքանչյուր ժողովրդի

պատմություն հայելու պես արտացոլվում է աշխարհագրական անվանումներում, այդ է պատճառը, որ լեզվագիտության այս ոլորտը հետաքրքրական է տարբեր բնագավառների մասնագետների համար:

Աշխարհագրական անվանումները ունեն տարբեր ծագումներ. Տվյալ հոդվածում օրինակ են բերված այնպիսի տեղանուններ, որտեղ վառ արտահայտված է կոնկրետ մարդկանց զանգվածներին նսեմացնելու կամ վիրավորելու նպատակը՝ ընդգծելով նրանց տարբերությունը այլ ամերիկացիներից:

СУСАННА МХИТАРЯН - СИМВОЛИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В АМЕРИКАНСКИХ ТОПОНИМАХ РАСИСТКОГО ХАРАКТЕРА

Данная статья исследует символические особенности географических названий расистского характера в Америке. Географические названия считаются неразрывной составляющей культуры и основополагающих знаний народов, носителей родного языка. История каждого народа как зеркало отображается в географических названиях, поэтому в изучении этой области языкознания заинтересованы исследователи различных областей.

Географические названия имеют различные происхождения: в данной статье взяты примеры топонимов в названиях которых ярко выражено цель унижить или оскорбить конкретных масс людей и подчеркнуть их различия от других американцев.

**ՈՒ ՆԱԽԴՐԻ ԻՄԱՍՏԱԳՈՐԾԱՌԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱԿՑԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԻՏԱԼԵՐԵՆԻ՝ ԱՐՎԵՍՏԻ
ԲՆԱԳԱՎԱՌԻ ԳՈՅԱԿԱՆ-ԲԱՂԱԴՐԻՉՈՎ ԿԱԶՄՎԱԾ
ԿԱՅՈՒՆ ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ
(ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԶՈՒԳԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ)**

ԱՆԱՀԻՏ ՄԿՐՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ իմաստագործառական առանձնահատկություններ, համակցական առանձնահատկություններ, համակցություն, Ու նախդիր, գոյական-բաղադրիչ, պատկանելություն, նյութ, ծագում/սերում, համկցելիություն, որոշիչ գործառույթ, հատկացուցիչ գործառույթ

Իտալերենի՝ արվեստի տերմինահամակարգում մեծ տարածում ունեն *անվանական բառակապակցություն-եզրերը*, որոնք երկու և ավելի բառերից կազմված վերլուծական կառուցվածք ունեցող բաղադրյալ եզրեր են, որոնց կազմության համար հիմք են ծառայում գլխավոր անդամի դեր կատարող միանդամ բառ-եզրերը:

Ըստ Պ. Դ'Աքիլեի՝ «կայուն բառակապակցությունների թվին են պատկանում նաև նախդրավոր արտահայտությունները, մակբայականները, շաղկապավորները»¹⁶²: Այդպիսիք են՝ *a cupola՝* գմբեթավոր, *a fresco՝* բառացի՝ թարմ ներկով նկարվող (որմնանկար), *in astratto՝* վերացական ձևով: Վերջիններս մակբայական բառակապակցություններ են: Է. Աղայանը «երկու կամ ավելի բառերի կապակցությամբ կազմված բաղադրյալ եզրերն անվանում է բառակապակցություն-եզրեր կամ բազմանդամ եզրեր»¹⁶³:

Մեր կողմից կազմված արվեստի եզր պարունակող քառալեզու բառացանկի (շուրջ 2000 եզրեր և դրանցով կազմված կայուն բառակապակցություններ) իտալերենի և հայերենի ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ իտալերենի 500 անվանական

¹⁶² D'Achille P., L'italiano contemporaneo, il Mulino, Bologna, 2006, p. 151.

¹⁶³ Աղայան Է. Բ, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, ԵՊՀ հրատ., Ե., 1984, էջ 338:

կայուն բառակապակցություններից 237-ը նախդրավոր ձևեր են, որոնցից 70-ը՝ **di** նախդրով, 225-ը՝ ածականով արտահայտվածները, իսկ մնացածը՝ այլ խոսքի մասերով արտահայտվածները: Այսպիսով, իտալերենի արվեստի եզր պարունակող կայուն բառակապակցություններից ամենատարածվածը և կենսունակը **գ.+նախ.+գ.** և **գ.+ած.** կաղապարովներն են: Մինչդեռ հայերենի արվեստի տերմինապաշարում առավել տարածված և կենսունակ են **ած.+գ.** կաղապարով կայուն բառակապակցությունները:

Իտալերենի՝ արվեստի եզր պարունակող *անվանական կայուն բառակապակցություններում* որոշիչը կարող է արտահայտվել ածականով (որակական, հարաբերական և այլն), հարակատար և ենթակայական դերբայներով, մակբայով, գոյականով (պարզ, բարդ, առանց նախդրի, նախդիրներով կազմված) և այլն: Գոյականով և նախդիրներով կազմված անվանական կայուն բառակապակցություններում աչքի են ընկնում հետևյալ նախդիրներով կառույցները. **di, a, da, in, tra, per, senza**:

Տվյալ հետազոտության մեջ տեղ են գտել իտալերենի՝ գ.+գ. կաղապար ունեցող երկանդամ և **di** նախդրով կազմված բաղադրյալ եզրերը: Ուշադրության կենտրոնում են գտնվում իտալերենի և հայերենի վերը նշված կազմությունն ունեցող բառակապակցությունների քերականական և իմաստագործառական առանձնահատկությունները, որոնցով պայմանավորված են նաև բաղադրյալ եզրերի ներքին շարահյուսական առանձնահատկությունները (լրացում-լրացյալ հարաբերությունները): Գ.+գ. կաղապարով երկանդամ եզրերի մեջ սովորաբար առկա են որոշի-որոշյալի կամ հատկացուցի-հատկացյալի հարաբերություններ: Այս առանձնահատկությունը հայերենում է. Աղայանը սահմանում է հետևյալ կերպ. «Ամեն մի երկանդամ եզր *լրացյալ-լրացում* բառակապակցություն է»: (Աղայան Է. Բ, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 1984, էջ 339)

Իտալերենում **գ.+գ.** կաղապարով որոշ կայուն բառակապակցություններ կարող են լինել հատվածական բաղադրություններ, այսինքն՝ գրվել գծիկով: Այսպես՝ *fonte-monumento՝ աղբյուր-հուշարձան, città-fortezza՝ քաղաք-ամրոց, mostra-mercato՝ ցուցահանդես-վաճառք* օրինակներում երկու լեզուներում էլ առկա են գծիկով միավորվող բաղադրություններ: Հարկ է նշել, որ իտալերենի *fonte-monumento* երկանդամ բաղադրական կայուն

բառակապակցությանը հայերենում համապատասխանում է նաև մենաբառույթ եզր, որը բարդ բառ է՝ *հուշադրյուր*: Երբեմն հատվածական բառակապակցությունում բացակայում է գծիկը, օրինակ՝ *անկյուն քար*: Առկա է նաև վերջինիս հոդակապավոր *անկյունաքար* տարբերակը: *Sala spettatori՝ հանդիսային* (կամ *հանդիսությունների*) *դահլիճ* բառակապակցությունն իր կառուցվածքով արտաքնապես նման է նախորդներին, սակայն այստեղ զեղչված է *degli-ն՝ di* նախդրի հետ միաձուլված *gli* արական սեռի հոգնակի թվի երկու որոշյալ հոդերից մեկը: Այն կանխեսնթադրվում է կազմության մեջ, իսկ հայերեն համարժեքում նրա կաղապարը դառնում է **ած.+գ.**:

Գ.+նախ.+գ.: Իտալերենի արվեստի եզր պարունակող կայուն բառակապակցություններում կենսունակ ձևերից են նախդրավորները, որոնք հայերենում հիմնականում արտահայտված են թեքված հոլովական ձևերով և մենաբառույթներով (զլխավորապես՝ բարդ բառ-եզրերով):

Այսպիսով, *di* նախդիրը արվեստի եզր պարունակող կայուն բառակապակցություններ սերելու տեսանկյունից ամենատարածված և կենսունակ նախդիրներից է: Այն կարող է արտահայտել.

ա. *պատկանելություն*: *Di* նախդրով կազմված կայուն բառակապակցությունները ցույց են տալիս ստացական սեռականով արտահայտված հատկացուցչի-հատկացյալի հարաբերություններ, երբ *di* նախդիրը միաձուլվում է եզակի թվի *lo, l', il, la, l'* և համապատասխանաբար՝ հոգնակի թվի *gli, gli, i, le, le* որոշյալ հոդերի հետ, օրինակ՝ *assorbimento della luce՝ լույսի կլանում*, *arco del ponte՝ կամրջի կամար*, *pianta della città՝ քաղաքի հալսակազիճ*, *sporgenza della cornice՝ քիվի ելուստ*, *sporgenza della facciata՝ ճակփոնի ելուստ*, *altezza della freccia՝ կամարի բարձրություն*, *collarino del capitello՝ խոյակի պարանոց*, *pianta del terreno՝ տեղանքի հալսակազիճ*, *pianta della città՝ քաղաքի հալսակազիճ*, *volta del solaio՝ ծածկի թաղ*, *altezza della freccia՝ կամարի բարձրություն*, *freccia della volta՝ թաղի բարձրություն*, *sporgenza della cornice՝ քիվի ելուստ*, *base della colonna՝ սյան խարիսխ*, *base del piedistallo՝ պատվանդանի խարիսխ*, *arco del ponte՝ կամրջի կամար*, *assorbimento della luce՝ լույսի կլանում*: Հարկ է նկատել, որ հայերեն համարժեքները արտահայտված են սեռական հոլովի գոյականներով և ունեն հատկացուցչի-հատկացյալի արժեք: Ի դեպ, հայերեն համարժեքներում պատկանելության գաղափարն

արտահայտվում է հայերենին՝ իբրև ձևաբանորեն համադրական լեզվին բնորոշ հոլովական ձևերով (մասնավորապես՝ սեռական հոլովի միջոցով): Իտալերենին՝ *rampa della porta*՝ սանդղաբազուկ, *vano della porta*՝ դռնափեղ, *architrave della porta*՝ շենագլուխ, *studio delle belle arti*՝ արվեստագիտություն օրինակներում այն արտահայտվում է հոդակապավոր համադրական բաղադրություններով՝ բարդություններով:

բ. ծագում, սերում, օրինակ՝ *blu di montagna*-ն (բառացի՝ լեռնային կապույտ եզրը՝ պղնձի լաջվարդ) վերաբերում է մի բնական ներկի գույնի, որն առաջանում է լեռներում: Հայերեն համարժեքը ցույց է տալիս մետաղական այն հանքաքարը, որից սերում է վերը նշված գունաներկը: *Լեռնային* հարաբերական ածականը ցույց է տալիս «հարաբերություն այն առարկայի (որպես փեղի նկատմամբ), որտեղ կա, լինում, ստեղծվում է, որտեղին հափուկ է բնորոշվող առարկան» (Ս. Աբրահամյան, *Ժամանակակից հայերենի քերականություն*, էջ 79):

գ. նյութ, օրինակ՝ *colonna di (in) cemento armato*՝ երկաթբետոնե սյուն, *colonna di pietra*՝ քարե սյուն, *arco di (in) calcestruzzo*՝ բետոնե կամար, *arco di mattoni*՝ աղյուսե կամար և այլն: Հարկ է նկատել, որ հայերեն համարժեքներում այդ նշանակությունն արտահայտված է նյութ ցույց տվող վերջածանց ունեցող բառերի միջոցով: Նյութ ցույց տվող հարաբերական ածականները հայերենում ցույց են տալիս «հարաբերություն այն առարկայի նկատմամբ, որից պատրաստվել , առաջացել է տվյալ առարկան» (Ս. Աբրահամյան, *Ժամանակակից հայերենի քերականություն*, էջ 79):

Colonna/pilastro d'angolo (angolare)՝ անկյունային/*colonna di appoggio (di sostegno)*՝ հենարանային սյուն, *arco di sostegno*՝ հենարանային կամար, *arco di fondazione*՝ հիմքային կամար, *trave d'appoggio*՝ հենարանային հեծան, *lucernario di cupola*՝ գմբեթային լուսանց/երդիկ, *pietra di facciata*՝ ճակփոնային քար, իտալերեն բաղադրյալ եզրերի հայերեն համարժեքներն արտահայտվում են հիմնականում հասկանիչ ցույց տվող -ային վերջածանցով կազմված որակական ածականներով: Դրանք ունեն նաև *ինչ-որ բանի համար նախատեսված լինելու* նշանակություն: Երկու լեզուներում էլ դրանք ունեն որոշի գործառույթ:

Di նախդրով կազմված, որոշյալ հոդի հետ չմիաձուլված իտալերեն կայուն բառակապակցությունները հայերենում կարող են ստանալ նաև -

ական ածականակերտ վերջածանց, ինչպես օրինակ՝ *tavolo di disegno*՝ *գծագրական* սեղան: Դրանք նույնպես նախադասության կազմում ձեռք են բերում որոշի գործառույթ, իսկ հայերեն համարժեքներն ունեն ածականական արտահայտության ձևեր: Հայերենի *-ային*, *-ական* վերջածանց ունեցող հարաբերական ածականները «ցույց են տալիս հարաբերություն այն առարկայի նկատմամբ, որի համար նախատեսվում է, որին ծառայում է, հատկացվում է բնորոշվող առարկան» (Ս. Աբրահամյան, *Ժամանակակից հայերենի քերականություն*, էջ 79):

Իտալերենի *materiali di tetto /di copertura*՝ *տանիքածածկի նյութ* կամ պարզապես՝ *ծածկանյութ* օրինակում հայերեն համարժեքներն արտահայտվում են սեռական հոլովի ձևերով և ունեն որոշի գործառույթ: Հոգնակի թվով դրված առաջին՝ *materiali* բաղադրիչը հայերենում արտահայտված է հավաքական *-նյութ*, բաղադրիչով, որը, ի տարբերություն իտալերեն եզրի, բարդության մեջ գտնվում է հետադաս դիրքում:

Իտալերենի՝ *sala di lettura*՝ *ընթերցասրահ*, *pietra di imposta*՝ *կրնկաքար*, *nicchia di appoggio*՝ *հենախորշ*, *entrata di servizio*՝ *հեղինամուտք*, *arco di rinforzo*՝ *նեցուկակամար*, *piano di zoccolo*՝ *գեղնախարիսխ* օրինակներում հայերեն համարժեքներն արտահայտվում են մենաբառույթներով՝ հոդակապավոր բարդություններով, որոնց առաջին բաղադրիչն ունի որոշի գործառույթ: Այստեղ *-ա* հոդակապն արտահայտում է սեռական հոլովի՝ պատկանելության նշանակություն: Հայերենի մենաբառույթով արտահայտվող եզրերում *-ա* հոդակապը երբեմն կարող է բացակայել: Օրինակ՝ *atrio di soggiorno*՝ *սրահ-նախասրահ* օրինակի հայերեն տարբերակում գործ ունենք գծիկով միավորվող երկանդամ բաղադրական կայուն բառակապակցության հետ: *Plinto di fondazione* իտալերեն եզրի *սյունկալ* հայերեն համարժեքը ևս մենաբառույթով արտահայտված բարդություն է, սակայն այստեղ առկա չէ ո՛չ գծիկ, ո՛չ *-ա-* հոդակապ: Ինչպես վերևում *-ային* և *-ական* վերջածանցներով հայերեն համարժեքները, այնպես էլ վերջիններս ներպարփակ ձևով արտահայտում են *նախադետված*, *սրտեղծված* լինելու գաղափար:

Իտալերենի՝ *di* նախդրով կազմված բաղադրյալ եզրերի հայերեն համարժեքները երբեմն կարող են ունենալ և՛ որոշի, և՛ հատկացուցիչ *գործառույթ*, ինչը հայերեն համարժեքներում արտահայտվում է երկու

ծնով: Օրինակ՝ *gamma di colori*՝ գույների գամմա կամ գունային գամմա (երբեմն նաև՝ գունակցություն), *passo di colonne (di pilastri)*՝ սյան կամ միջսյունային քայլ, *mostra di pittura*՝ նկարների կամ նկարչական ցուցահանդես, *trave di fondazione* հիմքի կամ՝ հիմնային հեծան, *trave di solaio*՝ ծածկի կամ՝ ծածկային հեծան իտալերենի *di* նախդրով կազմված կայուն բառակապակցությունների հայերեն համարժեքները կարող են արտահայտվել և՛ սեռական հոլովի ձևով, և՛ -ային ու -ական ածականակերտ վերջածանց ունեցող ածականներով: Դրանք համապատասխանաբար արտահայտում են հատկացուցչի-հատկացյալի և որոշչի-որոշյալի հարաբերություններ ոչ միայն իտալերենում, այլև հայերեն համարժեքներում: *Pianta della colonna (dei pilastri)*՝ սյունային (սյուների) հատկագիծ եզրում *di* նախդիրը միաձուլված է որոշյալ հոդի հետ, իսկ մնացած դեպքերում այն հանդես է գալիս առանց որոշյալ հոդի:

Զուգադրվող լեզուների օրինաչափություններով պայմանավորված՝ իտալերենի հատկացուցչի-հատկացյալի շարադասությունն արտահայտվում է հատկացուցչի՝ հատկացյալի նկատմամբ կայուն հետադաս դիրքով, մինչդեռ հայերենում ընդհակառակը, հատկացուցիչը միշտ զբաղեցնում է նախադաս դիրք՝ հատկացյալի նկատմամբ: Որոշչի-որոշյալի շարադասության առնչությամբ հարկ է նկատել, որ իտալերենում որոշիչը սովորաբար հաջորդում է որոշյալին, սակայն հազվադեպ կարող է նաև նախորդել նրան, մինչդեռ հայերենում այն միշտ նախադաս է:

Իտալերենի՝ արվեստի եզր պարունակող անվանական բառակապակցությունները երբեմն կարող են կազմված լինել երեքից ավել բաղադրիչներով: Օրինակ՝ *spazio di muro tra due finestre*՝ պատուհանամեջ բառակապակցությունն իր բազմանդամության և *di* ու *tra* նախդիրների շնորհիվ իտալերենում նկարագրական ձևով արտահայտում է ճարտարապետական տարրի կառուցվածքը և տեղադրությունը: Միևնույն նշանակությունն է արտահայտում նաև հայերեն բաղադրյալ համադրական համարժեքը: *Disegno eseguito a tratti di matita*՝ գծանկար արվեստի եզրով կայուն բազմանդամ բառակապակցությունը նկարչության բնագավառի մի ամբողջ գործընթացի գաղափար արտահայտող բաղադրություն-եզր է, որն ըստ խոսքմասային պատկանելության՝ անվանական է, մասնավորապես գոյականական և հայերենում արտահայտվում է հոդակապավոր մենաբառույթ-բաղադրությամբ:

Հազվադեպ են հակառակ դեպքերը, երբ հայերենի արվեստի եզրով կայուն բառակապակցություններն իտալերենում արտահայտվում են եզր-մենաբառույթով: Օրինակ՝ *attio* կամ *chiostro*՝ սյունազարդ բակ, *bastione*՝ ամրապատվար ամրոց, *ipòstilo*՝ սյունազարդ դահլիճ, *frontespizio*՝ գլխավոր փաճար, *controvolta*՝ հետադարձ/հակադարձ կամար:

Իտալերենի որոշ բաղադրյալ եզրերի հայերեն համարժեքներ երբեմն այլ լեզուներից կատարված փոխառություններ են լինում: Օրինակ՝ *ponte/pontile/rampa di servizio* եզրի հայերեն համարժեքը *էստրակադա* եզրն է, իսկ *arco di appoggio* եզրինը՝ *արկբուտան*-ը, որոնք փոխառություններ են ֆրանսերենից:

Այսպիսով, իտալերենի՝ **di** նախդրով և գոյական-բաղադրիչներով (**գ.+di+գ.** կաղապարով) կազմված բաղադրյալ եզրերի հայերեն համարժեքները արտահայտվում են գլխավորապես մենաբառույթ եզրերով (*-ա* հոդակապով, գծիկով կամ առանց վերջիններիս), բարդաձանցավոր եզրերով, *-ական*, *-ային* վերջածանցներով կազմված եզրերով, ինչպես նաև՝ գոյականի թեքված ձևերով:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. D'Achille P., L'italiano contemporaneo, il Mulino, Bologna, 2006
2. Sensini M., La grammatica della lingua italiana, Oscar Mondadori, Milano, 1997
3. Silvestrini C., Dizionario illustrato plurilingue di arte italiana, Guerra Edizioni, Perugia, 2005
4. Աղայան Է. Բ., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 1984
5. Աղայան Է. Բ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, «Հայաստան» հրատ., Ե., 1976
6. Հացագործյան Զ. Ա., Դարբինյան Ա. Հ., Հովունյան Ն. Գ., Սրվանձոյան Գ. Հ., Ռուս-հայերեն պոլիտեխնիկական բառարան, Հայկական սովետական հանրագիտարանի գլխավոր խմբագրություն, Ե., 1988
7. Vandelli C., Dizionario tecnico russo-italiano, Lingua Russa, Mosca, 1985

АНАЛИЗ МКРЯН - ЛЕКСИКО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ И СОЧЕТАЕМОСТНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРЕДЛОГА DI ИТАЛЬЯНСКОГО ЯЗЫКА В УСТОЙЧИВЫХ СУБСТАНТИВНЫХ ВЫРАЖЕНИЯХ, ОТНОСЯЩИХСЯ К СФЕРЕ ИСКУССТВА (В СОПОСТАВЛЕНИИ С АРМЯНСКИМ ЯЗЫКОМ)

В настоящей статье исследованы составные термины итальянского языка с предлогом Di, относящиеся к сфере искусства, и выявлены их лексико-прагматические и сочетаемостные особенности. Вышеназванные термины в основном указывают на принадлежность, материал, происхождение. Аналитические предложные термины итальянского языка в армянском выражаются одной лексемой- сложным, аффиксальным или сложно -аффиксальным термином. В случае если предлог Di используется обычным образом, т.е. без определенного артикля, он приобретает функцию определения, в противном случае- функцию приложения.

ANALIT MKRYAN - THE SEMANTIC AND FUNCTIONAL PECULIARITIES AND THE COLLOCATION OF THE PREPOSITION DI IN SET EXPRESSIONS CONTAINING A NOUN WITH ART COMPONENT

The paper is devoted to the analyses of the semantic and functional characteristics of the preposition **DI** in some set expressions in the Italian language. The above mentioned compound terms with the preposition **DI** mainly show possession, material and origin. The compound prepositional analytical forms in Italian are expressed with one lexeme: compound, affixational, and compound affixational. From the viewpoint of its collocability when the preposition is used without the definite article it assumes the syntactical function of the attribute, meanwhile with the definite article it has the function of the apposition.

**ՄԻՖԱԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅ
ՊՈՆԶԻԱՅՈՒՄ ՊՈՍՏՄՈՂԵՌՆԻԶՄԻ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄ**

ԴԻԱՆԱ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ պոստմոդերնիստական աշխարհընկալում, միֆ, հեքիաթ, կերպար-խորհրդանիշ, դիցաբանություն, Աստվածաշունչ, հրեշտակ, սապանա, դրախտ

Անկախության տարիների գրական ստեղծագործությունները աչքի ընկան կյանքի նոր ընկալմամբ, որն առավելապես արտահայտվեց պոստմոդերնիստական պոետիկական միջոցներով: Բանաստեղծների 60-70-ականների սերունդը (Արտեմ Հարությունյան, Հենրիկ Էդոյան, Հովհաննես Գրիգորյան և այլք) հիմնականում տիրապետում էր օտար լեզուների, ուստի պատահական չէ, որ բանաստեղծական իրենց մուտքը սկսվեց «դրսի» շեշտված ազդեցությամբ, և համաշխարհային գրականությանը բնորոշ պոստմոդերնիստական հատկանիշները ներթափանցեցին նաև հայ գրականություն: Այդ բազմապիսի հատկանիշների թվում առանձնացնենք հատկապես միֆակիրառությունը, որը պոստմոդերնիզմի դարաշրջանում թևակոխեց նոր փուլ:

20-րդ դարի պոստմոդերնիստական գրականության մեջ շատ էր խոսվում միֆերի մասին, որոնք կիրառվում էին ամենատարբեր նպատակներով և ուղղված էին հեղինակի մտքերն այլաբանորեն արտահայտելուն: Մեր օրերում միֆի հասկացությունը կրում է երկակի իմաստ: Մի դեպքում այն գործածվում է առօրյա խոսքում՝ կրելով որոշակի բացասական երանգավորում՝ որպես հորինվածք, իսկ մյուս դեպքում՝ արվեստն ու գիտությունը փորձում են սահմանել միֆի գիտական-մշակութային բնութագիրը: Սակայն մինչ օրս գիտական յուրաքանչյուր դպրոց փորձել է սահմանել միֆը իր ժամանակաշրջանին բնորոշ պատկերացումների համապատասխան: Արդյունքում գոյություն ունեն միֆի տասնյակ բնութագրեր և սահմանումներ: Օրինակ՝ Ե. Մելետինսկին գրում է. «Միֆը աշխարհի կոնցեպտուալիզացիայի միջոց է, այն ամենի,

ինչ գտնվում է մարդու շուրջն ու վերջինիս ներաշխարհում: Միֆը նախևառաջ նախնական պարզունակ մտածելակերպի արդյունք է: Նրա մենթալիտետը կապված է հասարակական պատկերացումների և գիտակցականի ու անգիտակցականի հետ առավել քան անհատական փորձի հետ»:¹⁶⁴ Էլիադեն, իր հերթին, առաջարկում է դիտել միֆը մի փոքր այլ տեսանկյունից. «Միֆը իրական պատմություն է այն մասին, ինչ եղել է նախնական ժամանակաշրջանում և դրանով իսկ օրինակ է հանդիսանում մարդու հետագա գործունեության համար»:¹⁶⁵

Ռուլան Բարտը, անդրադառնալով միֆի էությանը, այն սահմանում է նշանագիտության տեսանկյունից. «Միֆը հաղորդակցական համակարգ է, հաղորդագրություն, հետևաբար այն չի կարող հանդես գալ առարկայացված ձևով և կամ գաղափարի տեսքով, այն իրենից ներկայացնում է նշանակելի տարբերակներից մեկը, միֆը նախևառաջ ձև է»:¹⁶⁶ Ըստ էության՝ հենց այս ձևը, իբրև պոետիկայի միջոց, պոստմոդեռնիստական գրականության մեջ խոսքին տալիս է թաքնված իմաստ, այլաբանություն:

Հաճախ միևնույն ստեղծագործության մեջ հանդես են բերվում մի քանի միֆեր: Այս երևույթը առկա է նաև պոստմոդեռնիստական գրականության մեջ, սակայն միֆերի մասին խոսվում է, այսպես կոչված, «փակ տեսքով», երբ ընթերցողը ինքը պետք է կարողանա բացատրել միֆի թաքնված բովանդակությունը, քանի որ միֆերը ստեղծագործության մեջ հանդես են գալիս իրականի պատկերներին միահյուսված և հաճախ թվում է, որ ներկայացվածը ամենևին միֆ չէ, այլ իրականություն է: Լոսերը այս մասին գրում է. «Միֆական մտածողության տեսանկյունից ոչ մի դեպքում չի կարելի ասել, որ միֆը ֆիկցիա է և երևակայության խաղ: ...Միֆը, առավել որոշակի, մաքսիմալ ինտենսիվ և առավելագույն ձևով լարված իրականություն է: Այն հորինվածք չէ, այլ առավելապես վառ և ամենաբուն իրականություն է»:¹⁶⁷ Մնում է ավելացնել, որ միֆի կեղևի տակ ընթերցողը պետք է կարողանա հայտնաբերել այդ իրականությունը:

¹⁶⁴ Мелетинский Е. «От мифа к литературе», М., 2000г., с. 25:

¹⁶⁵ Элиаде М. «Мифы. Сновидения. Мистерии», М., 1996г., с. 22:

¹⁶⁶ Барт Р. «Избранные работы: Семиотика. Поэтика», М., 1994 г., с. 72:

¹⁶⁷ Лосев А. «Философия, мифология, культура», М., 1991г., с. 115:

Միֆակիրառության երևույթը նկատելի է նաև Հովհաննես Գրիգորյանի պարագայում: Գրիգորյանը ստեղծագործելուց զատ, լատինաամերիկյան վեպից և իսպանալեզու պոեզիայից կատարում էր թարգմանություններ: Սակայն միևնույն ժամանակ նա շարունակում էր հավատարիմ մնալ հայ պոեզիայի դասական ավանդներին, ինչի արդյունքում արտասահմանյան գրականությանը բնորոշ հատկանիշները զուգահեռվում էին ավանդական ձևերի հետ: Ըստ այդմ՝ ներկայացնելով իր ժամանակի իրականությունը՝ Գրիգորյանը ստեղծագործություններում կիրառում էր նաև միֆեր, ինչը ծառայում էր տարբեր նպատակների. ընդգծում էր հերոսի օտարումը իրականությունից, արտահայտում էր որոշակի օրինաչափությունների պարբերականությունը, վերաբերմունքը աշխարհի նկատմամբ և այլն: Ինչպես նշվեց, հաճախ պոստմոդեռնիստական ստեղծագործություններում միֆերն հանդես են գալիս իրականին սերտ կապակցված և գրեթե անտարանջատելի: Օրինակ՝ Գրիգորյանի «Վերջին հավերժահարսերը» բանաստեղծության մեջ հերոսը փնտրում է ջրահարսերի, և ընթերցողն ամենևին էլ չի կարող կասկածել նրանց գոյությանը.

Ես հարցրել եմ բոլորին առանձին-առանձին: Ոչ ոք
չգիտե, թե ինչպես են ձմեռել հավերժահարսերն այս տարի:

Նրանք, ովքեր իր տավիղները գրկած,

հիշում են, թափառում էին երկրի ու երկնքի արանքում.

Ահա թե ինչու ո՛չ երկնքում էին գրանցված և ո՛չ էլ՝ երկրում...¹⁶⁸

Ջրահարսերի իրական լինելու մասին մի շարք վկայություններ կան, որոնք պահպանվել են մինչև մեր օրերը: Օրինակ՝ թե ինչպես 1403 թվականին Արևմտյան Ֆրիսլանդիայում ափի վրա մարդիկ գտան մամռապատ ջրահարսի և կամ 1492 թվականին Քրիստոֆեր Կոլումբը հայտարարեց, որ Կուբայի ափերում ջրահարսեր կան՝ աքաղաղի փետուրներով և տղամարդանման դեմքերով:¹⁶⁹ Այնուամենայնիվ, ջրահարսերի գոյությունը մինչ օրս ապացուցված չէ և համացանցում հաճախ կարելի է հանդիպել մարդանման կերպարանքների, որոնց

¹⁶⁸ Գրիգորյան Հ. «Նոր տողից», Ե., 2013թ., էջ 245:

¹⁶⁹ Տե՛ս

http://armzoog.ru/load/hetaqrqir/hetaqrqir_nyowt_39_er/jrahars_ar_39_aspe_l_t_39_e_irakanowt_39

նույնացնում են ջրահարսերի հետ: Այսինքն՝ վավերագրականորեն ֆիքսված «իրական» հանդիպումները առայժմ միայն մնում են թղթի վրա և տեղ են գտնում հատկապես գրական ստեղծագործություններում: Սակայն ստեղծագործություններում կարող են հանդիպել միևնույն միֆի տարբեր դրսևորումներ: Օրինակ՝ Գրիգորյանի վերը նշված բանաստեղծության մեջ ջրահարսը հանդես է բերվում որպես մոլորված, կորույսյալ հոգի, քանի որ, ըստ ավանդություններից մեկի, ջրահարսերը ոչ բնական մահով մահացած աղջիկներն են, ում հոգիները անվերջ թափառում են երկրի և երկնքի միջև: Տվյալ դեպքում Գրիգորյանը օգտագործում է ջրահարսերի մասին միֆի այս տարբերակը, որպեսզի այն այլաբանորեն մատնանշի իր ժամանակի հասարակության անորոշ վիճակը, որն ասես իրոք հիշեցնում էր երկրի և երկնքի միջև մոլորված հոգիների: Սրան հակառակ Հակոբ Մովսեսի բանաստեղծություններից մեկում հանդիպում ենք ջրահարսի միֆի այլ մեկնաբանման.

Ծովահարսե՛ր, քնքու՛շ ծովահարսեր,
որ հավում եք լացի սրինգներին,-
ողբն է այստեղ միակ բաժինը ձեր,
ձեր երգի մոտ ի՞նչ են երգերը իմ:¹⁷⁰

Ակնհայտ է, որ Հակոբ Մովսեսը նույն միֆի մեջ այլ բովանդակություն է դնում, քան Հովհաննես Գրիգորյանը: Իր բանաստեղծության տողերում հեղինակը ներկայացնում է մեկ այլ միֆ, ըստ որի, ջրահարսերն իրենց երգեցիկ ձայնով գրավում են ծովագնացների և անգամ ամբողջական նավերի ողբերգական կործանման պատճառ դառնում: Կիրառելով ջրահարսի միֆի այս տարբերակը Հակոբ Մովսեսը ասես ձգտում է այլաբանորեն ուշադրություն հրավիրել իր ժամանակի ողբերգական կացության վրա, ուր իրեն հասած միակ բաժինը ողբն է:

Կարևոր է ասել, որ ջրահարսն ինքնին ամբողջական միֆ չէ, այլ միֆի տարր՝ արտահայտված մեկ բառով, որ սովորաբար անվանում են միֆոլոգեմ: Ժամանակակից գրականության մեջ «միֆոլոգեմ» եզրույթը ուղղված է մատնանշելու միֆական տարրերի կիրառությունը արդի ստեղծագործության սահմաններում: Գրականագիտական բառարանում տրվում է հետևյալ բացատրությունը. «Միֆոլոգեմը միֆի բեկորն է,

¹⁷⁰ Մովսես Հ. «Գիրք ծաղկման», Ե., 1992թ., էջ 154:

արքետիպը, որը կորցրել է իր հիմնական բնութագիրն ու գործառույթը և ներքաշվել է բանահյուսական տեքստ, որում ընկալվում է որպես հորինվածք, պատկեր և կամ էլ սյուժետային տարր, որն, իր հերթին, արդեն դարձել է ավանդական»:¹⁷¹ Ընդ որում՝ հարկ է տարբերել միֆոլոգեմ և արքետիպ հասկացությունները, քանի որ վերջինս, ի սկզբանե լինելով վերլուծական հոգեբանության եզրույթ, ներկայացվում է որպես անգիտակցորեն գործածված միֆի տարր, ինչը ակամայից հակադրվում է միֆոլոգեմի՝ որպես միֆի գիտակցական գործածության դրսևորմանը: Գրական տեքստում, այսպիսով, գիտակցորեն կամ անգիտակցաբար հիմնականում հանդես են գալիս ոչ թե ամբողջական միֆերը, այլև դրա «բեկորները», ինչը առավել ցայտուն դրսևորվում է հատկապես պոեզիայում: Նույնկերպ և Հակոբ Մովսեսի բանաստեղծական աշխարհը ողողված է միֆական միֆոլոգեմ-խորհրդանիշներով, որոնք լրացնելով մարդկային կյանքի բոլոր բացթողումները, ծառայում են նույն այդ ժամանակակից մարդու փեռեկված ես-ի վերականգնման ու ներդաշնակման գործին: Արքմենիկ Նիկողոսյանը այս հարցի շուրջ գրում է. «Հակոբ Մովսեսի պոեզիան խորհրդանիշների պոեզիա է, հանգամանք, որ առթում է որոշ դժվարություններ թե՛ ընկալման, թե՛ մեկնաբանման տիրույթներում: Մանավանդ, որ շատ խորհրդանիշներ, եթե կարելի է այդպես ասել՝ կենսագրություն ունեն (սկիզբ-գարգացում-կայացում-ավարտաբանություն), այսինքն՝ գոյավորվում են ոչ թե մեկ-երկու պատկերով կամ որևէ բանաստեղծությամբ, այլ որոշակի ընթացիկում՝ ապահովելով ներքին շարժում»:¹⁷² Ըստ այդմ՝ միևնույն միֆոլոգեմները կարող են հանդես բերվել տարբեր ստեղծագործություններում և խոսքը վերաբերում է ոչ միայն Հակոբ Մովսեսի ստեղծագործությանը, այլև լայն առումով ժամանակակից բանաստեղծներից շատերին, ինչի դրսևորումներն էին ներկայացված նախորդ օրինակներում, երբ տարբեր հեղինակների մոտ առկա էր ջրահարսի կերպարը:

Միֆական և անիրական տարրեր հանդիպում են նաև այլ պոետների բանաստեղծություններում: Ըստ այդմ՝ կարող ենք փաստել, որ

¹⁷¹ «Литературоведческая энциклопедия» под ред. Ю. Ковалев, Т. 2, Л. 2007г., с. 54:

¹⁷² Նիկողոսյան Ա. «Լռություն, որ ձայն է բառի» // Գր. թերթ, 2006թ., թ. 3, էջ 6:

նոր ժամանակներում մի շարք բանաստեղծներ դիմեցին պոստմոդեռնիստական միֆակիրառության, քանի որ ստեղծագործողին հնարավորություն էր ընձեռնվում արտահայտելու մտքերն ոչ թե բացահայտ ձևով, այլ այլաբանորեն՝ դրդելով ընթերցողին անվերջ մտորումների: Բերենք օրինակ Վիոլետ Գրիգորյանի ստեղծագործություններից.

Երբ ավոդ թե քսես անգամ այս աղբարկղին,
կհայտնվի կամակատար ջինը,
իսկ թե ավտոբուսդ ուշանա,

հրեղեն նժույգի կվերածվի աղբարկղը պեղող առնետը,

երբ ես սատանայից տարբերվում եմ նրանով, որ հրեշտակ եմ,
և հրեշտակից էլ տարբերվում եմ նրանով, որ հրեշտակապետ եմ...¹⁷³

Հեղինակին կարծես հաջողվում է վստահություն ներշնչել ընթերցողին, և նա իր պատկերամտածողության շնորհիվ կերտում է լիովին այլ աշխարհ, ուր «իրական կյանքում» իր հերոսի կողքին ազատորեն գոյություն ունեն նաև ջինը, սատանան և հրեշտակները: Անդրադառնալով Վիոլետ Գրիգորյանի ստեղծագործությանը՝ Սեյրան Գրիգորյանը գրում է. «Բանաստեղծական արվեստի առումով աչքի է զարնում ազատ, շրջանակներ ջարդող պատկերամտածողությունը, հավատարմությունը չափ ու հանգով չկաշկանդված ազատ բանաստեղծությանը: Այս որակները, միահյուսված ջղագրգիռ աղջկական դրամատիզմին, համարձակ լեզվախաղին, թաքուն կամ բացահայտ հեգնանքին ու աշխարհի գերպայծառ տեսողությանը, գոյացնում են մի անսովոր ամբողջական անհատականություն»:¹⁷⁴ Այդպես, օրինակ՝ մեկ այլ բանաստեղծության մեջ, չդավաճանելով միայն իրեն բնորոշ աշխարհի և կյանքի «գերպայծառ» և երբեմն անգամ տարօրինակ ընկալմանը, Վիոլետ Գրիգորյանը գրում է.

Երբևէ, անշուշտ, կգան ինձ հարս տանելու հարևան մոլորակից,
գունավոր ժապավեններով զարդարված թռչող ափսեները
ուրախ սուլոցներ կարծակեն միջմոլորակային տարածքում

¹⁷³ Գրիգորյան Վ. «Ճշմարիտ, ճշմարիտ եմ ասում», Ե., 1991թ., էջ 3-4:

¹⁷⁴ Գրիգորյան Ս. «Վիոլետ կամ ըմբոստի ճշմարտությունը» // Գարուն, 1995թ., թ. 3, էջ 14:

և ապա կիջնեն մեր կտուրին:¹⁷⁵

Կարևոր է ասել, որ Վիոլետ Գրիգորյանի դեպքում միֆակիրառությունը օգնում է սեփական կերպարի ստեղծմանը և միֆական տարրերի և կերպարների միջոցով հեղինակն ասես կերտում է ինքն իրեն: Երբեմն, սակայն, պոստմոդերնիստական ստեղծագործություններում հանդես են գալիս ոչ թե կերպար-միֆոլոգեմներ, ինչպիսիք են, օրինակ՝ վերը թվարկած ջրահարսերը, ջիները և կամ այլմոլորակայինները, այլև ներկայացվում են առասպելաբանական կոնկրետ կերպարներ և հաճախ անգամ հենց ինքը հերոսը օժտվում է միֆական հերոսին բնորոշ հատկանիշներով: Օրինակ՝ Հրայր Սարուխանը «Սիզիփոսն ու Պենելոպեն» բանաստեղծության թեման ընտրում է հունական առասպելաբանությունից: Անցյալի միֆական կերպարը ներմուծելով նոր ժամանակի իրականություն՝ Սարուխանը միֆական պատմության միջոցով մատնանշում է իր ժամանակի արդիական խնդիրները՝ տվյալ դեպքում աշխատանքի անիմաստությունն ու հոյսերի փլուզումը: Հեղինակը գրում է.

Օ՛, դարեր էր ճգնել և գլորվող քարը
Գագաթին էր կարծես, ևս մի ճիգ,
Սակայն իրականում...անգագաթ էր սարը,
Եվ առասպելն, ավաղ, դարձավ ի չիք,
Երբ հակառակ կողմի անհայտ զառիթափով
Ամենահայտ քարը գահավիժեց թափով...¹⁷⁶

Այսպիսով, չնայած նրան, որ կյանքի զարգացմանը զուգընթաց աշխարհի միֆական ընկալումը մնաց անցյալում, այնուամենայնիվ այն ժամանակների խորհրդավոր կերպարները, իրենց մեջ խտացված իմաստների շնորհիվ, ապրում են մինչ օրս և ապրում են արվեստի և գրականության ստեղծագործություններում: Ըստ այդմ՝ պոստմոդերնիստական գրականության մեջ հաճախ են հանդիպում օրինակներ, երբ միֆական կերպարները ներկայացվում են որպես մեր ժամանակի գլխավոր հերոսներ: Սակայն ի տարբերություն համաշխարհային գրականության՝ հայ գրականության մեջ հաճախ

¹⁷⁵ Գրիգորյան Վ., նույն տեղում, էջ 24:

¹⁷⁶ Սարուխան Հ. «Ի տրիտուր», Ե., 2005թ., էջ 31:

հեղինակները դիմում են հայ դիցաբանությանը և հաշվի առնելով նաև ժամանակի թելադրած վախճանաբանական տրամադրությունները՝ առավել մեծ չափով նախապատվությունը տրվում է Փոքր Մհերի կերպարին: Դա նկատելի է գրական բոլոր սեռերում և ունի գրեթե ընդհանրական բնույթ և, թվում է, անվերջ անդրադարձներ: Տարբեր հեղինակների ստեղծագործություններում Մհերը հանդես է գալիս տարբեր գործառույթներով՝ պարզ հիշատակումից մինչև փիլիսոփայական խոր ենթատեքստ ունեցող դերով: Օրինակ՝ Հուսիկ Արան գրում է.

Ազոավաքարի դուռը բացվեց,
Մհերը դուրս եկավ լույս ու արևին,
որ վերստին արդարություն հաստատի աշխարհի վրա.
և հողը ամուր է պահում իր հեծյալին:¹⁷⁷

Տվյալ դեպքում Մհերի կերպարը ներկայացվում է որպես լուսավոր ապագայի հաստատման խորհրդանիշ, և հեղինակն իր բոլոր հույսերը կապում է Մհերի վերադարձի հետ, քանի որ համաձայն առասպելաբանության, Մհերը կվերադառնա, որպեսզի ոչ միայն կործանի հինը, այլև կառուցի նորը: Ավարդ Բեքմեզյանը այդ մասին գրում է. «Փոքր Մհերի կերպարը տեսական գրականության մեջ շատ հաճախ համադրվում է Քրիստոսի կերպարի հետ՝ որպես վախճանաբանություն երկուսն էլ աշխարհի վերջը մարմնավորող արքետիպային կառույցներ են՝ որպես հին աշխարհի կործանման և նորի վերաշինման գաղափարական սիմվոլներ»:¹⁷⁸ Այսինքն՝ ժամանակակից բանաստեղծն իր ստեղծագործություններում դիմում է Փոքր Մհերի կերպարին որպես խավարում մնացած միակ լույսի շող, որի միջոցով էլ հնարավոր կլինե՞ր ազատվել իր ժամանակի հին և մեղքերով լի աշխարհից: Վարդան Հակոբյանը գրում է.

Մասիսներում քարայր մտած Մհեր ելավ Քիրսի լանջին...
Լույս ծագեց մեր բախտին մթնած,
Բացվեց հուսո դուռն առաջին:¹⁷⁹

¹⁷⁷ Արա Հ. «Ազատության հրապարակ», Ե., 2013թ., էջ 41:

¹⁷⁸ Բեքմեզյան Ալ. «Փոքր Մհերի վերարժևորման մի քանի դրսևորում արդի հայ արձակում» // Համատեքստ 2004., 2005թ., էջ 77:

¹⁷⁹ Հակոբյան Վ. «Մենարան», Ե., 1996թ., էջ 56:

Այստեղ ակնհայտ է, որ Վարդան Հակոբյանը Մհերի միջի միջոցով արտահայտում է Արցախի ճակատագրի փոփոխությունը, հին կապանքների քանդումը, կյանքի նորոգությունը: Առհասարակ, Վարդան Հակոբյանի պոեզիան տարաշերտ գաղափարական իրողությունների մի բարդ համաձուլվածք է, որում, սակայն, իր առանձնահատուկ տեղն ունի միջակիրառությունը: Միջականն իրականին միաձուլելու մոգական արվեստի միջոցով Հակոբյանը կառուցում է աշխարհի իր մոդելը, ուր տեղ ունեն քաղաքացիական, ազգային ու նաև՝ զգացմունքային նուրբ պոռթկումները:

Ձգտելով, այդպես ասած, «միջաստեղծել իրականությունը»՝ բանաստեղծները հաճախ իրենց ստեղծագործություններում գործածում էին նաև աստվածաշնչյան մի շարք միջեր: Այս երևույթը սկզբնապես մի կողմից դիտվում էր որպես մարքսիստական քաբիոմ-գաղափարախոսության հակադրություն, իսկ մյուս կողմից՝ հավիտենական խորհրդանիշներին դիմելու գործընթաց, որը կրկին անգամ ուղղված էր հնի կործանմանն ու նորի հաստատմանը: Ժենյա Քալանթարյանը գրում է. «Ժամանակակից հայ գրականության մեջ միջի լայնորեն ծավալվելը միտված է աշխարհայացքային խնդիրներ լուծելու: Արդի գրողների ըմբռնումներում կարևոր տեղ են զբաղեցնում քրիստոնեական միջերը՝ հատկապես ջրհեղեղը, ահեղ դատաստանը, Նոյը, Հիսուսը, Հուդան և այլն»:¹⁸⁰ Ձգտելով կառուցել նորը՝ բանաստեղծն ասես ցանկանում էր նաև մաքրագործող ջրի միջոցով ոչ միայն իրեն, այլև իր ընթերցողին և լայն առումով իր ողջ հասարակությունն ու երկիրը «մաքրել» ոչ միայն նախնական մեղքերից, այլև նույն այդ մեղքերի կրկնությունից, որոնք հիմք են հանդիսացել տիրող անելանելի կացության համար: Այս երևույթը բնորոշ է հատկապես Արտեմ Հարությունյանի ստեղծագործություններին: Հարությունյանի բանաստեղծությունը շրջադարձային փոփոխություններ է կրում թե՛ մեր ազգային կյանքում տեղի ունեցող կենսական իրադարձությունների, թե՛ ամերիկյան և անգլիական պոեզիայի հետ անմիջական շփման ազդեցությամբ, քանի որ, ինչպես հայտնի է, վերջինս թարգմանություններ է կատարել Էլիոթի, Ուիլյամսի և այլոց ստեղծագործություններից: Հարությունյանի պոեզիան

¹⁸⁰ Քալանթարյան Ժ. «Միջի գեղագիտական դերը արդի հայ գրականության մեջ» // Նորք, 2004թ., թ. 2, էջ 158:

ևս հարստացավ միֆերով, որոնց մեջ առանձնանում են հատկապես աստվածաշնչյան միֆերը, ինչի հետևանքով էլ բանաստեղծական տողերում տեղ գտան Աստծո, Հուդայի, Նոյի, Մեծ Ջրհեղեղի մասին մտորումները.

Այսօր ծնվեց տարօրինակ մի պատմություն.

երեկ ինձ այցի եկավ Նոյն ինքը, լաստանավ արարող նույն դեմքը,
ժամը 4-ն էր, ցուցից հետո ծնվող մայրամուտը
ամեն ինչ պարուրել էր մառախուղով:¹⁸¹

Համաշխարհային մեծ ջրհեղեղի և Նոյի մասին հիշատակություններ ունեն բազմաթիվ ժողովուրդներ, և գրեթե բոլոր առասպելապատումների մեջ աշխարհը գտնվում է նախանշված ճանապարհից դուրս մի քառասյին իրավիճակում, և հենց այդ քառասյնությունն է դրդում Աստծոն նախաձեռնել հնի կործանում և մաքրագործող ջրի օգնությամբ նորի հաստատում: Այդ քառասյնությամբ է բնութագրվում նաև հետանկախության շրջանը և պատահական չէ, որ հենց այդ տարիներին հեղինակներն իրենց ուշադրությունը սևեռեցին հատկապես Նոյի և ջրհեղեղի թեմային: Այս մասին իրենց կարծիքն են հայտնել նաև որոշ գրականագետներ: Օրինակ՝ Սեյրան Գրիգորյանը գրում է. «Կարելի է վստահաբար ասել, որ Նոյի ու ջրհեղեղի պատկերը Հայաստանի արդի բանաստեղծության ամենից բնութագրական փոխաբերությունն է»:¹⁸² Հավելենք նաև Քալանթարյանի մեկնաբանությունը. «Ջրհեղեղն ու Նոյի տապանը միֆական կառույց է(ստրուկտուրա), որը բովանդակավորվում է յուրաքանչյուր ժամանակին համապատասխան»:¹⁸³ Հետանկախության ժամանակին համապատասխանում էր հնի կործանումն ու նորի հաստատումը և հեղինակները օգտագործում էին յուրաքանչյուր հնարավորություն այդ հարցին անդրադառնալու, ինչու ոչ՝ նաև գոնե թղթի վրա փրկության հույսը վառ պահելու համար.

Արարատը մոտենում է, իսկ ջուրը բարձրանում
իրերից այն կողմ ոչինչ չեմ տեսնում,
բայց ես տրամադիր եմ ապրելու,

¹⁸¹ Հարությունյան Ա., նույն տեղում, էջ 39:

¹⁸² Գրիգորյան Ա., նույն տեղում, էջ 216:

¹⁸³ Քալանթարյան Ժ. «Ուրվագծեր արդի հայ գրականության», Ե., 2006թ., էջ 168:

ես պետք է հասնեմ լեռան մյուս կողմը,
որից այն կողմ՝ էլ ոչ մի լեռ:

Նո՛յ, ես հրում եմ քո տապանը դարաբաղյան ամուր
իմ ուսերով դեպի բաց ջրեր, դեպի Ջրհեղեղը Նոր Սիրո...¹⁸⁴

Հեղինակների ուշադրությանը արժանացան նաև հրեշտակների ու սատանայի մասին միջերը, համապատասխանաբար որպես հույսի և կործանման խորհրդանիշներ: Հրեշտակ բառը թարգմանաբար նշանակում է պատգամաբեր և ըստ եկեղեցու սուրբ հայրերի՝ հրեշտակները, իբրև լուսեղեն էակներ ստեղծվել են արարչագործության առաջին օրը՝ լույսի հետ միասին: Աստծո հրամանով նրանք կոչված են սպասավորելու մարդ արարածին և Աստծո պատգամներն ու տնօրինությունները փոխանցելու: Հետևաբար՝ երկնաբնակ լինելով հանդերձ, հրեշտակները իրենց մասնակցությունն են բերում նաև երկրավոր կյանքի ընթացքին: Գրականության մեջ հրեշտակները հայտնվեցին դեռևս ռոմանտիզմի դարաշրջանում, և այդ աստվածային արարածներին ժառանգեց նաև պոստմոդեռնիզմի գրականությունը. այն տարբերությամբ, որ հրեշտակները պատկերվեցին որպես իրական թվացող կերպարներ: Ինչպես նշվեց, հետանկախացման հայ գրականության մեջ հրեշտակների մուտքը կապվեց հույսի խորհրդանիշի հետ, և հեղինակները հավատում էին, որ Աստված դեռ կուղարկի իր սպասավորներին իրենց փրկելու համար: Աշոտ Գաբրիելյանը գրում է.

Դրախտում աշուն է.

Մերկացող ճյուղերը սպասում են սերմնագռավներին.

Հրեշտակները երամ – երամ վերադառնում են Երկիր...¹⁸⁵

Համեմատաբար առավել իրատես պոետներ իրենց բանաստեղծություններում, խորհրդանիշների միջոցով, ձգտում էին ներկայացնել ոչ թե լուսավոր ապագայի հետ կապված հույսերը, այլև ժամանակի դառը պատկերը: Քալանթարյանը նշում է. «Կյանքի իրական պատկերներին փոխարինելու է գալիս խորհրդանիշը, այլաբանությունը, միջոց: Այս երևույթը կրկնակի պատճառակա՞նություն ունի: Մի կողմից՝ մեր կյանքի վայրիվերումները, հաճախ իսկապես արսուրդային վիճակը,

¹⁸⁴ Հարությունյան Ա., նույն տեղում, էջ 42:

¹⁸⁵ Գաբրիելյան Ա. «Գրականի բանաստեղծություններ», Ե., 2012, էջ 89:

հեռանկարի տարտամոթյունն ու անորոշությունը պայմանավորում են սյուրռեալիզմի ու էքզիստենցիալիզմի արմատավորումը, նրա ամբողջական կամ մասնակի դրսևորումը: Մյուս կողմից էլ՝ երևույթը համընդհանուր, համաեվրոպական է, որտեղից էլ ազդակ է ստանում մեր գրականությունը՝ հիմք ունենալով մեր իրականությունը»:¹⁸⁶ Ըստ այդմ՝ հիմք ընդունելով մեր իրականությունը՝ որպես հերոս ընտրվեցին ոչ թե հրեշտակները, այլև սատանան՝ տվյալ դեպքում որպես չարի, ագրեսիայի և վախճանաբանության խորհրդանիշ: Աստվածաշնչում տրվում են սատանայի զանազան բնորոշումներն ու անվանումները, որոնք հայտորոշում են նրա տարբեր հատկությունները: Համաշխարհային և հայ միջնադարյան աստվածաբանական գրականության մեջ հստակորեն արձանագրված է, որ սատանան կա և գործում է այնքան ժամանակ, քանի դեռ սնվում է չարությամբ, աշխարհիկ շահագրգռություններով ապրող և առհասարակ Աստծոց օտարացած մարդու չար խորհուրդներով: Ներմուծելով սատանայի կերպարը գրականություն՝ հեղինակները, իրենց հերթին, ոչ թե բացահայտ խոսեցին երկրի վիճակի մասին, այլ որոշակիորեն քողարկված և երբեմն՝ հեզնականորեն: Օրինակ՝ Ներսես Աթաբեկյանը իր բանաստեղծություններից մեկում գրում է.

Մեզ սատանան պիտի տանի:

Եկավ արդեն, բայց մենք չենք գնում:

Շունշանորդի՛, լավ է այստեղ,

Թե ուզում ես՝ ներս համեցիր:

Քո դժոխքում շոգ է սաստիկ

Ու վերկացն է ժամը վեցին:¹⁸⁷

Հեղինակի ինքնատիպ մտածողությունից ծնված տողերում նշմարվում է որոշակիորեն յուրահատուկ խորհուրդ, որի մասին Նորայր Ղազարյանը գրում է. «Ներսես Աթաբեկյանը խուսափում է միանշանակ խորհրդից: Նա խորհուրդը բաժանում է խորհուրդների, որտեղ մասերն այլևս ամբողջի խորհրդից հեռու են և ծնում են «պարականոն» խորհուրդներ... Ներսես Աթաբեկյանը պատկերի մեջ մշտապես պահպանում է միստիկ խորհուրդը՝ չբաժանվելով միստիկ զգացումից:

¹⁸⁶ Քալանթարյան Ժ. «Անդրադարձներ», Ե., 2003թ., էջ 159:

¹⁸⁷ Աթաբեկյան Ն. «Կյանք մինչև առավոտ», Ե., 1993թ., էջ 27:

Միստիկան սիմվոլիզմից եկած, հետմոդեռնիզմին անցած հատկանիշ է, որը պարունակում է ամենամեծ խորհուրդը»:¹⁸⁸

Պոստմոդեռնիստական հերոսի և սատանայի առնչությունը տեղ գտավ նաև Դավիթ Հովհաննեսի պոեզիայում, և ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ տվյալ դեպքում սատանայի միջոցով հեղինակը այլաբանորեն ներկայացնում է իր վրեժի ցանկությունը.

Եվ ես ասացի.- Լսում եմ, սի՛ր, խավարի իշխան, Մեֆիստոֆել՛...
Մութ օրերում միշտ դու ես թովել դառնացած հոգի և ցաված սիրտ,
միշտ դու ես պատռել դիմակը սին, և արդ՝ քո թույնն է իմ մեջ հոսում,
և արդ քո մաղձն է իմ մեջ խոսում, և խոսեցնում ինձ.
– Լսի՛ր, լսիր...¹⁸⁹

Կրոնական միջերը հիմնականում ունեն այլաբանական կիրառություն և պոստմոդեռնիստական գրականության մեջ հաճախ հանդես են գալիս իբրև խորհրդանիշներ: Անկախության շրջանի ստեղծագործություններում մեծ տեղ է հատկացվում նաև դրախտի և դժոխքի թեմային: Չնայած մարդկային պատմության մեջ գոյություն ունեն շատ գաղափարախոսություններ և կրոններ, այնուամենայնիվ, դրանք ունեն մեկ ընդհանրություն՝ դրախտը՝ իբրև երջանկության և երանության խորհրդանիշ: Այն ներկայացվում է որպես հոգու հավերժական կացարան, ուր տիրում է կատարյալ երջանկություն և չկա մահ և կամ տառապանք: Բնական է, որ կյանքի դժվարություններից ազատվել փորձող հեղինակը պետք է ձգտեր գտնել իր հանգիստը հատկապես հեքիաթային դրախտում: Սուչկովը նշում է. «...Իրականության միֆականացման փոխարեն արվեստագետը առասպելը իրական է դարձնում՝ առարկայացնում: Գեղարվեստական գրականության մեջ հերոսը հայտնվում է միֆական ֆանտաստիկ տարածաժամանակային իրականության մեջ, այնինչ հեղինակը միտումնավոր, ռացիոնալիզմի տեսանկյունից է շրջապատում իր հերոսին նման իրականությամբ»:¹⁹⁰ Սակայն կրկին անգամ ապարդյուն, և

¹⁸⁸ Ղազարյան Ն. «Արդի հայ պոեզիա» // Հոգևոր հայրենիք, 2009թ., թ.10, էջ 9:

¹⁸⁹ Հովհաննես Դ. «Քրոնիկոն», Ե., 1996թ., էջ 137:

¹⁹⁰ Сучков Б. «Роман и миф» // Современная литература за рубежом, М., 1971г., с. 112:

Հովհաննես Գրիգորյանը իր «Նա» բանաստեղծության մեջ գրում է, որ իր և իր հերոսի առջև փակ են դրախտի դռները.

Երբ մուտքի վրա կարդաց.

«Կողմնակի անձանց մուտքը խստիվ արգելված է»-

ինքնագոհ շրջվեց ու հեռացավ,

վերջապես հասկանալով թե ով է ինքը:

Եվ իսկապես,

նա լիովին իրավացի կլիներ իրեն երջանիկ համարել...

և խորին գոհունակությամբ հրաժեշտ կտար

այս անցողիկ կյանքին

և ժպիտը դեմքին կկանգներ շեմին հավերժության,

եթե միայն ահեղ այդ գրությունը չփակեր նրա ճամփան՝
փակցված Դրախտի մուտքի վրա, աչքի ընկնող մի տեղ...¹⁹¹

Միֆական կերպարը ներմուծելով մեր իրականություն՝ Գրիգորյանը էլ ավելի է ընդգծում մարդու օտարումը հասարակությունից. մարդ ով չունի ոչինչ և անգամ ավելին՝ նախապես վտարված է երանելի դրախտից: Մելետինսկին այս մասին նշում է. «Միֆի դասական ընկալման հիմքում հասարակության և մարդու միջև ներդաշնակության մասին պատկերացումն է, սակայն 20-րդ դարի գրականության մեջ միֆը վերափոխվելով հակամիֆի, ուղղված է հասարակությունից անհատի օտարումն ու միայնությունն արտահայտելուն»:¹⁹²

Այսպիսով, կարող ենք փաստել, որ պոստմոդեռնիստական միֆակիրառությունը լայն տարածում գտավ ժամանակակից հայ բանաստեղծների ստեղծագործություններում, ինչի արդյունքում իրականն ու միֆականը հանդես եկան միահյուսված: Բանաստեղծները, համաշխարհային գրականության օրինակով, դիմեցին միֆապոետիկային մի քանի նպատակներով՝ մատնանշելու իրենց ժամանակի արդիական խնդիրները՝ երբեմն կյանքի աբսուրդն ու հույսերի փլուզումը, երբեմն նոր աշխարհի և նոր կյանքի հաստատման ցանկությունը, արդար աշխարհի, աշխարհի մաքրագործման երազը, ինչպես նաև ընդգծելու հերոսի օտարումը հասարակությունից և այլն: Մեզ մնում է միայն հավելել, որ՝

¹⁹¹ Գրիգորյան Հ. «Երբեք չմեռնես-ահա թե ինչ կասես քեզ», Ե., 2010թ., էջ 57:

¹⁹² <http://www.ruthenia.ru/folklore/meletinsky1.htm>

«Միֆը երբեք չի եղել, երբեք չի լինի, բայց հավերժ գոյություն կունենա:»¹⁹³

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աթաբեկյան Ն., Կյանք մինչև առավոտ, Երևան, 1993
2. Արա Հ., Ազատության հրապարակ, Երևան, 2013
3. Բեքմեզյան Ա., Փոքր Միերի վերարժևորման մի քանի դրսևորում արդի հայ արձակում // Համատեքստ 2004., 2005
4. Գաբրիելյան Ա., Գրպանի բանաստեղծություններ, Երևան, 2012
5. Գրիգորյան Հ., Երբեք չմեռնես-ահա թե ինչ կասեմ քեզ, Երևան, 2010
6. Գրիգորյան Հ., Նոր տողից, Երևան, 2013
7. Գրիգորյան Ս., Վիոլետ կամ ըմբոստի ճշմարտությունը // Գարուն, 1995, թ. 3
8. Գրիգորյան Վ., Ճշմարիտ, ճշմարիտ եմ ասում, Երևան, 1991
9. Հակոբյան Վ., Մենարան, Երևան, 1996
10. Հովհաննես Դ., Քրոնիկոն, Երևան, 1996
11. Ղազարյան Ն., Արդի հայ պոեզիա // Հոգևոր հայրենիք, 2009, թ.10
12. Մովսես Հ., Գիրք ծաղկման, Երևան, 1992
13. Նիկողոսյան Ա., Լռություն, որ ձայնն է բառի // Գր. թերթ, 2006, թ. 3
14. Սարուխան Հ., Ի տրիտուր, Երևան, 2005
15. Քալանթարյան Ժ., Անդրադարձներ, Երևան, 2003
16. Քալանթարյան Ժ., Միֆի գեղագիտական դերը արդի հայ գրականության մեջ // Նորք, 2004, թ. 2
17. Քալանթարյան Ժ., Ուրվագծեր արդի հայ գրականության, Երևան, 2006
18. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика, Москва, 1994
19. Литературоведческая энциклопедия под ред. Ю. Ковалев, Т. 2, Львов, 2007
20. Лосев А. Философия, мифология, культура, Москва, 1991
21. Мелетинский Е. От мифа к литературе, М., 2000

¹⁹³ Տե՛ս <http://tenet.narod.ru/mythdef.htm>

22. Сучков Б. Роман и миф // Современная литература за рубежом, Москва, 1971
23. Элиаде М. Мифы. Сновидения. Мистерии, Москва, 1996
24. http://armzoog.ru/load/hetaqrqir/hetaqrqir_nyowt_39_er/jrahars_ar_39_aspe_l_t_39_e_irakanowt_39_yown/20-1-0-679
25. <http://tenet.narod.ru/mythdef.htm>
26. <http://www.ruthenia.ru/folklore/meletinsky1.htm>

ДИАНА МНАЦАКАНЯН - ПРИМЕНЕНИЕ МИФА КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ПОСТМОДЕРНИЗМА В АРМЯНСКОЙ СОВРЕМЕННОЙ ПОЭЗИИ

В выше приведенной статье рассматривается применение мифа в армянской современной поэзии как характерная черта постмодернистического мировоззрения. В современной поэзии применение мифа способствует решению ряда вопросов, таких как отчуждения человека от общества, уничтожение старого и созданию нового и так далее. В итоге характерные черты всемирной литературы поралельно существуют в армянской поэзии с традиционными формами и присутствие мифических элементов в произведении еще одно выражение постмодернистического направления в армянской литературе.

DIANA MNATSAKANYAN - MYTH USE AS A MANIFESTATION OF POSTMODERNISM IN THE MODERN ARMENIAN POETRY

In the following article is observed myth use of the modern Armenian poetry, which is typical element of postmodern life-perception. Myth use in modern Armenian poetry conduce to solve some problems, such as estrangement between human and the society, destruction of the old and creation of the new, some patterns periodicity and each others. As a result characters of worldwide literature unite with Armenian poetry's traditional forms and the myth use in the poems is one of the expression of postmodern direction in the Armenian literature.

МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ – ГАРАНТ БЕЗОПАСНОСТИ ОБЩЕСТВА

СВЕТЛАНА НАЛБАНДЯН

Ключевые слова: медиамир, медиаобразование, обучение, чтение, информационная культура

Современный мир трудно представить себе без средств массовой информации (СМИ), ставшими одним из основных ресурсов информационного пространства. Медиамир сегодня у руля. Его роль многогранна во всех сферах жизни, включая сотрудничество в области образования и науки. Не случайно понятие *медиаграмотность* было сформулировано в американском образовательном сообществе как одно из ключевых для дисциплин, соприкасающихся с массовыми коммуникациями.

Патрисия Ауфдерхайде, профессор Вашингтонского университета, дала следующее определение: «Медиаграмотность – движение, ... призванное помочь людям понимать, создавать и оценивать культурную значимость аудиовизуальных и печатных текстов. Медиаграмотный индивидуум, которым должен иметь возможность стать каждый человек, способен анализировать, оценивать и создавать печатные и электронные медиа-тексты». [1, Aufderheide, P., Firestone, C. 1993:1]

Как известно, в ведущих странах мира (США, Великобритания, Австралия, Франция, Канада и др.) существует уже сложившаяся система медиаобразования в высших учебных заведениях, что для нас, представителей маленького христианского государства Армении, оказавшегося в центре внимания мировой общественности в связи с событиями в Нагорном Карабахе, представляют особый интерес механизмы работы этого универсального средства обучения и воспитания нашей молодежи.

Виртуальный мир в молодежной среде сначала был предметом праздного интереса, затем – развлечением, потом – сферой общения, далее – источником информации и, наконец, становится площадкой для

выражения своего жизненного кредо, гражданских позиций, участником виртуальных баталий по волнующим их социально-политическим проблемам. Даже традиционные СМИ стали уступать им, назовем их «репортерами», в оперативности и достоверности информации. Например, во время войны в Нагорном Карабахе (апрель 2016г.) многие пользователи Интернета регулярно наблюдали не только за сообщениями СМИ, но и за блогами очевидцев событий, их родственников или тех, кто получал оперативную информацию «оттуда» онлайн. Даже известны случаи, когда «репортеры» вели прямые репортажи с места боев в Карабахе. И их гражданская позиция была намного действеннее, нежели освещение событий официальными источниками, представляющими интересы определенных партий, классов.

В связи со сложившейся политической ситуацией в кавказском регионе, на повестке дня стоит воспитания гражданской позиции у армянской молодежи, грамотного и сознательного отношения к происходящему вокруг. Ведь дух нации – это настоящее и будущее нашей родины, это та область, которую нельзя игнорировать или пускать на самотек. Именно поэтому большая ответственность ложится на всех гуманитариев, в большей степени преподавателей, работающих в вузах республики, ибо именно мы обучаем студентов чтению, анализу прочитанного, критическому мышлению и как результат, креативному подходу, отличающемуся от шаблонов и давно избитых, уже «мертвых» форм.

Чтение как основной способ приобретения информации продолжает оставаться одним из регулирующих методов повышения культурной компетентности человека, гражданина, личности. В армянском доме любовь к чтению всегда приравнивалась к образованности. Но доля знаний, получаемых в школе и тем более в вузе, все больше и больше сокращается по сравнению с вкладом *медиаисточников*, хотя назвать полученную информацию научным знанием в большинстве случаев нельзя.

Соответственно происходит перераспределение текстового материала, расставление акцентов в пользу газетных или журнальных статей, фото- и видеорепортажей СМИ. Без чтения СМИ в печатном или электронном варианте и их аналитического анализа немислима

интеграция личности в окружающий нас глобальный информационный мир, раздираемый противоречиями.

Одно из таких противоречий - резкое падение интереса к чтению как таковому. Темпы и цели жизни в современных реалиях регулируют процесс предпочтений, то есть «бытие определяет сознание». К примеру, представление об известных героях или романах Л.Толстого или Ф.Достоевского складывается скорее из отзывов о книге. Им достаточно сжатой информации в виде короткой статьи, газетного заголовка (остальное додумывается), оперативных сообщений.

Диссонанс между потребностью в получении информации (онлайн), особенно необходимой в экстремальных ситуациях, с одной стороны, и низким уровнем читательской компетентности, с другой, могут привести страну к нежелательному результату - порождению невежественной и безынициативной молодежи, что недопустимо, когда речь идет об одной из первородных наций мира, сумевшей сохранить себя, свой язык, свою культуру, религию в самых серьезных перипетиях истории. История гласит: «Там, где появлялся хоть один армянин, строилась школа и церковь». Поэтому сохранить и приумножить то, что есть - наша задача, выполняемая в условиях мира.

Поэтому установление демократичных, толерантных, на худой конец - безопасных отношений со своими ближайшими соседями, представляется нам вопросом особой важности, а *медиапространство* в этом смысле видится местом, где можно развернуться. Перекрестные диалоги, дискуссии людей любых конфессий, религий, партий, взглядов, на бумаге могут выдержать все и стать местом баталий, моментом истины. Здесь можно выпустить все пары, выйти на новые рубежи взаимоотношений. Но для всего этого необходимо иметь образование, обучать людей не просто искусству диалога на том или ином языке, а культуре спора. Мало знать и понимать факты, видеть их истинное предназначение, надо уметь ими пользоваться, владеть искусством слова в совершенстве. И это работа наша, преподавателей языков, в данном случае русского. Молодежь живет мире создаваемых образов, который воспринимает реальнее, порой подменяя одно понятие другим. В связи с этим *медиаобразование* рассматривается нами как единственное условие

становления гражданского демократического общества в Армении с высоким уровнем образования и компетентности.

Несомненно, есть моменты и негативного воздействия СМИ на молодежь, которая более лябильна, с неутвердившимися принципами и, как губка, впитывающая всю идущую извне информацию, аккумулируя ее в себе. То, что СМИ сегодня имеет много «темных пятен», уже никто не оспаривает. Это подтверждается и существующими исследованиями, и в целом ситуацией в стране. Волна насилия, захлестнувшая мировое общество, рост немотивированной агрессии, разрушение традиционных общечеловеческих ценностей, отсутствие у молодежи нравственных ориентиров, духовных лидеров, снижение порога чувствительности - все это не в последнюю очередь обусловлено прямым или опосредованным воздействием средств массовой коммуникации. Людей уже не впечатляют изувеченные тела мирных жителей сел и солдат. Смерть воспринимается как рутина. «Отдельные столкновения» - формальные слова, за которыми читатель не видит страданий, не видит крови, слёз матерей. Причем ни той, ни другой стороны. И это очень удобно. Потому что совесть не болит, можно давать лживые комментарии для СМИ и на полученные за это деньги поехать отдохнуть, можно с серьезным видом изображать себя «взвешенного» политического обозревателя и рассуждать о том, что «обе стороны должны прекратить огонь» и «неважно, кто первый начал».

Прекратить или ограничить влияние СМИ на современную молодежь практически невозможно, это, как снежный ком, который разрастается в размере в зависимости от потока и скорости информации. Значит, выход один: СМИ должны стать нашими союзниками, а не соперниками; не игнорировать, а напротив, привлекать в своей работе все большее число медиаинформации, статей, репортажей; устраивать дискуссии, презентации, телемосты и т.д. Эта работа должна способствовать как развитию речи с выходом в свободный мир, так и устранению негативного влияния сообщений, результатом которой становится формирование искаженной картины мира, разрушение нравственных устоев и национального самосознания, происходит так называемая «западнизация» образа жизни и стиля мышления.

Ложная информация, переполняющая сети, дезориентирует, вызывает недоверие ко всем последующим публикациям, психологически

воздействуя на волю и сознание молодых. Очевидно, что СМИ утрачивают свои некогда важнейшие функции нравственного воспитания человека, формирования гражданской позиции и просвещения. Люди научились больше доверять увиденному, нежели услышанному или прочитанному. Непроизвольно они попадают в жернова всеохватывающей и быстродействующей машины, которой является коммуникационную сеть, становясь ее жертвами или лидерами.

Как же отличить истину от ее аналогов, необходимость от вынужденного компромисса, друга от соперника? Как разобраться в этой паутине, этом нескончаемом потоке информации и сохранить свою позицию? Как воспитать молодежь, способную сосуществовать в новой информационной среде, противодействовать ей или, наоборот, становиться ее глашатаем, координировать свои действия с общенациональными интересами, уметь делать лучший выбор и становиться успешной личностью? Реальность требует ясности ума и политической и социальной осведомленности, объективной оценки происходящего, нетерпимости к любым проявлениям насилия и произвола как с одной, так и с другой стороны.

Решение этих и многих других вопросов можно найти, имея *медиаобразование*, которое произвольно распространяет свое влияние на все гуманитарные науки. Уникальность его заключается в том, что оно классически приспособляется к потребностям информационного общества, учит переживать различные бумы, в том числе и социальные, помогает устранять проблемы коммуникационной «отсталости», становится одним из ведущих факторов позитивных перемен в обществе и представлений о жизни и ее ценностях. Но, естественно, есть и трудности, которые во многом обусловлены авторитарностью системы управления государством. Для тоталитарных режимов медиаобразование населения не является приоритетным. Более того, для власти неприемлемы фундаментальные идеи медиаобразования – открытого общества, доступа к информации, равенства прав граждан на получение достоверной информации и т.д. В стране, где большая часть средств массовой информации в том или ином виде принадлежит государству или лицам, представляющим нынешний режим, партию, сложно говорить о быстром успехе.

Итак, для изменения ситуации к лучшему в качестве конкретных первоочередных шагов необходима организация межведомственных усилий по внедрению основ информационной культуры на всех гуманитарных кафедрах вузов Армении, поскольку вузовская молодежь – это основной костяк цивилизованной Армении. Мыслящая аудитория требует доказательств вместо веры, видит логические ошибки средств массовой информации, не поддается красочным описаниям ужасных и беспощадных сущностей с навешенными на них ярлыками, самостоятельно ищет информацию, сопоставляет ее с фактами, приводимыми средствами массовой информации, и делает должные выводы.

По мнению профессора А.П. Короченского, «неспособность соответствовать в полной мере стремительным переменам является одной из причин нынешнего острого кризиса образовательной системы». [2, А.П. Короченский 2005:83]

Можно предложить 2 варианта внедрения *медиаобразования*. Во первых, введение отдельного курса по медиаобразованию в учебные программы в вузе, во-вторых, интеграция медиаобразовательных технологий в уже существующую базовую систему учебно-воспитательного процесса, в частности, благодаря выполнению междисциплинарных исследований по информационным, коммуникационным и образовательным наукам и т.д. [3, Г.В. Онкович 2010:89-92]. Можно предложить и дистанционное образование под руководством преподавателя или самостоятельно, что сегодня пользуется большой популярностью. Хотя, как преподаватель с большим опытом работы, не считаю эту форму обучения универсальной, ибо тот контакт, который подпитывается энергетически, не может сравниться ни с каким другим.

В связи с вышесказанным, ярко вырисовывается личность самого преподавателя, чья культура и мастерство, медиаграмотность, кругозор, эрудиция и профессионализм во всех смыслах этого слова должны быть вне сомнения.

Его роль заключается в поддержании образовательного и социального статуса выпускника вуза, соответствующего гражданской позиции и национальным интересам страны, в первую очередь.

Преподаватель играет роль «санитара», «чистильщика» медиасреды и реальности. Мало того, участники *медиапространства* пользуются «своим языком», далеким от литературного или газетного стилей речи, порой засоренным жаргонизмами, нашпигованного модными терминами из разных языком или знаками, популярными в СМИ. Им кажется, что чем вульгарнее они общаются, тем доступнее их позиция. Нет необходимости изучения азов русской словесности или знания литературных образов пера А.Пушкина или Л.Толстого. Нынешнее поколение прельщают сформировавшиеся под воздействием триллеров сенсационные новости с места боевых действий, международные скандалы или откровенные разговоры об интиме. «Хлеба и зрелищ!», - вот чего требует обыватель.

Поэтому вопрос о медиаобразовании и образовании в целом начинается и заканчивается с преподавателей, работающих с молодежью, их профессионализма и гражданской позиции. Мало вводить предмет, надо готовить кадры. Обучать не только молодежь, но и самих преподавателей информационной культуре так же, как это было с информатикой. Это дело первостепенной важности, тем более на данном этапе развития армянского общества, где важны как смена приоритетов, так и сохранение национальной самобытности. И если мы хотим видеть будущее Армении успешным, то уже сегодня должны подходить к этому вопросу со всей ответственностью. Необходимо обеспечить студентов знаниями о социальных, экономических и политических контекстах, предусматривая критическую позицию студентов и преподавателей, которые могут сопротивляться откровенным расовым, классовым, гендерным предвзятостям и манипуляции в воспринимаемых медиатекстах». [4, Semali2000:148]

Для реализации поставленных задач нужно четко обозначить социально значимые нравственные ценностные ориентиры, и лучшей площадкой для этого, как было сказано выше, являются гуманитарные предметы, изучаемые в каждом вузе страны. В нашем случае, это уроки русского языка и речи. Успешность пилотной программы поддержки и развития медиаобразования в вузе зависит от эффективности конкретизации и реализации ее положений на всех уровнях и этапах обучения и с учетом особенностей их социокультурного развития.

Данная работа предусматривает необходимость

- определения сфер распространения медиатекстов;
- определения его места и роли в учебном процессе;
- отбора и создания медиатекстов, являющихся предметом пристального обсуждения регионального и мирового информационного пространства;
- разработки механизмов и форм презентации медиаматериала;
- контроля за исполнением.

Медиатексты должны благоприятствовать освоению лучшего опыта проведения медиауроков наших европейских и американских коллег, а также приобретению собственных знаний, служащих ориентиром в медиапространстве.

Нам необходимо использовать все возможные ресурсы, задействованные на международном и региональном уровнях, опираясь на опыт мировых держав в целях установления мира, доверия и сотрудничества в нашем регионе, создания совместных образовательных проектов, поддерживающих и обеспечивающих стабильность.

Ведь возможности масс медиа велики в обоих направлениях – как во благо, так и во вред. В современных условиях существует реальная опасность манипулирования сознанием и поведением человека. [5, В.Егозина, Н.Овчинников2003:15]И во избежание тяжелых моральных, психологических и материальных последствий, необходимо создание своей стройной, выверенной системы медиаобразования, начиная со старшей школы и заканчивая постдипломным образованием.

Молодой человек должен быть защищен. Защищен информационно и психологически. Знаменитая фраза «Информирован - вооружен» на сегодняшний день дает осечки, ибо молодые люди не поспевают за информационным потоком. Надо уметь правильно реагировать на любые нападки со стороны разжигателей межнациональной розни, которые при малейшем дождичке, растут как грибы. Под информационно-психологической безопасностью понимается состояние защищенности граждан, отдельных групп и социальных слоев и населения в целом от негативных информационно-психологических воздействий .[6, А.В.Брушлинский, В.Е. Лепский 1996:100]

Редко кто может похвастаться своей информационной безопасностью, «живя» в двух измерениях -медиапространстве и реальной жизни. Государство не несет ответственности за тот мир, которым ты себя окружаешь. Такова реальность. Но тем не менее никто не отменял твоей роли в истории происходящих событий. Герои рождаются в экстремальных ситуациях.

В настоящее время мы имеем исторический шанс для выхода на новый уровень осмысления опыта, накопленного нашими и иностранными коллегами в медиаобразовании в вузах. И если мой маленький труд, который можно сравнить с одним зернышком, поможет вырасти дереву, служащему безопасности моего народа и моей родины, я готова быть его садовником.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Aufderheide, P., Firestone, C. Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy. Queenstown, MD: TheAspenInstitute, 1993. -P.1.
2. А.П. Короченский, Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов .2005, с.83.
3. Онкович Г. В. Медіаосвіта в Україні: сучасний стан і перспективирозвитку // Новітехнологіїнавчання. – № 62. М-ли другого Міжнародногосемінару «Навчально-виховнесередовище та моральність у ХХІ столітті» / Ін-т інноваційнихтехнологій і змістуосвіти МОН України, Академіяміжнародногоспівробітництва з креативноїпедагогіки. – Київ – Вінниця, 2010. – С.89–92.
4. Semali L. M. Literacy in Multimedia America. New York-London: Falmer Press.2000. P. 148.
5. В.Егозина, Н.Овчинников Смотреть нельзя запретить // Основы безопасности жизнедеятельности. 2003. № 54. С.15
6. Проблемы информационно-психологической безопасности / Под ред.
7. А. В. Брушлинского и В.Е. Лепского. М.: Институт психологии РАН, 1996., 100 с.

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ - ՄԵԴԻԱ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ

«Ը բարձրագույն կրթության հաստատություններում մեդիա կրթության համակարգը հանդիսանում է

- երկրի բարձրագույն կրթության հաստատություններում հայ երիտասարդներին քաղաքացիական տեսակետ սովորեցնելու և կրթելու համընդհանուր միջոց,
- միակ պայմանը, որը ձևավորում է կրթության և իրազեկության բարձր մակարդակով քաղաքացիական-դեմոկրատական հասարակություն ձևավորման միակ պայմանը, հանդիսանում է երկրի ապահովության երաշխավորը:

SVETLANA NALBANDYAN - MEDIA EDUCATION AS A GUARANTEE OF THE SOCIETY'S SECURITY

The system of media education in higher education institutions of RA is

- universal remedy of training and education of civic stand of the Armenian youth in higher education institutions of the country;
- the only condition of formation of civil democratic society with the high level of education and competence, so, the guarantor of safety of the country.

**АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ
МНОГОЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

РОЗА НЕМИШАЛЯН

Ключевые слова: язык, образование, ценности, мышление

Современный человек находится в ситуации постмодерна, которая характеризуется доминированием интеллектуальных технологий. Главными структурными элементами индустриального общества были труд и капитал, основой постиндустриального общества является информация и знание. Знание всегда служило инструментом для преобразования реальности, для доминирования над ней. Т. Адорно и М. Хоркхаймер в «Диалектике Просвещения» показывают, насколько тотально просвещение. «С давних пор Просвещение в самом широком смысле прогрессивного мышления преследовало цель избавить людей от страха и сделать их господами. Но наконец-то просвещенная планета воссияла под знаком триумфирующего зла. Программой Просвещения было расколдовывание мира»¹⁹⁴. Представители франкфуртской школы считают, что познав природу, «поместив» ее в рамки науки, мы сделали ее всего лишь подвластной объективностью. Усиливая свою власть, люди отчуждаются от всего того, на что их власть распространяется. Первым инструментом освоения реальности является язык.

Человек говорящий (*homo verbo agens*) осваивает бытие в понятиях, терминах, концепциях языка, язык это экзистенциальная сущность человека. Язык (Логос), наряду с искусством и философией, рассматривается как наиболее фундаментальная и важная система мировосприятия и миропонимания, отражающая способ «кодирования» сущностных смыслов, самосознания человека, общества и памяти культуры. Телеологические системы, способствующие социализации

¹⁹⁴ Хоркхаймер М., Адорно Т. В. Диалектика просвещения. Философские фрагменты. М., С-Пб., Медиум, Ювента, 1997, с. 17.

человека (образование, наука), а также системы, нормативно кодирующие жизнедеятельность человека (мораль, право, идеология) могут рассматриваться, прежде всего, как языковые, исходя из их характера кодовых систем. Посредством языка говорящий субъект сам ориентируется в мире своих ценностей, ориентирует других субъектов, оказывая регулирующее влияние на их последующие состояния и действия, формирует свою «нарративную идентичность». Если в традиционном обществе все это осуществлялось на родном языке, особенно нарратив идентичности, то в современном многоязыковом мире человек может одинаково пользоваться несколькими языками, не дифференцируя их.

Языки, в свою очередь, формируя картину мира и общественно значимые смыслы познающего субъекта, обладают безусловной социальной властью над ним.

Важнейшей исследовательской задачей аксиологически ориентированной лингвистики является определение методологии и технологии в изучении содержания внутреннего мира многоязыковой (дискурсивной) личности, ценностных ориентаций личности и общества по данным языкам, точнее – человека говорящего, создающего дискурсивный мир в соотношении с Миром, Другими и нарратив своей идентичности в этом мире.

В мире интенсивных преобразований, где важнейшая роль в формировании представлений и знаний принадлежит многоязыковой информационной сфере, особо остро стоит проблема уникальности существования индивида и национального мира, хрупкость персональной сферы, а также проблема зависимости формирования мнения от средств и каналов информации. Важным является также положение о том, что в речи имеет место не само формулирование ценности как таковой, но выражение убежденностей или верований говорящего на основе его ценностно-мотивационного отношения, в каком бы дискурсивном пространстве оно не реализовывалось.

Глобальное мышление современного информационного общества формируется в условиях многоязыкового образования и языкового плюрализма. В нашей стране также образование многоязычно. Это связано как с историческими детерминантами, так и с объективными

глобальными процессами. На протяжении почти всего 20-ого века мы находились в условиях научного и культурного доминирования советского мировоззрения, которое сформировалось на основе русской культуры с новыми элементами космоцентризма, связанными с многонациональностью страны. Научным языком был русский язык. В современном научном мире превалирует английский язык, имеющий британские научные традиции. Основы современной экспериментальной науки и естествознания были заложены именно в Англии в 17-ом веке. Сэр Френсис Бэкон утверждал, что «Знание - сила» (*Scientia est potentia*)¹⁹⁵, что знание, передаваемое из поколения в поколение в языковой форме, должно быть объективным, мы должны очистить наше сознание от «идолов». Но разве возможно полностью объективировать процесс познания, очистить его от субъективных предпочтений и оценок?

Познавая бытие, человек решает, какие его элементы важны, а какие не имеют значения. В результате этого у человека формируется ценностное отношение к миру и к месту, которое он занимает в этом мире. Ценностное отношение к миру формируется у человека в процессе осваивания окружающего мира и приобретения профессиональных знаний и навыков. Ценность не является предметом сама по себе, а представляет собой отношение к предмету, событию или процессу. Американские культурологи К. Клакхон и Ф. Стродбек дали следующее определение: «Ценности это сложные, определенным образом сгруппированные принципы, придающие стройность и направленность разнообразным мотивам человеческого мышления и деятельности в ходе решения общих человеческих проблем»¹⁹⁶.

Наши представления и знания о жизни и смерти, о том, что необходимо постоянно осуществлять выбор, оценивать наши достижения и неудачи, сравнивать возможные проекты будущего, оценивать наши действия и усилия - все эти компоненты являются неотъемлемой частью образования. Мишель Фуко называл этот постоянный процесс аксиологического формирования и преобразования знания «оценочной

¹⁹⁵ Bacon. In Praise of Knowledge. Miscellaneous Tracts Upon Human Philosophy. The Works of Francis Bacon. Ed. Basil Montagu, London, 1825.

¹⁹⁶ Цит. по Ильин В.В. Философская антропология. М., КДУ, 2006. с. 210.

археологией»¹⁹⁷. Сущность этого процесса состоит в том, что возможно понять не только то, что говорится, но и почему это говорится или умалчивается, почему это позволено или не позволено говорить.

К числу определяющих факторов ценностной ориентации человека относятся, безусловно, способ удовлетворения потребностей и характер мотиваций к деятельности. В этом аспекте ценность рассматривается с точки зрения способности человека осознать необходимость и целесообразность чего-либо, а также способы достижения необходимого и желаемого. В связи с этим решается вопрос о функциональной структуре ценностного сознания: от потребности в соразмерной человеку картине мира - к чувственно-оценочному восприятию-переживанию в рамках глубинных мотиваций и - к интеллектуальному конструированию образа-понятия (ценности).

У человека есть некая бессознательная потребность в упорядочивании реальности, в устранении хаоса, в нахождении порядка и закономерностей там, где их может быть и нет. Человеку, во все времена, было легче справиться с явлениями, которые он понимал и контролировал. Языки, давая реальности общие названия и термины, определяют, обобщают и классифицируют окружающий нас мир. Научный язык передает представления об общих механизмах строения бытия. С помощью структурных конструкций национальных языков передаются те определения и механизмы, которые относятся к аксиологической, ценностной стороне нашего бытия.

Возведение понятия «ценность» в ранг философской категории принято связывать с философией Г. Лотце. «Ценностные определения» относятся к тому, что «быть должно», т.е. к миру должного. Однако целостное учение о ценности сложилось не только как «философия ценности», но и как понимание «значащих ценностей» в качестве основного предмета самой философии в Баденской школе неокантианства. По мнению ее основателя В. Виндельбанда, философия может существовать «лишь как учение об общезначащих ценностях»¹⁹⁸. Ценности понимаются как то, что чувства людей диктуют признать

¹⁹⁷ Фуко М. Археология знания. СПб.: Гуманит. акад., 2004. с. 113.

¹⁹⁸ См. Виндельбанд В. Прелюдии. Философские статьи и речи. СПб., 1904.

стоящим над всем и к чему можно стремиться, созерцать, относиться с уважением или нет. Ценности в этой перспективе суть обобщенные цели и средства их достижения, выполняющие роль фундаментальных норм или идеальных достижений.

«Назначение ценности - вводить регламенты конструирования бытия»¹⁹⁹. Они обеспечивают интеграцию общества, помогая индивидам осуществлять социально одобряемый выбор поведения в жизненно значимых ситуациях, они помогают усовершенствовать конструкцию социума, делать его более удобным, понятным, ясным, контролируемым. Генезис слова «ценность» показывает, что в нем соединились три значения: характеристика свойств вещей (феноменов), выступающих как объект ценностного отношения; психологические качества человека, являющиеся субъектом этого отношения; отношения между людьми, их общение, благодаря которому ценности обретают общую значимость.

В ходе исторического процесса проблема ценностей приобретала выраженное социальное и нравственное значение особенно в сложные, переломные моменты, когда прежние традиции и устои теряли свою актуальность и значимость. Мироощущение «на переломе», маргинальность стали синдромами информационной эпохи. Отмечаются процессы личностного отчуждения и утраты культурной памяти, неустойчивость и агрессивность информационного поля культуры.

В современном мобильном, многоязыковом обществе проявляются новые процессы в виде кризисов национального самосознания, разрушения традиционных национальных ценностей под давлением «новых» ценностей массовой потребительской культуры, в которой нормой становится сосуществование ценностей, антиценностей, псевдоценностей, имитаций (симулякров). В этом аспекте многоязыковая образовательная среда способствует унификации ценностей. С другой стороны, в постмодернистском обществе человек объективно становится индивидуальным субъектом, своего рода «самостоятельным атомом» общества, который решает «все за себя сам», руководствуясь, прежде всего, своими интересами и личными убеждениями, которые больше играют роль современных ценностей, нежели ценности, которых связаны

¹⁹⁹ Ильин В.В. Аксиология. М., Изд-во МГУ, 2005, с. 203.

скорее с традиционным коллективным сознанием. Современное общество дает человеку моральный принцип «разрешено все, что не запрещено», в отличие от традиционного общества с принципом «запрещено все, что не разрешено».

Аксиологический подход очень важен как философско-педагогическая стратегия для использования образовательных ресурсов, нацеленных на совершенствование личности и профессионала. В центре аксиологического мышления находится концепция взаимозависимого, взаимодействующего мира, которая утверждает, что наш мир это мир целостного человека, поэтому важно научиться выделять то общее, что не только объединяет человечество, но и характеризует каждого отдельного индивида как личность. Данный подход в философии называется синергетическим. Синергетический подход акцентирует коммуникативную культуру образования, которая представляет собой систему знаний, норм, ценностей и образцов поведения, принятых как в родной культуре, так и в культурах партнеров по общению.

Изучение другого языка открывает доступ к другим системам ценностей и возможности для толкования того, что происходит в мире, способствуя межкультурному взаимопониманию и борьбе с ксенофобией. Язык, мышление и культура взаимосвязаны. Язык представляет собой не только инструмент культуры, формирующий личность человека, но является методом идентификации объектов окружающего мира и систематизации знаний и профессиональных навыков. Идентификация происходит с помощью понятий, выраженных терминами конкретного языка. Понятийная идентичность, то есть языковая идентичность, передает также систему ценностей данного языка. Индивидуальная идентичность, в свою очередь, выражает потребность человека в коллективной жизнедеятельности, которая реализуется путем отождествления индивида с какими-либо идеями, ценностями, социальными группами и культурами.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Виндельбанд В. Прелюдии. Философские статьи и речи.
2. Ильин В.В. Аксиология.

3. Ильин В.В. Философская антропология.
4. Хоркхаймер М., Адорно Т. В. Диалектика просвещения. Философские фрагменты.
5. Фуко М. Археология знания.
6. Bacon. In Praise of Knowledge. Miscellaneous Tracts Upon Human Philosophy. The Works of Francis Bacon.

ՌՈԶԱ ՆԵՄԻՇԱԼՅԱՆ - ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵՔԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿՈՂՄԸ

Հոդվածում քննարկվում է լեզվի, հասկացությունների ազդեցությունը աշխարհընկալման, արժեքային համակարգի ձևավորման վրա: Լեզուն, գիտական օրենքները փորձում են իրականությունը սահմանափակել և ներկառուցել աշխարհի գիտական պատկերի շրջանակներում: Որոշ մտածողներ (Հոկհայմեր, Ադորնո) գտնում են, որ դա նվազեցնում է իրականության բազմազանությունը, հարստությունը: Մյուս կողմից մարդը էքզիստենցիալ պահանջմունք ունի իրականությունը կարգավորված և իր պահանջմունքներին ենթարկված դարձնելու: Ժամանակակից մարդը գտնվում է համաաշխարհային տեղեկատվական հոսքերի և գլոբալիզացիոն գործընթացների ազդեցության տակ: Այս պայմաններում բազմալեզու կրթությունը մի կողմից վերացնում է զգային առանձնահատկությունները, մյուս կողմից հեշտացնում է մարդու ինքնության ձևավորման և հասարակության տարբեր ոլորտներում ինտեգրման գործընթացը:

ROZA NEMISHALYAN - VALUE ASPECTS OF MULTILINGUAL EDUCATION

The article discusses the influence of language and the concepts of the worldview on the formation of values. Language, scientific laws are trying to restrict the reality and embedding within the scientific image of the world. Some philosophers think (Hokheimer, Adorno) that it reduces the diversity and wealth of the reality. On the other hand the man has existential need to make the reality regulated and subject to his requirements. Modern man is under the influence of globalization processes and information flows. In this circumstances, on one hand multilingual education removes the national peculiarities, on the other hand eases formation of human identity and the integration of different sectors of society.

**ՄՆԵՂԱՆՈՒՆ ԲԱՂԱԴՐԻՉՈՎ ԲԺՇԿԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՓՈԽԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ԿԼԻՆԻԿԱՄԵՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵԶՐՈՒՅԹ**

ԱԼԻՆԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ բառապաշարային վակուում, սննդանունով լրացված փոխաբերություն, ներքին հիվանդություններ, ախտաբանություն, հիվանդություն, ախտորոշում

Հայտնի փաստ է, որ բժշկագիտությանը հատուկ է բազմատարր տերմինահամակարգ, որտեղ լեզվամիավորների օգնությամբ միահյուսվում են խիստ վերացական և ապացուցողական-գիտական իրողությունները: Բժշկության ասպարեզում մշտապես ի հայտ են գալիս չբացահայտված, ուսումնասիրություն պահանջող կլինիկական երևույթներ, հիվանդություններ, ախտաբանական գործընթացներ կամ բուժական հասկացություններ, որոնք հնարավորինս ճշգրիտ և մատչելի կերպով առկայացնելու նպատակով ստեղծվում և կիրառվում են խնդրո առարկայի արտաքին և ներքին հատկանիշները հստակորեն ներկայացնող կամ, առնվազն, որոշակիորեն բնորոշող բառապաշարային միավորներ: Ընդ որում, այսպիսի միավորների ձևավորման նպատակով հաճախ տերմինացվում, վերատերմինացվում և կիրառվում են համագործածական բառաշերտի միավորները՝ այսպիսով համալրելով և, ընդհանուր առմամբ, զարգացնելով տվյալ ոլորտի բառային մասնաշերտը՝ տերմինահամակարգը: Միևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ վերացարկման գծանշիչով երևույթները դժվար է լինում հաղորդել բառացի լեզվով, և այս դեպքում բժշկության ոլորտի մասնագետները դիմում են այնպիսի խոսքային միջոցների կամ նշանների կիրառությանը, որով հնարավոր կլինի համակցել գիտականորեն ապացուցելին աներևութականի հետ: Բառապաշարային այսպիսի վակուումը հատկապես բարեհաջող կերպով լրացվում է փոխաբերությամբ, որը էական դեր է ստանձնում բժշկության բնագավառում տեղեկատվություն հաղորդելու ժամանակ: Ինչպես նշում է ժամանակակից փիլիսոփա և

կենսաբժշկական էթիկայի մասնագետ Ջեյմս Չայլդրեսը՝ բժշկությանն անհրաժեշտ են լինում «փոխաբերություններով, անալոգիաներով և սիմվոլներով փրվող ընկալումները»՝ մասամբ ելնելով նաև այն հանգամանքից, որ հիվանդությունն ինքնին հաճախ կարող է առեղծվածային թվալ [Childress 1997:4]:

Հարկ է նաև նշել, որ բժշկական տարատեսակ գրականության վերլուծությունից պարզ է դարձել, որ փոխաբերությունը միջոց է, որի շնորհիվ մարդն ըմբռնում է վերացական երևույթները և դրանց շուրջ դատողություններն է անում՝ հիմնվելով սեփական ըմբռնումների, գիտելիքի և կենսափորձի համադրության վրա: Մեր կողմից ուսումնասիրված նյութերում, որոնցում ներկայացված են բժշկական երևույթներ, կլինիկական իրողություններ և շարադրված են հիվանդության դեպքերի վերլուծություններ և կլինիկական հետազոտություններ (medical cases and clinical case studies), գրանցել ենք բազմաթիվ փոխաբերություններ և փոխաբերական տերմինակերպ միավորներ: Այսպիսի միավորներից առանձնացրել ենք մասնավորապես սննդանուններով լրացված փոխաբերությունները, որոնք հաճախակի գործածություն ունեն ներքին հիվանդությունների ոլորտում: Հարկ է նշել, որ *ներքին հիվանդությունների ոլորտը*, ի թիվս հիվանդությունների բուժման և կանխարգելման, ընդգրկում է կլինիկական բժշկության և բժշկի գործունեության կարևորագույն դրույթներից ևս երկուսը, այն է՝ հիվանդությունների ախտորոշումը և կանխատեսումը [Սիսակյան, Այվազյան 2011]: Վերջին երկուսի դեպքում հաճախ հղում է արվում սննդանուններով լրացված փոխաբերություններին, որոնք ներկայացված են մրգերի, բանջարեղենի, հացահատիկեղենի և տարատեսակ այլ մթերքների անվանումներով, ինչպես օրինակ՝ **strawberry naevus** («ելակային խալ»), **strawberry gallbladder** («ելակային լեղապարկ»), **cauliflower ear** («ծաղկակաղամբ հիշեցնող ականջ»), **pear-shaped bladder** («տանձաձև միզապարկ»), **lemon sign** («կիտրոնի նշան») և այլն:

Միաժամանակ, սննդանունների՝ որպես աղբյուր-տիրույթի վերատերմինացված միավորների վերլուծությունից պարզվել է, որ այս փոխաբերությունները կազմող բաղադրիչների միավորումը չի կրում ձևական բնույթ: Այստեղ հիմնականում առկա է համապատասխանություն ախտաբանության ֆիզիալոգիայի և տվյալ սննդամթերքի առարկայական հատկանիշների զուգորդման միջև, որը պայմանավորված է

համաբանական գործոններով, ինչպիսիք են ժամանակաշրջանը, ազգային մշակույթը: Դարեր առաջ լաբորատորիաներում և բուժիաստատություններում հետազոտությունները, ինչպես նաև հիվանդների զննությունը կատարվել են անզեն աչքով, քանի որ գոյություն չեն ունեցել նորագույն սերնդի տեխնոլոգիական լուծումներն ու սարքերը [Batistatou 2000; Wynia 1995; Roche 2002]: Այդուհանդերձ, գոյություն ունեն առարկաները և աշխարհն ընկալելու և հասկացությանացնելու տարբեր եղանակներ, իսկ փոխաբերությունը, համաձայն Մայքլ Ռեդդիի պնդման, աշխարհը և իրերն ընկալելու «մեր առօրյա, ավանդական մոտեցման անբաժանելի մասն է կազմում» [Ortony 1993]: Լաբորատոր և բժշկական հետազոտությունները որոշ առումով կազմել են բժշկի առօրյա կենսափորձի մի մասը, որի ընթացքում վերջինս զուգահեռներ է անցկացրել հետազոտության նյութի, օբյեկտի և կենցաղում հանդիպող համանման առարկաների որոշակի հատկանիշների միջև [Batistatou 2000; Wynia 1995; Roche 2002]: Տվյալ դեպքում զուգորդությունները կապված են եղել սննդատեսակի բնական հատկանիշների՝ բույրի, տեսքի, գունային երանգի հետ: Մնունդն այն առաջնահերթ կենսական աղբյուրն է, որի մասին առավելագույնս հաճախ է հիշատակվում առօրյա գործունեության մեջ: Հետևաբար, խիստ մասնագիտական, բարդ ախտաբանությունն ընկալելու գործում տեսաբանը հղում է անում իրեն առավելագույնս ծանոթ և մատչելի աղբյուր-տիրույթին: Արդյունքում, տեղի է ունենում «բառիմաստի մասնագիտացում»՝ սննդատեսակի որոշ հատկանիշների նմանության զուգորդությամբ, ինչն էլ հանգեցնում է նշված փոխաբերությունների ձևավորմանը:

Չնայած այն հանգամանքին, որ ժամանակակից բժշկությունը համալրված է արդի սարքավորումներով, այնուամենայնիվ, համանմանության սկզբունքը ցայսօր շարունակում է առկայացնել ախտաբանական այն տվյալները, որոնք ստացվում են բժշկական և լաբորատոր հետազոտությունների արդյունքում: Այս դեպքում սննդանուններով որոշարկված փոխաբերության կիրառությունը (մասնավորապես մանկաբուժության և ճառագայթաբանության ոլորտներում) թույլ է տալիս իրագործել մի քանի հիմնական նպատակ: Մի կողմից, բավականին հեշտ է լինում ճանաչել հիվանդությունը, մատչելի կերպով ներկայացնել հիվանդության բնորոշիչ գծերը, քանի որ որոշ

հիվանդությունների կլինիկական պատկերի և տարատեսակ սննդամթերքների ֆիզիկական հատկանիշների միջև ակնհայտ նմանություն է դրսևորվում: Մյուս կողմից նախնական կլինիկական ախտորոշումը կատարվում է անսխալ կերպով կամ հաստատվում է դիֆերենցիալ (տարբերակված) ախտորոշումը՝ հիմք ընդունելով հիվանդության ճառագայթային հետազոտության տվյալները [Roche et al. 2002]: Նորագույն սերնդի տեխնոլոգիաները թույլ են տալիս ճշգրիտ կերպով պատկերել կամ չափել ցանկացած հյուսվածք, օրգան, կենսական համակարգ, և այլն: Այդուհանդերձ, օրգան-համակարգի վտանգավոր ախտանշանների, հիվանդության, օրգանների, հյուսվածքների կամ բջիջների ախտաբանության մասին տեղեկատվությունն առավել մատչելի է ընկալվում զուգորդումներով կազմված նկարագրությունների շնորհիվ: Դիցուք, մանկաբուժության բնագավառում կարելի է, առանց որևէ սարքավորում կիրառելու, ախտորոշել «**blueberry muffin baby**» հիվանդությունը, որի ժամանակ մաշկային բազմաթիվ կապտավուն արյունազեղումների (հանգույցների) հետևանքով դիտվում է այսպես կոչված «հապալասե երեխա» պատկերը [“Blueberry muffin baby disclosing congenital cytomegalovirus infection: Case report,” 2010], մաշկաբանության մեջ առանձնացնում են, օրինակ, «**strawberry naevus**» կլինիկական նշանը [Bang & Setabutr, 2010; Upton & Young 1993], որն իրենից ներկայացնում է բարորակ ուռուցք անոթային պատին, ընդ որում, այն նմանվում է ելակի իր չափերով, ձևով և գույնով, այստեղից էլ՝ «ելակային խալ» փոխաբերական արտահայտությունը: Մենդանվան բաղադրիչով փոխաբերություններից ընտրել ենք հետևյալ արտահայտությունները.

- *cauliflower ear* – ծաղկակաղամբ հիշեցնող ականջ՝ ձևախախտում, որն առաջանում է ականջախեցու վնասվածքին կամ արյունազեղմանը հաջորդող շուրջաճառաբորբի հետևանքով, տվյալ դեպքում վնասվածքի տեսքը հիշեցնում է ծաղկակաղամբի պատկեր [Kordi et al. 2007; Macdonald et al. 2005]
- *strawberry gallbladder* – ելակային լեղապարկ՝ լեղապարկի խոլեստերոզ, տվյալ պարագայում նկատի է առնված լեղապարկի լորձաթաղանթի մակերևութային տեսքը, որի վրա դիտվում են «տրիգլիցերիդ» կոչվող ճարպերի և խոլեստերինի եթերների

- բազմաթիվ կուտակումներ՝ հիշեցնելով ելակի մակերեսի պտկիկները [Baistrocchi, Cuenca, 1969]
- *strawberry tongue* – *ելակային լեզու*՝ քութեշի ժամանակ դիտվող վարակի տեսակ, որի հետևանքով լեզուն նմանվում է ելակի՝ կարմիր և անհարթ մակերեսով [Yuan, Park, Qubti & Haque 2012]

Մեր օրերում իրականացվող ճառագայթային հետազոտությունները թույլ են տալիս կատարել նախնական ախտորոշում՝ ելնելով հետազոտվող հյուսվածքի կամ օրգանի ռենտգենանկարի տվյալներից: Ըստ այդմ, ճառագայթաբանության մեջ հատուկ տեղ են գրավում կլինիկական նշանները, որոնք հաճախ նկարագրվում են սննդանոնով որոշարկված փոխաբերություններով, ինչպես օրինակ.

- *pear-shaped bladder* – *տանձաձև միզապարկ*՝ կոնքում ավելցուկային հյուսվածքի հետևանքով միզապարկը ենթարկվում է արտաքին սեղման, որի արդյունքում էլ ստանում է տանձաձև ուրվագիծ [Roche et al. 2002]
- *lemon sign* – *կիտրոնի նշան*՝ ճառագայթաբանության մեջ այսպես է բնորոշվում ներարգանդային կյանքում պտղի գլխի տձև կառուցվածքը, որը տեսանելի է լինում նախածննդյան երկրորդ եռամսյակում կատարվող գերձայնային հետազոտության ժամանակ: Գանգի կամարը հիշեցնում է կիտրոնի ուրվագիծը, քանի որ ճակատային ոսկրերը լինում են տափակացած կամ գոգավոր [Chavhan & Shroff 2009; Roche et al. 2002]
- *miliary shadowing* – *կորեկանման ստվեր*՝ կրծքավանդակի ռենտգենանկարում երևում է, որ հյուսվածքներում նկատվում են բազմաթիվ փոքրիկ հանգույցներ՝ յուրաքանչյուրը 1-4 մմ չափով, պատկերը խոշոր պլանում դիտելու դեպքում այդ ստվերները չափով և ձևով նմանվում են կորեկի սերմնահատիկի [Roche et al. 2002]

Սույն հոդվածի շրջանակը չի նախատեսում վերլուծության ենթարկել փոխաբերությունների այն հոծ բազմությունը, որը հանդիպում է ներքին հիվանդությունների նեղ մասնագիտական տարբեր ճյուղերում: Այդուհանդերձ, ելնելով վերոնշյալ օրինակներից, կարելի է եզրահանգել, որ նմանաբնույթ փոխաբերությունները յուրատեսակ գործիք են՝

համադրելու համար վերացականը և մասնավորը, աներևութականը և որոշակին՝ այդպիսով ակներև դարձնելով աշխարհի, իրականության և առօրյա իրողությունների անտեսանելի և ոչ նյութական հայեցակետը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ներքին հիվանդությունների պրոպեդևտիկա: Ուս. ձեռնարկ / Հ.Ս. Սիսակյանի, Ա.Ա. Այվազյանի խմբ.-եր.: Երևանի Մ. Հերացու անվան պետ. բժշկ. համալս. հրատ., 2011. 300 էջ:
2. Baistrocchi, J.D., Cuenca, P.M. (1969). Strawberry gallbladder (cholecystosis). *La Prensa Médica Argentina Journal*, 56(22):1066-8. JA.PMID:5381698.
3. Bang, G.M., & Setabutr, P. (2010). Periocular Capillary Hemangiomas: Indications and Options for Treatment. *Middle East African Journal of Ophthalmology*, 17(2), 121–128. doi:10.4103/0974-9233.63071
4. Batistatou, A., Zolota, V., & Scopa, C. D. (2000). The “gourmet” pathologist. *International Journal of Surgical Pathology*, 8(4), 341–342. doi:10.1177/106689690000800416
5. Blueberry muffin baby disclosing congenital cytomegalovirus infection: Case report (2010). *Journal of the American Academy of Dermatology*, 62(3), AB111. doi:10.1016/j.jaad.2009.11.671.
6. Chavhan, G.B., & Shroff, M.M. (2009). Twenty classic signs in neuroradiology: A pictorial essay. *The Indian Journal of Radiology & Imaging*, 19(2), 135–145. doi:10.4103/0971-3026.50835.
7. Childress, J.F. (1997). *Practical reasoning in bioethics*. Bloomington: Indiana University Press
8. Esteve, E., Supervía, A., Pallàs, O., Martínez, M. T., Montero, M. M., & del Baño, F. (2010). Miliary Tuberculosis Coinfection with Human Immunodeficiency Virus. *Western Journal of Emergency Medicine*, 11(5), 405–407.
9. Kordi, R., Mansournai, M.A., Nourian, R.A., & Wallace, W.A. (2007). Cauliflower Ear and Skin Infections among Wrestlers in Tehran. *Journal of Sports Science & Medicine*, 6(CSSI-2), 39–44.
10. Macdonald, D., Calder, N., Perrett, G., & McGuinness, R. (2005). Case presentation: a novel way of treating acute cauliflower ear in a

- professional rugby player. *British Journal of Sports Medicine*, 39(6), e29. doi:10.1136/bjism.2004.015115
11. Metaphor and thought, edited by A. Ortony (1993) (2nd edition), School of Education and Social Policy and Institute for the Learning Sciences, Northwestern University, p. 204. Cambridge: Cambridge University Press.
 12. Roche, C.J., O’Keeffe, D.P., Lee, W.K., Duddalwar, V.A., Torreggiani, W.C., & Curtis, J.M. (2002). Selections from the buffet of food signs in Radiology. *RadioGraphics*, 22(6), 1369–1384. doi:10.1148/rg.226025521
 13. Standring, S. (2005) *Gray’s Anatomy: The Anatomical Basis of Clinical Practice*. 39th Ed., ELSEVIER: Churchill Livingstone.
 14. Stedman's Medical Dictionary <<http://www.stedmanonline.com/>>
 15. Upton, C.J., & Young, I.D. (1993). Severe developmental delay and multiple strawberry naevi: a new syndrome? *Journal of Medical Genetics*, 30(10), 883–884
 16. Yuan, K., Park, J.K., Qubti, M.A., & Haque, U.J. (2012). Recurrent Kawasaki disease with strawberry tongue and skin Desquamation in a young adult. *Journal of Clinical Rheumatology*, 18(2), 96–98. doi:10.1097/rhu.0b013e31823e6b6
 17. Wynia, M.K. (1995). Culinary metaphors in medicine. *Infectious Diseases in Clinical Practice*, 4(6), 437–440. doi:10.1097/00019048-199511000-00016

АЛИНА ПЕТРОСЯН - СВЯЗАННЫЕ С НАЗВАНИЕМ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ МЕДИЦИНСКИЕ МЕТАФОРЫ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В КЛИНИЧЕСКОЙ ПАТОЛОГИИ

В настоящей статье изучаются связанные с пищевыми продуктами медицинские метафоры, используемые в медицинской среде, и представлены примеры, обосновывающие необходимость применения этих метафор. Ряд таких примеров может включать от распознавания болезни и диагностирования до создания более запоминающейся клинической картины. Притом, метафоры дают возможность придавать абстрактному понятию болезни четкие признаки, доступные для понимания. Метафора является более чем стилистической фигурой речи, она связывает понятия из повседневного кулинарного быта с научно

обоснованными данными, таким образом обеспечивая четкое понимание и осмысление клинической патологии.

ALINA PETROSYAN - REFERENCE TO FOOD-RELATED MEDICAL METAPHORS IN CLINICAL PATHOLOGY

This paper focuses on the food-related metaphor used in a medical setting and highlights the actions justified through the application of these metaphors. Such actions may range from recognizing the disease, establishing a diagnosis to making the clinical picture more memorable. In addition, metaphors allow translating the abstract notion of a disease into distinctive markers easy for understanding. Being more than a decorative figure of speech metaphor links notions from routine culinary practice to the evidence-based data thus creating definite insights into the clinical pathology.

**СТИХОТВОРЕНИЕ К.БАЛЬМОНТА “ЛУНА” В
ПЕРЕВОДЕ ГРАЧЬЯ ТАМРАЗЯНА**

ИРИНА ПОГОСЯН

Ключевые слова: Бальмонт, Луна, Тамразян, оригинал, перевод, адекватность, диалог культур

Велика роль выдающегося русского поэта Константина Бальмонта в создании русско-армянского культурного диалога, важнейшим аспектом которого, как известно являются его переводы из армянской поэзии. Однако в этой связи нельзя не отметить и огромную роль армянских поэтов, переведивших стихи Бальмонта, ознакомивших армянского читателя с творчеством выдающегося русского поэта и придавших тем самым диалогу обеих культур более глубокий и поистине взаимообогащающий характер.

Первые переводы стихотворений Бальмонта на армянский язык относятся к концу XIX века. Важнейшим достоинством армянской переводческой школы всегда был неослабевающий интерес к значительным явлениям мировой литературы, с которой, по сложившейся веками традиции, армянские поэты знакомили своих соотечественников. Эту миссию достойно продолжают наши современники, внимание которых не могло не привлечь и такое высокохудожественное литературное явление как поэзия русского Серебряного века. В 80-ых годах прошлого века яркая плеяда армянских поэтов (Грачья Тамразян, Грачья Бейлерян, Агван Варданян, Ваагн Атабекян, Ваграм Мартиросян, Аваг Епремян, Нерсес Атабекян)²⁰⁰ обратилась к переводам из русской поэзии. На армянском языке вновь (или впервые) зазвучали стихи Волошина и Мандельштама, Пастернака и Есенина, Блока и Бальмонта.

В отличие от предыдущего поколения (Г.Эджян, А.Мартиросян, Ов.Григорян, А.Арутюнян, Д.Ованнес), которое проявляло больший

²⁰⁰ См.: Խաչատրյան Թ. Բանաստեղծության կերպարան և գոյության սահմանագծին // Գարուն. 2007. թիվ 7-8: էջ 17-32:

интерес к западноевропейской и американской поэзии, поэты нового поколения были особенно увлечены русской поэзией.

Причиной их интереса к искусству этой значимой поэтической эпохи, увлеченности поэзией Серебряного века является прежде всего, стремление определить культурные ориентиры русских поэтов этой эпохи и армянских поэтов начала века (Д.Варужан, М.Мецаренц, Сиаманто, Р.Севак), сопоставить традиции новейшей западной поэзии с традициями В.Теряна и Е.Чаренца и, в конечном итоге, выявить общность культурно-типологических признаков и тенденций в мировой поэзии, особенно в связи с распространением эстетических принципов символизма, к которому (конечно, разными путями и по совершенно разным причинам) пришли поэты разных стран, пишущие на разных языках.

Из современных переводчиков Бальмонта мы особо выделяем **Грачья Тамразяна**, чей перевод стихотворения Бальмонта «Луна» нам представляется одним из наиболее удавшихся армянских переводов бальмонтовской поэзии. Обращение Тамразяна к Бальмонту (как и к другим поэтам Серебряного века) вовсе не случайно, оно является органическим продолжением собственного творчества. Армянский поэт многому учился у них, мы имеем в виду, прежде всего стремление Тамразяна совместить традиционное и новаторское. Среди поэтов, пришедших в литературу в 1980-ые годы, Тамразян выделяется своим оригинальным восприятием и осмыслением духовно-онтологических систем ценностей, в его поэзии удачно сочетаются урбанизм и интеллектуальность, а особенности и тенденции нового поэтического мышления выражаются в его стихах в многосложности подтекста и многозначности слова. Только перечисление названий его поэтических сборников – «Стекланный город», «Голоса», пространное размышление «Гамлет», «Осажденная крепость» и другие – являются достаточным подтверждением устремлений и склонности поэта к символистской эстетике. Именно общность эстетических принципов и обусловила удачность его перевода бальмонтовского стихотворения «Луна»:

Луна

Луна богата силою внушенья,
Вокруг нее всегда витает тайна.

Она нам вторит: «Жизнь есть отраженье,
Но этот призрак дышит не случайно».

Своим лучом, лучом бледно-зеленым,
Она ласкает, странно так волнуя,
И душу побуждает к долгим стонам
Влияньем рокового поцелуя.

Своим ущербом, смертью двухнедельной,
И новым полновластным воссияньем,
Она твердит о грусти не бесцельной,
О том, что свет нас ждет за умираньем.

Но нас маня надеждой незабвенной,
Сама она уснула в бледной дали,
Красавица тоски беспеременной,
Верховная владычица печали!²⁰¹

Լուսինը

Լուսինը ոգու անտես ուժ ունի,
Նրա շուրջը միշտ գաղտնիքն է
շրջում,

Ասում է. «Կյանքը արտացոլք է մի,
Բայց ուրվականն այդ իզո՛րը չի
շնչում»:

Փայլում է ցուրտվ իր խունականաչ
Ու հմայված այդ արթնացող փայլով,
Հառնում է հոգում մի երկար հառաչ,
Տանջում է նա իր համբույրի ցավով:

Երկու շաբաթվա մահ ու կորստյամբ
Ու իր հարությանը նոր ու տիրական,
Ասում է, զուր չենք թախիծով օծված,
Որ վերջում լույս է մեզ բաժին ընկած:

Ու գունատ ծիրում քնած է թեպետ,
Հմայում է մեզ հեռու անհունից,
Որպես կարոտի հիասքանչ տիկին,
Համայն տխրության վերին
տիրուհի²⁰²:

Стихотворение «Луна», написанное Бальмонтом в 1899 году, было, спустя год, включено им в сборник «Горящие здания» (1900). Основной задачей этой книги, которую автор в предисловии назвал «всеобщим криком истерзанной души», является достижение внутреннего освобождения и самопознания, возможное, по мнению Бальмонта, лишь при условии беспощадного отношения к себе.²⁰³ Тяжелую миссию

²⁰¹ См.: Бальмонт К.Д. Стихотворения. / Вступ. статья, сост., подг. текста и примеч. В.Н.Орлова. Л., 1969. С. 192.

²⁰² XX դարակգրի ողսական բանաստեղծություն. Կազմ. և ծանոթագր. Հ.Թամրազյանը. Երևան, 1982. էջ 21:

²⁰³ Бальмонт К.Д. Солнечная пряжа: Стихи, очерки. / Сост., предисл. и примеч. Н.В.Банникова. М., 1989. С. 24.

выявления человеческой сущности Бальмонт возлагает на природу, которая так же далека от человека, как сам человек от себя и себе подобного. Природа представляется поэту-символисту необъяснимой, но в ее символах он ищет отражение и объяснение таких же необъяснимых эмоций человека. Строки из стихотворения «Луна» словно «врезаются» в жизнь, разрушая ее и обволакивая дымкой тайны, боли и красоты, владычества и недостижимости, слабым сиянием луны. Это впечатление создается благодаря некоторой неторопливости, «замедленности» строк, армянский же перевод стихотворения, хоть и довольно близкий к оригиналу в содержательном плане, звучит «легче». Это ощущается с первой же строки: Бальмонт пишет – «Луна богата силою внушенья», Тамразян же – «Լուսինը ողու անտեսու ուժ ունի». Разница, казалось бы, всего в один слог, но строчка уже легка. В армянском переводе речь ритмически ускорена, взгляд устремлен вверх, где луна, действительно «ласкает», «странно» волнует, «твердит о грусти», «маня надеждой». Можно сказать, что грусть и тоска, присутствующие в стихотворении Бальмонта, обретают в армянском переводе определенную легкость, напоминающую туманяновские переводы из Пушкина.

В бальмонтовских символах скрыты нежность и глубина переживаний, некая сакральность, углубляющие ощущение таинственности и недосыгаемости, необъяснимости чувств. В подтексте этого стихотворения читаются образы женщины и луны, окутанные тайной, а жизнь является не реальностью, а ее отражением. Луна неосызаемым, далеким, бледно-зеленым лучом ласкает, как женщина, и ее роковой поцелуй «душу побуждает к долгим стонам».

Второе четверостишие Бальмонта также написано «тяжелыми» строками (11-13 слогов), а в переводе Тамразяна оно, как и предыдущее, состоит из 10-сложных строк, причем, в отличие от оригинала, где луна «ласкает, странно так волнуя», она здесь более пассивна. Таким образом, в переводе душа сама восхищается пробуждающимися лучами луны:

Փայլում է ցոլքով իր խունականաչ
 Ու հմայված այդ արթնացող փայլով,
 Հառնում է հոգում մի երկար հառաչ,
 Տանջում է նա իր համբույրի ցավով:

Отметим, что в четвертой строке перевода («Տանջում է նա իր համբոսյորի ցալով») не совсем понятно – кто мучает болью поцелуя, луна или душа, если душа сама восхищается пробуждением лунного света («Հանում է հոգում մի երկար հառաչ»)). Казалось бы, слова – поэтические, «говорящие» – выбраны правильно, например, в первой строке – «лучом бледно-зеленым» переведено близко к смыслу оригинала – «ցըրով իր խունակաճաշ», однако в следующих строках, хотя слова и соответствуют образу, перемена ролей искажает смысл. У Бальмонта «долгий стон» «роковым поцелуем» пробуждает в душе лунный свет, который «ласкает» и «волнует», а в переводе этот поцелуй сам возникает в душе: («Հանում է հոգում մի երկար հառաչ»)). Четвертая строка перевода («Տանջում է նա իր համբոսյորի ցալով»), несмотря на некоторое искажение смысла, очень удачна. Луна как символ женщины, был в этот период жизни Бальмонта роковым для него: он, по меньшей мере, два раза, совершал попытку самоубийства, одну – до написания этого стихотворения, другую – годы спустя. Трудно сказать, что именно толкало его на крайние шаги – чувство вины или внутренняя непреодолимость, борьба с самим собой или непостижимость необъяснимого и необходимого внутреннего одиночества. Возможно, попытки к самоубийству, похожие на смерть-воскрешение, Бальмонт непосредственно видел в изменении лунных фаз («Своим ущербом, смертью двухнедельной, / И новым полновластным воссияньем»), в удачном переводе Тамразяна – «Նվազելով, երկշաբաթյա իր մահով և փրիակաճ նոր փայլով». Но важно отметить, что смерть для Бальмонта, хоть и окутанная печалью, не является концом, так как «свет нас ждет за умираньем».

Перевод третьей строфы по смыслу довольно близок к оригиналу:

Երկու շաբաթվա մահ ու կորստյամբ
 Ու իր հարուստյամբ նոր ու տիրակաճ,
 Ասում է, զուր չենք թախիծով օծված,
 Որ վերջում լույս է մեզ բաժին ընկած:

Эта строфа интересна тем, что возвращает читателя к фразе из первого четверостишия:

Жизнь есть отраженье,
Но этот призрак дышит не случайно.

«Отраженье» предполагает родник, который, в данном случае, неизвестен, но сам факт отражения столь же важен, сколько родник, так как является доказательством его существования. Таким образом, лунный свет становится более близким, осязаемым, чем далекая луна и, поскольку луна в подтексте сопоставляется с образом женщины, поэт видит в ней свое отражение, и в его подсознании формируется реальность смерти-воскресения. В этом четверостишии мы видим и лирическое «я» героя-автора, и образ женщины-луны, которые соединяются в одной реальности – жизнь/смерть, а в последнем четверостишии, словно после воскресения, они вновь разделяются: луна «*հոլաադրելով, քնում է գունաւոր հեռւում, անփոփոխ թախծի գեղեցկուհին, տխրութեան գերագոյն տիրուհին*».

В последнем четверостишии переводчик прямо сравнивает луну с женщиной, что, как мы полагаем, полностью оправдано именно тем образом луны, который представлен Бальмонтом – это вдохновение, ласки, волнение, роковой поцелуй, недостижимость, таинственность и очарованность ею:

Ու գունատ ծիրում քնած է թեպետ,
Հմայում է մեզ հեռու անհունից,
Որպես կարոտի հիասքանչ տիկին,
Համայն տխրութեան վերին տիրուհի:

Переводы Г.Тамразяна, по нашему мнению, являются наиболее адекватными из современных переводов поэзии Бальмонта. Обратившиеся же к стихам Бальмонта другие армянские поэты в большей степени испытывают влияние национальной, в частности, туманяновской (реже – теряновской) литературной традиции.

**ԻՐԻՆԱ ՊՈՂՈՍՅԱՆ - ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԲԱԼՄՈՆՏԻ «ԼՈՒՍԻՆԸ»
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՀՐԱՉՅԱ ԹԱՄՐԱԶՅԱՆԻ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՄԲ**

Հոդվածում ուսումնասիրվում է Հրաչյա Թամրազյանի կողմից արված Բալմոնտի «Լուսինը» ստեղծագործությունը հայերեն թարգմանությունների համարժեքության խնդիրը և ընդհանուր գծերով ներկայացվում են թարգմանական արվեստի խնդիրները, լեզվական առնչությունները, ոճական առանձնահատկությունները և բնագիր ու թարգմանված լեզվով տեքստային տարբերությունները և զլգահեռները:

**IRINA POGHOSYAN - HRACHJA TAMRAZYAN'S TRANSLATION OF
KONSTANTIN BALMONT'S POEM "THE MOON"**

The article examines the problem of the translation equivalence of Balmont's poem «The Moon» done by Hrachja Tamrazyan. It also deals with some issues of translation art, the linguistic and stylistic peculiarities as well as the differences and parallels of the original and the interpreted texts.

**ԿՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՉԻ ԻՄԱՍՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ԳԵՂԱՆԿԱՐՉԻ
ՄԱՍԻՆ ՎԵՊԵՐՈՒՄ**

ԱՆԻ ԶԱՆԻԿՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ գեղանկարչի մասին վեպ, հրկիզում, կրակի խորհրդանիշ, հպարտություն

Սույն հոդվածով մենք մեր առջև խնդիր ենք դրել բացահայտել կրակի խորհրդանիշի իմաստավորումը Գեղանկարչի մասին վեպերում: Արևմտաեվրոպական գրականության՝ Գեղանկարչի մասին վեպերի գրեթե մեծ մասում, Բալզակ՝ «Անհայտ գլուխգործոց» (1831), Էդմոն և Ժյուլ դը Գոնկուրներ՝ «Մանեթ Սալոմոն» (1867), Մոպասան՝ «Մահվան պես հզոր» (1889), Սոմերսեթ Մոեմ՝ «Լուսին և վեցպենսանոց» (1919), հերոս գեղանկարիչը, թե՛ ստեղծագործական և թե՛ ֆիզիկական կյանքը հիմնականում ավարտում է իր ստեղծած կտավների հրկիզմամբ: Չնայած վերը թվարկած՝ Մոպասանի «Մահվան պես հզոր» վեպում կտավի հրկիզման նկարագրության բացակայությանը, այնուամենայնիվ մենք այս ստեղծագործությունը ներառել ենք մեր ուսումնասիրության շրջանակը, քանի որ ֆրանսիացի հեղինակի երկում հրկիզումը վերաբերում է նկարչի և իր սիրուհու տարիներ շարունակ գրած սիրային նամակներին:

Հրկիզման մոտիվը ճիշտ քննության ենթարկելու համար մենք նպատակահարմար ենք գտնում նախ հասկանալ, թե վաղնջական ժամանակներից ի վեր ի՞նչ խորհուրդ ունի կրակը՝ բնության այս տարերքը: Այնուհետև՝ ի՞նչ փոփոխությունների է ենթարկվել ու ի՞նչ մեկնաբանություն ստացել քաղաքակրթության նոր փուլում: Ապա և՛ 19-20-րդ դդ.-ի Գեղանկարչի մասին վեպերի հեղինակները իրենց վեպերում ի՞նչ առումով են դիտարկել կրակը, երբ գեղանկարիչ-հերոսը կանգնել է երկրնտրանքի առջև՝ ստեղծագործությունը՝ իր իսկ վրձնահարվածով արարած կտավը թողնել մարդկության դատին, թե՞ վերացնել, այս դեպքում ոչ մի հետք չթողնելով հրկիզել:

Կրակի խորհրդանիշի լուսաբանմանը հետամուտ լինելիս մենք բացահայտեցինք, որ գրեթե բոլոր ուսումնասիրություններում, խնդրին

առնչվող տարբեր բնույթի հետազոտություններում կրակը մեկնաբանվում է որպես՝ «(fire) կիզվող նյութի արագ բռնկում, որը ջերմություն է ճառագում ու ուղեկցվում է հիմնականում բոցավառմամբ: Մարդկության՝ կրակի շահարկումը նպաստել է քաղաքակրթության զարգացմանը: Կրակի նախահիմքը, անխոս, եղել է շանթը»:²⁰⁴ Մեկ այլ՝ «Նշաններ և խորհրդանշաններ» վերնագրով վերլուծական հոդվածը հետևյալ մեկնությունն է ներկայացնում. «Դարերի ընթացքում կրակի խորհրդանիշը կրել է արմատական փոփոխություններ, քանի որ այն հանդիսանում է հենց Աստծո նկարագրման մեթոդը՝ հանձին հին հունական դիցաբանության շանթարգելող գերագույն աստված Զևսի, քրիստոնեության ձևավորման փուլում լույսի՝ կրակի միջոցով Աստծո հայտնությանը: ... Սակայն նույն կրակը կարող է ավերել ցանկացած ձև: Միաժամանակ իր ներուժի շնորհիվ այն ի զորու է մաքրագործման»:²⁰⁵

Քերեկի համալսարանի հասրակական գիտությունների դեպարտամենտի պրոֆեսոր, քահանա Մարկ Ժիրարի կարծիքով էլ՝ «Իրականում պետք է սովորություն ձեռք բերել տարբերակելու երկու բնույթի խորհրդանշական կրակ՝ հառնող՝ այն, որ ազատ օդ է բարձրանում և պարուրող՝ այն, որ հարձակվում է զոհի վրա և անխղճորեն խժռում»:²⁰⁶

Վերոնշյալ մեջբերումները, ինչպես նաև կրակին՝ որպես խորհրդանիշի առնչվող, սույն հոդվածում չհիշատակված ուսումնասիրությունները հավաստում են, որ կրակը կյանքի, քաղաքակրթության սկզբնաղբյուրն է, միևնույն ժամանակ այն իր բնույթով կործանարար նշանակություն կարող է ունենալ:

Սույն աշխատանքի շրջանակում մեզ առավելապես հուզում է հետևյալ հարցը՝ գեղանկարիչն իր կտավներն այրելով իսպառ վերացնում է մարդկության պատմության հիշողության էջերից, թե՛, ընդհակառակը, ավելի մեծ հետաքրքրություն է հարուցում: Վերջիվերջո Հերոստրատի անունը հավերժացավ Արտեմիսի տաճարը այրելու պատճառով...

²⁰⁴ Всемирная энциклопедия, Мифология, Минск, Современный литератор, 2004, ст.644

²⁰⁵ <http://sigils.ru/symbols/ogon.html>

²⁰⁶ http://www.interbible.org/interBible/ecritures/symboles/2012/sym_120525.html

Ո՞ր պահից է ստեղծագործությունը համարվում ավարտված: Այս հարցը հուզում է Գլիլիերմ Փերթյուսին, ով պատասխանի որոնման ընթացքում բացահայտում է «Բոնարի համախտանիշ» արտահայտությունը: Այն կապված է նկարիչ Պիեր Բոնարի անվան հետ, ով մինչև թանգարան հասցնելն անվերջ վերամշակում էր իր կտավները, հետո, արածից չգոհանալով, շարունակում էր դրանց վրա աշխատել անգամ ցուցասրահի պատերից կախելուց հետո²⁰⁷: Ճշմարիտ է ասված, կտավը չեն ավարտում, այն պարզապես դադարում են շարունակել:

Ֆրանսիայում Գեղանկարչի մասին վեպի առաջին օրինակներից է Բալզակի «Անհայտ գլուխգործոց» վեպը: Մարկ Էժելդինգերի կարծիքով ««Անհայտ գլուխգործոցը» Պրոմեթեոսի կրակի նշանի և պրոմեթեոսյան արվեստի ներգործության ներքո է գրված, որը մրցակցում է բնության հետ՝ այն ձևափոխելու համար, ապա Աստուծո արարման ուժի հետ՝ ձգտելով հավասարվել նրան: Արվեստագետը՝ աշխարհը վերահիմնելու, շփոթելու և կատարելագործելու մղումով իրեն հավասարեցնում է Աստուծուն կամ չափվում նրա հետ»:²⁰⁸ Առաջ անցնելով շարունակենք գրականագետի մեջբերված միտքը: Վեպի առաջին իսկ էջերից գլխավոր հերոս՝ երևակայական, մտացածին կերպար նկարիչ Ֆրենհոֆերը պատմական, իրական նկարչի կերպարին՝ Պորբյուսին, ուսուցանում է գեղանկարչական արվեստի գաղտնիքները: Բալզակն իր հերոսի՝ կայացած, մեծ նկարիչ Ֆրենհոֆերի միջոցով փորձում է ընթերցողին մատուցել արվեստի կատարելությանը հասնելու խորհուրդը: Սկսնակ նկարիչ Պորբյուսը պիտի ձգտի մոտենալ լույսին, ավելին՝ երկնային բոցին. «Պրոմեթեոսի ջահը ավելի քան մի անգամ հանգել է քո ձեռքում, և քո նկարի բազմաթիվ տեղերին չի դիպել երկնային բոցը», - ասում է Ֆրենհոֆերը:²⁰⁹ Ինչպես նկատում ենք, ի սկզբանե վեպը միտվում է դեպի հունական դիցաբանություն, որտեղ առանցքային է դառնում Պրոմեթեոսի մասին առասպելը: Ֆրենհոֆերը մի կողմից դրդում է սկսնակ նկարչին մոտենալ աստվածային կրակին՝ որպես կատարելություն, մյուս կողմից՝ վեպի ավարտին՝ կտավներն այրելով

²⁰⁷ www.villaduparc.com

²⁰⁸ Balzac, Le chef-d'oeuvre inconnu, Présentation par Marc Eigeldinger et Max Milner, Gf Flammarion, 2008, p.9

²⁰⁹ Ibid, p.29

մահանում է: Եթե հետևենք Մարկ Ժիրարի կրակի, որպես խորհրդանշանի տեսությանը, պիտի եզրականցնենք, որ Գեղանկարչի մասին բալզակյան վեպում խոսքը հենց այս՝ կրակի երկու տարատեսակի մասին է: Մի դեպքում այն կյանք է տալիս, մյուս դեպքում՝ ոչնչացնում: Սակայն մինչ կտավների հրկիզումը գեղանկարիչ Ֆրենհոֆերը (հետագայում կտեսնենք, որ խոսքը Գեղանկարչի մասին վեպերի բոլոր նկարիչ հերոսներին է վերաբերում) մոլուցքով է համակվում: Գեղանկարչի մասին վեպերի նկարիչ-հերոսը հիմնականում մեզալոման է, սակայն ինչ որ պահից, հիմնականում հասարակության հետ բախման պատճառով, կասկածի տակ է առնում իր հանճարը: Ինչպես ռոմանտիկ երկերի կերպարները, գեղանկարիչը, չհասկացվելով իր միջավայրից, ընդվզում է աշխարհի, տիեզերքի դեմ: Վեպերում այս երևույթը զարգանում, հասնում է իր բարձրակետին՝ մոլագարության: Ինչպես վերը նշել ենք, ըստ կրակի խորհրդանշի մեկնաբանության, կրակի բռնկումը նախորդում է շանթին: Այսինքն, ըստ մեզ, շանթը նկարչի մոլագարության պահին է համընկնում: Գեղանկարիչը հասնում է հոգեզարության՝ կասկածի տակ ղնելով իր արարածը, բնածին հանճարը: Դրան հաջորդում է պայթյունը, որը հենց վեպի բարձրակետն է՝ կտավների հրկիզումը: Հրկիզումն ավարտվում է մաքրագործմամբ ու վերածնմամբ: Կրկին անդրադառնալով դիցաբանական կրակի խորհրդանշին, նշենք, որ կրակի մոխիրներից հառնում է փյունիկը՝ վերածնության, հավերժության խորհրդանիշը: Հարկ է նշել, որ մեր ուսումնասիրած՝ կրակի խորհրդանիշի վերաբերյալ նյութերը, լինեն դիցաբանական, թե կրոնական, երբեք միանշանակ չեն: Կրակը որքան կործանող, նույնքան էլ հավերժացնող և մաքրագործող է: Կրակի խորհրդանիշը գոթեթ միշտ առնչվում է քաղաքակրթությանը, լույսին, գիտության զարգացմանը: Հիշենք միջնադարյան հավատաքննիչներին, որոնց նպատակը հրկիզման միջոցով աստվածային մաքրագործման հասնելն էր: Հիշենք Բուլգակովի «Վարպետը և Մարգարիտան» վեպի հանրահայտ տողերը՝ «Ձեռագրերը չեն այրվում»: Կրկին անդրադառնալով Քեբեկի համալսարանի պրոֆեսորի տեսակետին, նշենք, որ կրակը մի կողմից խժռում է իր զոհին, մյուս կողմից՝ ազատ վեր է ճախրում, վերածվում է փյունիկի ու հավերժանում:

Բալզակի վեպում, Ֆրենհոֆերը՝ կատարելության հասնելու ձգտումով («Բռնարի համախտանիշ»), հասնում է մոլագարության ու

այրելով կտավները, ապա և մահկանացուն կնքելով, ըստ էության կյանքի դեմ պայքարում արվեստի հերթական հաղթանակն է ամրագրում: Կյանք և արվեստ հավերժական պայքարում հաղթանակը հավերժությանն է, իսկ հավերժականը արվեստն է: Կարծում ենք, որ տվյալ դեպքում գեղանկարիչը այրելով իր կտավները դրանք փրկում է չհասկացված, չգնահատված լինելուց, ոչնչացնում է, որպեսզի չպղծվեն: Կտավը հրդեհվում է, իսկ հրդեհից ծնունդ է առնում փյունիկն ու ճախրում է դեպի հավերժություն: Տվյալ դեպքում Ֆրենհոֆերը այրելով իր կտավները, արվեստը փրկում է լույսի՝ կրակի միջոցով:

Գեղանկարչի մասին հաջորդ՝ Գոնկուր եղբայրների «Մանեթ Սալոմոնում» վեպի հերոս Կորիոլիսը չհանդուրժելով հրեա կնոջ՝ Մանեթի շահատենչությունը, ով իր արվեստի գործերի միջոցով հարստություն կուտակելու տենդով էր համակվել, ևս հասնում է մոլագարության: Այս վեպում կրկին մոլագարությանը հետևում է կտավների հրկիզումը և գեղանկարչի հոգևոր մահը:

«Եվ դանդաղ, այնպիսի դեմքով, որն ասես հրճվում էր իր կտավների զոհաբերությամբ ու հոգեվարքով, նա շարունակեց այրել գեղանկարները: Երբ վերջինը մոխրացավ, ուշադիր գննեց, թե ի՞նչ էր մնացել վառված բոլոր կտավներից՝ հանքանյութի նմանվող արծաթագույն մի նստվածք. նա այն վերցրեց վրձնի երկու կոթուկով, գնաց դեպի Մանեթն ու անսպասելի նեղեց հագուստի բացվածքին:

-Վերցրեք, ահա ձեզ հազար ֆրանկի ծուլակտորը,- Մանեթին ասաց Կորիոլիսը»:²¹⁰

Ըստ մեզ, այս վեպի գեղանկարիչ-հերոսը ևս, «Անհայտ գլուխգործոցի» հերոսի նման, ապրում է նույն Կատարելության հասնելու ձգտումով՝ ոչ մի գնով իր արվեստը չի ուզում վաճառքի հանել, վերջինիս համար իր կտավները վեր են կնոջ արդուզարդից: Կորիոլիսը ինչպես և Ֆրենհոֆերը, կանգնում է կյանք-արվեստ երկընտրության առջև: Կոչումով և հավատամքով լինելով արվեստագետ, կյանքում նա նախընտրում է փրկել իր արվեստը: Կրկնենք՝ այրելով կտավները, գեղանկարիչը կնքում է իր հոգևոր մահը: Հավելենք, որ Կորիոլիսի կերպարի նախատիպը հանդիսանում է XIX դարի ֆրանսիացի մեծ նկարիչ Ժան Օգյուստ Դոմինիկ Էնգրըն: Չնայած վերջինս չի այրել իր

²¹⁰ Goncourt Ed. et J. de, Manette Salomon, Gallimard, 1996, p.516

կտավները, այնուամենայնիվ, իր վիպական կերպարը նման քայլի դիմելով՝ ավելի մեծ հետաքրքրություն է հարուցում նախաստիպի արվեստի նկատմամբ:

Մշակույթի պատմությանը հայտնի են նման դեպքեր՝ արվեստի գործի անհետացումը հետաքրքրություն է բորբոքել թե՛ արվեստի տվյալ գործի, թե՛ հեղինակի հանդեպ: Ասվածի ապացույցն է Դանիել Լագուֆի «Անհետացած կտավներ» խորագրով աշխատությունը, որտեղ հեղինակը հետամուտ է լինում արվեստի այն գործերին, որոնք ինչ-ինչ պատճառներով անհետացել են հանրության տեսադաշտից: «*Լուվրի առջև, անձրևի տակ, ամբոխը համբերաբար սպասում է ներս մտնելուն: 1911թ.-ի օգոստոսի 23-ի չորեքշաբթին է: Երկու օր առաջ թանգարանի սրահները ամայի էին: Ի՞նչ էր տեղի ունեցել այդ երկու ժամանակահատվածների միջև: 21-ի երկուշաբթի օրը գողացել էին Ջոկոնդան: Անհետացումը արձանագրվել էր հաջորդ օրը: Թերթերի տեղեկություններից խոռոված՝ ժողովուրդը սպասում է, որպեսզի թանգարանի բացվելուն պես՝ դիտի... դարարկ տեղը, ուր առաջ կախված էր եղել կտավը: Այցելուները շտապում են դեպի ցուցադրափեղկը, որտեղ վաճառվում է Ջոկոնդայի կտավը ներկայացնող բացիկը, այն արագ սպառվում է: Ջոկոնդայի՝ որպես աշխարհում ամենահայտնի կտավի լեգենդը այսպես ծնվեց: Օրինաչափություն է արդյո՞ք, երբ բացակայությունը խթանում է արվեստի հանդեպ մեր կիրքը»:²¹¹*

Այս դիտարկումը միտաբար է երկու տեսանկյունից, նախ՝ ի՞նչու է հեղինակը կործանում իր ստեղծածը, ապա՝ ի՞նչ ազդեցություն է թողնում արվեստի գործի անհետացումը շրջապատի վրա:

Մոպասանի «Մահվան պես հզոր» գեղանկարչի մասին վեպի վերնագիրը վերցված է Երգ երգոցի 8:6-ից. «*Ինձ իբրեւ կնիք դիր քո սրտի վրայ, իբրեւ մաքանի դիր քո աջ ձեռքին, քանզի հզոր է սերը մահուան պէս, խանդը դաժան է դժոխքի նման, նրա թռիչքը նման է հրի բոցի թռիչքին*»: Այս տողերում փաստորեն առկա է սիրո, որպես ամենավեհ զգացմունքի հակասական էությունը՝ սերը հզոր է մահվան պես և խանդը դաժան է դժոխքի նման՝ սեր-մահ, խանդ-դժոխք: Միևնույն ժամանակ խանդը, որպես բացասական զգացմունք ունի թռիչք, որը նման է չափազանց տպավորիչ հրդեհի բոցի թռիչքին:

²¹¹ <http://tableauxdisparus.fr/>

Հակասականություն կա նաև վեպի հերոս գեղանկարչ Բերտենի հետևյալ նախադասության մեջ, որտեղ նա իր սիրո խորությունն արտահայտում է հետևյալ կերպ. «Ես սիրում եմ Անիին, ինչպես այրվող տունը կրակին»։ Վեպի ավարտին, գեղանկարիչը հորդորում է սիրուհուն այրել իրենց սիրային նամակաները, որոնք բուռն կապվածության խորհրդանիշն ու վկայությունն էին։

Այս վեպն իր բնույթով տարբերվում է գեղանկարչի մասին վեպի մեր ընտրած երկերից։ Մտացածին գեղանկարչի կերպար Օլիվիե Բերտենը, ի տարբերություն Ֆրենհոֆերի և Կորիոլիսի, ապրում է հարմարավետ կյանքով և արվեստը ծառայեցնում կյանքին։ Նա կանացի դիմանկարներով ճանաչում, հարստություն է ձեռք բերել, հասել է կենցաղային բարեկեցության, տարիներ ի վեր սիրային կապի մեջ է իր նախկին բնորդուհու հետ։ Մոպասանի այս վեպում գեղանկարիչը ոչ թե իր կտավներն է այրում, այլ իր և սիրուհու նամակագրական կյանքի պատմությունը։ Մահվան մահճում, հոգեվարքի մեջ, Բերտենը հորդորում է Անիին.

«Շո՛ւր, այրեցեք դրանք։

.....

Օլիվիեն կրկնեց.

-Այրեցե՛ք, այրեցե՛ք դրանք, Անի։

.....

Բայց, նախքան Օլիվիեի մոտ վերադառնալը, կոմսուհին վերջին մի հայացք նետեց այդ ոչնչացող թղթերի վրա և տեսավ, թե ինչպես կիսայրյաց, արդեն ծոմոված ու սևացած թղթերի կույտի վրայով ինչ-որ կարմիր բան է հոսում։ Կարելի էր կարծել, որ դրանք արյան կաթիլներ էին ու ասես բխում էին նամակների հենց սրտից, յուրաքանչյուր տառից, ինչպես վերքից, և մեղմորեն ծորում էին բոցերի մեջ, իրենց ետևում թողնելով ծիրանագույն հետքեր»։²¹²

Պատահական չէ, որ տվյալ վեպում գեղանկարիչ Օլիվիե Բերտենը մահկանացուն կնքելուց առաջ, այրում է ոչ թե իր կտավները, այլ նամակները։ Ինչպես վերը նշեցինք, Մոպասանի հերոսը այն նկարիչների թվին է պատկանում, ովքեր արվեստը ծառայեցնում են կյանքին։ Դա է մեր կարծիքով պատճառը, որ վեպի ավարտին ևս Օլիվիեն մնում է

²¹² Մոպասան Գի Դը, Մահվան պես հզոր, Հայպետհրատ, Երևան, 1961, էջ256

կյանքում. նա այրեց իր համար առավել էական կարևորություն ունեցող մասունքները՝ նամակները: Մահից առաջ նա ոչնչացրեց իր սիրո գրավականը՝ վախենալով, որ գուցե կարող է ընկնել այնպիսի մարդկանց ձեռքը, ովքեր ունակ չեն ընկալելու նամակներում վավերագրված սիրո պատմությունը:

Գեղանկարչի վեպի հաջող օրինակ է հանդիսանում Սոմերսեթ Մոեմի «Լուսին և վեցպենսանոցը»: Վեպի գեղանկարիչ հերոսի նախատիպը XIX դարի ֆրանսիացի պոստիմպրեսիոնիստ Պոլ Գոգենն է: Մոեմին, ի դեպ, քննադատել են Գոգենի կյանքի շատ փաստեր ճշմարիտ չներկայացնելու համար: Մինչդեռ հեղինակը խոստովանել է, որ միշտ կարիք է ունեցել իրական փաստի, որը փոփոխությունների է ենթարկել ըստ իր պատկերացումների և դրամատիզմի զգացումի, որոնք և ստեղծագործությունը դարձրել են իրենը: Մոեմի անձնական հարաբերությունները Օ. Ուայլդի հետ մեծ ազդեցություն են թողել այս ստեղծագործության վրա, վերջինիս գլուխգործոցը՝ «Դորիան Գրեյի դիմանկարը», որը նույնպես դասվում է գեղանկարչի մասին վեպերի շարքը, այդ ժամանակ այն արդեն մեծ ճանաչում ուներ:

Վեպի գեղանկարիչ հերոս Սթրիքլենդը կյանքի մայրամուտին՝ կույր, բորոտավոր, Թախիթի իր տանը պատին նկարել էր թերևս իր գլուխգործոցը: Ամենայն հավանականությամբ Սթրիքլենդի այդ գործը նմանվում է Գոգենի հայտնի՝ «Որտեղի՞ց ենք Մենք գալիս: Ի՞նչ ենք Մենք: Ո՞ւր ենք գնում մենք» կտավին: Ինքը՝ Գոգենը, Մոնֆրեյդին գրած նամակում շեշտում է, որ մեռնելուց առաջ ուզել է մի մեծ կտավ նկարել, որը վաղուց էր ծրագրել: Եվ գիշեր-ցերեկ անասելի եռանդով աշխատել էր այդ կտավի վրա:²¹³ Ինչպես, ի դեպ, վեպում՝ հերոսը: Այսպիսով Մոեմի այս երկում Ստրիքլենդը թե՛ ֆիզիկապես և թե՛ հոգեպես հասնում է հոգեվարքի: Գեղանկարչի մասին վերը քննարկված վեպերի հերոսների նման նա ևս հասնում է մոլագարության: Կրկին անդրադառնանք կրակի խորհրդանիշի մասին դիցաբանական սահմանմանը՝ շանթին հետևում է կոլմինացիան: Ուղղակի Մոեմի վեպի հերոսն իր մեջ իր կտավներն այրելու ուժ չի գտնում, խնդրում է դա անել կնոջը: Այդպես Մոպասանի վեպում Օլիվիեն Անիին խնդրեց այրել նամակները.

²¹³ Gauguin, SACELP, Paris, 1986, p. 1

«....-ուրեմն , պահանջեց Աթայից խոստանալ, որ կայրի տունը և չի հեռանա, մինչև որ չայրվի վերջին շուրը:

.....

-Այո: Չէ՞ որ դա հանճարի ստեղծագործություն էր, ես մտածեցի, որ իրավունք չունեինք խլելու մարդկությունից: Բայց Աթան լսել անգամ չուզեց: Նա խոստացել էր: Եվ ես հեռացա, չէի կարող ականատես լինել նման բարբարոսական արարքի, ու միայն հետո իմացա, որ Աթան կատարել է Սթրիքլենդի կամքը: Հատկապես ու պանդանուս խսիրներին պարաֆին էր լցրել և կրակ տվել: Կես ժամ հետո տնից միայն մարող կրակներ էին մնացել, արվեստի գլուխգործոցն այլևս գոյություն չունեի:

-Իմ կարծիքով Սթրիքլենդը գիտեր, որ դա գլուխգործոց է: Նա հասել էր իր նպատակին: Ստեղծել էր մի ամբողջ աշխարհ և, տեսնելով, որ դա գեղեցիկ է, հպարտությունից ու մեծամտությունից ոչնչացրել էր»:²¹⁴

Մահից ու գլուխգործոցի հրկիզումից անմիջապես հետո Սթրիքլենդի անունը, հոշակը թևածեց աշխարհով մեկ: Կրկին ստեղծագործության ոչնչացումը նպաստում է փառքի տարածմանը: Մոեմյան հերոս Սթրիքլենդը, ինչպես ի դեպ վեպում նշվում է, մեծամտությունից ու հպարտությունից ելնելով չուզեց իր կտավը թողնել այս կյանքում: Նա, ըստ մեզ, այն այրեց՝ խաղից դրդված: Նա ստեղծել էր իր գլուխգործոցն արդեն կուրացած: Ուստի, եթե ի վերուստ իրեն տրված չէր իր կտավը տեսնելու շնորհը, մարդկությանն էլ զրկեց դրանից: Նա ապրեց և մահացավ իր արվեստում, ստեղծեց իր իդեալը ճիշտ այնպես, ինչպես Գոգենը, որը և իր մահը հանդիսացավ:

Այսպիսով՝ մենք փորձեցինք քննել հրկիզման մոտիվը Գեղանկարչի մասին վեպերում: Կրակի՝ բնության հիմնական տարերքներից մեկի թե՛ դիցաբանական և թե՛ քրիստոնեական խորհրդանիշը Գեղանկարչի մասին վեպում հանդես է գալիս որպես բացարձակ ոգեղեն հաղթանակ մթի, մահվան և մոռացման դեմ: Գեղանկարչի մասին վեպում կրակը նաև մաքրագործման իմաստ ունի:

Գեղանկարչի մասին վեպերի նկարիչ-հերոսները մինչ վեպի բարձրակետը, կուլմինացիոն պահը, որը հանդիսանում է հրկիզումը, ապրում են շանթի նման բուռն մոլագարություն. շանթից ծնվում է բոցը,

²¹⁴ Մոեմ Ս., Լուսին և վեցպենսանոց, Սովետական գրող հրատ, Երևան 1976, էջ237

կրակը, իսկ կրակից՝ փյունիկը, որը տանում է արվեստի գործը դեպի հավերժացում: Հիշատակենք են Բոսիչեվիի, Վան Գոգի նման նկարիչների անուններ, ովքեր իրոք այրել են իրենց կտավները, սակայն չեն մոռացվել: Մենք պարզեցինք, որ գեղանկարչի՝ իր իսկ կտավը այրելու հիմնական պատճառը մնում է, ի հակադրություն կյանքի, նվիրումը արվեստին: Այրելով իր ստեղծագործությունը՝ գեղանկարիչը կատարում է զոհաբերություն: Զոհաբերությունը ընդունվում է, թե ոչ՝ ցույց է տալիս **ժամանակը**:

АНИ ДЖАНИКЯН - ОСМЫСЛЕНИЕ СИМВОЛА ОГНЯ В РОМАНАХ О ХУДОЖНИКАХ

В данной статье мы поставили перед собой задачу выявить осмысления символа огня в романах о художниках. В западноевропейской литературе в большинстве романов о художниках герой-художник завершает как свою творческую, так и физическую жизнь, сжигая свои собственные творения. Чтобы правильно исследовать мотив сжигания мы сочли целесообразным в первую очередь понять какую символику имеет огонь с древних времен, каким изменениям подвергался и как интерпретировался в новом этапе цивилизации. А также как рассматривали огонь авторы романов о художниках 19-20-ого века. Как мифологический, так и христианский символ, стихия огня в романах о художниках представляется как абсолютная победа над тьмой, смертью и забвением. Символ огня в романах о художниках олицетворяет также очищение.

ANI DJANIKIAN - THE MEANING OF THE FIRE SYMBOL IN THE NOVELS ABOUT PAINTERS

The article aims at disclosing the meaning of the fire symbol in the novels about painters. In West European literature the painter hero of the novels ends his literary and physical life mostly by burning his paintings. To give the precise analysis of the motive of burning, firstly we try to bring to illustrate the symbol and meaning of fire since ancient times. Afterwards, we introduce the changes and new approaches to the theme in the new period of civilization. Then, we discuss how the authors of the novels about painters comprehend fire in 19-20th centuries. The mythological and Christian symbol of fire in the novels about painters appears as absolute spiritual victory against darkness, death and forgetting. In these novels the fire also has the meaning of purifying.

**ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
СРАВНИТЕЛЬНЫХ ЕДИНИЦ
(НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО, АРМЯНСКОГО И АРАБСКОГО ЯЗЫКОВ)**

КРИСТИНЕ РАФАЕЛОВА

Ключевые слова: картина мира, концепт, культура, сравнение, коннотация, реалии, ментальность, специфика

Сопоставление языковых сравнений в разных языках – это прежде всего получение уникальной лингвокультурологической информации о национальной специфике преломления действительности народами мира.

Существование языка как особой субстанции, в которой человек выражает свои знания о мире, позволяет говорить о национальных языковых картинах мира.

Это понятие, которое стало категориальным для лингвокультурологии и других научных областей, как известно, восходит, к идее В. фон Гумбольдта о том, что «разные языки – это отнюдь не различные обозначения одной и той же вещи, а различные видения ее» и что «различные языки являются для нации органами их оригинального мышления и восприятия» [Гумбольдт 1984: 324].

Современные авторы картину мира определяют, как глобальный образ мира, которая лежит в основе мировоззрения человека, то есть выражающую существенные свойства мира в понимании человека в результате его духовной и познавательной деятельности [Постовалова 1988: 21].

При исследовании проблемы отражения картины мира в человеческом языке обычно исходят из следующей триады: окружающая действительность (реальный мир), отражение этой действительности в мозгу человека (концептуальная / культурная картина мира) и выражение результатов этого отражения в языке (языковая картина мира) [Серебренников 1988: 87].

Языковая картина мира формирует отношение человека к миру, что отражается в специфических особенностях национального языка, особых культурных значимостях тех или иных концептов, запечатленных языком. Это составляет предмет лингвокультурологии как особой междисциплинарной научной области. «Мы должны понять, – пишет В. В. Колесов, – что и каким образом когда-то открывали для себя наши предки, восстановить, хотя бы в общих чертах, картину их познания мира и объяснить себе эти достижения как успех цивилизации и человеческого духа в их национальных формах – потому что любая культура рождается и развивается в национальных формах» [Колесов 2000: 8].

Национально значимые понятия порождаются спецификой всего жизненного уклада, истории, обычаев, природных условий и многих других факторов, определяющих культуру народа. Этим объясняются различия в конструировании языковых картин мира, когда одно и то же логическое понятие получает разный языковой образ, другое вербальное измерение. Ср.: русское выражение *когда рак на горе свиснет* соответствует английскому *когда свиньи полетят*; армянский эквивалент выглядит так: *երբ որ էշը պեշեւնի ծառը ելնի* или *էշի գալիկիւն*; в арабском это же понятие выражается следующим образом – *idā hajat albaqara 'la qurūnihā* / *если корова сумеет ходить на собственных рогах*.

То же наблюдается и в системе сравнений, когда, например, пьяного человека русские сравнивают с сапожником: *пьян как сапожник*; армяне со свиньей: *խոզի պէս հարբած*, у арабов аналогично пьяный человек может сравниваться с ишаком: *sakrān mitla alhimār* / *пьяный как ишак*.

Культурно обусловленными выступают и другие универсальные ценности. Так, понятие красоты в различных ее проявлениях у армян сравнивается с горой Арарат, у русских – с рекой Волга, у египетских арабов с Нилом, у степных народов – со степью, у северных – с разными видами снега и т.д.

Язык, таким образом, впитывает в себя обозначение природных, климатических, географических и прочих условий жизни человека, поэтому система номинаций и сравнений представляет картину бесконечного разнообразия в разных языках. Установление этого

разнообразия и объяснение его экстралингвистических причин также входит в задачи лингвокультурологического анализа. В его основе – экстраполяция языка на культуру, то есть на то, что человек не получил от мира природы, а привнес, сделал, создал сам. Культура «вкрапливает» идиоэтнические элементы в языковые единицы, отражая уровень самосознания человека и этноса. Язык отражает культурные реалии своего народа и тем самым обслуживает его культуру [Маслова 200: 158].

Так, например, русские ассоциируют *желтый* цвет с *одуванчиком*, армяне – с *ладаном* (*լանիւլ*), арабы – с *куркумой* (*kurkūm*).

Таким образом, язык и ЯКМ можно рассматривать как своеобразный ключ к миру, толкователь и классификатор мира [Морковкин 1977: 6]. Исходя из этого, лингвокультурологический аспект, исследуя соотношение языка и культуры, тесно взаимодействует также с лингвокогнитивным аспектом и концептуальным анализом, что предусматривает исследование общего и различного в концептуальном членении действительности как результате всей познавательной деятельности человека. Это, в свою очередь, связано с установлением определенной системы культурных констант (термин Ю. С. Степанова), то есть концептов, которые являются приоритетными для менталитета разных наций, что также достигается путем сопоставительного изучения разных языков.

В лингвокультурологии *концепт* – это оперативная единица ментального уровня, которая вербализуется в слове, словосочетании или фразеологизме и выполняет роль стержневого элемента в определенной картине мира. [Левченко 2005: 25]. Удачное сравнение осуществляется на основе не только существующих, но и существенных национальных концептов: тех растений, животных, природных явлений, культурных артефактов, которые мгновенно узнаваемы и социально актуальны для языкового коллектива. Это могут быть даже известные определенным поколениям, эпохам и странам литературные и сказочные персонажи, киногерои, актеры, певцы, топ модели и др.: (*как*) *Белоснежка, Карabas Барабас, Микки Маус, Старик Хоттабыч; Али Баба, Аладдин, Штирлиц, Джеймс Бонд, Мадонна, Фрунзик Мкртчян, Майкл Джексон, Ким Кардашян и т.д.*

Концепты – это способ логико-чувственной интерпретации того или иного фрагмента мира. Они как идеальные образования кодируются в понятийно-образных представлениях, система которых образует так называемую концептуальную картину мира, или концептосферу. Каждая концептосфера обладает своими специфическими константами, которые отличают национальные культуры и языки [Манакин 2004: 24]. Например, для русской концептосферы существенными являются такие национальные константы, как *Русь, матушка Россия, Волга, береза, лебедь, богатырь* и т.д. Примерно таким же является национальный образ для армян – *Մայր Հայրենիք*, а символом служат *Մրիշիւր [tɪn, ʔɪnɪ,]*, а также *խիչիչիչ*. Для арабов этими образами являются *Мекка, пустыня (saḥrāa), финики (tamar), ястреб (saqar)* и др.

Концепт отражает категориальные и ценностные характеристики знаний о наиболее существенных предметах и явлениях для национального самосознания. Они формируются в ментальном мире человека на индивидуальном и коллективном уровнях восприятия жизни. Отсюда следует, что язык является лишь одним из способов формирования концептов. Для их формирования только языка мало, необходимы чувственный опыт, наглядность, предметная деятельность. Только в этом случае в сознании человека формируется полноценный концепт [Попова 2005: 20].

Общим для приведенных и других определений концепта является отнесение его к особой ментальной единице, в которой хранится национально-ценностная информация, основным способом материализации которой служит человеческий язык.

Концептосферу каждого народа составляют концепты, имеющие яркую национальную специфику, что устанавливается в результате сопоставления языковых культур. В таком случае мы обнаруживаем национальные различия в содержании близких концептов и наличие несовпадающих (сугубо национальных, безэквивалентных) концептов в концептосфере народа. В близких концептах разных культур национальная специфика проявляется в том, что сопоставимые концепты оказываются не полностью совпадающими по своему содержанию, но в этих нюансах не менее ярко проявляется национальное своеобразие,

которое составляет то, что входит в понятие языковая картина мира социума.

Эту разницу наглядно демонстрирует узбекский писатель Т. Пулатов: «Солнце по-русски – это совсем не то, что *куеш* по-узбекски, и уж совсем не то, что *офтоб* по-таджикски. Ведь узбек, живущий большую часть года под палящими лучами, никогда не скажет ласкательно-уменьшительного «*солнышко*», так же, как и у русского нет ощущения того, что солнце может быть не только плодонесущим и землеобновляющим, но и враждебным. Зато к луне, этому ночному светилу, несущему прохладу и умиротворение, у узбека совсем иное отношение. Все красивое и желанное он называет «луноликим», «луноподобным», да с такой интонацией, что для русского слуха это может показаться, по меньшей мере, вычурным» [Пулатов 1987:109].

Как видим, *солнце*, *луна*, являясь концептами европейской и, в данном случае, среднеазиатской культур, заряжены различной содержательной коннотацией, что и делает их национально-специфичными для каждого народа. Соответственно, они по-разному будут представлены и при сравнении. Вряд ли общепринятое русское фольклорное сравнение *как красно солнышко* будет приемлемым для узбеков, таджиков и других представителей среднеазиатских наций. Точно так же сомнительно, чтобы русскому человеку понравилось определение его лица как *луноликого*. Что касается армянского и арабского языков, то здесь мы наблюдаем широкое распространение ассоциации красивого или белолицего человека с этими небесными светилами, например, арм. *դեմքը սպիտակ է, գեղեցիկ է լուսնի ցեւ*, арабс. *alwajh jamil wa ābyad miṭla alqamar*. Также в народе широкое распространение имеют имена «Լուսինե», «Արևիկ», «Արեգ», что утверждает одинокого особое отношение данного народа к этим небесным светилам. Тоже самое наблюдается и в арабской культурной среде, например, *badar* «Луна», *badariyah* «Лунная», *šams* «Солнце», *šamsiya* «Солнечная» *šamsudīn* «Солнце веры» и др.

Таким образом, понятие становится концептом лишь тогда, когда оно обрастает общими ценностными ассоциациями. Понятие базируется на категоризации, а концепт – на концептуализации мира. Взяв свое начало от понятий, концепт проходит через «сито этнопсихологичной

оценки, соединяясь с лингвокультурной, и превращается в этносоциолингвокультурный феномен» [Приходько 2006: 112-121]. Все национальные коллективы имеют свои концептуальные ценности, которые могут выявляться в разных онтологических сферах – социальном строе, времени, работе, быту и т.д. Каждая из таких сфер имеет свои собственные «максимально обобщенные значения на основе образной конденсации смысла» [Кочерган 2006: 16]. Для подтверждения сформулированных положений приведем небольшой список концептов, которые можно считать основными для сравниваемых в статье лингвокультур

Некоторые основные русские армянские и арабские концепты

Сферы наименований	Лингвокультуры		
	Русская	Армянская	Арабская
Еда	Щи, блины, пельмени	Խաշ, հարիսա	Falāfel, tabuleh
Напитки	Квас, водка	Թանկոնյակ	Šāy, qahwah
Жилище	Изба	Քարե տուն	Xiyām (шатер)
Растения	Березка, рябина	Բարդի, չինար	Naxlah, (пальма) ḥelbah (верблюжье сено)
Животные	Медведь	Եղնիկ	Jamāl (верблюд)
Танцы	Хоровод	Քոչարի	Dabkeh, sa'īdi
Песни	Частушки	Գյուղական երգեր	Ānāšīd (песни в исполнении мужчин)
Герои	Богатырь	Սասունցի Դավիթ	'antarāh
Одежда	Сарафан, валенки	Չոխա, դեյրա, արխարիս	Ximār, jalbāb
Развлечения	Тройка	Չրույցներ, սրճել	Верблюжьи скачки
Муз.инструменты	Балалайка	Դուդուկ	Nāy, rabābah
Сувениры	Матрешка, самовар	Խալի, խաշքար	Деревянный сундук, кальян

Перечень армянских и арабских концептов см. напр.: [Рафаелова 2010: 69, Шипилина 2013: 132]. Что касается русской культуры, см. напр.: [Приходько 2006: 112-121].

Эти и многие другие колоритные концепты трех национальных культур, а также признаки и качества, которыми сопровождается их употребление, играют заметную роль в формировании устойчивых компаративных единиц, образуя стержневые образы с особой прототипической семантикой. Они не только выявляют общее и различное в мировоззрениях этих народов, но и устанавливают национальную специфику сравнений в зеркале разных языковых картинах мира.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества / В. Гумбольдт // Избр. труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984. – 398 с.
2. [Колесов В. В.](#) Древняя Русь: наследие в слове: Мир человека / В. В. [Колесов](#). – СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т, 2000. – 326 с.
3. Кочерган М. П. Основи зiставного мовознавства: пiдручник / М. П. Кочерган. – К.: Академiя, 2006. – 423 с.
4. Левченко О. П. Фразеологiчна символiка: лiнгуокультурологiчний аспект: монографiя / О. П. Левченко. – Львiв: ЛРiДУ НАДУ, 2005. – 352 с.
5. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. – К.: Знання, 2004. – 326 с.
6. Маслова В. А. НОМО LINGUALIS в культуре: монография / В. А. Маслова. – Витебек: Изд-во УО “ВГУ им. П.М. Машерова”, 2004. – 214 с.
7. Морковкин В. В. Опыт идеографического описания лексики / В. В. Морковкин. – М.: МГУ, 1977. – 166 с.
8. Попова З. Д. Введение в когнитивную лингвистику: учебное пособие / З. Д. Попова и др. – Кемерово: Кузбассвуиздат, 2005. – Серия “Концептуальные исследования”. – Вып. 4. — 220 с.

9. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В. И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке; язык и картина мира. – М., 1988. – 347 с.
10. Приходько А. М. Концепт як об'єкт зіставного мовознавства / А. М. Приходько // Мова, людина, світ. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 112–121.
11. Пулатов В. Восхождение / В. Пулатов. – М., 1987.
12. Рафаелова К. С. Лингвокультурологические особенности устойчивых компаративных единиц в русском и армянском языках: дис. ...канд. філол. наук: 10.02.17 «Сравнительно-историческое и типологическое языкознание» / К. С. Рафаелова – Донецк, 2010. – 281 с.
13. Шипилина А. А. Классификация арабских реалий по предметному признаку и особенности их перевода на русский язык / А.А. Шипилина // Филология и культура. Казань: КФУ, 2013. – № 1 (31) – с. 128-132.
14. Серебренников Б. А. Как происходит отражение картины мира в языке? / Б. А. Серебренников // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 87–107.

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՌԱՖԱՅԵԼՈՎԱ – ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՄԻԱԿՈՐՆԵՐԻ ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԼԵԶՎԱՄՇԱԿՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏՆԵՐԸ (ՀԱՅԵՐԵՆ, ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԵՎ ԱՐԱԲԵՐԵՆ ՆՅՈՒԹԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)

Սույն հոդվածը նվիրված է տարբեր լեզվական համակարգերում գոյություն ունեցող կայուն համեմատական միավորների զուգադրական ուսումնասիրությանը: Այդ միավորները և դրանցում օգտագործվող վառ արտահայտված ազգային հասկացությունները մեծ դեր են խաղում աշխարհի լեզվական պատկերի ստեղծման գործընթացում:

KRISTINE RAFAYELOVA - LINGUOCULTUROLOGICAL ASPECTS OF THE COMPARATIVE CONSTRUCTIONS RESEARCH (ON THE MATERIAL OF THE ARMENIAN, RUSSIAN AND ARABIC LANGUAGES)

This article touches upon the study of comparative constructions in different linguistic systems. The constructions and pronounced national concepts used in them play an important role in the creation of the linguistic picture of the world.

ԵՍ-Ի ԿԱՌՈՒՑԱԿՑՄԱՆ ԿԱՄ ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՆ

ՀԱՅԱՐՓԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ

Հիմաբառեր՝ ինքնաստեղծման պրակտիկա, ինքնաստեղծում, մարդաբանություն, սուբյեկտի ինքնափոխակերպում

Չնայած որ հետազոտությունների առումով ֆրանսիացի մտածող Միշել Ֆուկոն ավելի քննարկված է իշխանության հայեցակարգի տեսանկյունից, սակայն մշակույթի պատմության մեջ կարևոր ներդրում է համարվում նրա գոյության էսթետիկան՝ սուբյեկտի լինելիության պրակտիկան: «Թայմս»-ին տված հարցազրույցներից մեկի ժամանակ ինքը՝ Ֆուկոն պնդում է. «Ինձ ոչ այնքան հետաքրքրել է իշխանությունը, որքան սուբյեկտիվության պատմությունը»²¹⁵: Հետայսու Ֆուկոյի հայեցակարգի ուսումնասիրության գլխավոր խնդիրն է դառնում Ես-ի պրակտիկան (կամ տեխնիկան), այլ կերպ ասած սուբյեկտի ինքնափոխակերպումը, ինքնախնամքը²¹⁶: Նա պնդում է, որ այս պրակտիկաները սահմանադրում են մարդուն: Եթե համեմատենք մարդաբանական դասական մոտեցումները Ֆուկոյի մարդաբանական հայացքների հետ, կարող ենք պնդել, որ նա որոշակի հեղաշրջում արեց մարդաբանության մեջ: Այսու սկսում են նորովի նկարագրել մարդաբանական իրականությունը, իրողությունները: Համաձայն այս նոր մարդաբանական մոտեցումների, որոնք անվանվում են սիներգետիկական, յուրահատուկ մոտեցում է ցուցաբերվում սուբյեկտի հերմենևտիկային: Մարդաբանական հետազոտությունների առանցք է դառնում մարդու ինքնափոխակերպման չեղուկացվող և սահմանադիր պրակտիկաները²¹⁷: Եթե դասական մարդաբանության մեջ ասվում էր, որ ժամանակի ընթացում ճշմարտությունը փոխվում է և մարդուն

²¹⁵Забота о себе (Пер, с фр. Т. Н. Титовой и О. И. Хомы под общ. ред. А. Б. Мокроусова.- Киев: Дух и литера; Грунт; М.: Рефл-бук, 1998, с. 288.

²¹⁶ Նույն տեղում, էջ 286:

²¹⁷ St' u Ф. Гро. О курсе 1982 года //М. Фуко. Герменевтика субъекта. СПб., 2007, էջ 558, 563:

անհրաժեշտ է անընդհատ գնալ այդ փոփոխությունների հետևից ու յուրացնել դրանք, ապա ոչ դասական կամ որ ընդունված էր անվանել, սիներգետիկական մարդաբանության մեջ ասվում է, որ ոչ թե ճշմարտությունն է անդադար փոփոխվում, այլ, ընդհակառակը, մարդն ու իր մոտեցումներն են փոփոխվում ճշմարտության ու իրեն շրջապատող աշխարհի առնչությամբ:

Ճիշտ է, «Խելագարության պատմությունից», «Բառեր և իրերից» մինչ «Սեռականության պատմություն» Ֆուկոն հատկապես կենտրոնացած է եղել, ինչպես արդեն նշել ենք, իշխանության ու դիսկուրսիվ պրակտիկաների վրա, բայց, այնուամենայնիվ, այդ համատեքստում ևս նա դիտարկել է սուբյեկտին: Սուբյեկտին դիտարկել է իբրև իշխանության ու գիտելիքի որոշակի օբյեկտիվ հետևանք կամ արտադրանք՝ իբրև «իշխանության տեխնիկայի կրավորական արդյունք»: 1980 թվականի սկզբին քոլեջ դե Ֆրանսում կարդացած «Կյանքի ուղղորդման մասին» դասախոսությունների ժամանակ, որի գլխավոր թեման վաղքրիստոնեական ասկեզն էր, Ֆուկոն պարզաբանում է, որ ինքն այդ ժամանակ նոր-նոր է սկսել հետաքրքրվել նման հարցերով: Թերևս նշենք, որ սա «սուբյեկտին նորովի իմաստավորելու» յուրահատուկ փուլ է Ֆուկոյի ստեղծագործական մայրամուտին:

Հարկ է Ֆուկոյի ստեղծագործության վերջին փուլի առնչությամբ մի կարևոր նկատառում ևս անել, այն է, որ ամենաքիչ ժամանակ Ֆուկոն այս փուլին է հատկացրել (1980-1984 թթ.), հատկապես եթե նկատի ունենանք, որ այս ժամանակահատվածում նա նաև ակտիվորեն զբաղվել է քաղաքական գործունեությամբ՝ մասնակցելով հալածանքների դեմ տարվող բոլոր բողոքներին, սակայն մարդաբանական մոտեցումներում նրա դիտարկումները հույժ կարևոր են: Այս փուլի ստեղծագործություններում Ֆուկոն ստեղծում է մի յուրահատուկ դիսկուրս՝ գործի դնելով այսպես կոչված «պատմության ռեֆլեքսիան», սակայն հարկ է նշել, որ ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայի հայեցակարգը ոչ միայն և նույնիսկ ոչ այնքան պատմական է, որքան ընդհանուր մարդաբանական, որն ունի իր ուրույն հասկացությային ապարատը:

Նախքան ինքնաստեղծմանն (բուն ես-ի կառուցակցմանն) անցնելը, պարզաբանենք, թե ինչ բովանդակային ծանրաբեռնվածություն է Ֆուկոն հաղորդել այս ստեղծագործական փուլի հասկացությային ապարատին: Սկսենք հիմք հանդիսացող ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՈՒՄ-ից, որին

Ֆուկոն բազմաթիվ սահմանումներ է տվել: Առանձնացնենք դրանցից երկուսը. նախ, ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՈՒՄ-ն «ընթացակարգերի ամբողջություն է, որ գոյություն ունի բոլոր քաղաքակրթություններում, առաջադրվում կամ վերագրվում է անհատներին իրենց ինքնանույնականության ամրապնդման, պահպանման կամ փոփոխման համար, ինչպես նաև այն ես-ի տիրապետման կամ ճանաչողության հնարավորություն է»: Եվ երկրորդ, «մտադիր գործելակերպ, որի միջոցով մարդիկ ոչ միայն վարքագծի կանոններ են սահմանում իրենց համար, այլև ձգտում են փոխակերպել իրենք իրենց, փոփոխվել իրենց յուրահատուկ կեցության մեջ, իրենց կյանքը դարձնեն սեփական ստեղծագործությունը»²¹⁸: Առաջին սահմանումը վերաբերում է «սեփական անձի տեխնիկայի»: Կարող ենք պնդել, որ մեծ հաշվով ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՈՒՄ-ը կամ սեփական անձ-ի տեխնիկան կամ պրակտիկան, ուղղված է ես-ի համար ճշմարտության բացահայտմանը: Հարկ է նաև փաստել, որ Ֆուկոն ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ ոչ բոլոր բանաձևերն է ավարտուն տեսքով ներկայացնում ընթերցողին: Սակայն այս հնարին միանշանակ գնահատական տալ չենք կարող, քանի որ գուցե Ֆուկոն այդպես է վարվել ընթերցողին թույլ տալով որոշ իրադրություններում ինքնուրույն որոշումներ կայացնել ու լուծումներ առաջադրել: ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՈՒՄ-ը սուբյեկտի ինքնափոխակերպման պրակտիկան է: Անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև, որ Ֆուկոյի հայեցակարգում ես-ի պրակտիկան որոշակիորեն տարբերվում է ես-ի տեխնիկայից: Ի տարբերություն վերջինիս՝ ես-ի պրակտիկան թելեոլոգիական (նպատակաբանական) բնույթ ունի, այսինքն՝ դրանք ուղղորդված փոխակերպումներ են, որոնք առանձնանում են որոշակի ընդհանուր մարդաբանական նպատակով: Որոշ դեպքերում այդ նպատակը կարող է նախատեսված լինել որպես մարդու ինքնության սահմանադրություն (ձեռքբերում, պահպանում, փոփոխություն), մեկ այլ դեպքում «ճշմարտության ձեռքբերման» ապահովում: Այլ կերպ ասած՝ Ֆուկոն ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ գործընթացում շատ է կարևորում ճշմարտության ձեռքբերումը, դա դիտարկում իբրև ինքնաձեռքբերման կարևորագույն բաղադրատարրերից մեկը, որում էլ հստակ երևում է մարդաբանությանը դասական և սիներգետիկական մոտեցումների առանցքային տարբերությունները:

²¹⁸ Նույն տեղում, էջ 138:

Սակայն Ֆուկոյի այն պնդմանը, թե «ճշմարտությունը սուբյեկտին չի տրվում պարզ ճանաչողական ակտի միջոցով... անհրաժեշտ է, որ սուբյեկտը փոխվի», հանդիպում ենք նաև Կիերկեգորի մոտ, երբ նա հոգևոր աշխարհում «տեղի» ցանկացած փոփոխություն անխուսափելիորեն ենթադրում է նաև ճանապարհորդի փոփոխությունը, այնուհետև զարգացնելով այդ գաղափարը՝ նա եզրակացնում է, որ մարդը սահմանադրվում է՝ կատարելով «ես-ի ընտրություն»՝ դառնալով իրական (becoming real)²¹⁹: Ֆուկոյի ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայում այս դրույթն առանցքի դեր է կատարում: քանի որ նախկինում մարդուն դիտարկում էին իբրև արդյունք, իսկ այժմ՝ ակտիվ նախասկիզբ: Որոշ հետազոտողներ նույնիսկ մեղադրում են Ֆուկոյին, որ վերջինս որևէ կերպ չի հիշատակել Կիերկեգորին, երբեմն գրեթե բառացի գործածելով նրա թեզերը՝ «Պրակտիկայի գերնպատակը ես ինքս եմ, միայն քչերը կարող են հավակնել իրենց տիրապետմանը, լինել իրենց հետ»²²⁰: Մանրագնին աչքը ևս որոշ կիերկեգորյան թեզեր կարող է նկատել Ֆուկոյի ուսմունքում, սակայն, այդուհանդերձ, Ֆուկոն երբևէ չի հիշատակում դանիացի փիլիսոփայի անունը: Չնայած այս առնչությամբ մենք կարծում ենք, որ ոչ թե Ֆուկոն մեղանչել է ճշմարտության առջև, այլ պարզապես անկախ ժամանակային հաջորդականությունից, ինքն էլ է նույն միտքը Կիերկեգորից անկախ հղացել:

Ինչպես արդեն նշեցինք, Ֆուկոյի մոտ ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայում շեշտվում է «թելոսի» առաջադրումը, այսինքն՝ Ֆուկոյի մոտ կա նպատակադրում, որը տանում է մարդու վերջնական վիճակի, որն էլ հենց Ֆուկոն անվանում է նպատակ՝ թելոս, որը Ֆուկոյի մոտ թերևս «ճշմարիտ ինքնությունն» է (le soi)²²¹:

Հաջորդ կարևոր նկատառումը սուբյեկտի պրակտիկայի առնչությամբ հոլիստական մոտեցումն է: Այսինքն՝ թելուզն նշեցին, որ Ֆուկոյի ստեղծագործության վերջին փուլն է ամբողջապես նվիրված ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկային, բայց, այդուհանդերձ, գիտելիքի, իշխանության խնդիրները ևս սուբյեկտի արարմանն են առնչվում: Այսինքն՝ եթե մենք համեմատենք նախորդ ժամանակներում ես-ի

²¹⁹ Кьеркегор С. Или-или Санкт-Петербург, Амфора, 2011, с. 107.

²²⁰ Про Ф. О курсе 1982 года //М. Фуко. Герменевтика субъекта, с. 147.

²²¹ Նույն տեղում, էջ 176:

արարման, ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկաները, թերևս շեշտենք, որ նախկինում կարևորվել է կա՛մ մարմնական խնամքը, կա՛մ հոգու, մտքի խնամքը, մինչդեռ Ֆուկոյի մոտ ամբողջական խնամք է պահանջվում՝ մարմնի, հոգու և մտքի: Արևմտյան մշակույթում նա առանձնացնում է ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայի երեք կարևոր ֆորմաներ՝ պլատոնական, հելլենիստական և քրիստոնեական: Զուգահեռելով իր հայեցակարգն այս երեք հայեցակարգերի հետ՝ Ֆուկոն մատնանշում իր կողմից դրանցում նկատված թերություններն ու ոչ լիարժեք դրսևորումները և ուժեղ կողմերը:

Եվ այսպես անտիկ ժամանակներում ճանաչողական ակտիվության մեջ ներառվում է գործունեության ակտիվությունը: Առաջինի պարագայում հիմնական նպատակը «սուբյեկտին կապել ճշմարտության հետ», Ֆուկոյի եզրաբանությամբ սա մարդաբանական պրակտիկայի նպատակն է: Այսպիսով, «ասկեզը», ինչպես նաև ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկան, բխում է սոցիալական երևույթների ոլորտից, բայց դրա բնույթը ոչ թե սոցիալական է, այլ մարդաբանական: Սուբյեկտին կառուցակցելը, այլ կերպ ասած՝ սուբյեկտին սահմանադրելը, մարդաբանական խնդիր է, այսինքն՝ սուբյեկտն այլևս չի սահմանադրվում սոցիալական ոլորտից, այսինքն՝ այլևս իշխանության տեխնիկայի կրավորական արդյունքը չի: Սա ֆուկոյի հայեցակարգում, ինչպես արդեն նկատեցինք, մարդաբանական կարևորագույն շրջադարձերից է: Հելլենիստական մշակույթի օրինակով նա պնդում է, որ «ո՛չ պոլիսի կառուցվածքը, ո՛չ օրենքները, ո՛չ կրոնի պահանջները չեն կարող հույնին կամ հռոմեացուն պարտադրել, և նախ և առաջ հույնին, թե նա ինչպես պետք է վարվի այս կամ այն կենսական իրադրության մեջ, և ամենակարևորը դրանք չէին կարող բացատրել նրան, թե նա ինչպես պետք է կառուցի իր կյանքը»²²²: Հետևաբար, ես-ի պրակտիկան, ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՈՒՄԸ հունական մշակույթում կարևոր տեղ էր զբաղեցնում՝ մի կողմ թողնելով օրենքը, կրոնը, քանի որ սա մարդու ազատ ինքնիրականացման ոլորտ է:

ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայի հաջորդ կարևոր բնութագրիչը Ուրիշ-ի ներառումն է այս գործընթացում, որը մարդաբանական հարացույցի համընդհանուր բնութագրիչ է: Ֆուկոն

²²² Նույն տեղում, էջ 485:

պնդում է, որ սա շատ կարևոր պահ է այս գործընթացում, քանի որ ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ, Ես-ի ձեռքբերման համար, անհրաժեշտ է մեկ ուրիշ-ի ներառումը: Ֆուկոյի հայեցակարգում թերևս սա անվանենք «Ուրիշ-ի դիսկուրս»: Սա կարելի է նաև հարաբերակցել Բախտինի Դու-ի հայեցակարգի հետ, քանի որ Ուրիշ-ը, կամ այլ կերպ ասած Դու-ն նպաստում է ԵՍ-ի ճանաչմանը²²³: Այլ կերպ ասած՝ Ուրիշ-ը «Ես»-ի կերտման յուսահատուկ «մասնագետ» է: Հարկ է, անշուշտ, նաև ասել, որ Ես-ի կերտման տարբեր պրակտիկաներում Ուրիշ-ի ներառումը տարբեր կերպ է ընթանում: Ի մասնավորի՝ Պլատոնի ուսմունքում փսիխոգոգիկան²²⁴ դեռևս չէր առանձնացվել մանկավարժությունից: Հելլենիստական մշակույթում արդեն ուրիշ-ը, Ուսուցիչը նմանվում է բժշկի: Մեկնաբանվում էր, որ քանի որ մարդը մշտապես սիրում է ինքն իրեն, հետևապես ի վիճակի չի լինել ինքն իր բժիշկը... այլ կերպ ասած՝ կրթերից և սխալներից բուժումն անհրապականանալի է առանց ուրիշ-ի: Իսկ քրիստոնեական պրակտիկայում իբրև ուրիշ-ի ներառման ակտ թերևս կարելի է դիտարկել խորհրդատվությունը կամ խոստովանությունը:

Եվ վերջապես ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայում կարևորագույն բաղադրատարր է սեփական անձին դիմելաձևը: Այս կապակցությամբ Ֆուկոն կարևորում է «հաճույքի զգալու պահը»՝ ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայում ի վերջո թելոսը համարելով վերադարձ կամ անդրադարձ սեփական Ես-ին²²⁵: Անհրաժեշտ է նաև նշել որ Ֆուկոն հատուկ շեշտել է, որ այս թելոսը սկզբունքորեն համընդհանուր լինել չի կարող: Տարբեր մշակույթներ, ավելին, միևնույն մշակույթի շրջանակներում տարբեր դարաշրջաններ կարող են արմատականորեն տարբերվել ԻՆՔՆԱՍՏԵՂԾՄԱՆ, Ես-ի կառուցակցման պահանջներով:

Հարկ է, իհարկե, նշել նաև, որ Ֆուկոն, անդրադառնալով Ես-ին կոչ անելու, անդրադառնալու խնդրին, կախված «հեռավորությունից», ելակետային Ես-ից և Ես-ի պրակտիկայի, ինքնորոշման միջև տարբերությունից տարբերակում է երկու տիպի կոչ. խոսքը կամ *վերադարձ ինքդ քեզ-ի* (Եթե «ճշմարիտ Ես-ը» արդեն իսկ դիտարկվում է անցյալ, կորսված և մոռացված կամ էպիրիկ Ես-ի մեջ թաղված), կամ

²²³ Նույն տեղում, էջ 148:

²²⁴ Ուրիշ-ի, դաստիարակի գործունեությունը:

²²⁵ Նույն տեղում, էջ 232-233:

տուր, արմատական փոփոխության մասին է, ես-ի իրագործման մասին (եթե ճշմարիտ ես-ն ունի այլ բնույթ, էմպիրիկ ես-ի և իր միջև ճեղք գոյություն ունի): Առաջին դեպքում իրականացվող փոփոխությունները կամ իրադարձությունները, ես-ի պրակտիկայի ժամանակ, Ֆուկոն անվանում է աուտո-սուբյեկտիվացիա/ավտոսուբյեկտիվացիա, երկրորդ դեպքում՝ տրանսսուբյեկտիվացիա: Այսինքն՝ աուտոսուբյեկտիվացիայի պարագայում մենք պարզապես վերադառնում ենք արդեն եղածը, անցյալ, մինչդեռ տրանսսուբյեկտիվացիայի դեպքում ոչ թե վերադարձ ենք ապահովում, այլ ստեղծում: Սակայն առանձնացնելով սուբյեկտիվացիայի այս երկու տարատեսակները, ըստ էության, ֆուկոն չի մեկնաբանում սրանք, ավելին, այլևս չի վերադառնում կամ անդրադառնում այս հասկացություններին:

Եվ ի վերջո խոսելով ԻՆՔԱՍՏԵՂԾՄԱՆ պրակտիկայի մասին, հարկ ենք համարում նաև անդրադառնալ դրան հատուկ դիալեկտիկային՝ համընդհանրություն-առանձնահատկություն համատեքստում: Այս համատեքստում, խոսելով համընդհանրության մասին, ի նկատի է առնվում այդ պրակտիկայի համամարդկայնությունը, որ դիտվում է իբրև նպատակ, որի արդյունքը պետք է լինի «ինքնորոշումը, սեփական ես-ի հետ համագոյակցումը», որ զերծ է որևէ տիպի պատմական, սոցիալական կամ այլ տիպի «խոչընդոտներից»: Համընդհանրությամբ հանդերձ հարկ է նշել, որ ոչ բոլորն են կուլտիվացնում, մշակում իրենց, սեփական անձը: Սակայն այս համատեքստում Ֆուկոն ինքն էլ է ֆիքսում որոշակի հակասություն. «Յուրաքանչյուր մարդ սկզբունքորեն ի վիճակի է իրականություն դարձնել ԻՆՔԱՍՏԵՂԾՈՒՄԸ, ես-ի պարկտիկան: Ապրիորի ոչ մեկ բացառություն չի, սակայն մյուս կողմից՝ շատ քչերն են ի վիճակի զբաղվել սեփական անձի մշակմամբ»²²⁶: Այսինքն՝ «իբրև կոչ այն համընդհանուր է, բայց փրկությունը՝ բացառիկություն»: Նոր կտակարանում ասվում է «Կոչվածները շատ են, բայց քիչ են ընտրյալները»²²⁷: Այսինքն՝ ոչ բոլորն են ի վիճակի այն ընկալել, ընկալողներից ոչ բոլորն են ի վիճակի այն ընդունել, ընդունողներից ոչ բոլորն են ի վիճակի այն իրագործել: Այս ամենի պրակտիկ մոդել իբրև

²²⁶ Նույն տեղում, էջ 138:

²²⁷ (Նոր կտակարան, ՄՖ 20, 16)

Ֆուկոն դիտարկում է քրիստոնեությունը ու մարդկությանն ուղղված վերջինիս փրկության կոչերը:

Իսկ այն հարցին, թե ինչու բոլորը չէ, որ զբաղվում են ես-ի պրակտիկայով, Ֆուկոն պատասխանում է հետևյալ կերպ. «չի բավարարում ուժերը, համարձակությունը, ունեցած պաշարը, գործն ավարտին հասցնելու հնարավորությունը»²²⁸:

АЙАРПИ СААКЯН - КОНСТРУИРОВАНИЕ “Я” ИЛИ ПРАКТИКА КОНСТРУИРОВАНИЯ СВОЕГО “Я”

В статье рассматривается 'формула' конструирование 'Я' в работе Мишеля Фуко, в которой обсуждаются все аспекты человеческого бытия: сознание, тело и дух. Согласно Фуко человеческое существо несет ответственность за свою 'Я', за то кем он становится в течении всей своей жизни.

HAYARPI SAHAKYAN - CONSTRUCTION OF SELF OR PRACTICE OF SELF-CONSTRUCTION

In this article we discuss M. Foucault's "formula" of self-construction, where all the areas of human's life are taken into consideration e.g. mind, body and soul. According to him human being is responsible who is he/she as he/she is creating himself/herself during whole his/her lifetime.

²²⁸ Նույն տեղում, էջ 138:

**ԵՐԳԸ ԵՎ ՊԱՐԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՌԻՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ՝
ԿԱՐԱՈՎԵԻ ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ**

**ՆԵԼԼԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԱՐԱԽԱՆՅԱՆ
ՆԱՐԻՆԵ ՍԱՀԱԿՅԱՆ**

Հիմնաբառեր՝ մշակույթ, երգ, պար, խաղ, ուսուցում, հաղորդակցություն

Մշակույթը (լատ.՝ cultura - մշակում, դաստիարակում), հասարակության և մարդու զարգացման որոշակի մակարդակ է, որն արտահայտվում է մարդկանց գործունեության և կյանքի կազմակերպման ձևերով և տիպերով:

Մշակույթը ընդգրկում է ոչ միայն գործունեության առարկայական արդյունքները (արվեստի ստեղծագործություններ, մեքենաներ, տեխնիկա, կացարաններ, իրավունքի և բարոյականության նորմեր և այլն) այլև՝ մարդկային ուժերն ու ընդունակությունները, որոնք իրականացվում են գործունեության մեջ (գիտելիքներ, ունակություններ, արտադրական և մասնագիտական հմտություններ, աշխարհայացք և այլն):

Մշակույթը մեծ դեր է խաղում յուրաքանչյուրիս կյանքում: Մշակույթը այն զենքն է, որով յուրաքանչյուր ազգ պահպանում է իր ազգային արժեքները՝ հարստացնելով, նորովի դարձնելով, սերնդեսերունդ փոխանցելով, ժամանակի շնչին համահունչ ներկայացնելով այն աշխարհին, որին մենք ականջալուր ենք լինում փոխադարձ այցելությունների, ուսումնասիրությունների, փորձի փոխանակման, գիտաժողովների, փառատոների, արվեստի տարբեր ցուցահանդեսների, գիտության, գրքերի, գրականության միջոցով: Այն հսկայական ճանաչողական ուղի է դեպի գեղեցիկը, բարին, կրթությունն ու դաստիարակությունը:

Դասի ընթացքում դաստիարակները, ուսուցիչները, դասախոսները հաճախ են անդրադառնում մշակույթի ճյուղերին՝ նկարչությանը,

երաժշտությանը, թատրոնին և այլն, ինչն ավելի դինամիկ, ճանաչողական, ուսանելի և հետաքրքիր է դարձնում դասը:

Դեռևս վաղ տարիքում սկսում է զարգանալ երեխաների խոսքը: Բնական է, որ ի տարբերություն օտար լեզվի՝ մայրենի լեզուն շատ արագ է ընկալվում և յուրացվում երեխայի կողմից, եթե ընտանիքում այլ լեզվով խոսող չկա: Օտար լեզու դասավանդողները պետք է փոքր ինչ հոգեբան լինեն, որպեսզի հասկանան երեխաների հոգևոր նուրբ աշխարհը և լինեն հնարամիտ, որպեսզի կարողանան հետաքրքրություն առաջացնել երեխաների մոտ անձանոթ լեզվի և առարկայի հանդեպ: Օտար լեզու սովորելուց առաջ երեխայի հետ պետք է շփվել մայրենի լեզվով, որը համեմատաբար հեշտ է ընկալվում, իսկ օտար լեզուն՝ անգլերենը պետք է ուսուցանվի այն ժամանակ, երբ երեխան արդեն տիրապետում է իր մայրենի լեզվին: Գիտելիքն է ընկած խոսքի ուսուցման հիմքում: Այն պետք է լինի մատչելի, պարզ, հասկանալի և մատուցվի՝ հաշվի առնելով երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները:

Ինչի՞ց սկսել: Սկսել երեխաների, աշակերտների, ուսանողների հետ անգլերեն լեզվով շփվելուց: Դրա համար անհրաժեշտ է սովորեցնել խոսել: Նախ պետք է երեխայի բառապաշարը հարստացնել. Իսկ ե՞րբ է հարստանում և երեխայի կողմից յուրացվում բառապաշարը: Հետազոտությունները մանկապարտեզում, դպրոցում, համալսարանում և այլ կրթօջախներում ցույց են տվել, որ մինչև երեխան, աշակերտը կամ ուսանողը չհասկանա բառի իմաստը, չկազմի բառակապակցություն, պարզ նախադասություն, չմտապահի և չբարձրաձայնի այնպես, որ ինքն իր արտասանած բառը կամ նախադասությունը լսի, նա չի կարող յուրացնել այն: Անգամ կրկնության կամ վարժանքի դեպքում երեխան կարող է հիշել և ճիշտ արտասանել բառը, բայց չհասկանալով իմաստը, այն չի կարող նախադասության մեջ կիրառել: Ուրեմն ուսուցիչը պետք է այնպիսի նախապատրաստական աշխատանք տանի, որ կարողանա յուրաքանչյուր երեխայի սովորեցնել հեշտությամբ կառուցել կապակցված խոսքը: Ներքին խոսքը, իր պասիվ բառապաշարով, ավելի հարուստ է, քան ակտիվ բառապաշարը, որովհետև երեխան իր շրջապատող միջավայրից լսում է բառեր՝ առանց իմաստը հասկանալու, ուստի տարբեր հնարներով անհրաժեշտ է շփվել նրա հետ, բացատրել բառի իմաստը և ակտիվացնել պասիվ բառապաշարը:

Ելնելով նախադպրոցականների, դպրոցականների տարիքային, անհատական առանձնահատկություններից և նրանց հոգեկանի տարբեր մակարդակների զարգացման աստիճանից ու ըմբռնման կարողություններից՝ մեզ մոտ միտք ծագեց ստեղծել անգլերեն լեզվով մանկական երգերի ուսումնամեթոդական ձեռնարկ «Happy Birthday» խորագրով: (2016թ, խոսքերի հեղինակ՝ Նելլի Սահակյան, երաժշտության հեղինակ՝ Նարինե Սահակյան), որը հաստատվեց ՀՀ ԿԳ Նախարարության և Կրթության Ազգային ինստիտուտի կողմից:

Ձեռնարկում զետեղված երգերը իրենց թեմատիկայով և պարզությամբ համապատասխանում են տվյալ տարիքի երեխաների հետաքրքրություններին: Զվարճալի խաղերգերը նվիրված են տարվա եղանակներին, բնությանը, նոր տարվան, գույներին, ուսուցիչներին, մայրիկին, հաշվին, սպորտին և այլն: Երգերն ունեն ուսուցողական նշանակություն, պարզ են, մատչելի, և կնպաստեն անգլերեն լեզվի բառապաշարի հարստացմանն ու խոսքի զարգացմանը: Մեղեդիները հիշվող են, աշխույժ, կատակային:

Երգերը կարող են կատարվել պարային շարժումներով և ենթակա են բեմականացման, ինչը կնպաստի երեխաների կողմից երաժշտության կերպարային ընկալմանը՝ ստեղծելով միջառարկայական կապ: Երգերի թեմատիկան և բովանդակությունը հնարավորություն կտան լուծելու ոչ միայն գեղագիտական, այլ նաև կրթական լայն խնդիրներ: [ՀՀ ԿԳՆ ԿԱԻ 2016:2]

Ստեղծագործությունները մատուցվում են հոգեբանական համակցված մեթոդների ու ստեղծագործական հնարների յուրօրինակ համակարգով՝ երաժշտության զարգացմամբ, խաղային հնարներով, իրադրությունների ստեղծմամբ: Յուրաքանչյուր ստեղծագործությունից առաջ կազմակերպվում է հարցազրույց, երկխոսություն, բացատրական զրույց՝ զուգակցելով այն լսողիտողական նյութերով՝ կարաոկետով (կարաոկեի մտահղացումը և աշխատանքները, գրքի համակարգչային ձևավորումը և նոտագրումը, երգերի կատարումը՝ Անդրանիկ Կարախանյանի: Անդրանիկ Կարախանյանը հիշողության զարգացման և "Հետաքրքրաշարժ մտավարժանք" սարքերով մասնակցել է նաև "Digitech" 2011թ, 2016թ. միջազգային ցուցահանդեսներին): Երեխաները երգերը սովորելիս կարող են օգտագործել կարաոկեն որպես դիդակտիկ նյութ՝ զարգացնելով գեղագիտական ճաշակ: Նման կերպ երեխաները

ավելի հեշտ կհիշեն տեքստերը և նյութի մատուցումը կլինի դյուրին, զվարճալի, հետաքրքիր և կհարստացնի օտար լեզվի բառապաշարը: Չէ՞ որ մանկավարժի հիմնական նպատակն է երեխաներին ոչ միայն սովորեցնել այս կամ այն ծրագրային նյութը, այլ դրա բովանդակությունն օգտագործել նրանց հիշողության, մտածողության, երևակայության զարգացման համար, որին կարելի է հասնել, եթե երեխան բավականությամբ է իրականացնում այն:

Ստորև ներկայացնում ենք ինտեգրված պարապմունքի մեկ նմուշ՝ օգտագործելով մեր կողմից հեղինակած «Happy Birthday» գրքում զետեղված խաղերգերը՝ կարակերի կիրառմամբ:

Պարապմունք

Թեմա – «խաղալիքներ»

Թեմայի սահմաններում անցկացվում է պարապմունքների շարք՝ նվիրված խաղալիքներին: Թեման առածգական է, և առանձին պարապմունքների սահմանափակումները պայմանական են՝ կախված երեխաների ակտիվությունից:

Տեսակը — ինտեգրված պարապմունք

Պարապմունքի նպատակը.

- Հարստացնել անգլերեն լեզվի բառապաշարը,
- դաստիարակել հոգատար վերաբերմունք խաղալիքների հանդեպ,
- զարգացնել ստեղծագործական միտքը,
- զարգացնել գունազգացողությունը:

Պարապմունքի նախապատրաստումը

- Կահավորել դահլիճը համապատասխան պարագաներով, ձևավորել այն՝ թեմային համապատասխան, ունենալ խաղալիքներ, նվագարան՝ մետաղաֆոն, փոքրիկ սեղան, խտասկավառակ, պրոյեկտոր:

Պարապմունքի ընթացքը.

Երեխաները քայլերգի ներքո մտնում են դահլիճ և լսելով երաժշտությունը՝ կատարում տարբեր կենդանիներին բնորոշ շարժումներ, այնուհետև նստում աթոռներին:

Դաստիարակ — Երեխաներ, լսելով երաժշտությունը, դուք շատ ճիշտ կատարեցիք ձեր սիրած փափուկ խաղալիքներին՝ արջուկին, նապաստակին, աղվեսին բնորոշ շարժումներ: Այժմ եկեք լսենք Անդրանիկին, ով կերգի ձեզ համար մի խաղալիքի մասին, որը նա շատ է սիրում: Իսկ թե ի՞նչ խաղալիք է, կգուշակեք ինքներդ՝ երգը լսելուց հետո, բայց մինչ այդ եկեք սովորենք, թե ինչպես են ասում խաղալիք բառը անգլերեն: Խաղալիք բառը թարգմանվում է՝ toy (երեխաները կրկնում են մի քանի անգամ), այդ խաղալիքը փափուկ է՝ soft, սև ու սպիտակ է՝ black and white, բարի է՝ kind, սիրուն է՝ pretty, գեղեցիկ է՝ nice, խելացի է՝ clever, փոքր է՝ small, թանկագին է՝ dear: (Մի քանի անգամ այս բառերը կրկնելուց հետո տեսալսողական զգայարաններով հետևում են «Happy Birthday» գրքի «Panda» երգին՝ կարակետ տարբերակով)

Դաստիարակ — Ո՞ր խաղալիքի մասին է երգը

Երեխաներ — Պանդա

Դաստիարակ — Ճիշտ է, Պանդա: Իսկ ինչպիսի՞ն է այն:

Երեխաները թվարկում են դաստիարակի օգնությամբ՝ ընդօրինակման մեթոդով, ապա կազմում բառակապակցություններ և պարզ նախադասություններ:

Դաստիարակ — Երեխաներ, նորից լսեք երգը, ընթացքում կատարելով պանդային բնորոշ շարժումներ (կատարվում է ֆիզկուլտ դադար):

Դաստիարակ — Երեխաներ, ի՞նչ գույնի է պանդան:

Երեխաներ — Black and white

Դաստիարակ — Էլ ինչպիսի՞ գույներ եք հիշում մեր նախորդ պարապմունքներից

Երեխաներ — Red, yellow, green, blue, ...

Դաստիարակ — Երեխաներ, այժմ թվարկեք՝ ի՞նչ գույնի են սեղանին դրված փափուկ խաղալիքները (օրինակ՝ նարնջագույն աղվես, մոխրագույն նապաստակ):

Երեխաներ — պատասխան

Դաստիարակ — Իսկ այժմ գուշակեք, ո՞ր գործիքն է հնչում: (Վարագույրի ետևից երեխաները հերթով հնչեցնում են ցանկացած գործիք): Մետաղաֆոնի ձայնը գուշակելուց հետո դաստիարակը առաջարկում է

թվարկել դրա գույները , որ գույնի թիթեղն է ամենաերկարը, ամենակարճը, ապա երգում են «Colours» երգը՝ «Happy Birthday» գրքից թեման ամրապնդելու նպատակով:

Դաստիարակ — Երեխաներ, եկեք հաշվենք, թե քանի թիթեղ ունի մետաղաֆոնը (Հաշվում են):

Դաստիարակ — Անի, 3 անգամ հարվածիր կարմիր թիթեղին՝ բարձրաձայն հաշվելով: (Երեխաները խմբով կրկնում են հաշիվը)

Գոռ, 4 անգամ հարվածիր կանաչ թիթեղին՝ բարձրաձայն հաշվելով: (Երեխաները խմբով կրկնում են հաշիվը): Ապա՝ հաշիվ թեման ամրապնդելու նպատակով երգում են «Let's Count» երգը «Happy Birthday» գրքից : Պարապմունքն ավարտվում է «Գտիր քո գույնը» երաժշտական խաղով:

Հաջորդ պարապմունքների ընթացքում անդրադառնալ "խաղալիքներ" թեմայի խորացմանը, ամրապնդմանը, ապա կրկնությանը:

Այսպիսով՝ օգտվելով «Happy Birthday» գրքի խաղերգերից և կարակերտից՝ որպես մշակույթի մի մասնիկ անգլերեն լեզվի ուսուցման համատեքստում, երեխաները՝

- կակտիվացնեն բառապաշարը,
- դյուրորեն կյուրացնեն գույները,
- կսովորեն թվերը,
- կվարժեցնեն ուշադրությունը, հիշողության ունակությունները, կգարգացնեն՝
- աչքերի շարժումների կոորդինացիան,
- երևակայությունը և ստեղծագործական մտածողությունը,
- ակնառու-պատկերային և տեսական մտածողությունը:

Քանի որ մանկական ստեղծագործությունների ոլորտը բավականին նուրբ է և խորը, իսկ երեխաները խորաթափանց և միևնույն ժամանակ անկանխատեսելի ընթերցողներ և ունկնդիրներ են, ուստի բացի դաստիարակչական և ճանաչողական հատկանիշներից տեքստում նկատելի է նաև պատկերավոր ընկալումը: Չէ՞ որ հենց այդ երևակայական աշխարհն է, որ օգնում է գրավել երեխայի ուշադրությունը: [Ս. Գյուրջայանց 2016:34], իսկ քաղաքակրթության խնդիրը մարդուն մտածել սովորեցնելն է [Թ. Էդիսոն]:

Երեխաների մտածողության և խոսքի զարգացման, ուշադրության կենտրոնացման, հիշողության վարժեցման, երևակայության դրսևորման, ինչպես նաև գիտելիքների յուրացման և վերարտադրման հարցում կարող է պատկերացում ունենալ միայն հոգեբանական գիտելիքներով զինված մանկավարժը, ով հնարավորություն է ընձեռում սովորողներին ժամանակի հետ արագ հարմարվելու, ինքնուրույն որոշումներ կայացնելու և ստեղծագործելու: [Լատուրա Պողոսյան 1989:62]

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Վերակառուցվող դպրոցի ճանապարհին 1990 Լ. Պողոսյան էջ 174-188
2. Մանկավարժական խնդիրը որպես մտածողության զարգացման արդյունավետ միջոց Լ. Պողոսյան էջ 62-63
3. П.С. Яхно. Проблемность в обучении пониманию речи. Иностранные языки в школе. Стр 43-49
4. <https://hy.wikipedia.org/wiki/Մշակույթ>

НЕЛЛИ СААКЯН, АНДРАНИК КАРАХАНЫЯН, НАРИНЕ СААКЯН - ПЕСНЯ И ТАНЕЦ В КОНТЕКСТЕ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КАРАОКЕ

Искусство является неотъемлемой частью нашей жизни. Оно обогащает человека важными ценностями и развивает чувство красоты. Искусство помогает нам развить такие качества, как любовь, доброта, сочувствие, оно учит нас ненавидеть жестокость. Оно делает нашу жизнь более интересной и повышает культурный уровень.

Искусство играет большую роль в нашей жизни и в образовании. В этой статье авторы (слова Нелли Саакян, музыка Нарине Саакян) представляют музыкальное учебное пособие "Happy Birthday". Оно содержит детские песни с использованием караоке (автор караоке Андраник Караханян). Пособие поможет учителям провести урок более интересно и пробудить любовь к искусству. Пособие поможет детям

развивать навыки английского языка и коммуникативные способности с помощью этих песен.

**NELLY SAHAKYAN, ANDRANIK KARAKHANYAN, NARINE SAHAKYAN -
SONG AND DANCE IN THE CONTEXT OF TEACHING ENGLISH WITH THE
USE OF KARAOKE**

Culture plays a big role in everyday life and learning. Teaching children is an interesting and challenging task. In this article the authors (Lyrics by Nelly Sahakyan, Music by Narine Sahakyan) represent a musical manual entitled "Happy Birthday". It contains children's songs with the use of karaoke (made by Andranik Karakhanyan). This musical manual will help teachers make lessons more interesting and useful and arouse love for art and cultivate moral features, like kindness, empathy. It will also help children improve their skills of English and develop communicative skills.

**ԲՆԱՆԿԱՐԱՅԻՆ ԳԵՂԱՆԿԱՐԶՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑ**

ՍԵՎԱԴԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

**«Ավելի լավ է մեկ անգամ տեսնել, քան հազար անգամ լսել»:
Հայկական ժողովրդական ասացվածք**

*Հիմնաբառեր՝ միջազգային և միջմշակութային հաղորդակցություն,
բնապահպանական միջազգային լեզու, բնանկարային
գեղանկարչություն, բնապահպանական ընկալում,
աշխարհաճանաչողություն*

Դարերի փորձն ու ժառանգությունը, սկսած ժայռապատկերներից մինչև արդի ժամանակները, ցույց են տալիս, որ ցանկացած ազգ կամ ժողովուրդ մտածում ու պատկերում է իր աշխարհագրական դիրքին համապատասխան: Նկարիչը միշտ ձգտում է այն գունահամակարգին, որն իր համար ծնված օրից հոգեհարազատ է ու ցանկալի: Սա մարդու և բնության հաղորդակցության ինքնաբուխ, անմիջական միտում է, որտեղ, ինչպես հայտնի է, հաղորդակցությունը կատարվում է ոչ թե խոսքի (գրավոր, բանավոր), այլ պատկերման միջոցով: Բայց նույնիսկ այդ դեպքում, և հատկապես այդ պատճառով էլ սկսած ժայռապատկերներից ու հենց ժայռապատկերներում ուշագրավ է պատկերը տարբեր մշակութային հանրույթներում նույն իմաստով գործածելու հանգամանքը: Նշանագրերի մի մեծ խումբ, հիմնականում միևնույն իմաստով, գործածվել են գրեթե բոլոր, շատ անգամ աշխարհի հակադիր ծայրերում: Ինչպես օրինակ՝ եռանկյունին՝ իբրև իգական նշան, եղևնաձև գծապատկերը՝ արական նշան: Այդ պատկերների առկայությունն ակներևաբար, պետք է վկայի պատկերային մտածողության կատարյալ նույնության մասին Պիրենեյներից մինչև Հեռավոր Արևելք, Սկանդինավներից մինչև Աֆրիկա [Մանուշարյան 1999: 231]:

Այս համատեքստում, եթե կերպարվեստը դիտարկենք որպես միջազգային հաղորդակցության ուրույն միջոց, ապա յուրաքանչյուր ազգի կամ ժողովրդի բնանկարչությունը կդիտվի որպես ինքնաարտահայտման սեփական լեզու, որը, սակայն, ճանաչում և օգտագործում են նաև մյուսները, քանի որ խոսքը վերաբերում է պատկերին, տեսողական ընկալմանը: Եթե զուգահեռներ անցկացնենք լեզվաբանական գիտության հետ, ապա կտեսնենք, որ ինչպես գիտական տարածված թեզերի համաձայն՝ բոլոր լեզուներն **ընդհանուր լեզվական նախահիմք** ունեն, այնպես էլ ազգերի ու ժողովուրդների գեղանկարչական մշակույթները նույնպես ունեն **ընդհանուր նախահիմք՝ պատկերման արվեստը՝ կերպարվեստը:**

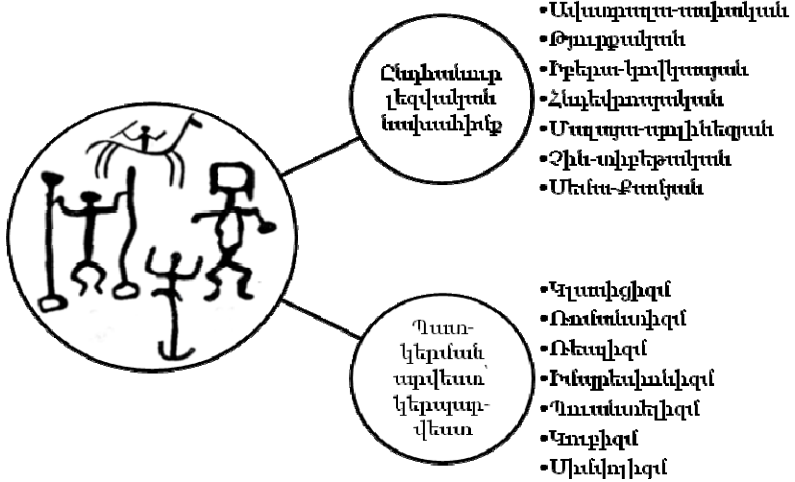
Հետաքրքիր է, որ մարդկային մշակույթի այս երկու հիմնարար ոլորտները բխում են մեկ ընդհանուր սկզբնաղբյուրից՝ **ժայռապատկերից**, ինչը հաստատում է պատկերային ընկալման առաջնահերթությունը: Հետևաբար, մարդկային հաղորդակցությունն առավելագույն արդյունավետությամբ կարող է իրագործվել հաղորդակցության պատկերային, տեսողական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ:

Դեռևս նախապատմական ժամանակներից մարդկային հաղորդակցության լեզուն պատկերման արվեստի նախատիպն էր՝ ժայռապատկերները: Ժայռապատկերների ուսումնասիրությամբ զբաղվող մի շարք հետազոտողների (Խ. Սամուելյան, Գ. Ղափանցյան, Ա. Ռոբինսոն և այլք) տեսության համաձայն՝ ժայռապատկերները գրի նախնական ձևեր են: Հնագույն գրանշանները, հիմնականում լինելով գաղափարագիր, դեռևս չէին կորցրել պատկերանկարչական բնույթը, որոնց հետագա մշակումը և կրած փոփոխությունները հիմք դարձան նոր գրատեսակների համար, իսկ ժամանակակից այբուբեններն արդեն կորցրել են իրենց նախնական պատկերային-հաղորդակցական բնույթը [Robinson 2007:232]:

Նկատենք, որ եթե լեզվական նախահիմքի զարգացման հետագա ընթացքը միտեց լեզվական ընտանիքների և լեզուների (գրավոր) առաջացման, ապա պատկերման արվեստի զարգացման հաջորդական օղակներում ի հայտ եկան արվեստի հոսանքներն ու ուղղությունները, որոնցից էլ ճյուղավորվեցին կերպարվեստի ժանրերը: Եվ ինչպես

առաջին, այնպես էլ երկրորդ դեպքում չեն կորցրել հաղորդակցական նշանակությունը (գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 1

Բանասիրական հանրագիտարանում լեզուն դիտարկվում է որպես հաղորդակցման միջոց և մտածողության նյութական ձև և որպես այդպիսին՝ միավորների կարգաբերված բազմազանություն [Աղայան 2009: 10-12]:

Միջազգային լեզուն ձևակերպվում է որպես արհեստական լեզու, որը նախատեսված է միջազգային օգտագործման համար: Այլ իմաստով այն կարելի է դիտարկել որպես որևէ ազգի լեզու, որի գործածությունը տարածվել է տվյալ երկրի ազգային շրջանակներից դուրս: Համամարդկային լեզվի ստեղծման փորձեր արել են դեռևս Ռ. Դեկարտը՝ 1629 թվականին, Գ. Լայբնիցը՝ 1666 թվականին, բայց միայն 19-20-րդ դարերին է հաջողվել կազմել մի շարք արհեստական լեզուներ:

Լատիներենը երկար ժամանակ համարվում էր դիվանագիտության միջազգային լեզու (այժմ էլ այն հաղորդակցության ընդհանուր միջոց է բժշկության մեջ), Հռոմեական կաթոլիկ եկեղեցում, ֆրանսերենը՝ բարձրաշխարհիկ հասարակության և դիվանագիտության լեզու 18-րդ դարում, գերմաներենը գիտության միջազգային լեզու 19-րդ դարում, 20-րդ դարից արդյունաբերության և հետարդյունաբերական դարաշրջանի

լեզուն համարվում է անգլերենը: Այնուամենայնիվ, 21-րդ դարի համամարդկային մարտահրավերների համապատկերում չկա մի լեզու, որ առանց թարգմանչի հասանելի լինի յուրաքանչյուրին, անկախ մարդու լեզվական և մտավոր ընկալման մակարդակից: Դա հնարավոր է միայն տեսողական տեխնոլոգիաների օգնությամբ [Дуличенко 1988: 126-162]:

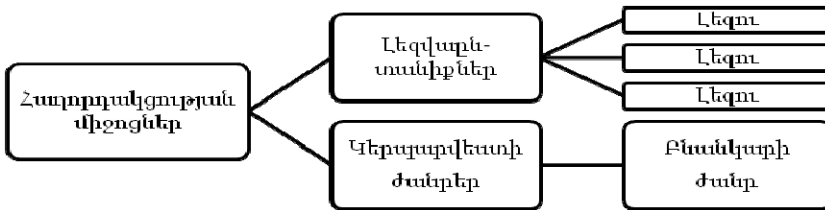
Նկատի ունենալով վերոնշյալը՝ կերպարվեստը, մասնավորապես գեղանկարչությունը, միջմշակութային հաղորդակցությունների ժամանակակից միտումների համապատկերում վերադառնալով իր նախնական՝ հաղորդակցական գործառույթին, լիիրավ կերպով կարող է հանդես գալ որպես միջազգային հաղորդակցության միջոց՝ օգտագործելով իր արտահայտչական հնարավորությունները:

Հասարակության բնապահպանական ընկալման գործում կերպարվեստի, մասնավորապես բնանկարային գեղանկարչության առանձնահատուկ դերը կայանում է նրանում, որ նրա առնչությունները մարդու հուզական ոլորտի և բնության օբյեկտիվ ընկալման հետ հարաբերակցվում են երկու հարթություններում՝ գեղագիտական, գիտական: Գեղագիտական հարթության մեջ բնապահպանական ընկալումը ձևավորվում է մի քանի փուլերով. բնության հետ ամենօրյա շփման, բնության գրկում կերպարվեստային գործունեություն ծավալելու և գեղանկարչության բնանկարային ստեղծագործությունների ընկալման միջոցով: Այս համապատկերում բնանկարային գեղանկարչության մեջ կարևորվում է բնապահպանական գործառույթը, որպես անձի և հասարակության դաստիարակման սկզբունքներց մեկը [Саргсян 2016: 85-89]:

Այստեղ կարևոր է նկատի ունենալ այն հանգամանքը, որ կերպարվեստն օգտվում է տեսողական ընկալման և հուզական վերարտադրման հնարավորություններից: Մասնավորապես բնանկարչությունը կարելի է դիտարկել որպես միջազգային հաղորդակցության միջոց մի քանի նկատառումներով, և նույնիսկ անկախ կերպարվեստի այս կամ այն ժանրից: Նախ որպես պատկերային արվեստ՝ այն ընթեռնելի և ընկալելի է բոլոր լեզուներով և բարբառներով խոսողների համար, անկախ լեզվամտաճողության տարրերից: Երկրորդ և արդիականության տեսանկյունից առավել կարևոր նկատառումն այն է, որ բնանկարչությունը, ազդակելով բնապահպանական հավասարակշռության պահպանման խնդիրներին, արձագանքում է

միջազգային, ավելի ճիշտ՝ համամարդկային մարտահրավերներին բոլորին հասանելի միջոցով: Բնապահպանական խնդիրները ցանկացած միջազգային լեզվով արտահայտելու դեպքում մարդկանց որոշակի խումբ սովյալ լեզուն սովորելու խնդիր ունի, ինչը չենք կարող ասել բնանկարի մասին, գոնե զգայական-հուզական մակարդակում (գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2

Բնապահպանական դաստիարակության և ազդեցության ներուժի տեսանկյունից այսօր, թերևս, ավելի արդիական են Կլոդ Մոնեի կտավները, քան բազմաթիվ բնապահպանական կազմակերպությունների մերկապարանոց կոչերը, հատկապես, որ Ֆրանսիացի Մոնեի գեղանկարչությունն ընկալելի է ինչպես Ֆրանսիացու, եվրոպական որևէ այլ երկրի քաղաքացու, այնպես էլ ասիական, ամերիկյան և այլ ժողովուրդներին անկախ լեզվական, ազգային, կրոնական պատկանելությունից:

Չինաստանի բնության զարմանահրաշ տեսարաններն առավել տպավորիչ են չին նկարիչների վրձնած նկարներում (Լի Սիսյուն, Գո Սի, Տան Ին, Մա Յուան և այլք):

Բնանկարը դիտողին կտրում է առօրեականությունից և տեղափոխում մի աշխարհ, որը ստեղծել է բնանկարիչը: Այդպիսով նա դիտողի մոտ առաջացնում է որոշակի հուզական վերաբերմունք, մտահոգություն, կարոտախտ դեպի բնություն, որն անպայման իր ներգործությունն է ունենում մարդու բանական ոլորտի՝ տրամաբանության և գիտակցության վրա: Բնանկարային գեղանկարչության հետ հաղորդակցությունը նպաստում է մարդու

հուզագգայական ոլորտի զարգացմանը, ձևավորում բարյացակամ վերաբերմունք բնության, նրա գեղեցկության նկատմամբ: Հոգեբանական տեսանկյունից այս գործընթացը դիտարկվում է որպես աշխարհի ճանաչողություն հուզական մակարդակում: Բանական մակարդակում բնանկարը դիտողը գիտակցում է, որ բնության գեղեցկությունը սպառնալիքի տակ է, և նրա մոտ առաջանում է այդ գեղեցկությունը պահպանելու պահանջմունք [Саргсян 2016: 85-89]:

Կերպարվեստի, որպես գեղարվեստական լեզվի առանձնահատկություններից մեկն այն է, որ այն չունի ամրագրված նշանակությամբ նշանների բառարան, լեզվական քերականություն, ինչով էլ պայմանավորված է նրա հաղորդակցական գործառույթի արդյունավետությունը. արվեստը, մասնավորապես՝ բնանկարը հանդես է գալիս որպես հաղորդակցման առավել արդյունավետ միջոց բնապահպանական խնդիրների արտացոլման տեսանկյունից [Парахонская 2013: 83-93]:

Այսպիսով, բնանկարչությունը հանդես է գալիս որպես աշխարհաճանաչողության ամենատարածված, ամենաընդգրկուն տեսակ՝ իր տեսողական ընկալման հնարավորություններով:

Այս ամենով հանդերձ, հարկ է նկատել, որ «Բնապահպանական միջազգային կոնվենցիա», «Բնապահպանական միջազգային համագործակցություն», «Բնապահպանական միջազգային իրավունք» և այլ հասկացությունների կողքին առայժմ չեն շրջանառվում «Բնապահպանական միջազգային լեզու», կամ «Բնապահպանական միջազգային հաղորդակցություն» հասկացությունները: Սակայն բնանկարչությունն իր գործառույթներով լիիրավորեն կարող է շրջանառել այդ արտահայտությունները և ստանձնել դրանցով ենթադրվող գրեթե բոլոր գործառույթները, քանզի այն՝ որպես նշանների ինքնուրույն համակարգ, հստակ կարգաբերված համակարգ է և որպես այդպիսին՝ ընկալելի ու հասանելի էրկիր մոլորակի բոլոր անկյուններում:

Թերևս, բնապահպանական բոլոր խնդիրները լիարժեքորեն հնարավոր չի լինի արտահայտել բնանկարչության միջոցով (լեզվով), այնուամենայնիվ, այն առավել համընդհանուր և ներգործուն միջոց է՝ վերհանելու բնապահպանական բազմաթիվ հիմնախնդիրներ և նույնիսկ առաջադրելու դրանց լուծման ճանապարհները: Հարկ է ընդգծել, որ ինչպես բոլոր գիտություններն ու լեզուներն անընդհատ զարգացման

միտում են արձանագրում, այնպես էլ արվեստը, բնանկարչությունն իր արդի միտումներով ուղղորդվում է դեպի էկոլոգիական գեղանկարչություն, որի զարգացման ընթացքը չի բացառում նոր, այնպիսի տեխնոլոգիաների մշակում, որոնք այն կմիտեն միջազգային էկոհաղորդակցության ամբողջական համակարգի:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աղայան Է. Բ. - Լեզվաբանության ներածություն, Մակմիլան Արմենիա, Երևան, 2009, էջ 10-12
2. Մանուչարյան Ա. Ա. - Համաշխարհային կերպարվեստի պատմություն: Կերպարվեստը նախնադարում, հատոր 1, «Տիրաստ», Երևան, 1999, 231 էջ
3. Дуличенко А. Д. - Проекты всеобщих и международных языков (Хронологический индекс со II по XX вв.) // Учёные записки Тартуского гос. ун-та. Вып. 791. 1988. Стр. 126-162.
4. Парахонская, Г. А. - Коммуникативная функция пейзажа как предмет социологического анализа. Вестник ТвГУ. Серия: Философия (4), 2013. Стр. 83-93.
5. Саргсян С. М. - Экологическая функция пейзажной живописи. Aktuální pedagogika. №1. Praha. 2016. Pages 85-89
6. Robinson A. - The Story of Writing: Alphabets, Hieroglyphs & Pictograms. Thames & Hudson; 2 edition. 2007, 232 pages.

СЕВАДА САРГСЯН - ПЕЙЗАЖНАЯ ЖИВОПИСЬ КАК СРЕДСТВО ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Рассматривая пейзажную живопись как универсальное средство коммуникации, в статье выдвигается применение концепций «Экологический международный язык» или «Экологическая международная коммуникация», что обосновывается экологической и коммуникативной функциями пейзажной живописи.

SEVADA SARGSYAN - THE LANDSCAPE PAINTING AS AN ECOLOGICAL INTERNATIONAL COMMUNICATION MEANS

In the article the landscape painting considering as a communication universal way with its overall understandable is highlighted “Ecological international language” or “Ecological international communication” the use of the concepts and grounded with the ecological and communication functions of the landscape painting.

УДК 81.362

О СПОСОБАХ ПЕРЕВОДА ВОЕННЫХ ТЕРМИНОВ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И АРМЯНСКОГО ЯЗЫКОВ)

ГАЯНЕ САРКИСЯН

Ключевые слова: военные термины, перевод военных терминов, переводческие трансформации

Военный перевод - это обособленная лингвистическая дисциплина, предъявляющая высокие требования к качеству и точности перевода, ошибки в котором в лучшем случае могут привести к произвольному толкованию текста, к различным недоразумениям и недопониманиям в ходе переговоров, а в худшем могут стоить кому-нибудь жизни или повлечь серьезные материальные затраты. Военный перевод требует безукоризненного владения не только иностранной военной терминологией, но и военной терминологией в целом, которая регулярно пополняется за счет внедрения новых видов оружия, инноваций в области материалов и снаряжения, появления новых стратегий и методов ведения боя.

Цель данной статьи - рассмотрение основных способов перевода военных терминов с русского языка на армянский и наоборот. Для реализации указанной цели необходимо сперва определить понятие "военный термин" и рассмотреть способы его образования.

Обозначить границы понятия военный термин очень сложно, так как сфера функционирования военной терминологии очень широка, и многие общеупотребительные термины приобретают в ней особое, более узкое значение. В.Н. Шевчук предлагает следующее определение понятия "военный термин": "устойчивая единица синтетической или аналитической номинации, закрепленная за соответствующим понятием в понятийно-функциональной системе определенной сферы военной профессии в значении, регламентированном его дефиницией" [Шевчук 1989: 8].

Г.М. Стрелковский в своем учебнике "Теория и практика военного перевода. Немецкий язык" пишет: "Если мы ограничимся лишь военным

делом, то должны будем признать, что внутри этой обширной области существуют многие отрасли, которые можно рассматривать как различные самостоятельные области знания или деятельности. Поэтому нельзя говорить об общем понятии “военный термин”, а следует различать термины тактические, организационные, военно-технические, термины, относящиеся к различным родам войск и видам вооруженных сил и т. д. Все это - различные области военного знания и деятельности, для каждой из которых характерна своя терминология. В пределах каждой из этих областей значение термина достаточно однозначно” [Стрелковский 1979: 83].

Важнейшей особенностью, отличающей термин от других слов, является, как известно, его однозначность. Однако в военных текстах часто встречаются и многозначные слова. Поскольку одно и то же слово общелитературного языка в разных отраслях военного дела переосмысливается по-своему, то принято считать, что мы имеем дело с омонимией терминов.

Однозначность термина не следует путать с вариантами перевода термина на другой язык. Переводной эквивалент того или иного термина не является его значением, а лишь один из возможных вариантов эквивалентного соответствия. Объемы понятий в языке оригинала и перевода редко совпадают, поэтому возможно предоставление нескольких эквивалентов.

В общем смысле к военной терминологии относятся все слова и сочетания, обозначающие военные понятия, т.е. понятия, непосредственно связанные с вооруженными силами, военным делом, войной и т. д. Кроме того, к военной лексике следует отнести научно-технические термины, употребляемые в связи с военными понятиями (например, *гусеница танка или любой боевой машины на гусеничном ходу-թրթրվաքի քիշիկ կամ այլ քիզվաքի քրթրվաքի քիշիկ*). Проблемами терминологии, в частности, размытости границ употребления тех или иных терминов, занимался А.И. Моисеев: “Все прочие признаки, обычно приписываемые терминам и терминологии в целом: точность значения, однозначность, системность, отсутствие синонимии и т. п. - не более как их тенденция или их желательные качества, или, наконец, требования к “хорошей” рационально

построенной терминологии. Примеры недостаточной системности, не строгости значений реальных терминов, их многозначности, омонимии и синонимии хорошо известны” [Моисеев 1970: 138].

К военной терминологии могут относиться слова и сочетания, которые хотя и не обозначают собственно военные понятия, однако употребляются почти исключительно в военной среде, а в общем употреблении малоизвестны или вовсе неизвестны (например, *полк – գույն*), а также некоторые иностранные заимствования, различные жаргонизмы и т. д., а также эмоционально окрашенные элементы военной лексики, которые являются в большинстве случаев стилистическими синонимами соответствующих военных терминов (например «*блях*» (просторечное от *бляха*) переводится как «*գուրի*»).

Изменения состава военной лексики, особенно ее непрерывное пополнение, выпадение из нее ряда слов, изменение значений тесно связаны с непрерывным развитием общих условий деятельности вооруженных сил. Современная военная терминология охватывает область разработки новых видов оружия - в первую очередь ракетно-ядерных боевых систем (*управляемая ракета – կառավարվող հրթիռ; активно-реактивный снаряд – հրթիռային օժանդակությամբ արկ; заражение радиоактивными продуктами ядерного взрыва – միջուկային ցայթյունի քիմիական փրկում*), радиоэлектронных и других технических средств (*тепловизор – ջերմացույց; лазерный дальномер – լազերային հեռաչափ; прибор ночного видения – գիշերային տեսողության փրկում*); термины, связанные с реорганизацией соединений сухопутных войск и органов высшего управления (*центр управления – կառավարման կենտրոն*); термины, связанные с изменением некоторых принципиальных положений (доктрин) в тактике и оперативном искусстве (*электронное противодействие – էլեկտրոնային հակազդեցություն*).

Термины могут иметь различную структуру. По числу компонентов выделяют термины-слова, или однословные термины, реже именуемые моноксемными, к которым могут быть отнесены и сложные термины, образованные сложением основ и имеющие слитное или дефисное написание; и термины-словосочетания, или составные, многокомпонентные термины.

Образование русских военных терминов происходит обычными, характерными для русского языка способами словообразования: морфологическими и лексико-семантическими способами, путем заимствования как из других областей науки и техники, так и из других языков, а также на основе словосочетаний.

Рассмотрим морфологические способы образования терминов и частотность их употребления.

I. **Образование простых (однословных) терминов:**

- **аффиксация** - образование новых однословных терминов путем прибавления к корневым словам аффиксов (префиксов и суффиксов), например: *истребитель* - *ληηρδωήςης*; *автоматчик* - *ήνρδωήρδωήης*; *пулеметчик* - *ρδωήρδωήης*; *летчик* - *οήηςης* и т.д.
- **словосложение** - способ словообразования, при котором новое слово образуется путем соединения основ двух или трех слов: *гранатомет* - *ήνδωήηςης*; *пулемет* - *ρδωήρδωήης*; *авиадесант* - *ωήηςηςης* и т.д.
- **конверсия** - тип словообразования, при котором некоторые существующие слова, не изменяя своей исходной формы, приобретают значение другой части речи: *дневальный* - *οήηςης*, *отпускные* - *ωήηςης*, и т.д.
- **сокращение** - распространенный способ морфологического словообразования в русской военной лексике, при котором происходит сокращение (отпадение) некоторой части звуковой оболочки или графической формы слова, например: *ГШ* - *Генеральный штаб* - *ρδω* - *ρδωήρδωήης*, *ТВК* - *территориальный военный комиссариат* - *ρδω* - *ρδωήρδωήης*, *ЕВРОАЗЭС* - *Евро-Азиатский экономический союз стран СНГ* - *ωήηςης* - *ωήηςης* и др.
- **изменение значения термина** - лексико-семантический способ словообразования основан на переносе значения на основании сходства каких-либо признаков предметов, явлений, действий, качеств. Перенос названий иногда происходит одновременно с заимствованием слова из других областей военного дела или

других сфер общественной деятельности, науки и техники и т. п. [См. Шевчук 1989], например, *проинформировать* (юр. "указывать клиенту на какие-либо особенности ведения его дела адвокатом") - "давать инструктаж перед боевым вылетом" (в ВВС) - "ставить задачу, инструктировать" (в ВС в целом); *дьюльфера*: "спуск с горы по канату" (общ.) - "высадка десанта по канату с вертолета в режиме висения" (в ВС), *экстракция* (гильзы) - *սիջւիրւմ*; *вытаскивание застрявшей техники*; *вывоз десантных подразделений из тыла противника (после выполнения задачи)*; *приобретение* - *ձեռքբերւմ*; *обнаружение и засечка целей*; *наблюдение* - *հետևիտի*, *разведка наблюдением*; *наблюдение с помощью технических средств (радиолокационных станций, инфракрасной техники, тепловизоров и т. д.)* [См. Гореликова 2002].

- **заимствование** - удельный вес современных иностранных заимствований в русской военной лексике относительно невелик. Большинство их заимствовано из немецкого и французского языка. Имеются заимствования и из других языков, в частности восточных, которые, как правило, употребляются в разговорной речи и просторечии [См. Коровушкин 1980]: *бункер* - *բնկեր*, *аэроплан* - *աէրոպլան*, *фляжка* - *փիփշիշիշ*, *турбина* - *տրբին* и др. Как видно из проведенных примеров, армянский язык чаще всего заимствует военные термины посредством русского языка, однако наряду с заимствованными терминами создаются и армянские с использованием деривационного потенциала армянского языка.

II. **Образование сложных (многокомпонентных) терминов:**

Термины-словосочетания создаются путем добавления к термину, обозначающему родовое понятие, конкретизирующих признаков с целью получить видовые понятия, непосредственно связанные с исходным. Такие термины фактически представляют собой свернутые определения, подводящие данное понятие под более общее и одновременно указывающие его специфический признак. Таким образом образуются своеобразные терминологические гнезда, охватывающие

Лексико-грамматические трансформации - антонимический перевод, экспликация (описательный перевод) и компенсация [См. Комиссаров 1990].

Как простые (однословные), так и многокомпонентные термины могут переводиться всеми вышеперечисленными способами. Рассмотрим поочередно приемы перевода простых и сложных терминов, для которых эти приемы могут несколько отличаться.

Наиболее употребительным приемом перевода военной терминологии являются **лексико-семантические замены** (конкретизация, генерализация, модуляция) - перевод лексических единиц оригинала путем использования при переводе единиц исходного языка (ИЯ), значение которых не совпадает со значениями исходных единиц, но может быть выведено из них с помощью определенного типа логических преобразований.

Самым часто встречающимся приемом перевода в рамках данной группы является **модуляция**, или смысловое развитие - замена лексемы ИЯ единицей ПЯ, значение которой логически выводится из значения исходной единицы: *оценка выстрела* - *լրակոցի գնահատական*; *зона эвакуации* - *արհիւնման գոտի*; *ориентир* - *նշանիշ*.

Конкретизация - замена лексемы ИЯ с более широким предметно-логическим значением лексемой ПЯ с более узким значением, к примеру: *подразделение снайперов* - *դիպուկահարների սիприрաժմանում*; *заземление* - *հողմնում*.

Генерализация - замена единицы ИЯ, имеющей более узкое значение, единицей ПЯ с более широким значением. Это наименее распространенная из лексико-семантических замен в переводе рассматриваемых военных текстов, например: *оружие массового поражения* - *Չանգվածային խոցելիության զենք*.

Калькирование, или перевод лексических единиц оригинала путем замены ее составных частей (морфем или слов) их лексическими соответствиями в ПЯ - второй по частотности прием перевода военной терминологии, к примеру: *контрснайперские операции* - *հակադիպուկահարային գործողություններ*; *винтовочный огонь* - *հրազենային կրակ*; *пехотное отделение* - *հետևակային սիприрաժմանում*, *телеграфный режим работы* - *աշխարհիմքի*

հենազրային ռեժիմ; вынос точки прицеливания - նշանառության կետի փոխափոխում.

Экспликация или описательный перевод - это трансформация, при которой лексическая единица ИЯ заменяется словосочетанием, эксплицирующим ее значение, т.е. дающим более или менее полное объяснение или определение этого значения на ПЯ. В переводе военных текстов экспликацией переведены 20% терминов: *командировочные - գործուղման ծախսեր.*

Грамматическая замена - способ перевода, при котором грамматическая единица в оригинале преобразуется в единицу ПЯ с иным грамматическим значением, что вызвано несовпадением в языках частей речи, числа существительных и других форм выражения грамматических категорий, например: *положение лежа - ցաված վիճակում; огонь на больших дальностях - մեծ փառածրություններով կրակ.*

Транскрипция и транслитерация - способы перевода лексической единицы оригинала путем воссоздания ее формы с помощью букв ПЯ. При транскрипции воспроизводится ее звуковая форма, при транслитерации - графическая. Например: *сервомеханизмներովնեխանիզմ; мастер-сержант- մաստեր-սերժանտ, мичман - միջման.*

Рассмотрим также **синтаксические способы перевода многокомпонентных терминов**. Они могут переводиться:

1. При помощи аналогичной препозитивной атрибутивной группы (последовательный перевод): *тактическое воздушное командование-փակփրկական փազմաօդային հրամանափարություն; биноклярный оптический прибор - հենադիփակային օպտիկական սարքավորում.*
2. При помощи перестановки компонентов: *размытие очертаний-նրվազծերի մարում; пункт управления огнем взвода тяжелых минометов - ծանր ականանետների դասակի կրակի կառավարման կենտրոն.*
3. При помощи использования причастных и деепричастных оборотов: *пятичленный пехотный отряд - հինգ հոգուց բաղկացած հետևակային ջոկատ.*

2. <http://eanc.net/EANC/>
3. <http://razm.info>
4. <http://news.am>
5. <http://www.slaq.am>
6. <https://hy.wikipedia.org>

ԳԱՅԱՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - ՈԱՋՄԱԿԱՆ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ (ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԵՎ ՌՈՒՍԵՐԵՆԻ ԼԵԶՎԱՆՅՈՒԹԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)

Սույն հոդվածում ներկայացված են «ռազմական եզրույթ» հասկացությունը, ռազմական եզրույթների կազմության միջոցները, ինչպես նաև այն թարգմանչական հնարքները, որոնք կիրառվում են ռազմական եզրույթների թարգմանության ընթացքում:

GAYANE SARGSYAN - ON THE MEANS OF TRANSLATION OF MILITARY TERMS (ON THE MATERIAL OF THE RUSSIAN AND ARMENIAN LANGUAGES)

The article discusses the notion of “military term”, the ways of formation of military terms as well as the main types of transformations which are used while translating military terms.

О КЛАССИФИКАЦИИ ВОЕННЫХ АББРЕВИАТУР В РУССКОМ И АРМЯНСКОМ ЯЗЫКАХ

ГАЯНЕ САРКИСЯН

Ключевые слова: военные аббревиатуры, сокращения, лексические сокращения, графические сокращения, классификация аббревиатур, инициальные аббревиатуры

Как известно, военные тексты как вид речевого произведения находятся на стыке двух функциональных стилей языка - официально-делового и научно-технического. С официально-деловым стилем их роднит широкое использование безличных предложений, императивных предложений, клишированных конструкций, выраженных инфинитивными и причастными оборотами, ограниченное употребление временных глагольных форм, использование внутри одного предложения многочисленных параллельных конструкций.

Как в текстах научно-технического стиля, так и в военных текстах наблюдается большое количество узкоспециальных терминов, структурированность материала, наличие схем и иллюстраций. Все это связано с определенной функциональной нагрузкой, характеризующей военную сферу общения: сжатость, четкость и конкретность формулировок, точность и ясность изложения, стройность построения, легкость восприятия передаваемой информации.

Особого внимания, на наш взгляд, заслуживают стилистические средства лексического уровня, характерные для военных текстов. К ним относятся:

- термины (военные и общенаучные или общетехнические),
- аббревиатуры и сокращения.

Рассмотрим аббревиатуры и сокращения, широко используемые в военных текстах.

Как отмечает Ю. С. Маслов, сложносокращенные слова, называемые также аббревиатурами, или универбирующими (т. е.

«превращающими в одно слово») сокращениями, образуются из словосочетаний – составных терминов, названий различных учреждений и должностей и т. п. [Маслов 1998: 153].

Во многих работах термин “аббревиация” употребляется в двух значениях:

- явление, связанное с сокращенными записями речи - это графическая аббревиация, а сами записи - графические сокращения, графические аббревиатуры или просто аббревиатуры;
- процесс, связанный с производством новых лексем, способ словообразования, в результате которого возникают аббревиатуры различных видов, аббревиатурные лексемы, лексические сокращения, сокращенные и сложносокращенные слова. С точки зрения словообразовательной “этимологии”, аббревиатуры - это сложные слова, поскольку они создаются путем сложения усеченных компонентов.

Военная сфера, для которой характерны чрезвычайно широкое использование аббревиатур, также является средой и стимулом их образования. Помимо экстралингвистических факторов, таких как развитие науки и техники, возникновение различных сокращенных лексических единиц объясняется “принципом наименьшего усилия” или “законом экономии речевых средств”.

Как отмечает Щелоков А.А., “пополнение списка аббревиатур в лексиконе военнослужащих армии и других силовых структур проходило и проходит по двум основным путям:

- Первый путь – часто составители уставов, наставлений, комментариев к правилам и руководствам службы сами предлагают сокращения длинных наименований, особо трудных в произношении понятий и терминов. Например, куда легче в условиях чрезвычайной ситуации в разговоре говорить “Выброс АХОВ”, чем каждый раз произносить фразу: “Выброс аварийных химически опасных веществ”.
- Второй путь – труды военных теоретиков и историков, а также исследовательские и информационные материалы в СМИ. Они

основательно дополняют число аббревиатур, которые были предложены официально” [Щелоков 2003: 5].

Регулярное появление аббревиатур в информационных, популярных и исследовательских публикациях на военные темы, в материалах о делах правоохранительных органов и других силовых ведомств государства создает для пользователей определенные трудности. Особенно заметны они при чтении различных материалов на военно-исторические темы. Вместе с тем они предоставляют возможность при каждом необходимом употреблении специальных понятий и терминов сокращать размеры статей, делать их более краткими и компактными.

По справедливому замечанию Щелокова А.А. “аббревиатуры – живая материя языка; они порождаются новыми обстоятельствами жизни, какое-то время живут и часто употребляются, потом постепенно выходят из обращения и быстро забываются, становясь предметом для изучения историками” [Щелоков 2003: 7].

Аббревиатуры представляют также большой интерес для историков и филологов еще потому, что вошли в народный язык и в фольклор, породили разного рода подражания. К примеру, в годы Великой Отечественной войны в обществе широко использовались сокращения типа *ППЖ – полевая походная жена*, *ДБМ – дурак особой мощности* и др. До сих пор в армейской среде солдаты, требуя добавки к питанию, говорят ДБ (добавка), слово “дембель” заменяет длинное, но очень желанное для солдат слово “демократизация”.

“Революционные и советские аббревиатуры, ворвавшиеся в русский язык, порождали в обществе немало анекдотов, юмористических и сатирических расшифровок загадочных буквенных сокращений. Слово *ОГПУ (Объединенное государственное политическое управление – одно из названий службы государственной безопасности в СССР, 1923–1934гг.)*, произнесение которого вызывало в обществе страх, люди в доверительных беседах расшифровывали как “О Господи, Помогите бежать!”. В обратном чтении аббревиатура означала слова: “Убежишь, Поймают, Голову Оторвут”. Своеобразное осмысление получило и слово *НКВД*. Его раскрывали как “Наломаем Кремлевским Вождям Дровишек”. В годы Великой Отечественной войны *ПВО (Противовоздушная оборона)*,

части которой чаще всего располагались в тылу, фронтовики расшифровывали так: “Поел? Выспись, Отдохни” [Щелоков 2003: 9].

Как уже отмечалось, русские военные материалы изобилуют различными сокращенными обозначениями, которые используются вместо сложных терминов и терминологических словосочетаний. Многие сокращенные обозначения настолько прочно вошли в практику языковой коммуникации, что стали употребляться как самостоятельные термины и даже послужили деривационной базой для образования новых слов. Особенно широкое распространение сокращения получили во всех видах боевых документов, в военных уставах, приказах, наставлениях. Не зная значений военных сокращений, нельзя прочесть о понять боевой приказ, наставление, боевое донесение и другие важные докумнты. Поэтому умение расшифровать и адекватно перевести русские военные сокращения становится настоящей необходимостью для каждого военного переводчика.

Военные сокращенные обозначения, употребляемые в практике языкового общения, можно подразделить на ряд групп по различным классификационным признакам. Прежде всего следует различать **лексические и графические сокращения**. Лексические сокращения в силу их частого употребления вошли в практику коммуникации как полноценные слова и употребляются в письменной и в устной речи без расшифровки. Например, *ПК* [пэ-ка] расшифровывается как *пулемет Калашникова*; *БМП* [бэ-эм-пэ] расшифровывается как *боевая машина пехоты*; *РПГ* [эр-пэ-гэ] расшифровывается как *ручной противотанковый гранатомёт*. Графические же сокращения употребляются лишь в письменной речи, в устной речи они чаще произносятся в расшифрованном виде. К такого типа сокращениям относятся все наименования организационных единиц, например, *КПП* [ка-пэ-пэ] расшифровывается как *контрольный пропускной пункт*; *ПСО* [пэ-сэ-о] расшифровывается как *пункт специальной обработки*.

Деление сокращений на лексические и графические не имеет существенного значения для переводчика, так как при письменном переводе и те, и другие необходимо расшифровывать.

Существует множество различных классификаций сложносокращенных слов (аббревиатур), основанных на выделении чисто

формальных, внешнеструктурных разновидностей сложносокращенных образований. В.В. Виноградовым выделяются два основных типа сложносокращенных слов - слоговой и инициальный. К слоговому типу, который составляют слова, образованные путем сложения начальных слогов или иных звуко- или буквосочетаний слов исходного словосочетания, “примыкают сложносокращенные слова смешанного подтипа” [Грамматика 1953: 270], в рамках которого различаются:

- слова, составленные из части слова и полного слова;
- слова, составленные из слоговой части слова и начальных звуков слов (или основ);
- слова, составленные из начальных звуков полных слов и слоговой части слова.
- Е.А. Земская различает следующие типы сложносокращенных слов:
- слова, состоящие из начальных частей нескольких слов исходного словосочетания,
- слова, состоящие из начальной части первого слова и целого второго слова,
- слова, состоящие из названий начальных букв каждого слова,
- слова, состоящие из начальных звуков каждого слова,
- слова, состоящие из начальных звуков ряда первых слов и начальной части последнего слова,
- слова, состоящие из начала первого слова и конца последнего [Земская 1978: 273].

Что касается армянского языка, то следует отметить, что самая старая группа графических сокращений в армянском языке имеет латинское происхождение. Здесь сокращение происходит при написании латинских слов, в то время как устно соответствующие армянские эквиваленты произносятся в полной форме: No - րիւ (numero), t- ժամիշիւ (time). В некоторых случаях произносятся начальные буквы. В таких случаях их можно рассматривать как лексические начальные сокращения.

Возникновение аббревиатур в армянском языке связывают непосредственно с влиянием русского языка в советский период, когда было заимствовано большое количество русских слов.

противовоздушной обороны Российской Федерации (газ.); ԳՇ – գլխավոր շտաբ; ՀՀ Նախագահի 2009թ.-ի հունվարի 26-ի հրամանագրով նշանակվել է ՀՀ ՂՈՒ ԳՇ պետի տեղակալ (մամուլ). ПВ – Пограничные войска: Отдельные «реформаторы» в погонах планировали передать ПВ (пограничные войска) в ведение Министерства обороны и Генерального штаба, а органы пограничного контроля – Министерству финансов (газ.); ՍՁ – սահմանապահ զորքեր; ՍՁ ուսումնական կենտրոնում համարել կազմակերպված ուսումնական գործընթացի շրջանակներում իրենց մասնագիտական հմտություններն են կախարելագործում ոռու եւ հայ սահմանապահները (մամուլ).

Инициально-слоговыми называются аббревиатуры, составленные из начальных букв слова, части слова или слога, например: БТР – бронетранспортер: Два огромных костра, БТР, промокшие под моросью юноши, одетые как на рыбалку: добровольные симферопольские ополченцы (газ.). Отметим здесь, что при переводе тип аббревиатур может меняться, то есть то, что в русском языке является инициально-слоговой аббревиатурой, нередко переводится на армянский язык инициальной аббревиатурой или словосочетанием. Ср.: ՂՓ – Ջրահապար փոխադրիչ: Ըստ հետախուզության տվյալների՝ Շուշիում և նրա պաշտպանական թևերում կենտրոնացած էին հակառակորդի մոտ 2500 զինվոր, 3 տանկ, 9 հեղուակի մարտական մեքենա (ՀՄՄ), 10 զրահապար փոխադրիչ (ՂՓ), 2 հետախուզական-իջազորային մարտական մեքենա (ՀԻՄՄ), 100մմ 3 թնդանոթ, 2 ՄՄ-21 հրթիռային կայանք, խոշոր տրամաչափի 3 գնդացի (մամուլ): СИЗО – следственный изолятор: НАС нельзя сажать в СИЗО по вздорным обвинениям и держать годами в пыточных условиях, отнимать у нас бесплатную медицину и образование, унижать, лишать элементарных прав. (газ.) Данная аббревиатура переводится на армянский язык не аббревиатурой, а словосочетанием քննչական մեկուսարան – հրավապաշտպան Լեյլա Յունուրը Քյուրդահանի համար 1 քննչական մեկուսարանից տեղափոխվել է Ադրբեջանի ազգային անվտանգության նախարարության քննչական մեկուսարան (մամուլ):

Слоговые аббревиатурами называются сокращения, составленные из начальных слогов слов в словосочетании, например: *комбат – командир батальона. И оттого, что, казалось, ничего хуже уж и не придумать, комбат Дыркин вдруг громко, каким-то непередаваемым голосом запел, закашлял песню из кинофильма (Василий Гроссман), переводится на армянский язык словосочетанием գրվարդական հրահանարար, хотя в разговорной речи чаще используется русская заимствованная аббревиатура կամրար; Սուրիկ Խաչարյանն ուզեցել է գրվարդական հրահանարար դառնալ, բայց 10 հոգի չի կարողացել հավաքել (Վանու):*

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Грамматика русского языка. Т.1. Фонетика и морфология. –М., 1953.
2. Земская, Е.А. Современный русский язык. Словообразование / Е.А. Земская. - М.: Высшая школа, 1978. - 234 с.
3. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. – М.: Высшая школа, 1998. – 272 с.
4. Словарь сокращений и аббревиатур армии и спецслужб/ сост. А.А.Щелоков. – М.: ООО “Издательство АСТ”; “Издательский дом ГЕЛЕОС”, 2003.- 318 с.
5. <http://ruscorpor.ru/>
6. <http://eanc.net/EANC/>
7. <http://razm.info>
8. <http://news.am>
9. <http://www.slaq.am>

ԳԱՅԱՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ – ՌՈՒՍԵՐԵՆԻ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Հոդվածում դիտարկվում են ռուսերեն և հայերեն ռազմական տեքստերում օգտագործվող համավումները: Ներկայացված է հապավումների սահմանումը, դիտարկված են հապավումների տարբեր դասակարգումներ ռուսերենի և հայերենի ռազմական հապավումների օրինակներով:

GAYANE SARGSYAN – ON THE CLASSIFICATION OF MILITARY ABBREVIATIONS IN THE RUSSIAN AND ARMENIAN LANGUAGES

The article considers abbreviations in Russian and Armenian military texts. The definition of abbreviations is given as well as various classifications of abbreviations with the examples of military abbreviations in Russian and Armenian languages are manifested.

ТИП СЛОВОСЛОЖЕНИЯ КАК КРИТЕРИЙ СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО, АРМЯНСКОГО, АНГЛИЙСКОГО И ИТАЛЬЯНСКОГО ЯЗЫКОВ)

РУЗАННА САРКИСЯН

Ключевые слова: деривация, словосложение, сопоставительный анализ, сложные слова, композиты

Словосложение как способ деривации служит одним из важных критериев, который необходимо учитывать при разработке типологии того или иного языка.

Согласно ЛЭС (Лингвистический энциклопедический словарь) словосложение представляет “один из способов словообразования, состоящий в морфологическом соединении двух или более корней (основ). В результате словосложения образуется сложное слово, или композит (лат. *compositum*). Словосложение занимает промежуточное положение между морфологическим и синтаксическим способами сочетания единиц языка, обладая чертами того и другого” (См. ЛЭС).

Известно, что сложение как способ словообразования представлено не во всех языках. В тех же языках, где словосложение существует, удельный его вес в словообразовательной системе языка характеризуется значительными колебаниями. В этом отношении довольно интересные результаты может предоставить сопоставительно-типологический анализ словосложения в русском, армянском, английском и итальянском языках.

Чтобы определить типологию словосложения, необходимо раскрыть понятие “типа сложного слова” как единицы сопоставления. В.Д. Аракин отмечает, что “это можно сделать в том случае, если мы будем исходить из тех признаков и свойств, которые присущи сложному слову как особой лексической единице словарного состава языка, образующей вместе с другими сложными словами макросистему языка” [Аракин 1979; с. 238]. При сопоставительном анализе словосложения русского и английского языков В.Д. Аракин

выделяет критерии, которыми характеризуется сложное слово как единица сопоставления. Эти критерии, по нашему мнению, с некоторыми дополнениями и модификациями, можно взять за основу и при сопоставительном анализе с привлечением армянского и итальянского языков.

Число компонентов (основ) сложного слова. В зависимости от этого критерия сложные слова подразделяются на двухкомпонентные (двухосновный тип), трехкомпонентные (трехосновный тип) и т.д.

Руководствуясь фундаментальными исследованиями в области словосложения известных российских лингвистов (Г.О. Винокура, Е.А. Земской, В.В. Лопатина, А.Н. Тихонова, И.С. Улуканова и др.), мы принимаем традиционное понимание сложного слова. Сложное слово – это лексема, имеющая в своем составе две или более производящие основы, а также самостоятельное слово, обладающее структурно-семантической целостностью. В научной литературе применительно к подобным лексемам используются также другие термины: “двукорневое слово”, “бикорневое слово”, “поликорневое слово”, “комполит” и др. В нашей статье для анализируемого явления мы предпочитаем пользоваться терминами “сложное слово” и “комполит” как синонимичными (“բարդաբանություն” в армянском, “compound words”, “compounds” в английском, “i composti” в итальянском).

В сопоставляемых языках подавляющее большинство сложных слов относятся к двухкомпонентному типу, что дает основание считать этот тип композитов типологически основным в сопоставляемых языках. Что касается трехосновного типа, для русского, армянского, английского и итальянского языков, сложные слова, состоящие из трех основ, встречаются не часто. В основном это сложные слова, компоненты которых являются греко-латинскими интернациональными словообразовательными элементами: *мотовелоспорт*, *гидроэлектростанция*, *հիդրոէլեկտրակայան*, *elettrocardiogramma* и т.д. Именно поэтому трехкомпонентные сложные слова не должны учитываться при определении типологических характеристик словообразовательных систем данных языков.

Способ соединения компонентов является одним из основных критериев при определении типологии словосложения. Основы,

входящие в состав сложных слов, могут соединяться следующими способами: агглютинацией (примыканием), с помощью интерфиксов и с помощью служебных слов.

Соединение компонентов **агглютинацией**, то есть **с помощью простого примыкания, простым соположением основ** часто называют синтаксическим способом словосложения. Такой способ соединения компонентов сложного слова является типичным для английского языка: *lighthouse, postcard, armchair, snowball, birthday, godfather, blackboard, sunflower, blueberry, blackmail, teacher-researcher, producer-director*. Однако этот способ соединения компонентов сложного слова используется и в русском, и в армянском языках: *диван-кровать, школа-студия, штаб-квартира, кресло-кровать, дизайнер-модельер, художник-оформитель, инженер-строитель, вагон-ресторан, дочери-матери, плащ-палатка, фотограф-любитель, юбка-брюки, հայրերի, ւսիրորի, ձկնրու, երկաթգիծ, գեղափ, փեղանուն, երկրորդ, երեսուրթիչ, կետոր, բազկաթոռ*. Особенностью таких слов в русском языке является написание через дефис. В армянском языке, как и в большинстве случаев в английском, такие слова пишутся слитно. В итальянском языке примерами композитов, образованных агглютинацией, могут служить *capolavoro (шедевр), mezzanotte (полночь), filospinato (колючая проволока), cassaforte (сейф, букв. – крепкая касса)* и т.д. Особенностью армянского языка является наличие большого количества способов образования сложных слов посредством агглютинации: повторы (редупликация), частичные повторы, усложнение и т.д.: *մանր-մանր, գույգ-գույգ, հալո-հալո, ասել-խոսել, գիշեր-ցերեկ, մարդ-մուրդ, մանր-մունր, քաղցր-մեղք, դեփ-դեղին, սեփ-սև, կաս-կարմիր* и т.д.

Интерфикс как служебная морфема используется при образовании сложных слов в русском и армянском языках что служит основанием для выделения подтипа **сложных слов с соединительной морфемой**: *пылесос, пароход, водостойкий, звуконепроницаемый, древнерусский, մարդասեր, թանաքաման, եգիպտացորեն, փոշեկուլ, շոգենալ, ծաղկալիճառ*: В русском языке используются интерфиксы *-о-* и *-е-*, а армянском языке *-ս-* и *-ե-*. Во многих случаях, когда основа слова в армянском языке оканчивается на *-ի-*, конечная гласная соединяется с интерфиксом *-ս-*, трансформируясь в *-ե-*: *գինեպուն, ծաղկեփունջ*,

цишрѣцѣрѣ, зпѣѣѣѣѣ: В английском и итальянском языках соединительные гласные не используются. В английском языке существуют сложные слова, образованные соединительными морфемами *-s-* и *-i-*, например: *spokesman/spokeswoman* (представитель, делегат), *statesman* (государственный деятель, служащий), *craftsman* (ремесленник), *sportsman* (спортсмен), *handicraft* (ручные изделия) и т.д. В русском языке, кроме интерфиксов *-o-* и *-e-*, в составе сложных слов используются и некоторые другие морфемы в качестве соединительных элементов, вопрос о которых все еще остается спорным. В некоторых сложных словах с первым глагольным компонентом используется соединительная морфема *-и-*: *сорвиголова*, *держидерево*, *перекаטיפоле*. Мы солидарны с Е.А. Земской в том, что *-и-* не является показателем императива, так как этот элемент в структуре данных слов лишен значения, десемантизирован. «Подобные существительные не имеют семантики повеления, их именная часть не есть ни объект, ни субъект глагола в повелительном наклонении, они не выражены падежной формой, которую «требует» повелительное наклонение (ср. *сорвиголова* и сочетание слов *сорви голову*). В значении таких существительных нет семантического компонента «повеления», императивности (*держидерево* – «дерево, которое держит», а не «дерево, которому велят держать»)» [Земская 1973, с. 129]. Аналогичные композиты есть и в итальянском языке. Однако в отличие от русского языка, глагольный компонент здесь оформлен формой третьего лица единственного числа настоящего времени, а не императивом. Соединительную морфему в этом случае считать флексией нельзя, так как она не выражает грамматического значения, она десемантизирована и выполняет только соединительную функцию: *asciugamano* (полотенце, букв. – то, что сушит руку), *asciugacapelli* (фен, букв. – то, что сушит волосы), *accendicigari* (зажигалка, букв. – то, что зажигает сигары), *apriscatole* (открывалка, букв. – то, что открывает консервные банки), *battitappeto* (средство для чистки ковров, букв. – то, что чистит ковры), *lavastoviglie* (посудомоечная машина, букв. – то, что моет посуду), *copricapo* (головной убор, букв. – то, что прикрывает голову), *tritacarne* (мясорубка, букв. – то, что рубит мясо) и т.д.

Тип словосложения **помощью служебных слов (предлогов, союзов и т.д.)** не характерен для русского языка, хотя здесь можно обнаружить несколько композитов, образованных при помощи союзов: *мать-и-мачеха, иван-да-марья* и т.д. Этот способ соединения компонентов сложных слов используется в армянском, английском и итальянском языках: *սովորույր, սովորույնի, son-in-law (зять), commander-in-chief (главнокомандующий), bread-and-butter (бухербром), editor-in-chief (главный редактор), hide-and-seek (прятки), carpodanno (Новый год)*. К этому типу относятся слова, образованные лексикализацией отдельных сочетаний слов или словосочетаний: *must-have, must-do, must-see, jack-of-all-trades (мастер на все руки), forget-me-not (незабудка), marry-go-round (карусель), արդարապես, հրեղբայր*. В армянском языке такие композиты получили название **լգալանբարդութիւններ**. В русском языке выделяется лексико-синтаксический способ словообразования (сращение), который является отдельным способом словообразования: *сумасшедший, умалишенный, быстрорастворимый (кофе), густонаселенный (район), вечнозеленое (дерево), скоропортящиеся (продукты), малоупотребительный, долгоиграющий, дикорастущий (кустарник), вышеуказанный, нижеподписавшийся* и т.д. В армянском же языке слова такого типа относятся к сложным, образуя отдельную разновидность сложных слов - **լգալանբարդութիւններ**: В армянском языке в качестве компонентов сложных слов часто используются застывшие формы грабара (древнеармянского языка) с характерными морфемами, бывшими предлогами: *մերթընդմերթ, որորդնորույր, գաղտնիք, գլխիկոր*.

Среди композитов выделяется группа слов, образованная сложением с одновременной суффиксацией: *сладкоежка, лесозаготовки, канатоходец, старшекласник, простодушие, легкомыслие, долголетие, жизнелюбие, самолюбие, землепроходец, absent-minded (забывчивый), light-minded (легкомысленный), first-nighter (человек, посещающий премьеры), հայազգի, սիսլի, Կապույտիսլի, հնգամյա*.

Еще одним критерием типологии словосложения служит **характер синтаксической связи компонентов сложного слова**. В сложных словах выделяют следующие типы синтаксической связи компонентов: предикативная связь, атрибутивная связь, объектная связь.

Для того чтобы определить тип синтаксической связи между компонентами сложного слова, необходимо трансформировать сложное слово в словосочетание или предложение. Например, слово *снегопад* трансформируется в предложение *Снег падает*, сложное слово *sunset* трансформируется в предложение *The sun sets*, сложный итальянский глагол *maledire* (сочетание наречия *male* – “плохо, злобно” и глагола *dire* – “говорить”) трансформируется в предложение *говорить о ком-то плохо (проклинать)*, слово *սրկիծաղ* трансформируется в предложение *Սրկիծաղնիւի*. Таким образом, во всех предложениях обнаруживается предикативная связь, следовательно, тип синтаксической связи между компонентами сложного слова – предикативный. Сложные слова *чернозем*, *սևահող*, *paper-mill*, *prima donna* можно трансформировать в атрибутивные словосочетания *черная земля*, *սև հող*, *a mill producing paper* (бумажная фабрика), *prima donna* (примадонна, букв.– первая леди, женщина) следовательно, характер синтаксической связи компонентов сложного слова определяется как атрибутивный. Объектные отношения существуют между компонентами таких сложных слов как *пивовар* (тот, кто варит пиво), *водовоз* (машина, которая возит воду), *пылесос* (прибор, убирающий пыль), *винодел* (тот, кто делает вино), *գիւտարձ*, *հացընիւ*, *turnscrew* (that turns the screw), *bloodtest* (that tests the blood), *asciugamano* (полотенце, букв.– то, что сушит руку), *tritacarne* (мясорубка, букв.– то, что рубит мясо).

Таким образом, в зависимости от характера синтаксической связи компонентов сложного слова, выделяют три группы сложных слов: предикативную группу, характеризуемую предикативной связью, атрибутивную группу, характеризуемую атрибутивной связью, объектную группу, характеризуемую объектной связью. Все три группы сложных слов представлены в русском, армянском, английском и итальянском языках

Если обобщить все вышеизложенное, типологию систем словосложения в русском, армянском, английском и итальянском языках можно представить в виде следующей таблицы:

Таблица 1. Типология систем словосложения в русском, армянском, английском и итальянском языках

Типологические показатели		Язык			
		Рус. яз.	Арм. яз.	Англ. яз.	Ит. яз.
Число компонентов (основ) сложного слова		2	2	2	2
Способ соединения компонентов	Соединение агглютинацией (примыканием)	–	+	+	+
	Соединение при помощи интерфикса/ соединительной гласной	+	+	–	–
	Соединение при помощи служебных слов (предлог, союз)	–	+	–	–
Способ синтаксич. связи	Предикативная связь	+	+	+	+
	Атрибутивная связь	+	+	+	+
	Объектная связь	+	+	+	+

На основании результатов сопоставления сложных слов можно утверждать, что словообразовательные системы русского, армянского, английского и итальянского языков в таком способе словообразования, каким является сложение, обнаруживают больше сходств, чем различий. Изоморфизм (сходство) словообразовательных систем сопоставляемых языков основан на принадлежности этих языков к индоевропейской языковой семье. Алломорфизм (различие) проявляется в количественном выражении словосложения и составляет национальную специфику каждого языка в отдельности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Андреев О.А. Словообразование в современном итальянском языке. Учебное пособие. Воронеж, 2004. –35с.
2. Аракин В.Д. Сравнительная типология английского и русского языков. М., Просвещение, 1989. – 259с.
3. Арутюнян В.Н. Основные принципы сопоставления словообразовательных систем русского и армянского языков. //Русский язык в Армении, 1(62), Ер., 2011. С. 27-35.
4. Земская Е.А. Современный русский язык. Словообразование. М., Просвещение, 1973. – 304с.
5. Иванова Т. К. Словосложение как способ номинации в русском и немецком языках (на материале наименований лица). Автореферат дисс... доктора фил. наук. Казань 2012. URL<http://rudocs.exdat.com/docs/index-504728.html>Дата обращения: 02.07.2016.
6. Лингвистический энциклопедический словарь. Под ред. В.Н. Ярцевой. – М., Советская энциклопедия, 1990. URL <http://tapemark.narod.ru/les/001a.html>
7. Мешков О.Д. Словосложение в современном английском языке. Учеб. пособие для институтов и факультета ин. языков.– М., Высшая школа, 1985. – 187с.
8. ՆերսիսյանՎ. Բառակազմական համառոտողեցույց-բառարան: Եր.:Նաիրի, 2015. – 72 էջ:

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - ԲԱՌԱԲԱՐԴԿԱՆ ՏԻՊԸ ՈՐՊԵՍ ԶՈՒԳԱԴՐԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՓՈՐՈՇԻԶ (ՌՈՒՍԵՐԵՆԻ, ՀԱՅԵՐԵՆԻ, ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԵՎ ԻՏԱԼԵՐԵՆԻ ԼԵԶՎԱՆՅՈՒԹԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)

Հոդվածը նվիրված է բառաբարդման տիպաբանությանը ռուսաց, հայոց, անգլերեն և իտալերեն լեզուներում: Բառաբարդման զուգադրական քննության ընթացքում կարևորվում են մի շարք չափորոշիչներ՝ բարդ բառի բաղադրիչների քանակը, բաղադրիչների միացման եղանակը, բաղադրիչների շարահյուսական կապի բնույթը:

RUZANNA SARGSYAN – TYPE OF COMPOUNDING AS A CRITERION OF CONTRASTIVE ANALYSIS (IN THE RUSSIAN, ARMENIAN, ENGLISH AND ITALIAN LANGUAGES)

The article is devoted to the typology of compound words in Russian, Armenian, English and Italian languages. In contrastive analysis of compound words the following criteria are highlighted: the number of the components of compound words, the means of combination of components, the nature of syntactic combination of the components.

СРАВНИТЕЛЬНО-СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МОРФЕМНО-СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭТНОНИМОВ В РУССКОМ, АРМЯНСКОМ, АНГЛИЙСКОМ И ИТАЛЬЯНСКОМ ЯЗЫКАХ

РУЗАННА САРКИСЯН

Ключевые слова: сравнительно-сопоставительный анализ, словообразование, этноним, морфемно-словообразовательные особенности этнонимов

Этнонимы, то есть слова, обозначающие лиц по национальной принадлежности, всегда были в поле зрения лингвистов. Более того, этнонимы вызывали и продолжают вызывать интерес исследователей и из других областей научного знания: истории, географии, социологии, психологии. Этнонимы стали предметом исследования с различных ракурсов. Так, исследовались история возникновения этнонимов, их морфологические признаки, роль этнонимов в построении ономаσιологического портрета человека, этнонимы как отражение языковой картины мира и т.д.

Предметом данной статьи являются деривационные средства образования этнонимов в русском, армянском, английском и итальянском языках.

Как отмечают исследователи, для современной этнической ситуации (глобализация, миграционные процессы и т.д.) весьма актуальным считается широкое понимание этнонима как “любого однословного номинанта, обозначающего людей по национальному или расовому признаку или по их государственной принадлежности” [Шен 2009]. Отметим здесь, что еще Богородицкий В.А. выделял единую словообразовательную категорию “названия лиц по их происхождению из известной страны, города или вообще местности, или же по их принадлежности к какой-нибудь народности”. [Богородицкий 1935:143–154].

В рамках данной статьи мы рассматриваем морфемно-словообразовательные особенности этнонимов, обозначающих людей по их национальной принадлежности, причем рассматриваются этнонимы, обозначающие лиц обоих биологических полов.

Из сопоставляемых языков грамматическая категория рода наличествует в русском (мужской, женский, средний) и итальянском (мужской и женский) языках. В армянском и английском языках грамматическая категория рода отсутствует. Но, несмотря на отсутствие грамматической категории рода, в армянском и английском языках возможна родовая оппозиция “мужской - женский” за счет словообразовательных формантов. В армянском и английском языках можно выделить группы слов, где противопоставление по роду оформляется деривационными средствами, в частности, за счет суффиксов. В данном аспекте любопытно проанализировать в сопоставлении слова, обозначающие лиц по национальной принадлежности – этнонимы.

В русском языке для обозначения лиц мужского пола по национальной принадлежности используется деривационный потенциал русского языка, в частности следующие суффиксы:

-анин-/-чанин-: *англичанин, армянин, молдованин, датчанин;*

-ец-: *эстонец, литовец, итальянец, шотландец, китаец, японец;*

-уз-: *француз;*

-ак-/-як-: *поляк;*

-ин-: *болгарин, татарин, осетин, грузин;*

-ыш-: *латыш.*

Самыми продуктивными и регулярными из перечисленных суффиксов являются суффиксы *-ец-* и *-анин-/-чанин-*.

Однако, наряду с суффиксальными существительными, обозначающими лиц мужского пола по национальности, в русском языке имеется ряд слов-этнонимов, которые являются бессуффиксными словами: *серб, араб, грек, финн, чех* и т.д.

Наименее продуктивным способом словообразования этнонимов в русском языке является субстантивация, то есть переход прилагательных в существительные. В русском языке единственным субстантивированным

этнимом является слово *русский*, имеющее соотносительную пару женского рода – *русская*.

В армянском языке, как и в русском, есть корневые слова, обозначающие лиц по национальности: *ֆիւ, չեփ, քու, հայ, շվեր, ւերր, արար, յուրրի* т.д.

Единственным продуктивным суффиксом армянского языка, образующим этнимы, является суффикс *-gh-* со своими алломорфами – *ւցի/-եցի-* *ֆրանսիւցի, իրաւցի, անգլիւցի, չինացի, ծալոնացի, լրացի*:

В английском языке этнимы чаще всего образуются конверсией (субстантивацией), то есть переходом слов из одной части речи в другую. Здесь для наименования лица по национальной принадлежности в большинстве случаев используются субстантиваты, мотивированные относительными прилагательными.

Субстантиваты, называющие лицо по национальности, могут иметь в своей морфемной структуре следующие суффиксы:

-ian/-an: Russian, Armenian, Italian, Korean;

-ese: Chinese, Japanese, Portuguese, Lebanese;

-ish: English, Scottish, Irish, Polish, Swedish, Spanish;

-i: Israeli, Thai;

-iard: Spaniard.

В английском языке есть и корневые этнимы типа *Arab, Turk, Swiss, Pole, Scot, Dane* и др.

Примечателен тот факт, что в английском языке могут сосуществовать синонимичные пары этнимов, где одно слово является корневым, а другое – суффиксальным: *Arab – Arabian, Turk – Turkish, Pole – Polish, Dane – Danish, Scot – Scottish*; или же оба слова являются суффиксальными образованиями, например *Spanish – Spaniard*.

Еще одна характерная особенность английского языка состоит в том, что этнимы могут употребляться с определенным или неопределенным артиклем, который, кроме значения определенности/неопределенности, в данном случае передает и другие значения: единичности/множественности, а также собирательности. Так, употребляясь с неопределенным артиклем, передается значение неопределенности и единичности: *an English, an Irish, a French, a Chinese,*

a Japanese, a Portuguese. При употреблении же этнонима с определенным артиклем, передается значение определенности, множественности и собирательности: *the English, the Irish, the French, the Chinese, the Japanese, the Portuguese*.

В итальянском языке, как и в английском, большая часть этнонимов образована в результате перехода прилагательных в разряд существительных. Поэтому в итальянском языке сосуществуют прилагательные и существительные-названия лиц по национальному признаку. Ср.: *la cucina italiana – Maria e' italiana*.

Большинство этнонимов мужского и женского рода в итальянском языке имеет характерные финальные морфемы -о и -а: *italiano/a, russo/a, armeno/a, spagnolo/a, tedesco/a, tunisino/a, arabo/a* и т.д. В итальянском языке есть достаточно большое количество этнонимов с суффиксом -ese, которые обозначают лицо как мужского, так женского пола: *inglese, cinese, giapponese, francese, portogese, albanese, senegalese* и т.д.

Абсолютное большинство русских этнонимов, обозначающих лица женского пола, образуется при помощи суффикса -к(а), который является одним из самых продуктивных и регулярных из всех русских суффиксов со словообразовательным значением “женскости”. Ср.: *армянка, грузинка, сербка, немка, итальянка, англичанка* и т.д. Производящими для имен женского пола в этом случае служат непроемные существительные мужского пола: *киргиз > киргизка, казах > казашка, узбек > узбечка, араб > арабка, грузин > грузинка* и т.д. По справедливому замечанию Земской Е.А. “в этих и им подобных многочисленных случаях нет другой производящей основы, кроме соотносительного существительного мужского рода, к которой можно было бы отнести существительное женского рода. Между тем производность существительного женского рода на вызывает сомнений” [Земская 1073: 254].

Если существительные русского языка, обозначающие лиц по национальной принадлежности, образуют регулярные родовые варианты (*немец – немка, грузин – грузинка, армянин – армянка* и т.д.), то для армянского языка подобное явление нехарактерно, хотя встречаются варианты, образуемые с помощью морфемы -*nihh*. В армянском языке единственным суффиксом со словообразовательным значением

женскости является суффикс *-nłłł*, который используется и для образования этнонимов со значением лица женского пола: *łłłłłłłłłł*, *łłłłłłłłłł*, *łłłłłłłłłł*, *łłłłłłłłłł*, *łłłłłłłłłł*: Таким образом, единственной деривационной моделью в армянском языке является модель R+-nłłł:

Однако образование этнонимов со значением лица женского пола не всегда возможно от соответствующих этнонимов, обозначающих лицо мужского пола. Так, невозможно образовать слова со значением лица женского пола от таких этнонимов как *łłłł*, *łłłłłł* т.д.

Что касается английского языка, где отсутствует морфологизированная категория рода и где суффиксы женскости, в сравнении с русским языком, представлены слабо (суффиксы *-ess*, *-ine*, *-ette* и др.), то здесь только несколько этнонимов образуют соотносительные пары со значением лица мужского и женского пола. Это такие этнонимы, которые представляют композиты (сложные слова), вторым компонентом которых является слово *man/woman: Englishman – Englishwoman, Frenchman – Frenchwoman, Scotsman – Scotswoman, Irishman – Irishwoman*. В остальных случаях, где этноним является суффиксальным образованием, он может обозначать лицо как мужского, так и женского пола. Ср.: *My father is Armenian./ My mother is Armenian. He is Chinese./ She is Chinese*.

В итальянском языке соотносительные пары, обозначающие лиц мужского и женского пола по признаку национальной принадлежности, образуются только с морфемами *-o* (для лиц мужского пола) и *-a* (для лиц женского пола): *italiano – italiana, russo – russa, armeno – armena, spagnolo – spagnola, arabo – araba, georgiano – georgiana* т.д. Если же в структуре этнонима наличествует суффикс *-ese*, то такие этнонимы обозначают лицо по национальной принадлежности безотносительно к полу, то есть могут обозначать лиц как мужского, так и женского пола. Ср.: *Lui e' cinese. / Lei e' cinese. Mio padre e' francese./ Mia madre e' francese*.

Таким образом, сопоставительный анализ номинации этнонимов в русском, армянском, английском и итальянском языках показывает, что в сопоставляемых языках используются похожие способы номинации: суффиксация, бессуффиксный способ (корневые слова), конверсия (субстантивация).

В зависимости от типологических особенностей того или иного языка преобладает тот или иной способ номинации. Так, в русском языке доминирующим способом номинации этнонимов (как мужского, так и женского рода) является суффиксация, причем используется большое количество суффиксов со значением лица. В армянском языке также используется суффиксация, однако сфера суффиксации исчерпывается единственным продуктивным суффиксом *-gh* для образования этнонимов – лиц мужского пола, и *-nih* для образования этнонимов – лиц женского пола. Английский и итальянский языки в большинстве случаев используют конверсию (субстантивацию), причем доминирующими в морфемной структуре английских этнонимов являются морфемы *-ian*, *-ese*, *-ish*, а в итальянском языке *-o/-a*, *-ese*.

Кроме теоретического аспекта, в подобного типа сопоставительных исследованиях большое значение имеет еще и прикладной аспект, подразумевающий: поиск алгоритма осуществления адекватного перевода с одного языка на другой; разработку оптимальной и эффективной методики в процессе обучения тому или иному иностранному языку.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Аракин В.Д. Сравнительная типология английского и русского языков. М., Просвещение, 1989.
2. Арутюнян В.Н. Основные принципы сопоставления словообразовательных систем русского и армянского языков. //Русский язык в Армении, 1(62), Ер., 2011. С. 27-35.
3. Богородицкий В.А. Общий курс русской грамматики (из университетских чтений) / В. А. Богородицкий. – Изд-е 5-е, перераб. – М. – Л. : Государственное социально-экономическое изд-во, 1935.
4. Земская Е.А. Современный русский язык. Словообразование. М., Просвещение, 1973.
5. Русская грамматика. Т.1. М., Наука, 1982.
6. Саркисян И.Р. Типология грамматических категорий (Методический аспект). – Ер., Лимуш, 2011.

7. Чекада А. К вопросу о сравнительно-сопоставительном изучении словообразовательных особенностей этнонимов в эстонском и польском языках. // *Studia Slavica*. Русистика и сопоставительные исследования. XI, Таллин, 2013. С. 161-168.
8. Шен Д.А. Этноним в лексико-семантическом пространстве английского языка. Дисс...канд.фил.наук. – Нижн. Новгород, 2009, 260с.

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - ՌՈՒՍԵՐԵՆԻ, ՀԱՅԵՐԵՆԻ, ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԵՎ ԻՏԱԼԵՐԵՆԻ ՑԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱԿԱԶՄԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ-ԶՈՒԳԱԴՐԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն հոդվածում ներկայացված ենուսերենի, հայերենի, անգլերենի և իտալերենի ցեղանունների բառակազմական առանձնահատկությունները: Ցեղանունների համեմատական-զուգադրական ուսումնասիրության նպատակն է զուգադրվող լեզուներում ազգություն ցույց տվող բառերի բառակազմության նմանությունների և տարբերությունների որոշումը:

RUZANNA SARGSYAN – A COMPARATIVE AND CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE DERIVATIVE FEATURES OF ETHNONYMS IN THE RUSSIAN, ARMENIAN, ENGLISH AND ITALIAN LANGUAGES

The article discusses the ways of the derivation of ethnonyms in the Russian, Armenian, English and Italian languages. The comparative and contrastive study aims at determining the similarities and differences in the way of formation of ethnonyms in the languages under study.

**CHARACTER'S EVALUATIVE SELF-REFLECTION AS A
COMPONENT OF PSYCHOLOGICAL NARRATION**

**SVETLANA SEREBRIAKOVA
ANASTASIA DONTSOVA**

Key words: psychological prose, self-reflection, evaluation, modality, inner speech

Anthropocentric paradigm of philological knowledge determines the scientific interest to the problems of a person's perception of reality, of their emotional reaction to it and evaluation they give to it. Thus, it determines the direction of study of the person's cognitive and emotional-evaluative potential. The objective of the article is to examine the main features of a character's evaluative self-reflection in a piece of art and its translation. The study material is the novel of the famous Austrian writer Marlen Haushofer – “Die Wand” (“Стена”).

Evaluation is an essential part of the reality perception and reflection processes, which are realized in different forms of a person's speech, including textual, activity. It's important to note that the evaluation's nature is determined by a whole specter of personal and sociocultural characteristics of communication: temper, linguistic experience, range of language availability, gender, age, nationality, and social status. The speaking individual gives estimation to reality based on their own ideology, opinion and taste as well as on “collective” experience. As N. Arutyunova fairly states, “evaluation is socially determined: its interpretation depends on the norms and standards existing in the society or its part” [Arutyunova 1988: 6].

Central role in psychological prose belongs to the character and their speech acts and most importantly to their internal autocommunication represented in the person's reflection and inner speech [Morozkina 2005: 75]. The two main forms of internal speech and thought processes are: explanatory – realized in the form of internal indirect speech (internalisation) and covert – realized through the elements of the outer world

(exteriorisation); they form “conceptual basics of psychologism” [Shchirova 2003: 3].

Characteristic for M. Haushofer’s novel “Die Wand” (“Стена”) is its exceptional recreation of the main character’s inner world that allows it to be to the emotionally rich psychological prose which is distinguished by the immanent interest to a person’s inner world and psychological condition. Psychologism in literature stands for “artistic representation of the characters’ inner life i.e. of their thoughts, emotional experience, desires etc.” [Esin 2003: 12]. The novel’s main character is a woman who happened to be alienated from the outer world by a glass wall under mysterious circumstances; her only company in the forest was a dog, a cat and a cow, while life on the other side of the wall stopped – people and animals simply froze. In this case intertextuality between this novel and the famous work by D. Defoe is obvious: the forced isolation of the main character and her fight for survival can be defined as a female robinsonade.

Specific features of the heroine’s speech act are determined by the fact that she’s no longer a part of any society. Her worldview that forms the content of the novel is presented in a form of records on the reverse side of old calendars and it’s unlikely, even in her own opinion, that they will ever be found. The character’s self-consciousness and self-exploration become possible through her self-reflection – “the good and vital ‘act of returning’ to oneself” [Khalizev 2005: 201].

It’s important to note that the novel has the “first-person narrative” [Paducheva 1996: 204] – Ich-Erzählung, which means that the main character is the narrator of the story; the reader never learns her name, her speech acts are represented both in the form of the inner speech and in the form of records of her impressions and emotional experience. That’s why she is absolutely honest, doesn’t try to hide anything and freely expresses her attitude, which isn’t always possible in a certain society.

«Ich kann mir erlauben, die Wahrheit zu schreiben; alle, denen zuliebe ich mein Leben lang gelogen habe, sind tot».

Phrases *kann mir erlauben, die Wahrheit zu schreiben* (могу себе позволить писать правду), *denen zuliebe ich gelogen habe* (ради кого я врала) are the evidence of the heroine’s complete honesty: earlier in her life she couldn’t allow herself certain expressions, appraisals, since they would

conflict with the existing in the society mental and ethical norms. She had to hide something, keep it in herself just so she wouldn't upset the interlocutor or make a fool of herself. This is why the following translation can be considered adequate: “*Могу позволить себе писать правду: все, в угоду кому я всю жизнь врал, умерли*”.

Evaluative expressions vary greatly both in forms and functions. In general, all speech aspects of evaluation and its realization in text can be divided in three groups: positive, neutral and negative; evaluation can be represented in different types and grades depending on the speech subject and communicative situation. It is known that evaluation can be expressed on different linguistic levels: prosodic, graphical, syntactic or word-formative (e. g. Zolotova 1982: 274; Vinogradov 1986: 101-104). Nevertheless, the main linguistic method of evaluation is the word stock of a language. As V. Vinogradov states: “Word not only possesses grammatical and lexical meaning, but also expresses a subject's (collective or individual) estimation” [Vinogradov 1986: 25].

The heroine's observations and impressions are unique in their nominative-narrative nature, which is why nouns containing evaluative components function especially actively: *Bosheit, Waldgefängnis, Unordnung, Entfremdung, Furcht, Schrecken, Tod, Katastrophe*, etc. They are also often accompanied by adjectives that intensify their evaluative seme. E. Volf ranks among evaluative expressions not only those that contain words with estimative meanings, but also the messages containing words that possess an evaluative seme [Volf 2002: 163]. These are, first of all, verbs of personal emotional perception: to like, to condemn, to hope, etc.: «... *und ich fürchte, daß sich in meiner Erinnerung vieles anders ausnimmt, als ich es wirklich gelebte*».

Verb *fürchten* in this case is translated literally, in spite of the fact that it realizes its metaphorical meaning. *Боюсь (I'm afraid)* in the context serves as parenthesis that expresses the character's uncertainty about what she's trying to describe: *vieles ausnimmt sich in meiner Erinnerung anders, als ich es wirklich gelebte* – literally: *многое в моей памяти выглядит не так, как было пережито мною в действительности*. That is why the following translation is possible: ... *и, боюсь, многие воспоминания отличаются от действительности*; thus the evaluative seme is not lost.

The character's attitude towards the whole situation also changes: when she's only realized what had happened she expresses hope that the catastrophe hadn't affected the whole world, that there are other survivors. Sometimes she feels so lonely that she tries to imagine how it would have been if she hadn't been all alone. However, the result of any such comparison is the same: the heroine comes to an unexpected for herself conclusion that she's quite satisfied with the solitude. What she's scared of the most is the possibility to lose her mind in isolation from society, which is why she tries to communicate with animals and later starts the journal. The few animals she's managed to domesticate and the duties and responsibilities that followed became the foundation of her new life and the measure of her attitude towards everything that was happening. For instance, one of the reasons why she doesn't want to have another person around is the fear of another loss.

*Wenn ich mir heute einen Menschen wünschte, so müsste es eine alte Frau sein, eine gescheite, witzige, mit der ich manchmal lachen könnte. ... Aber sie würde wohl vor mir sterben, und ich bleibe wieder allein zurück. **Es wäre schlimmer, als sie nie gekannt zu haben.** – Если бы мне захотелось присутствия другого человека, то чтобы это непременно была толковая, остроумная старушка, с которой можно было бы иногда посмеяться. ... Но она, вероятно, умерла бы раньше меня, и я снова осталась бы в одиночестве. **Это было бы даже хуже, чем не знать её вовсе.***

It was necessary to use such transformation as addition in the translation of the original conditional dependent clause *Wenn ich mir heute einen Menschen wünschte* to supply the sentence with explanatory components (*компания, присутствие*). Describing a perfect interlocutor the character lists qualities that reflect her attitude towards her living conditions and herself. The first quality is the person's age: *eine alte Frau* (*старушка*). Only in the company of another woman, and not a coeval or a young girl, but of an elder one, the heroine would feel comfortable. The next quality – *gescheit* (*разумная, толковая*), which is, undoubtedly, important for the character considering the obstacles: she expects some advice or worldly wisdom from the elder, more experienced woman. That is why the word *gescheit* can be translated into Russian as *толковая, опытная* (*smart, experienced*), since the words combine such semes as “умная” (intelligent),

“дельная” (efficient), “понятливая” (quick-witted). Another important quality is *witzig, mit der ich manchmal lachen könnte* (остроумная, с которой можно было бы иногда посмеяться): there’s not much to smile or laugh about in the heroine’s new life, and sometimes that’s exactly what she needs.

It is also important to note that the character’s mentality changes through the course of the story, there is clear soul-searching and re-estimation of many phenomena, for example, death. In youth she used to think of death as an offense and wished to die alone:

*Als ich noch jung war und **der Tod mir wie eine persönliche Beleidigung erschien**, stellte ich mir oft vor, wie ich mich zum Sterben in eine Höhle zurückziehen wollte, um nie gefunden zu werden. – В молодости, когда **смерть казалась мне личным оскорблением**, я часто представляла, как отправлюсь умирать в какую-нибудь пещеру, чтобы меня никогда не нашли.*

But now, isolated from the outer world by the transparent wall, she thinks of death as of a release and relief, though notes that there’s still desire to live in her, but probably only because she feels responsible for the mentioned animals.

*Ich **lebe immer noch gern**, aber eines Tages werde ich **genug gelebt haben und zufrieden sein, daß es zu Ende geht**. – Пока мне хочется жить, но придёт день, когда я почувствую, что прожила **достаточно, и обрадуюсь концу**.*

The word *gern* from the first part of the sentence contains evaluative component: it can be interpreted as *охотно, с удовольствием* (with pleasure). But in our opinion, both of the possible translations wouldn’t seem right in the context. The first would conflict with the linguistic norms of Russian, while the second doesn’t coincide with the described situation: the character’s new life is filled with unending hard work and fight for survival, but for now she accepts it the way it is, that is why we suggest using *мне хочется жить* in the translation, since it keeps the semantic meaning and doesn’t contain excessive emotivity.

Evaluative modus also show itself in the names the character gives to her pets: Tiger, Pearl, Bella. She even give a “name” to the unidentified object that isolated her from the world. She calls it “the Wall”. Not a dome that covered her probably in order to protect, not a glass even though she

can see right through it – it's the wall, something that shut her off from the whole world outside. The heroine never reveals her own name: she considers it to be meaningless to identify herself when she's the only living person in the world and have no company. Solitude, lack of sincerity, personal disharmony and interpersonal attitudes described from a woman's point of view are the main problems explored in M. Haushofer's works. Nature has always been her place of refuge, and the heroine feels the same way. Despite her solitude and hardships of living she survives the natural and emotional catastrophe that concludes with her release: *“Здесь в лесу я, наконец, на своем месте”* (Here in the forest I am finally where I belong).

REFERENCES

1. Arutyunova N. D. Tipyazykovykh znacheny: Otsenka. Sobytiye. Fakt. – M.: Nauka, 1988. – 341 s.
2. Vinogradov V. V. Russky yazyk. Grammaticheskoye ucheniye o slove. – M.: Vysshaya shkola, 1986. – 640 s.
3. Volf E. M. Funktsionalnaya semantika otsenki. – M.: 2002. – 261 s.
4. Zolotova G. A. Kommunikativny aspekt russkogo sintaksisa. – M.: Nauka, 1982. – 386 s.
5. Esin A. B. Psikhologizm russkoy klassicheskoy literatury. – 2-e izd., pererab. – M.: Flinta: MPSI, 2003. – 176 s.
6. Lingvistichesky entsiklopedichesky slovar / Gl. red. V.N. Yartseva. – M.: Sov. entsiklopediya, 1990. – 685 s.
7. Morozkina T. V. Kommunikativno-pragmaticheskiye usloviya formirovaniya i aktualizatsii refleksivnogo diskursa (na materiale khudozhestvennykh tekstov nemetskogo i russkogo yazykov): dis. ... kand. filol. nauk. – Ulyanovsk, 2005. – 228 s.
8. Paducheva E. V. Semanticheskiye issledovaniya (Semantika vremeni i vida v russkom yazyke; Semantika narrativa). – M.: Shkola «Yazyki russkoy kultury», 1996. – 464 s.
9. Serebryakov A. A., Serebryakova S. V. Intertekstualnost kak marker vzaimodeystviya individualno-avtorskikh khudozhestvennykh sistem. – Vestnik Severo-Kavkazskogo federalnogo universiteta: Nauchny zhurnal. – 2013. – №1(34). – Stavropol, 2013. – S. 166-172.

10. Khalizev V. Ye. Teoriya literatury. – 4-e izd., ispr. i dop. – M.: Vysshaya shkola, 2005. – 405 s.
11. Shchirova I. A. Psikhologichesky tekst: detal i obraz. – SPb.: Filologichesky fakultet SPbGU, 2003. – 120 s.
12. Haushofer M. Die Wand. – München: Dt. Taschenbuch-Verl, 1991. – 234 S.

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՍԵՐԵԲՐՅԱԿՈՎԱ, ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ ԴՈՆՑՈՎԱ - ԿԵՐՊԱՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՐՏԱՑՈՂՈՒՄԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀՈԳԵՔԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔԻ ԲԱՂԱԴՐԱՏԱՐԸ

Հոգեբանական արձակի հիմնական բաղադրատարրը կերպարն է, որի անհատականության բնութագրումն իրականացվում է հիմնականում նրա ներքին խոսքի միջոցով, որն էլ, իր հերթին, ներկայացնում է նրա գնահատողական ինքնարտացոլումը: Մառլեն Հաուսհոֆերի «Պատ» վեպում պատմվածքի հոգեբանական տեսակը կարող է սահմանվել որպես կերպարի՝ իրականության տարբեր փաստերի գնահատողական-որակական ընկալում, որը ներքին խոսքում համալիր լեզվական միջոցներով է իրականացվում:

СВЕТЛАНА СЕРЕБРЯКОВА, АНАСТАСИЯ ДОНЦОВА – ОЦЕНОЧНАЯ САМОРЕФЛЕКСИЯ ПЕРСОНАЖА КАК КОМПОНЕНТ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ПОВЕСТВОВАНИЯ

Базовым компонентом психологической прозы является персонаж, экспликация характера которого реализуется преимущественно во внутренней речи, отражающей его оценочную саморефлексию. Для психологического типа повествования, представленного в романе Марлен Хаусхофер «Die Wand» («Стена»), характерно оценочно-кваликативное восприятие героиней различных фактов действительности, реализуемое целым комплексом языковых средств во внутренней речи.

THE EVOLUTION AND GLOBALIZATION OF ENGLISH EUPHEMISMS

SYUZANNA STEPANYAN

Key words: semantic change, pejorative meaning, politically correct euphemisms, evolution of euphemisms, news report, tolerance, international organizations

Euphemism originally defined as a mild, indirect or vague term for a term that is considered harsh, blunt or offensive, has evolved greatly in recent decades acquiring rather a broad connotation. From doublespeak, politically correct language, to the so-called inflated language, euphemism is currently in full swing of its evolution.

In the era of fast technological development it is of great interest to follow the speedy development of one of the most powerful linguistic means. At the same time a process well-known as a linguistic “pejoration” or “semantic change” described by W.V.Quine can be observed in which euphemisms evolve over time into taboo words themselves (Quine,1987,53). It is interesting to follow how words originally intended as euphemisms may lose their euphemistic value, acquiring the negative connotations of their referents. In some cases, they may be used mockingly and evolve into dysphemisms. For instance, the word “toilet” is an 18th-century euphemism, having replaced the older euphemism “house-of-office”, which in its turn replaced the even older euphemisms “privy-house” or “bog-house”.²²⁹ In the 20th century, when the words “lavatory” or “toilet” were deemed inappropriate in the United States, they were replaced with “bathroom” or “water-closet”, which in turn evolved into “restroom”, “WC”, or “washroom”.

If in the past euphemisms required decades or even centuries to lose their original value and acquire a pejorative meaning, nowadays we can

²²⁹ Vicars Walker Bell, *On Learning the English Tongue*, Faber & Faber, 1953, p. 19

observe an acceleration of this process as can be observed in the examples below.

- nigger-black-coloured-african american (african american is the latest term)
- birth-control (the practice of controlling the number of children in a family) -family planning (“birth control” was introduced in 1914 by the US contraception activist Margaret Sanger whereas the first known use of the term “family planning” goes back to 1939)²³⁰

The question that arises is whether this evolution of euphemisms is a natural process or are the new euphemisms introduced artificially and forced upon the users in a smooth and inconspicuous way? For instance, when the drug-addict presented as an “intravenous drug user” in UNAIDS Terminology Guidelines (issued October 2011) was later replaced by “person who injects drugs” to place emphasis on the person, can this be viewed as a natural process?²³¹ Or when one can read an expression as a “natural high” referring to drugs in a modern English course book for teenagers published by Cambridge University Press and used by young English learners all over the world, should we take this for granted?

Ex. “Shoppers looking for a *natural high* were able to satisfy their needs by inhaling, or breathing in, flavoured oxygen from the first oxygen bar to be launched in Cardiff.”²³²

There are a number of other examples in which drugs are presented as much less harmful and addictive as they are. However, we do not aim at discussing the underlying reasons the evolution of euphemisms is often supported or encouraged (if we can say so) by law institutions, governmental bodies and the mass media. Our objective is to detect the euphemisms which are inserted into the English language and introduced to the public by the aforementioned institutions.

There are plenty of examples in media articles where we can come across the terms as *recreational user*, *recreational drugs*. Hence, we can

²³⁰ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/family%20planning>

²³¹ http://www.aids2014.org/webcontent/file/Language_tips_HIV_cheatsheet.pdf

²³² Herbert Puchta, Jeff Strunks, Peter Lewis Jones, English in Mind 4, Workbook, Cambridge University Press, 2011, p.25

assume that the word “recreational” plays a role of a euphemism when it is added to the word “drugs”, making “drugs” sound less harmful and addictive.

Ex. “Oregon becomes fourth US state to legalize *recreational marijuana*.”²³³ (As stated in Oxford online dictionary *recreational drugs* relate to or denote drugs taken on an occasional basis for enjoyment).²³⁴

Even if we are reluctant to call a drug-addict “a person who injects drugs” or “a recreational user”, we are slowly starting to do so. As the globalization of English euphemisms is underway with words and terms put in use by international organizations, political leaders and global communities and introduced to us through the best means – the mass media.

Another question is – should we yield to this process of euphemistic hypnosis?

Most politically correct euphemisms haven’t made their way into the Armenian everyday language yet, however, they are widely used in press. Simultaneously, the Armenian equivalents of the internationally accepted euphemisms are used by the NGOs working in the spheres of human rights, as in the case of the euphemism for “homosexuals” which is “MSM” (men having sex with men). The Armenian term subsequently is SUS (տղամարդկանց հետ սեռական հարաբերություն ունեցող տղամարդիկ). In the articles of news reports highlighting issues connected with NGO-s and international organizations as well as in official documents the use of the equivalent Armenian euphemistic terms can be tracked.

Ex. Նոյեմբերի 15-17-ը Երևանում անցկացվել է Ազգային Խորհրդակցություն՝ ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ կանխարգելման և ջատագովության վերաբերյալ: Եռօրյա քննարկումներ են անցկացվել այն դժվարությունների շուրջ, որոնց հետ բախվում են խոցելի խմբերը (թմրանյութերի ներարկային օգտագործողներ, կոմերցիոն սեռական ծառայություններ մատուցող կանայք, տղամարդկանց հետ սեռական հարաբերություն ունեցող տղամարդիկ) և արդյունքում մշակվել է նրանց

²³³<https://www.theguardian.com/us-news/2015/jul/01/oregon-recreational-marijuana-legalized>

²³⁴ <https://en.oxforddictionaries.com/definition/recreational>

շահերի պաշտպանությանն ուղղված ՄԻԱԿ-ի ազգային ռազմավարության նախնական պլան: ²³⁵

Thus, a great number of English euphemisms are making their way into other languages through the inconspicuous demand of global organizations using media as its best lever.

George Orwell wrote in his “English and politics” : “In our time political speech and writing are largely the defense of the indefensible. Thus, political language has to consist largely of euphemisms, question-begging and sheer cloudy vagueness. Political language is designed to make lies sound truthful and murder respectable, and to give an appearance of solidity to pure wind” .²³⁶

George Orwell would never have predicted how actual his work would be in the 21st century, where we are supposed to be enjoying freedom of mind and speech. At first sight we do, we can discuss any topics openly, criticize the government, organize protests. But when it comes to choosing words, manners and means of doing so we have little if no alternative. Every idea we express should correspond to the idea of tolerance, tolerance sometimes in its extreme form, tolerance risen to ideology of total permissiveness, which is the only one that is accepted.

When international organizations, for instance, fail to condemn the atrocities inflicted upon the civilians during the “April war” in Artsakh and punish the perpetrators, they express their inability to act with euphemistic expressions such as the ones in the statement of James Warlick, the US co-chair of the OSCE Minsk Group in his April 9 press conference.

“We are deeply distressed by our reports of human rights violations. We have seen the photos, we have heard the reports... we are deeply troubled, deeply concerned by any human rights violations.”²³⁷

In James Warlick’s statement “human rights violations” stand for “brutal killings” whereas “deeply concerned” may be interpreted as “we can not act, all we can do is express concern”.

235 <http://eunewsletter.am/hy/how-to-stop-discrimination-towards-vulnerable-groups-in-armenia/>

236 http://www.orwell.ru/library/essays/politics/english/e_polit/

237 <http://www.panorama.am/en/news/2016/04/09/James-Warlick/1560558>

In democratic societies we should be enjoying freedom of speech. However, it appears that every day new linguistic restrictions and taboos are introduced out of different presumptions. Thus, the list of euphemisms is expanded at an incredible speed keeping up and sometimes even overtaking the speedy technological developments of the modern society.

Unnoticeably forging an atmosphere of faux tolerance which in some cases grows into indifference euphemisms with the help of mass media are currently playing a great game of tolerance. And we are only left to wonder if it will ever stop, or euphemisms will go on shaping our attitudes and go on shaping us.

The evolution of euphemisms can arguably be described nowadays as rather an artificial process where taboos are being constantly redefined by corresponding global organizations and substituting terms are introduced in a subtly forceful way. But what is the purpose of this intrusion into the language – the distortion of our minds, or better to say – the destruction of our ability to view things from different perspectives and to differentiate between the fake and the real, distortion of the feeling of reality? What is the difference between the control of minds in a totalitarian regime and the control of minds by the idea of tolerance, that is to say total permissiveness? In both cases any alternative is rejected. Hence, we can assume that there is not much difference and state that the tolerant can only tolerate the tolerant.

Are we ripe enough to believe in the values that we are preaching? Aren't those values artificial to distract us from the real problem that the global community is currently facing – that is the absence of values gained through erasing the line between the good and the bad, the clear and the vague, the worth and the worthless, the truth and the lie which is masterfully achieved with the help of euphemisms.

This subtle process inevitably affects our perception of the world. On the other hand globalization leads to the assimilation of cultures and values, which in its turn leads to the inevitable assimilation of minds through the invasive influence of English.

We can state that euphemisms have formed a unique and impressive culture, a culture of euphemisms which is forcing its way into our cognition. The introduction of politically correct euphemisms has developed into a movement which is currently prospering. There even seems to exist a special

institution producing sophisticated euphemisms for political elite to put in use. Moreover, this process is having a tremendous impact not only on the English language but also on the mode of life in the whole world.

If a language can be used to control minds, then those who control language can control minds and ultimately control the world. In this case its the English language with one of its powerful means, the euphemism, which is enjoying its heyday on the global scene.

REFERENCES

1. Quine,W.V.,"The game of the name", Belknap Press, Baltimore Sun, 1987
2. Bell, Vicars Walker, "On Learning the English Tongue", Faber & Faber, 1953
3. Herbert Puchta, Jeff Strunks, Peter Lewis Jones, "English in Mind 4", "Workbook", Cambridge University Press, 2011
4. <https://www.theguardian.com/us-news/2015/jul/01/oregon-recreational-marijuana-legalized>
5. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/recreational>
6. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/family%20planning>
7. [http://www.aids2014.org/webcontent/file/Language_tips_HIV_cheatsheet .pd](http://www.aids2014.org/webcontent/file/Language_tips_HIV_cheatsheet.pdf)
8. <http://eunewsletter.am/hy/how-to-stop-discrimination-towards-vulnerable-groups-in-armenia/>
9. http://www.orwell.ru/library/essays/politics/english/e_polit/
10. <http://www.panorama.am/en/news/2016/04/09/James-Warlick/1560558>

ՄՅՈՒԶԱՆՆԱ ԱՏԵՓԱՆՅԱՆ - ԱՆԳԼԵՐԵՆ ՄԵՂՄԱՍՈՒՅԹՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆ ՈՒ ԳԼՈՐԱԼԱՑՈՒՄԸ

Հոդվածում ուսումնասիրվում են մեղմասոյթների արագ զարգացման և գլոբալացման երևույթները, որոնք բերում են լեզվամշակութային նոր և փոփոխական իրականության ձևավորման: Մեղմասոյթների զարգացմանը զուգահեռ դիտարկվում է ժամանակակից մեղմասոյթների ազդեցությունը հասարակական գիտակցության վրա,

ինչպես նաև՝ լրատվամիջոցների և քաղաքական գործիչների կողմից մեղմասույթների կիրառման միջոցով հասարակական կարծիքի ձևավորման խնդիրը: Հոդվածը նաև անդրադառնում է մեղմասույթների տարածման և յուրացման հարցում ժամանակակից լրատվամիջոցների դերին:

СЮЗАННА СТЕПАНЯН - ЭВОЛЮЦИЯ И ГЛОБАЛИЗАЦИЯ АНГЛИЙСКИХ ЭВФЕМИЗМОВ

Данная статья исследует феномены эволюции и глобализации английских эвфемизмов, которые приводят к формированию новой и изменчивой лингвокультурной реалии. Параллельно с развитием эвфемизмов, исследуется влияние современных эвфемизмов на социальное сознание, а также вопрос формования социального сознания с помощью употребления эвфемизмов средствами массовой информации и политическими деятелями. В статье также рассмотрена роль сми в распространении и усвоении современных эвфемизмов.

**SOCIO-LINGUISTIC ANALYSIS OF SYNTACTIC ACCIDENTS IN
SPONTANEOUS SPEECH OF LOW CLASS SPEAKERS IN ENGLISH**

KAREN VELYAN

Key words: spontaneous talk, surface syntax, fragmented syntax, unintegrated syntax, performance errors, single accidents, multiple accidents, micro-accidents, mini-accidents, macro-accidents

As is widely known, among the key characteristics of spontaneous spoken language it is fragmented and unintegrated types of syntax that stand out. These two features, though not identical in nature, are somehow related. In linguistic literature, the phenomenon of fragmented syntax as an indispensable element of spoken language has been given some attention over the past few decades. Thus, W. Chafe addresses the phenomenon of fragmented syntax in one of his articles “Integration and involvement in speaking, writing, and oral literature” (Chafe 1982).

Unintegrated syntax, in particular, can in majority of cases be treated not only as a result of performance errors and time constraints, but also, and rather, as a feature of face-to-face communication, in which case “... a lot of information is shared or present in the situation of utterance and does not need to be articulated” (Miller, Weinert 2009:23). More often than not, it ought to be mentioned, performance errors have to do not so much with grammatical competence, but rather with certain non-linguistic limitations – “limitations on performance imposed by organization of memory and bounds on memory...” (Chomsky 1970: 10).

Fragmented syntax in this context will be defined as *interruptions* in the flow of speech within the limits of one sentence, whether the sentence is simple or composite – compound or complex. By interruptions in this context we mean the interrupting of the syntactic performance on the part of the speaker himself, not on the part of the interlocutor. Interruptions – syntactic accidents, put otherwise, - result in syntactic fragments, or syntactic blocks, which may have the structure of individual complete syntagms or may lack

syntagmatic completeness. In either case, they would be treated as syntactic blocks, or chunks of syntax, in other words.

Objectives of the analysis

First, it was our interest to reveal both *similar* and *differential typological features* of fragmented syntax in spontaneous spoken language of the target social group. Second, we aimed at finding out the *frequency* of occurrence of syntactic accidents in spontaneous spoken language of the target group, with gender-related specifics in view. Third, it was our interest to see the *types* of syntactic accidents most frequently met in spontaneous spoken language. Last, but not least, we aimed at describing the *reasons* for interrupting the syntactic performance in both languages.

Data collection

The data for our contrastive analysis are based on the informal interviews with native speakers of English from England (mostly from Newcastle, Northumbria) and the USA (Ohio). The selection of the informants was made on a number of social criteria. The interviewees are middle-aged speakers from 35 to 60, with high school or community college education, involved in low-paid jobs: bus drivers, cleaners, janitors, store assistants, street traders, hair-dressers. In terms of gender, the informants were equally selected: 6 interviewees per gender, with the average duration of 6,5 minutes. All the informants were asked the same questions, namely: 1. « Do you think that for the last 15 to 20 years there has been a transformation or at least a change of gender roles in your home city?»; 2. «How do you find social life in your home city?»

Methods of the analysis

Coming from the objectives in mind, we were first and foremost involved in collecting empirical data through *interviews* with native speakers of English. The interviews, with the average duration of 6,5 minutes, were then turned into written texts. The intonation properties such as pauses (short, middle, long) were expressed by graphic means, specifically dots and full stops. In order to find out the frequency of syntactic accidents, we, obviously, implemented *statistic* analysis. In the process of writing the article, the statistics had to be modified, since new factors had to be considered. Quite expectedly, dealing with the phenomenon of syntactic accidents, we could not but implement *structural* analysis.

Outcomes of the analysis

It ought to be mentioned that we single out two levels of classification of syntactic accidents. On the first level of classification, we make distinction into *single* and *multiple* accidents. By single syntactic accidents we mean one interruption within the boundaries of one sentence – simple or composite (compound or complex). By multiple accidents we mean more than one (usually two, sometimes even three) interruption resulting in two or more syntactic fragments within the boundaries of one sentence in the flow of speech.

On the second level of classification, based on formal properties, we single out three categories of syntactic accidents: 1. macro-accidents; 2 mini-accidents; 3 micro-accidents.

Macro-accidents can be defined as fragmentation of syntax in the middle of the sentence, with a new sentence following. *Mini-accidents* can be characterized as break of the sentence at some word, with the same word repeated in the sequential segment of the sentence. *Micro-accidents* are restricted to the break of the speech flow in the middle of the word.

In terms of frequency of occurrence, in spontaneous spoken English it is *multiple accidents* within the boundaries of one sentence that stand out. The nature (the form) and the reasons for multiple syntactic accidents in one and the same sentence may vary. The overall number of multiple syntactic accidents turned out to be **12**. By way of illustration, let us have a look at the following passage from the interview with a 59-year-old bus driver from Newcastle, Northumbria. (The spots of the accidents are indicated by double dots (..) immediately adjacent to the interrupted element. If the double dots, just like single and triple dots, are placed at some interval from the word, it will indicate a pause, not interruption. The length of pauses may vary be short, middle, and long, which is respectively indicated by single, double, and triple dots).

P. People cannot afford to go out anymore just for meals or drinks and things like that.

K.V. Because of financial conditions?

P. Financial, job situation. *It's.. there's still work, but it's not.. they are just paying the*

minimum wage, and . it's not covering the expenses. So we have more hours now. People

are less holic. They are not even taking holidays, some of them working for all the days...

In the passage, the sentence in italics has two instances of syntactic accidents, namely: *It's.. there's still work, but it's not.. they are just paying the minimum wage.* The first interruption takes place after the speech segment *It's..* , and the second one – after the speech segment *but it's not..* In either case, the interruption takes place on the *be* copula level. As for the possible *reasons* for the syntactic accidents here, in the first case the interruption takes place because of the change in planning of ideas so as to insert some background information – *there's still work*, which has concessive meaning and is followed by the segment which was supposed to have been uttered in the beginning – *but it's not..* However, the latter is in its turn interrupted because of the change in planning of ideas so as to insert an explanatory idea – *they are just paying the minimum wage*, which has the meaning of reason and is followed by the piece of information the speaker, most likely, had in mind from the very beginning – *it's not covering the expenses.*

Now let us switch to sentences with a *single* syntactic accident. Here we found a wide range of cases with different formal features. We will first highlight the cases with a higher frequency of occurrence. Our data indicate that in spontaneous spoken English the highest degree of frequency is found among syntactic accidents at *word* level, namely: both the interruption and the continuation of the flow of speech are realized with *the same word*. The interruptions at word level we classify as *mini accidents*. The overall number of this kind of interruptions turned out to be **26**. Yet, within this category of syntactic accidents we have singled out two subcategories: 1. when the interruption takes place *at the very beginning* of the sentence and 2. *in the middle* of the sentence. The latter makes up **14** out of 26 instances, so we will discuss it first. Here is an example from the interview with a 38-year-old female hairdresser from Southern Ohio:

...Other than that, *I think just the working.. working* for women, I think, has changed

over the last twenty years....

As can be seen, the word *working* is repeated after the interruption. Here is one more example from the interview with a 39-year-old male street-trader from Newcastle:

I am all for.. for equality, you know.

The interruption here takes place at the preposition level.

The overall number of interruptions at word level *at the very beginning* of the sentence turned out to be **12**. By way of illustration, we will bring two sentences from the interview with a 46-year-old male street trader and 60-year-old female from Newcastle:

1. Yes, *I.. I* think the female, yes, have a lot more opportunities than it used to
2. *People.. people* are friendly.

As far as the reasons for syntactic accidents of this kind, we would rather attribute it to the fact that the speakers have some thought in their minds – some abstract syntactic structure they aim at in their minds – but seem to be unable to give expressions to them on the surface level right away, which eventually results in the syntactic accident.

In terms of frequency of occurrence next comes the case when a thought is interrupted and left hanging in the middle of the sentence and after a pause the speech continues with a new sentence expressing a new thought. The last type of syntactic accidents, we classify as *macro-accidents* – for the simple reason that the whole sentence is changed, which implies, first and foremost, the change in the perspective in the sentence, which, in turn, triggers the change in the arrangement of the whole sentence. The overall number of macro-accidents in English makes 10. However, like in mini-accidents, we single out two subcategories, namely: 1. macro-accidents with *a complete lexical change* and 2. macro accidents with *a partial lexical change*. The former will be discussed first.

The overall number of macro-accidents with a *complete lexical change* turned out to be **6**, with the vast majority of them in the speech of male speakers (5) as opposed to a single occurrence in the speech of a female. Let us have a look at a couple of examples from the interviews with a male (example 1) and female (example 2) from Newcastle:

1. *This country is..* To me, it's going down hill.

2. *They still..* It's, maybe, the thing that's been born and bred into people.

The reason the speakers abandon sentences and thus interrupt their syntactic performance lies, mostly, in the *change of planning of ideas* in the speaker's mind. On the surface syntactic level, this is manifested in different wording in the interrupted segments (this country is..; they still..) and the sequential segments of the discourse (to me, it's going down hill; it's, maybe, the thing that's been born and bred into people).

Still, the change of planning of ideas itself may be caused by a number of secondary reasons. Thus, in the first example the sequential sentence starts with the prepositional phrase *to me*, which indicates that the speaker, probably, wanted to make the statement he was going to utter less categorical and more subjective. Another possible reason may be the speaker's intention to give a little *different phrasing* to the thought he has on his mind, which may be justified by the fact that the phrase *this country* has the deictic item *it* in the sequential sentence.

In the second example, we seem to see the same picture. The symptom of the planning problem is the pause after the abandoned sentence *They still..* . However, with the change of planning of ideas being still the primary reason for the interruption, the speaker, at the same time, wanted to give a different phrasing to the thought she had on mind. Like in the previous example, we have two co-referents in two adjacent sentences – *they* and *people*. Also, the speaker is likely to wish to give some *explanatory* value to her idea.

Within this subcategory of macro-accidents, the following case is worth illustrating since it illustrates the syntactic relationships between non-adjacent sentences. The piece of discourse is from the interview with a 46-year-old street trader from Newcastle.

They still ... society where all views still have it. *But it..* Which is slowly, which is very good, you know.

Here we have two instances of interruptions in non-adjacent sentences. The second interruption takes place after the phrase *But it..*, followed by an individual attributive non-restrictive continuative clause *Which is slowly, which is very good, you know*. The interesting fact is that the latter is related not to the interrupted sentence *But it...*, but rather to the preceding

sentence *society where all views still have it*, in which case the original version of the whole sentence would have been as follows:

They still ... society where all views still have it, which is slowly, which is very good, you know.

The reason for the interruption in the original version lies in the fact that the sequential clause *Which is slowly, which is very good, you know* “jumped up” to the top of the speaker’s mind later, on the second thought, so to say. Considering this piece of information important, the speaker inserted it in his discourse, which entailed the interruption of the sentence *But it..* . It should also be mentioned that, from the strictly formal syntactical perspective, the whole construction *They still ... society where all views still have it, ...which is slowly, which is very good, you know* should be treated as a *parcellated construction*.

Another variety of macro-accidents in the spontaneous spoken language is found in speech situations when the interruption still happens in the middle of the sentence but with only *a partial lexical change* in the sequential segment. By partial lexical change, it is the *insertion* of a new lexical item or *substitution* of one lexical item for another that is meant. In majority of cases, the lexical change is caused by the speaker’s intention *to add some idea* which is missing in his previous speech segment and which is meaningful from the speaker’s viewpoint. In majority of cases, the interrupted segments have a subject-predicate unit, but, still being interrupted and pronounced with a rising intonation, do not express a complete idea.

The number of this kind of syntactic accidents is comparatively small – 4. Let us take a look at the following examples taken from the interviews with the 39-year-old street-trader from Newcastle (1) and the 38-year-old hair-dresser from Southern Ohio (2):

1. ...*And that’s the way..* that’s probably the way it should be,...
2. ...*That I think um. as women..* I think, there’s a lot of women are working more.

As can be seen from the examples, in each case (*And that’s the way..* , ...*That I think um. as women..*) there is an insertion of lexical items after the interrupted segment: that’s *probably* the way it should be,... I think, *there’s a lot of* women are working more. The inserted elements do not shift the

underlying meaning of the sentences, of course. However, they appear to add some modality to the whole proposition. These minor inserted lexical elements seem important to the speakers from the point of view of exactness of information they are giving at that point in time, so they go back to the beginning of their message and “repair” their original message.

As was noted in the introduction, among the basic types of syntactic accidents we also single out *micro-accidents*. The peculiarity of the latter lies in the fact the interruption takes place in the *middle of the word*. The occurrence of this kind of accidents is relatively infrequent. It is very rarely met in English, since all in all we only found 3 instances: 1 in the talk of a male and 2 in the talk of females. Below are two examples from the interviews with the female bingo caller (1) and the male street-trader from Newcastle (2)

1. Yeah, yeah, it’s definitely changed on the better for the.. for the women and in.. in Newcastle definitely more opportunities, employmentwise, there is a lot more choice and women are given more or less now chance as men *now.. nowadays*, and a lot more socializing, more than it used to be.
2. People have alcohol problems, drug problems, there is a lot more, lot more *beg.. it’s just begging*, it’s.. it can be a little bit intimidating for.. for you, for elderly people, because it can be intimidating, you know.

As can be seen from these examples, the interruptions take place right in the middle of the words (*now.. nowadays, beg.. begging*), but on the boundaries of the *morphemes* that make up the words. However, the «repairs» are different in nature: in the first example (... as men *now.. nowadays*, and a lot more socializing, more than it used to be), the «repaired» word comes immediately after the interrupted word, whereas in the second example (...lot more *beg.. it’s just begging...*) – in a distant position, accompanied with *the partial lexical change* which we discussed above. In this respect, in the second case there seems to be a pragmatic reason for breaking the word in the middle: the speaker probably wants to emphasize the *social* aspect of begging and breaks the word so as to use it in a new clause (*it’s just begging*), with the particle *just* having its specifying function. Out of three cases with word interruption, 2 were with immediate succession and 1 with distant succession.

The highest degree of distinction is observed in mini-accidents with the two subcategories. The number of the latter in English reached 26. Yet, as far as the cross-gender distribution is concerned, we find the bigger number of mini-accidents at the beginning of the sentence in the talk of *males* and the bigger number of mini accidents in the middle of the sentence in the talk of *females*.

Second, a lower but still high degree of divergence is made explicit in relation to macro-accidents with the two subcategories. The prevalence in number is observed in macro-accidents both with a partial lexical change and with a complete lexical change.

Again, alongside with this substantial difference in number we still see a small similarity as regards the cross-gender distribution: in either language the frequency of macro-accidents with a complete lexical change is lot higher in males' talk.

Syntactic accidents, with a variety of forms they can take, are an inseparable property of spontaneous spoken language. The non-planned nature of spontaneous speech in different linguistic communities is in close conjunction with unexpected psychological turns in speakers' minds and is bound to be immediately reflected in linguistic performance on the surface level of utterances, which is in line with Chomskian theory of memory and limitations in linguistic performance. Alongside with unexpected turns, however, there can be specific, rather pragmatic reasons for syntactic interruptions.

REFERENCES

1. Chafe, W. (1982), *Integration and Involvement in Speaking, Writing, and Oral literature*, (in *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*), Norwood, New Jersey.
2. Chomsky, N. (1970), *Aspects of the Theory of Syntax*, the M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts.
3. Miller, J., Weinert R. (2009), *Spontaneous Spoken Language. Syntax and Discourse*, Oxford University Press.

ԿԱՐԵՆ ՎԵԼՅԱՆ – ՑԱԾՐ ԽԱՎԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՆՊԱՏՐԱՍՏԻՑ ԽՈՍՔՈՒՄ ՇԱՐԱՀՅՈՒՍԱԿԱՆ ՎԹԱՐՆԵՐԻ ՍՈՑԻՈԼԵԶՎԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ (ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՆՅՈՒԹԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ)

Սույն հոդվածում ներկայացված է անգլերենի լեզվակիրների ցածր խավի ներկայացուցիչների հանպատրաստից խոսքում շարահյուսական վթարների սոցիոլեզվաբանական վերլուծություն: Առանձնացվում և վերլուծվում են երեք տեսակի շարահյուսական վթարներ՝ *միկրո-*, *մինի-* և *մակրո-* վթարներ: Ինչպես ցույց են տարի հետազոտության էմպիրիկ տվյալները, ցածր խավի ներկայացուցիչների խոսքին առավել բնորոշ են մինի-վթարները՝ ինչպես առական, այնպես էլ իգական սեռի ներկայացուցիչների խոսքում: Ըստ հաճախականության, մինի-վթարներին զիջում են մակրովթարները՝ խոսքի ընդհատումը նախադասության մեջտեղում: Ընդհատումների նվազագույն քանակը դրսևորվում է միկրովթարների, այն է՝ բառերի մակարդակում:

КАРЕН ВЕЛЯН – СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СИНТАКСИЧЕСКИХ ПРЕРЫВАНИЙ В СПОНТАННОЙ РЕЧИ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ НИЗШЕЙ СОЦИАЛЬНОЙ ПРОСЛОЙКИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В настоящей статье представлен социолингвистический анализ синтаксических «аварий» в спонтанной устной речи носителей английского языка, принадлежащих к низшей социальной прослойке. В статье рассматриваются три категории синтаксических прерываний: *микро-*, *мини-* и *макро-* прерываний. Как показывают эмпирические данные нашего исследования, для речи представителей низшей прослойки наиболее типичны «мини-аварии» в речи как представителей мужского, так и женского рода. По степени частотности, «мини-авариям» уступают «макро-аварии» – фрагментация речи в середине предложения. Меньше всего фрагментация речи наблюдается на уровне слова – «микроаварий».

THE ROLE OF GRAMMAR STRUCTURES AND WORD STOCK IN CROSS CULTURAL ENVIRONMENT

LUSINE TONOYAN

Key words: intercultural communication, communicative grammar, lexis

The article deals with certain linguistic characteristics, in particular with communicative grammatical patterns and vocabulary to be touched upon in cross-cultural environment. The world, as each of us knows, is to a large extent predetermined by the language of our own culture and every language brings its own essence and spirit becoming the medium of expression for the society. The Czech proverb “*Learn a new language and get a new soul*” depicts the inseparable relationship between the language and culture quite well. Culture is definitely communication between a certain group of people; this may include characteristics of grammar, vocabulary and pronunciation. Differences between languages represent basic differences in the worldview of diverse cultures. Pronunciation, vocabulary and grammar play a great role in understanding different cultural issues. Even speakers of the same language do not share exactly the same meaning for every word. Learning a language as culture means knowing how grammar and vocabulary express themselves, construct and are a metaphor for the social and cultural reality of a native-speaking world and how idiomatic expressions say something about the general worldview of the native speakers [Kramersch C. 1998].

According to Sapir-Whorf hypothesis reality for a culture is discoverable in its language and cultural patterns can be observed in the vocabulary and grammar of a certain language, in other words culture is controlled by language and controls language [Jandt F. 2004]. In case a language has a rich vocabulary, it becomes easy to describe things and ideas in that language reflecting the culture. It can be assumed that if a language has a particularly rich vocabulary for a thing in comparison to other languages, that thing is important in that culture. “Language then, has a

direct relationship to culture. Language bonds a people together and reflects what those people saw, ate, and thought.” [ibid: 147].

In case we take the commonly used example of *Eskimo and snow* the following can be stated. Eskimo languages have many words for different kinds of snow: falling snow; fallen snow; snow on the ground; drifting snow; the language has many separate words and phrases to refer to different kinds of snow; thus *snow* must be an important thing for Eskimo people. In a like way, in most of the languages of Asia, one word means both *food* and *rice*. According to Sapir-Whorf hypothesis, one can assume that rice is important in these cultures.

Compared to English, Japanese has a rich vocabulary of words to identify seasons of the year. The four seasons are divided into 24 subseasons. Each subseason is divided into the beginning, middle, and end. It is said that when a Japanese writes a letter, it always begins with a remark on the weather and the season like: “It is already mid-May, and the leaves on the trees are fresh and green...” [JandtF. 2004:152].

Aspects of environment that are of special importance will be reflected in the language, a language will contain a greater number of terms, more synonyms, and more fine distinctions when referring to features of cultural emphasis [Hall E. 1990].

Similarly there are languages with a small number of terms and expressions compared to other languages referring to a thing or an abstract object that are not important in that particular culture. The Yanomami are a group of people who live in the Amazon rainforest villages in Venezuela. The language that those indigenous people communicate with is called Yanomamo. The Yanomamicommunities live in a world of primitive technology. Their language has only three numbers that correspond to “one”, “two”, “more than two” in English. This implies that numerals are of little importance reflecting things and activities in their culture [JandtF. 2004].

Communication is one of the most important issues faced during intercultural reactions, even among English speaking cultures. For instance, someone speaking American English would say “*sunglasses*” whereas a British English speaker could refer to them as “*specs*” and an individual from a country speaking old English would refer to them as “*goggles*”. In addition to different words, there are often different pronunciations for the same word.

The same is with grammar which is also a dominant element in illustrating cultural issues through language patterns. If the grammar of a language does not allow a speaker to describe certain relationships, either that culture must not perceive them or does not consider them important. For instance, it has been observed that in the same Eskimo language there is consistent use of the word **if** rather than **when** in reference to the future. Let's consider two sentences: "If I graduate from the university..." and "when I graduate from the university..."; **when** seems to indicate more certainty than **if**. A question arises: why do the Eskimo people use **if** more than **when**? It is associated with the more common use of **if**, since Eskimos lead a very difficult life and live in where life is fragile. There is little control over nature and it is a big question whether they can survive or not [Chance N. 1996].

One of the most important grammar aspects is syntax, or how words are arranged to convey meaning – the order of subject, verb and object. English word order is typically SVO, that is subject-verb-object. The doer is very important in English. It is estimated that only about a third of English sentences lack a subject. In contrast, 75% of Japanese sentences lack a subject [JandtF. 2004: 152]. For instance, we are more likely to hear "I gave presents to my friend" in English, and hear "gave presents" in Japanese. The subject is known by context. Thus, Japanese does not require the specification of a subject compared to the English language.

Though it is sometimes argued that grammar is not important in a communicative approach to language, we take the view that communicative competence rests on a set of composite skills, one of which is grammatical. A Communicative Grammar of English has established itself as an innovative grammar. It gives an increased emphasis on spoken English and makes more use of real examples. Communicative grammar presents grammar through the eyes of the communicator and it has an essential role in cross-cultural environment, as communication is a process of generating speech and an element of culture.

Spoken language is the most widely used form of any language. Conversation is the greatest common use with two or more participants taking their turns when talking to each other. Grammatical patterns must not only be learned at the utterance level but also at the discourse level; the main objective focuses on the development of communicative grammatical

competence, which is understood as the ability to use the structures in a variety of situations spontaneously [Leech G. & Svartvik J. 2002].

In spontaneous speech we have no time to prepare what to say in advance, but we should shape our message as we go along. We can note several features typical of informal talk: silent pauses, voice-filled pauses, repetitions, false starts, short forms, discourse markers (like *you know, you see, I mean, kind of, sort of, like well, now*) that indicate our involvement in the discourse, and how we want it to continue – or just to signal that we intend to go on talking. The opening **well** is typical in the use of ‘signalling a new start’.

Most of these expressions are commonly used in conversations among native speakers, and it is therefore important for the foreign learner to be familiar with them and be able to use them quickly, and appropriately, in different situations. Interactive expressions may add little information, but they tell us something of the speaker’s attitude to their audience and to what they are saying.

In a conversation, the speaker can check if the listener has understood by asking ‘*do you see what I mean?*’, and the listener can ask the speaker for clarification: ‘*What did you mean by that?*’, etc. This gives speaking an advantage to provide us with an opportunity for immediate feedback, to find out whether our message has been properly received, or understood. This feedback can be verbal - *yes, uhuh, I see*, etc. or non-verbal - *a nod, raised eyebrows*, etc [Leech G. & Svartvik J. 2002: 13].

But usually a conversation is also a form of social interaction, and participant cooperation is indeed a basic feature. There exists a give-and-take process which is manifested in several ways. One case of participant cooperation is turn-taking, which means sharing out the role of speaker in the conversation, as one speaker takes a turn, then another. A smooth conversation is characterized by a general atmosphere of cooperation and harmony. Leech G. and Svartvik J. suggest the following grammatical features of Spoken English that can be presented below:

- Tag questions. Tag questions fit in nicely with the need for cooperation between speakers and the feature of turn-shift from one speaker to another. First the speaker asserts something, then invites the listener’s response, as in the example:

A: We've met before, haven't we?

B: Yes, we certainly have. It was a couple of years ago, wasn't it?

- Coordination and subordination. Coordination of clauses is a characteristic feature of speech: Be late again *and* you'll be fired.

However, it is wrong to suppose that speech avoids subordination. In fact, *if*-clauses are generally more common in conversation than in written language: e.g. But *if you ask Kate and Kim* they will give a different answer.

- Contracted forms. When the auxiliary verbs *do*, *have*, *be* and some modal auxiliaries occur together with *not*, they can have either full or contracted forms:

do not	~	don't
have not	~	haven't

- Finite clauses. In speech finite clauses are preferred as in:
 1. Party finished, the guests returned home. <rather formal, written>
 - ✓ The Guests returned home after the party. <more informal, spoken>
 2. After winning the competition, he was pleased with the award.
 - ✓ He won the competition and was pleased with the award.
- Ellipsis. In some cases part of a sentence can be omitted, for example:

Hope you're well.	~ I hope you're well.
Want a drink?	~ Do you want a drink?

[Leech G.& Svartvik J. 2002: 14].

Ellipsis occurs when words usually considered 'obligatory' are not needed because they can be understood from the immediate context [McCarthy M.& Carter R. 2006]. "For speakers and listeners, there are no words 'missing', and what we call ellipsis is simply an economical and sufficient form of communication which is different from the typical grammar, where greater elaboration and specification is usually needed" [ibid: 167]. All the above-mentioned grammatical features help to create the sort of relaxed atmosphere that we try to achieve in a cooperative intercultural setting and they may be considered as a material-providing tool to achieve a good intercultural communication.

We need to know communicative grammatical features and word stock, which are assumed to be a perfect opportunity to improve our skills in the language. There are several important issues and environment management strategies related to effective communication that one might need to consider for a positive learning experience. This is an important area of discussion because international students bring a broad range of cultural perspectives to the learning environment, and this diversity has the capacity to improve interaction between participants. Intercultural environment implies creative and thought-provoking work with different cultural mindsets and international perspectives.

Thus even though changes in grammar and vocabulary are made from old to contemporary, they can change their shape according to the trend but the role played by grammar and word stock still remains the same creating a profound background for the effective intercultural communication.

REFERENCES

1. Chance, N. A. (1966) *The Eskimo of North Alaska*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
2. Hall, E. T. (1990) *Understanding Cultural Differences*. Yarmouth, Maine: Intercultural Press.
3. Jandt, E. F. (2004) *An Introduction to Intercultural Communication. Identities in a Global Community*. Fourth Edition. Sage Publications, Inc. – pp. 146-178.
4. Kramsch C. (1998) *Language and Culture*. Oxford Introductions to Language Study. Oxford: Oxford University Press.
5. Leech G., Svartvik J. (2002) *A Communicative Grammar of English*. Third edition. Great Britain: Pearson Education Limited. – pp. 15-56.
6. McCarthy M., Carter R. (2006) *A Comprehensive Guide. Spoken and Written English Grammar and Usage*. Cambridge: Cambridge University Press. – pp. 164-175.

ԼՈՒՍԻՆԵ ՏՈՆՈՅԱՆ - ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ԴԵՐԸ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

Տարբեր լեզուներ արտացոլում են տարբեր մշակույթներ: Ինչպես հայտնի է, մշակույթը չի կարող ուսումնասիրվել առանց հաղորդակցման, իսկ հաղորդակցումն ընկալելի է, երբ բացահայտվում են մշակութային որոշակի տարրեր: Սույն հոդվածը արժևորում է բառապաշարի և քերականության, մասնավորապես հաղորդակցական քերականության, անհերքելի նշանակությունը տեղեկատվություն ձեռք բերելու և փոխանցելու գործընթացում, քանի որ միջմշակութային հաղորդակցումը ենթադրում է լեզվամշակութային հիմնահարցերի ավելի խորը հետազոտություն: Դիտարկվում են արդյունավետ հաղորդակցման ձևավորմանը նպաստող մի շարք հիմնահարցեր և միջմշակութային ռազմավարություններ:

Արդյունավետ հաղորդակցական կարողությունների ձևավորումը մեծապես պայմանավորված է համապատասխան քերականական կառույցների և բառապաշարի տիրապետմամբ:

ЛУСИНЕ ТОНОЯН - РОЛЬ ГРАММАТИЧЕСКИХ СТРУКТУР И ЛЕКСИКИ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ

Различия между языками представляют собой основные различия в мировоззрении различных культур. Широко известно, что культура не может быть изучена без коммуникации, соответственно, коммуникация не может быть воспринята без культуры. В статье предпринята попытка наметить и провести переоценку неоспоримой важности лексики и грамматики, в частности коммуникативной грамматики - в процессе предоставления и получения информации, так как взаимодействие с различными культурами заставляет нас уделять больше внимания на межкультурные вопросы. Есть несколько важных вопросов и межкультурных стратегий, связанных с эффективной коммуникацией, которые необходимы для позитивного мышления.

Владение словами и грамматическими структурами обеспечивают пользователям языка более эффективное выражение своих эмоций.

THE CONCEPT OF A HERO IN THE POLITICAL CONSCIOUSNESS

NADEZHDA TSOLAKYAN

Key words: mythology, political image, heroes, superheroes, comic books, heroism, Armenian tales, political consciousness

This article presents how the idea of mythical and historical heroes is very often used to form political consciousness of a nation, influencing on the perception of politicians by the public.

The differences in American and Armenian understandings of a hero are analyzed with the standard of categorization by Marc Dipaolo in his work "War, politics and Superheroes", i.e. "establishment", "anti-establishment", and "colonial" type of politically themed superhero adventures.

The article tries to draw attention on geopolitical and cultural differences, which influence the formation of the main characteristics of a hero. As an example of how the concept of hero can be used in modern day politics, the phenomenon of comic books' influence is discussed in comparison to mythologies which stayed in their time and space.

The article tries to explain how superheroes of comic books can form our image of the world politics and political images specifically.

The further long-term goal of the article is to open discussions on how to customize this experience of creating modern day heroes in Armenian political reality.

"The strength of this country is not in buildings of bricks and steel. It's in the hearts of those who have sworn to fight for its freedom."

Captain America

What defines a true hero? Is it the courage, the loyalty or the ability to stand for the weak? Are some of us born with these abilities? Or do certain spontaneous situations create heroes?

We are introduced to different heroes and finest heroic acts since early childhood. We search these heroes everywhere –in our parents, siblings, friends, and most importantly in ourselves. We try our best to be a better person for our family, for our country and for the world. But when this aspiration faces the reality of political, economic or social injustice, we start looking for something extraordinary to fight with it.

We dream about having at least some superpowers to help us overcome our hardest moments. Why? Because humanity always had this belief in something higher, bigger and more powerful than himself. Something or someone who will save them from death, someone, even some type of a creature who may physiologically be different from a human being, but who is able to understand and forgive all of the mankind faults and fight for the world peace. Interestingly we have a very certain and detailed understanding of the characteristics we want these heroes to have, and it's not surprising: mythologies, tales, comic books existed throughout the mankind history. Different cultures have different interpretations of specific heroes, but one idea is always dominant – heroes, superheroes or gods spread a glimpse of hope in times of despair, and can save the earth when it's at danger.

Joshua Mark, professor of Philosophy, talking about Greek mythology mentions that “myths tell the stories of ancestors and the origin of humans and the world, the gods, supernatural beings (satyrs, nymphs, mermaids) and heroes with super-human, usually god-given powers (as in the case of Heracles or Perseus of the Greeks).”²³⁸ And we are introduced to all these “stories” from a very early age, when our value system is just starting to be formed, when we separate the good from the bad. We pick our favourite heroes exactly at that time, and turn for their help when we face difficulties in life.

But it is never enough for us to have these heroes on mythical level, to keep them as stories, which our moms and dads read before sleep. We want to bring these heroes/superheroes to real life. We want to see them in a firefighter, a policeman, a soldier or even in a politician. And if in the case of the first three we can still tolerate some faults and understand their human nature, in case of political leaders– we want them to be ideal. We want to see

²³⁸<http://www.ancient.eu/mythology/>

all of those perfect, noble and nearly god-like characteristics that we built up throughout our lives, when creating the perfect image of a country's leader. As Marc DiPaolo describes it "superhero narratives, as they are traditionally understood, involve colorfully garbed heroic icons that demonstrate uncanny strength, intelligence, supernatural powers, and near infallibility."²³⁹ This is how we fall for it; we know we can always rely on our heroes when our powers are not enough.

And this is not new; human history always had this tendency to idealize not only its mythical heroes, but historical ones too. Consider Alexander the Great – he is very often described as "military genius of all times...and inspiration for later conquerors such as Hannibal the Carthaginian, the Romans Pompey and Caesar, and Napoleon"²⁴⁰. In our imagination, he's always someone almost as powerful and flawless as Achilles, which is, by the way, partly due to the great influence of the media (documentary movies, entertainment programs, films.)

But in Alexander the Great's biography related literature we can see depictions of him as "a boy who had grown into rather below average height, with high pitched voice, odd eyes, one being grey-blue and the other dark brown ... and he carried his head bent slightly upward and to the left – whether because of some physical defect, or through mere affectation..."²⁴¹. So even here we (humans) tried our best to idealize someone with so many physical faults.

The three categories of superhero narratives

In June of 1938 the comic book character Superman first appeared to a mass audience, introducing the superhero genre²⁴². Of course there were other heroes at that time, but he was different: he was not from earth, with nearly god-like physical strength, but at the same time with heart to understand humans and help them when they are endangered. But he was not there to

²³⁹DiPaolo M., "War, politics and superheroes. Ethics and Propaganda in Comics and Film", 2011, p. 2

²⁴⁰<http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/AlexandertheGreat.html>

²⁴¹ Green, P. "Alexander of Macedon, 356-323", 2013, p. 55

²⁴²Plencner J. M., "Four-color political visions: origin, affect, and assemblage in American superhero comic books", 2014, p.57

simply be a part of stories, inspired by which kids would start wearing red capes.

Throughout time, Superman and other comic book superheroes served for different purposes. As DiPaolo M. mentions, “comic books have always been political, and have taken stands on controversial issues such as the death penalty, abortion, gay rights, and the environment. They have also reflected the mood of the public by being pro-war during wartime and pacifistic during peacetime....”²⁴³ These superheroes survived until today and still have influence on public moods through various forms of media.

Captain America who first appeared in 1941, presented “the symbol of freedom and liberty” during World War II²⁴⁴. This hero has come to our days in forms of movies, TV shows and cartoons leaving in the real world of 21st century, facing the real worries of American citizens and fighting against them, very professionally presenting the propaganda the country runs at that specific time.

Captain deals with dangers the US faces, be it an alien or terrorist attack, thus falling under the first category of politically themed superhero adventures – establishment. This is where “the superhero acts to preserve the social status quo, and protects the government and the populace from invading foreign hordes, enemy saboteurs, and homegrown criminals and terrorists.”²⁴⁵ Nearly all Marvel movies produced during the past 20 years lived in the corresponding time and fought for their city, country, and planet saving it from foreign dangers. Most of Armenian mythical or tale heroes fall under this category, although they live in a specific time and space and haven’t been modernized according to 20th-21st century criteria. They almost always fought against foreign enemies protecting their homeland from invasion and religious suppression.

Consider the mythical hero Sasuntsi Davit; when describing him, famous academic Hovsep Orbeli mentions that David didn’t have the wish to

²⁴³DiPaolo M., “War, politics and superheroes. Ethics and Propaganda in Comics and Film”, 2011, p. 11

²⁴⁴http://marvel.com/characters/8/captain_america

²⁴⁵DiPaolo M., “War, politics and superheroes. Ethics and Propaganda in Comics and Film”, 2011, p. 12

humiliate the enemy, and he didn't enjoy the process of fight, nor was he fighting for glory, he did it only for the well-being of his country.²⁴⁶

So the characteristics of a hero or mythical content greatly depends on various geopolitical and historical factors of the specific culture. In most of Armenian mythical stories and tales, heroes don't face the inner injustice, inequality or rebellion. This is why it is really hard to consider them in nowadays political context.

In the second category – “anti-establishment”, the superheroes stand “in opposition to an evil governmental, corporate, or aristocratic villain.”²⁴⁵This is where the hero directs his powers to problems inside the country, helping us form the image of a leader we want to see. Batman is an excellent example of this type of hero, who dedicates his life to fight against inner injustices and dangers that can happen in his city. When we are given this type of hero, it is easier for us to understand what value system our leader should pursue. And although this type of hero is missing in Armenian myths, like any other nation, Armenians, too, have the tendency to strive for someone bigger, better and stronger than a normal human being to run the country today.

In her article “Image of a leader in political advertising”, NvardMelkonyan brings the results of a survey conducted by specialists in electoral technologies, which states that one of the perceptions of a political leader's image among Armenians involves a political leader, who must “be a kind of “superman”... who is able to find and offer extraordinary solutions to vital problems, a person with exceptional intellectual abilities and strong will-power.”²⁴⁷Taking this into account, it is interesting to interpret one of the definitions of political image; it is an emotional image with set of formed stereotypes present in mass consciousness about a country, political party or a politician²⁴⁸. This proves that although Armenian mythical heroes are not portrayed in movies or TV shows living in today's world, on a subconscious level we still want to see them in today's political leaders.

²⁴⁶<http://armenianhouse.org/sasuntsi-david/preface.html>

²⁴⁷Melkonyan N., “Image of a leader in political advertising”, 2003,p" 52,

²⁴⁸Melkonyan N., “Political image: commentaries and formation principles. A course for sociologists”, 2007, p. - 117

And finally in the third category of superhero adventures - the “colonial”- the superhero “travels overseas to an untouched, uncivilized country to civilize it and plunder its natural resources, often before a third power stakes claim to the land first”²⁴⁵.

If we look at the world politics today, we can see all three categories being used constantly. In his work “Projecting benevolent power: transforming America’s image from superpower to superhero”, Colonel Kenneth D’Alfonso states that in order to achieve his vision of America to be seen not as “powerful but as the great benefactor”, set out in the first year of his office, President B. Obama wanted to concentrate on the “power to help”. And if the administration could mitigate the dilemma between hard and soft power, it could evolve from simply a “superpower to what President Obama wanted America to become, a superhero.”²⁴⁹ And this is not a vision of the president alone: a generation which grows up with such well-developed images of these superheroes, strive to see them in their political leaders, and very often dictates the characteristics their ideal leader should have.

Conclusion

Heroes differ through time and cultures. Each country’s history and especially geographical location defines the type of problems these mythical or historical heroes had to face.

Aiming to understand what impact ancient mythologies, tales and modern comic books can have in the formation of political consciousness, this article tried to bring out the origins of their influence. As we saw, throughout time, this need to find something or someone supernatural and follow it/him was present among different cultures.

By comparisons of different cultures this article tries to open discussions on how to take the successful example of modern day superheroes and try to create the Armenian hero of today.

The research project, initiated by the author, includes surveys on the main characteristics Armenians want to see in their politicians and country’s politics in general. With the information available at the end of the project, the author hopes to get a better understanding of how to incorporate the

²⁴⁹Colonel D’Alfonso K., “Projecting benevolent power: transforming America’s image from superpower to superhero”, 2010, p. 5

Armenian myths and tales into modern life and try to form an ideal politician of today's Armenia.

REFERENCES

1. DiPaolo Marc, "War, politics and superheroes. Ethics and Propaganda in Comics and Film", 2011
2. Colonel Kenneth D'Alfonso "Projecting benevolent power: transforming America's image from superpower to superhero", 2010
3. MelkonyanNvard, PhD, "Image of a leader in political advertising", 2003,
4. MelkonyanNvard, PhD, "Political image: commentaries and formation principles. A course for sociologists", YSU, 2007
5. PlencnerJoshua Michael, "Four-color political visions: origin, affect, and assemblage in American superhero comic books", 2014
6. Green Peter, "Alexander of Macedon, 356-323", 2013
7. <http://armenianhouse.org/sasuntsi-david/preface.html>
8. <http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/AlexandertheGreat.html>
9. <http://www.ancient.eu/mythology/>
10. http://marvel.com/characters/8/captain_america

ՆԱԴԵԺԴԱ ՅՈՒԱԿՅԱՆ - ՀԵՐՈՍԻ ԱՌԱՍՊԵԼՈՒՅԹԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Տվյալ հոդվածը ներկայացնում է, թե ինչպես է առասպելական և պատմական հերոսների կերպարը օգտագործվում ազգի քաղաքական գիտակցության ձևավորման մեջ՝ ազդելով հասարակության կողմից քաղաքական գործիչների կերպարի ընկալման վրա: Համեմատական վերլուծության են ենթարկվում հերոսի կերպարի ընկալման տարբերությունները հայ և ամերիկյան հասարակության մեջ՝ հիմք ընդունելով Մարկ Դիպաուոյի քաղաքական թեմատիկ գերհերոսների համար կիրառվող՝ «պետական», «հակա-պետական» և «գաղութային» դասակարգիչները: Հոդվածը նպատակ ունի տվյալ գերհերոսների վերլուծության օրինակով սահմանել այն չափանիշները, որոնք կարող են

հիմք ծառայել հայ քաղաքական առօրյայում հերոսի կերպար ստեղծելու համար:

НАДЕЖДА ЦОЛАКЯН - КОНЦЕПТ ГЕРОЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИИ ПОЛИТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ

В данной статье представлено как идея мифических и исторических героев очень часто используется для формирования политического сознания нации, а также оказывает влияние на восприятие политиков со стороны общественности. Различия в понимании образа героя в американской и армянской общественности анализируются по стандартам категоризации Марка Дипаоло для политически тематизированных супергероев - "предприятие", "анти-учреждения" и "колониальной". Целью статьи является дискуссия о возможностях использования этого опыта для создания современных героев в армянской политической реальности.

**ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԵՎ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆԻ ՆՈՒՅՆ ԻՄԱՍՆ
ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՂ ԱԾԱՆՑՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ**

ՎՐԵԺ ՓԱՐՍԱԴԱՆՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ ածանց, նախածանց, վերջածանց, բառապաշարի հարստացում, կենսունակ, ոչ կենսունակ, բառակազմական միջոցներ, ցեղակից լեզուներ, ոչ ցեղակից լեզուներ

Հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի լեզուների շարքին դասվող, աշխարհի հնագույն լեզուներ՝ հայերենն ու պարսկերենը դարերի ընթացքում շփվելով բազմաթիվ ցեղակից ու ոչ ցեղակից լեզուների հետ, կրել են նրանց ազդեցությունները, հարստացրել են բառային կազմերը, կերտել են բազմաթիվ բառեր, ձևավորել են բառակազմական նոր իրողություններ:

Ունենալով բառակազմական մեծ հնարավորություններ և սեփական միջոցներ, նոր բառերի կազմության հետ կապված քերականական օրենքներ, նորիմաստ բառեր կերտելու կաղապարներ և ձևաբանական կարգի զանազան օրինաչափություններ՝ պարսկերենը, ըստ իր բառապաշարի զարգացման անհրաժեշտության, ստեղծել և շարունակում է ստեղծել սեփական նորանոր բառեր, որոնց շնորհիվ նրա բառապաշարը հարստանում է բառապաշարի հարստացման այսպես կոչված ներքին ճանապարհով: Պարսկերենն ունի շուրջ 80 պարզ ածանցներ [Рубинчик 2001. 141]:

Հայերենի բառակազմական հնարավորությունները մեծանում են նրանով, որ նա, ըստ անհրաժեշտության, օգտագործում է գրաբար և ժողովրդախոսակցական լեզուների բառակազմական կաղապարներն ու բաղադրական հիմքերը, որոնց շնորհիվ նրա բառապաշարը հարստացել ու շարունակում է հարստանալ բառապաշարի հարստացման ներքին ճանապարհով: Ժամանակակից հայերենի լեզվաըմբռնողությամբ գիտակցվող վերջածանցների թիվը 180-ի է հասնում, որի զգալի մասը կենսունակ է նաև լեզվի զարգացման արդի փուլում [Սուքիասյան 1999: 273]:

Այդ լեզուներից յուրաքանչյուրի բառապաշարը հարստանում է բառաբարդման անսպառ իրողությունների, բառակազմական կաղապարների ու բաղադրական հիմքերի բազմազանության, ածանցների հարստության ու ածանցական բառակազմությունների անսահմանափակ հնարավորությունների շնորհիվ:

Հայերենում և պարսկերենում բառակազմական միջոցների ամենակենսունակ տարրերից մեկը ածանցումն է:

Ածանցումը բառարմատին կամ հիմքին ածանցի կամ ածանցների կցումով նոր բառերի կերտումն է [Սուքիասյան 1999: 253]: Ինչպես՝ հայերենի ան-խելք, դժ-բախտ-ություն, քաղաք-ա-վար-ություն և պարսկերենի **նա-դորոսթ** (ոչ ճիշտ), **նա-բին-ա** (կոյր), **բի-բար-գաշթ** (անվերադարձ) բառերը և այլն:

Բազմաթիվ ուսումնասիրությունների արդյունքում ապացուցված է, որ ածանցները առաջանում կամ ստեղծվում են ինքնուրույն բառերից: Եթե լեզվի զարգացման վաղ (նախագրային) շրջանը հանդիսանում է ածանցների առաջացման շրջան, ապա լեզվի զարգացման հետագա շրջանը (գրավոր շրջան) հանդիսանում է ածանցների ստեղծման շրջանը: Ուստի ինչպես առաջին, այնպես էլ երկրորդ դեպքերում ածանցումը չի կարելի դիտել լեզվի զարգացման ընդհանուր օրինաչափություններից անկախ:

Լեզվի զարգացման ընթացքում գործածությունից դուրս են գալիս որոշ ածանցներ և առաջանում են նորերը, որով և փոփոխվում է ածանցների համակարգը: Սրա անխուսափելի հետևանքներից մեկն է այն, որ նախկինում գործածված շատ ածանցներ հետագայում ոչ միայն չեն գործածվում նոր ածանցումներ կազմելու համար, այլև առհասարակ չեն գիտակցվում իբրև ածանց և դառնում են արմատի անբաժանելի տարրը [Աղայան 1984: 84]:

Հայերենի և պարսկերենի ածանցները արտահայտում են բազմազան ու բազմապիսի հարաբերություններ, նրանք լինում են բնիկ կամ փոխառյալ նախաածանցներ, միջածանցներ ու վերջածանցներ:

Եզված երկու լեզուները պատկանում են այն լեզուների թվին, որոնց մեջ ածանցները բառակազմական մեծ դեր են կատարում: Ի տարբերություն մի շարք այլ լեզուների, պարսկերենն ու հայերենը համեմատաբար հարուստ են վերջածանցներով, որոնք հանդես են գալիս գերազանցապես բառակազմական նշանակությամբ:

Ածանցները ըստ իրենց իմաստի և ձևի հարաբերության բաժանվում են համանուն, հոմանիշ և հականիշ ածանցների, լինում են մենիմաստ և բազմիմաստ. դրանք երկու լեզուներում առաջացել են կամ ինքնուրույն բառերից (հայերենում՝ -բար, -որեն, -ավոր, -արդ, -որդ, -ած, -ածու, -ատ և այլն. պարսկերենում՝ **-գար, -ար** և այլն), կամ հոլովական և բայական վերջավորություններից (հայերենում՝ -ուց, -ոց, -են, -եց և այլն), նախդիրներից (պարսկերենում՝ **-բա, -բե, -բազ, -բար, -դար** և այլն) [Givi Ahmadi, Anvari Hasan, 1375, 184-185], կամ էլ այդ լեզուներ են անցել այլ լեզուներից (հայերենում՝ -խտ, -իզմ, -հոմ, -անտի, -պրո, պարսկերենում՝ **-անի, -աթ, -իյե, -յաթ, -չի, -խթ, -իզմ, -իք** և այլն):

ժամանակակից հայերենում և պարսկերենում ածանցները ըստ բառակազմական գործածության լինում են կենսունակ և անկենսունակ: Կենսունակ ածանցներն էլ ըստ իրենց բառակազմական ակտիվության աստիճանի լինում են՝ առավել կենսունակ և սակավ կենսունակ [Սուքիասյան 1999: 260]:

Ստորև ներկայացվում են պարսկերենի ու հայերենի բառապաշարների հարստացման գործընթացին ներքին ճանապարհով նորաստեղծ բառերի կազմությանը ակտիվ մասնակցություն ունեցող մի շարք նույն իմաստն արտահայտող ածանցներ: Հայերենի և պարսկերենի նույն իմաստն արտահայտող այդ ածանցներում առկա են երկար ու կարճ ա ձայնավորների, ինչպես նաև բ և պ երկշրթնային պարզ պայթական բաղաձայնների տարբերություններ:

-ակ / **-աթ**

Հայոց լեզվում մի քանի խոսքի մաս կերտող կենսունակ -ակ վերջածանցը գոյական հիմքերից կազմում է՝ նվազական, փաղաքշական կամ նվաստական գոյականներ. տնակ, գնդակ, առվակ և այլն:

Հայերենի և պարսկերենի նույն իմաստն արտահայտող կենսունակ այս վերջածանցը պարսկերենում դրվելով տարբեր խոսքի մասերի վրա, կերտում է նվազական, փաղաքշականի և նվաստական նշանակությամբ բառեր՝ ա) գոյականներ. **մորդաթ** (թռչնակ), **շախաթ** (փոքրիկ ճյուղ) **մարդաթ** (մարդուկ), **շահրաթ** (թաղամաս քաղաքում) և այլն, բ) ածականներից գոյականներ՝ **գարդաթ** (ծվի դեղնուց), **սորխաթ** (կարմրուկ հիվանդություն), **շիրինաթ** (մարմնի վրայի ցան) և այլն, գ) նվազական իմաստ է հաղորդում մակբայներին և ածականներին՝ **նարմաթնարմաթ** (մեղմիկ-մեղմիկ), **քամքամաթ** (քիչ-քիչ) և այլն:

համ / **համ**

Հայերենում նույն, միևնույն, ընդհանուր, ամբողջ, համայն, ամբողջովին, բոլորովին, միասին իմաստ կերտող համ նախածանցը կցվելով հիմնականում բայարմատներին և գոյական հիմքերին, կազմում է՝ ա) բայեր. համագործակցել, համադրել, համալրել, համընկնել և այլն, բ) գոյականներ. համաքաղաքացի, համակուրսեցի, համաերկրացի և այլն, գ) ածականներ. համակողմանի, համակարծիք, համախոհ և այլն:

Կենսունակ այս նախածանցը պարսկերենում դրվելով գոյականների, բայերի հիմքերի, **-սան** և **-գար** վերջածանցների, **ին** (այս) և **ան** (այն) պարզ ցուցական դերանունների և **չուն** (քանի որ, երբ) շաղկապի ու պոեզիայում գործածվող նրա **չո** ձևի վրա, կերտում է՝ 1. ածական անուն՝ ա) գոյականներից. **համզուր** (համազոր), **համփայե** (համաստիճան) և այլն, բ) բայերի հիմքերից. **համզիսթ** (համակյաց), **համսազ** (միաբան) և այլն, գ) **-սան** և **-գար** վերջածանցներից. **համգար** (միմյանց), **համսան** (նման) և այլն, 2. բարդ դերանուններ՝ ա) **ին** (այս) և **ան** (այն) պարզ ցուցական դերանուններից. **համին** (հենց այս), **համան** (հենց այն), **համչենան** (ճիշտ այդպես), **համչենին** (նույնպես) և այլն, բ) դիգար (այլ) դերանունից ու նրա կրճատ **դեգար** ձևից. **համդիգար** և **համդեգար** (միմյանց) և այլն, 3. նախդիրներ և մակբայներ՝ ա) **չուն** (քանի որ, երբ) շաղկապի ու պոեզիայում գործածվող նրա կրճատ՝ **չո** ձևից. **համչոն** (որպես) նախդիր [Anvari 1382. 8389], **համչո** (այսպես, այնպես, նման) մակբայ և այլն:

-գին / **-գին** և **-ագին**

Հայերենում -գին վերջածանցը կցվելով գոյականին, ածականին և բայական հիմքերին, կերտում է ածականներ ու մակբայներ. ջերմագին, թանկագին, վշտագին, տրտմագին, ցավագին, զայրագին և այլն:

Պարսկերենում առավել արտադրողական **-գին** և **-ագին** տարբերակները դրվելով վերացական և թանձրացական գոյականների վրա, կազմում են մի բանից շատ ունեցող, դրանով հարուստ և առատ լինելու նշանակությամբ ածականներ. **դամգին** (տրտմագին), **խաշմգին** (զայրագին), **սահմգին** (երկյուղալի), **աթրագին** (անուշաբույր) և այլն:

գույն / **-գուն**

Հայոց լեզվում կազմում է ածականներ՝ նրանց տալով սաստկական, ամենից շատ կամ ավելի շատ ունեցող իմաստներ. հնագույն, մեծագույն, գերագույն և այլն:

Միջին պարսկերենի **գույն** իմաստն արտահայտող **-գոն** վերջածանցը արդի պարսկերենում **-գուն** տարբերակով դրվելով գոյականների վրա, կերտում է՝ ա) գույն ունեցող առարկաներ. **գանդոմգուն** (ցորենագույն, թուփ), **նիլգուն** (լեղակագույն), **սիմգուն** (արծաթագույն) և այլն, բ) մի բանին նման լինելու նշանակությամբ ածականներ. **ազարգուն** (կրակի նման), **գոլգուն** (ծաղկանման, վարդանման) և այլն:

-ին / -ին

Հայերենում -ին վերջածանցը տարբեր խոսքի մասերից կազմում է ածականներ. ստորին, ներքին, արտաքին, դյուրին և այլն:

Պարսկերենում առավել կեսունակ այս վերջածանցը դրվելով տարբեր խոսքի մասերի վրա, կերտում է ածականներ և դերանուններ. **դիրին** (վաղեմի), **սիմին** (արծաթյա), **փաշմին** (բրդյա), **նախոսթին** / **նոխոսթին**, **ավվալին** (առաջին), **ախարին** (վերջին), **չանդին** (մի քանի), **քողամին** (ո՞ր մեկը) և այլն:

-պան / -բան

Գրաբարյան շրջանի միջին պարսկերենից փոխառած -պան ածանցը հայերենում գոյական անուն-ներից կազմում է պահող, խնամող անձ ցույց տվող գոյականներ. այգեպան, ջրադացպան, մարզպան և այլն: Գրական պարսկերենում գործածական է **-բան**, իսկ ժողովրդախոսակցական լեզվում՝ **-վան** տարբերակով. **շոթորբան** / **շոթորվան** (ուղտապան), **սարեբան** / **սարեվան** (ուղտապան), **փասեբան** (ոստիկան), **նեգահբան** (պահապան, պահակ) և այլն:

-ստան / -եսթան

Գրաբարյան շրջանից պարսկերենից փոխառած գործածական -ստան վերջածանցը կերտում է երկիր ցույց տվող հատուկ անուններ և մի բանով առատ տեղ ցույց տվող հասարակ գոյականներ. Հայաստան, Աֆղանստան, Տաջիկստան, այգեստան, վարդաստան, տափաստան, բուրաստան և այլն:

Առավել կենսունակ այս վերջածանցը պարսկերենում **-եսթան** հնչյունակազմով դրվող գոյականների վրա, կերտում է՝ ա) աշխարհագրական հատուկ և հասարակ անուններ. **Օզբաթեսթան** (Ուզբեկստան), **Գորջեսթան** (Վրաստան), **Հենդուսթան** (Հնդկաստան), **քուիեսթան** (լեռնային երկիր), **շահրեսթան** (գյուղաքաղաք) և այլն, բ) տեղանուններ,

որտեղ մի բանից շատ կա. **նեյեսթան** (եղեգնուտ), **թաքեսթան** (խաղողի այգի), **նախլեսթան** (արմավենիով հարուստ վայր), **բահարեսթան** (բուրաստան) և այլն, գ) գիտության և կենցաղսպասարկման հաստատությունների անուններ. **ֆարհանգեսթան** (ակադեմի), **նեգարեսթան** (պատկերասրահ), **դաբիրեսթան** (միջնակարգ դպրոց), **քուդաքեսթան** (մանկապարտեզ), **բիմարեսթան** (հիվանդանոց) և այլն:

-չի / -չի

Ժամանակակից պարսից լեզվում թուրքերենից փոխառած կենսունակ -չի գոյականակերտ վերջածանցը միանալով գոյականներին, կերտում է անձի զբաղմունքը ցույց տվող գոյականներ. **շեքարչի** (որսորդ), **թամաշաչի** (հանդիսատես), **դորոշքեչի** (կառապան), **քեշիքչի** (հերթապահ) և այլն: Այն գործածական է նաև հայերենում, որի օգնությամբ կերտված գոյականները կիրառվում են ժողովրդախոսակցական լեզվում. զուռնաչի [Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան 1972: 64] (զուռնա նվագող անձ), քիսաչի [Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան 1972: 736] (բաղնիքում քիսա քսող անձ), փինաչի [Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան 1972: 650] (հին կոշիկներ կարկատող, փոխաբերական իմաստով՝ անորակ գործ կատարող) և այլն:

դժ / դոժ

Միջին պարսկերենից գրաբարյան շրջանի փոխառություն հանդիսացող անկենսունակ դժ նախածանցը հայոց լեզվում կազմել է փոքրաթիվ ածականներ, որոնք պահպանել են իրենց նախնական իմաստը: Այս նախածանցը արտահայտում է ժխտական, բացասական, մի բանից զուրկ լինելու իմաստ. դժգոհ, դժբախտ, դժվար, դժխեմ և այլն:

Պարսկերենում վերոհիշյալ արմատից առաջացած **դոժ** և **դոշ** նախածանցներով կազմված սակավաթիվ բառեր պահպանել են իրենց նախնական իմաստը. **դոժագահ**, **դոժալուդ** [Anvari 1382. 3117, Mashqur 1342. 79, Pashang 1377. 295], **դոժման** [Anvari 1382. 3119] (զայրացած), **դոժքամ** (հուսախաբ, տխուր, դժկամ), **դոժխիմ** (դժխեմ, դահիճ), **դեժեն** (դաժան), **դոշվար** (դժվար), **դոշման** (թշնամի), **դոշնամ** (պարսավ, հայհոյանք), **դոշքամ** (զայրացած) և այլն:

-գար / -գար

Հայերենում անկենսունակ -գար վերջածանցով կազմված սակավ բառեր են պահպանվել, որոնց կազմում այն արտահայտում է

հիվանդություն, ախտ ունեցող իմաստները. խելագար, ցավագար, լեզվագար և այլն:

Պարսկերենում կենսունակ **-գար** վերջածանցը դասվում է մի քանի խոսքի մասեր կերտող ածանցների շարքին. դրվելով բայերի անցյալի հիմքին՝ կերտում է ածականներ. **մանդեգար** (մնայուն), **սազեգար** (համապատասխան), **ռասթգար** (ազատված) և այլն: Արտադրողական հատկությամբ օժտված այս ածանցը միանալով բայերի ներկայի ու անցյալի հիմքերին, կազմում է գործողի անուն ցույց տվող գոյականներ. **աֆարիդեգար**, **քերդեգար**, **փարվարդ(ե)գար** (Արարիչ), **ամուզ(ե)գար** (ուսուցիչ), **փարհիզգար** (ժուժկալ) և այլն: Դրվելով անվանական հիմքերի վրա՝ կերտում է վերացական ու թանձրացական գոյականներ. **յադ(ե)գար** (հիշատակ), **ռուզ(ե)գար** (դարաշրջան), **խեղմաթգար** (ծառայող) և այլն:

-վարի / -վարի և -վար

Հայերենում -վար արմատական ձևույթից առաջացած -վարի ածանցով կազմվում են մակբայներ, որոնք կարող են գործածվել նաև որպես ածականներ. մարդավարի, արքայավարի, քաղաքավարի, գժավարի և այլն:

Ժամանակակից պարսկերենում **-վար** վերջածանցով կազմում են մակբայներ, ածականներ և գոյականներ. **դիվանեվար** (գժավարի), **օմիդ-վար** (հուսով), **բոզորգվար** (մեծարգո) և այլն:

Ամփոփելով վերը շարադրածը՝ նշենք, որ ածանցները, ինչպես հայերենում, այնպես էլ պարսկերենում, ինքնուրույն գործածություն չունեցող, սակայն բառային իմաստ արտահայտող բառակազմական կարևոր մասնիկներ են, որոնք միանում են բառարմատին կամ հիմքին, փոխում են դրանց իմաստը: Ածանցները, որպես բառակազմական կարևոր մասնիկներ, զույգ լեզուների զարգացման ընթացքում առաջանում են ինքնուրույն բառերից և արտահայտում են բազմազան ու բազմապիսի հարաբերություններ: Որոշ ածանցներ ժամանակի ընթացքում դուրս են գալիս գործածությունից և դրանց փոխարինելու են գալիս նորերը: Առանձին, անկախ բառերի իմաստների մթազնումը ածանցների գոյացման ամենահիմնական եղանակներից մեկն է: Ածանցների գոյացումն ու դրանց կիրառումը չպետք է դիտել լեզվի զարգացման ընդհանուր օրինաչափություններից անկախ:

Պատմաաշխարհագրական միևնույն պայմաններում ստեղծված և զարգացման բազմադարյա ճանապարհ անցած հայերենն ու

պարսկերենը շփումների արդյունքում փոխադարձաբար ազդել են միմյանց և ազդվել են միմյանցից: Այդ լեզուներում պահպանվել են բազմաթիվ նույնիմաստ ածանցներ: Երկու լեզուներն էլ հարուստ են ինչպես բնիկ, այնպես էլ փոխառյալ վերջածանցներով, որոնք հանդես են գալիս գերազանցապես բառակազմական նշանակությամբ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

(պարսկերենով օգտագործված գրականությունը ներկայացվում է անգլերենի գրությամբ)

1. Рубинчик Ю.А., Грамматика современного персидского языка, Издательская фирма «Восточная литература», Москва, 2001, с. 141.
2. Սուքիասյան Ա.Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան 1999, էջ 273:
3. Սուքիասյան Ա.Մ., նշվ. աշխատ., էջ 253:
4. Աղայան Էդ. Բ., Ըդհանուր և հայկական բառագիտություն, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 1984, էջ էջ 84:
5. Givi Ahmadi, Anvari Hasan, Dastur-e zaban-e farsi, Entesharat-e Fatemi, Tehran, 1375, jeld-e 1, s.184-185.
6. Սուքիասյան Ա.Մ., նշվ. աշխատ., էջ 260:
7. Anvari Hasan, Farhang-e bozorg-e Sokhan, Entesharat-e Sokhan, Tehran, 1382, jeld-e 8, s. 8389:
8. Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան, Հայկ. ՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի հրատարակչություն, Երևան, 1972, հ.3, էջ 64:
9. Նույն տեղում, հ. 4, էջ 736:
10. Նույն տեղում, էջ 650:
11. Anvari Hasan, Farhang-e bozorg-e Sokhan, jeld-e 4, s. 3117; Mashqur Mohammad Javad, Dasturname dar sarf va nahv, Moassese-ye matbuati-ye Shargh, Tehran, 1342, s. 79; Pashang Mostafa, Farhang-e parsi va risheyabi-ye vazhegan, Entesharat-e Mehvar, Tehran, 1377, s. 295.
12. Anvari Hasan, Farhang-e bozorg-e Sokhan, s. 3119.

ВРЕЖ ПАРСАДАНЯН - О СХОЖИХ АФФИКСАХ АРМЯНСКОГО И ПЕРСИДСКОГО

Настоящая статья посвящена аффиксам, которые имеют схожие значения в армянском и персидском языках. В статье автор рассматривает аффиксацию как продуктивный словообразовательный способ в процессе развития словарного состава названных родственных языков, которую нельзя рассматривать минуя процесс развития языка. Рассматриваются вопросы лингвистико-географические общности и особенности двух соседних народов.

VREZH PARSADANYAN - ABOUT COMMON AFFIXES IN THE ARMENIAN AND PERSIAN LANGUAGES

The article deals with common affixes in the Armenian and Persian languages. It is stated that the above mentioned Indo-European languages are mainly rich in suffixes. The problem of affixation, which is the most important source of word formation in Armenian and Persian lexicons, is examined in the article. Affixation cannot be considered separately from common regularities of language development. The article also touches upon the linguistic and geographic peculiarities and common features of the neighbouring Armenian and Persian nations.

**ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԿԵՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱԶՄԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ ՁԱԽՈՂՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

ՏԱԹԵՎԻԿ ՓԻՐՈՒՄՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ հանդուրժողականություն, մշակութային երկխոսություն, բազմամշակութայնություն, համաշխարհայնացում

Արդի սոցիոմշակութային տարածության կառուցարկման գործընթացում երկխոսության և հանդուրժողականության սկզբունքները կարևոր են ոչ միայն միջանձնային հարաբերություններում, այլ նաև տարբեր մշակույթների և քաղաքակրթությունների միջև: Ժամանակակից աշխարհը մի կողմից փորձում է ստեղծել բազմամշակութային հասարակություն, որտեղ գործում են մշակութային երկխոսության, հանդուրժողականության, հավասարության, մշակութային բազմազանության և տարբեր մշակութային համակարգերի ու քաղաքակրթությունների իրավահավասարության սկզբունքները, մյուս կողմից՝ փորձ է արվում ստեղծել համընդհանուր մշակութային համակարգ՝ ելնելով համաշխարհայնացման հիմնական տրամաբանությունից: «Արևմտյան քաղաքակրթության նպատակն է ողջ մարդկության ներգրավումը համընդհանուր հասարակարգ և գերիշխանության հաստատումը այն ամենի նկատմամբ, ինչ գոյություն ունի երկրում, օդում և ջրում, ինչպես նաև այն ամենի նկատմամբ, ինչը օգուտ է ժամանակակից արևմտյան տեխնոլոգիաներին»²⁵⁰: Համաշխարհայնացումը քաղաքակրթության կառուցարկման այնպիսի հայեցակարգ է, ըստ որի՝ տարբեր ազգերի և մշակույթների գոյությունը հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե վերջիններս ընդունում են մշակութային բազմակարծությունն ու բազմազանությունը: Համաշխարհայնացման պայմաններում տեղի ունեցող սոցիոմշակութային փոխակերպումները ուղեկցվում են ոչ միայն տարբեր

²⁵⁰ Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. Мир и Запад: пер с англ./ Арнольд Тойнби. М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2011, с. 177.

մշակույթների միավորմամբ, այլ նաև ազգային դիմագծի ձևախեղման սպառնալիքով:

Համաշխարհայնացումը բազմաշերտ և բազմաբովանդակ գործընթաց է, որն առաջին հայացքից ունի ինչպես մի շարք գրավիչ, դրական, այնպես էլ վանող և ոչ ընդունելի կողմեր: Համաշխարհայնացման գրավչությունը պայմանավորված է նրանով, որ աշխարհը դարձել է ավելի հասանելի, տեղեկատվության փոխանակումը աշխարհի մի կետից մյուսը իրականանում է շատ ավելի արագ և դյուրին, քան երբևէ, մարդը ձեռք է բերել ավելի լայն հնարավորություններ և ավելի մեծ ազատություն: Մինչդեռ համաշխարհայնացումն ունի մի շարք վանող կողմեր ևս, այն է՝ ազգային ինքնատիպության կորուստ, միօրինակության հաստատում, բազմազանության և բազմակարծության մահ, ազգային մշակութային արժեքների բովանդազրկում և դրանցից հրաժարում: Մի կողմից համաշխարհայնացման բազմաբնույթ մարտահրավերները առավել մեծ նշանակություն են հաղորդում տարբեր մշակույթների միջև երկխոսության հաստատման խնդիրն: Համաշխարհայնացումը անմիջականորեն ենթադրում է մարդկանց համախմբում և միավորում՝ հիմք ընդունելով մշակութային երկխոսության և մշակութային բազմազանության անհրաժեշտությունը: Այս դեպքում մշակութային երկխոսությունը դիտվում է որպես համաշխարհայնացման պայմաններում համամարդկային խնդիրների լուծման գլխավոր գրավական: Մշակութային երկխոսությունը ենթադրում է այլ մշակութային արժեքների ճանաչում, ընդունում և գնահատում՝ նպաստելով տարբեր մշակութային պատկանելություն ունեցող ազգերի միջև փոխազդեցության և փոխըմբռնման հաստատմանը: Մշակութային երկխոսության հիմքում ընկած են այնպիսի հիմնարար արժեքներ, ինչպիսիք են հանդուրժողականությունը, հարգանքը, համբերատարությունը, մարդասիրությունը և այլն: Սակայն, մյուս կողմից համաշխարհայնացման գործընթացները միաժամանակ ստեղծում են այնպիսի նախապայմաններ, որոնք դժվարացնում են մշակույթների միջև երկխոսությունը: Այս դեպքում համաշխարհայնացման գործընթացները հակադրվում են մշակութային երկխոսությանը՝ նպատակ ունենալով ստեղծել միօրինակ և համընդհանուր աշխարհ և բացառելով ամեն տեսակ բազմազանություն և բազմակարծություն (նախ և առաջ մշակութային): Համաշխարհայնացման պայմաններում

հանդուրժողականությունը դառնում է միջմշակութային փոխհարաբերությունների կարգավորման և փոխըմբռնման կարևոր գործիք:

Համաշխարհայնացման պայմաններում մշակութային պատերազմներից հնարավոր կլինի խուսափել միայն այն դեպքում, երբ տարբեր մշակութային համակարգեր ունեցող ազգերը ի վերջո հասկանան, որ մոդեռնիզացիայի պայմաններում գործում է մշակութային բազմազանություն և բազմակարծություն: «Մշակույթների ներթափանցումը, փոխազդեցությունը ազատում է մշակույթին ներփակվածությունից, ազգայնամոլությունից, հաղորդակից դարձնում համաշխարհային մշակույթին՝ ազգային մշակույթը դարձնելով համաշխարհային մշակույթի տարր»²⁵¹: Ուստի հարկավոր է պայքարել ոչ թե սեփական արժեքների գերակայության համար, այլ ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որոնք հնարավոր կդարձնեն մշակութային երկխոսությունը: Արդի աշխարհը և հատկապես Արևմուտքը պետք է ընդունի, որ հնարավոր չէ ստեղծել համընդհանուր արժեքային համակարգ, որը ընդունելի կլինի բոլոր ազգերի, կրոնների, մշակույթների կողմից: Համաշխարհայնացման նման ուտոպիստական ծրագիրը, այն է՝ ստեղծել համընդհանուր արժեքային համակարգ ունեցող ներդաշնակ և խաղաղ աշխարհ, դատապարտված է ձախողման: «Գոյություն չունի մշակութային միասնություն»²⁵²: Կարիք չկա որևէ մեկին պարտադրել արևմտյան կամ որևէ այլ մշակույթ: Ընդհակառակը, պետք է նպաստել մշակութային բազմազանության պահպանմանն ու ամրապնդմանը: Ճիշտ է՝ պատմական փորձը վկայում է, որ եվրոպական քաղաքակրթության պահպանման համար անհրաժեշտություն է առաջանում ամբողջ աշխարհին պարտադրել արևմտյան արժեքները: Իրականում սա բավականին լուրջ խնդիր է, որն ենթական է հատուկ քննարկման:

Համընդհանուր արժեքներ ունեցող աշխարհի ստեղծման նախագծի անհնարինության հարցին անդրադարձել է նաև Ս. Կարա-Մուրզան: Նա գտնում է. «Միօրինակ աշխարհի կառուցարկումը ուտոպիա է, որի հիմքում ընկած են արևմտյան առասպելաբանությունը և

²⁵¹ Սարգսյան Ա. Հ., Մշակույթի տեսություն, Եր., «Տնտեսագետ», 2003, էջ 80:

²⁵² Տե՛ս Хантингтон С. Столкновение цивилизаций; пер с англ. Т. Велимеева. М., АСТ, 2014, էջ 32:

զաղափարախոսությունը»²⁵³: Եվրոպականացման նմանատիպ առասպելներ են նաև արևմտյան ազատական-ժողովրդավարական արժեքները, քաղաքացիական հասարակության ձևավորումը, մարդու իրավունքների և ազատությունների ճանաչումը, մարդասիրությունը, հավասարության, արդարության սկզբունքները և մի շարք այլ հիմնարար արժեքներ: Արևմուտքի կողմից վերոնշյալ բոլոր առասպելները կիրառվում են որպես մանիպուլյացիոն հզոր գործիքներ, որոնց միջոցով փորձ է արվում իրականացնել անցումը բազմաբևեռ աշխարհից միաբևեռ աշխարհի: Ակնհայտ է, որ որքան էլ Եվրոպան փորձի սեփական արևմտյան արժեքները հայտարարել որպես համընդհանուր և «ճշմարիտ», միևնույնն է մշակութային բազմազանությունը անխուսափելի և անհրաժեշտ երևույթ է, հակառակ դեպքում քաղաքակրթությունները որպես այդպիսին կդադարեին գոյություն ունենալ, քանի որ յուրաքանչյուր քաղաքակրթության հիմքում նախ և առաջ ընկած են տարբեր մշակութային համակարգեր և արժեքներ: Յուրաքանչյուր մշակութային համակարգի առաջնային նպատակն է պահպանել սեփական ինքնատիպությունն ու դիմագիծը:

Արդի համաշխարհայնացվող աշխարհում մարդիկ իրարից տարբերվում են ոչ միայն սոցիալական, քաղաքական, տնտեսական առանձնահատկություններով, այլ նախ և առաջ մշակութային պատկանելությամբ: Որպես կանոն նմանատիպ մշակութային արժեքներ ունեցող ազգերը միավորվում և համագործակցում են, մինչդեռ բոլոր այն ազգերը, որոնք ունեն ուրույն մշակութային համակարգ՝ մյուսներից էապես տարբերվող, ինքնաբերաբար ներգրավվում են արժեքաբանական կոնֆլիկտների և մշակութային պատերազմների մեջ: Տարբեր մշակութային պատկանելություն ունեցող անհատների միջև տեղի է ունենում արժեքաբանական բախումներ: Հակամարտող կողմերից յուրաքանչյուրը փորձում է ապացուցել սեփական արժեքների ինքնատիպությունն ու բացարձակ ճշմարիտ լիելը՝ նպատակ ունենալով գերիշխանություն հաստատել սեփական մշակութային համակարգից տարբերվող այլ մշակութային համակարգերի նկատմամբ: Այս միտումը առավել բնորոշ է Արևմուտքի և Արևելքի մշակութային համակարգերին: Արևմուտքը՝ լինելով ավելի հզոր, փորձում է սեփական մշակութային

²⁵³ Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М., Эксмо, 2011, с. 212.

արժեքները պարտադրել Արևելքի ժողովրդին՝ իր նպատակի իրագործման ընթացքում կիրառելով մի շարք մանիպուլյացիոն և հարկադրական մեխանիզմներ: Բացի այդ, ժամանակակից Արևմտյան մշակույթին բնորոշ է կոնֆլիկտայնությունը, որը դրսևորվում է մի շարք իրողություններում: Մասնավորապես՝ արդի մշակույթը պլյուրալիստական և բազմաշերտ է: Գոյություն ունեն մի շարք մշակութային համակարգեր և ենթահամակարգեր: Պլյուրալիզմը կարող է դրսևորվել անգամ մեկ մշակութային համակարգի ներսում: Ցանկացած առանձին մշակութային համակարգին բնորոշ է կրոնական, բարոյագիտական, փիլիսոփայական արժեքների բազմազանությունը: Նման պայմաններում տեղի են ունենում ունիֆիկացիոն գործընթացներ, որի դեպքում բազմաթիվ արժեքների միաժամանակյա գոյության շրջանակներում անհնար է կատարել ազատ ընտրություն: Այստեղ վճռական դեր է խաղում հեղինակությունների կարծիքը: Տեղի է ունենում ճաշակների, հայացքների համահարթեցում, անհատականության կորուստ²⁵⁴: «Արևմտյան Եվրոպայից և Հյուսիսային Ամերիկայից դուրս ապրող վիթխարի ժողովրդական զանգվածները, որոնք ամենօրյա կյանքում ղեկավարվում են առաջին հերթին իրենց կրոնական և մշակութային ավանդույթներից բխող արժեքներով, հիվանդագին են ընդունում և՛ մեկը, և՛ մյուսը: Այդ հայացքների բախումը մեծ լարվածություն է առաջացնում նաև ինտելեկտուալ մակարդակում»²⁵⁵: Բանն այն է, որ Արևմուտքը հայտարարում է սեփական արժեքներն որպես համընդհանուր, մարդասիրական և ճշմարիտ, որոնք չեն ենթադրում որևէ հիմնավորում՝ դրանով իսկ հակասելով սեփական ազատական գաղափարախոսության հիմնական սկզբունքներին, որոնք նախ և առաջ ենթադրում են բազմակարծություն և բազմաբևեռ աշխարհ: Սա ազատական-ժողովրդավարական արժեքների պարադոքսներից մեկն է: Մյուս կողմից՝ ոչ Արևմտյան Եվրոպայի և Հյուսիսային Ամերիկայի երկրները, լինելով ավելի պահպանողական և ավանդապահ, ևս չեն ցանկանում գնալ փոխզիջումների և գալ որևէ համաձայնության: Նրանք

²⁵⁴ Տե՛ս Մելքումյան Գ. Ա. Մշակութաբանություն/ ուսումնական ձեռնարկ: Երևան, Վան Արյան, 2001, էջ 185:

²⁵⁵ Կիրիլ Պատրիարք Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո: Ազատություն և պատասխանատվություն. Ներդաշնակության որոնումներ: Մարդու իրավունքները և անձի արժանապատվությունը-Էջմիածին: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2009, էջ 76:

ի սկզբանե ժխտում են ազատական արժեքները՝ դրանք համարելով մեծագույն չարիք սեփական ավանդույթների, կրոնի, մշակույթի և առհասարակ ողջ ժողովրդի համար՝ գտնելով, որ արդի հասարակություններում առկա բոլոր բացասական երևույթների հիմնական պատճառը սեփական մշակութային արժեքներից և ազգային արժանատիներից հրաժարվելն է:

Այստեղ համաշխարհայնացումը կարելի է հասկանալ երկու առումներով, մի դեպքում՝ որպես եվրոպականացում կամ արևմտականացում, մյուս դեպքում՝ որպես արդիականացում: Անշուշտ, ժամանակից աշխարհում նկատելի են տարբեր քաղաքակրթությունների «արևմտյան» արժեքներին կամ «Արևմտյան մշակույթին» հանգեցումը²⁵⁶: Սակայն, ինչպես նկատում է Ս. Հանթինգթոնը՝ արևմտյան արժեքները ամենևին էլ Արևմուտքի սեփականությունը չեն, այլ համամարդկային արժեքներ են, որոնք ի հայտ են եկել արևմտյան քաղաքակրթությունում ընթացող արդիականացման նախագաժի ընթացքում: Իսկ այս դեպքում արդեն պարզապես այն, ինչ տեղի է ունենում ժամանակակից ոչ-արևմտյան քաղաքակրթություններում, իրականում այն է, ինչ տեղի է ունեցել արևմտյան քաղաքակրթությունում հասարակությունների արդիականացման ընթացքում: Այսինքն՝ ժամանակակից համաշխարհայնացման գործընթացները իրականանում են ոչ թե եվրոպականացման առանցքի շուրջ, այլ արդիականացման նախագժի տրամաբանությամբ:

Ժամանակակից բոլոր հասարակությունները անցել են քաղաքակրթական և մարդաբանական արդիականացման նախագժի ուղին, այսինքն՝ արդիականացվել են: Այս իմաստով նույնքան ժամանակակից են այն արևմտյան հասարակությունները, որոնք առաջինն են հաղթահարել արդիականացման փուլը, այնպես էլ արևելյան այն հասարակությունները, որոնք կառուցարկված են արդիականացման նախագժի լուսավորական գաղափարներով: Եվ ինչպես նկատում է ամերիկացի հայտնի տեսաբան Հանթինգթոնը՝ «արդիականացումն ու

²⁵⁶ 20-րդ դարի մշակույթի եվրոպական տիպը տարածվում է նրա սահմաններից դուրս: Այդ պատճառով էլ շատ հաճախ կիրառվում է «Արևմտյան մշակույթ» անվանումը:

արևմտականացումը տարբեր երևույթներ են, և արդիականացվել ամենևին էլ չի նշանակում արևմտականացվել»: Կարելի է լինել ժամանակակից կամ արդիական հասարակություն՝ ամենևին էլ չկրելով արևմտյան հասարակություններին բնորոշ մշակութային արժեքները: Արևմտյան լոգոսն ու արդիականացվածության լոգոսը, ճիշտ է, հաճախ բովանաղակային իմաստով համընկնում են, սակայն կարող են նաև գտնվել հակասությունների մեջ: Պարզապես արևմտյան հասարակությունները արդեն իսկ արդիականացված հասարակություններ են, իսկ արևելյաններից շատերը դեռ նոր պետք է արդիականացվեն, կամ էլ չարդիականացվեն՝ կախված պատմական, քաղաքական, տնտեսական և ընդհանարպես սոցիոմշակութային իրադարձությունների հետագա ընթացքից: Արդի աշխարհի տարբեր վայրերում կրոնականության վերածնունդը թողնում է միայն հուսալ, որ արդիականացման նախագծի առաջարկած սոցիոմշակութային արժեքները համամարդկային արժեքներ են, որ նրանք վերաբերում են մարդկային ցեղին ընդհանրապես, և ոչ թե միայն կոնկրետ հասարակությունների պատմական զարգացման առանձնահատկություններից բխող արժեքներ են:

Այս համատեքստում շատ կարևոր է անդրադառնալ բազմամշակութայնության գաղափարախոսության ճգնաժամին կամ բազմամշակութային հասարակության նախագծի ձախողմանը: Մասնագիտական վերլուծություններում փորձ է արվում պարզել՝ արդյո՞ք համաշխարհայնացման պայաններում ի հայտ եկած նոր գաղափարախոսությունը՝ բազմամշակութայնությունը (մուլտիկուլտուրալիզմը), պարզապես գտնվում է ճգնաժամի փուլում, թե՞ արդեն իսկ դատապարտվել է ձախողման: Մինչ հասկանալ, թե այս երկու տարբերակներից որն է իրականը, նախ անդրադառնանք բազմամշակութայնության ֆենոմենի վերլուծությանը: Մշակութային բազմազանությունը հայտնի է բազմամշակութայնություն եզրույթով, որն առաջացել է Կանադայում 20-րդ դարի 60-ական թվականներին, որից հետո լայն տարածում է գտել նաև Ավստրալիայում, ԱՄՆ-ում և բազմաթիվ այլ երկրներում: Բազմազգ հասարակություններում բազմամշակութայնությունը դիտվում է որպես մշակութային բազմազանության կարգավորման մեխանիզմ, որն առավել բնորոշ է եվրոպային՝ պայմանավորված այստեղ ընթացող միգրացիոն

լայնածավալ գործընթացներով: Բազմամշակութայնության գլխավոր գործառույթը մշակութային բազմազանության և բազմակարծության պահպանումն է ինչպես առանձին երկրների շրջանակներում, այնպես էլ ամբողջ աշխարհի մակարդակով: Այն հակադրվում է մշակույթների միավորմանը և համընդհանուր մշակութային համակարգի ստեղծմանը: Բազմամշակութայնության գաղափարախոսության գլխավոր արժեքը հանդուրժողականությունն է, առանց որի անհնար է պատկերացնել բազմամշակութայնության նախագծի իրականացումն առհասարակ, քանի որ հենց հանդուրժողականությունն է ենթադրում բոլոր մշակույթների միաժամանակյա գոյության հնարավորություն, տարբեր մշակույթների իրավահավասարություն, հարգանք այլ մշակութային արժեքների բազմազանության նկատմամբ: Ինչպես նշում է Ս. Ժիժեկը, բազմամշակութայնությունը հարգանք է «Ուրիշի» ինքնության նկատմամբ: Բազմամշակութայնության գաղափարի կրողն «Ուրիշին» ընկալում է որպես փակ, «ճշմարիտ» հանրույթ՝ վերջինից պահպանելով որոշակի հեռավորություն և դրանով իսկ ապացուցելով սեփական մշակութային համակարգի գերակայությունը մյուսների նկատմամբ (սակայն ոչ բացահայտ ձևով): Նա բազմամշակութայնության գաղափարախոսության կրողին անվանում է ռասիստ, իսկ բազմամշակութայնությունը՝ ռասիսզմ²⁵⁷: Սակայն այստեղ խոսքը ոչ բացահայտ, «թաքնված» ռասիստի մասին է, որը թեև չի հակադրվում «Ուրիշի» մշակութային արժեքներին, այնուամենայնիվ պահպանում է սեփական մշակութային համակարգի առավելությունը այլ մշակութային համակարգերի նկատմամբ: Բազմամշակութայնության կրողը, հարգելով «Ուրիշի» ազգային, էթնիկ առանձնահատկությունները, դրանով իսկ ցույց է տալիս սեփական գերազանցությունը:

Դեռևս 2010թ.-ի հոկտեմբերին՝ Քրիստոնյա-դեմոկրատական միության անդամների հետ հանդիպման ժամանակ, Գերմանիայի կանցլեր Ա. Մերկելը պաշտոնապես հայտարարեց բազմամշակութայնության նախագծի ձախողման մասին, նշելով, որ բոլոր այն փորձերը, որոնք ուղղված էին Գերմանիայում բազմամշակութային հասարակության ստեղծմանը, ձախողվեցին: Նա նաև հավելեց, որ բոլոր

²⁵⁷ Տե՛ս Жижек С. Интерпассивность. Желание: влечение. Мультикультурализм. Издательство СПб.: Алетейя, 2005, էջ 107:

ներգաղթյալները պարտավոր են ընդունել գերմանական մշակույթն ու արժեքները²⁵⁸: Եվ սա պատահական չէր, քանի որ մի շարք սոցիոլոգիական հետազոտություններ վկայում էին այն մասին, որ Գերմանիա ներգաղթածները ոչ միայն չեն կարողանում ինտեգրվել գերմանական հասարակություն, դեռ ավելին փորձում են խախտել տեղի սկզբունքներն ու նորմերը: Յուրաքանչյուր չորրորդ ներգաղթյալ չի տիրապետում գերմաներեն լեզվին, որևէ շփում չի հաստատում գերմանացիների, գերմանական մշակույթի, սովորույթների հետ: Եթե մինչև Ա. Մերկելը որևէ մեկը չէր բարձրաձայնել բազմամշակութայնության նախագծի ճգնաժամի կամ ծախողման մասին, ապա վերջինիս հայտարարությունից հետո ողջ եվրոպան հանդես եկավ նմանատիպ հայտարարություններով: Ա. Մերկելը կարծես հանդես եկավ ողջ եվրոպայի անունից՝ արտահայտելով արևմուտքի տրամադրվածությունը բազմամշակութայնության նկատմամբ:

Գերմանիայի կանցլեր Ա. Մերկելի հայտարարությունից անմիջապես հետո նմանատիպ ելույթներով հանդես եկան նաև Բրիտանիայի վարչապետ Բ. Կեմերոնը և Ֆրանսիայի նախկին նախագահ Նիկոլայ Սարկոզին՝ հայտարարելով, որ Եվրոպայի բազմամշակութային մոդելը ձախողվեց: Ն. Սարկոզին նշեց, որ. «բոլոր նրանք, ովքեր ժամանում են Ֆրանսիա, պարտավոր են ներառվել ֆրանսիական հասարակություն՝ որպես ընդհանուր համայնք: Եթե որևէ մեկը հրաժարվի իրականացնել վերոնշյալ պայմանները, թո՛ղ չգա Ֆրանսիա»²⁵⁹: Այս քայլով Ն. Սարկոզին մեկ անգամ ևս հաստատեց, որ ֆրանսիական հասարակությունը չի պատրաստվում հանուն մարդասիրական և հանդուրժողական սկզբունքների հրաժարվել սեփական սկզբունքներից, կենսակերպից, քանի որ փորձը ցույց տվեց, որ հադուրժողական և համբերատար վերաբերմունքը ներգաղթյալների նկատմամբ (խոսքը հատկապես վերաբերվում է իսլամիստներին, որոնց հոսքը դեպի Եվրոպա վերջին տասնամյակներում ահագնացող ծավալների է հասել) հասարակական հարաբերություններում ներդաշնակ

²⁵⁸ О кризисе мультикультурализма// <http://thedecline.info/ru/part1> (04.06.2016)

²⁵⁹ Теперь и Саркози признал, что политика мультикультурализма провалилась <http://inosmi.ru/europe/20110211/166444540.html> (01.06.2016)

և խաղաղ հարաբերությունների հաստատման փոխարեն ուղեկցվում է անհանդուրժողական վարքով:

Եվրոպական այս երեք գերտերությունների առաջնորդների դիրքորոշումները բեկումնային եղան ողջ Եվրոպայի և եվրոպական հասարակության գիտակցության համար: Բազմամշակութայնության նախագծի ձախողման մասին բարձրաձայնվեց հենց այն ժամանակ, երբ միգրացիան դարձել էր մեծագույն խնդիր ողջ Եվրոպայի և նրա բնակչության համար: Իհարկե, «բազմամշակութային Եվրոպա» ստեղծելու նախագծի ձախողումը պայմանավորված էր նաև մի շարք այլ հանգամանքներով ևս (սոցիալական, տնտեսական, քաղաքական, մշակութային և այլն), սակայն որպես գլխավոր և հիմնական պատճառ հանդես են գալիս լայնածավալ միգրացիոն գործընթացները թույլ զարգացած երկրներից դեպի առավել զարգացած երկրներ: Հանգամանք, որն ուղեկցվում է արևմուտքի ժողովրդի անհանդուրժողական և անբարյացակամ վարքով: Բազմամշակութայնության նախագծի ձախողման մասին դիրքորոշումները փոխեցին հանդուրժողականության հասկացության ընկալումն ու կիրառումը եվրոպական հասարակության կողմից: Մինչ այդ հանդուրժողականություն քարոզող Եվրոպան հենց ինքը հանդես եկավ հանդուրժողականության գաղափարի ժխտմամբ հանուն ներդաշնակ հասարակական հարաբերությունների հաստատմանը:

Ընդհանրացնելով վերոնշյալը՝ կարելի է փաստել, որ ժամանակակից աշխարհում ոչ թե ընթանում է մշակույթների միաձուլման, այլ բազմազանեցման գործընթաց, ինչն էլ համաշխարհայնացման պայմաններում հանգեցնում է մշակույթների միջև երկխոսության հաստատման անհրաժեշտությանը: Համաշխարհայնացման պայմաններում մշակութային բազմազանությունն ու բազմակարծությունը անխուսափելի երևույթներ են: Արևմուտքը պետք է հրաժարվի համընդհանուր մշակութային համակարգ ստեղծելու իր նկրտումներից, որն անխուսափելիորեն ուղեկցվում է անհանդուրժողական վարքով և ապակառուցողական գործընթացներով, և փորձի ստեղծել այնպիսի նախադրյալներ, որոնք կապահովեն մշակութային երկխոսության իրականացումը՝ հիմնված հանդուրժողականության սկզբունքի գերակայության վրա, քանի որ

որպես մշակութային երկխոսության կարևոր նախապայման արդի աշխարհում հանդես է գալիս հենց հանդուրժողականության սկզբունքը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Կիրիլ Պատրիարք Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո: Ազատություն և պատասխանատվություն. Ներդաշնակության որոնումներ: Մարդու իրավունքները և անձի արժանապատվությունը-
2. Մելքումյան Գ. Ա. Մշակութաբանություն/ ուսումնական ձեռնարկ: Երևան, Վան Արյան, 2001, էջ 185:
3. Սարգսյան Ա. Հ., Մշակույթի տեսություն, Եր., «Տնտեսագետ», 2003, էջ 80:
4. Жижек С. Интерпассивность. Желание: влечение. Мультикультурализм. Издательство СПб.: Алетейя, 2005, էջ 107:
5. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М., Эксмо, 2011, с. 212.
6. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. Мир и Запад: пер с англ./ Арнольд Тойнби. М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2011, с. 177
7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций; пер с англ. Т. Велимеева. М., АСТ, 2014, էջ 32:
8. О кризисе мультикультурализма// <http://thedecline.info/ru/part1> (04.06.2016)
9. Теперь и Саркози признал, что политика мультикультурализма провалилась <http://inosmi.ru/europe/20110211/166444540.html> (01.06.2016)

ТАТЕВИК ПИРУМЯН – КУЛЬТУРНЫЙ ДИАЛОГ В КОНТЕКСТЕ ПРОВАЛА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА

В статье рассматриваются культурный диалог и провал мультикультурализма. В современном мире глобализация приводит к необходимости установлению диалога между разными культурными системами. В условиях глобализации культурный плюрализм и культурное разнообразие неизбежные явления. Запад должен отказаться от создания универсальной культурной системы, что неизбежно сопровождается дискриминационными поведением и деструктивными процессами.

TATEVIK PIRUMYAN – CULTURAL DIALOGUE IN THE CONTEXT OF THE FAILURE OF MULTICULTURALISM

The main ideas of this article are cultural dialogue and the failure of multiculturalism. In contemporary world dialogue between different cultural systems is very necessary. In the context of globalization cultural pluralism and cultural diversity are inevitable phenomenon. The West must abandon the creation of a universal cultural system, which is inevitably accompanied by discrimination and destructive processes.

ՀԱՎԱՏԻ ԵՎ ԽՂՃԻ ՁԱՅՆ՝ ԳԱԼԻՔ ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐԻՆ

ԱՆԺԵԼԱ ՔԱԼՈՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ Շեքսպիր, Նարեկացի, վերածնունդ, հավատ, խիղճ, մեղք

Ժամանակն ավելի մեծ իմաստ հաղորդեց անգլիացի դրամատուրգ Բեն Ջոնսոնի այն մարգարեական խոսքին, թե Շեքսպիրը պատկանում է ոչ միայն իր դարին, իր ժողովրդին, այլև բոլոր ժամանակներին և բովանդակ աշխարհին: Շեքսպիրը թանկ է համայն մարդկության համար, քանզի անգլիացի հանճարը կանգնած է իրականության նոր ընկալման և դրա պատկերման ակունքների մոտ, թանկ է, քանզի ոչ մի գրող այդպիսի խորությամբ չի արձարժել մարդուն կատարյալ տեսնելու երազանքը, սերը կյանքի ու աշխարհի նկատմամբ:

Շեքսպիրի ողջ ստեղծագործության միջով անցնում է մարդկային անհատի ազատագրման իդեալը: Առաջին շրջանի գրվածքներում անհատի ընդհարումը տեղի է ունենում հասարակական, բարոյական օրենքների դեմ և միշտ լավատեսական լուծում ստանում: Ազատ անհատի հարցը երկրորդ շրջանի ողբերգություններում ևս հանդես է գալիս որպես առաջատար մոտիվ, բայց նոր հարցադրումներով և լուծումներով: Այս անգամ հիմնական բախումը տեղի է ունենում հումանիստական տենչերով համակված անհատի ու տիրող հասարակական, քաղաքական բիրտ, հակամարդկային, հակահումանիստական իրականության միջև, և այն վերջակետովում է ողբերգությամբ:

Մարդու ամբողջական կերպարը վերածննդի հայ հանճարի՝ Նարեկացու երազանքն է. մարդ-Աստծու և Աստված-Մարդու փիլիսոփայությունն այն հակադրամիասնությունն է, ինչը բնորոշ է Նարեկացու և Շեքսպիրի ամբողջ աշխարհաընկալմանը: Վերածնության նախակարապետ Դանթեից երեք դար առաջ, որը Եվրոպայում առաջինը ստեղծագործության առարկա դարձրեց մարդուն, հիմնականում պատկերելով նրա մարմնական տառապանքները, նրանից ավելի հեռուն

գնալով՝ Նարեկացին իր հայացքը սևեռեց մարդու ներաշխարհին: Իբրև վերածնության դարաշրջանի մարդասեր՝ Նարեկացին, ինչպես նաև Համլետը հիանում է մարդու ստեղծագործական կարողություններով. <<Ինչ հրաշակերտ է մարդը: Որչափ ազնիվ է նրա դատողությունը: Որչափ անսահման են նրա ընդունակությունները: Կաց ու նիստով կարծես մի հրեշտակ: Խոհականությամբ մի աստված: Աշխարհի գեղեցկությունը: Կենդանիների կատարելատիպը: Այս բոլորով հանդերձ՝ ինչ է իմ աչքին հողի այդ գերագույն զտվածքը: Մարդն ինձ չի հիացնում, ո՛չ >>:²⁶⁰ Բախվելով իրականության հետ՝ կործանվում է նրա բարձր, հումանիստական իդեալը մարդու մասին: Նա իրեն շրջապատող մարդկանց <<Ներկարարներ>> է անվանում: Շեքսպիրը ներկայացնում է Համլետին՝ որպես մարդկային հոգու ամենախոր ողբերգություն կրողի, օժտում նրան մտքերով և զգացմունքներով, որոնք ընդհանուր են շատ մարդկանց համար: Բելինսկին գրում է. <<Արդյոք դուք հասկանում եք Համլետ բառի նշանակությունը՝ այն վեհ է և խորը. Դա մարդկային կյանքն է, դա մարդն է, դա դուք եք, ես եմ, դա մեզանից յուրաքանչյուրն է, վեհ կամ ծիծաղելի, բայց միշտ խեղճ և տխուր իմաստով>>: Ողբերգության մեջ մեկից ավելի մարդկային ճակատագրեր ու բախումները կան: Բոլորի կենտրոնում դանիացի արքայազնի, Վիտենբերգի համալսարանի ուսանող Համլետի ողբերգական ճակատագիրն է: Գործողությունը սկսվում է շիկացած մթնոլորտում: Հանկարծ ստացել է հոր անսպասելի մահվան լուրը, եկել է Դանիա և ... աներևակայելի, անսպասելի դեպքեր է տեսնում: Նախ, նրան ապշեցնում է մոր վարմունքը: Դանիայի թագուհին, որ սիրային հավատարմության, նվիրվածության հավերժական սիրո ինչպիսի~ խոսքեր է շռայլել մահացած ամուսնուն՝ Համլետ թագավորին, հիմա, այնքան արագ, դեռ սգո արցունքները չցամաքած, ամուսնանում է արքայեղբոր՝ Կլավդիոսի հետ: Եթե մայրը, որը նրան թվում էր արքայական կանացիության իդեալ, ցուցաբերել է մարդկային թուլություն, ապա էլ ինչ սպասել ուրիշներից: Շուտով գալիս է ամենազարհուրելին. հոր ուրվականը բացում է իր անակնկալ մահվան գաղտնիքը. <<Ինձ խայթող օձը նա է, որ հիմա իմ թագն է կրում: Համլետ, ինչպիսի մի անկում էր

²⁶⁰ Վ. Շեքսպիր, *Ընտիր երկեր*, հ. 1, Ե., 1964, էջ 63:

այդ... Ինձնից վար ընկնել և ստորանալ մի ապիրատի, որի բնատուր արժանիքները այնքան խեղճ էին ինձ հետ բաղդատած...>>: Կլավդիոսը ոչ միայն ոչնչություն է, այլև ոճրագործ, որը միևնույն ժամանակ իրավունք ունի վճռելու իր բոլոր հպատակների ճակատագրերը: Մարդասպան արքայի կողքին նրա առաջին օգնականն է՝ Պոլոնիոսը, մի ստոր մարդ, որն անսահման քծնում է այս աշխարհի հզորներին: Չենք սխալվի ենթադրելով, թե նա հանգուցյալ արքայի առջև նույնպես ստրկահաճ է եղել: Նա Համլետի համար ստրկական հնազանդության տիպար է: Երկրում իշխում է մարդասպանը և նրան շրջապատում են իր նմանները՝ Պոլոնիոսը, Ռոզենկրանցը, Գիլդենշտերնը, Օգրիկը և ուրիշներ, որոնք թագավորին դուր գալու համար պատրաստ են ամեն ստորության: Քամելեոներ՝ քսու, շողոքորթ, ստրկահաճ պալատականներ, որոնց ողորմելի հոգին շարժվում է՝ նայած քամին որտեղից է փչում: Համլետը հանդես է գալիս որպես հումանիստական վեհ իդեալների կրող, Կլավդիոսը տիրող հասարակական, քաղաքական, պետական կարգի մարմնացում: Արժանավոր թագավորին սպանել են, անարժանները հասել են տիրապետության. Պալատում տիրում է ցուփություն, ստորահաճություն, գարշություն: Ամեն ինչ կենտրոնացված է իշխողի անձնավորության մեջ, իսկ նա հանցագործ է, նրան արժանացնում են պատիվների, նրա ձեռքում է երկրի բոլոր բնակիչների բարեկեցությունը, դժբախտությունը, կյանքը և մահը: Եվ Համլետը բոլոր հիմքերն ունի կարծելու, որ «Դանիան բանտ է», և «այս օրվան օրը պարկեշտ մարդ լինել՝ նշանակում է տասը հազարից մեկը լինել»>>: Ոմանք բարձրանում են մյուսների վրա, և Համլետի համար կյանքի սարսափն այն է, որ մարդկանց ճակատագրերը քմահաճույքով և կամայականությամբ տնօրինում են նրանք, ովքեր դրա համար ոչ մի բարոյական իրավունք չունեն: Համլետը հումանիստական իդեալների՝ բարու, գեղեցիկի, ազվության, հոգեկան մաքրության մարմնացումն է: Նրա գերագույն հավատը մարդն է: Մարդու բարձր կերպարը տեսել է հոր մեջ: Երբ Հորացիոն ասում է՝ «Ինչ թագավոր էր», Համլետն իսկույն ուղղում է. «Մարդ էր Հորացիո, իր ամեն բանով: Մեկ էլ չեմ տեսնի նրա նմանը»>>: Այդքան բարձր դիրքից նայելով կյանքին՝ նա չի կարող պատկերացնել, որ մարդը կարող է «ժպտալ և սրիկա

լինել>>, ինչպես հորեղբայրը, որը <<պահարանից թագը գողացավ, դրեց գրպանը>>: Մարդու իդեալը ավելի վառ երևում է Համլետի մենախոսություններից մեկում.

<< Ի՞նչ բան է մարդը, եթե իր կյանքի գլխավոր շահը և փոխարժեքը միմիայն ուտելը և քնելը լինի, անասուն միայն, ոչինչ ավելի>>:

Համլետն իր հայրենիքում տեսնում է միայն ստորություն, փառամոլություն, դավաճանություն, օրենքի չարաշահում, մի ապականված աշխարհ, որտեղ մարդը գլորվել է վեհության պատվանդանից և մարդիկ երևում են նրան իրական դեմքերով. <<Այս գիրացած ժամանակների պարարտության մեջ առաքինությունն ինքն է ստիպված մոլությունիցը ներում աղերսել, այո՛, խոնարհվել և հրաման խնդրել՝ նրան բարություն անելու համար>>: Նարեկացու նման Համլետը ևս խորանում է մինչև մարդկային հոգու անդունդը, տեսնում է մարդու անկումը մինչև վերջ, ուր ոչ թե մարդն է Աստծո տված կերպարով, այլ բազմաթիվ արատների մեջ փոխված մարդը: Ի վերջո՝ մարդ-չարիքը, մարդ-սատանան, որ ունակ է ամեն ինչի՝ անգամ իր նմանին ոչնչացնելու կործանարար կիրքը: Հենց սկզբից որոշակի է դառնում գլխավոր հերոսի գործունեության ուղղությունն ու շարժառիթը:

<<Կյանքս այս աշխարհում նման է սաստիկ մրրկածուփ ծովի>>²⁶¹, - բացականչում է մեծն Նարեկացին և խորանում գաղտնիի, ծածուկի, թաքնվածի մեջ, քանզի խաբված մարդու հոգեբանությամբ անհաղթահարելի է թվում մարդու երկդիմի բնույթը. <<Հրեշտակ են դառնում երեսանց ու խորհուրդների մեջ դիվանում...>> (ՀԱ, ք), <<Թող մեքենայությունները մերկացվեն, թակարդ լարողները խայտառակվեն>> (Ղ,գ), <<Այն գուրը, որ ինձ համար փորեցին, իրենք թող ընկնեն>> (Ղ,գ), Համլետը ևս կանգնած է աշխարհի ու մարդկության, ինչպես ինքն է ասում՝ <<ցավ ու վշտերի մի ծովի ընդդեմ>>, պայքարի դաշտը

²⁶¹ Գր.Նարեկացի, *Մատյան ողբերգության*, Բան ԻԵ, ք:

անձնական շրջանակներից շատ հեռու է. <<Ժամանակն իր շավղից դուրս է սայթաքել, օ~հ, բախտ իմ դժխեմ, ինչու՞ ծնվեցի, որ հենց ես ուղղեմ>>: Նարեկացին խոսում է իր անունից, բայց համայն մարդկության ծայնով, սակայն առանց մարդկությանը մեղադրելու, այլ միայն իրեն՝ որպես բոլորի մեղքերի կրող և պատասխանատու. <<Ես եմ համայնը և ամենայն է իմ մեջ պարփակված >>, Համլետը իր ուսերին է վերցնում աշխարհը մաքրագործելու բեռը, որի տակ կքում է. նա գիտակցում է, թե սատիրի վախճանը, որքան էլ Ուրվականի և իր համար բաղձալի լինի, հարցը հիմնովին չի լուծելու, և դա չէ ժամանակն իր հունի մեջ դնելու ուղին:

Խիղճը կարևոր բարոյական կատեգորիա է, և Համլետը հոր սպանության բեմադրությամբ փորձում է Կլավդիոսի <<խիղճը որսալ>>, որն արտահայտվում է <<կես-մարդ սատիրի>> խոստովանությամբ՝ աղոթքի տեսարանում: Քրիստոնական գրականությունը հաճախ է դատապարտել մեղքը (Դանթեի <<Աստվածային կատակերգությունը>>, Դոստոևսկու <<Ոճիր և պատիժ>>, Նարեկացու <<Մատյանը>>, բազմաթիվ մատենագիրներ՝ Բուզանդ, Եղիշե, Խորենացի, Փարպեցի և այլոք): Համլետը փորձում է, հոր ուրվականի պատվիրանի համաձայն, մոր հոգում արթնացնել մեղքի գիտակցումը, խիղճը. <<Մի թողնիր Դանիո թագավորական վեհ անկողինը քնանոց դառնա անառակության և պիղծ շնության: Երկնքի դատին հանձնիր դու նրան և այն փշերին, որ բնակվում են նրա կրծքի մեջ: Թող նրանք խոցեն ու խայթեն նրան >>:²⁶² Համլետը չի կարողանում ներել մորը, քանզի ու՛մ հիշատակն է անարգել, ու՛մ է մոռացել, ու՛մ հետ է կապվել: Առաքինի, խիզախ Համլետ թագավորից հետո նետվել մի գորշ, խարդախ, կեղծավոր սրիկայի գիրկը.

<<Ա~խ, չմտածեմ...Թուլություն՝ն, անունդ կին է:
Տե~ր աստված, անբան անասունն անգամ
Ավելի երկար սուգ պիտի պահեր>>:

²⁶² Նույն տեղում, էջ 38:

Գերտրուդը թուլություն է, ինչպես լեդի Աննան, որին Ռիչարդին հաջողվում է տիրանալ <<յուր սրտի ահեղ ատելության>> մեջ: Ուշագրավ է մոր և որդու հանդիպման տեսարանը, որտեղ որդին փորձում է արթնացնել մոր խիղճը, բացահայտել նրա կատարած արյունահեղ գործի հետևանքները, այնպիսի մի գործ, որ համեստության <<շնորհքն ու շիկնումը աղավաղում է, առաքինությունը կեղծ է անվանում և անմեղ սիրո սիրուն ճակատից պճողում է վարդը և նրա տեղը մի պալար դնում, և դատողությունն ինքն էլ դառնում է կրքի կավատը>>: Թագուհու այն հարցին, թե արդյոք որդին չի ճանաչում իրեն, Համլետն ասում է.<< Ինչու՞ չէ, շատ լավ, թագուհին ես դու, տեգորդ կինն ես, ոչ բարով մայրս, չպետք է գնաս, մինչև դիմացդ հայելի պահեմ, որի մեջ տեսնես հոգուդ ներքինը>>: Թագուհու խոսքին, թե <<Համլետ, դու հորդ վշտացրել ես>>, Համլետը նողկանքով և արհամարհանքով հավելում է . <<Մայր իմ, դու հորս խիստ վշտացրել ես>>, ապա ցույց տալով հոր և հորեղբոր դիմագիրները՝ փորձում է բացել մոր աչքերը՝ բաղդատելով նրանց մարդկային արժանիքները: Հայրը մարդկային առաքինությունների տիպար է, բնության զարդը՝ Հիպերիոնի գանգուր վարսերով, Արամազդի ճակատով, Արեսի աչքերով, Հերմեսի կեցվածքով, <<մի համադրություն, մի ձև, իսկապես, որի վրա կարծես ամեն մի աստված իր կնիքն է դրել՝ իր հավաստիքը աշխարհին տալու, թե ահա մի մարդ: Այս էր ամուսինդ: Իսկ այժմ նայիր, այս մյուսին նայիր, այս է ամուսինդ, բորբոսնած մի հասկ, որ վարակում է առողջ եղբորը: Աչքե՛ր ունես դու, որ կարողացար այս շքեղ լեռան արոտից իջնել և պարարտանալ այս ճահիճի մեջ: Ամոթխածություն, ու՛ր է շիկնանքդ: Ով ըմբոստ դժոխք...Մի դնիր քո հոգու վրա հանգստացուցիչ այն սպեղանին, թե խենթությունն է քեզ հետ խոսողը, ոչ թե քո մեղքը. Խոստովանք արա երկնքի առաջ, զոջա անցյալը, խույս տուր գալիքից: Դեն ձգիր քեզնից սրտիդ վատ կեսը, Եվ

մյուս կիսովը մաքուր կյանք վարիր>>:²⁶³ Ակնհայտ է, որ Համլետին հաջողվում է մի պահ արթնացնել թագուհու խիղճը. «Օհ, Համլետ, լռիր. աչքերս ուղղում ես դեպ հոգուս խորքը, որտեղ տեսնում եմ սև, խորը բծեր, որոնք չեն ուզում գունաթափ լինել>>:

Դրան հաջորդում է Օֆելյայի վերաբերմունքը: Համլետը հիասթափվում է Օֆելյայից, որովհետև ակնհայտ է, որ այդ հեզ, բարի, ազնիվ աղջիկը դարձել է պալատական որոգայթների կույր գործիքը: Սրանով պետք է բացատրել Համլետի առաջին դաժան և մաղձոտ հարցը Օֆելյային. «Առաքինի՛ ես դու>>, և ապա երկրորդ հարցը՝ «Հայրդ ու՛ր է>>: Ի դեմս Օֆելյայի ողբերգական ճակատագրի՝ Շեքսպիրը ցույց է տալիս մաքուր մարդու անկումը և բնական զգացմունքների եղծումը պալատական միջավայրում: Համլետը խորհուրդ է տալիս նրան մտնել կուսանոց, որպեսզի «նոր մեղավորներ լույս աշխարհի չգան: Ես ինքս քիչ թե շատ պարկեշտ մարդ եմ, բայց դարձյալ իմ մեջ այնպիսի բաներ եմ տեսնում, որ ավելի լավ էր՝ մայրս ինձ ծնած չլիներ...Մենք բոլորս առաջնակարգ սրիկաներ ենք>>:

Համլետը նողկանքով է նայում իր մանկության ընկերներին՝ Ռոզենկրանցին և Գիլդենշտերնին, որոնց թագավորը պալատ է կանչել իրեն լրտեսելու: Ուրեմն՝ ընկերական սերը ևս չարի ու մոլորության գործիք է դաձել, և Համլետը նրանց պայթեցնում է այն ականով, որ նրանք նախատեսել էին իր համար: Անձնական պայքարը դառնում է բարոյական և հասարակական սկզբունքների պայքար, ողբերգության բոլոր հերոսները, կամա թե ակամա, ներգրավվում են այդ կոնֆլիկտի մեջ: Չի կարելի ավելի լավ բնութագրել ողբերգության սյուժեն, քան դա արել է ինքը՝ Շեքսպիրը. «Եվ դուք կլսեք լկտի, արյունոտուշտ, հրեշավոր գործեր,

²⁶³ Նույն տեղում, էջ 112:

մահեր՝ սարքված խորամանկորեն և հարկադրված, և, ի կատարում, դավեր, որ ընկան հենց իրենց նյութողի գլխին>>:²⁶⁴

Ողբերգության մեջ ներկայացված է երեք հայրերի սպանության դեպքեր, երեք որդիների վրեժխնդրություն՝ մեկը մեկից տարբեր՝ թե՛ բնույթով, թե՛ լուծման միջոցներով: Լաերտն առաջնորդվում է ական ընդ ական, արյունն ընդ արյան սկզբունքով: Բոլոր մյուս պարտականությունները զիջում են արյան վրեժի պահանջների հանդեպ՝ հանուն ընտանիքի և ցեղի, արիստոկրատական պատվի օրենքներին, նույնիսկ՝ արքայի հանդեպ ունեցած հավատարմության պարտականությանը: Նորվեգացի արքայազնը արհամարհում է վրիժառության պարտականությունը և իր առջև դնում է այլ կենսական խնդիրներ. զինվորական գործում քաջության միջոցով հասնել այն ամենի վերականգնմանը, ինչը հայրը կորցրել է իր անմիտ մարտահրավերով:

Համլետի նպատակը տարբերվում է թե՛ մեկից և թե՛ մյուսից: Նրա ողբերգությունն այն փաստի գիտակցումից է, որ իշխանությունը, պետությունը ապականվել են, մարդկային բարոյական աշխարհը աղճատվել, իր փայփայած իդեալները խորտակվում են: <<Ժամանակն իր շավղից դուրս է սայթաքել, օ~հ, բախտ իմ դժխեմ, ինչու՞ ծնվեցի, որ հենց ես ուղղեմ>>: Այստեղ պետք է որոնել ողբերգության բուն իմաստը: Հենց այստեղ է Համլետը դեմ առնում մի մեծ արգելքի. կարո՞ղ է արդյոք խորտակել բռնության ու ոճիրների վրա հիմնված կարգը: Նա կարող էր սրի մի հարվածով հաշիվը փակել Կլավդիոսի հետ, բայց դրանով կվերացնի՞ բռնության թագավորությունը. Կլավդիոսն առհասարակ մարդկության քաղցկեղ է, քաղցկեղն արդեն հասցրել է իր վարակը տարածել ամենուրեք, և նրան մեջտեղից հանելը չի կարող հարցի լուծում լինել. այդպես անկարելի է հունից դուրս եկած ժամանակը վերստին հունի մեջ դնել: Համլետը սիրում է հորը, որը նրա համար եղել է

⁵ Վ. Շեքսպիր, *Ընտիր երկեր*, հ.1, Ե.,1964, էջ178:

ամենաբազմազան մարդկային առաքինությունների տիպար: Մենք Համլետին հանդիպում ենք այն ժամանակ, երբ իրական սարսափները խորտակել են նրա՝ կյանքի մասին ունեցած իդեալական պատկերացումների օդային ամրոցը: Համլետը տանջալից վիճակ է վերապրում, քանի որ նրա առջև բացվում են աշխարհում գոյություն ունեցող չարիքի անդունդները: Չարիքի հանդեպ վերաբերմունքի հարցը նրա համար դառնում է բառացիորեն կենաց և մահու հարց. լինել, թե չլինել՝ հնազանդվել չարիքին, հաշտվել նրա գոյության հետ, հրաժարվել պայքարից, առանց իրեն կեղտի մեջ թաթախելու, թե նետվել խառնաշփոթ ծովի մեջ: Իսենթ է ձևանում, բայց խենթության դիմակը ոչ թե թմրեցնում է Կլավդիոսին, այլ արթնացնում է նրա զգոնությունը: Նոր Դիոգենեսի նման Համլետը թափառում է լապտերը ձեռքին՝ մարդ որոնելու և գտնում է Հորացիոյին: <<Համլետը չէր տառապում Դոն Կիխոտի անմտությամբ,- գրում է Անիկստը,- բայց և այնպես վարվում է դոնկիխոտաբար. որոշում է մեն-մենակ պայքարել հասարակության բոլոր անարդարությունների դեմ>>:²⁶⁵

Թերևս ողբերգության ամենաառեղծվածային կերպարներից է թագուհի Գերտրուդը: Նրան պաշտում էր Համլետ թագավորը: Հանուն նրա հանդեպ ունեցած սիրո, իշխանության և փառքի Կլավդիոսը գործում է հանցագործություն: Նրա մեջ ավելի, քան բոլոր մյուս կերպարների մեջ, արտահայտված է մարդկային բնույթի այն առանձնահատուկ վիճակը, երբ բարուց չարին անցման սահմանագիծը դառնում է անորսալի: Այստեղից էլ սկսվում է մարդու անկումը: Մոր օրինակը, ավելի քան որևէ այլ բան, Համլետի մոտ առաջ է բերում զգուշավորություն, անվստահություն այլ մարդկանց նկատմամբ: Օֆելյան ևս դառնում է չարիքի ակամա դաշնակից: Նա պետք է ընտրություն կատարեր՝ պարտականության և սիրո միջև: Չնչին չափով իսկ նա չէր ցանկանում ցավ պատճառել Համլետին և

²⁶⁵ Аникст А., *Творчество Шекспира*, М., 1963, с.396.

չի գիտակցում, որ հայրը իրեն ներգրավել է պալատական խարդավանքների մեջ: Համլետի ողբերգությունը վերածնության դարաշրջանի մեծ հումանիստի ողբերգությունն է, այն մարդասերի, որ խորապես գիտակցում է այն աղաղակող հակասությունը, որ գոյություն ունեն նրա մարդասիրական իդեալների և ստեղծված իրականության միջև:

Գործողության կառուցվածքով <<Օթելլոն>> Շեքսպիրի առավել կատարյալ ողբերգությունն է: Ոմանք սա համարում են խանդի ողբերգություն: Բայց ավելի ճիշտ է այն համարել հավատի և մարդասիրական գաղափարների խորտակման ողբերգություն: Այստեղ կարևոր է նաև պետականության և անհատականության խնդիրը: Մարդու նշանակությունը որոշվում է այն տեղով, որը նա կարող է գրավել պետության մեջ, բայց անհատը նշանակություն ունի այդ պետության համար սոսկ այն չափով, որ չափով նա ընդունակ է ծառայել պետությանը: Դա պարզորոշ երևում է երկու նշանավոր գործիչների՝ Բրաբանցիոյի և Օթելլոյի օրինակով: Բրաբանցիոն պատկանում է Վենետիկի պատրիկների վերնախավին: Սենատորի կոչումը նրան իրավունք է տալիս հանրապետության գործերում ունենալ վճռորոշ ձայն, բայց երբ նա դիմում է սենատին, բողոքելով, որ մավրը կախարդել է իր դստերը, նրա բողոքը թողնում են առանց ուշադրության: Այդ պահին Վենետիկի համար ավելի անհրաժեշտ է զորավար Օթելլոն, որը պետք է կատարեր իր առաքելությունը և թուրքերին ետ մղեր Կիպրոսից: Օթելլոն սենատի համար միայն պետությանը ծառայող մեծ զորավար է, մնացած բոլոր բարեմասնությունները սենատի համար նշանակություն չունեն: Եթե այդ հանգամանքը չլիներ, թխամորթին չէին ների Վենետիկի բարձրատոհմիկ աղջկան գայթակղելու համար: Առաջին հայացքից թվում է, թե Օթելլոյի և Դեզդեմոնայի միջև եղած տարբերություններն այնքան շատ են, որ նրանք ուղղակի հակադրություններ են: Նրանց մեջ գոյություն ունի տարիքի, դիրքի, ծագումի, դաստիարակության, կրոնի, ազգության և նույնիսկ մորթու

գույնի տարբերություն: Ահա թե ինչու միանգամայն բնական է, որ Բրաբանցիոն, ինչպես նաև մյուս սենատորները, լրջորեն կարծում է, թե Օթելլոն դատեր վրա ազդել է ինչ-ինչ դեղերով, դյուֆանքներով կամ մոգական <<հզոր արվեստով>>: Մինչդեռ իրականում Օթելլոն և Դեզդեմոնան իրար սիրել են ոչ թե Ռոմեոյի և Ջուլիետի այն տարերային, բուռն սիրով, որ բռնկվում է առաջին հայացքից, այլ այն սիրով, որի առաջ կործանվում են ավատական բոլոր պատնեշները, ռասայական ու կրոնական նկատառումները: Օթելլոն Համլետի նման բարդ ու դժվար հասկանալի բնավորություն չունի: Նա ամենից առաջ խիզախ, եռանդուն, արի մի զինվորական է, տաղանդավոր զորավար, որը պարտական է միմիայն ինքն իրեն, զորավարական իր տաղանդին: Սակայն նա միայն սրի մարդ չէ, օժտված է մարդկային լավագույն հատկություններով և իբրև մարդ բարձր է կանգնած այն բոլոր սենատորներից ու դուքսերից, որոնց միջավայրում նա ստիպված է գործել: Կյանքին նայում է պարզ ու ազնիվ մարդկային հայացքով, բարձր է ամեն կեղծիքից ու խարդավանքից և Համլետի նման չի թափանցում երևույթների ու փաստերի բուն էության մեջ: Նրա մեջ, ինչպիսին մենք նրան տեսնում ենք ողբերգության սկզբում, անխորտակելի հավատն է մարդու նկատմամբ: Եվ այդ հավատի գլխավոր աղբյուրը նրա ազնվությունն է: Այժմ դժվար չէ հասկանալ այն տարբերությունը, որ գոյություն ունի Օթելլոյի և Համլետի միջև: Երկուսն էլ հումանիստ են, երկուսի իդեալն էլ ներդաշնակ, ազնիվ մարդն է: Բայց եթե Համլետը խորապես գիտակցում և տեսնում է մարդու մասին իր ունեցած իդեալի և իրականության աղաղակող անհամապատասխանությունը, եթե նա գիտի, որ մարդը կարող է ժպտալ և սրիկա լինել, ապա Օթելլոն իր իդեալի և իրականության միջև եղած այդ հակասությունները չի տեսնում և չի գիտակցում, ինչպես Համլետը չէր տեսնում մինչև հոր մահը և Վիտենբերգից Դանիա վերադառնալը. նա իրականությանը և մարդկանց նայում է հումանիստական իդեալների բարձունքից: Այս է պատճառը, որ

Յագոյին հաջողվում է թյուրիմացության մեջ գցել Օթելլոյին: Ճիշտ է ասում Յագոն, որ Օթելլոն մի անկեղծ, ազնիվ, սրտաբաց մարդ է, այդ պատճառով էլ «բոլոր պարկեշտ թվացողներին պարկեշտ է կարծում»>: Օթելլոյի այս հումանիստական աշխարհայացքը ամփոփված է նրա հայտնի արտահայտության մեջ. «Ամեն մարդ պետք է այն լիներ, ինչ թվում է»>: Օթելլոն լինելով հենց այն, ինչ թվում է, խորապես համոզված է, որ իրեն շրջապատող մարդկանց գործի ու խոսքի միջև հակասություններ չկան: Նրա պատկերացմամբ հենց այդպիսին է Դեզդեմոնան. այդ պատճառով էլ նա նրան ոչ միայն սիրում է, այլև անսահմանորեն հավատում է՝ Դեզդեմոնայի մեջ տեսնելով մարդկային այն կատարելատիպը, որի մասին խոսում ու երազում էր Համլետը:

Ճիշտ է նկատել Պուշկինը, որ Օթելլոն իր բնույթով ոչ թե խանդոտ է, այլ ընդհակառակը, հավատացող: Բլոկը բացատրում է, թե ինչ արժեք ուներ Օթելլոյի համար Դեզդեմոնայի սերը. «Դեզդեմոնայի մեջ Օթելլոն գտել էր իր հոգին, իսկ դրա հետ իր ներդաշնակությունը և համաչափությունը, առանց որոնց նա կորած դժբախտ մարդ էր. «Երբ ես կդադարեմ քեզ սիրել, կսկսվի քառսը»>²⁶⁶:

Որպես մեծ զորավար՝ Օթելլոն անպարտելի մնաց, որպես ազնիվ մարդ՝ դյուրությամբ չարիքի զոհ դարձավ: Տրամագծորեն հակառակ սկզբունքների ներկայացուցիչն է Յագոն: Եթե Օթելլոն ձգտում է բանականության և զգացմունքի ներդաշնակության, Յագոն մերժում է մարդկային զգացմունքների դերը: Այս իմաստով նա նոր հոգեբան է: Բախումը Յագոյի և Օթելլոյի միջև պայմանավորված է ոչ անձնական մրցակցությամբ, դա պայքար է երկու աշխարհների՝ մարդու և կյանքի նկատմամբ երկու տարբեր վերաբերմունքների մասին, դա «ռեալիզմի» և «իդեալիզմի» բախումն է: Յագոյի

²⁶⁶ Блок А., *Собрание соч. В 8 томах, том 6*, М.-Л. 1962, с.387.

համար կարևոր է ոչ թե պարզապես ոչնչացնել Օթելլոյին, նրան անհրաժեշտ է Օթելլոյին հաղթել այն բարոյական կոնֆլիկտի մեջ, որը գոյություն ունի նրանց միջև և որը ակնհայտ է Յագոյի համար: Փշրել բանականության և զգացմունքի ներդաշնակ միասնությունը, Օթելլոյի <<հոգու այգում>> տնկել թունավոր բույսեր, և նա ձեռնամուխ է լինում դրան գործի լիակատար իմացությամբ: Լինելով լավ հոգեբան՝ Յագոն գրոհում է Օթելլոյի ամենազխտավոր հոգեկան ամրության վրա, նրա՝ մարդու նկատմամբ ունեցած հավատի վրա, ընդ որում հարձակման օբյեկտ է ընտրում այն էակին, որի մեջ Օթելլոյի համար մարմնավորված է մարդկային գեղեցկության և արժանապատվության բարձրագույն դրսևորումը՝ Դեզդեմոնային: Բլոկը իրավացիորեն գրում է, որ << ոչ թե առաքինությունը, ոչ թե գեղեցկությունը, ոչ թե կանացիական գրավչությունն է Դեզդեմոնային առանձնացնում իր շրջապատողներից, այլ նրան առանձնացնում է նախ և առաջ այն անօրինական փայլը, որով նա լուսավորել է իր ամուսնուն: Դեզդեմոնան ներդաշնակությունն է: Դեզդեմոնան հոգին է, իսկ հոգին չի կարող փրկվել քառսից>>:²⁶⁷ Եվ Յագոն հարձակվում է հենց Օթելլոյի հոգու վրա: Նա գերազանց մարտավարություն և ռազմավարություն ունի հոգեբանական պայքարում: Սկսելով Օթելլոյի պաշարումը՝ Յագոն սկզբում գործում է փոքր հարձակումներով, աստիճանաբար թունավորում է նրա հոգին կասկածանքներով, հետո հարմարեցնում է <<ապացույցները>>: Օթելլոն ցնցված է կնոջ թվացյալ դավաճանությամբ: Միտքն այն մասին, որ մաքուր և գեղեցկագույն Դեզդեմոնան կարող էր ազնիվ չլինել, նրա հոգում առաջացնում են սարսափելի տառապանքներ: <<Այծեր և կապիկներ>>,- բացականչում է նա, քանզի նրան թվում է, թե Դեզդեմոնան իրենց սերը դավաճանում է հանուն անասնական կրքերի: Օթելլոյի համար Դեզդեմոնայի հանդեպ սերը մարմնավորում է հոգեկան բարձրագույն

²⁶⁷ Նույն տեղում, էջ 388:

ներդաշնակությունը: <<Սիրում եմ քեզ, իսկ եթե դադարեմ սիրել, քառսը կվերադառնա>>: Յագոյի ջանքերի շնորհիվ գալիս է այն պահը, երբ Օթելլոն զգում է, որ իր հոգում իսկապես տիրում է քառս: Դեզդեմոնայի հմայքն ու գեղեցկությունն դարձյալ ներգործում են Օթելլոյի վրա. <<Օ-հ, նա իր երգով արջին էլ կարող է մեղմացնել >>:²⁶⁸ Դեզդեմոնայի արտաքին կերպարանքի և նրա էության անհամապատասխանության մասին միտքը ուժեղացնում են նրա հոգեկան տառապանքները: Յագոն Օթելլոյին հուշում է՝ ինչպես պատժել <<անհավատարիմ>> կնոջը. Նրան խեղդել այն նույն անկողնում, որը նա պղծել է իր դավաճանությամբ: Կրքի մոլեգնությունը իր տեղը զիջում է մռայլ հանդարտության, որն առաջ է գալիս խորը հիասթափությունից մի կնոջ հանդեպ, որը նախկինում նրան թվում էր մարդկային բոլոր կատարելությունների մարմնավորում: Նա դառնում է Դեզդեմոնայի դատավորը և դատում է նրան մարդկության այն բարձր իդեալի բարձրությունից, որպիսին նրա համար իրենց փոխադարձ սիրո մեծությունն է: Դեզդեմոնան պետք է մահանա ոչ միայն նրա համար, որ խաբել է իրեն, այլև, որ նրան թվում է խաբեության մարմնացում ընդհանրապես: Եվ այդ խաբեությունը նրանով է սարսափելի, որ նա այդպես գեղեցիկ է. լույսը հանգցնելով՝ մթության մեջ, պատվի ստրուկը հանգցնում է Դեզդեմոնայի կյանքի լույսը: Օթելլոն սպանում է Դեզդեմոնային դաժան, բայց արդարադատ անսասանությամբ, բայց ամենասարսափելին դեռ առջևում է. նա իմացավ, որ սխալվել է, եթե կարծում էր, թե <<ինչու պետք է դեռ պատիվն ապրի, երբ որ մեռած է պարկեշտությունը>>, այժմ հուսահատությունը հասնում է ծայրահեղ աստիճանի: Նա հայտնվում է սարսափելի հանցագործի դերում: Օթելլոն մտածում էր, թե գործում է հանուն պատվի, բայց երբ կանգնում է ճշմարտության առջև, կրկին քառսը համակում է իր հոգին և արթնացած բանականությունը պահանջում է նույն

²⁶⁸ Շեքսպիր Վ., *Ընտիր երկեր*, հ.1, Ե., 1964, էջ 290-291:

անողորմությամբ դատել իրեն: : Գրողի իդեալը մարդու և մարդկայինի հաղթանակն է:

АНЖЕЛА КАЛОЯН - ГОЛОС ВЕРЫ И СОВЕСТИ ДЛЯ БУДУЩИХ ПОКОЛЕНИЙ

Основой мировоззрения двух гениев возрождения - Нарекаци и Шекспира является идеал человеческого совершенства. Они мечтали о гармоничном, идеальном человеке, который был создан по образу Божьему. Они углубляются в бездну человеческой души, чтобы увидеть как человек падет до конца. Здесь человек не образ Божий, а человек - бедствие по образу Божьему. Они хотят найти целостного и полноценного человека. Они критикуют человеческие пороки, но не теряют надежду в победе добра и гуманности.

ANGELA QALOYAN - THE VOICE OF FAITH AND CONSCIENCE TO FUTURE GENERATIONS

The greatness of Shakespear's characters is expressed when they carry the burden, which has lied heavy on their hearts, and it is not shown only in personal misfortune, but it is caused by the fact, that on every step of their lives they square accounts for destruction of the whole life.

The sufferings can disappoint them, but, nevertheless, they will stand proudly against the storms of the life and will fall only in case of their death.

The one of the tragic sides in the Shakespear's works is that the violations of the natural order of the things lead to the most serious results for everyone, both for innocents and for guilty ones. Everyone dies in the same way, neither of old age nor of the illness. They die in the most flourishing period of their lives, when they can reap the fruits of their destiny. The ideal of the writer is the victory of human being.

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ՄԵՐՎԱԹ ԱՐԴԱԼԼԱՀ ՕՍՄԱՆ – դասախոս, եվրոպական և ասիական լեզուների ամբիոն, ԵՊԼՀ

МЕРВАТ АБДАЛЛАХ ОСМАН - преподаватель кафедры европейских и азиатских языков, ЕГУЯСН

MERVAT ABDULLAH OSMAN – lecturer, Chair of the European and Asian Languages, YSULS

ԼԻԼԻԹ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ЛИЛИТ АБРАМЯН – к.ф.н., доцент каф. английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

LILIT ABRAHAMYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՇԱՐՄԱԴ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ – ք.գ.թ., ավագ դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ШАРМАХ АБРАМЯН - к.ф.н., старший преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

SHARMAGH ABRAHAMYAN - Ph.D., senior lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՄԱՐԻԱՄ ԱԴԱՄՅԱՆ - լեզվաբանության և հաղորդակցման տեսության ամբիոնի հայցորդ, ԵՊԼՀ

МАРИАМ АДАМЯН - соискатель кафедры языкознания и теории коммуникации, ЕГУЯСН

MARIAM ADAMYAN - Ph.D. student, Chair of the Linguistics and Theory of Communication, YSULS

ԴԻԱՆԱ ԱԴԻԿՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ДИАНА АДИКЯН – преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

DIANA ADIKYAN – lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՍՈՆՅԱ ԱՊՐԵՍՈՎԱ – ք.գ.թ., դոցենտ, համաշխարհային գրականության և մշակույթի ամբիոն, ԵՊԼՀ

СОНЯ АПРЕСОВА - к.ф.н., доцент каф. мировой литературы и культуры, ЕГУЯСН

SONYA APRESOVA - Ph.D., Associate Professor, Chair of World Culture and Literature, YSULS

ԵՐԻԿԱ ԱՎԱԿՈՎԱ – մ.գ.թ., ուսաց և սլավոնական լեզվաբանության ամբիոնի դասախոս, ԵՊԼՀ

ЭРИКА АВАКОВА – к.п.н., преподаватель кафедры русского и славянского языкознания, ЕГУЯСН

ERIKA AVAKOVA – Ph.D., lecturer at the Chair of Russian and Slavonic Linguistics, YSULS

ԱՐՄԵՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ - հայ մամուլի պատմության և տեսության ամբիոնի ասիստենտ, Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետ, ԵՊԼՀ

АРМЕН АВETISYAN - ассистент кафедры истории и теории прессы, Факультет Журналистики, ЕГУ

ARMEN AVETISYAN – assistant at the Chair of the History and Theory of Press, Faculty of Journalism, YSU

ՎԱՀԵ ԱՐՍԵՆՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, արտասահմանյան գրականության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ВАГЕ АРСЕНЯН - к.ф.н., доцент кафедры иностранной литературы, ЕГУ

VAHE ARSENYAN - Ph.D., Associate Professor at the Chair of Foreign Literature, YSU

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԲԱԲԱՅԱՆ - ավագ դասախոս, տորիզմի ֆակուլտետ, ՌՍԱՍԴՀ

КРИСТИНА БАБАЯН - старший преподаватель, факультет туризма, РГУТиС

KRISTINE BABAYAN - senior lecturer, Faculty of Tourism, RSUTS

ԱՐՄԻՆԵ ԲԱԲՅԱՆ - համաշխարհային գրականության և մշակույթի ամբիոնի ավագ դասախոս, ԵՊԼՀ

ARMINE BABYAN - старший преподаватель кафедры мировой литературы и культуры, ЕГУЯСН

АРМИНЭ БАБЯН - senior lecturer at the Chair of World Culture and Literature, YSULS

ԼԻԼԻԹ ԲԱԴԱԼՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ЛИЛИТ БАДАЛЯН - к.ф.н., доцент каф. английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

LILIT BADALYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՍՏԵԼԼԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

СТЕЛЛА МАРТИРОСЯН – преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

STELLA MARTIROSYAN - lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԼՈՐԵՏԱ ԲԱԶԻԿՅԱՆ – անգլերենի հնչյունաբանության և քերականության ամբիոնի հայցորդ, ԵՊԼՀ

ЛОРЕТТА БАЗИКЯН – соискатель кафедры фонетики и грамматики английского языка, ЕГУЯСН

LORETTA BAZIKYAN – Ph.D. student at the Chair of English Phonetics and Grammar, YSULS

ԳԱՅԱՆԵ ԲԱՐՍԵԴՅԱՆ – դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ГАЯНЕ БАРСЕГЯН – преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

GAYANE BARSEGHYAN - lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԼԻԱՆԱ ԳԱԼՈՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության
ամբիոն, ԵՊԼՀ

ЛИАНА ГАЛОЯН - преподаватель кафедры английской лексикологии и
стилистики, ЕГУЯСН

LIANA GALOYAN - lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ – ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի բառագիտության և
ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

РУЗАННА ГЕВОРКЯН – к.ф.н., доцент кафедры лексикологии и стилистики
английского языка, ЕГУЯСН

RUZANNA GEVORGYAN – Ph.D., Associate Professor, Chair of English Lexicology
and Stylistics, YSULS

ԷԴՈՒԱՐԴ ԶՈՒԼՎԱԿՅԱՆ - ավագ մասնագետ, «Մոնիթիս» ընկերություն

ЭДУАРД ДЖУЛАКЯН – старший специалист, компания «Монитис»

EDUARD JULHAKYAN - Senior Technical Support Specialist in Monitis company

ՍՈՆԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ - անգլերենի հնչյունաբանության և քերականության
ամբիոնի ավագ դասախոս, ԵՊԼՀ

СОНА ГЕВОРКЯН – старший преподаватель кафедры фонетики и грамматики
английского языка, ЕГУЯСН

SONA GEVORGYAN - senior lecturer at the Chair of English Phonetics and Grammar,
YSULS

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի բառագիտության և
ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

КРИСТИНЕ ГРИГОРЯН - к.ф.н., доцент каф. английской лексикологии и
стилистики, ЕГУЯСН

CHRISTINE GRIGORYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of English Lexicology
and Stylistics, YSULS

ԳԵՎՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ - անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության
ամբիոնի ասպիրանտ, ԵՊԼՀ

ГЕВОРГ ГРИГОРЯН - аспирант кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

GEVORG GRIGORYAN - Ph.D. student at the Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԳԱՅԱՆԵ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի վարիչ, ԵՊԼՀ

ГАЯНЕ ЕГИАЗАРЯН - к.ф.н., доцент, зав. каф. английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

GAYANE YEGHIAZARYAN – Ph.D., Associate Professor, Head of the Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԱՆԺԵԼԱ ՔԱԼՈՅԱՆ – ք.գ.դ., պրոֆեսոր, ԵԳՊԱ

АНЖЕЛА КАЛОЯН –д.ф.н., профессор, ЕГАХ

ANGELA QALOYAN - Doctor of Sciences (Philology), Professor, YAFA

ՍՈՆՅԱ ԶԱԲԱՐՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

СОНЯ ЗАКАРЯН - к.ф.н., доцент кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

SONYA ZAKARYAN – Ph.D., Associate Professor, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՀՐԱՆՈՒՇ ԹՈՎՄԱՅԱՆ – ք.գ.թ., դոցենտ, լեզվաբանության և հաղորդակցման տեսության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ГРАНУШ ТОВМАСЯН – к.ф.н., доцент кафедры языкознания и теории коммуникации, ЕГУЯСН

HRANUSH TOVMASYAN – Ph.D., Associate Professor at the Chair of Linguistics and Theory of Communication, YSULS

ՀԵՂԻՆԵ ԻՍԱԿԱԿՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերեն լեզու և նրա դասավանդման մեթոդիկա ամբիոն, ԳՊՄԻ

ЕГИНЕ ИСААКЯ - к.ф.н., доцент кафедры английский язык и методы его преподавания, ГГПИ

HEGHINE ISAHAKYAN - Ph.D., Associate Professor at the Chair of The English Language and Methods of its Teaching, GSPI

ԱՐՓԻՆԵ ԽԱԼԱԹՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

АРПИНЕ ХАЛАТЯН – преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

ARPINE KHALATYAN – lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԱՆՈՒՇ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ - ք.գ.թ., լեզուների ամբիոնի ասիստենտ, ՀՊՏՀ

АНУШ ХАЧАТРИАН - к.ф.н., ассистент кафедры языков, АГЭУ

ANUSH KHACHATRYAN - Ph.D., assistant professor at the Chair of Languages, ASUE

ԹԱԳՈՒՆՑԻ ԽՈՋԱՅԱՆ – ք.գ.թ., դոցենտ, գերմաներենի ամբիոն, ԵՊԼՀ

ТАГУИ ХОДЖАЯН - к.ф.н., доцент кафедры немецкого языка, ЕГУЯСН

TAGUHI KHOJAYAN - Ph.D., Associate Professor at the Chair of German Language, YSULS

ՆԱԶԵԼԻ ՀԱՎՈՐՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

НАЗЕЛИ АКОПЯН – преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

NAZELI HAKOBYAN – lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՎԱՐԴԻԹԵՐ ՀԱՎՈՐՅԱՆ – անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի հեռակա ասպիրանտ, ԵՊԼՀ

ВАРДИТЕР АКОПЯН – аспирант кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

VARDITER HAKOBYAN – Ph.D. student, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՀՐԱԶԻԿ ՀԱՎՈՐՁԱՆՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, դասախոս, մանկավարժության և լեզուների դասավանդման ամբիոն, ԵՊԼՀ

ГРАЧИК АКОБДЖАНЫН - կ.ֆ.ն., доцент, преподаватель кафедры педагогики и методики преподавания языков, ЕГУЯСН

HRACHIK HAKOBYANYAN - Ph.D., Associate Professor at the Chair of Pedagogy and Language Teaching Methodology, YSULS

ԻՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ - ք.գ.թ., դասախոս, ռուս և սլավոնական լեզվաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ИННА АРУТЮНЯН - կ.ֆ.ն., преподаватель кафедры русского и славянского языкознания, ЕГУЯСН

INNA HARUTYUNYAN – Ph.D., lecturer at the Chair of Russian and Slavonic Linguistics, YSULS

ՆԻՆԱ ՂԱՐԻԲՅԱՆ - ք.գ.թ., ավագ դասախոս, ռուս և սլավոնական լեզվաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

НИНА ГАРИБЯН - կ.ֆ.ն., старший преподаватель кафедры русского и славянского языкознания, ЕГУЯСН

NINA GHARIBYAN - Ph.D., senior lecturer, Chair of Russian and Slavonic Linguistics, YSULS

ԱՐՓԻՆԵ ՀՈՎՀՅԱՆՆԻՍՅԱՆ - դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

АРПИНЕ ОГАНЕСЯН – преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

ARPINE HOVHANNISYAN – lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԱՐՈՒՍՅԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ - մ.գ.թ., դոցենտ, Մասնագիտական կրթության և կիրառական մանկավարժության ամբիոն, ԵՊՄՀ

АРУСЯК ОВАННЕСЯН - կ.պ.ն., доцент кафедры профессионального образования и прикладной педагогики, ЕГПУ

ARUSYAK HOVHANNESYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of Professional Education and Applied Pedagogy, YSPU

ԳԱՅԱՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ - Ռուսաստանի Տուրիզմի և սերվիսի պետական համալսարանի Երևանի մասնաճյուղ

ГАЯНЕ ОГАННИСЯН - Ереванский филиал РГУТиС

GAYANE HOVHANNISYAN - Russian State University of Tourism and Service, Yerevan branch

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՂԱԶԱՐՅԱՆ – դասախոս, մանկավարժության և լեզուների դասավանդման ամբիոն, ԵՊԼՀ

СИРАНУШ КАЗАРЯН – преподаватель кафедры педагогики и методики преподавания языков, ЕГУЯСН

SIRANUSH GHAZARYAN – Lecturer at the Chair of Pedagogy and Language Teaching Methodology, YSULS

ԴԱՎԻԹ ԴԱՐԻԲՅԱՆ - ք.գ.թ. ռուսերենի ամբիոնի ասիստենտ, ՀՊՄՀ

ДАВИД ГАРИБЯН - к.ф.н., ассистент кафедры русского языка, АГПУ

DAVID GHARIBYAN – Ph.D., assistant at the chair of the Russian language, ASPU

ԱՆՆԱ ԴԱՐՍԼՅԱՆ – հայոց լեզվի ամբիոնի հայցորդ, Հայ բանասիրության ֆակուլտետ, ԵՊՀ

АННА КАРСЛЯН– соискатель кафедры армянского языка, Факультет армянской филологии, ЕГУ

ANNA GHARSLYAN – Ph.D. student, Chair of Aremenian language, Faculty of Armenian Philology, YSU,

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՂՈՒՄԱՇՅԱՆ – ք.գ.թ., ասիստենտ, անգլիական բանասիրության ամբիոն, ԵՊՀ

ВАРДУИ ГУМАШЯН - к.ф.н., ассистент кафедры английской филологии, ЕГУ

YARDUHI GHUMASHYAN - Ph.D., assistant professor at English Philology Department, YSU

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱՎԱՐՅԱՆ - անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի հայցորդ, ԵՊԼՀ

АНАИТ МАКАРЯН - соискатель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

ANAHIT MAKARYAN - Ph.D student, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՏԱԹԵՎԻԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ – հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի, թիվ 54 ավագ դպրոց, Երևան

ТАТЕВИК МАНУКЯН – учитель армянского языка и литературы, высшая школа N54, Ереван

TATEVIK MANUKYAN – teacher of Armenian Language and Literature, high school N 54, Yerevan

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ – ք.գ.թ., անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի դոցենտ, ԵՊԼՀ

СВЕТЛАНА МАРКАРЯН – к.ф.н., доцент кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

SVETLANA MARGARYAN – Ph.D. in Philology, Associate Professor at the Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԲԵԼԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, ուսումնական գծով պրոռեկտոր, ԵՊԼՀ

БЕЛА МАРГАРЯН - к.ф.н., доцент, проректор по учебной части, ЕГУЯСН

BELA MARGARYAN –Ph.D., Associate Professor, Vice-rector for Education Matters, YSULS

ՆԱԻՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ - անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի հայցորդ, ԵՊԼՀ

НАИРА МАРТИРОСЯН – соискатель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

NAIRA MARTIROSYAN - Ph.D student, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ - ք.գ.թ., ավագ դասախոս, համաշխարհային գրականության և մշակույթի ամբիոն ԵՊԼՀ

КОНСТАНТИН МАРТИРОСЯН - к.ф.н., старший преподаватель кафедры мировой литературы и культуры, ЕГУЯСН

KONSTANTIN MARTIROSYAN - Ph.D., senior lecturer, Chair of World Culture and Literature, YSULS

ԱԼԼԱ ՄԻՆԱՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

АЛЛА МИНАСЯН - к.ф.н., доцент кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

ALLA MINASYAN – Ph.D, Associate Professor at the Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԶԱՐՈՒՅԻ ՄԻՍԱԿՅԱՆ - ք.գ.թ., դասախոս, անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

ЗАРУИ МИСАКЯН - к.ф.н., преподаватель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

ZARUHI MISAKYAN - Ph.D., senior lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ – անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի հայցորդ, ԵՊԼՀ

СУСАННА МХИТАРЯН - соискатель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

SUSANNA MKHITARYAN - Ph.D. student, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԱՆԱՀԻՏ ՄԿՐՅԱՆ – դասախոս, եվրոպական և ասիական լեզուների ամբիոն, ԵՊԼՀ

АНАИТ МКРЯН - преподаватель кафедры европейских и азиатских языков, ЕГУЯСН

ANANIT MKRYAN - lecturer, Chair of European and Asian Languages, YSULS

ԴԻԱՆԱ ՄՆԱՏԱԿԱՆՅԱՆ - գրականության տեսության և գրաքննադատության ամբիոնի ասպիրանտ, հայ բանասիրության ֆակուլտետ, ԵՊԼՀ

ДИАНА МНАЦАКАНЯН - аспирантка кафедры теории литературы и литературной критики, факультет армянской филологии, ЕГУ

DIANA MNATSAKANYAN - Ph.D. student at the Chair of Theory of Literature and Literary Criticism, Faculty of Armenian Philology, YSU

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ - մ.գ.թ., դոցենտ, օտար լեզուների ամբիոն, Մ. Հերացու անվան ԵՊԲՀ

СВЕТЛАНА НАЛБАНДЯН - к.п.н., доцент кафедры иностранных языков, ЕМГУ им. Мх. Гераци

SVETLANA NALBANDYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of Foreign Languages, YSMU after M. Heraci

ՌՈԶԱ ՆԵՄԻՇՅԱԼՅԱՆ - փիլիսոփայության և բիոէթիկայի դասախոս, հասարակագիտական առարկաների ամբիոն, ԵՊԲՀ

РОЗА НЕМИШАЛЯН - преподаватель философии и биоэтики, кафедра социальных наук, ЕМГУ

ROZA NEMISHALYAN - lecturer of philosophy and bioethics, Chair of Social Sciences, YSMU

ԱԼԻՆԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ – անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի հայցորդ, ԵՊԼՀ, օտար լեզուների ամբիոնի դասախոս, ԵՊԲՀ

АЛИНА ПЕТРОСЯН – соискатель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН, преподаватель кафедры иностранных языков, ЕМГУ

ALINA PETROSYAN – Ph.D. student at the chair of English lexicology and stylistics, YSULS, lecturer at the Department of Foreign Languages, YSMU

ԻՐԻՆԱ ՊՈԴՈՍՅԱՆ - բ.գ.թ., դոցենտ, համաշխարհային գրականության և մշակույթի ամբիոն, ԵՊԼՀ

ИРИНА ПОГОСЯН - к.ф.н., доцент каф. мировой литературы и культуры, ЕГУЯСН

IRINA POGHOSYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of World Literature and Culture, YSULS

ԱՆԻ ԶԱՆԻԿՅԱՆ - բ.գ.թ., դոցենտ, համաշխարհային գրականության և մշակույթի ամբիոն, ԵՊԼՀ

АНИ ДЖАНИКЯН - к.ф.н., доцент каф. мировой литературы и культуры, ЕГУЯСН

ANI DJANIKYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of World Literature and Culture, YSULS

ՔՐԻՍՏԻՆԵ ՈԱՖԱՅԵԼՈՎԱ - ք.գ.թ., դասախոս, եվրոպական և ասիական լեզուների ամբիոն, ԵՊԼՀ

КРИСТИНЕ РАФАЕЛОВА - к.ф.н., преподаватель кафедры европейских и азиатских языков, ЕГУЯСН

KRISTINE RAFAYELOVA – Ph.D., lecturer, Chair of the European and Asian Languages, YSULS

ՀԱՅԱՐՓԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ – փիլիսոփայության և բիոէթիկայի դասախոս, հասարակագիտական առարկաների ամբիոն, ԵՊԲՀ

АЙАРПИ СААКЯН - Преподаватель философии и биоэтики кафедры Социальных Наук, ЕГМУ

НԱԿԱՐՔԻ ՏԱՆԱԿՅԱՆ - Lecturer of Philosophy and Bioethics at the Chair of Social Sciences, YSMU

ՆԵԼԼԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ –անգլերեն լեզվի դասախոս, ԵՊՀԲ

НЕЛЛИ СААКЯН - преподавательница английского языка, ЕГГК

NELLY SAHAKYAN – English lecturer at Yerevan State College of Humanities

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԱՐԱԽԱՆՅԱՆ - ուսանող, ՀԱՊՀ

АНДРАНИК КАРАХАНИЯН - НПУА студент

ANDRANIK KARAKHANYAN - student at the National Polytechnic University of Armenia

ՆԱՐԻՆԵ ՍԱՀԱԿՅԱՆ - “Երևանի Հ 25 մանկապարտեզ” ՀՈԱԿ-ի երաժշտության դաստիարակ

НАРИНЕ СААКЯН - воспитательница музыки, №25 детский сад

NARINE SAHAKYAN - music teacher, №25 kindergarten

ՍԵՎԱԴԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - մ.գ.թ., դոցենտ, Կերպարվեստի ամբիոն, Գեղարվեստական կրթության ֆակուլտետ, ՀՊՄՀ

СЕВАДА САРГСЯН - к.п.н., доцент кафедры Изобразительного искусства, Факультет Художественного Образования, АГПУ

SEVADA SARGSYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of Fine Arts, Faculty of Art Education, ASPU

ԳԱՅԱՆԵ ՍԱՐԳՍՅԱՆ – մ.գ.թ., ուսաց և սլավոնական լեզվաբանության ամբիոնի դասախոս, ԵՊԼՀ

ГАЯНЕ САРКИСЯН - к.п.н., преподаватель кафедры русского и славянского языкознания, ЕГУЯСН

GAYANE SARGSYAN - Ph.D., lecturer at the Chair of Russian and Slavonic Linguistics, YSULS

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ - մ.գ.թ., դոցենտ, ուսաց և սլավոնական լեզվաբանության ամբիոն, ԵՊԼՀ

РУЗАНА САРКИСЯН - к.п.н., доцент кафедры русского и славянского языкознания, ЕГУЯСН

RUZANNA SARGSYAN – Ph.D., Associate Professor at the Chair of Russian and Slavonic Linguistics, YSULS

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՍԵՐԵԲՐՅԱԿՈՎԱ – ք.գ.դ., պրոֆեսոր, Թարգմանության տեսության և պրակտիկայի ամբիոնի վարիչ, Հյուսիս-Կովկասյան Ֆեդերալ համալսարան, Ստավրոպոլ, Ռուսաստան

СВЕТЛАНА СЕРЕБРЯКОВА - д.ф.н., проф. зав. кафедрой Теории и практики перевода, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, Россия

SVETLANA SEREBRIKOVA –Doctor in Philology, Professor, Chair of Theory and Practice of Translation, North-Caucasian Federal University, Stavropol, Russia

ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ ԴՈՆՑՈՎԱ – մագիստրոս, թարգմանության տեսության և պրակտիկայի ամբիոն, Հյուսիս-Կովկասյան Ֆեդերալ համալսարան, Ստավրոպոլ, Ռուսաստան

АНАСТАСИЯ ДОНЦОВА - магистр, кафедра Теории и практики перевода, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, Россия

ANASTASIA DONTSOVA – MA student, Chair of Theory and Practice of Translation, North-Caucasian Federal University, Stavropol, Russia

ՍՅՈՒԶԱՆՆԱ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ – անգլերենի բառագիտության և ոճաբանության ամբիոնի դասախոս և հայցորդ , ԵՊԼՀ

СЮЗАННА СТЕПАНИН – преподаватель и соискатель кафедры английской лексикологии и стилистики, ЕГУЯСН

SYUZANNA STEPANYAN - Ph.D student and lecturer, Chair of English Lexicology and Stylistics, YSULS

ԿԱՐԵՆ ՎԵԼՅԱՆ – ք.գ.թ., դոցենտ, անգլերենի հնչյունաբանության և քերականության ամբիոն, ԵՊԼՀ

КАРЕН ВЕЛЯН - к.ф.н., доцент кафедры фонетики и грамматики английского языка, ЕГУЯСН

KAREN VELYAN – Ph.D., Associate Professor, Chair of English Phonetics and Grammar, YSULS

ԼՈՒՍԻՆԵ ՏՈՆՈՅԱՆ - մ.գ.թ., դասախոս / ասիստենտ, անգլերեն լեզու և գրականություն ամբիոն, ԳՊՄԻ

ЛУСИНЕ ТОНОЯН - к.п.н., преподаватель / ассистент кафедры Английский язык и литература, ГППИ

LUSINE TONOYAN - Ph.D., lecturer/assistant at the chair of English language and literature, GSPI

ՆԱԴԵԺԴԱ ՑՈԼԱԿՅԱՆ- Հանրային խոսքի դասընթացավար, «Տեղեկատվություն և հանրային հաղորդակցում» բաժնի մագիստրոս, ԵՊԼՀ

НАДЕЖДА ЦОЛАКЯН – тренер по развитию навыков публичного выступления, студентка магистратуры «Информация и коммуникационные технологии», ЕГУЯСН

NADEZHDA TSOLAKYAN - public speaking trainer, MA student at the department of “Information and Communication Technologies”, YSULS

ՎՐԵԺ ՓԱՐՍԱԴԱՆՅԱՆ - ք.գ.թ., դոցենտ, եվրոպական և ասիական լեզուների ամբիոն, ԵՊԼՀ

ВРЕЖ ПАРСАДАНЯН - к.ф.н., доцент, кафедры европейских и азиатских языков, ЕГУЯСН

VREZH PARSADANYAN - Ph.D., Associate Professor, Chair of European and Asian Languages, YSULS

ՏԱԹԵՎԻԿ ՓԻՐՈՒՄՅԱՆ – սոցիալական փիլիսոփայության և բարոյագիտության ամբիոնի ասպիրանտ, ԵՊԼՀ, Հասարակագիտական առարկաների ամբիոնի ասիստենտ, ԵՊԲՀ

ТАТЕВИК ПИРУМЯН – аспирант кафедры социальной философии и этики, ЕГУ,
ассистент кафедры социальных наук, ЕМГУ

TATEVIK PIRUMYAN – Ph.D. student, Department of Social Philosophy and Ethics,
YSU, assistant at the Department of Social Sciences, YSMU

Համակարգչային ձևավորումը՝

Անիտա Հայրապետյանի

Տպաքանակը՝ 200

«Լինգվա» հրատարակչություն
Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան պետական լեզվահասարակագիտական
համալսարան
Հասցեն՝ Երևան, Թումանյան 42
Հեռ.՝ 53-05-52
Web: <http://www.brusov.am>
E-mail: yslu@brusov.am